

Danskernes Historie Online

Danske Slægtsforskeres Bibliotek

Dette værk er downloadet fra Danskernes Historie Online

Danskernes Historie Online er Danmarks største digitaliseringsprojekt af litteratur inden for emner som personalhistorie, lokalhistorie og slægtsforskning. Biblioteket hører under den almennyttige forening Danske Slægtsforskere. Vi bevarer vores fælles kulturarv, digitaliserer den og stiller den til rådighed for alle interesserede.

Støt Danskernes Historie Online - Bliv sponsor

Som sponsor i biblioteket opnår du en række fordele. Læs mere om fordele og sponsorat her: <https://slaegtsbibliotek.dk/sponsorat>

Ophavsret

Biblioteket indeholder værker både med og uden ophavsret. For værker, som er omfattet af ophavsret, må PDF-filen kun benyttes til personligt brug.

Links

Slægtsforskeres Bibliotek: <https://slaegtsbibliotek.dk>

Danske Slægtsforskere: <https://slaegt.dk>

FOLKETINGSSÅRBOG

1968—69

VED

ARNE MARQUARD

PROTOKOLSEKRETÆR

VED

FOLKETINGET

J. H. SCHULTZ FORLAG

KØBENHAVN

1969

FOLKETINGSAARBOG

1968—69

VED

ARNE MARQUARD

PROTOKOLSEKRETÆR

VED

FOLKETINGET

J. H. SCHULTZ FORLAG

KØBENHAVN

1969

Ved udarbejdelsen af nærværende folketingsårbog har nedennævnte medarbejdere ved folketingssekretariatet medvirket:

Protokolsekretær *Christian Beiner*, protokolsekretær *Henning Vecht*, fuldmægtig *Jørgen Bang Jespersen*, sekretær *Poul K. Johannesen* og fuldmægtig *Arne Hansen*.

Endvidere har medvirket cand. pol. scient. *Mogens Madsen*.

INDHOLD

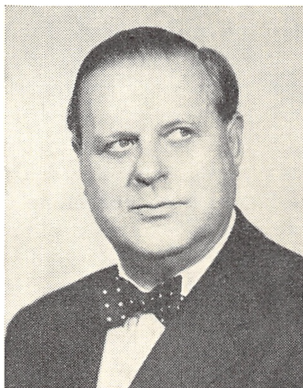
	Side
Mindetaler.....	V
Folketingsåret 1968—69.....	1
Ministeriet Baunsgaard.....	7
Folketingets medlemmer.....	8
Partigrupperingen i folketinget.....	20
Dansk interparlamentarisk gruppes bestyrelse.....	20
Partiernes bestyrelser i folketinget.....	21
Folketingets præsidium og tingsekretærer.....	23
Stående udvalg.....	23
Folketingets åbningsmøde.....	25
Ministeriet.....	36
Folketingets ombudsmand.....	37
Nordisk Råd.....	40
Folkeafstemningen.....	44
Budget- og regnskabsoversigter.....	47
Vedtagne lovforslag.....	55
Ikke-vedtagne lovforslag.....	560
Vedtagne forslag til folketingsbeslutning.....	615
Ikke-vedtagne forslag til folketingsbeslutning.....	642
Forespørgsler.....	686
Redegørelser fra ministre.....	705
Spørgsmål til ministrene.....	708
Valgs prøvelse.....	727
Valg til kommissioner og hverv.....	732
Fortegnelse over de i folketingsåret behandlede sager.....	745
Sageregister.....	761

Mindetaler.

I folketingsåret 1968-69 afgik folketingsmand *Gottchalck-Hansen* ved døden. I denne anledning udtalte formanden i folketingets møde den 8. oktober 1968:

„Efter længere tids alvorlig sygdom er folketingsmand Gottschalck-Hansen den 6. oktober afgået ved døden kun 58 år gammel.

Gottschalck-Hansen var allerede i sin ungdom stærkt politisk interesseret og tilsluttede sig tidligt det konservative folkeparti. Hans evner og interesser førte ham naturligt ind i folketinget, hvortil han valgtes den 5. september 1950 i Københavns amtskreds, som han siden repræsenterede.

Gottschalck-Hansen fik efter bestået teologisk embeds-eksamen i 1937 ansættelse som hjælpepræst i Skovshoved og blev året efter sognepræst i Ledøje-Smørum, hvor han virkede i 21 år. Fra 1959 var han præst ved Garnisons kirke.

Af væsen var Gottschalck-Hansen åben, munter og uhøjtidelig. Han ejede i sjælden grad evnen til at skabe fest og glæde omkring sig, og han havde usædvanlig let ved at komme i kontakt med mennesker, hvilket kom ham til gode såvel i hans præstegerning som i hans politiske virksomhed. På talerstolen var han veltalende og hurtig i replikken.

Hans uhøjtidelige væsen måtte dog ikke forlede til at tro, at han var overfladisk. Både som præst og som politiker

havde han et alvorligt sigte med sit arbejde. Han havde en stærk fornemmelse af sammenhængen mellem menneskelig gerning og menneskeligt ansvar, og hans undertiden skarpe formuleringer af denne sammenhæng har flere gange givet genlyd i den offentlige debat. På den anden side var han præget af stor forståelse for de svagest stillede i samfundet, og denne forståelse gav sig udslag i en omfattende virksomhed i foreninger og institutioner med socialt sigte. Han var således mangeårigt medlem af bestyrelsen for statens åndssvageforsorg og aktiv i arbejdet ved flere børnehjem og andre sociale hjælpeorganisationer.

Her i folketinget gav hans vidtspændende interesser ham ordførerskaber i mangeartede sager. At han var selvskreven som særlig sagkyndig i kirkelige sager, siger sig selv, men også på mangfoldige andre felter af det kulturelle område gjorde han sig gældende. Ikke mindst undervisning, uddannelse og forskning havde hans store interesse. Det var dog efterhånden økonomiske og finansielle spørgsmål, som i højeste grad lagde beslag på hans arbejdskraft, og hans hovedvirksomhed kom efterhånden til at ligge i finansudvalget, hvis formand han blev efter valget i januar i år, indtil sygdommen tvang ham til at søge orlov fra folketinget.

Hans tidlige død betyder et stort tab ikke alene for det parti, han tilhørte, men for folketinget. Han havde venner blandt alle partier, og vi vil alle bevare hans minde.“ (F. sp. 331).

VII

I folketingets møde den 14. januar 1969 mindedes formanden afdøde folketingsmand *Hindkjær Pedersen*:

„Den 28. december 1968 afgik folketingsmand, forstander *Hindkjær Pedersen* ved døden i en alder af 59 år. For os, som indtil for ganske nylig havde set ham her i tinget, måtte meddelelsen om dette dødsfald komme helt uventet.

*Hindkjær Pedersen*s personlighed var præget af hans gerning på søen i de unge år. Han havde derigennem erhvervet sig en række kvaliteter, som er karakteristiske for de bedste af søfartens mænd. Selvstændighed, psykologisk indsigt og hjælpsomhed var således nogle af hans fremtrædende egenskaber.

Hans baggrund var bygget på grundige praktiske erfaringer og en solid teoretisk uddannelse. Efter realeksamen blev han uddannet som sømand, tog styrmandseksamen, skibsførereksamen og radiotelegrafisteksamen og sejlede nogle år som styrmand.

Evnen til at tilegne sig et vanskeligt stof kom ham blandt andet til gode, da han senere gennemførte en uddannelse til navigationslærer.

Efter i ti år at have virket som navigationslærer ved navigationsskolen i København blev han i 1949 forstander for statens sømandsskole i Frederikshavn. Gennem sin gerning som leder har han skabt denne skoles særlige atmosfære, som har præget de mange elever, der er udgået herfra.

I to perioder var han medlem af Frederikshavns byråd, og han varetog en række lokale tillidshverv.

Hindkjær Pedersen indvalgte i folketinget i 1964 som repræsentant for det konservative folkeparti. Her lærte vi ham at kende som en grundig og samvittighedsfuld politiker,

VIII

hvis store indsigt og solide erfaringer gjorde ham selvskreven som aktiv deltager i lovgivningsarbejde vedrørende søfartens og fiskeriets område. Også de nordjyske problemer havde hans varme interesse.

Det åremål, der blev ham beskåret til at virkeliggøre sine ideer og de mål, han havde sat sig ved sin indtræden i folketinget, blev alt for kort.

Ikke alene for det parti, han tilhørte, men for hele tinget betyder hans død tabet af en interesseret medarbejder og et menneske, som alle måtte have tillid til.

Vi vil bevare hans minde.“ (F. sp. 2661).

Den 12. februar 1969 afgik folketingsmand, fhv. minister *Victor Gram* ved døden. I folketingets møde samme dag udtalte formanden:

„Uventet for os alle indløb i morges budskabet om, at vor kollega, forhenværende forsvarsminister Victor Gram,

er afgået ved døden efter et kortvarigt hospitalsophold. Så sent som i sidste uge færdedes han iblandt os, og ingen kunne ane, at han så snart skulle gå bort, kun 59 år gammel.

Victor Gram var født i Højby ved Nykøbing Sjælland, men vokset op i Stovstrup ved Fredericia. Efter endt skolegang begyndte han som arbejdsmand, men blev efter soldatertiden fabrikarbejder som søvlsliber i Fredericia. Her kom han med i den socialdemokra-

tiske ungdomsbevægelse, blev i 1930 formand for den lokale DsU, blev medlem af hovedbestyrelsen og efterfulgte i 1937 Poul Hansen (Kalundborg) som forbundssekretær, indtil

han blev formand for DsU 1942-46. I formandstiden under besættelsen var han aktiv deltager i arbejdet i Dansk Ungdoms Samvirke og i modstandsbevægelsen, og ved valget den 23. marts 1943 blev han folketingsmand for Fredericia-kredsen.

Hans rolige omdømme og store arbejdskraft gjorde, at han blev taget stærkt i brug af partiet i folketingsarbejdet. Han var medlem af de parlamentariske kommissioner af 1945 og 1948 og af forfatningskommissionen af 1946. Hans hovedinteresse var især grønlandske spørgsmål og forsvarsspørgsmål. Han var medlem af Grønlandskommissionen af 1948 og af de Grønlandsudvalg, som forberedte reformerne i Grønland i de senere år.

Som leder af forswarets oplysnings- og velfærdstjeneste og som redaktør af Folk og Forsvar gjorde han en stor indsats for at skabe et godt forhold mellem befolkning og forsvar. Han medvirkede i forberedelsen af forsvarsordningen af 1955, og hans indsats i forsvarslovgivningens gennemførelse gjorde det naturligt, at han i 1962 afløste Poul Hansen (Kalundborg) som forsvarsminister.

Hans ledelse af forsvarsministeriet gennem 6 år prægedes af fasthed og stor saglig indsigt, grundet på erfaringer fra hans tidligere nære samarbejde med medarbejdere ved forsvaret. Han gjorde en stor indsats for at forbedre de værnepligtiges forhold og dermed klimaet i forsvaret.

Victor Grams rolige og stilsfærdige personlighed vandt ham venner i alle kredse her i tinget, og hans død vil være et stort tab for hans nærmeste arbejdsfæller og hans familie. Vi vil alle ære hans minde.“ (F. sp. 3920).

Efter at folketingsmand *Edvin Dose* var afgået ved døden, udtalte formanden i folketingets møde den 29. april 1969:

„Tidligt i morges indløb budskabet om, at folketingsmand, overassistent Edvin Dose var afgået ved døden.

Edvin Dose var født 1907 i et arbejderhjem på Amager. Han blev tidligt politisk interesseret og aktiv deltager i det socialdemokratiske ungdomsarbejde inden for De Unges Idræt. Som ufaglært arbejder prøvede han i tyvernes kriseår meget vekslende kår. Han var lærling i marinen, arbejdede som bud, sejlede som messedreng, var bagerikarl, trælastarbejder og fabrikarbejder og ind imellem

arbejdsløs i lange perioder. Tiden som arbejdsløs udnyttede han til uddannelse ved højskoleophold, bl. a. på Krabbesholm højskole, hvor han en tid sigtede mod uddannelse til højskolelærer, og ved deltagelse i kursus for arbejdsløse. I 1934 blev han assistent i sygekassen „Fremtiden“, hvor han blev overassistent i 1962.

Han udnyttede sine erfaringer fra arbejdsløshedstiden som leder af den første statsungdomslejr for arbejdsløse i 1932 og som leder af Københavns kommunes lejr i Nærum 1933-34 og i Raunstrup 1935-36.

Ungdommens kår og skolespørgsmålene var hans hovedinteresse. Allerede i tyverne virkede han aktivt inden for Danmarks socialdemokratiske Ungdom, hvor han udviklede sig til en dygtig debattør, på et utal af møder landet over talte og diskuterede han socialdemokratiets sag, og endvidere virkede han som foredragsholder og oplæser. I mange år var han medlem af hovedbestyrelsen for De Unges Idræt og kredsleder i Københavnskredsen.

Han var medlem af Københavns borgerrepræsentation 1943-63 og formand for dennes skoleudvalg 1944-63.

1947-53 var han medlem af landstinget, og han blev indvalgt i folketinget ved valget den 14. maj 1957. Han var medlem af finansudvalget 1957-68. Også i rigsdagsarbejdet var ungdommens sociale forhold og skolespørgsmålet hans hovedinteresse, som han viede et flittigt arbejde, indtil sygdom i de seneste år nedsatte hans aktivitet.

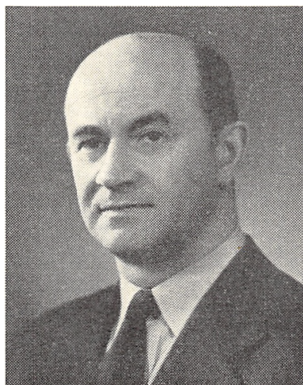
Et virksomt liv i partiets tjeneste er nu slut. Vi vil bevare mindet om en god kollega.“ (F. sp. 6049).

Den 29. juni 1969 afgik folketingsmand, indenrigsminister *Poul Sørensen* ved døden. I tingets første møde i folketingssamlingen 1969-70 udtalte formanden:

„Den 29. juni afgik indenrigsminister, medlem af folketinget *Poul Sørensen* ved døden under et rekreationsophold i Hornbæk få dage efter sin 65 års fødselsdag. Efter at have været alvorligt syg i en periode følte han sig i god bedring og glædede sig til atter at vende tilbage til arbejdet, da han pludselig rantes af en hjertelammelse.

Poul Sørensen var født og opvokset i Roskilde i et stærkt politisk interesseret miljø. Hans fader, branddirektør J. C. Sørensen, var i en årrække borgmester i Roskilde.

Efter afsluttet handelsuddannelse var Poul Sørensen i årene 1922-35 beskæftiget i forskellige erhvervsvirksomheder, men efterhånden opslugtes han fuldstændig af politisk virksomhed. Allerede som ung var han gået ind i arbejdet for det konservative folkeparti, og han var næstformand for Konservativ Ungdoms landsorganisa-

tion og medlem af partiets hovedbestyrelse 1930-36. Der blev lagt mærke til hans flid og organisatoriske evner, og i 1935 blev han partisekretær for det konservative folkeparti. Han fik snart en central position i partiarbejdet i nært samarbejde med Christmas Møller. I årene 1941-50 var han partiets generalsekretær og forretningsfører. Han indvalgtes i folketinget i 1941 valgt i Københavns amtskreds, som han repræsenterede til 1947. Fra 1950 til sin død repræsenterede han Odense amtskreds.

Under besættelsen arresteredes han af tyskerne, og da det engelske bombardement af Shellhuset fandt sted, sad han som arrestant i øverste etage og reddede med nød og næppe livet ved et dristigt spring ned på gaden, hvorved han blev alvorligt såret — en oplevelse, han helst ikke talte om.

Fra 1958-68 var han den konservative folketingsgruppes leder, og som, den der altid satte sig selv i anden række og først og fremmest havde partiets tarv for øje, nød han en ganske enestående tillid i gruppen.

Poul Sørensen var i to perioder medlem af regeringen først som arbejds- og socialminister i ministeriet Erik Eriksen 1950-53 og dernæst fra 1968 til sin død som indenrigsminister i den nuværende regering, i hvis dannelse han havde en væsentlig andel. Døden rev ham bort midt i arbejdet med at gennemføre kommunalreformen. Hans arbejde med denne betydningsfulde reform vil altid være et vidnesbyrd om en betydelig politisk og administrativ indsats.

I sin politiske virksomhed var Poul Sørensen i besiddelse af fremragende evner til at se og realisere de muligheder, som de skiftende politiske og samfundsmæssige situationer indebar for at fremme en udvikling i den retning, som han skønnede var til det danske samfunds bedste.

Her i salen stod hans plads sjældent tom, men han tog kun ordet, når han fandt det nødvendigt. Hans indlæg var korte og saglige, undertiden skarpe, men aldrig personlige, og han var fra alle sider respekteret for sin omfattende politiske viden.

XIII

Hans udadtil noget kølige og lukkede væsen dækkede over megen hjertevarm følelse for andres vanskeligheder, hvilket ofte kom til udtryk i det skjulte.

Poul Sørensens død betyder et stort tab for hans parti, for folketinget og for regeringen. Vi vil alle bevare mindet om en betydelig politisk lederskikkelse og en sand folkestyrets tjener.“ (F. 1969-70 sp. 53).

I den forløbne samling afgik endvidere Færøernes lagmand *Peter Mohr Dam* ved døden. I denne anledning udtalte formanden i tingets møde den 12. november 1968:

„Siden tingets sidste møde er Færøernes lagmand Peter Mohr Dam den 8. november afgang ved døden i Thorshavn i en alder af 70 år.

Peter Mohr Dam var født og opvokset på Færøerne. Han afsluttede i 1920 sin læreruddannelse på seminariet i Thorshavn og virkede derefter som lærer, siden 1950 som overlærer i Tverå. Allerede som ganske ung kom han ind i kommunalpolitisk arbejde. Han var med til at stifte det færøske socialdemokrati i 1920'erne og var partiets leder til sin død. I 1928 kom han som den første socialdemokrat ind i det færøske lagting, som han siden var medlem af. I to perioder, nemlig fra 1959 til 1963 og fra 1967 til sin død, indtog han den højeste politiske post på Færøerne, idet han som lagmand ledede det færøske landstyre. Færøsk repræsentant i folketinget var han fra 1947 til 1957 og fra 1964 til 1967. Også ved det sidste folketingsvalg i januar i år fik han sæde i tinget, men han

nedlagde kort efter mandatet, der vanskeligt lod sig forene med hvervet som lagmand.

Peter Mohr Dam var en alsidigt begavet politiker, hvis interesser omfattede såvel den kulturelle som den erhvervs-mæssige og sociale udvikling på Færøerne. Gennem sin mangeårige politiske virksomhed lykkedes det ham i stor udstrækning at realisere sine tanker om navnlig erhvervs-mæssige og sociale fremskridt for det færøske samfund. Han betonedede det færøske samfunds egenart, men fremhævede samtidig nødvendigheden af at udbygge Færøernes kontakt udadtil. Han ønskede samhørigheden mellem Færøerne og Danmark opretholdt og øvede en stor indsats ved tilblivelsen af den færøske hjemmestyrelse af 1948. Det nordiske samarbejde havde hans store interesse, og han arbejdede energisk på at opnå selvstændig repræsentation for Færøerne i Nordisk Råd.

Ved Peter Mohr Dams død har Færøerne mistet en ledende politisk kraft, som det bliver vanskeligt at erstatte.

Her i folketinget vil vi mindes Peter Mohr Dam som en retsindig og varmhjertet forkæmper for det færøske samfunds interesser.“ (F. sp. 1483).

I den forløbne samling afgik også tingets tidligere formand, fhv. minister *Julius Bomholt* ved døden. Han mindedes af formanden i tingets møde den 14. januar 1969:

„Den 2. januar 1969 afgik tingets tidligere formand, Julius Bomholt, ved døden.

Meddelelsen herom måtte gøre et dybt indtryk på os alle. En ener i dansk politik og i dansk kulturliv var gået bort.

Bomholt, som blev 72 år, var arbejderson fra Silkeborg-egnen. Hans barndom og opvækst faldt i brydningen mellem den gamle bondekultur og det nye industrisamfund. Faderen var industriarbejder og socialdemokratisk tillidsmand. Den uddannelse, Bomholt fik, var på denne baggrund efter tidens forhold usædvanlig. Han blev student og i 1921 teologisk kandidat.

Efter at have afsluttet sin uddannelse virkede han i en årrække som lærer, fra 1922 ved arbejderhøjskolen i Esbjerg, hvis leder han var fra 1924 til 1929. Dengang som senere var det hans brændende ønske, at arbejderne skulle skabe deres egen kultur. At give så mange som muligt del i de kulturelle værdier og gøre tilværelsen rigere for brede dele af befolkningen var en af hans fornemste opgaver.

I 1929 kom han ind i folketinget, som han var medlem af i henved 40 år. I to perioder var han tingets formand, fra 1945 til 1950 og fra 1964, til han efter valget i 1968 trak sig tilbage. Som formand ledede han folketingets arbejde på en måde, der gik ud på at skabe respekt om tingets uafhængighed og værdighed. Hans seneste formandstid prægedes af hans dynamiske bestræbelser for at bringe såvel folketingets indretning og udsmykning som tingets forretningsgang i pagt med tidens krav.

Hans største indsats vil eftertiden dog nok finde i de betydelige reformer, han gennemførte som minister på forskellige områder.

Som undervisningsminister gjorde han i årene fra 1953 til 1957 det grundlæggende arbejde for en skolereform, som han dog ikke selv kom til at lægge navn til.

Også som socialminister — fra 1957 til 1961 — gjorde han en væsentlig indsats. Baggrunden var en imponerende evne til hurtigt at overskue dette for ham nye lovgivningsområde parret med hans dybe forståelse for de svageste stillede i samfundet. Revalideringsloven må nævnes i denne sammenhæng.

Hans væsentligste interesse lå livet igennem på det kulturpolitiske område, og bedst vil han vel huskes som kulturminister i tiden fra 1961 til 1964. Her udformede han mange af sine ideer til håndgribelige realiteter, som på afgørende måde har ændret vilkårene for dansk kunst og kultur.

Kunstner var han selv. En vidtspændende og myreflittig skribent, æresmedlem af Dansk Forfatterforening, hædret i 1966 med medaljen ingenio et arti og i 1968 med forfatterens ærespris. Han nåede ikke at afslutte det værk, han var så levende optaget af i sit otium.

Som taler ejede han i sjælden grad inspirationens nådegave. Der blev lyttet, når han talte om ting, der lå ham på hjerte.

Utallige er de ansvarsfulde og betydende poster, han har bestridt i dansk politik. Offentlighedens søgelys måtte ofte hvile på ham, og kritik undgik han ikke, lige så lidt som han undgik politiske skuffelser.

Vi vil bevare mindet om en rig og levende personlighed præget af både dyb alvor og meget lune.

Hans gerning vil leve længe.“ (F. sp. 2662).

Folketingsåret 1968—69.

Det 120. *folketingsår* begyndte i henhold til grundlovens § 36 tirsdag den 1. oktober 1968 og varede til tirsdag den 7. oktober 1969.

Mødeperioderne varede — bortset fra en kortere afbrydelse foranlediget af Nordisk Råds 17. session i Stockholm i dagene 1.-6. marts 1969 — fra 1. oktober til 13. december 1968 og fra 14. januar til 13. juni 1969.

På årets 118 mødedage afholdtes 121 møder eller 19 flere end i 1967-68.

Der fremsattes i folketingsåret 264 *lovforslag*. Som det fremgår af omstående oversigt, var antallet af fremsatte lovforslag (264) væsentligt højere end i de foregående år.

Mundtlig fremsættelse af lovforslag forekom i det forløbne år i 7 tilfælde, hvoraf 1 angik et privat forslag. Hvad angår forslag til folketingsbeslutning, forekom mundtlig fremsættelse ikke.

Af de til behandling værende lovforslag blev 229 *vedtaget*. De øvrige lovforslag bortfaldt, dels fordi de var henvist til udvalg, som ikke færdigbehandlede dem, dels — i seks tilfælde — derved, at de blev taget tilbage.

Det bemærkes i øvrigt, at 1 af de vedtagne lovforslag (forslag til lov om ændring af valgretsalderen til folketinget) ikke blev stadfæstet af kongen, da det bortfaldt efter den i medfør af grundlovens § 29, stk. 2, afholdte folkeafstemning, se side 44.

I alt var der 8 regeringslovforslag, som ikke gennemførtes. Af de vedtagne lovforslag (229) blev 160 vedtaget *enstemmigt*, således at ingen stemte imod. I 47 af disse tilfælde var der et eller flere af de tilstedeværende medlemmer, som afholdt sig fra at stemme.

Til belysning af udviklingen med hensyn til antallet af fremsatte og vedtagne lovforslag i de senere år anføres følgende oversigt, der tillige viser benyttelsen af henholdsvis den skriftlige og den mundtlige fremsættelsesform.

	Fremsatte lovforslag				I alt	Vedtagne lovforslag		
	Regeringsforslag		Andre			I alt	Regerings-	
	Skriftligt	Mundtligt	Skriftligt	Mundtligt			AAndre	I alt
1958-59	116	15	2	7	140	123	1	124
1959-60	143	2	6	6	157	137	2	139
1960-61	89	16	6	3	114	100	—	100
1961-62	143	1	4	2	150	133	1	134
1962-63	127	9	8	6	150	126	1	127
1963-64	115	17	17	1	150	129	2	131
1964-65	149	22	13	—	184	133	1	134
1965-66	151	10	19	—	180	127	5	132
1966-67	151	3	13	1	168	143	2	145
1967-68	179	9	9	6	203	128	1	129
1968-69	230	6	27	1	264	228	1	229

Den i 1962 trufne aftale om, at regeringens lovforslag og forslag til folketingsbeslutning, som påregnes gennemført inden udgangen af det løbende folketingsår, skal fremsættes *senest den 15. marts*, medmindre regeringen finder det påkrævet at fravige denne frist (se herom årbog 1961-62, side 37), har siden været fulgt. Der blev dog fremsat et ret højt antal regeringsforslag efter 15. marts i 1968-69, nemlig 23. I det foregående år (1967-68), hvor tallet på grund af valget var ret højt, var tallet 19. Antallet af *vedtagne* lovforslag, som var fremsat efter 15. marts, var 21 i 1968-69 mod 10 i 1967-68 og 23 i 1966-67.

Af de 229 vedtagne lovforslag blev 214 henvist til *udvalgsbehandling*. Til fornyet udvalgsbehandling mellem 2. og 3. behandling kom 60 af de vedtagne lovforslag, og der blev angående 49 af disse afgivet *tillægsbetænkning*. I alt blev således kun 15 lovforslag vedtaget uden at have været undergivet udvalgsbehandling.

Der behandlede i folketingsåret 33 *forslag til folketingsbeslutning*, hvoraf 12 vedtoges. Af de sidstnævnte var 3 regeringsforslag, 4 fremsat af medlemmer af folketinget og 5 frekkomet i form af indstillinger fra folketingsudvalg. De 21 forslag, der ikke vedtoges, blev — bortset fra 1, som var fremsat af udenrigsministeren — fremsat af medlemmer af folketinget.

Antallet af besvarede *forespørgsler* (jfr. forretningsordenens § 21) var 10, af *redegørelser* fra ministre (jfr. forretningsordenens § 19) 9 og af besvarede *spørgsmål* (jfr. forretningsordenens § 20) 306. Efter anmodning af spørgerne blev 85 af disse spørgsmål besvaret skriftligt, i de fleste tilfælde for at de pågældende spillere kunne få spørgsmålet besvaret uden for folketingets mødeperioder. Kun 7 spørgsmål besvarede skriftligt inden for mødeperioderne.

Til belysning af udviklingen i de senere år anføres følgende oversigt over antallet af besvarede forespørgsler, antallet af redegørelser og antallet af besvarede spørgsmål til ministre:

	Antal forespørgsler	Antal redegørelser	Antal spørgsmål heraf besvaret skriftligt	
1958-59	9	4	65	—
1959-60	5	4	111	6
1960-61	6	2	105	25
1961-62	8	4	131	9
1962-63	5	6	149	31
1963-64	2	3	160	27
1964-65	3	5	199	50
1965-66	6	8	188	39
1966-67	2	7	202	54
1967-68	10	6	311	93
1968-69	10	9	308	85

Antallet af besvarede spørgsmål, 306 (idet 2 blev taget tilbage) er omtrent det samme som i 1967-68, da tallet var 311, hvilket er det højeste, der nogen sinde er forekommet. I forhold til 1966-67 udviser tallet en stigning på mere end 50 pct.

Af spørgsmålene rettedes i det forløbne år 60 til justitsministeren, 38 til undervisningsministeren, 26 til ministeren for offentlige arbejder, 24 til indenrigsministeren, 18 til finansministeren, 17 til handelsministeren og 16 til arbejdsministeren. Af de øvrige ministre havde en 15, en 14, to 13, to 11 og resten hver 10 spørgsmål og derunder at besvare. Også i det foregående år havde justitsministeren det største antal spørgsmål til besvarelse.

Antallet af spørgere var 99 mod 118 året for. Af disse stillede 36 hver 1 spørgsmål, 47 stillede fra 2 til 5 spørgsmål og 12 fra 6 til 10 spørgsmål. Dog stillede en 12, en 16 og en 17 spørgsmål. Efter spørgernes partigruppering fordelte spørgsmålene sig således: socialdemokratiet 129 (året før 113), det konservative folkeparti 23 (47), venstre 25 (23), det radikale venstre 34 (37), socialistisk folkeparti 50 (60), venstresocialisterne 28 (20) og 19 spørgsmål fra medlemmer uden for partierne (Hanne Reintoft og Kai Moltke fra socialistisk arbejdsgruppe).

Der nedsattes i folketingsåret 9 *stående udvalg* med hjemmel i forretningsordenens § 7, stk. 1, og 12 andre årligt tilbagevendende folketingsudvalg med hjemmel enten i forretningsordenens § 7, stk. 4 og 5, eller i herom vedtagne folketingsbeslutninger (se i øvrigt side 640 om ændring af forretningsordenen). Yderligere nedsattes som i tidligere år et meget stort antal af de i forretningsordenens § 7, stk. 6, omhandlede — til dels kun kortvarige — *særlige udvalg*. Det drejede sig i 1968-69 om i alt 114 udvalg. Flere af disse havde kun et enkelt lovforslag eller forslag til beslutning til behandling, til en del af dem var dog henvist flere forslag. 158 af de udvalgsbehandlede forslag fik således ikke nedsat eget særligt udvalg, idet 125 henvistes til et andet allerede nedsat særligt udvalg og 33 til et stående udvalg eller et af de nævnte årligt tilbagevendende udvalg.

Afvielser fra forretningsordenens regler om det tidsrum, der skal hengå mellem lovforslags fremsættelse og 1. behandling,

mellem 1. og 2. behandling samt mellem 2. og 3. behandling, er i 1968-69 forekommet ved behandlingen af i alt kun 5 lovforslag mod 15 i 1967-68, 15 i 1966-67 og 12 i 1965-66.

Den i grundlovens § 42, stk. 7, indeholdte bestemmelse, hvorefter et lovforslag, som kan undergives folkeafstemning, i særdeles påtrængende tilfælde kan stadfæstes af kongen straks efter dets vedtagelse, når forslaget indeholder en bestemmelse herom, blev i folketingsåret bragt i anvendelse i 1 tilfælde.

Af *dagsordensforslag* i henhold til forretningsordenens § 24 blev der i folketingsåret stillet 18, hvoraf 2 vedtoges, 11 forkastedes og 5 bortfaldt (jfr. herom sagregisteret bagest i bogen).

Afstemning ved *navneopråb* forekom kun i 1 tilfælde, nemlig ved 2. behandling af forslag til lov om ændring af valgretsalderen til folketinget.

I en den 6. oktober 1969 afgivet beretning fra udvalget for forretningsordenen (tillæg B. sp. 3457) omhandles dels spørgsmålet om *sagkyndig bistand til partierne*, dels spørgsmålet om *kontorbistand til partierne*.

Hvad det første spørgsmål angår siges det i beretningen bl. a.:

„I samlingens løb har præsidiets og udvalget for forretningsordenen drøftet fremsatte ønsker om at supplere den overvejende tekniske bistand, som hidtil har været ydet tinget og dets udvalg såvel som de enkelte medlemmer og deres partier gennem folketingets bureau, sekretariat, bibliotek m. v., med ydelse af egentlig *sagkyndig bistand og rådgivning* vedrørende det parlamentariske arbejde.

Principielt har præsidiets og forretningsordensudvalget fundet det ønskeligt, om der kunne ydes partigrupperne — især oppositionspartierne — en sådan *sagkyndig bistand*, men tanken om, at det skulle ske ved ansættelse i folketingets tjeneste af en kreds af *sagkyndige* inden for alle eller de vigtigste af de områder, folketinget beskæftiger sig med, har ikke vundet tilslutning. Dels ville en sådan ordning, hvis den skulle give rimelig dækning af behovet, blive meget bekostelig, dels ville

den være forbundet med megen tomgang for sagkyndige, hvis områder ikke til stadighed var til behandling i folketinget. Ydermere ville det kunne give anledning til vanskeligheder, hvis en sagkyndig inden for sit område skulle yde forskellige partier bistand ud fra de indbyrdes uforenelige grundsynspunkter, som partierne ønskede anlagt.

Man er derfor enedes om at søge problemet løst ved at stille et årligt beløb til rådighed for de enkelte partigrupper, således at de selv vil kunne betale for sagkyndig bistand, hvad enten det drejer sig om responsa eller ansættelse af sagkyndige for en bestemt periode eller varigt.“

Beretningen redegør for de af udvalget ved beslutning af 20. november 1968 vedtagne regler for, hvilke beløb der (fra 1. januar 1969) bevilges med det formål at forbedre folketingsgruppernes muligheder for at opnå ekspertbistand og rådgivning i forbindelse med folketingsarbejdet og om disse beløbs fordeling, ligesom også reglerne for udbetaling fremgår af beretningen. Der tages endvidere stilling til udbetalingsspørgsmål ved valgsituationer og ved regeringsændringer uden valg.

De samlede udgifter ved ordningen er anslået til 500.000 kr. årlig.

Hvad angår spørgsmålet om *kontorbistand til partierne* fremgår det af beretningen, at udvalget for forretningsordenen ved beslutning af 22. oktober 1968 har vedtaget ændrede principper herfor.

Beretningen redegør nærmere for de herefter fastsatte regler, jfr. i øvrigt årbog 1967-68, side 6.

Ministeriet Baunsgaard.

Udnævnelsesdatum: 2. februar 1968 med ændringer
af 28. februar 1968 og 11. juli 1969.

Statsminister: *Hilmar Baunsgaard*, f. 20.¹⁾

Udenrigsminister: *Poul Hartling*, f. 14

Finansminister: *Poul Møller*, f. 19.

Fiskeriminister og minister for Grønland: *A. C. Normann*, f. 04.²⁾

Minister for kulturelle anliggender og minister for teknisk samarbejde
med udviklingslandene samt nedrustningspørgsmål: *K. Helweg
Petersen*, f. 09.³⁾

Indenrigsminister: *H. C. Toft*, f. 14.

Justitsminister: *Knud Thestrup*, f. 00.

Forsvarsminister: *Erik Ninn-Hansen*, f. 22.

Landbrugsminister: *Peter Larsen*, f. 24.

Handelsminister (minister for handel, håndværk, industri og søfart):
Knud Thomsen, f. 08.

Minister for offentlige arbejder: *Ove Guldberg*, f. 18.

Boligminister og minister for statens lønnings- og pensionsvæsen:
Aage Hastrup, f. 19.⁴⁾

Socialminister: *Nathalie Lind*, f. 18.

Undervisningsminister: *Helge Larsen*, f. 15.

Arbejdsminister: *Lauge Dahlgaard*, f. 19.

Økonomiminister og minister for nordiske anliggender samt euro-
pæiske markedsanliggender: *P. Nyboe Andersen*, f. 13.

Kirkeminister: *Arne Fog Pedersen*, f. 11.

1) Handelsminister $\frac{7}{9}$ 1961- $\frac{26}{9}$ 1964. 2) Fiskeriminister $\frac{18}{11}$ 1960-
 $\frac{28}{9}$ 1964. 3) Undervisningsminister $\frac{7}{9}$ 1961- $\frac{28}{9}$ 1964. 4) Boligminister
siden $\frac{2}{2}$ 68. Tillige minister for statens lønnings- og pensionsvæsen
fra $\frac{28}{2}$ 68.

Folketingets medlemmer.

Efter folketingsvalget den 23. januar 1968.

Partibetegnelse: S = socialdemokratiet. RV = det radikale venstre. KF = det konservative folkeparti. V = venstre. SF = socialistisk folkeparti. VS = venstresocialisterne. UP = uden for de i valgloven af 31. marts 1953 omhandlede partier.

Medlemskab af det tidligere landsting betegnes med (L).

	Født	Medlem
A. Hovedstadens område.		
I. Søndre storkreds.		
Edvin Dose, overassistent (S)	29/9 07	28/10 47-21/9 53 (L); 14/5 57-29/4 69 ¹⁾
Børge Schmidt, arkivar (S)	29/8 08	22/9 64
Orla Pedersen, major (S)	5/1 08	30/1 55-13/5 57; 2/5-13/9 61; 3/8 62-21/11 66; 23/1 68
Åge Valbak, rektor (RV)	19/7 20	23/1 68
Lis Møller, journalist, frue (KF)	22/12 18	22/11 66
K. Bøgholm, redaktør (KF)	11/7 98	3/4 43-10/1 46; 1/10 46-27/10 47; 5/9 50-20/4 53; 22/9 53-14/11 60; 1/11 65-21/11 66; 23/1 68 ²⁾
Sigurd Ømann, ekspeditionssekretær (SF)	16/8 23	28/10-17/12 65; 6/10-18/10 66; 4/11-10/11 66; 22/11 66 ³⁾

1) Orlov 2/5-13/9 61, 12/2-30/9 63, 30/3-25/8 66 og 16/5-30/9 68 (sygdom). Afgik ved døden 29/4 69.

2) Orlov 11/1-30/9 46.

3) Orlov 3/10-4/11 68 (off. hverv).

	Født	Medlem
Efter Edvin Doses død ($29/4$ 69) indtrådte:		
Ib Kolbjørn, rådmænd (S).....	$29/4$ 05	$30/10$ 45- $22/1$ 68; $16/5$ - $30/9$ 68; $30/4$ 69 ¹⁾
Under Sigurd Ømanns orlov $3/10$ - $4/11$ 68 indtrådte midlertidigt:		
Knud Brørup, typograf (SF).....	$29/10$ 19	$3/10$ - $4/11$ 68
II. Østre storkreds.		
K. B. Andersen, fhv. minister (S).....	$1/12$ 14	$14/5$ 57
Frode Jakobsen, fhv. minister, kommitteret for hjemmeværnet (S).....	$21/12$ 06	$30/10$ 45- $20/4$ 53; $22/9$ 53 ²⁾
Helge Nielsen, forretningsfører (S)....	$12/10$ 18	$16/11$ 60
Karl Max Rasmussen, skoleinspektør (S)	$15/12$ 07	$22/9$ 64
Lene Bro, frue (S)	$10/5$ 36	$23/1$ 68
Else-Merete Ross, lektor, cand. mag., frue (RV)	$27/2$ 03	$15/11$ 60
Helge von Rosen, statsaut. revisor (RV)	$15/6$ 09	$23/1$ 68
E. Haunstrup Clemmensen, direktør (KF).....	$19/9$ 20	$15/11$ 60
Hanne Budtz, landsretssagfører (KF)	$21/9$ 15	$21/4$ 53
Palle Simonsen, direktør (KF).....	$6/5$ 33	$23/1$ 68
Per Møller, redaktør (V).....	$27/7$ 14	$22/9$ 64 ³⁾
Aksel Larsen, fhv. minister, statsrevisor (SF).....	$5/8$ 97	$16/11$ 32 ⁴⁾
Kurt Brauer, typograf (SF).....	$29/7$ 37	$23/1$ 68
Erik Sigsgaard, lærer, borgerrepr. (VS)	$7/2$ 38	$22/9$ 64
Under Per Møllers orlov $3/10$ - $9/11$ 68 indtrådte midlertidigt:		
Marie Louise Truels-Christensen, frue (V)	$7/12$ 00	$21/4$ - $21/9$ 53; $5/10$ - $6/11$ 67; $3/10$ - $9/11$ 68

1) Orlov $3/10$ - $9/12$ 62 og $8/2$ - $20/4$ 64 (sygdom).

2) Orlov $2/11$ 56- $18/3$ 57, $9/10$ - $21/12$ 62, $2/10$ 63- $15/3$ 64, $1/12$ 64-
 $22/2$ 65, $11/5$ - $10/6$ 65 og $2/11$ - $21/12$ 65 (off. hverv).

3) Orlov $1/11$ - $6/12$ 65, $2/11$ 66, $5/10$ - $6/11$ 67 og $3/10$ - $9/11$ 68 (off. hverv).

4) Ved præsidiibeslutning tillagt anciennitet også for perioden $3/4$ 43-
 $16/5$ 45 og for perioden $16/5$ - $29/10$ 45 (orlov). Orlov $21/9$ - $23/10$ 62
(off. hverv) og $7/4$ - $19/5$ 64 samt $7/11$ 68- $13/1$ 69 (sygdom).

	Født	Medlem
Under Aksel Larsens orlov $7/_{11}$ 68- $13/_{1}$ 69 indtrådte midlertidigt: Anders Uhrskov, stud. mag. (SF)	$8/_{9}$ 42	$7/_{11}$ 68- $13/_{1}$ 69
III. Vestre storkreds.		
Kristian Albertsen (S)	$27/_{2}$ 17	$15/_{11}$ 60
Mogens Camre, sekretær, cand. polit. (S)	$29/_{3}$ 36	$23/_{1}$ 68
Anker Jørgensen, forbundsformand (S)	$13/_{7}$ 22	$22/_{9}$ 64
Carl P. Jensen, fhv. minister (S)	$3/_{1}$ 06	$22/_{9}$ 53
Rigmor Christensen, dommerfuldmægtig, frue, (RV)	$18/_{9}$ 14	$22/_{11}$ 66
A. Stæhr Johansen, borgmester (KF) . .	$3/_{4}$ 07	$30/_{10}$ 45- $27/_{10}$ 47; $5/_{9}$ 50- $12/_{1}$ 55; $9/_{11}$ 56- $13/_{5}$ 57; $22/_{9}$ 64 ¹⁾
Clara Munck, rådmand, frue (KF)	$22/_{12}$ 14	$28/_{4}$ - $21/_{9}$ 53 (L); $15/_{11}$ 60
Arne Larsen, jord- og betonarbejder (SF)	$29/_{1}$ 17	$15/_{11}$ 60
B. Øernes område.		
I. Københavns amtskreds.		
Lis Groes, fhv. minister, cand. polit. (S).	$2/_{11}$ 10	$10/_{1}$ 60 ²⁾
Erhard Jakobsen, borgmester, cand. polit. (S)	$25/_{2}$ 17	$22/_{9}$ 53
Niels Matthiasen (S)	$21/_{7}$ 24	$15/_{11}$ 60 ³⁾
Ivar Nørgaard, fhv. minister (S)	$26/_{7}$ 22	$22/_{11}$ 66
Ove Hansen, fhv. minister (S)	$24/_{9}$ 09	$21/_{4}$ 53
Kjeld Olesen, sekretær (S)	$8/_{7}$ 32	$22/_{11}$ 66
Grethe Philip, cand. oecon., frue (RV).	$14/_{8}$ 16	$15/_{11}$ 60
Sven Skovmand, redaktør (RV)	$29/_{9}$ 36	$23/_{1}$ 68
Arthur Jacobsen, borgmester (RV) . . .	$25/_{5}$ 09	$22/_{11}$ 66
Aage Hastrup, boligminister og minister for statens lønnings- og pensionsvæsen (KF)	$22/_{11}$ 19	$22/_{9}$ 64
Knud Thomsen, handelsminister (KF).	$16/_{1}$ 08	$15/_{11}$ 60

1) Orlov $13/_{1}$ 55— $8/_{11}$ 56.2) Orlov fra $31/_{1}$ 69 (sygdom).3) Orlov $14/_{12}$ 65— $11/_{1}$ 66, $6/_{10}$ — $4/_{11}$ 66 og $6/_{11}$ — $16/_{12}$ 67 (off. hverv).

	Født	Medlem
Poul Schlüter, advokat (KF)	3/4 29	22/9 64 ¹⁾
N. Gottschalck-Hansen, sognepræst (KF)	21/11 09	5/9 50. ⁶⁾ /10 68 ²⁾
Ejvind Juul-Madsen, proprietær, agrom (KF)	24/12 21	24/3-20/4 53; 1/12 60. ³⁰⁾ /9 61; 1/11 61. ³⁰⁾ /9 62; 27/2 63-21/11 66; 23/1 68
Ulla Worm, viceborgmester (KF)	11/1 08	23/1 68
Eva Ree, programredaktør (V)	30/8 20	22/11 66
Knud Enggaard, civilingeniør (V)	4/6 29	22/9 64
Morten Lange, professor, dr. phil. (SF)	24/11 19	15/11 60
Poul Dam, højskoleforstander (SF)	29/10 21	22/9 64
Hanne Reintoft, ledende socialrådgiver (UP) *)	3/3 34	22/11 66
Under Lis Groes' orlov fra 31/1 69 indtrådte midlertidigt:		
Poul Falk Hansen præst, (S)	23/12 30	31/1 69
Under N. Gottschalck-Hansens orlov fra 2/4 68 indtrådte midlertidigt og efter hans død (6/10 68) indtrådte:		
Jørgen Langkilde, politiassessor (KF)	24/1 17	22/9 64-21/11 66; 2/4 68
II. Frederiksborg amtskreds.		
Niels Mørk, maskinarbejder (S)	23/9 09	28/10 47
Knud Holm Tved, sekretær (S)	2/10 09	22/9 64
Niels Helveg Petersen, sekretær, cand. jur. (RV)	17/1 39	22/11 66
Poul Møller, finansminister (KF)	13/10 19	1/3-30/4 50; 5/9 50 ³⁾
Hans Kjær, møbelhandler (KF)	25/11 18	23/1 68
Henry Christensen, chefredaktør (V)	5/1 22	22/9 53
Merete Bjørn Hansen, journalist (V)	24/11 29	23/9 68
Ove Krog Hansen, kedelsmed (SF)	4/10 33	22/11 66
Under Poul Møllers orlov 12/3-14/7 69 indtrådte midlertidigt:		
Gudrun Schmeltzer Jensen, frue (KF)	3/9 16	12/3-14/7 69

1) Orlov 11/11—15/12 65 (off. hverv).

2) Orlov fra 2/4 68 (sygdom). Afgik ved døden 6/10 68.

*) Var oprindelig medlem af VS. Udmeldte sig 26/8 68 sammen med Kai Moltke af partiet. Dannede sammen med denne en gruppe („Den socialistiske arbejdsgruppe“).

3) Orlov 12/3—14/7 69 (sygdom).

	Født	Medlem
III. Holbæk amtskreds.		
Ejner Nielsen, overpolitibetjent (S) . . .	4/9 15	14/8 66
Chr. Rasmussen, husmand (S)	3/6 98	22/9 53-13/5 57; 15/11 60
K. Skytte, fhv. minister (RV)	31/3 08	28/10 47
Jørgen Jensen, underdirektør, cand. polit. (KF)	10/6 15	15/11 60
Ove Guldberg, minister for offentlige arbejder (V)	2/12 18	22/9 64
IV. Sorø amtskreds.		
Egon Jensen, overassistent (S)	14/3 22	15/11 60
Kaj Bundvad, fhv. minister (S)	8/7 04	3/4 43 ¹)
Erik Nordqvist, landsretssagfører (RV)	13/12 23	23/1 68
Erik Ninn-Hansen, forsvarsminister (KF)	12/4 22	21/4 53
Jens Peter Jensen, chefredaktør (V) . . .	25/2 22	22/9 64
Under Kaj Bundvads orlov 4/10 68- 13/1 69 indtrådte midlertidigt:		
R. Lykke Jørgensen, overbetjent (S) . .	3/1 20	5/3-16/4 63; 17/4- 30/4 63; 2/10 63- 14/1 64; 22/4-31/8 65; 14/12 65-11/1 66; 6/10-21/11 66; 4/10 68-13/1 69
V. Præstø amtskreds.		
Erik Holst, afdelingsingeniør (S)	21/6 22	22/11 66
Hans Hækkerup, fhv. minister (S)	25/12 07	30/10 45-27/10 47; 5/7 48
Arne Stinus, sekretariatschef (RV)	7/7 32	23/1 68 ²)
Hans Jørgen Lembourn, forfatter, cand. polit. (KF)	26/3 23	22/9 64
Holger Hansen, gårdejer (V)	16/5 29	15/11 60
Under Arne Stinus' orlov 4/5-3/6 69 indtrådte midlertidigt:		
Asger Jørgensen, gårdejer (RV)	21/7 19	4/5-3/6 69

¹) Orlov 5/3-16/4 63 og 4/10 68-13/1 69 (sygdom).

²) Orlov 4/6-3/6 69 (off. hverv).

	Født	Medlem
VI. Bornholms amtskreds.		
Carl Bertel Pedersen, sekretær (S)	11/3 14	22/11 66
Niels Anker Kofoed, gårdejer, sognerådsformand (V)	21/2 29	23/1 68
VII. Maribo amtskreds.		
A. W. Larsen, kranfører (S)	6/9 19	22/11 66
R. Lysholt Hansen, overlærer (S)	21/10 19	5/9 50-20/4 53; 22/9 53 ¹⁾
Arne Lindegård Rasmussen, forpagter (RV)	8/1 25	23/1 68
Gerda Møller, oberstinde, frue (KF)	7/1 14	19/10 62-4/3 63; 22/9 64
Robert Christensen, forstander (V)	8/7 16	22/9 64
VIII. Odense amtskreds.		
Poul Søgaard, remisearbejder (S)	12/11 23	21/2 59 ²⁾
Erling Dinesen, fhv. minister (S)	25/2 10	22/9 64
Finn Christensen, sekretær (S)	14/2 32	23/1 68
Hilmar Baunsgaard, statsminister (RV)	26/2 20	14/5 57
Dagmar Andreasen, fabrikant (RV)	6/11 20	23/1 68
Poul Sørensen, indenrigsminister (KF)	25/6 04	26/9 41-27/10 47; 5/9 50-29/6 69 ³⁾
Chr. R. Christensen, gårdejer (KF)	8/4 03	11/1 41-27/10 47; 22/9 64
Peter Larsen, landbrugsminister (V)	29/6 24	21/4 53
Gert Petersen, journalist (SF)	19/8 27	22/11 66 ⁴⁾
Under Poul Sørensens orlov fra 1/5 69 indtrådte midlertidigt og efter hans død (29/6 69) indtrådte:		
Poul Nielsen, gaardejer, sognerådsformand (KF)	28/8 18	1/5 69
Under Gert Petersens orlov 5/11-3/12 68 indtrådte midlertidigt:		
Alfred Andersen, murerarbejdsmand. (SF)	2/9 21	30/5-25/7 67; 5/10-1/12 67; 5/11-3/12 68

1) Orlov 13/11-19/12 63 og 1/10-31/10 65 (off. hverv).

2) Orlov 5/10-6/11 67 (off. hverv).

3) Orlov fra 1/5 69 (sygdom). Afgik ved døden 29/6 69.

4) Orlov 5/11-3/12 68 (off. hverv).

	Født	Medlem
IX. Svendborg amtskreds.		
Jørgen Peder Hansen, toldkontrollør (S)	2/12 23	15/11 60
Svend Horn, fhv. minister (S)	11/3 06	3/4 39
K. Helveg Petersen, minister for kulturelle anliggender og min. f. teknisk samarbejde med udviklingslandene samt nedrustningsspørgsmål (RV) . .	29/11 09	22/9 64 ¹⁾
Knud Bro, cand. polit. (KF)	13/2 37	22/9 64 ²⁾
Niels Eriksen, gårdejer (V)	5/6 02	28/10 47
Under K. Helveg Petersens orlov 21/1-3/3 69 indtrådte midlertidigt:		
Hans Larsen, anlægsgartner (RV)	10/10 25	21/1-3/3 69
Under Knud Bros orlov 3/10-11/11 68 indtrådte midlertidigt:		
Kirsten Gersbo, frue (KF)	11/3 25	5/10-4/11 67; 3/10-11/11 68
C. Jyllands område.		
X. Hjørring amtskreds.		
Jens Risgaard Knudsen, fhv. minister (S)	14/4 25	22/9 64
Poul Dalsager, bankfuldmægtig (S)	5/3 29	31/10 64
Ejnar Amtoft, civilingeniør (RV)	27/4 30	23/1 68
J. Hindkjær Pedersen, forstander (KF)	22/6 09	22/9 64-28/12 68 ³⁾
Jens Frandsen, bankkasserer (V)	18/12 19	22/9 64
Henry Sørensen, fiskeskipper (V)	16/7 10	22/11 66
Jens Chr. Christensen, gårdejer (V)	22/11 06	30/10 45-27/10 47; 21/4 53-21/11 66; 23/1 68
Efter J. Hindkjær Pedersens død (28/12 68) indtrådte:		
Henry Møller, disponent (KF)	4/12 22	29/12 69
XI. Thisted amtskreds.		
Thomas Have, borgmester (S)	6/7 20	5/11 62
Martin Pedersen, amtsbogholder (RV)	15/8 08	23/1 68

1) Orlov 21/1-3/3 69 (sygdom).

2) Orlov 5/10-4/11 67 og 3/10-11/11 68 (off. hverv).

3) Afgik ved døden 28/12 68.

	Født	Medlem
H. C. Toft, indenrigsminister (KF)	7/1 14	14/5 57
K. Damsgaard, konsulent, statsrevisor (V)	9/6 03	9/6 40-2/4 43; 30/10 45-20/4 53; 22/9 53
XII. Ålborg amtskreds.		
Evald Kristensen, arbejdsmand (S)	16/5 13	22/9 53-13/5 57; 12/12 58
Orla Møller, fhv. minister (S)	7/5 16	5/4 64
Peter Nielsen, statsrevisor (S)	14/3 10	5/9 50-20/4 53; 22/9 53 ¹⁾
K. Axel Nielsen, fhv. minister (S)	10/2 04	21/4 53
Erik Hansen, erhvervsvejleder (RV)	17/2 24	10/1-19/2 62; 22/11 66
Ib Stetter, direktør (KF)	1/3 17	15/10-13/12 63; 22/9 64
Knud Østergaard, oberstløjtnant (KF)	21/3 22	22/9 64 ²⁾
Søren Jensen, gårdejer (V)	16/5 22	14/5 57
Niels Andersen, direktør (V)	14/8 17	14/5 57-14/11 60; 23/1 68
Chr. Madsen, jord- og betonarbejder (SF)	5/11 12	15/11 60 ³⁾
Sv. E. Kjær Rasmussen, kommunelærer (VS)	9/4 36	12/11 66
Under Chr. Madsens orlov 31/1-9/6 69 indtrådte midlertidigt: Ove Munch, adjunkt (SF)	24/6 31	31/1-9/6 69
XIII. Viborg amtskreds.		
Chr. Thomsen, fhv. minister (S)	6/1 09	21/4 53
Axel Ivan Pedersen, fhv. borgmester (S)	27/8 05	15/9 39-29/10 45; 22/9 53 ⁴⁾
Sv. Haugaard, forstander (RV)	30/4 13	22/9 64
Erik Kragh, generalmajor (KF)	29/5 01	15/11 60
G. Holmberg, gårdejer (V)	8/5 11	28/10 47
P. E. Eriksen, konsulent (V)	28/7 20	15/11 60

1) Orlov 5/5-31/5 67 (sygdom).

2) Orlov 6/10-31/10 66 og 5/11-15/12 67 (off. hverv).

3) Orlov 20/10 64-30/3 65 og 31/1-9/6 69 (sygdom).

4) Orlov 21/10-20/12 68 (off. hverv).

	Født	Medlem
Under Axel Ivan Pedersens orlov 21/10-20/12 68 indtrådte midlertidigt: Leon Laursen, hospitalsarbejder (S) ...	16/10 30	21/10-20/12 68
XIV. Randers amtskreds.		
J. O. Krag, fhv. statsminister (S)	15/9 14	28/10 47-4/10 50; 24/5 52 ¹⁾
Otto Mørch, overpolitibetjent (S)	16/3 22	28/8 62-14/1 63; 22/9 64
Søren B. Jørgensen, sekretær (S)	9/10 26	23/1 68
Jørgen Andersen, repræsentant (RV)	16/7 08	23/1 68
Asger Jensen, fabrikant (KF)	23/12 10	5/9 50-20/4 53; 28/4-21/9 53 (L); 14/5 57
Anders Andersen, gårdejer (V)	1/10 12	21/4 53
Evan Jensen, sekretær (V)	22/3 30	22/11 66
XV. Århus amtskreds.		
Henry Grünbaum, fhv. minister (S)	27/7 11	28/10 66
Peter Jørgensen, maskinarbejder (S)	17/4 11	5/9 50
Waldemar Laursen, maskinmester (S)	19/12 98	14/5 57 ²⁾
Th. Mikkelsen, maskinarbejder (S)	11/8 08	5/9 50
Bernhard Baunsgaard, rektor (RV)	26/1 18	22/11 66
Meta Ditzel, viceskoleinspektør (RV)	6/10 10	23/1 68
Sv. Aa. Fanger, direktør, civiling. (KF)	5/9 97	21/4 53
Ellen Strange Petersen, journalist, frue (KF)	8/9 13	22/1 59
Per Federspiel, fhv. minister, landsrets- sagfører (V)	9/4 05	28/10 47-4/9 50; 14/4 51-21/9 53 (L); 14/5 57 ³⁾
Holger Vivike, matros (SF)	23/8 10	15/11 60
Kai Moltke, redaktør (UP)*	28/11 02	15/11 60 ⁴⁾

1) Orlov 5/10 50—23/5 52.

2) Orlov 4/11—31/12 61 (sygdom).

3) Orlov 28/11—31/12 68 (off. hverv).

4) Orlov 30/11 61—15/1 62 (sygdom), 1/11—25/12 62, 28/10—17/12 65 (off. hverv), 8/10—10/11 66 og 24/4—28/5 68 (sygdom.)

* Var oprindelig medlem af VS. Se i øvrigt note ved Hanne Rein-
toft, Københavns amtskreds.

	Født	Medlem
Under Per Federspiels orlov ²⁹ / ₁₁ - ³¹ / ₁₂ 68 indtrådte midlertidigt: Irma Madsen, frue (V).....	³ / ₁₀ 34	²⁹ / ₁₁ - ³¹ / ₁₂ 68
XVI. Skanderborg amtskreds.		
Jens Kampmann, sekretær, cand. polit. (S).....	³⁰ / ₃ 37	²² / ₁₁ 66
Kaj Andresen, fhv. minister (S).....	⁷ / ₄ 07	²⁸ / ₁₀ 47
Ole Samuelsen, adjunkt (RV).....	⁷ / ₄ 32	²³ / ₁ 68
O. Vestergaard Poulsen, gårdejer, fabri- kant (KF).....	¹⁸ / ₅ 07	¹⁵ / ₁₁ 60
Viggo Hauch, administrationschef (V) ..	¹⁴ / ₅ 05	³⁰ / ₁₀ 45- ²¹ / ₉ 53; ¹⁵ / ₁₁ 60- ²¹ / ₉ 64; ²² / ₁₁ 66 ¹⁾
XVII. Vejle amtskreds.		
K. Lindberg, fhv. minister (S).....	¹⁰ / ₁₂ 99	¹⁴ / ₄ - ²⁷ / ₁₀ 47 (L); ²⁸ / ₁₀ 47
Victor Gram, fhv. minister (S).....	³⁰ / ₁ 10	³ / ₄ 43- ¹² / ₂ 69 ²⁾
Bernhardt Tastesen, assurandør (S) ...	¹⁰ / ₁ 26	²² / ₉ 64
Jens Bilgrav-Nielsen, højskolelærer (RV)	¹⁴ / ₅ 36	²² / ₁₁ 66
Niels Ravn, dyrlæge (KF).....	¹⁹ / ₇ 10	⁷ / ₁₂ 57
Erik Hansen, købmand (KF).....	¹⁰ / ₃ 18	²³ / ₁ 68
Poul Hartling, udenrigsminister (V) ...	¹⁴ / ₈ 14	¹⁴ / ₅ 57- ¹⁴ / ₁₁ 60; ²² / ₉ 64
Arne Christiansen, direktør (V).....	⁹ / ₁₀ 25	²³ / ₁ 68
Ib Thyregod, højesteretssagfører (V) ..	²⁹ / ₇ 21	¹⁵ / ₁₁ 60
Gunhild Due, frue (SF).....	¹⁸ / ₅ 29	²² / ₉ 64
Efter Victor Grams død (¹² / ₂ 69) ind- trådte:		
K. J. Mortensen, lønningschef (S)	²³ / ₃ 27	¹³ / ₂ 69
XVIII. Ringkøbing amtskreds.		
Bodil Koch, fhv. minister (S).....	²⁵ / ₁₀ 03	²⁸ / ₁₀ 47 ³⁾
Poul Nilsson, cigarsorterer (S).....	³⁰ / ₁₀ 01	¹ / ₅ 46- ²⁸ / ₁₀ 47; ⁷ / ₁₀ 52- ²¹ / ₉ 53 (L); ¹⁴ / ₅ 57

1) Orlov ²⁴/₃—²⁰/₄ 53 (sygdom).2) Afgik ved døden ¹²/₂ 69.3) Orlov ¹⁹/₁₁—²⁰/₁₂ 63 (off. hverv).

	Født	Medlem
Jacob Kirkegaard, gårdejer, statsrevisor (RV)	20/8 01	5/9 50-21/11 66; 23/1 68 ¹⁾
K. Thestrup, justitsminister (KF)	27/8 00	28/10 47
Jens Foged, konsulent (V)	24/2 10	30/10 45-21/11 66; 23/1 68
Niels Jørgen Nielsen, konsulent (V)	10/7 10	22/11 66
Kristen Østergaard, gårdejer (V)	13/12 15	22/9 53
XIX. Ribe amtskreds.		
Per Hækkerup, fhv. udenrigsminister (S)	25/12 15	5/9 50 ²⁾
Hans Lund, skatterådsformand (S)	18/2 17	22/9 64
A. C. Normann, fiskeriminister og minister for Grønland (RV)	23/3 04	5/9 50 ³⁾
Adam Møller, oberst (KF)	12/7 09	2/10 57-14/1 58; 22/11 66 ⁴⁾
Nathalie Lind, socialminister (V)	1/10 18	22/9 64-21/11 66; 23/1 68
A. Chr. Andersen, gårdejer (V)	31/8 12	22/9 64
Under Adam Møllers orlov 6/11-31/12 68 indtrådte midlertidigt: Leo Kjærgaard, købmand (KF)	21/9 11	6/11-31/12 68
XX. Haderslev m. fl. amters amtskreds.		
Peter Gorrson, overlærer (S)	27/8 09	14/5 57
Knud Nielsen, adjunkt (S)	17/9 28	23/1 68
Fr. W. Teichert, husmand (S)	8/11 02	1/10 46-13/5 57; 15/11 60
Jens Peter Jensen, husmand (RV)	5/8 99	15/11 60-21/11 66; 23/1 68
Mads Eg Damgaard, fabrikant (KF)	1/10 13	22/9 64
Johs. Burgdorf, gårdejer (KF)	16/2 17	11/11-15/12 65; 22/11 66
S. From, fhv. gårdejer (V)	23/8 04	3/4 43
Johan Philipsen, gårdejer (V)	27/4 11	25/2-3/10 60; 25/1-30/9 61; 22/9 64 ⁵⁾

1) Orlov 14/5—13/6 63 (sygdom).

2) Orlov 20/6—15/7 56 (sygdom).

3) Orlov 26/10—21/11 66 (sygdom).

4) Orlov 6/11—31/12 68 (off. hverv).

5) Orlov 8/12 66—18/1 67 (sygdom).

	Født	Medlem
Færøerne.		
Johan Nielsen, sognepræst (S) (valgt af det færøske socialdemokrati).....	15/3 19	15/11 60-21/9 64; 6/10-8/11 65; 12/10-21/11 66; 1/2 67-22/1 68; 1/3 68 ¹⁾
Hákun Djurhuus, lærer, fhv. lagmand (valgt af folkeflokket, Færøerne)....	11/12 08	6/7 57-14/11 60; 23/1 68
Grønland.		
Knud Hertling, fuldmægtig, cand. jur. (UP).....	7/1 25	22/9 64
Nikolaj Rosing, seminarielærer (UP)...	4/4 12	31/1 59

¹⁾ Orlov 27/11 63—31/1 64 (sygdom).

Partigrupperingen i folketinget i folketingsåret 1968—69.

	Antal medlemmer
Socialdemokratiet ¹⁾	63
Det radikale venstre	27
Det konservative folkeparti	37
Venstre	34
Socialistisk folkeparti	11
Venstresocialisterne ^{*)}	2
Uden for de i valgloven af 31. marts 1953 om- handlede partier:	
Den socialistiske arbejdsgruppe ^{*)}	2
Valgt i Grønland	2
Valgt på Færøerne	1
	179

¹⁾ Herunder 1 medlem valgt af socialdemokratiet, Færøerne.

^{*)} Hanne Reintoft og Kai Moltke var oprindelig medlemmer af partiet venstresocialisterne. Udmeldte sig ²⁸/₈ 68 af partiet og dannede en gruppe („Den socialistiske arbejdsgruppe“).

Dansk interparlamentarisk gruppes bestyrelse.

Bestyrelsen består af folketingets formand, Karl Skytte, samt følgende medlemmer valgt på et møde den 15. oktober 1969:

Folketingsmand Viggo Hauch [formand], fhv. minister Per Federspiel, folketingsmand Per Møller, folketingsmand Knud Østergaard, medlem af folketinget Ellen Strange Petersen, folketingsmand Poul Schlüter, folketingsmand Svend Haugaard, medlem af folketinget Else-Merete Ross, fhv. udenrigsminister Per Hækkerup, folketingsmand Niels Matthiasen [næstformand], fhv. minister Frode Jakobsen, folketingsmand Erhard Jakobsen, folketingsmand Egon Jensen og folketingsmand Poul Dam.

Partiernes bestyrelser i folketinget.

Socialdemokratiet.

J. O. Krag [formand], K. B. Andersen [næstformand], Helge Nielsen [sekretær], Kaj Andresen, Erling Dinesen, Lysholt Hansen, Per Hækkerup, Lindberg, Orla Møller, Niels Mørk, Peter Nielsen og Ivar Nørgaard.

Det konservative folkeparti.

H. C. Toft [formand], Asger Jensen [næstformand], Hanne Budtz, Haunstrup Clemmensen, Fanger, Juul-Madsen, Poul Møller, Ninn-Hansen og Poul Sørensen.

Venstre.

Henry Christensen [formand], Kristen Østergaard [næstformand], P. E. Eriksen [sekretær], Anders Andersen, Damsgaard, Enggaard, Holger Hansen og Jens Peter Jensen (Sorø amt).

Det radikale venstre.

Bernhard Baunsgaard [formand], Svend Haugaard [næstformand], Samuelsen [sekretær], Niels Helveg Petersen og Grethe Philip.

Socialistisk folkeparti.

Morten Lange [formand], Krog Hansen [næstformand], Poul Dam og Aksel Larsen.

Venstresocialisterne.

Sigsgaard [formand] og Kjær Rasmussen [sekretær].

Præsidium og tingsekretærer samt stående udvalg.

Folketinget sattes den 1. oktober 1968 ved, at der under aldersformandens (Aksel Larsens) forsæde valgtes et præsidium bestående af 1 formand og 4 næstformænd samt 4 tingsekretærer.

Til *formand* valgtes: fhv. minister *Skytte* (RV), til *1. næstformand*: fhv. minister *Kaj Andresen* (S), til *2. næstformand*: landsretssagfører fru *Hanne Budtz* (KF), til *3. næstformand*: fhv. gårdejer *From* (V) og til *4. næstformand*: professor, dr. phil. *Morten Lange* (SF) (F. sp. 1).

Til *tingsekretærer* valgtes: direktør *Simonsen* (KF), gård-ejer *Kofoed* (V), amtsbogholder *Martin Pedersen* (RV) og forretningsfører *Helge Nielsen* (S) (F. sp. 2).

Den 2. oktober 1968 nedsatte tinget de i forretningsordenens § 7 foreskrevne *stående udvalg*, nemlig:

- 1) *Udvalget for forretningsordenen*, bestående af tingets præsidium: *Skytte* [formand], *Kaj Andresen* [næstformand], *Hanne Budtz*, *From* og *Morten Lange*, samt følgende valgte medlemmer: *H. C. Toft*, *Haunstrup Clemmensen*, *Fanger*, *Asger Jensen*, *Henry Christensen*, *P. E. Eriksen*, *Kristen Østergaard*, *Else-Merete Ross*, *Bernhard Baunsgaard*, *K. Axel Nielsen*, *Hans Hækkerup*, *Per Hækkerup*, *J. O. Krag*, *Helge Nielsen*, *Peter Nielsen* og *Aksel Larsen* (fra $7/_{11}$ - $22/_{1}$ *Poul Dam*) (F. sp. 51).
- 2) *Udvalget til valgs prøvelse*: *Burgdorf*, *Gerda Møller* [formand], *Hindkjær Pedersen* (fra $17/_{1}$ *Henry Møller*), *Ulla Worm*, *Niels Andersen*, *Niels Jørgen Nielsen*, *Ib Thyregod* [næstformand], *Samuelsen*, *Rigmor Christensen*, *Nordqvist*, *Lis Groes* (fra $7/_{2}$ *Karl Max Rasmussen*), *Evald Kristensen*, *A. W. Larsen*, *Niels Matthiasen*, *Th. Mikkelsen*, *Holm Tved* og *Arne Larsen* (F. sp. 51).

- 3) *Finansudvalget*: Stetter, Jørgen Jensen [næstformand], Clara Munck, Niels Ravn, Damsgaard [formand], Foged, Jens Peter Jensen (Sorø amt), Grethe Philip, Erik Hansen (Ålborg amt), Lindegård Rasmussen, Lysholt Hansen, Gorrsen, Grünbaum, Evald Kristensen, Poul Nilsson, Søgaard og Poul Dam (fra $7/_{11}$ - $5/_{12}$ Ømann) (F. sp. 52).
- 4) *Boligudvalget*: Clara Munck, Lis Møller, Poul Schlüter, Knud Østergaard, A. Chr. Andersen, Enggaard [næstformand], Ib Thyregod, Else-Merete Ross [formand], Rigmor Christensen, Skovmand, Kaj Andresen, Albertsen, Ove Hansen, Erhard Jakobsen (fra $14/_{1}$ Axel Ivan Pedersen), Niels Mørk, Axel Ivan Pedersen (fra $17/_{10}$ Helge Nielsen) og Arne Larsen.
Stedfortrædere: Hans Kjær, Eva Ree, Nordqvist, Poul Dalsager og Kurt Brauer (F. sp. 52).
- 5) *Udvalget for undervisning og uddannelse*: Lembourn, Gerda Møller, Hindkjær Pedersen (fra $17/_{1}$ Knud Bro), Ellen Strange Petersen [næstformand], Robert Christensen, Enggaard, Holger Hansen, Svend Haugaard [formand], Bernhard Baunsgaard, Bilgrav-Nielsen, K. B. Andersen, Anker Jørgensen (fra $5/_{2}$ Bertel Pedersen), Peter Jørgensen, Bodil Koch, Orla Møller, Karl Max Rasmussen og Gunhild Due.
Stedfortrædere: Langkilde (fra $12/_{11}$ - $16/_{1}$ Knud Bro), P. E. Eriksen, Meta Ditzel, Kjeld Olesen (fra $5/_{2}$ Anker Jørgensen) og Poul Dam (F. sp. 52).
- 6) *Lønningsudvalget*: Adam Møller [næstformand] (fra $7/_{11}$ - $16/_{1}$ Knud Østergaard), Langkilde, Hindkjær Pedersen (fra $17/_{1}$ Knud Østergaard), Stetter (fra $7/_{11}$ Juul-Madsen), Henry Christensen, Enggaard [formand], Jens Frandsen, Erik Hansen (Ålborg amt), Bernhard Baunsgaard (fra $29/_{10}$ Bilgrav-Nielsen), Martin Pedersen (fra $25/_{3}$ Svend Haugaard), Ivar Nørgaard, Jørgen Peder Hansen, Lysholt Hansen, Thomas Have, Egon Jensen, Axel Ivan Pedersen (fra $10/_{10}$ - $8/_{4}$ Knud Hertling) og Krog Hansen (fra $24/_{1}$ Morten Lange). (F. sp. 52).
- 7) *Indfødsretsudvalget*: Burgdorf, Erik Hansen (Vejle amt),

Ellen Strange Petersen [formand], Ulla Worm, Merete Bjørn Hanssen, Niels Jørgen Nielsen, Johan Philipson [næstformand], Jens Peter Jensen (Agerskov), Meta Ditzel, Nordqvist, Evald Kristensen, Th. Mikkelsen, Ejner Nielsen, Kjeld Olesen, Bertel Pedersen, Tastesen og Kurt Brauer (F. sp. 53).

- 8) *Ombudsmandsudvalget*: Hanne Budtz, Asger Jensen, Lembourn, Poul Schlüter [næstformand], Jens Peter Jensen (Sorø amt), Per Møller, Ib Thyregod, Rigmor Christensen, Nordqvist, Skytte [formand], Hans Hækkerup, Albertsen, Frode Jakobsen, Søren B. Jørgensen, Waldemar Laursen, K. Axel Nielsen og Poul Dam (F. sp. 53).
- 9) *Udvalget angående videnskabelig forskning*: H. C. Toft [næstformand] (fra ¹²/₁₁ Knud Bro), Bøgholm, Lembourn, Ellen Strange Petersen, Arne Christiansen, Johan Philipson, Ib Thyregod, Skovmand, Niels Helveg Petersen, Samuelsen [formand], Bodil Koch, K. B. Andersen, Holst, Frode Jakobsen, Niels Matthiasen, Orla Møller og Morten Lange (F. sp. 53).

Til at føre tilsyn med *folketingets bibliotek* valgtes: Lembourn og Børge Schmidt (F. sp. 53).

Til at føre det i grundlovens § 71 omhandlede *tilsyn med behandlingen af personer, som er underkastet frihedsberøvelse*, valgtes: Lis Møller (fra ¹²/₁₁ Knud Bro), Bøgholm [formand], Merete Bjørn Hanssen (fra ²⁸/₁ Eva Ree), Ib Thyregod, Erik Hansen (Ålborg amt) [næstformand], Samuelsen, K. Axel Nielsen, Hans Hækkerup og Niels Mørk (F. sp. 54).

Folketingets åbningsmøde.

I henhold til grundlovens § 36 samledes folketingets medlemmer tirsdag den 1. oktober 1968 kl. 12 i folketingssalen på Christiansborg.

Til stede var Deres Majestæter *Kongen og Dronningen*, Deres kongelige Højheder *Tronfølgeren og Prins Henrik* samt repræsentanter for *højesteret*.

Mødet åbnedes af aldersformanden, *Aksel Larsen*, under hvis ledelse der foretoges valg af formand, næstformænd og tingsekretærer.

I samme møde fremsatte statsminister *Hilmar Baunsgaard* en redegørelse, hvoraf gengives:

„Den regering, der for mindre end trekvart år siden fremskillede sig for folketinget, tiltrådte i en situation præget af en kritisk udvikling i landets økonomi. Regeringen redegjorde dels i tiltrædelseserklæringen, dels ved forelæggelsen af sit stabiliseringsprogram for sit syn på denne situation og for den bydende nødvendighed af de forholdsregler, som siden er blevet gennemført.

Det er regeringens opfattelse, at det fortsat vil være en påtrængende opgave for samfundet at fastholde den *stabilisering*, som nu er indledt. Vore leve- og arbejdsvilkår vil være dybt afhængige af, at vi genskaber tilliden til dansk økonomi, og hindrer også på længere sigt et tilbagefald til tilstande præget af kronisk økonomisk ufrihed i valutavanskelighedernes spændetrøje.

Dette er forudsætningen for nye fremskridt og dermed for den omfattende reformlovgivning, som bliver disse års hovedopgave.

Det folketingsår, der begynder i dag, vil indlede en ny reformperiode, og regeringen indbyder med henblik herpå folketinget til virksomt samarbejde.

Der kan i indeværende samling ventes forslag om betydningsfulde skridt til en tidssvarende *jord- og planlægningslovgivning*, til en administrativ og finansiel reform i forbindelse med fuldbyrdelse af *kommunalreformen*, til en nyordning af *forsvaret*, til fastlæggelse af tidsfølgen i *trafikinvesteringerne* og til fortsat udbygning af *ungdommens uddannelsesmuligheder* og af de *socialle ydelser*. Regeringen vil endvidere fremsætte reformforslag til støtte for en fremskyndet *industrialisering i egne udviklingsområderne*.

Et af de bærende synspunkter under regeringens forbedelse af det nye folketingsår har været, at ikke blot lovgivningsresultaterne, men også lovgivningsrytmen må tilrettelægges på en sådan måde, at lovgivningen så gnidningsfrit som muligt følger sig ind i befolkningens praktiske liv.

Regeringen understreger med disse ord sit ønske om og sin vilje til, med det størst mulige flertal i folketinget, at udforme og virkeliggøre en reformpolitik, der kan tilpasse vort land til den moderne tids kulturelle, tekniske og økonomiske krav. — — — “

Statsministeren omtalte indledningsvis begivenhederne i *Czekoslovakiet* og Danmarks klare afstandtagen fra de fem *Warszawapagtlandes* adfærd. I denne forbindelse betonedes betydningen af *FN*, som vi stadig burde medvirke til at styrke.

Der var ikke i øjeblikkets krise noget, der tilskyndede til ændringer i vort forhold til *NATO*. Begivenhederne havde understreget behovet for, at *NATO* kunne komme til at virke som et politisk instrument i afspændingens tjeneste.

Statsministeren beskæftigede sig herefter med udviklingen i *Grækenland*, *Vietnamproblemet*, *Mellemøsten* og situationen i det sydlige *Afrika*, herunder striden i *Nigeria*.

Med henblik på at undersøge problemerne omkring Danmarks *sikkerhedspolitik* havde regeringen nedsat et udvalg bestående af udenrigsministeren, ministeren for nedrustnings-spørgsmål og forsvarsministeren. Til bistand for dette udvalg var etableret et underudvalg af eksperter og embedsmænd.

Resultatet af sikkerhedsundersøgelserne kunne komme til at påvirke fremtidige overvejelser vedrørende *forsvarsordnin-*

gen. Regeringen var imidlertid af den opfattelse, at der var grundlag for nu at foreslå administrative reformer, og der ville derfor i folketingsåret blive fremsat forslag herom. Regeringen var fortsat af den opfattelse, at en bred enighed om forsvars- og udenrigspolitikken var ønskelig.

Efter at have omtalt spørgsmålene omkring *konfliktforskning* og *nedrustning* kom statsministeren ind på *markedspolitikken* og sagde herom bl. a.:

„ Det må med største beklagelse konstateres, at udviklingen henimod et større europæisk marked er gået i stå efter det franske nej i december 1967 til optagelse af forhandlinger mellem fællesmarkedet og de lande, der ansøger om medlemskab. Forsøg på at bringe situationen ud af dette dødvande har endnu ikke givet resultat, og der er ikke i øjeblikket tegn til, at markedsdelingen kan bringes til ophør inden for en kortere tid.

Danmark fastholder sammen med de øvrige ansøgerlande sin anmodning om medlemskab og vil fortsat støtte alle bestræbelser for at få forhandlinger herom i gang. Fællesmarkedets landbrugspolitik har på en meget uheldig måde bidraget til at øge den store skævhed i handelssamkvemet mellem Danmark og fællesmarkedslandene, herunder særlig Forbundsrepublikken Tyskland. Dette er en meget alvorlig belastning for Danmarks betalingsbalance.

På denne baggrund må vi i mellemtiden fra dansk side i endnu højere grad end hidtil holde den nærmest mulige kontakt med fællesmarkedets myndigheder i Bruxelles og samtidig søge at varetage konkrete danske eksportinteresser ved forhandlinger med de enkelte medlemslande, i første række Forbundsrepublikken Tyskland.

Regeringen vil fortsat søge EFTA-samarbejdet udbygget, ikke mindst med sigte på at få handelen med landbrugsvarer stærkere inddraget i samarbejdet.

De bestræbelser, der er i gang for at opnå en udvidelse af *det nordiske samarbejde*, kulturelt som økonomisk, må ses på baggrund af et fælles ønske om nordisk følgeskab i den fremtidige europæiske udvikling. Den eksisterende usikkerhed

omkring markedsspørgsmålet har selvsagt aktualiseret behovet for et udvidet nordisk samarbejde. Regeringens initiativ, der førte til afholdelse af det nordiske statsministermøde i april, havde det sigte at styrke de nordiske landes stilling i Europa og at sikre, at det nordiske samarbejde, herunder toldfriheden for den hastigt voksende nordiske samhandel i industriprodukter, opretholdes, også efter at et stort europæisk marked måtte være tilvejebragt.

Regeringen vil tilstræbe, at de igangværende nordiske drøftelser kan føre til politiske beslutninger i det kommende år om en væsentlig udvidelse af det nordiske samarbejde. Vi mener, at dette bør ske på grundlag af en nordisk traktat, som dækker det bredest mulige samarbejdsfelt, herunder også samhandelen med landbrugsvarer. Det er regeringens håb, at et enigt folketing vil stå bag sådanne beslutninger, som er nødvendige for at udvikle det nordiske samarbejde.“

Statsministeren beskæftigede sig derefter med den indflydelse, udviklingen i den internationale økonomi havde på Danmark som følge af dettes meget omfattende samkvem med udlandet. Han kom nærmere ind på underskuddet på *betalingsbalancen* og fastslog, at regeringen anså det for uforsvarligt at fortsætte med underskud af en størrelsesorden som det, vi stadig havde.

Det var regeringens mål at sikre høj og produktiv beskæftigelse, men at gøre dette på et grundlag, som var holdbart. Statsministeren omtalte regeringens bestræbelser for *økonomisk stabilisering*. Han fortsatte:

„ Hvis det lykkes at tilvejebringe forudsætninger og større sikkerhed for, at pris- og omkostningsstigningerne ikke løber fra os igen, vil det give et større spillerum for at føre en selvstændig økonomisk politik, som kan sikre den fulde beskæftigelse også på længere sigt. Det er regeringen magtpåliggende at minde om denne sammenhæng og fremhæve det ansvar, der i den forbindelse hviler ikke alene på regeringen og folketinget, men også på erhvervslivet og arbejdsmarkedets organisationer.

Efter regeringens opfattelse må dette ansvar tage sin be-

gyndelse i et fortsat mådehold i statsfinanserne. Det er nødvendigt, at der sker en omhyggelig sortering og prioritering af de opgaver, der tages op. Det gælder i lige grad de offentlige investeringer og statens driftsudgifter.

Regeringen fik i foråret gennemført besparelser på finansloven for indeværende finansår. Forslaget til finanslov for det kommende finansår vil blive præget af regeringens bestræbelser for at opnå en dæmpning af stigningstakten i statens udgifter, og disse bestræbelser vil blive videreført i de kommende år gennem den langtidsbudgettering, som nu er lagt til rette.

Som et led i forårets stabiliseringspolitik gennemførte regeringen et prisstop for tjenesteydelser og skærpede bestemmelser vedrørende vejledende priser, samtidig med at avancestoploven blev forlænget, så alle de ekstraordinære bestemmelser blev gældende indtil 1. november i år.

Hensigten med disse bestemmelser var, at de skulle yde et bidrag til at tilvejebringe ligevægt i økonomien. Udviklingen viser, at dette formål er blevet opnået.

Det er regeringens opfattelse, at en fortsættelse af den stramme prislovgivning kan medføre ulemper for erhvervslivet og uønskede virkninger for beskæftigelsen. Skal stabiliseringen af økonomien fastholdes, vil det imidlertid være nødvendigt i en kort periode fortsat at bevare en vis skærpet kontrol med udviklingen i priser og avancer.

Regeringen vil derfor fremsætte forslag om, at der i en overgangsperiode opretholdes en udvidet kontrol med priser og avancer. Loven om vejledende priser og prisstop for tjenesteydelser vil ikke blive søgt forlænget. Regeringen vil søge at modvirke, at lovgivningen får uheldige konsekvenser for prisstrukturen eller hæmmer rationaliseringsbestræbelser.“

Statsministeren kom herefter ind på strukturændringerne inden for dansk erhvervsliv og understregede landbrugets særligt udsatte placering i denne udvikling.

De økonomiske vilkår havde for *landbruget* udviklet sig i ugunstig retning. Derfor og på baggrund af landbrugets samfundsmæssige betydning måtte der stadig opretholdes ordninger, som kunne lette vilkårene for landbruget. Fremtidige ord-

ninger måtte i højere grad tilrettelægges under hensyn til afsætningsmulighederne. Statsministeren fortsatte:

„ De gældende ordninger for landbruget udløber med udgangen af juni måned næste år, og en ny lovgivning skal derfor under alle omstændigheder gennemføres.

I de kommende forhandlinger vil regeringen have det grundlag for drøftelserne, at landbrugsordningerne holdes inden for de nuværende ordningers finansielle rammer, og at de ikke i sig selv animerer til en øget produktion på områder, hvor rimelige afsætningsmuligheder ikke skønnes at foreligge. På samme måde må eventuelle virkninger på ejendomspriserne indgå i den samlede vurdering.

Jeg ønsker imidlertid at understrege, at regeringen generelt mener, at der er en fremtid for dansk landbrug — tilpasningsprocessen kan blive vanskelig, men må gennemføres. Derfor må lovgivningen også have det sigte, at strukturrationaliseringen kan fremmes. Det langsigtede mål må være, at landbruget, når markedsforholdene er bragt til løsning, bliver i stand til at klare sig selv uden støtte fra andre samfundsgrupper. Ingen kan drage i tvivl, at dansk landbrug selv helst ser dette mål nået jo før jo hellere. “

Hvad angik *egnsudviklingsområderne*, fandt regeringen det nødvendigt at etablere særlige betingelser for en erhvervsmaessig udbygning af disse egne.

„ Regeringens forslag omfatter en ændring af *egnsudviklingsloven*, hvorefter der inden for særligt udpegede egne kan ydes tilskud på indtil 25 pct. af industri- og servicevirksomheders anlægsinvesteringer.

Med henblik på at fremkalde en hurtig vækst i investeringsaktiviteten vil der endvidere blive fremsat lovforslag om skattemæssige investeringsfradrag i forbindelse med erhvervsmaessige bygningsinvesteringer, der foretages indtil udgangen af 1970 i disse særligt udpegede områder. Endelig er det hensigten at søge skabt hjemmel til at yde støtte til oplæring og træning af arbejdskraft i overensstemmelse med virksomhedernes konkrete behov. Denne form for bistand tænkes anvendt

overalt i landet, men under særlig hensyntagen til egnsudviklingsområdernes behov.

Regeringen forventer gennem et sådant lovkompleks at kunne påkalde erhvervslivets aktive interesse i at medvirke til øget egnsudvikling. Det bør dog samtidig fremhæves, at al erfaring viser, at der er tale om en langvarig proces.“

Efter at have omtalt *grønlandske og færøske problemer* kom statsministeren ind på spørgsmål i forbindelse med *kommunalreformen* og *jord- og planlægningslovgivningen* og sagde herom bl. a.:

„ Regeringen har videreført arbejdet med *kommunalreformen*, således at den tidligt i folketingsåret kan fremsætte lovforslag, der vil åbne vejen for en betydningsfuld reformpolitik inden for de nærmeste år.

Gennemførelsen af den geografiske del af kommunalreformen agtes realiseret inden udløbet af indeværende kommunale valgperiode.

Der vil i dette folketingsår blive fremsat forslag om ny amtskommunal inddeling. Regeringen har fundet det rigtigst, at denne afgørelse ikke som oprindeligt forudsat træffes af indenrigsministeren, men overlades til folketinget. Det er regeringens håb, at en sådan lov vil kunne gennemføres så hurtigt, at der bliver tid til at træffe de fornødne forberedelser til etableringen af de nye amtskommuner, der ikke blot vil adskille sig fra de gamle med hensyn til størrelsen, men også derved, at amtskommunerne for fremtiden omfatter såvel land- som købstadkommuner.

Der er en nøje sammenhæng mellem de geografiske problemer og spørgsmålet om byrdefordelingen og fordelingen af opgaverne mellem stat og kommune og mellem kommunerne indbyrdes.

Skabelsen af større lokale enheder vil bane vejen for, at der kan ske en decentralisering af opgaver, som hidtil er varetaget af staten. For at give de nye amtsråd passende tid til at indpasse nye opgaver i den amtskommunale administration bør overførelse af opgaver formentlig tidligst ske et år efter

kommunalreformens ikrafttræden. For en del opgavers vedkommende vil en længere overgangstid være nødvendig.

De større kommunale enheder åbner også mulighed for at ændre de regler, der vedrører byrdefordelingen. Der vil fortsat være betydelige forskelle mellem de enkelte kommuners økonomiske bærekraft. Selv om skabelsen af de større lokale enheder vil bidrage til at udjævne disse forskelle, vil det også i fremtiden være nødvendigt, at der sker en udligning af byrderne. Den kommende lovgivning må derfor omfatte en ændring af de nuværende refusionsordninger, så de kommer til at svare til den nye kommunestruktur og den nye opgavefordeling. Refusionsreglerne bør i fremtiden udformes sådan, at bevillingen af udgifter i størst muligt omfang kædes sammen med ansvaret for at skaffe dækning for disse. Regeringen agter i dette folketingsår at fremsætte lovforslag om ændring af byrdefordelingen mellem staten og kommunerne med virkning fra finansåret 1970-71. De forslag, der fremsættes, vil sigte mod en sådan løsning, at byrdefordelingen kan justeres i takt med den senere gennemførte omlægning af opgavefordelingen, uden at ordningens principper på ny skal ændres.

Med den nøje sammenhæng, der er mellem den kommunale inddeling, fordelingen af de offentlige opgaver og byrdefordelingen, mener regeringen ikke, det vil være forsvarligt at behandle en enkelt side af problemerne, uden at der samtidig tilvejebringes et overblik over hele problemkomplekset. I forbindelse med det nævnte lovforslag om den amtskommunale inddeling vil regeringen derfor fremlægge materiale vedrørende byrde- og opgavefordelingen, så dette materiale kan indgå i folketingets overvejelser.

Den nye kommunestruktur forudsætter derudover en lovgivning, der regulerer centrale forhold inden for den kommunale forvaltning og sikrer, at primærkommunerne stilles ens, både hvad kompetence og tilsyn angår, samtidig med at de nye amtsråd i videst muligt omfang inddrages i administrationen af sådanne lokale opgaver, som ikke kan løses af primærkommunerne. Også på dette område vil lovforslag blive fremsat i dette folketingsår.

Det er regeringens agt at søge arbejdet med denne store administrative og finansielle reform fremmet mest muligt med henblik på at opnå en styrkelse af det lokale selvstyre, en bedre løsning af en række offentlige opgaver og en nøjere sammenhæng mellem kompetence og ansvar i den offentlige forvaltning.

En anden hovedopgave bliver at skabe grundlaget for en tidssvarende *jord- og planlægningslovgivning*. Byernes hastige vækst og landsbysamfundenes udvikling har nødvendiggjort en reformlovgivning, som i sammenhæng med kommunalreformen kan muliggøre en bedre tilrettelagt udvikling af fremtidens samfund.

Regeringen agter hurtigst muligt i dette folketingsår at fremsætte lovforslag, hvis formål er at sikre, at udbygningen af byerne og den erhvervsmæssige udnyttelse af det åbne land foregår på en planlagt, systematisk og hensigtsmæssig måde, der beskytter mod tilfældig bebyggelse og spekulation i byudvikling, samt at de fredningsværdige og rekreative områder bevares for befolkningen.

For at sikre disse formål ønsker regeringen, at en ny naturfredningslov gennemføres i dette folketingsår, og regeringen vil samtidig fremsætte forslag til ændring og rationalisering af lovgivningen også med henblik på regulering af bebyggelsen i det åbne land.

Forslagene til en ændret jord- og planlægningslovgivning vil i øvrigt blive udformet således, at kommunerne får mulighed for at øge udbuddet af bygge- og bymodnet jord for derved at imødegå grundprisstigningen og hindre spekulation i grundpriser. Udgifterne til bygge- og bymodning er en samfundsinvestering, som samtidig forøger jordværdierne i de pågældende områder. Regeringen overvejer på denne baggrund indførelsen af en frigørelsesafgift ved landbrugsjords overgang til bebyggelse.

Regeringen finder det formålstjenligt at forbedre kommunernes mulighed for at lede udviklingen og fremskaffe jord på de rette tidspunkter med henblik på også ad den vej at bidrage til en rimelig prisudvikling. Regeringen agter derfor at fremsætte forslag om en tilbudspligt over for kommuner, når arealer

over en vis størrelse og inden for visse områder bringes til salg af ejerne.

Der vil endvidere blive fremsat forslag om væsentlige ændringer i den gældende bolig- og saneringslovgivning med henblik på at øge takten i saneringsaktiviteten, modernisere ældre, gode boliger og fremme fornyelsen af vore byer. Forslaget vil skabe grundlag for at lette saneringsproceduren og at oprette saneringsselskaber, der kan aflaste kommunerne for en del administrative opgaver ved at bringe flere interesserede parter ind i billedet.

Regeringen vil bestræbe sig på at gøre jord- og planlægningslovgivningen mere overskuelig, også med henblik på at sikre borgernes retsstilling.

Der vil blive lagt vægt på at decentralisere administrationen og på at styrke og forbedre landsplanlægningen, således at denne bedst muligt koordinerer samfundets udbygning med den lokale planlægning, der i videst mulig udstrækning bør tilvejebringes gennem et samarbejde inden for amterne. . . . "

Statsministeren erindrede om de store krav, som samfundets udbygning med *veje, broer, lufthavne, havne, hospitaler, universiteter og lærestalter* ville stille til landets økonomi.

Regeringen agtede at foranledige nedsat et folketings- trafikudvalg, der med udgangspunkt i teknikerrapporten vedrørende Saltholm, Øresund, Store-Bælt m. v. forhåbentlig kunne skabe enighed mellem partierne om prioriteringen af disse opgaver samt det tempo, i hvilket de kunne sættes i gang.

Regeringen fandt tiden inde til en bred drøftelse af de *kulturpolitiske konsekvenser* af de hastige forandringer i teknik og samfund og agtede derfor i løbet af folketingsåret at fremlægge en redegørelse i tinget som grundlag for en sådan debat.

Der kunne i folketingsåret ventes en række lovforslag angående *uddannelsesproblemer*. En grundig debat var påkrævet af spørgsmålene omkring de samlede uddannelsesbehov, omkring blandingen af adgangsbegrænsede og frie studier, om mulighederne for at udbygge kapaciteten og omkring sammenhængen mellem uddannelsesstøtten og indtjeningsevnen siden hen.

Endelig beskæftigede statsministeren sig med nødvendigheden af, at *det sociale trykkesystem* blev draget med ind i udviklingen.

Som i tidligere år kunne statsministeren henvise til en *skriftlig redegørelse*, som indeholdt fyldige oplysninger om hele det lovgivningsarbejde, regeringen indbød til (F. sp. 27).

Statsministeren sluttede sin redegørelse således:

„Folketinget indleder i dag sit arbejde under indtryk af alvorlige begivenheder ude i verden.

Herhjemme bliver indkomstudviklingen i det kommende år bestemmende for, i hvor høj grad det skal lykkes at fastholde den påbegyndte stabilisering af landets økonomi. Regeringen forventer, at alle ansvarlige ved deres økonomiske handlemåde vil gøre det muligt, at vi i denne sal kan samle os om det egentlige, nemlig den reformpolitik, der skal danne grundlaget for den fremtidige udbygning af samfundslivet.

Regeringen indbyder folketingets partier til et konstruktivt samarbejde. Fremtiden vil med rette dømme os, hvis vi søger at løse øjeblikkets problemer ved at skyde byrderne ved de store opgaver fra os. Det, der vil blive husket, er de store undladelsessynder og det virkelige fremsyn. Måtte vi i fællesskab vise evne for det sidste.

Jeg foreslår, at folketinget indleder sin gerning med at udbringe et leve Danmark.

Danmark leve!“

(Statsministerens opfordring besvaredes med et trefoldigt hurra).

Herefter forlod Deres Majestæter Kongen og Dronningen og Deres kongelige Højheder Tronfølgeren og Prins Henrik med følge samt repræsentanterne for højesteret gæstelogen, ledsaget af præsidiets medlemmer.

Forinden åbningsmødet afholdtes samme dag kl. 10 i Christiansborg slotskirke en gudstjeneste, ved hvilken professor, dr. theol. *K. E. Skydsgaard* prædikede.

Ministeriet.

Efter at indenrigsminister Poul Sørensen var afgået ved døden, udnævntes ved kgl. resolution af 11. juli 1969 folketingsmand H. C. Toft til indenrigsminister.

Ved kongelig resolution af 4. september 1969 bestemtes, at sager vedrørende „Statens lånefond for erhvervsforskning“, der er oprettet ved lov nr. 169 af 11. maj 1966 om ændring af lov om oprettelse af „Danmarks teknisk-videnskabelige forskningsråd“ og „Statens teknisk-videnskabelige fond“, fra den 1. september 1969 at regne overføres fra undervisningsministeriet til handelsministeriet (ministeriet for handel, håndværk, industri og søfart).

Folketingets ombudsmand.

I september 1969 udsendte folketingets ombudsmand, professor, dr. jur. *Stephan Hurwitz*, sin *beretning* for 1968. Af denne fremgår, at der i årets løb registreredes 1.158 sager, hvilket er lidt højere end tallet for 1967. Af sagerne vedrørte 130 den kommunale forvaltning. 17 blev optaget af egen drift, heraf 5 vedrørende den kommunale forvaltning. Fordelt efter kvartaler stiller *antallet af registrerede sager* sig for de sidste år således:

	1964	1965	1966	1967	1968
Januar kvartal.....	412	361	410	295	352
April —	360	278	242	256	263
Juli —	305	252	220	251	231
Oktober —	293	255	234	293	312
Året... ..	1.370	1.146	1.106	1.095	1.158

Af det forløbne års 1.158 sager blev 834 *afvist*, i de fleste tilfælde fordi klagen kunne indbringes for højere administrativ myndighed, eller fordi den angik forhold uden for ombudsmandens kompetence. I andre tilfælde drejede det sig eksempelvis om for sent indgivne klager, om anonyme og åbenbart grundløse henvendelser eller om forespørgsler m. v. uden egentlig klage. 123 af de afviste sager angik den kommunale forvaltning, og det oplyses i beretningen, at 345 sager blev oversendt til andre myndigheder.

Sagsbehandlingen er som i tidligere år fremskyndet, således at der den 1. juni 1969 som *uafsluttede* kun henstod 1 af de i 1966 til behandling optagne sager, ingen fra 1967, 17 fra 1968 og ingen fra tidligere år, således at sagsrestancen pr. 1. juni 1969 udgjorde 18 sager. I alt blev der i perioden 1. juni 1967-31. maj 1968 færdigbehandlet 319 sager. Medens de fleste af disse (282 sager) hverken gav anledning til kritik eller til at

rette henstilling til vedkommende myndighed, gav 26 sager anledning til kritik og eventuelt henstilling m. v. og 11 sager anledning til henstilling alene.

Kritik og henstillinger fordelte sig på de forskellige myndigheder således:

	Kritik og eventuelt henstilling m. v.	Hentilling m. v. alene
Ministerierne.....	6	8
Politiet og anklagemyndigheden ...	0	1
Andre statsmyndigheder.....	17	2
Kommunale myndigheder.....	3	0
	<hr/>	<hr/>
	26	11
	<hr/>	<hr/>

I alt 87 af de klager, som der toges stilling til i den nævnte periode, angik justitsministeriet (heraf 74 departementet og 13 direktoratet for fængselsvæsenet); men resultatet af undersøgelserne blev, at ombudsmanden i intet tilfælde fandt grund til at kritisere dette ministeriums administration, der kun gav anledning til en henstilling.

Hvad de til behandling optagne klager drejede sig om, fremgår for perioden 1. juni 1968-31. maj 1969 af nedenstående oversigt.

	Stats- myndigheder	Kommunale myndigheder	Tilsammen
Generelle spørgsmål.....	34	—	34
Afgørelser.....	151	3	154
Ansættelse, afskedigelse, løn- ning, pension m. v.	8	—	8
Sagsbehandling.....	30	3	33
Behandlingstid.....	82	1	83
Optræden, udtalelser m. m. .	7	—	7
	<hr/>	<hr/>	<hr/>
	312	7	319
	<hr/>	<hr/>	<hr/>

Der gøres i beretningen rede for et stort antal af de behandlede sager.

Som i tidligere år foretog ombudsmanden en del inspektioner i beretningsåret. Disse omfattede Flådestation Korsør, Sjællandske Livregiment i Slagelse, Flyvestation Værløse, Prinsens Livregiment i Viborg, Jyske Dragonregiment i Holstebro og Jyske Ingeniørregiment i Randers.

På de enkelte tjenestesteder besigtigedes især belægningsområder, kantiner, infirmeriet, arresten og kostforplejningen.

Under det påfølgende møde med medlemmerne af kontaktudvalget og enkelte andre, som havde ønsket en samtale med ombudsmanden, fremkom der ingen alvorlige klager, men der blev rejst en del spørgsmål. De spørgsmål, der havde lokal karakter, blev drøftet med vedkommende chef. Vedrørende en del spørgsmål af mere generel karakter blev der senere indhentet en redegørelse fra vedkommende værnskommando. Enkelte andre spørgsmål er forelagt forsvarsministeriet. Nogle af disse spørgsmål er nærmere omtalt i beretningen.

Nordisk Råd.

Den danske delegation valgtes 2. oktober 1968. Dens sammensætning findes anført side 738. Den konstituerede sig 8. oktober 1968 med Jens Otto Krag som formand og Henry Christensen som næstformand. Foruden disse indvalgtes Aksel Larsen, Karl Skytte og H. C. Toft i arbejdsudvalget. Delegationens generalsekretær var cand. mag. Frantz Wendt.

Rådet holdt sin 17. session i Riksdagshuset i Stockholm i dagene 1.-6. marts 1969.

Til at deltage i sessionen som danske regeringsrepræsentanter blev 11. februar 1969 udpeget statsminister Hilmar Baunsgaard, udenrigsminister Poul Hartling, justitsminister Knud Thestrup, landbrugsminister Peter Larsen, handelsminister Knud Thomsen, minister for offentlige arbejder Ove Guldberg, undervisningsminister Helge Larsen og økonomiminister og minister for nordiske anliggender samt europæiske markedsanliggender Nyboe Andersen.

Til rådets præsident indtil følgende ordinære session valgtes andra vicetalmannen i andra kammaren, lantbrukare, kand. jur. Leif Cassel, Sverige, og til vicepræsidenter for samme periode fhv. statsminister Jens Otto Krag, Danmark, riksdagsman, vicehäradshövding Eino Sirén, Finland, præsident i Altinget, chefredaktør Sigurður Bjarnason, Island, og stortingsrepresentant Trygve Bratteli, Norge.

Ved sessionen nedsattes de sædvanlige 5 udvalg. De danske medlemmer fordeltes i udvalgene på følgende måde:

Juridisk udvalg

Svend Haugaard
Jørgen Jensen
K. Axel Nielsen

Kulturudvalget

K. B. Andersen
Jens Bilgrav-Nielsen
Niels Eriksen

Socialpolitisk udvalg

Kaj Bundvad
Erling Dinesen
Gerda Møller

Trafikudvalget

Kresten Damsgaard
Svend Horn
Aksel Larsen

Økonomisk udvalg

Henry Christensen
Jens Otto Krag
Karl Skytte
H. C. Toft

Af de danske medlemmer genvalgtes K. Axel Nielsen til formand for Juridisk udvalg og K. B. Andersen til næstformand for Kulturudvalget.

Regeringsrepræsentanterne modtog en generel indbydelse til at deltage i udvalgmøderne under sessionen.

Af de forslag, som var rejst i rådet, optoges 54 medlemsforslag på sagslisten, mens de øvrige forslag endnu ikke var færdigbehandlet af udvalgene.

Ved sessionen blev der vedtaget 30 rekommandationer. Rådet erklærede 33 tidligere vedtagne rekommandationer for færdigbehandlet for rådets vedkommende.

De 30 nye rekommandationer behandler følgende emner:

- 1) Fri grænsepassage.
- 2) Udgående paskontrol.
- 3) Toldbehandling af postpakker.
- 4) Samarbejde om forureningsspørgsmål.
- 5) Anvendelse af éngangsemballage.
- 6) Forbud mod professionel boksning.
- 7) Skole- og studentervidnesbyrds gyldighed.
- 8) Reklamesendinger i TV.
- 9) Økonomisk samarbejde.
- 10) Skibsmedicinsk forskning.
- 11) Nordisk Journalisthøjskole.
- 12) Ensartet lovgivning angående transplantation.
- 13) Udbygning af Europavej 18 til højere standard.
- 14) Effektiviseret trafikopdragelse.

- 15) Samarbejde om kunstopdragelse.
- 16) Lægemiddelsamarbejde.
- 17) Samarbejde på musikterapiens område.
- 18) Musiksamarbejde.
- 19) Søvejsregler for store fartøjer.
- 20) Beredskab til afhjælpning af katastrofer og skader i indre farvande.
- 21) Beslutning vedrørende Øresunds-problemerne.
- 22) Grænsekommunalt samarbejde.
- 23) Sigøjnernes forhold i Sverige og Finland.
- 24) Adgang til kildemateriale for samtidshistorisk forskning.
- 25) Stereofoniske radioudsendelser.
- 26) Forhøjelse af beløbet for Nordisk Kulturfond.
- 27) Samarbejde vedrørende de nordiske sproglectorer.
- 28) Nedsættelse af en samarbejdskomité om forskning vedrørende udviklingslandene.
- 29) Samarbejde på erhvervsvejlederuddannelsens område.
- 30) Vejforbindelser mellem Sevettjärvi og Neiden.

Sessionens centrale emne var udvidelsen af det økonomiske samarbejde. Debatten herom førtes på grundlag af den foreløbige rapport om nordisk økonomisk samarbejde, som var blevet udarbejdet af den i juni 1968 nedsatte embedsmandsgruppe og offentliggjordes i januar 1969, og de nordiske statsministres beslutning om, at embedsmandsgruppen senest 15. juli 1969 skulle udarbejde forslag til løsning på alle samarbejdsområderne og til samme tidspunkt forelægge udkast til en traktattekst. Efter at problemerne havde været drøftet i generaldebatten og i Økonomisk udvalg, vedtog rådet rekommandation nr. 9, hvis vigtigste afsnit havde følgende ordlyd:

Nordisk Råd rekommanderer regjeringene

1. å fullføre utrednings- og forhandlingsarbeidet slik at forslag til en løsning på samtlige i embetsmannsrapporten behandlede samarbeidsområder og et utkast til traktat om et omfattende og mangesidig økonomisk samarbeid kan foreligge senest den 15. juli 1969,

2. deretter å oversende dette materiale til Nordisk Råds presidium og Økonomisk utvalg,
3. å fastlegge en dato høsten 1969 for neste møte mellom Nordisk Råds presidium, det økonomiske utvalg og statsministrene for en diskusjon av traktatutkastet og det øvrige materiale samt av tilretteleggelsen av det videre arbeid,
4. i de nye instruksjoner til embetsmennene å fremheve at forslaget skal inneholde rammer og retningslinjer for et samarbeid såvel på kort som på lang sikt og også omfatte en hensiktsmessig organisasjon av dette samarbeid,
5. å legge forhandlingene mellom regjeringene slik til rette at et forslag om en slik omfattende utvidelse av det økonomiske samarbeid kan forelegges de nordiske nasjonalforsamlinger så snart som mulig,
6. å ta uttalelser som er avgitt fra de øvrige utvalg i Nordisk Råd i betraktning ved det fortsatte arbeid

Rekommandationen var grundlaget for embedsmandsgruppens videre arbejde, som resulterede i den den 17. juli 1969 afgivne rapport om „udvidet nordisk økonomisk samarbejde“.

Til medlemmer af redaktionskomiteen for *Nordisk Kontakt* genvalgtes K. B. Andersen og Henry Christensen, mens K. B. Andersen og Grethe Philip allerede ved sessionen i 1968 var valgt til henholdsvis medlem og suppleant i styrelsen for *Nordisk Kulturfond* for 1969 og 1970. Til medlem af et nyt udvalg, der har til opgave at granske Nordisk Kulturfonds beretning og regnskaber, valgtes Niels Eriksen med Jens Bilgrav-Nielsen som suppleant.

Ved et festmøde i Stockholms stadshus 3. marts 1969 overrakte „Nordisk Råds Litteraturpris“ for 1969 forfatteren Per Olov Enqvist for hans roman „Legionärerna“.

Folkeafstemningen.

Tirsdag den 24. juni 1969 afholdtes der i medfør af bestemmelsen i § 29, stk. 2 i grundloven af 5. juni 1953 folkeafstemning om det af folketinget vedtagne *forslag til lov om nedsettelse af valgretsalderen fra 21 til 18 år* (se side 345).

I nedenstående tabel bringes et uddrag af hovedresultaterne af folkeafstemningen (om resultaterne for de enkelte opstillingskredse og om yderligere enkeltheder må henvises til Statistiske Efterretninger 1969 nr. 52, hvorfra også de her anførte oplysninger er hentet).

Hovedresultater af folkeafstemningen den 24. juni 1969.

	Afgivne stemmer	Ugyldige stemmer	Gyldige stemmer		
			I alt	Ja- stemmer	Nej- stemmer
A. Antal stemmer:					
Danmark (inkl. Færøerne og Grønland) . .	2.103.848	8.436	2.095.412	448.724	1.646.688
Danmark (ekskl. Færøerne og Grønland) . .	2.092.817	8.321	2.084.496	444.805	1.639.691
Hovedstadens område	324.185	1.381	322.804	106.686	216.118
Øernes —	844.006	3.120	840.886	192.004	648.882
Jyllands —	924.626	3.820	920.806	146.115	774.691
Færøerne	4.428	21	4.407	599	3.808
Grønland	6.603	94	6.509	3.320	3.189
B. Stemmer i pct. af stemmeberettigede:					
Danmark (inkl. Færøerne og Grønland) . .	63,6	0,2	63,4	13,6	49,8
Danmark (ekskl. Færøerne og Grønland) . .	64,1	0,3	63,8	13,6	50,2
Hovedstadens område	57,5	0,3	57,2	18,9	38,3
Øernes —	65,0	0,2	64,8	14,8	50,0
Jyllands —	65,9	0,3	65,6	10,4	55,2
Færøerne	19,7	0,1	19,6	2,7	16,9
Grønland	30,1	0,4	29,7	15,1	14,6

De stemmeberettigedes antal i hele landet (inkl. Færøerne og Grønland) var 3.309.551, hvoraf 2.103.848 stemte eller 63,6 pct. De ugyldige stemmer udgjorde 8.436 eller 0,4 pct. af samtlige afgivne og 0,2 pct. af de stemmeberettigede; af de ugyldige var 1.938 blanke.

Af de 2.095.412 afgivne gyldige stemmer var 448.724 ja-stemmer og 1.646.688 nej-stemmer. Ja-stemmerne udgjorde 13,6 pct. og nej-stemmerne 49,8 pct. af samtlige stemmeberettigede. I henhold til grundlovens § 42, stk. 5, kræves til lovforslagets bortfald, at et flertal af de i afstemningen deltagende folketingsvælgere, dog mindst 30 procent af samtlige stemmeberettigede, har stemt mod lovforslaget. Begge betingelser var således opfyldt, og *lovforslaget dermed bortfaldet*.

Som udtryk for, med hvilken vægt forslaget blev forkastet af de personer, der deltog i afstemningen, er desuden nedenfor beregnet nej-stemmernes andel af de afgivne gyldige stemmer. For hele landet under ét er nej-stemmernes andel opgjort til 78,6 pct.

67,0 pct. i Hovedstadens område

77,2 - Øernes —

84,1 - i Jyllands —

78,7 pct. i hele landet (ekskl. Færøerne og Grønland)

86,4 - på Færøerne

49,0 - - Grønland

78,6 pct. i hele landet (inkl. Færøerne og Grønland)

Sammenligner man folkeafstemningen den 24. juni 1969 med folkeafstemningen den 30. maj 1961, hvorved valgretsaldern blev nedsat fra 23 til 21 år, vil man af nedenstående oversigt se, at valgdeltagelsen for hele landet (inkl. Færøerne og Grønland) var væsentlig mindre i 1961 (37,3 pct.) end i 1969 (63,6 pct.). Ja-stemmernes andel i antallet af stemmeberettigede var i 1961: 20,3 pct. mod 13,6 pct. i 1969, mens nej-stemmernes andel er steget fra 16,6 pct. til 49,8 pct. Resultaterne af folkeafstemningen den 30. maj 1961 er offentliggjort i Statistiske Efterretninger 1961, nr. 21.

Folkeafstemningen		
d. 30. maj 1961 d. 24. juni 1969		
Antal stemmeberettigede	2.880.337	3.309.546
Heraf procentvist antal:	—————	Pct. ————
afgivne stemmer	37,3	63,6
ja-stemmer	20,3	13,6
nej-stemmer	16,6	49,8

Budget- og regnskabsoversigter.

Oversigt over statsbudgettet for finansåret 1969—70.

48

	Efter finanslovforslaget		Efter finansloven	
	Udgift	Indtægt	Udgift	Indtægt
	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.
1. Skatter og afgifter	985.000.000	24.439.930.000	985.000.000	24.607.930.000
2. Statsvirksomhederne	734.636.700	»	754.785.500	»
3. Rentekonto	»	335.739.500	»	315.108.500
4. Adskillige indtægter	»	453.886.000	»	478.886.000
5. Kongen	6.028.700	»	6.028.700	»
6. Det kongelige hus	1.690.700	»	1.690.700	»
7. Folketinget	27.745.000	»	28.387.000	»
8. Statsministeriet	20.285.200	»	20.285.200	»
9. Ministeriet for Grønland	490.998.300	»	492.669.300	»
10. Udenrigsministeriet	449.754.300	»	451.566.300	»
11. Landbrugsministeriet	1.344.794.400	»	1.344.907.400	»
12. Fiskeriministeriet	29.356.500	»	29.356.500	»
13. Indenrigsministeriet	2.516.799.500	»	2.516.032.200	»
14. Boligministeriet	621.422.100	90.000.000	620.632.100	90.000.000
15. A. Socialministeriet	6.908.845.700	1.205.000.000	7.084.545.100	1.205.000.000
15. B. Arbejdsministeriet	539.387.700	121.000.000	539.364.200	121.000.000
16. Ministeriet for off. arbejder	1.589.633.400	1.634.600.000	1.590.132.800	1.634.600.000
17. Handelsministeriet	168.347.200	»	169.822.200	»

Budget- og regnskabsoversigter.

1968/
1969

18. Justitsministeriet	779.533.500	»	780.072.200	»
19. Kirkeministeriet	108.987.100	»	108.989.100	»
20. Undervisningsministeriet . .	4.393.786.200	»	4.398.146.400	»
21. Min. for kult. anliggender . .	362.091.400	»	361.794.000	»
22. Forsvarsministeriet	2.557.183.000	»	2.557.224.000	»
23. Finansministeriet	561.139.900	»	561.362.900	»
23. Finansministeriet, reserver .	2.175.000.000	»	2.140.000.000	»
24. Økonomiministeriet	24.680.000	»	24.750.000	»
25. Min. for statens lønnings- og pensionsvæsen	12.687.300	»	12.687.300	»
26. Pensionsvæsenet	463.766.000	»	463.766.000	»
Drifts-, anlægs- og udlåns- budget ¹⁾	<i>27.873.579.800</i>	<i>28.280.155.500</i>	<i>28.043.997.100</i>	<i>28.452.524.500</i>
30. Afdrag på udlån	»	224.856.100	»	224.856.100
30. Afdrag på statsgæld	460.118.000	»	460.118.000	»
30. Andre kapitalbevægelser (netto)	»	10.257.200	»	8.943.800
Kasseoverskud	181.571.000	»	182.209.300	»
Total	<i>28.515.268.800</i>	<i>28.515.268.800</i>	<i>28.686.324.400</i>	<i>28.686.324.400</i>
1) Overskud på drifts-, anlægs- og udlånsbudget	406.575.700	»	408.527.400	»

I oversigten er børnetilskud og persontilskud opført som udgift på § 1, renteindtægter for statens bygge- og boligfond som indtægt på § 14, folkepensionsbidrag som indtægt på § 15 A, bidrag til arbejdsløshedsforsikring for arbejdere og arbejdsgivere som indtægt på § 15 B og de vejfonden tilfaldende afgifter som indtægt på § 16.

Oversigt over statens drifts- og anlægsbudget samt tillægsbevillinger for finansåret 1968-69.

	Budget efter finansloven		Tillægsbevillinger	
	Udgift	Indtægt	Udgift	Indtægt
§	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.
1. Skatter og afgifter	1.315.000.000	22.058.470.000	10.000.000	÷ 282.400.000
2. Statsvirksomhederne	31.845.000	»	299.104.700	»
3. Rentekonto	»	264.741.800	»	29.811.100
4. Adskillige indtægter	»	372.920.000	»	37.807.200
5. Kongen	5.259.300	»	840.600	»
6. Det kongelige hus	1.505.900	»	198.400	»
7. Folketinget	24.721.200	»	3.408.100	»
8. A. Statsministeriet	7.740.900	»	822.500	»
8. B. Økonomiministeriet	21.953.900	»	2.896.800	»
8. C. Min. for statens lønnings- og pensionsvæsen	9.744.100	»	575.000	»
9. Ministeriet for Grønland	212.593.000	»	14.034.100	»
10. Udenrigsministeriet	302.594.500	»	29.663.300	»
11. Landbrugsministeriet	1.192.404.100	»	152.237.800	»
12. Fiskeriministeriet	18.156.100	»	1.458.300	»
13. Indenrigsministeriet	2.091.295.700	»	80.323.400	»
14. Boligministeriet	410.303.800	»	20.601.600	»

* 15. A. Socialministeriet	5.659.176.500	1.075.000.000	647.304.700	÷ 10.000.000
15. B. Arbejdsministeriet	393.655.100	109.400.000	277.435.600	2.314.000
16. Ministeriet for off. arbejder	74.777.000	»	8.480.200	»
17. Handelsministeriet	102.954.000	»	9.490.700	»
18. Justitsministeriet	617.221.600	»	92.835.700	»
19. Kirkeministeriet	95.880.700	»	16.270.200	»
20. Undervisningsministeriet	3.117.329.500	»	509.415.800	»
21. Min. for kult. anliggender	279.103.900	»	25.093.500	»
22. Forsvarsministeriet	1.896.872.600	»	233.145.900	»
23. Finansministeriet	2.945.353.100	»	÷ 2.501.060.100	»
24. Pensionsvæsenet	419.170.000	»	73.518.000	»
25. Særlige fonde	»	153.858.900	»	÷ 39.709.400
26. De til vejformål m. v. bestemte indtægter	1.256.122.200	1.523.765.000	179.149.100	÷ 65.302.000
27. Anlægsudgifter	1.376.327.800	»	52.616.000	»
28. Tilskud til anlægsarbejder	123.321.900	»	÷ 4.439.200	»
I alt	24.002.383.400	25.558.155.700	235.420.700	÷ 327.479.100
Merindtægt	1.555.772.300	»	÷ 562.899.800	»
	25.558.155.700	25.558.155.700	÷ 327.479.100	÷ 327.479.100

I oversigten er børnetilskud og persontilskud opført som udgift på § 1, folkepensionsbidrag som indtægt på § 15 A. og bidrag til arbejdsløshedsforsikring fra arbejdere og arbejdsgivere som indtægt på § 15 B.

Oversigt over statens drifts- og anlægsregnskab for finansåret 1967—68.

	Budget		Regnskab	
	Udgift	Indtægt	Udgift	Indtægt
§	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.
1. Skatter og afgifter	»	16.739.912.000	»	16.565.669.649
2. Statsvirksomheder	252.804.700	»	221.729.332	»
3. Rentekonto	»	236.170.000	»	230.987.252
4. Adskillige indtægter	»	316.678.200	»	317.801.333
5. Kongen	5.469.600	»	5.469.515	»
6. Det kongelige hus	1.402.400	»	1.402.359	»
7. Folketinget	24.675.600	»	24.586.852	»
8. A. Statsministeriet	8.013.400	»	7.825.945	»
8. B. Økonomiministeriet	32.650.600	»	32.166.878	»
9. Ministeriet for Grønland	195.103.800	»	188.607.020	»
10. Udenrigsministeriet	254.366.600	»	250.570.980	»
11. Landbrugsministeriet	942.686.100	»	945.118.688	»
12. Fiskeriministeriet	17.211.400	»	16.984.089	»
13. Indenrigsministeriet	1.864.422.700	»	1.854.946.321	»
14. Boligministeriet	257.522.300	»	254.204.212	»

15. A. Socialministeriet	4.072.161.100	»	4.079.582.004	»
15. B. Arbejdsministeriet	257.042.700	»	262.006.169	»
15. C. Min. f. familiens anligg. .	348.811.700	»	342.294.510	»
16. Ministeriet for off. arbejder.	70.883.700	»	68.530.748	»
17. Handelsministeriet	94.414.900	»	92.162.165	»
18. Justitsministeriet	626.023.200	»	623.827.702	»
19. Kirkeministeriet	113.393.000	»	113.122.316	»
20. Undervisningsministeriet . .	3.082.044.400	»	3.068.891.863	»
21. Min. for kult. anliggender. .	267.875.700	»	262.531.760	»
22. Forsvarsministeriet	2.062.861.100	»	2.062.621.445	»
23. Finansministeriet	369.347.200	»	368.281.669	»
24. Pensionsvæsenet	434.344.000	»	438.513.237	»
25. Særlige fonde	»	102.073.800	»	144.438.586
26. De til vejformål m. v. be- stemte indtægter	1.196.279.900	1.379.065.000	1.169.852.440	1.400.886.579
27. Anlægsudgifter	1.360.783.100	»	1.299.608.230	»
28. Tilskud til anlægsarbejder. .	108.000.000	»	104.714.243	»
I alt	18.320.599.900	18.773.899.000	18.160.152.704	18.659.783.400
Merindtægt	453.299.100	»	499.630.695	»
	18.773.899.000	18.773.899.000	18.659.783.400	18.659.783.400

Statens status pr. 31. marts 1965—1968.

	1965	1966	1967	1968
	Mill. kr.	Mill. kr.	Mill. kr.	Mill. kr.
<i>I. Aktiver:</i>				
A. Ejendomme og anlæg	7.543	8.535	9.668	11.047
B. Beredskabslagre	68	69	72	74
C. Udlån og tilgodehavender.	7.523	7.801	8.106	8.432
D. Værdipapirer	430	454	577	592
E. Kassebeholdning	58	122	161	191
F. Aktivkonto for særlige statsforskrivninger	2.199	2.454	2.474	2.720
G. Aktiver for særlige fonde . .	919	962	1.027	2.172
H. Kursreguleringskonto	423	405	381	—
I alt aktiver	<u>19.163</u>	<u>20.802</u>	<u>22.466</u>	<u>25.228</u>
<i>II. Passiver:</i>				
A. Indenlandsk statsgæld	4.709	4.465	4.185	3.909
B. Udenlandsk statsgæld	1.877	1.989	1.920	2.140
C. Skillemønt	12	42	73	119
D. Mellemværende med Dan- marks Nationalbank	÷1.140	÷1.613	÷3.321	÷1.711
E. Finansministeriets mellem- regning med ministerier og institutioner	÷ 491	÷ 739	35	÷ 720
F. Særlige statsforskrivninger	1.814	1.816	1.819	2.028
G. Kapitaler for de under I.G. opførte særlige fonde	919	962	1.027	2.171
H. Andre særlige kapitaler	5.011	5.283	5.641	5.875
J. Balancekonto	6.452	8.597	11.087	11.416
I alt passiver	<u>19.163</u>	<u>20.802</u>	<u>22.466</u>	<u>25.227</u>

Oversigt over de i folketingsåret behandlede sager.

A.

Lovforslag.

I. Vedtagne.

1. **Finanslov for finansåret 1. april 1969 til 31. marts 1970.** (Finansminister *Poul Møller*). [D. sp. 1. D. sp. 3485].

Mundtlig fremsættelse $28/11$ (F. sp. 2016). 1. beh. $11/2$ (F. sp. 2412). Partiernes ordførere: Lysholt Hansen (Grünbaum), Jørgen Jensen, Damsgaard, Grethe Philip, Poul Dam og Sigsgaard. Henvist til finansudvalget. Betænkning (D. sp. 3047) afgivet $13/2$. 2. beh. $25/2$ (F. sp. 4356). Henvist til fornyet udvalgsbehandling. Tillægsbetænkning (D. sp. 3227) afgivet $13/3$. 3. beh. $27/3$ (F. sp. 5308). *Loven stadfæstet 29. marts 1969.* (Lovt. B. nr. 8).

Finanslovforslaget udviste ved fremsættelsen samlede indtægter til et beløb af 28.280 mill. kr. og udgifter til et beløb af 27.874 mill. kr., hvilket gav et budgetteret overskud i 1969-70 på statens drifts-, anlægs- og udlånsbudget på godt 406 mill. kr. Inklusive nettoudgiften på kapitalbudgettet på godt 200 mill. kr. kunne der herefter ventes et kasseoverskud på 181 mill. kr. De tilsvarende tal i den vedtagne finanslov blev: indtægter: 28.280 mill. kr., udgifter: 28.043 mill. kr., overskud: 408 mill. kr. og kasseoverskud: 182 mill. kr.

Finansministeren gav i sin fremsættelse en redegørelse for den almindelige danske økonomiske situation og et resumé af den seneste statsfinansielle udvikling. Herom må henvises til tidenden.

Af fremsættelsen skal i øvrigt anføres følgende:

„ Blandt andet med henblik på at opnå en større fasthed i budgetlægningen og dermed muliggøre en begrænsning af udgiftstigningen har regeringen indledt *en ny budgetteringsmetode*, for hvilken der nærmere er redegjort i indledningen til budgetoverslagene. Hovedindholdet heraf er, at der, inden de enkelte ministerier og

styrelser udarbejder deres bidrag til finanslovforslaget og budgetoverslagene for de følgende finansår, fastlægges *rammer, som ikke må overskrides*. Dette lader sig naturligvis kun gøre for de områder af udgiftsbudgettet, der ikke er bundet af lovgivningen eller er undergivet en tilsvarende fast binding. Budgetteringsrammerne fastlægges i det pris- og lønniveau, finanslovforslaget skal udarbejdes i, i år altså i april 1968-priser og -lønninger. Dette gælder såvel rammerne for finanslovforslaget som for budgetoverslagene, således at den budgetmæssige bevægelsesmulighed fra det ene finansår til det andet kan aflæses direkte ved sammenligning af de respektive rammer. For at fremme mulighederne for — og tilskynde til — en mere langsigtet planlægning har man samtidig udvidet budgetoverslagsperioden med ét finansår.

De i år udarbejdede budgetter til finanslovforslag og budgetoverslag omfatter således fire finansår: fra og med 1969-70 til og med 1972-73. “

„ Samtidig med den ny budgetrammeordning, der skal sikre en forhåndskontrol med udviklingen i statens udgifter, er der i år indført en ændret kontrol med statsstyrelsernes forbrug af personale. Fremgangsmåden er herefter den, at der i de personaleoversigter, der anføres i finanslovforslagets anmærkninger for hver enkelt styrelse, er fastsat et maksimumstal for heltidsansatte i alle de personalekategorier, der findes i styrelsen. Det vil sige, at der principielt ved finansloven fastsættes samme begrænsning for hele det heltidsansatte personale i staten, som hidtil har været gældende for de små 40 pct., der er ansat i tjenestemandssstilling. Denne udvidede stillingskontrol har nødvendiggjort en ændret udformning af personaleoversigterne samt en ensartet afgrænsning af det personale, der betragtes som heltidsansatte. Som heltidsansatte medregnes herefter ansatte med en daglig arbejdstid på mindst halvdelen af den fastlagte arbejdstid for vedkommende stillingskategori. De nævnte ændringer skaber en mere præcis afgrænsning af, hvor mange nye stillinger de enkelte styrelser kan og må besætte, og imødekommer dermed et ønske fra finansudvalget om et klarere indhold i personaleoversigterne.

Endelig skal jeg nævne, at der er foretaget en ændret opstilling af finanslovforslaget, således at de bevillinger, der tidligere var opført på de særlige paragraffer for anlægsudgifter, det vil sige §§ 26, 27 og 28 samt § 30.I.A. og I.C., nu er overført til de respektive ministeriers paragraffer. Tilsvarende er bevillingsforslag for fondene, der hidtil var opført på § 25, henført til ministerparagrafferne. Hermed er nu samtlige bevillingsforslag, der vedrører en ministers forretningsområde, samlet på vedkommendes ministerparagraf. Finanslovforslaget svarer herefter i sin hovedopbygning til budgetoverslagene. Budgetterne for de egentlige statsvirksomheder er dog stadig adskilt fra de øvrige budgetposter på § 2.

Det samlede rammebelagte område inden for udgiftsbudgettet blev ved indkaldelsen af bidrag til finanslovforslaget for 1969-70 fastsat til ca. 15 milliarder kr. fordelt på 65 enkeltrammer. I forhold til de tilsvarende budgetposter på finanslov 1968-69 indebærer budgetteringsrammerne mulighed for en reel aktivitetsstigning på 5,9 pct. i 1969-70. Budgetteringsrammerne for de følgende tre budgetoverslagsår indebærer yderligere en reel stigning på henholdsvis 4, knap 3 og 2,7 pct. Samtlige de fastsatte budgetteringsrammer er optrykt som bilag til budgetoverslagspublikationen. “

Ved 1. behandling talte partiernes finanspolitiske ordførere. Endvidere talte *Kai Moltke* (u. p.) fra socialistisk arbejdsgruppe, *Rosing* (Grønland), *Johan Nielsen* (S), *Risgaard Knudsen* (S), *Erling Dinesen* (S) og *Per Hækkerup* (S). Herefter havde *finansministeren*, *statsministeren*, *økonomiministeren* samt *fiskeriministeren* og *ministeren for Grønland* ordet.

I finansudvalgets betænkning hedder det:

„Udvalget har gennemgået finanslovforslagets enkelte paragrafer og har herunder stillet en række spørgsmål til ministre, hvis skriftlige besvarelser er ordnet efter paragrafrækkefølgen og anført i det til betænkningen hørende bilag.

Der er endvidere holdt samråd med følgende ministre: udenrigsministeren, finansministeren, ministeren for Grønland, de fungerende ministre for kulturelle anliggender og for teknisk samarbejde med udviklingslandene, indenrigsministeren, justitsministeren, forsvarsministeren, landbrugsministeren, ministeren for offentlige arbejder, socialministeren, undervisningsministeren og kirkeministeren, og de under samrådene behandlede emner er ligeledes ordnet efter paragrafrækkefølgen og anført i bilaget.

De af ministre under udvalgsbehandlingen foreslåede ændringer vil sammen med eventuelle af udvalgets medlemmer stillede ændringsforslag ligesom i tidligere folketingsår blive stillet som ændringsforslag til lovforslaget ved dets 3. behandling.

Et *mindretal* (socialistisk folkepartis medlem af udvalget, Poul Dam) erklærer, at hans parti ved lovforslagets 2. behandling vil stemme imod følgende bevillingsforslag: § 10.2.01.61.07. Danmarks bidrag til Den Nordatlantiske Traktats Organisation (NATO), § 10.2.01.63.02. Danmarks bidrag til Det Atlantiske Institut, § 13.3. Udskrivningsvæsenet, § 22. Forsvarsministeriet (hovedafsnittene 1. Centralstyrelsen m. v., og 2. Værnene, og under hovedafsnit 4. hovedkontiene 4.61. Ammunicionsarsenalet, 4.62. Den militære klædefabrik, 4.63. Orlogsværftet, 4.64. Forsvarets materielintendantur, og 4.65. Forsvarets civilundervisning, samt hovedafsnittene 5. Anlægs- og udlånsbevillinger, værnene, 6. Internationale anlægsprogrammer m. v., og 7. Anlægs- og udlånsbevillinger, virksomheder m. v. Ende-

lig vil mindretallet hverken stemme for eller imod § 13.4. Civilforsvaret.“

2. behandling af finanslovsforslaget blev kort, og det blev derefter påny henvist til finansudvalget, der afgav en tillægsbetænkning med i alt 232 ændringsforslag, hvoraf 226 kom fra ministrene og 6 blev stillet af et mindretal.

Et *flertal* (det konservative folkepartis medlemmer, Jørgen Jensen, Clara Munck, Niels Ravn og Stetter, venstres medlemmer, Damsgaard, Foged og Jens Peter Jensen (Sorø amt), samt det radikale venstres medlemmer, Erik Hansen (Ålborg amt), Grethe Philip og Lindegård Rasmussen) indstillede herefter finanslovsforslaget til *vedtagelse* med en række af ministrene stillede ændringsforslag.

Et *mindretal* (socialdemokratiets medlemmer af udvalget, Gorrssen, Grünbaum, Lysholt Hansen, Evald Kristensen, Poul Nilsson og Søgaard) stillede en række ændringsforslag.

Et *andet mindretal* (socialistisk folkepartis medlem af udvalget, Poul Dam) stillede sammen med det forannævnte mindretal (socialdemokratiets medlemmer af udvalget) enkelte ændringsforslag.

Uden for betænkningen var der stillet 17 ændringsforslag af *finansministeren* og 4 af *Sigsgaard* og *Kjær Rasmussen*. Af de ændringsforslag, der var stillet uden for betænkningen, blev kun de af finansministeren stillede vedtaget, mens de andre blev forkastet.

Under debatten ved 3. behandling stillede *Kjeld Olesen* (S) følgende *forslag til motiveret dagsorden*:

„Idet folketinget pålægger regeringen straks at give meddelelse om den bebudede nedsættelse af tjenestetiden til 12 måneder til ikrafttræden i overensstemmelse med den af værnskommandoerne anviste fremgangsmåde, således at nedsættelsen påbegyndes fra juli 1969 og gælder fuldt ud fra januar 1970, fortsætter tinget behandlingen af forslag til finanslov for 1969-70.“

Dagsordensforslaget indgik herefter i forhandlingerne. Ved afstemningen forkastedes dagsordensforslaget med 86 stemmer mod 55. 11 medlemmer tilkendegav, at de hverken stemte for eller imod. Finansloven vedtoges med 149 stemmer mod 3 (VS og SA).

2. Lov om tillægsbevilling for finansåret 1. april 1968-31. marts 1969. (Fungerende finansminister *Ninn-Hansen*). [D. sp. 3953, 4289. D. sp. 5417].

Skriftlig fremsættelse $\frac{6}{5}$ (F. sp. 6241). 1. beh. $\frac{13}{5}$ (F. sp. 6562). Partiernes ordførere: Per Hækkerup, Haunstrup Clemmensen, Henry Christensen, Niels Helveg Petersen, Aksel Larsen og Sigsgaard. Henvist til finansudvalget. Betænkning

(D. sp. 5413) afgivet $\frac{22}{5}$. 2. beh. $\frac{2}{6}$ (F. sp. 7361). 3. beh. $\frac{12}{6}$ (F. sp. 8176). *Loven stadfæstet 18. juni 1969.* (Lovt. B. nr. 14).

Tillægsbevillingsloven for 1968-69 udviser, for så vidt angår drifts- og anlægsbudgettet, en merudgift på ca. 235 mill. kr. og en mindreindtægt på ca. 325 mill. kr. sammenlignet med finanslovens tal. Hertil kommer en forøgelse af nettoudgifterne på kapitalbudgettet på ca. 40 mill. kr., således at der i alt bliver tale om en forringelse på 600 mill. kr. fra finanslovens kasseoverskud på ca. 450 mill. kr. til et underskud på ca. 150 mill. kr.

Som bemærkninger til underskuddet siges det i fremsættelsestalen:

„..... Det må imidlertid bemærkes, at der ved beregningen af kasseunderskuddet som kapitaludgift er medtaget statens genudlån af SAAB-lån med 73 mill. kr., medens omvendt statens modtagelse af låneprovenuet i overensstemmelse med praksis ved optagelse af statslån ikke medtages som kapitalindtægt ved beregningen af kasseoverskud eller -underskud, men naturligvis påvirker statens konto i nationalbanken.“

I fremsættelsen siges det endvidere:

„..... Som i de to foregående finansår er tillægsbevillingslovsforlaget udarbejdet med henblik på at registrere samtlige bevægelser, der er indtrådt i finansåret, således at finanslovens og tillægsbevillingslovens bevillinger sammenholdt skulle ligge så nær som muligt ved de endelige regnskabstal for 1968-69. Da der ikke vil være mulighed for ministerierne til at fremsætte ændringsforslag, vil der imidlertid kunne forekomme visse afvigelser hidrørende fra bevægelser indtrådt i finansårets sidste måned og i supplementsperioden.

På finansloven for 1968-69 var budgetteret indtægter på drifts- og anlægsbudgettet på ca. 25.550 mill. kr. og udgifter på ca. 24.000 mill. kr., således at drifts- og anlægsbudgettet viste et overskud på ca. 1.550 mill. kr. På kapitalbudgettet på finanslovens § 30, der endnu i 1968-69 indeholder budgettet bl. a. for udlån og ejendoms-erhvervelser, var budgetteret nettoudgifter på ca. 1.100 mill. kr., således at der ifølge finansloven skulle fremkomme et kasseoverskud på ca. 450 mill. kr.

I efteråret 1968 afgav finansministeriet til finansudvalget et revideret skøn over den statsfinansielle udvikling i 1968-69. Det var på det tidspunkt besluttet at forlænge fristen for landbrugets indbetaling af merværdiafgift, hvilket medførte et provenutab for statskassen på ca. 320 mill. kr. i 1968-69. Samtidig måtte det skønnes, at provenuet af moms en øvrigt ville blive forringet med ca. 180 mill. kr. og provenuet af andre forbrugsafgifter med ca. 150 mill. kr.

i forhold til provenuskønnet på finansloven som følge af nedsat stigning i den økonomiske aktivitet, medens de direkte skatter på den anden side ville give et provenu på ca. 200 mill. kr. mere end ansat på finansloven. Indtægterne forventedes således i forhold til finansloven formindsket med et nettobeløb på ca. 450 mill. kr.

På udgiftssiden måtte ventes stigninger i lovbundne tilskud på ca. 425 mill. kr., hvoraf 340 mill. kr. udgjorde et skøn over merudgifter i statens betaling til arbejdsløshedskasserne som følge af, at arbejdsløsheden var større, end det var forudsat ved udarbejdelsen af finansloven. Ud over stigningen i de lovbundne udgifter kom udgiften på 100 mill. kr. i ekstraordinært tilskud til landbrugets dispositionsfond.

Som følge af disse bevægelser måtte det i efteråret ventes, at finanslovens kasseoverskud på ca. 450 mill. kr. ville blive ændret til et kasseunderskud i 1968-69 af omtrent samme størrelse, omkring 500 mill. kr. Dette blev også anført ved fremsættelsen i slutningen af november af finanslovsforslaget for 1969-70.

Siden disse pessimistiske skøn i efteråret 1968 har der kunnet registreres en forbedring af stillingen på statsbudgettet, idet skønnet for indtægterne atter har kunnet reguleres noget opad, samtidig med at skønnet for udgifterne har kunnet reguleres nedad. Denne udvikling hænger sammen dels med den prisstabilitet, som blev opnået i 1968, og som også har påvirket statens udgifter i retning af at holde dem nede, dels med den indtrådte aktivitetsfremgang, der allerede for 1968-69 har medført, at momsprovenuet har kunnet reguleres 50 mill. kr. opad og skønnet for betalingerne til arbejdsløshedskasserne 50 mill. kr. nedad.

Kasseunderskuddet i 1968-69 er derfor blevet væsentligt mindre end skønnet i efteråret. I den økonomiske årsoversigt blev der anført et foreløbigt skøn for kasseunderskuddet på 30 mill. kr. Det må nu forventes, at kasseunderskuddet snarere vil ligge i nærheden af 150 mill. kr., som det fremgår af forslaget til tillægsbevillingslov.

Set i forhold til finansloven viser det foreliggende forslag mindreindtægter på drifts- og anlægsbudgettet på nu kun ca. 325 mill. kr. Denne nedgang svarer omtrent til virkningen på momsprovenuet i 1968-69 af forlængelsen af indbetalingsfristen for virksomheder inden for landbrug og fiskeri m. v. De øvrige indtægtsændringer ophæver stort set hinanden; det drejer sig om en reduktion i øvrigt på ca. 130 mill. kr. i provenuet af merværdiafgiften og den tidligere nævnte reduktion på ca. 150 mill. kr. i provenuet af andre told- og forbrugsafgifter, samt et merprovenu på 210 mill. kr. på personskatter, folkepensionsbidrag og arveafgift, et merprovenu på ca. 30 mill. kr. på andre skatter og afgifter — navnlig stempelafgift — og en merindtægt på ca. 35 mill. kr. i indbetaling af overskud fra nationalbanken i forhold til finanslovens skøn.

På udgiftsstiden viser tillægsbevillingsforslaget nu kun mer-

udgifter på drifts- og anlægsbudgettet på ca. 235 mill. kr. Denne bevægelse er nettoresultatet af, at der er en stigning i forhold til finansloven i lovbundne tilskud på ca. 5£0 mill. kr., hvortil kommer de 100 mill. kr. i ekstraordinært tilskud til landbruget, medens der er en reel besparelse på omkring £0 mill. kr. på ikke-lovbundne poster og en mindreudgift til pris- og lønstigninger på godt 3£0 mill. kr. i forhold til det reservebeløb, der er afsat hertil på finansloven.

Stigningen i de lovbundne tilskud hidrører som nævnt for en væsentlig del fra betalingerne til arbejdsløsheds-kasserne, idet denne stigning dog nu er begrænset til ca. 2£0 mill. kr. Hertil kommer en stigning på 110 mill. kr. i invalidepension ud over satsregulering; denne stigning, der ikke var konstateret i de skøn, der blev meddelt i efteråret, er fremkaldt af en betydelig forøgelse i antallet af invalidepensionister. De øvrige væsentlige stigninger i lovbundne tilskud vedrører sygedagpengefonden med ca. 40 mill. kr. og refusionen af de kommunale vejudgifter med 65 mill. kr.

På de ikke-lovbundne udgifter er der som nævnt en reel besparelse i en størrelsesorden af £0 mill. kr. i forhold til finansloven. Det fremgår heraf, at de besparelser på ca. £00 mill. kr., der gennemførtes ved ændringsforslag til finanslovsforslaget, er blevet overholdt for det ikke-lovbundne område som helhed. En gennemgang af det samlede tillægsbevillingsforslag viser, at spareplanen også er overholdt for de enkelte bevillingsposter, der berørtes af nedsættelserne.

Specielt om forsvarsministeriets budget skal jeg bemærke, at der af den samlede nedsættelse på 125 mill. kr. allerede på finansloven var foretaget en nedsættelse af rammebeløbene med i alt 52 mill. kr. for militære og civile anlægsarbejder, medens nedsættelsen af driftsbudgettet med 73 mill. kr. foreløbig blev foretaget med et samlet beløb på finansloven på § 22. Denne nedsættelse er nu på tillægsbevillingsforslaget fordelt med 19 mill. kr. på hæren, 13 mill. kr. på søværnet, 35 mill. kr. på luftvåbnet og 3 mill. kr. på hjemmevernet og fællesudgifter samt 3 mill. kr. på det civile driftsbudget.

Reserven til dækning af stigninger i priser, lønninger og pensioner m. v. i forhold til finanslovens budgetteringsniveau pr. april 1967 var på finanslovsforslaget for 1968-69 ansat til 1.£00 mill. kr. Heraf var ca. 400 mill. kr. afsat til dækning af prisstigninger på statens varekøb, herunder merudgifter som følge af overgang fra oms til moms. Ved ændringsforslag blev reservebeløbet forhøjet med 5£0 mill. kr. til dækning af udgifter som følge af, at pristallet for januar 1968 havde udløst 2 dyrtidsportioner i stedet for 1 dyrtidsportion som forudsat ved afsættelsen af de 1.£00 mill. kr., samt til dækning af forventede prisstigninger på statens varekøb og andre merudgifter som følge af devalueringen i november 1967 og forhøjelsen af merværdiafgiften fra april 1968.

På tillægsbevillingsforslaget er merudgifter som følge af pris-

og lønstigninger på driftsbudgettet opgjort til ca. 2.025 mill. kr. og prisreguleringen af motorvejsanlægsudgifterne til ca. 60 mill. kr. Tilsammen ligger disse reguleringer således ca. 365 mill. kr. under den samlede afsatte reserve på 2.450 mill. kr. Forklaringen herpå er for et mindre beløbs vedkommende, at der ved reservens afsættelse også var taget hensyn til virkningen af devalueringen og af overgangen til moms og momsforhøjelsen for varekøb, der falder inden for anlægsbudgettet, hvor disse bevægelser ikke er opgjort særskilt og på tillægsbevillingsforslaget fremtræder som et reelt merforbrug. Men forklaringen er navnlig, at den i 1968 opnåede prisstabilisering har medført lavere prisstigninger på statens varekøb, end det ved reservens afsættelse kunne forudsættes. Det har også spillet en vis rolle for statens udgifter, at lønglidningen på arbejdsmarkedet i 1968 blev mere moderat, end det ved finanslovens tilblivelse kunne forudsættes.

Det øvrige forbrug af reserver på finansloven svarer nogenlunde til reservebeløbene. Det gælder merudgifter ved nye love, hvortil der var afsat et reservebeløb på 60 mill. kr.; og det gælder reserverne på i alt 135 mill. kr. til nye bevillingsforslag; heraf er der ved særlige aktstykker af finansudvalget tiltrådt merudgifter på ca. 110 mill. kr.“

Ved 1. behandling henvistes tillægsbevillingslovforslaget uden forhandling til *finansudvalget*, i hvis betænkning om sagen det hedder:

„Finansudvalget har gennemgået lovforslaget og de deri opførte forslag om tillægsbevillinger og haft samråd med udenrigsministeren, ministeren for Grønland, ministeren for kulturelle anliggender, den fungerende indenrigsminister og undervisningsministeren.

Herudover har udvalget fra udenrigsministeren, ministeren for Grønland, ministeren for kulturelle anliggender, den fungerende indenrigsminister, landbrugsministeren, ministeren for offentlige arbejder, boligministeren og arbejdsministeren efter anmodning herom modtaget en række supplerende oplysninger vedrørende en del af de i lovforslaget opførte tillægsbevillingsforslag m. v.

Et *fleral* (det konservative folkepartis, venstres og det radikale venstres medlemmer af udvalget) indstiller herefter lovforslaget til *vedtagelse uændret*.

Et *mindretal* (socialdemokratiets medlemmer af udvalget), der ligeledes kan medvirke til lovforslagets vedtagelse, ønsker dog at tilkendegive, at socialdemokratiet ved lovforslagets 2. behandling vil stemme imod det under § 11. Landbrugsministeriet, konto 10.04.61. opførte ekstraordinære tilskud på 92 mill. kr. til landbrugets dispositionsfond og den hertil knyttede tekstanmærkning under nr. 9 til § 11. Herudover vil socialdemokratiet hverken stemme for eller imod det under § 30.I.A.2.14.2. Tilgang, nr. 5, foreslåede beløb på 14.325.000 kr. til erhvervelse af en kontorejendom i Birkerød til brug for kildeskattedirektoratet eller de under § 30.I.A.2.20.2. Tilgang, nr. 17 og 18, foreslåede beløb på henholdsvis 5.625.000 kr. og

637.500 kr. til erhvervelse af ejendommen Købmagergade 52, København K. og det deri værende cafeteria.

Et andet mindretal (socialistisk folkepartis medlem af udvalget) udtaler, at hans parti kan medvirke til gennemførelse af lovforslaget med undtagelse af de deri opførte bevillingsforslag vedrørende et ekstraordinært tilskud til landbrugets dispositionsfond på 92 mill. kr., køb af en kontorejendom i Birkerød til brug for kildeskattedirektoratet samt de til militære formål opførte bevillinger, hvorfor man ved lovforslagets 2. behandling vil stemme imod § 11. Landbrugsministeriet (konto 10.04.61. Til dispositionsfonden) og § 22. Forsvarsministeriet (hovedkontiene 10, 11-15, 17, 20, 22-25, 27, 30, 40, 50, 60, 62 og 78-82), medens man hverken vil stemme for eller imod § 13. Indenrigsministeriet, § 27, Anlægsudgifter, eller § 30. Bevægelserne på statens formue- og kapitalkonti.“

Under 2. behandling rejste *Lysholt Hansen* (S) spørgsmålet om en bevilling til et nyt EDB-anlæg til Risø under tillægsbevillingslovens § 20.6.15.59.3. Han fik svar af undervisningsministeren, den fungerende finansminister og arbejdsministeren. Derefter vedtoges lovforslagets paragraffer med eller uden afstemning, hvorefter forslaget overgik direkte til 3. behandling.

Under 3. behandling, der efter sædvane formede sig som en *almindelig politisk debat*, tog foruden de politiske ordførere følgende medlemmer ordet: *Kai Moltke* (u. p.), *Kjær Rasmussen* (VS), *J.O. Krag* (S), *Gert Petersen* (SF), *Grünbaum* (S), *Peter Jørgensen* (S), *Kjeld Olesen* (S), *Albertsen* (S), *Ove Hansen* (S). Af ministrene talte *statsministeren*, *udenrigsministeren*, *den fungerende finansminister* og *økonomi- og markedministeren*.

Grünbaum (S) stillede under debatten følgende *dagsordensforslag*:

„Idet folketinget pålægger regeringen at nedsætte den ved 2. behandling af udskrivningslovforslaget vedtagne udskrivning af statsindkomstskat for kildeskattens første år med i hvert fald de 520 mill. kr., som finansministeren ville forhandle om,

fortsætter tinget behandlingen af tillægsbevillingslovforslaget.“

Dette forslag blev afvist af regeringen og regeringspartierne, men fik støtte af SF, VS og SA. *Hauustrup Clemmensen* (KF) fandt det en højst usædvanlig statsretlig fremgangsmåde at pålægge regeringen at ændre noget, folketinget havde vedtaget ved 2. behandling.

Aksel Larsen (SF) fremsatte følgende *dagsordensforslag* under forudsætning af, at det af *Grünbaum* fremsatte blev forkastet

„Idet folketinget udtaler, at det ikke har tillid til regeringen, går tinget over til næste sag på dagsordenen.“

Dette forslag fik støtte af S, VS og SA.

Efter at begge de fremsatte dagsordensforslag var blevet forkastet med 94 stemmer mod 71 blev lovforslaget vedtaget med 162 stemmer mod 3 (VS og Kai Moltke).

3. Lov om ændring af ligningsloven. (Finansminister Poul Møller). [A. sp. 1121. C. sp. 163].

Skriftlig fremsættelse ²³/₁₀ (F. sp. 737). 1. beh. ²⁹/₁₀ (F. sp. 953). Partiernes ordførere: Grünbaum, Haunstrup Clemmensen, Foged, Helge von Rosen, Aksel Larsen (Ømann) og Sigsgaard. Henvist til udvalg på 17 medlemmer (Haunstrup Clemmensen, Asger Jensen, Poul Schlüter, Stetter [formand], Foged, Niels Andersen [næstformand], Henry Christensen, Helge von Rosen, Martin Pedersen, Niels Helveg Petersen, Grünbaum, Lis Groes, Ove Hansen, Egon Jensen, Hans Lund, Peter Nielsen og Aksel Larsen (fra ⁷/₁₁ Ømann). Betænkning (B. sp. 343) afgivet ²⁹/₁₁. 2. beh. ³/₁₂ (F. sp. 2081). Henvist til fornyet udvalgsbehandling. Tillægsbetænkning (B. sp. 385) afgivet ⁴/₁₂. 3. beh. ⁶/₁₂ (F. sp. 2190). *Loven stadfæstet 9. december 1968.* (Lovt. nr. 397).

Loven indeholder de ændringer i lov om påligningen af indkomst- og formueskat til staten, jfr. lovbekendtgørelse nr. 491 af 19. december 1967, der skal gælde fra og med indkomståret 1968. De væsentligste af ændringerne er følgende:

1. *Lejeværdien af egen bolig* i enfamilieshus forhøjes i overensstemmelse med boligforliget af 18. januar 1966 fra 2¹/₂ pct. til 2³/₄ pct. af ejendomsværdien, jfr. lovens § 1, nr. 2. Denne ændring skal alene have virkning for skatteåret 1969-70, altså for indkomståret 1968.

2. I lovens § 1, nr. 4, foretages en forhøjelse af en beløbsgrænse i reglerne om bevillingsmæssig *nedsættelse af den skattepligtige indkomst for skatteydere, der første gang har etableret eller overtaget en selvstændig erhvervsvirksomhed*. Efter de tidligere regler kunne indkomsten højst nedsættes med 3.000 kr. Denne grænse er nu forhøjet til 5.000 kr. under hensyn til den pris- og indkomstudvikling, der har fundet sted, siden 3.000 kr.-grænsen blev fastsat i 1952.

3. Efter § 1, nr. 5, gives der i visse tilfælde mulighed for en spredning af beskatningen af vederlag for *afhændelse af patentret, ophavsret til litterære og kunstneriske værker, ret til mønster eller varemærke eller lignende tidsbegrænsede rettigheder eller af vederlag for afhændelse af såkaldt know-how*. Ordningen skal gælde, når der skal svares almindelig indkomstskat af

sådanne vederlag, og hvor det er aftalt, at vederlaget ikke skal betales fuldt ud i afhændelsesåret. I den slags tilfælde kan det virke meget hårdt, hvis hele beløbet kommer til beskatning på én gang i afhændelsesåret. Der gives derfor skatteydere, som ønsker det, adgang til i afhændelsesåret og de følgende år alene at indtægtsføre de vederlagsbeløb, som efter den oprindelige aftale kunne kræves betalt i det pågældende år. Hvis afdragene faktisk betales hurtigere end oprindelig aftalt, skal de dog tages til indtægt i betalingsåret. Som nævnt omfatter ordningen kun tilfælde, hvor vederlaget skal beskattes som almindelig indkomst, men altså ikke tilfælde, hvor beskatningen skal ske efter reglerne om særlig indkomstskat eller efter reglerne i selskabsloven.

§ 3 indeholder regler om *reguleringsfradrag* ved skatteberegningen for personer og dødsboer for skatteåret 1969-70. Bestemmelserne herom svarer stort set til de regler om *reguleringsfradrag* for skatteåret 1968-69, der blev gennemført i forbindelse med skattefradragets bortfald. *Reguleringsfradraget* skal dog for personer udgøre det dobbelte af det beløb, hvormed skattebetalingerne i indkomståret 1968 overstiger den beregnede skat for skatteåret 1969-70. Det skyldes, at indtægterne i 1968 kun skal beskattes til staten for halvdelen af skatteåret 1969-70. *Reguleringsfradraget* må derfor fordobles, for at skatteyderen ikke skal få den kompensation halveret, som *reguleringsfradraget* skal give.

Overgangen til en ordning uden *skattefradrag* gør det nødvendigt, at der også gives særlige regler om tilfælde, hvor skat for ældre skatteår betales efter udløbet af den periode, hvor reglerne om *reguleringsfradrag* gælder. Disse ældre skatter er jo beregnet efter udskrivningssatser, der var fastsat under hensyn til, at skatten var *fradragberettiget*. Der må derfor også her gives en kompensation for *skattefradragets* bortfald. Bestemmelser herom findes i § 4.

I sager, hvor der er opgjort en indkomstdifference, er det hovedreglen, at skatteefterbetalinger, der udredes i medfør af afgørelser, som træffes efter udløbet af det indkomstår, der ligger til grund for skatteåret 1969-70, skal omregnes til en

ligevægtsskat, så der på denne måde tages hensyn til det bortfaldne skattefradrag. I efterbetalingssager, der alene angår formueskat eller skyldes berigtigelse af beregningsfejl o. lign., og hvor ligningsrådet ikke tillader en beregning med successive skattefradrag, samt for henstands- og restancebeløb bestemmes det, at indbetalingerne skal sidestilles med de skattebetalinger i 1967, der er af betydning for det eventuelle reguleringsfradrag for skatteåret 1968-69. Har skatteyderen i forvejen fået reguleringsfradrag for 1968-69, vil han herefter få et yderligere reguleringsfradrag, svarende til det betalte restance- eller henstandsbeløb. Har han ikke tidligere fået reguleringsfradrag, kan restancebetalingen medføre, at de betalte skatter, der tages i betragtning, i alt bliver så store, at han nu får et reguleringsfradrag.

Udstrækker betalingen af restance- eller henstandsbeløbene sig over flere indkomstår, kan der blive tale om at ændre reguleringsfradraget for skatteåret 1968-69 flere gange. Efter § 4, stk. 5, sidste pkt., skal det dog højst kunne ske en gang om året.

I mange tilfælde vil der ikke blive tale om reguleringsfradrag, selv om en restancebetaling osv. tages i betragtning. For at undgå at genoptage skatteberegningen for 1968-69 i sådanne tilfælde skal det kun ske, når skatteyderen indgiver anmodning derom.

Efter § 5 skal reglerne om bevillingsmæssig skattelempelse for skatteydere, der har *indtægtsnedgang ved endeligt erhvervsophør* på grund af alder eller alvorlig sygdom, i en overgangsperiode anvendes uden hensyntagen til de indtægts- og formuegrænser, som praksis ellers lægger vægt på. Bestemmelsen har til formål at give sådanne personer en lettelse ved deres udtræden af erhvervslivet i stedet for den lettelse, de ville have opnået, hvis kildeskatten trådte i kraft den 1. januar 1969. Skattelempelse efter § 5 skal ifølge bestemmelsen kunne indrømmes for andet halvår af skatteåret 1968-69 samt for skatteåret 1969-70. Bortset fra, at der ifølge denne overgangsregel ikke skal tages hensyn til de omtalte indtægts- og formuegrænser, opretholdes de gældende lempelsesregler.

Ifølge § 6, der indføjedes under udvalgsbehandlingen i folketinget efter forslag af finansministeren, skal reglerne i § 5 finde tilsvarende anvendelse ved *erhvervsophør på grund af svangerskab og fødsel*. Det fremgår af forhandlingerne om reglens tilblivelse, at det i disse tilfælde ikke er en betingelse, at erhvervsophøret skal være endeligt.

Ved lovens § 7 udvides adgangen til at indrømme bevillingsmæssig skattelempelse for *værnepligtige*, der er indkaldt i 1969 eller en del af dette år. Bestemmelsen går ud på, at der i disse tilfælde ikke skal tages hensyn til den pågældendes formueforhold, når der skal tages stilling til, om han kan få skattelempelse på grund af indkaldelsen. I øvrigt bibeholdes de gældende retningslinjer for værnepligtige. Efter disse retningslinjer indrømmes der skattelempelse, når en skatteyder indkaldes til militærtjeneste eller til udførelse af civilforsvarstjeneste eller civilt arbejde, og han som følge heraf vil få indtægtstab, eller forholdene i øvrigt gør det vanskeligt for ham at udrede skatterne. Skattelempelsen indrømmes for de skatter, der svarer til indtægtsnedgangen for det tidsrum, som indkaldelsen varer. Det er en betingelse for at indrømme skattelempelse, at der foreligger en vis trang, og praksis indrømmer derfor ikke lempelse, hvis den værnepligtige har en vis større formue.

Som nævnt er det denne betingelse vedrørende formuen, der ifølge § 7 ikke skal gælde for de værnepligtige, der er indkaldt i 1969. Herved er det tilsigtet i højere grad at stille de pågældende, som de ville være stillet under kildeskatteordningen.

For så vidt angår skatterne for skatteåret 1968-69, får bestemmelsen betydning for bevillingsmæssig nedsættelse af pålignede skattebeløb, hvis sidste rettidige indbetalingsdag indtræder efter den 1. januar 1969. Bestemmelsen får endvidere betydning for skatterne for skatteåret 1969-70, i det omfang de ikke bortfalder i forbindelse med overgangen til kildeskat.

Ved lovforslagets 1. behandling i folketinget anbefaledes det af regeringspartiernes ordførere. *Foged (V)* udtalte dog ønsket om, at lempelsen for nyetablerede indrømmes uden ansøgning. *Grünbaum (S)*

fundt lovforslaget utilstrækkeligt med hensyn til afbødningen af de vanskeligheder, der navnlig for skatteydere med nedgang i indtægten var skabt ved kildeskattens udsættelse. Ajourføringen af etableringslempelsen var isoleret set vel ikke urimelig, men reglen burde snarere ophæves i forbindelse med en almindelig kulegravning af fradragsreglerne. *Aksel Larsen* (SF) sluttede sig til disse synspunkter og fremhævede desuden ønskeligheden af en regulær kapitalvindingskat. *Sigsgaard* (VS) angreb fradraget vedrørende underskuddet ved at bo i eget hus. Særligt urimeligt forekom dette ham for nyerehvervede huse. Også etableringslempelsen vendte han sig imod, ligesom han tilsluttede sig *Grünbaums* udtalelser om lovforslagets utilstrækkelighed med hensyn til skatteydere med indtægtsnedgang.

Lovforslaget henvistes til behandling i et udvalg, hvis arbejde resulterede i en række ændringer, hvoraf den vigtigste er omtalt ovenfor. Om forskellige spørgsmål, der havde været behandlet i udvalget, udtalte det i udvalgets betænkning bl. a.:

„ I udvalget er rejst spørgsmålet om muligheden for at give reglen i lovforslagets § 4, stk. 1, om ligevægtsskatteberegning i efterbetalingssager en vis tilbagevirkende kraft. Efter at finansministeren har påpeget de vanskeligheder, der vil være forbundet hermed, har udvalget tiltrådt lovforslagets bestemmelse om ikrafttrædelsestidspunktet for den omhandlede regel. Det er i forbindelse hermed oplyst over for udvalget, at ligningsrådet den 22. november 1968 har vedtaget, at man i efterbetalingssager, der i øvrigt er færdige til afslutning, bør give skatteyderne lejlighed til at vente med tiltrædelse af forlig til efter udløbet af indkomståret 1968.

Under udvalgets drøftelse af den som bilag 2 optrykte skrivelse af 27. november 1968 fra finansministeriet har finansministeren oplyst, at han ved afgørelsen af andragender om bevillingsmæssig lempelse af pålignet statsskat vil være sindet at indrømme lempelse i videre omfang end hidtil, hvis en skatteyder i 1969 kommer ud for en indkomstnedgang, som medfører, at hans indtægt i dette år kommer til at ligge væsentligt under den indtægt, hvoraf skatten er beregnet. “

Efter at et af *Ømann* (SF) stillet ændringsforslag om ophævelse af reglen om lempelse for nyetablerede var forkastet ved 2. behandling, og de af finansministeren foreslåede ændringer var vedtaget, vedtoges lovforslaget med yderligere nogle ændringer ved 3. behandling enstemmigt med 133 stemmer.

4. Lov om ændring af lov om påligning af indkomst- og formueskat til staten. (Ændringer som følge af kildeskattens ikrafttræden). (Beskatning af dødsboer). (Finansminister *Poul Møller*). [A. sp. 3617. C. sp. 571].

Skriftlig fremsættelse ²⁹/₁ (F. sp. 3315). 1. beh. ¹¹/₂ (F. sp. 3909). Partiernes ordførere: Grünbaum, Haunstrup Clemmensen, Per Federspiel, Helge von Rosen, Ømann og Sigsgaard. Henvist til samme udvalg som forslag til lov om ændring af lov om opkrævning af indkomst- og formueskat for personer m. v. (Kildeskat) m. fl. lovforslag, se side 85. Betænkning (B. sp. 705) afgivet ¹⁴/₃. 2. beh. ²⁶/₃ (F. sp. 5223). Henvist til fornyet udvalgsbehandling. 3. beh. ²⁸/₃ (F. sp. 5435). *Loven stadfæstet 29. marts 1969.* (Lovt. nr. 121).

Loven indeholder nogle få ændringer af lov om påligningen af indkomst- og formueskat til staten, jfr. lovbekendtgørelse nr. 424 af 19. december 1968 med de ændringer, der følger af lov nr. 191 af 31. maj 1968. Ændringerne har tilknytning til den samtidig gennemførte lov om ændring af lov om opkrævning af indkomst- og formueskat for personer m. v. (kildeskat) (beskatning af dødsboer), se side 98.

I ligningslovens § 16 C indføjes følgende nye bestemmelse:

„Stk. 6. Fortjeneste eller tab på aktier, andelsbeviser eller lignende værdipapirer og tegningsret til sådanne værdipapirer, som indvindes eller konstateres af den, der som arving, ægtefælle eller legatar har fået aktierne m. v. udlagt fra et dødsbo, skal kun medregnes ved opgørelsen af den skattepligtige, almindelige indkomst, hvis de er anskaffet af afdøde, dennes ægtefælle eller boet som led i næringsvejen.“

Det bestemmes i forbindelse hermed, at reglerne i den nye bestemmelse også skal gælde de friaktier, friandele og tegningsrettigheder, som er knyttet til de udlagte aktier m. v., samt for aktier og andelsbeviser, der er anskaffet ved udnyttelse af sådanne tegningsrettigheder.

Lovforslaget behandledes i folketinget sammen med forslag til lov om ændring af lov om særlig indkomstskat m. v. (Beskatning af dødsboer) m. fl. lovforslag, og der henvises til omtalen heraf side 118. Ved 3. behandling vedtoges lovforslaget uden ændringer med 84 stemmer (KF, V og RV) mod 12 (SF og VS), medens 49 (S) medlemmer undlod at stemme.

5. Lov om ændring af ligningsloven. (Fungerende finansminister *Ninn-Hansen*). [A. sp. 4135. C. sp. 579].

Skriftlig fremsættelse ¹¹/₃ (F. sp. 4519). 1. beh. ²⁰/₃ (F. sp. 5022). Partiernes ordførere: Ove Hansen, Stetter, Foged, Helge von Rosen, Ømann og Sigsgaard. 2. beh. ²⁸/₃ (F. sp. 5260). 3. beh. ²⁸/₃ (F. sp. 5443). *Loven stadfæstet 29. marts 1969.* (Lovt. nr. 104).

Ved loven foretoges forskellige ændringer af lov om påligningen af indkomst- og formueskat til staten, jfr. lovbekendtgørelse nr. 424 af 19. december 1968, som ændret ved lov nr. 19 af 24. januar 1969.

Hovedformålet med loven er at gennemføre de regler om den skattemæssige behandling af *investeringstilskud efter egnsudviklingsloven*, som blev anbefalet i en enig indstilling fra det folketingsudvalg, der behandlede lovforslaget om ændring af afskrivningsloven, se side 131. Efter lovforslaget om ændring af afskrivningsloven skulle investeringstilskuddene beskattes ad indirekte vej i løbet af en årrække, idet tilskuddet skulle gå fra i det beløb, hvorpå modtageren kan foretage skattemæssige afskrivninger. Efter den foreliggende lov fastholdes det, at tilskuddene skal beskattes i løbet af en årrække; men af praktiske grunde gennemføres det på en måde, der ikke griber ind i de skattemæssige afskrivninger. Tilskudsbeløbene skal efter skatteyderens valg kunne medregnes i den skattepligtige indkomst i løbet af en ti års periode, der begynder med det indkomstår, hvori skatteyderen erhverver tilskuddet. Efter loven kan skatteyderen selv bestemme, hvor stor en del af tilskuddet der skal medregnes i indkomsten for de enkelte år inden for ti års perioden. Det er dog ikke anset for rimeligt at give skattepligtige personer adgang til at medregne tilskuddet i indkomsten for indkomståret 1969. Det skyldes, at skattepligtige personer normalt ikke skal beskattes af indtægter i 1969 som følge af overgang til kildeskat fra 1. januar 1970.

Efter § 1, nr. 1, skal *lejeværdien af egen bolig* i enfamilieshus ved indkomstopgørelsen for indkomståret 1969 forhøjes til 3 pct. af ejendomsværdien ved 13. almindelige vurdering eller en senere vurdering inden 14. almindelige vurdering i overens-

stemmelse med boligforliget af 18. januar 1966. Hvis et enfamilieshus ikke er vurderet før 14. almindelige vurdering, må der gives regler om, hvorledes lejeværdien da skal ansættes; men forslag herom kan først fremsættes, når det er muligt at få et indtryk af det forventede vurderingsniveau ved 14. almindelige vurdering.

Endelig foretages der mindre ændringer i *afgiftsreglerne* i ligningslovens §§ 14 C og 14 E. Det skyldes, at den regel i boliglovgivningen, hvortil afgiftsreglerne knytter sig, er ændret.

Lovforslaget blev i folketinget modtaget med tilslutning fra alle ordførerne med undtagelse af *Sigsgaard* (VS), der meddelte, at han ikke kunne medvirke til den foreslåede ordning vedrørende investeringstilskuddene. Han ville have foretrukket, at beløbet kom til beskatning med $\frac{1}{10}$ hvert år, således at der ikke blev noget frit valg for skatteyderen. Uden udvalgsbehandling vedtoges det uændrede lovforslag ved 3. behandling med 145 stemmer mod 1.

6. Lov om ændring af ligningsloven. (Finansminister *Poul Møller*). [A. sp. 3279. C. sp. 201].

Skriftlig fremsættelse $\frac{14}{1}$ (F. sp. 2675). 1. beh. $\frac{17}{1}$ (F. sp. 2882). Partiernes ordførere: Grünbaum, Stetter, Foged og Ømann. 2. beh. $\frac{22}{1}$ (F. sp. 2973). 3. beh. $\frac{24}{1}$ (F. sp. 3186). *Loven stadfæstet 24. januar 1969.* (Lovt. nr. 19).

Ved loven gennemførtes som en permanent ordning en udskydelse af de i lov om påligningen af indkomst- og formueskat til staten, jfr. lovebekendtgørelse nr. 424 af 19. december 1968, fastsatte *frister for indgivelse af selvangivelse* for skattepligtige personer m. v., når udløbet af de gældende frister herfor falder på en fredag eller en lørdag. Når fristerne udløber på disse dage, forlænges de til den efter udløbet nærmest følgende søndag.

Loven omfatter ikke skattepligtige selskaber og foreninger m. v.

Lovforslaget gennemførtes i folketinget enstemmigt uden ændringer.

7. Lov om udskrivning af indkomst- og formueskatten til staten for skatteåret 1969-70. (Finansminister *Poul Møller*). [A. sp. 2625. C. sp. 293].

Skriftlig fremsættelse ¹¹/₁₂ (F. sp. 2384). 1. beh. ¹⁶/₁ (F. sp. 2865). Partiernes ordførere: Grünbaum, Haunstrup Clemmensen, Foged, Niels Helveg Petersen, Ømann og Sigsgaard. Henvist til samme udvalg som forslag til lov om ændring af lov om opkrævning af indkomst- og formueskat for personer m. v. (Kildeskat) m. fl. lovforslag, se side 85. Betænkning (B. sp. 647) afgivet ¹³/₃. 2. beh. ¹⁹/₃ (F. sp. 4925). 3. beh. ²¹/₃ (F. sp. 5027). *Loven stadfæstet 29. marts 1969.* (Lovt. nr. 105).

De årlige udskrivningslove indeholder regler om beregningen af indkomst- og formueskatten til staten for personer og dødsboer samt om ydelsen af børnetilskud og persontilskud. De tidligere regler fandtes i lov nr. 87 af 22. marts 1968 om udskrivning af indkomst- og formueskatten til staten for skatteåret 1968-69. Den her omhandlede lov fastsætter de tilsvarende regler for skatteåret 1969-70.

Da kildeskatte skal træde i kraft den 1. januar 1970, skal personer efter loven kun betale indkomst- og formueskat til staten for *første halvår af skatteåret 1969-70*. Skatterne skal i øvrigt udskrives efter samme regler som for indeværende skatteår. Også reglerne om børnetilskud og persontilskud skal efter loven kun gælde for første halvår af skatteåret 1969-70. Tilskudsbeløbene er derfor halvt så store som de tilsvarende helårsbeløb for skatteåret 1968-69.

De tidligere udskrivningslove har indeholdt en regel om lempelse i indkomstskatten til staten for skatteydere, hvis samlede skattetilsvær overstiger 80 pct. af indkomsten. Denne grænse nedsættes nu til 70 pct. Ændringen vil kun få betydning for et yderst begrænset antal skatteydere, der pålignes så store indkomst- og formueskatter, at de, når skatterne er betalt, har mindre end 30 pct. af indkomsten til rådighed. Disse skatteydere vil få indkomstskatten til staten nedsat så meget, at den samlede skat nedsættes til 70 pct. af indkomsten. Skattenedsættelsen kan dog aldrig overstige statsindkomstskatten.

Efter loven skal skattepligtige *dødsboer* svare indkomst- og formueskat for hele skatteåret 1969-70. Det hænger sammen med, at kildeskattelovens regler om beskatning af dødsboer kun finder anvendelse, når dødsfaldet er indtruffet den 1. januar 1970 eller senere. Er dødsfaldet sket før denne dato, skal boet beskattes efter de nuværende regler.

Skatten for juli kvartal for personer skal ligesom tidligere afregnes over for statskassen senest den 15. december. Overgangen til kildeskat pr. 1. januar 1970 vil imidlertid medføre en ret betydelig likviditetsmæssig belastning for kommunerne, og som følge heraf indføjedes under lovforslagets 3. behandling efter forslag af finansministeren en bestemmelse om, at der mod tilsvær af almindelige renter efter § 38, stk. 1, i statsskatte-loven ydes *kommunerne henstand* med afregningen af den ene tredjedel af skatten for juli kvartal til den 15. marts 1970. Det fremgår af bemærkningerne til ændringsforslaget, at dette måtte betragtes som et led i de af regeringen påtænkte foranstaltninger til styrkelse af kommunernes likviditet.

Endelig kan det nævnes, at *kommunernes vederlag* for opkrævning af statsskatten er fastsat til 20 kr. for dødsboer og 15 kr. for personer. For dødsboer er beløbet det samme som for skatteåret 1968-69, medens det for personer er nedsat under hensyn til, at opkrævningen kun vedrører et halvt skatteår. Ifølge formuleringen ved fremsættelsen bestemte lovforslaget under hensyn hertil, at vederlaget for personer skulle ansættes til 10 kr., der er det halve af vederlaget for 1968-69. Efter ændringsforslag af finansministeren i folketingsudvalgets betænkning hævedes dette beløb imidlertid til 15 kr., idet selve afviklingen af opkrævningsopgaverne måtte antages at ville påføre kommunerne en vis merudgift.

De finansielle virkninger af loven er belyst i følgende oversigt, hvor skattebeløb og tilskud for skatteåret 1968-69 hidrører fra foreløbige opgørelser, mens de tilsvarende beløb for første halvdel af skatteåret 1969-70 er anslået.

	Skatteåret 1968-69	1. halvår af skatteåret 1969-70
	mill. kr.	mill. kr.
Indkomstskat af personer	ca. 8.650	ca. 4.975
Formueskat	ca. 255	ca. 140
Skat i alt	ca. 8.905	ca. 5.115

	Skatteåret 1968-69	1. halvår af skatteåret 1969-70
	ml. kr.	mill. kr.
Børnetilskud.....	ca. 1.120	ca. 560
Persontilskud.....	ca. 215	ca. 100
Tilskud i alt.....	ca. 1.335	ca. 660
Skat ÷ tilskud.....	ca. 7.570	ca. 4.455

Under 1. behandling af lovforslaget i folketinget anbefalede det af regeringspartierne ordførere. *Grünbaum* (S) beklagede, at lovforslaget kun indeholdt en lettelse for de allerstørste skatteydere. Han havde fundet det rimeligt med en lettelse også for de andre indtægter, og han kunne derfor ikke give tilslutning til skalaen. Han fandt ikke ændringen af 80 pct.-reglen til en 70 pct.-regel for påkrævet og kunne derfor heller ikke tilslutte sig denne ændring. *Ømann* (SF) erindrede om, at man i foråret 1967 havde været enig om, at skalaer og satser skulle reguleres i henhold til pris- og indkomstudviklingen. En sådan regulering burde have været foretaget, og der ville i så fald ikke have været behov for at ændre nedslagsreglerne for folkepensionister m. fl. Også på andre områder kunne lovforslaget have været forbedret, f. eks. med hensyn til børnetilskuddene og persontilskuddene, så loven havde bibeholdt og helst forbedret den sociale balance, men regeringen havde kun foreslået en ændring, der alene kunne få betydning for mangemillionærer. Heller ikke *Sigsgaard* (VS) var tilfreds med lovforslaget. Personfradraget burde forhøjes, og med hensyn til skalaerne henviste han til sine ændringsforslag til forrige års udskrivningslov. Ændringen vedrørende 80 pct.-reglen kunne han heller ikke tiltræde, og endelig foreslog han vederlaget til kommunerne forhøjet til 15 kr.

Under udvalgsbehandlingen stillede finansministeren udover det ovenfor omtalte ændringsforslag vedrørende vederlaget til kommunerne forskellige redaktionelle ændringsforslag. Udvalgets betænkning indeholdt derudover et af de socialdemokratiske medlemmer af udvalget samt *Ømann* stillet forslag om, at 80 pct.-reglen i den tidligere udskrivningslov opretholdtes med uændret procentsats.

Til 2. behandling forelå endvidere nogle ændringsforslag af *Sigsgaard m. fl.* (VS), der foreslog dels en forhøjelse af person- og bofradraget med 1.000 kr. — for familieforsørgere, der er fuldt skattepligtige, dog med 2.000 kr. — samt en nedsættelse af alle trin i indkomstskatteskalaen med 2.000 kr., dels en fordobling af formueskatten for alle formueskatteydere.

Ved 2. behandling vedtoges finansministerens ændringsforslag, medens de af henholdsvis udvalgets mindretal og *Sigsgaard m. fl.* stillede ændringsforslag forkastedes. Efter at det ovenfor omtalte

yderligere ændringsforslag af finansministeren om henstand for kommunerne var vedtaget ved 3. behandling, vedtoges det ændrede lovforslag enstemmigt med 131 stemmer. 2 medlemmer undlod at stemme.

8. Lov om udskrivning af indkomst- og formueskatten til staten. ((Fungerende finansminister *Ninn-Hansen*). [A. sp. 4329. C. sp. 1425].

Skriftlig fremsættelse $14/3$ (F. sp. 4763). 1. beh. $9/4$ (F. sp. 5488). Partiernes ordførere: Grünbaum, Haunstrup Clemmensen, Foged, Niels Helveg Petersen, Ømann og Sigsgaard. Henvist til udvalg på 17 medlemmer (Haunstrup Clemmensen, Asger Jensen, Poul Schlüter, Stetter [formand], Foged, Niels Andersen [næstformand], Henry Christensen, Niels Helveg Petersen, Martin Pedersen, Helge von Rosen, Grünbaum, Ove Hansen, Egon Jensen, Hans Lund, Peter Nielsen, Orla Pedersen og Ømann). Betænkning (B. sp. 2881) afgivet $4/6$. 2. beh. $10/6$ (F. sp. 7949). Henvist til fornyet udvalgsbehandling. Tillægsbetænkning (B. sp. 3209) afgivet $11/6$. 3. beh. $13/6$ (F. sp. 8363). *Loven stadfæstet 18. juni 1969.* (Lovt. nr. 330).

Loven fastlægger de regler, som skal gælde ved udskrivning af indkomst- og formueskat til staten under kildeskatteordningen. I modsætning til de hidtidige udskrivningslove er der tale om en *permanent lov*. Loven indeholder derfor bl. a. en grundbeløbsskala for indkomstskatten til staten, regler om loft over de personlige indkomstskatter og udskrivningsregler for formueskatten.

Systemet med en *grundbeløbsskala* forudsætter, at der hvert år fastsættes en *udskrivningsprocent* for indkomstskatten til staten. Dette skal ske ved lov, og denne lov skal ifølge kildeskatteloven gennemføres forud for hvert kalenderår. For kalenderåret 1970 fastsættes *udskrivningsprocenten* til 95 i henhold til et af finansministeren i folketingsudvalgets betænkning stillet ændringsforslag. Provenuet heraf skønnedes at ville udgøre 13.040 mill. kr. for indkomståret 1970.

Udskrivningsprocenten får betydning ikke alene for den foreløbige skat, der skal betales i 1970, men også for restskat, der først betales i 1971.

Lovens *grundbeløbsskala*, der skal anvendes ved indkomstbeskatningen af personer, svarer ganske til den enhedsskala, der benyttes for skatteåret 1968-69 og for første halvår af skatteåret 1969-70, jfr. nærmest foregående sag.

Forinden skatten beregnes, skal der såvel efter de gældende som efter lovens regler gives *personfradrag*. De gældende personfradrag udgør 5.000 kr. for enlige og 10.000 kr. for forsørgere.

Efter loven fastsættes personfradraget til 5.000 kr.; men visse grupper af skatteydere vil efter reglerne i kildeskatteloven få dobbelt personfradrag. Det gælder f. eks. ægtepar med hjemmearbejdende eller medhjælpende hustru, medens ægtefæller med hustruindtægt, der beskattes særskilt, skal have hver sit personfradrag.

Når grundbeløbsskalaen ligger fast, kan tilpasningen af skatteudskrivningen til statens udskrivningsbehov kun ske ved regulering af den årlige udskrivningsprocent. Hvis denne fastsættes f. eks. til 105, vil alle skatteydere komme til at betale en statsskat, der er 5 pct. højere end grundbeløbene ifølge lovens skala. Ved en udskrivningsprocent på f. eks. 95, bliver alle statsskattebeløb 5 pct. lavere end grundbeløbene. Ved at variere udskrivningsprocenten kan man således regulere den samlede udskrivning, men grundbeløbsskalaen sikrer, at forholdet mellem skattebeløbene på de forskellige indtægtstrin bliver det samme. Hertil kommer, at såvel personfradraget som grundbeløbsskalaens indtægtstrin fra og med 1971 efter loven skal pristalsreguleres.

Pristalsreguleringen gennemføres på den måde, at personfradraget og grundbeløbsskalaens indkomstrin forhøjes med 3 pct. for hver fulde 4 points' stigning i reguleringspristallet. Hvis reguleringspristallet falder, nedsættes fradrag og indkomstrin tilsvarende.

For skatteydere, hvis indtægt stiger fra år til år i takt med reguleringspristallet, således at realindtægten er uforandret,

vil denne ordning sikre, at statskattens grundbeløb til stadighed udgør samme procent af årsindkomsten. Af praktiske grunde må pristalsreguleringen dog foretages på grundlag af et pristal, der foreligger, når udskrivningsprocenten skal fastsættes. Efter loven skal reguleringen derfor ske på grundlag af reguleringspristallet for januar måned og have virkning for beskatningen i det følgende indkomstår.

Reglerne om den pristalsregulerede grundbeløbsskala udbygges med bestemmelser, hvorefter der lægges *loft over statsindkomstkatten og den samlede indkomstbeskatning*.

Statsindkomstkatten skal efter loven højst kunne udskrives med 105 pct. af grundbeløbene. Derved sikres skatteyderne mod, at den højeste statskatteprocent, der i grundbeløbsskalaen er 45, kommer op over 47 $\frac{1}{4}$. Der er imidlertid tale om et såkaldt skråt skatteloft, der får betydning for skatteprocenterne på alle indkomsttrin. Det kan således nævnes, at den laveste procent, der i grundbeløbsskalaen er 18, højst kan sættes op til 18,9.

Det andet skatteloft omfatter såvel *indkomstkatten til staten som folkepensionsbidraget og den kommunale indkomstskat*. Det vil kun få praktisk betydning i kommuner, hvor den kommunale udskrivningsprocent er så høj, at den bringer den samlede beskatning af den sidste del af indkomsten op over 66 $\frac{2}{3}$ pct. Hvor dette sker, skal statsindkomstkatten for de pågældende skatteydere nedsættes så meget, at ingen del af indkomsten beskattes med mere end 66 $\frac{2}{3}$ pct. Kommunen skal til gengæld benytte en grundskyldpromille på mindst 10.

Udskrivningsreglerne for formueskatten er udformet under hensyn til, at de skal anvendes på formuerne ved udgangen af 1970. Til den tid vil de skattepligtige formuer være steget som følge af de ejendomsværdier, der fastsættes ved den 14. almindelige vurdering pr. 1. august 1969.

Den *skattefri formuegrænse* forhøjes fra 200.000 kr. til 300.000 kr. Selve *formueskatten* beregnes med 9 promille af formuebeløb ud over de 300.000 kr.

De foreliggende meget usikre oplysninger om de kommende vurderinger og deres indflydelse på de skattepligtige formuer

ved udgangen af 1970 tyder på, at disse udskrivningsregler vil indbringe omkring 330 mill. kr. for dette år. Til sammenligning kan nævnes, at provenuet antagelig ville blive af nogenlunde samme størrelse, hvis man i stedet for anvendte den gældende formueskatteskala og så helt bort fra værdistigningerne ved den 14. almindelige vurdering.

Endelig indeholder loven forskellige bestemmelser i tilknytning til de nye *dødsbøbeskatningsregler*, jfr. nedenfor side 98. Indkomstskatten af dødsboer skal således udskrives med 35 pct. af indkomst ud over det såkaldte bofradrag, som fastsættes til 25.000 kr. I denne forbindelse kan det nævnes, at særlig indkomst hos dødsboer skal beskattes sammen med den almindelige indkomst.

Loven indeholder desuden forskellige beløbsgrænser, som skal være afgørende for, hvornår et dødsbo omfattes af reglerne om skattefritagelse for mindre boer. For at et bo skal være skattefrit, må boets aktivmasse ved dødsfaldet — bortset fra parcelhuse, der er omfattet af de særlige skattebestemmelser for ejendomme, der bebos af ejeren — efter loven ikke overstige 200.000 kr., nettoformuen ved dødsfaldet ikke 150.000 kr., og de samlede udlægsværdier — formueværdierne ved skiftets slutning — må ikke overstige 180.000 kr.

Ved ændringsforslag af finansministeren i folketingsudvalgets tillægsbetænkning indføjedes i loven en bestemmelse om *ophævelse af lov om nedslag i skatteansættelsen for folkepensionister m. fl.*, jfr. om baggrunden herfor nedenfor side 110.

Det kan endelig nævnes, at loven opretholder den såkaldte *70 pct.-regel* i udskrivningsloven for 1969-70, jfr. nærmest foregående sag, og den særlige nedsættelsesregel i § 8 i den nævnte udskrivningslov, der giver *hjemmel for nedsættelse af formueskatten, når indkomsten er mindre end 6 pct. af formuen*. Derimod opretholdes de i den tidligere udskrivningslov indeholdte regler om børnetilskud og persontilskud som bekendt ikke under kildeskatteordningen.

Om de særlige forhold, der påvirker fastsættelsen af udskrivningsreglerne ved overgangen til det nye beskatningssystem, udtalte *finansministeren* ved fremsættelsen af lovforslaget bl. a.:

„ Når man i tidligere år har skullet fastsætte udskrivningsregler for statsindkomstskatten, har man bl. a. måttet skønne over skatteydernes indkomster i det forløbne indkomstår. Under kildeskatteordningen står man derimod over for den ulige vanskeligere opgave at skulle skønne over indkomstforholdene i det kommende år. Dette skøn må nødvendigvis blive mere usikkert end de indkomstskøn, man hidtil har benyttet ved budgetteringen. Hertil kommer, at overgangen til kildeskatten vil medføre en række ændringer i beskatningsreglerne. Eksempelvis kan nævnes de nye regler om særskilt beskatning af hustruindtægt, om ændret skatteberegning for ægtepar med medhjælpende hustru, om forhøjelse af lønmodtagerfradraget, om afskaffelse af persontilskud og om bortfald af nedslagsreglerne for folke- og invalidepensionister m. fl. mod samtidig forhøjelse af pensionerne. Nettoresultatet af de vigtigste ændringer i beskatningsgrundlaget kan på basis af indtægtsforholdene i 1968 anslås til en nedgang i statsindkomstskattens grundbeløb på omkring 275 mill. kr. Ændringerne i beskatningsgrundlaget vil desuden medføre et provenutab på folkepensionsbidraget på omkring 80 mill. kr. Endelig vil nettoresultatet af persontilskuddenes afskaffelse samt indførelse af de foreslåede kompensationsydelse blive en merudgift på over et par hundrede millioner kroner. Den samlede forringelse af statsfinanserne vil således blive på mere end en halv milliard kroner pr. år.

Til gengæld vil beskatningsgrundlaget blive forøget, når vi går over til kildeskat. Hvis vi ikke havde fået kildeskat, skulle vi i 1970 have betalt skat af indtægterne i 1968 og 1969. Disse indtægter er antagelig noget lavere end indtægterne i 1970, hvoraf kildeskatten skal beregnes.

Ved bedømmelsen af, hvor meget indkomstskatten til staten vil indbringe i 1970, er det ikke tilstrækkeligt, at man har et skøn over skatteydernes indtægter i 1970. Man må desuden danne sig et indtryk af, hvor stor en del af skatten af disse indtægter der faktisk vil blive indbetalt i 1970. Det vil afhænge af, hvor god overensstemmelse der bliver mellem foreløbig skat og slutskat i kildeskattens første år.

Den foreløbige skat af A-indtægt vil blive beregnet og indeholdt, efterhånden som løn- og pensionsbeløbene m. v. udbetales. Det må derfor antages, at der bliver nogenlunde god overensstemmelse mellem foreløbig skat og slutskat af A-indtægt. Den foreløbige skat af B-indtægt skal derimod beregnes allerede i 1969 og opkræves ved skattebilletter. Det drejer sig i vidt omfang om indtægt af selvstændig erhvervsvirksomhed, og det er ofte vanskeligt for skatteyderne at bedømme størrelsen af disse indtægter, før årsregnskabet er gjort op. Derfor vil der utvivlsomt blive mange og ret store forskelle mellem den foreløbige og den endelige B-skat, og det må

på forhånd antages, at nettoresultatet af disse forskelle vil blive en betydelig samlet restskat, der først skal indbetales i 1971.

Som kildeskatteloven er udformet, er det ikke muligt at søge denne restskat nedbragt ved en almindelig forhøjelse af den foreløbige B-skat, f. eks. derved at indkomstgrundlaget forhøjes med en nærmere angivet procent. Der vil heller ikke være større muligheder for at rette op på indkomstgrundlaget ved den gennemgang af de enkelte skatteyderes forskudsgrundlag, som skattemyndighederne skal foretage. Der er nemlig kun afsat ca. en måned til denne gennemgang. “

Under lovforslagets 1. behandling i folketinget gav alle ordførerne tilslutning til princippet med en pristalsreguleret grundskala og en særlig udskrivningsprocent, og regeringspartiernes ordførere kunne i det hele anbefale lovforslaget, selv om *Foged* (V) kunne ønske spørgsmålet om en pristalsregulering af skalaen allerede i 1970 undersøgt. Efter *Fogeds* mening havde man i øvrigt for enlige skatteydere endnu ikke nået den helt tilfredsstillende løsning, selv om der var sket vigtige forbedringer. *Grünbaum* (S) havde mange indvendinger mod enkeltheder i lovforslaget. Han kunne tænke sig en forlængelse af proportionalstrækket, også under hensyn til den prisudvikling, der var sket, siden skalaen anvendtes første gang, og dette synspunkt måtte føre til, at man også burde overveje en forhøjelse af personfradraget. De forskellige skatteloftregler kunne han ikke tiltræde. Måske var 70 pct.-reglen ikke helt urimelig, hvis den var den eneste skatteloftregel, men bestemmelsen om et loft på $66\frac{2}{3}$ pct. brød på afgørende måde med selve ideen i den faste udskrivningsskala, og reglen burde være helt overflødig, hvis der blev gennemført en effektiv kommunal byrdefordeling. Han var enig med regeringen i, at formueskatten skulle reguleres i forbindelse med 14. alm. vurdering, men regeringen var gået for vidt. Fastsættelsen af bofradraget til 25.000 kr. var stridende med princippet om den kontinuerlige beskatning af dødsboer. Bofradraget burde fastsættes til samme beløb som personfradraget. Han sluttede med at udtrykke håbet om, at der ville være mulighed for en reel forhandling i udvalget, idet han gerne så, at der opnåedes enighed også om denne del af kildeskattereformen.

Ømanns (SF) indvendinger mod lovforslaget rettede sig i det væsentlige mod samme bestemmelser, som *Grünbaum* havde kritiseret. Han havde i øvrigt bemærket udtalelsen i ministerens fremsættelsestale om forskellen på A-skatteydernes og B-skatteydernes indbetalinger. Man havde altså bevilget den store gruppe af B-skatteydere et permanent lån. *Ømann* kunne ikke acceptere, at man fra regeringens side havde stillet sig så opgivende over for spørgsmålet om at få rigtige forskudsdeklarationer fra de erhvervsdrivende. Også *Sigsgaard* (VS) havde kritik over for de samme bestemmelser i lovforslaget. Han fandt progressionen i den foreslåede grundskala for

ringe og foreslog en skærpet skala og højere personfradrag, ligesom han påpegede det vigtige i, at ligningen effektiviseredes. Som de andre ordførere fra oppositionen vendte han sig endvidere mod reglerne om skatteletoft og mod de foreslåede formueskatteregler.

Lovforslaget henvistes efter 1. behandling til behandling i et udvalg, hvor det imidlertid ikke lykkedes at opnå enighed. En væsentlig del af udvalgets drøftelser drejede sig om, hvordan man kunne opnå bedst mulig overensstemmelse mellem foreløbig skat og slutskat for B-skatteydere. Det udtales herom i betænkningen:

„ Således har udvalget med finansministeren indgående drøftet, hvorledes man kan opnå bedst mulig overensstemmelse mellem foreløbig skat og slutskat navnlig for selvstændige erhvervsdrivende og andre, der har B-indkomster. Finansministeren har oplyst, at det i vejledningen til skattemyndighederne vil blive fremhævet, at man ved forskudsregistreringen bør tilstræbe at ansætte indkomstgrundlaget, så at det svarer til den indkomst, der kan forventes i 1970.

Under drøftelserne har der været rejst spørgsmål om at ændre kildeskattelovens bestemmelser om, hvorledes indkomstgrundlaget for den foreløbige skat skal fastsættes. Man har også drøftet, om man kunne ændre lovens bestemmelser om procenttillæg til skattebeløb, der betales efter indkomstårets udløb, således at der i højere grad bliver tale om en normal forrentning. Dette skulle tilskynde skatteyderne til at medvirke til, at skatten i større omfang betales i takt med indtægtens erhvervelse. Finansministeren har oplyst, at planlægningen af kildeskattesystemet, der er tilrettelagt på grundlag af den i marts 1967 vedtagne kildeskattelov med ændringer senest ved lovene af 29. marts 1969, er så langt fremskredet, at det af hensyn til kildeskatteordningens rettidige gennemførelse ikke længere er muligt at foretage sådanne lovændringer med virkning for 1970. Et *flertal* (det konservative folkepartis, venstres og det radikale venstres medlemmer af udvalget) henstiller herefter til finansministeren at overveje ændringer i kildeskatteloven, der kan bidrage til at skabe størst mulig overensstemmelse mellem foreløbig skat og slutskat for 1971 og senere indkomstår.

Et *mindretal* (socialdemokratiets og socialistisk folkepartis medlemmer af udvalget) er ikke enig i, at det er ugørligt at tilvejebringe rimelig overensstemmelse mellem B-skatteydernes foreløbige skat og deres slutskat ved anvendelse af de gældende lovregler, og mindretallet må stærkt beklage, at finansministeren gennem opretholdelse af skønnet over restskatten, og den dertil svarende højere udskrivningsprocent, i realiteten har afvist at benytte de gældende regler i kildeskatteloven i fornødent omfang. Dette gælder ikke mindst afvisningen af at bruge kildeskattelovens § 54, der har til formål at give en yderligere sikring af, at der ved forskudsligningen tages hensyn til den almindelige indkomstudvikling for B-skatteyderne

inden for de forskellige erhvervsgrupper, således at der bliver overensstemmelse med opkrævningen af skatten for A-skatteyderne.

I øvrigt giver allerede paragrafferne 50, 52 og 53 efter mindretallets opfattelse mulighed for i de allerfleste tilfælde at opnå den i § 42 tilstuede overensstemmelse mellem den foreløbige skat og slutskatten.

Mindretallet må endvidere afvise, at det er teknisk ugørligt at gennemføre regler om en højere tillægsskat med virkning for indkomståret 1970, idet sådanne regler ikke skal anvendes maskinelt før ved slutskatteberegningen i foråret 1971. En forhøjelse af tillægsskatten for B-skatteydere må tillige anses for påkrævet efter gennemførelsen af diskontoforhøjelsen.

Udvalget har endvidere drøftet de problemer, der kan rejse sig med hensyn til rettidig indbetaling fra de indeholdelsespligtige af de indeholdte A-skattebeløb, herunder i hvilket omfang der kan antages at blive tale om restancer. Finansministeren har i forbindelse hermed udtalt, at han vil indskærpe over for skattemyndighederne, at inddrivelsen af eventuelle restancer skal foretages med størst mulig effektivitet. “

Udover det ovenfor omtalte ændringsforslag af *finansministeren* om en udskrivningsprocent på 95 indeholdt udvalgets betænkning en række mindretalsændringsforslag: *socialdemokratiets og socialistisk folkepartis* medlemmer af udvalget foreslog, at bestemmelsen om et skatteloft på $66\frac{2}{3}$ pct. udgik af lovforslaget. Endvidere foreslog man bofradraget fastsat til 10.000 kr., formueskatten fastsat til 10 p. m. af den del af formuen, der overstiger 250.000 kr., og udskrivningsprocenten fastsat til 82. *Ømann* (SF) stillede derudover ændringsforslag om, at også 70 pct.-reglen samt reglen om nedsættelse af formueskatten, når indkomsten er under 6 pct. af formuen, udgik af lovforslaget.

Til 2. behandling forelå endvidere ændringsforslag af *Sigsgaard* (VS), hvorefter personfradraget og bofradraget skulle ansættes til 6.000 kr., formueskatten skulle udskrives med 20 p. m. af den del af formuen, der overstiger 250.000 kr., og indkomstskatten for personer skulle udskrives efter følgende skala:

„Af de første 20.000 kr. svares	18 pct.
- - næste 15.000 - -	30 -
- - - 30.000 - -	40 -
- - - 30.000 - -	45 -
- resten - -	50 - “

Sigsgaard bebudede samtidig, at han ved 3. behandling ville stille forslag om en udskrivningsprocent på 90, hvis hans skala-forslag blev vedtaget.

Ved lovforslagets 2. behandling gav navnlig spørgsmålet om *udskrivningsprocentens højde* anledning til en livlig debat, der endte

med, at mindretallets ændringsforslag alle forkastedes, medens den af ministeren foreslåede udskrivningsprocent på 95 vedtoges. Det således ændrede lovforslag vedtoges ved 3. behandling med 93 stemmer (KF, V og RV) mod 12 (SF og VS), medens 55 (S) medlemmer undlod at stemme.

9. Lov om ændring af lov om sømandsskat. (Ændringer som følge af kildeskattens ikrafttræden). (Fungerende finansminister *Ninn-Hansen*). [A. sp. 5101. C. sp. 1423].

Skriftlig fremsættelse $\frac{13}{5}$ (F. sp. 6576). 1. beh. $\frac{21}{6}$ (F. sp. 6887). Partiernes ordførere: Grünbaum, Poul Schlüter (Haunstrup Clemmensen), Niels Andersen (Foged), Helge von Rosen (Martin Pedersen), Ømann og Sigsgaard. Henvist til samme udvalg som forslag til lov om udskrivning af indkomst- og formueskatten til staten, se nærmest foregående sag. Betænkning (B. 3081) afgivet $\frac{9}{6}$. 2. beh. $\frac{10}{6}$ (F. sp. 7949). Henvist til fornyet udvalgsbehandling. Tillægsbetænkning (B. sp. 3209) afgivet $\frac{11}{6}$. 3. beh. $\frac{13}{6}$ (F. sp. 8360). *Loven stadfæstet 18. juni 1969.* (Lovt. nr. 331).

Ved loven indarbejdes regler om udskrivning af sømandsskatten fra 1. januar 1970 i lov om sømandsskat, jfr. lovbekendtgørelse nr. 10 af 9. januar 1969, som ændret ved lov nr. 132 af 29. marts 1969.

Personfradraget fastsættes til 500 kr. om måneden, hvilket svarer til en tiendedel af det årlige personfradrag i henhold til lov om udskrivning af indkomst- og formueskatten til staten, jfr. nærmest foregående sag.

Den månedlige sømandsskat skal beregnes efter følgende *skala*:

Af de første 1.500 kr. svares	28 pct.
af de næste 1.500 kr. svares	40 pct.
af de næste 3.000 kr. svares	52 pct.
af resten svares	56 pct.

Skalaen, hvori er indregnet folkepensionsbidrag, kommuneskat og kirkelige afgifter, er noget lempeligere end de

udskrivningsregler, der med en udskrivningsprocent på 95 skal anvendes ved beskatningen i land fra den 1. januar 1970, men skalaen vil i 1970 medføre stigninger i sømandsskatten, der på de forskellige indkomstrin så vidt muligt svarer til skatteforhøjelserne i land for personer med gennemsnitlig indkomststigning. De forhøjelser af sømandsbeskatningen, som skalaen medfører, vil dog også blive præget af, at sømandsskatten i 1970 skal beregnes efter en enhedsskala. Hidtil er sømandsskattens graduering efter forsørgerstilling tilvejebragt ved, at skatten beregnes efter to skalaer, en for forsørgere og en for ikke-forsørgere, mens den tilsvarende graduering nu skal ske ved, at ægtepar, der ikke har særskilt beskattet hustruindtægt, får dobbelt personfradrag, mens andre skatteydere kun får ét personfradrag.

Skalaen skønnes at ville medføre en stigning i den samlede udskrivning af sømandsskat i 1970 på omkring 14 mill. kr. i forhold til en udskrivning efter de gældende regler. Til gengæld vil den gennemførte forhøjelse af sømandsfradraget til 400 kr. pr. måned for alle sømandsskatteydere medføre et provenutab på omkring 3 mill. kr. Nettoresultatet bliver herefter et merprovenu på omkring 11 mill. kr. Samtidig vil de nye regler om ægtefællebeskatning medføre en lettelse i beskatningen i land af sømandsskatteydernes ægtefæller. Denne lettelse kan rent skønsmæssigt anslås til omkring 6 mill. kr.

Skalaen fik sin endelige udformning under lovforslagets udvalgsbehandling i folketinget. Den i lovforslaget ved fremsættelsen indeholdte skala var udarbejdet på grundlag af den i forslag til lov om udskrivning af indkomst- og formueskatten til staten indeholdte grundskala, idet udskrivningsprocenten i land på dette tidspunkt endnu ikke var fastlagt. Da udskrivningsprocenten i land fastsattes til 95, fremsatte finansministeren derfor i folketingsudvalgets betænkning forslag om en dertil svarende ændring af sømandsskatteskalaen, og dette forslag blev det endelige.

Loven indeholder tillige nogle ændringer af redaktionel eller teknisk karakter.

Ved lovforslagets 1. behandling i folketinget indskrænkede ord-

førerne sig til at henvise til sammenhængen mellem forslaget og det endnu ikke færdigbehandlede forslag til lov om udskrivning af indkomst- og formueskatten til staten. Deres stilling til lovforslaget måtte afhænge af resultatet af forhandlingerne om udskrivningslovforslaget.

Lovforslaget henvistes til behandling i udvalget angående udskrivningslovforslaget, i hvis betænkning over lovforslaget *finansministeren* stillede det ovenfor omtalte ændringsforslag om en ændret affattelse af skalaen, svarende til en udskrivningsprocent på 95 i land. Samtidig stillede et *mindretal* (socialdemokratiets og socialistisk folkepartis medlemmer af udvalget) ændringsforslag om en affattelse af skalaen, der svarer til mindretallets ændringsforslag til udskrivningslovforslaget om en udskrivningsprocent på 82.

Efter at mindretallets ændringsforslag ved 2. behandling var forkastet med 86 stemmer mod 56, medens 2 medlemmer undlod at stemme, vedtoges finansministerens ændringsforslag uden afstemning, og det ændrede lovforslag vedtoges herefter ved 3. behandling med 93 stemmer (KF, V og R \bar{V}) mod 12 (SF og VS), medens 54 (S) medlemmer undlod at stemme.

10. Lov om ændring af lov om opkrævning af indkomst- og formueskat for personer m. v. (Kildeskat). (Finansminister *Poul Møller*). [A. sp. 1665. C. 513].

Skriftlig fremsættelse $14/_{11}$ (F. sp. 1676). 1. beh. $26/_{11}$ (F. sp. 1876). Partiernes ordførere: Grünbaum, Haunstrup Clemmensen (Stetter), Niels Andersen, Niels Helveg Petersen og Ømann. Henvist til udvalg på 17 medlemmer (Haunstrup Clemmensen, Asger Jensen, Poul Schlüter, Stetter [formand], Niels Andersen [næstformand], Foged, Jens Peter Jensen (Sorø amt) (fra $13/_{2}$. Per Federspiel), Niels Helveg Petersen, Lindegård Rasmussen (fra $23/_{1}$ Nordqvist), Helge von Rosen, Grünbaum, Lis Groes (fra $7/_{2}$ Orla Pedersen), Ove Hansen, Egon Jensen, Hans Lund, Peter Nielsen og Ømann). Betænkning (B. sp. 659) afgivet $13/_{3}$. 2. beh. $26/_{3}$ (F. sp. 5246). Henvist til fornyet udvalgsbehandling. Tillægsbetænkning (B. sp. 977) afgivet $26/_{3}$. 3. beh. $28/_{3}$ (F. sp. 5438). *Loven stadfæstet 29. marts 1969.* (Lovt. nr. 123).

Loven om ændringer i lov om opkrævning af indkomst- og formueskat for personer m. v. (Kildeskat), jfr. lovbekendtgørelse nr. 265 af 28. juni 1968, drejer sig i det væsentlige om

tekniske ændringer foranlediget af de overvejelser, der har fundet sted under det fortsatte arbejde med kildeskatteadministrationens tilrettelæggelse, og de forhandlinger, der i forbindelse hermed er ført med repræsentanter for den kommunale skatteadministration.

1. En del af ændringerne er en følge af de nye regler om *særskilt beskatning af gifte kvinder*. Det gælder således den nye § 26 A, der omhandler afskrivning på driftsmidler m. m. i ægtefællers erhvervsvirksomheder. Det nye system med særskilt beskatning af hustruen nødvendiggør en helt nøjagtig opgørelse af hustruens indkomst ved selvstændig virksomhed. Ved denne opgørelse fradrages bl. a. sædvanlige afskrivninger på driftsmidler og andre afskrivningsberettigede aktiver hørende til hustruens virksomhed. Man har fundet det hensigtsmæssigt, at der herved lægges vægt på, i hvilken virksomhed aktivet anvendes, og ikke på, hvem af ægtefællerne der er ejer af det.

Efter den nuværende praksis tillægges der ikke *ægtefællers indbyrdes retshandler* skattemæssig betydning. Der kræves således ikke særlig indkomstskat af fortjeneste ved salg af en fast ejendom fra den ene ægtefælle til den anden. En sådan beskatning ville også rejse store likviditetsmæssige problemer for ægtefællerne. Den nævnte praksis forudsættes opretholdt. Sker der overdragelse af erhvervsmæssige aktiver fra den ene ægtefælle til den anden, bliver der derfor efter loven ikke tale om beskatning af fortjeneste eller fradrag for tab herved, og den anden ægtefælle indtræder i retten til at foretage afskrivninger. Sælges der senere til tredjemand, må den anden ægtefælle så beskattes af eventuel fortjeneste og have fradragsretten for eventuelt tab.

2. *Enlige*, der opfylder betingelserne i loven om nedslag i skatteansættelsen for folkepensionister m. fl., opnår efter de gældende regler *forsørgerstilling* ved skatteberegningen, selv om deres indkomst overstiger grænserne for nedslag. Efter kildeskatteloven får de pågældende *kun ét personfradrag*.

Det fremgår af tillægsbetænkningen af 29. maj 1968 vedrørende det den 13. marts 1968 fremsatte lovforslag om ændringer i kildeskatteloven (årbog 1967-68, side 185), at finansmini-

steren skulle optage forhandling med socialministeren om de problemer, der opstår herved og ved det påtænkte bortfald af de særlige nedslagsregler.

I socialministeriet har man ikke fundet det muligt gennem en tilpasning af de forskellige sociale ydelser at nå frem til en ordening, hvorefter der gives en passende kompensation for de pågældende enliges tab af forsørgerstilling.

Efter forslag af finansministeren i folketingsudvalgets betænkning bestemmes det derfor i loven, at der i de nævnte tilfælde indrømmes *to personfradrag* ligesom efter de gældende regler. Når der senere bliver tekniske muligheder for en ændring, vil man tage op til overvejelse, om kompensation skal gives på anden måde, f. eks. ved et fast fradrag i de pålignede skattebeløb.

3. Efter *ligningslovens § 25, stk. 4*, er der hjemmel til at indrømme en *enlig skatteyder forsørgerstilling*:

1) når han (hun) til stadighed vederlagsfrit underholder en nær pårørende, som på grund af alderdom, svagelighed eller lignende forhold er ude af stand til selv at forskaffe sig sit underhold.

2) når han (hun) har børn, der er fyldt 18 år, og som er under uddannelse. Det er dog en betingelse, at barnet i overvejende grad forsørges af skatteyderen, og at dette ikke sker gennem bidrag, der kan fradrages i indkomsten i medfør af ligningslovens §§ 10 og 11.

Under kildeskatten opnås forsørgerstilling (2 personfradrag) ikke, når den enlige har børn under 18 år. Det skal der imidlertid gives kompensation for gennem et særligt børnetilskud. Desuden opnår mange enlige en fordel ved, at underholdsbidrag til et barn fremtidig skal beskattes hos barnet og ikke hos den af forældrene, som har barnet hos sig.

Socialministeriet har ikke fundet det muligt at yde ekstra børnetilskud i de tilfælde, hvor der efter reglen i ligningslovens § 25, stk. 4, bevillingsmæssigt kan opnås forsørgerstilling.

For at stillingen ikke skal forringes for disse enlige, er bestemmelsen efter forslag af finansministeren i udvalgets betænkning opretholdt, således at der *efter ansøgning kan opnås*

to personfradrag. Reglen om bevillingsmæssig forsørgerstilling som følge af underhold af en nær pårørende syntes der ikke tilstrækkelig anledning til at opretholde under de nuværende forhold.

4. Efter kildeskattelovens § 43, stk. 2, kan visse nærmere angivne *indkomstarter* efter finansministerens bestemmelse *henregnes til A-indkomst*. Det er tanken at inddrage de fleste af disse indkomstarter under indeholdelsesordningen straks fra den 1. januar 1970. Det gælder således arbejdsløshedsunderstøttelse samt dagpenge til lønarbejdere i tilfælde af sygdom og tilskadekomst.

På baggrund af arbejdsløshedskassernes struktur og den stadige til- og afgang af aktuelt understøttelsesberettigede vil det være særdeles vanskeligt for kasserne at administrere en ordning med individuelt skattetræk på grundlag af skattekort. Hertil kommer, at sæsonsvingningerne i arbejdsløsheden vil kunne give betydelige spidsbelastningsproblemer. Hensynet til at opnå størst mulig overensstemmelse mellem foreløbig og endelig skat vil næppe blive væsentligt tilsidesat ved en særordning, fordi der i de fleste tilfælde er tale om kortvarige udbetalingsperioder.

Efter forslag af finansministeren i udvalgets tillægsbetænkning er der derfor åbnet mulighed for, at *indeholdelse i sådanne tilfælde sker uden anvendelse af skattekort* og i øvrigt efter nærmere af finansministeren fastsatte regler.

5. En række ændringer angår *personer med forskudt regnskabsår*. Det drejer sig hovedsagelig om erhvervsdrivende. I de allerfleste tilfælde er regnskabsåret forskudt bagud, således at det udløber inden udgangen af det kalenderår, der normalt lægges til grund ved indkomstopgørelsen for et givet skatteår. Efter kildeskattelovens ordning skal sådanne skatteydere betale de foreløbige skatter i løbet af det forskudte regnskabsår i stedet for i løbet af kalenderåret. Forskudsligning og slutligning må så ske til terminer, der i hvert enkelt tilfælde er afpasset til det forskudte regnskabsår. Det vil igen medføre en forskydning af selvangivelsesfrister og klagefrister for disse skatteydere. Af hensyn til arbejdsgangen både i den lokale skatteadministra-

tion og hos de centrale skattemyndigheder har man fundet det mere hensigtsmæssigt, at ligningsarbejde og opkrævning m. m. foretages til de sædvanlige terminer også for skatteydere med forskudt regnskabsår. Reglerne er derfor ændret, således at skattebetalingsperioden også for personer med forskudt regnskabsår bliver *kalenderåret*. Skatten for det enkelte kalenderår må da beregnes på grundlag af indkomsten i det forskudte regnskabsår.

Ved lovforslagets 1. behandling i folketinget blev det modtaget med velvilje fra alle sider. I forbindelse med ændringer vedrørende personer med forskudt regnskabsår nævnte *Grünbaum* (S) og *Niels Helveg Petersen* (RV) ønskeligheden af senere at få en drøftelse af spørgsmålet om det rimelige i fortsat at opretholde reglerne om forskudt regnskabsår.

Under udvalgsbehandlingen stillede finansministeren både i udvalgets betænkning og tillægsbetænkning en række ændringsforslag, hvoraf de vigtigste er omtalt ovenfor. Efter vedtagelse af ændringsforslagene henholdsvis ved 2. og 3. behandling vedtoges det ændrede lovforslag ved 3. behandling enstemmigt med 145 stemmer.

11. Lov om ændring af lov om ikrafttræden af lov om opkrævning af indkomst- og formueskat for personer m. v. (Kildeskat). (Finansminister *Poul Møller*). [A. sp. 1701. C. sp. 511].

Skriftlig fremsættelse ¹⁴/₁₁ (F. sp. 1676). 1. beh. ²⁶/₁₁ (F. sp. 1876). Partiernes ordførere: Grünbaum, Haunstrup Clemmensen (Stetter), Niels Andersen, Niels Helveg Petersen og Ømann. Henvist til samme udvalg som forslag til lov om ændring af lov om opkrævning af indkomst- og formueskat for personer m. v. (Kildeskat), se nærmest foregående sag. Betænkning (B. sp. 659) afgivet ¹³/₃. 2. beh. ²⁶/₃ (F. sp. 5246). Henvist til fornyet udvalgsbehandling. 3. beh. ²⁸/₃ (F. sp. 5438). *Loven stadfæstet 29. marts 1969.* (Lovt. nr. 124).

Ved loven foretoges enkelte ændringer i lov nr. 190 af 31. maj 1968 om ikrafttræden af lov om opkrævning af indkomst- og formueskat for personer m. v. (Kildeskat). En af

ændringerne er en konsekvens af den samtidig gennemførte ændring af lov om opkrævning af indkomst- og formueskat for personer m. v. (Kildeskat), se nærmest foregående sag. De andre ændringer var af teknisk art.

Lovforslaget behandledes i folketinget sammen med forslaget til den nævnte lov om ændring af kildeskatteloven m. fl. lovforslag. Det modtoges med velvilje og vedtoges med en enkelt ændring ved 3. behandling enstemmigt med 145 stemmer.

12. Lov om ændring af lov om investeringsfonds. (Ændringer som følge af kildeskattens ikrafttræden). (Finansminister *Poul Møller*). [A. sp. 1655. C. sp. 523].

Skriftlig fremsættelse ¹⁴/₁₁ (F. sp. 1676). 1. beh. ²⁶/₁₁ (F. sp. 1876). Partiernes ordførere: Grünbaum, Haunstrup Clemmensen (Stetter), Niels Andersen, Niels Helveg Petersen og Ømann. Henvist til samme udvalg som forslag til lov om ændring af lov om opkrævning af indkomst- og formueskat for personer m. v. (Kildeskat), se side 85. Betænkning (B. sp. 659) afgivet ¹³/₃. 2. beh. ²⁶/₃ (F. sp. 5246). Henvist til fornyet udvalgsbehandling. 3. beh. ²⁸/₃ (F. sp. 5438). *Loven stadfæstet 29. marts 1969.* (Lovt. nr. 126).

Ved loven foretoges forskellige ændringer i lov om investeringsfonds, jfr. lovbekendtgørelse nr. 261 af 26. juni 1968. Det drejer sig i det væsentlige om tekniske og redaktionelle ændringer. De fleste af ændringerne står i forbindelse med de nye beskatningsregler for ægtefæller. Ændringerne går ud på i højere grad at holde ægtefællers investeringsfondshenlæggelser udsondret fra hinanden af hensyn til den særskilte beskatning af den gifte kvinde.

Lovforslaget behandledes i folketinget sammen med forslag til lov om ændring af lov om opkrævning af indkomst- og formueskat for personer m. v. (Kildeskat), se ovenfor side 85. Det modtoges med velvilje og vedtoges uden ændringer ved 3. behandling enstemmigt med 145 stemmer.

13. Lov om ændring af lov om indskud på etableringskonto. (Ændringer som følge af kildeskattens ikrafttræden). (Finansminister *Poul Møller*). [A. sp. 1705. C. sp. 525].

Skriftlig fremsættelse ¹⁴/₁₁ (F. sp. 1676). 1. beh. ²⁶/₁₁ (F. sp. 1876). Partiernes ordførere: Grünbaum, Haunstrup Clemmensen (Stetter), Niels Andersen, Niels Helveg Petersen og Ømann. Henvist til samme udvalg som forslag til lov om ændring af lov om opkrævning af indkomst- og formueskat for personer m. v. (Kildeskat), se side 85. Betænkning (B. sp. 659) afgivet ¹³/₃. 2. beh. ²⁸/₃ (F. sp. 5247). Henvist til fornyet udvalgsbehandling. 3. beh. ²⁸/₃ (F. sp. 5438). *Loven stadfæstet 29. marts 1969.* (Lovt. nr. 127).

Formålet med loven er alene at tilpasse lov om indskud på etableringskonto, jfr. lovbekendtgørelse nr. 271 af 4. juli 1968, til kildeskatteordningen. De vigtigste af ændringerne er en følge af, at der ved kildeskatteloven indføres særskilt beskatning af gifte kvinder bl. a. af lønindtægt og indtægt ved selvstændig erhvervsvirksomhed. Ændringerne tager sigte på at tilpasse etableringskontoloven til disse regler.

Lovforslaget behandlede i folketinget sammen med forslag til lov om ændring af lov om opkrævning af indkomst- og formueskat for personer m. v. (Kildeskat), se ovenfor side 85. Det blev modtaget med velvilje og vedtoges uden ændringer ved 3. behandling enstemmigt med 146 stemmer.

14. Lov om ændring af lov om nedslag i skatteansættelsen for renteindtægter m. v. (Ændringer som følge af kildeskattens ikrafttræden). (Finansminister *Poul Møller*). [A. sp. 1691. C. sp. 527].

Skriftlig fremsættelse ¹⁴/₁₁ (F. sp. 1676). 1. beh. ²⁶/₁₁ (F. sp. 1876). Partiernes ordførere: Grünbaum, Haunstrup Clemmensen (Stetter), Niels Andersen, Niels Helveg Petersen og Ømann. Henvist til samme udvalg som forslag til lov om ændring af lov om opkrævning af indkomst- og formueskat for personer m. v. (Kildeskat), se side 85. Betænkning (B. sp. 659) afgivet

$1\frac{2}{3}$. 2. beh. $2\frac{6}{3}$ (F. sp. 5247). Henvist til fornyet udvalgsbehandling. 3. beh. $2\frac{3}{3}$ (F. sp. 5439). *Loven stadfæstet 29. marts 1969.* (Lovt. nr. 125).

Formålet med loven er alene at tilpasse reglerne i lov om nedslag i skatteansættelsen for renteindtægter m. v., jfr. lovbekendtgørelse nr. 490 af 19. december 1967, til kildeskatteordningen.

Efter den gældende lov er nedslaget betinget af, at skatteyderen er fyldt 67 år ved begyndelsen af det pågældende skatteår (skattebetalingsperioden). Under kildeskatteordningen falder skattebetalingsperioden sammen med kalenderåret, og der foretages derfor den ændring, at aldersbetingelsen skal være opfyldt pr. 1. januar i det år, som skattebetalingen vedrører.

Den gifte kvinde skal under kildeskatteordningen beskattes særskilt af visse indtægtsarter, hvoraf enkelte hører til dem, der berettiger til nedslag for renteindtægter m. v. Det vil hyppigst dreje sig om hustruens egenpension. Det er fundet rimeligt, at nedslag beregnes særskilt for hustruen, når hun opfylder aldersbetingelsen.

Efter de gældende regler er adgangen til nedslag begrænset på to måder, jfr. lovens § 3. Dels kan nedslaget ikke overstige 3.500 kr., dels nedsættes det beregnede nedslag, eventuelt først nedsat til 3.500 kr., med 50 kr. for hver fulde 100 kr., hvormed den skattepligtige indkomst før nedslaget overstiger 22.000 kr.

Den lige nævnte ændring vil medføre, at begrænsningen i det nedslag, der tilkommer ægtefæller, alene foretages på grundlag af den pågældendes ægtefælles egen indkomstansættelse. Dette kan medføre, at ægtefæller, der begge er fyldt 67 år og begge har nedslagsberettigende indtægt, i visse tilfælde opnår større samlet nedslag end 3.500 kr.

Efter de gældende regler er nedslag altid betinget af, at manden er fyldt 67 år, men nedslag kan i så fald gives også for hustruens nedslagsberettigende indtægt, selv om hun ikke opfylder aldersbetingelsen. Dette er nu ændret, således at der kun kan gives nedslag for hustruens nedslagsberettigende ind-

tægt, hvis hun selv opfylder aldersbetingelsen, men det er til gengæld ikke nødvendigt, at manden gør det.

Loven indeholder endvidere nogle redaktionelle ændringer.

Lovforslaget behandlede i folketinget sammen med forslag til lov om ændring af lov om opkrævning af indkomst- og formueskat for personer m. v. (Kildeskat) m. fl. lovforslag, se side 85. Det blev modtaget med velvilje og vedtoges uden ændringer ved 3. behandling enstemmigt med 146 stemmer.

15. Lov om ændring af lov om oprettelse af en landskatteret og om tilsynet med skatteligningen m. v. (Ændringer som følge af kildeskatens ikrafttræden). (Finansminister *Poul Møller*). [A. sp. 1713. C. sp. 549].

Skriftlig fremsættelse ¹⁴/₁₁ (F. sp. 1676). 1. beh. ²⁶/₁₁ (F. sp. 1876). Partiernes ordførere: Grünbaum, Haunstrup Clemmensen (Stetter), Niels Andersen, Niels Helveg Petersen og Ømann. Henvist til samme udvalg som forslag til lov om ændring af lov om opkrævning af indkomst- og formueskat for personer m. v. (Kildeskat) m. fl. lovforslag, se side 85). Betænkning (B. sp. 659) afgivet ¹³/₃. 2. beh. ²⁶/₃ (F. sp. 5247). Henvist til fornyet udvalgsbehandling. 3. beh. ²⁸/₃ (F. sp. 5439). *Loven stadfæstet 29. marts 1969.* (Lovt. nr. 128).

Loven indeholder enkelte tekniske ændringer i lov om oprettelse af en landsskatteret og om tilsynet med skatteligningen m. v., jfr. lovebkendtgørelse nr. 275 af 1. juli 1966, der alene har til formål at tilpasse denne lov til kildeskatteordningen.

Lovforslaget behandlede i folketinget sammen med forslag til lov om ændring af lov om opkrævning af indkomst- og formueskat for personer m. v. (Kildeskat) m. fl. lovforslag, se side 85. Det blev modtaget med velvilje og vedtoges uden ændringer ved 3. behandling enstemmigt med 147 stemmer.

16. Lov om ændring af lov om amtsskatteråd og amtskatteinspektorer. (Ændring som følge af kildeskatens ikrafttræden). (Finansminister *Poul Møller*). [A. sp. 1809. C. sp. 551].

Skriftlig fremsættelse ¹⁴/₁₁ (F. sp. 1676). 1. beh. ²⁶/₁₁ (F. sp. 1877). Partiernes ordførere: Grünbaum, Haunstrup Clemmensen (Stetter), Niels Andersen, Niels Helveg Petersen og Ømann. Henvist til samme udvalg som forslag til lov om ændring af lov om opkrævning af indkomst- og formueskat for personer m. v. (Kildeskat) m. fl. lovforslag, se side 85. Betænkning (B. sp. 659) afgivet ¹³/₃. 2. beh. ²⁶/₃ (F. sp. 5247). Henvist til fornyet udvalgsbehandling. 3. beh. ²⁸/₃ (F. sp. 5439). *Loven stadfæstet 29. marts 1969.* (Lovt. nr. 129).

Ved loven foretages som følge af kildeskatteordningens indførelse en enkelt redaktionel ændring i § 3, stk. 2, i lov nr. 204 af 3. juni 1967 om amtsskatteråd og amtsskatteinspektorer.

Lovforslaget behandlede i folketinget sammen med forslag til lov om ændring af lov om opkrævning af indkomst- og formueskat for personer m. v. (Kildeskat) m. fl. lovforslag, se side 85. Det blev modtaget med velvilje og vedtoges uden ændringer ved 3. behandling enstemmigt med 147 stemmer.

17. Lov om ændring af lov nr. 191 af 31. maj 1968 om ændring af lov om påligning af indkomst- og formueskat til staten. (Ændringer som følge af kildeskattens ikrafttræden). (Finansminister *Poul Møller*). [A. sp. 1721. C. sp. 553].

Skriftlig fremsættelse ¹⁴/₁₁ (F. sp. 1676). 1. beh. ²⁶/₁₁ (F. sp. 1877). Partiernes ordførere: Grünbaum, Haunstrup Clemmensen (Stetter), Niels Andersen, Niels Helveg Petersen og Ømann. Henvist til samme udvalg som forslag til lov om ændring af lov om opkrævning af indkomst- og formueskat for personer m. v. (Kildeskat) m. fl. lovforslag, se side 85. Betænkning (B. sp. 659) afgivet ¹³/₃. 2. beh. ²⁶/₃ (F. sp. 5247). Henvist til fornyet udvalgsbehandling. 3. beh. ²⁸/₃ (F. sp. 5439). *Loven stadfæstet 29. marts 1969.* (Lovt. nr. 130).

Ved loven foretoges enkelte ændringer i lov nr. 191 af 31. maj 1968 om ændring af lov om påligningen af indkomst- og formueskat til staten. (Ændringer som følge af kildeskattens ikrafttræden).

1. Efter de gældende regler skal beløb, der ydes en løn-

modtager som *godtgørelse for udgifter til rejse*, herunder til ophold og fortæring under rejsen, kun medregnes ved indkomstopgørelsen i det omfang, beløbet overstiger lønmodtagerens merudgifter ved rejsen. Fradrag for udgifterne opnås på denne måde, uden at retten til det faste lønmodtagerfradrag berøres.

Under kildeskatteordningen vil det være mest praktisk, at der også indeholdes A-skat i rejsegodtgørelser som de omhandlede. Til gengæld må der gives fradrag på skattekortet for rejseudgifterne. Disse fradrag ydes som regel efter standardiserede satser, som er fastsat af ligningsrådet. Ved ændringsloven gennemføres en sådan ordning. Fradrag for rejseudgifterne skal i samme omfang som hidtil holdes uden for det faste lønmodtagerfradrag.

Hvor godtgørelse for rejseudgifter *ydes efter regning*, skal den ikke medregnes ved indkomstopgørelsen. Der sker ingen ændring heri.

2. Der foretages tillige enkelte ændringer af reglerne om *befordringsfradraget*, jfr. ligningslovens § 9 C:

Efter forslag af finansministeren i folketingsudvalgets betænkning forhøjes overgrænsen for fradraget fra 2.000 kr. til 3.000 kr. Forhøjelsen vil give øgede muligheder for fradrag, hvor udgifterne til befordring mellem hjem og arbejdsplads er forholdsvis store. Hensigten hermed er at fremme bevægeligheden på arbejdsmarkedet.

Efter de hidtil gældende regler kan et sambeskattet ægtepar fradrage den del af deres samlede fradragsberettigede befordringsudgifter af den nævnte art, der overstiger 600 kr. Under kildeskatteordningen skal den særskilt skatteansatte hustru have sit eget fradrag for de nævnte udgifter, og det er derfor nu bestemt, at der ved opgørelsen af fradraget *for hver person* skal bortses fra et beløb på 600 kr.

3. Der foretages endelig en enkelt redaktionel ændring.

Lovforslaget behandlede i folketinget sammen med forslag til lov om ændring af lov om opkrævning af indkomst- og formueskat for personer m. v. (Kildeskat) m. fl. lovforslag, se side 85. Det blev modtaget med velvilje og vedtoges med enkelte af finansministeren foreslåede ændringer, hvoraf den væsentligste er omtalt ovenfor, ved 3. behandling enstemmigt med 147 stemmer.

18. Lov om ændring af lov nr. 192 af 31. maj 1968 om ændring af lov om særlig indkomstskat m. v. (Ændringer som følge af kildeskattens ikrafttræden). (Finansminister *Poul Møller*). [A. sp. 1813. C. sp. 555].

Skriftlig fremsættelse $^{14}/_{11}$ (F. sp. 1676). 1. beh. $^{26}/_{11}$ (F. sp. 1877). Partiernes ordførere: Grünbaum, Haunstrup Clemmensen (Stetter), Niels Andersen, Niels Helveg Petersen og Ømann. Henvist til samme udvalg som forslag til lov om ændring af lov om opkrævning af indkomst- og formueskat for personer m. v. (Kildeskat) m. fl. lovforslag, se side 85. Betænkning (B. sp. 659) afgivet $^{13}/_{3}$. 2. beh. $^{26}/_{3}$ (F. sp. 5248). Henvist til fornyet udvalgsbehandling. Tillægsbetænkning (B. sp. 977) afgivet $^{26}/_{3}$. 3. beh. $^{28}/_{3}$ (F. sp. 5439). *Loven stadfæstet 29. marts 1969.* (Lovt. nr. 131).

Ved loven foretages nogle få ændringer i § 1 i lov nr. 192 af 31. maj 1968 om ændring af lov om særlig indkomstskat m. v. (Ændringer som følge af kildeskattens ikrafttræden).

Således foretages der en tilføjelse til den ved ændringsloven ændrede affattelse af § 11, stk. 1, i loven om særlig indkomstskat m. v. Tilføjelsen er en regel om, at den kommunale andel af særlig indkomstskat skal afregnes til vedkommende kommune samtidig med afregningen af den kommunale indkomstskat og de kirkelige afgifter. Det vil sige, at afregningen sker den 1. november i det år, hvori ansættelsen til særlig indkomstskat finder sted.

De øvrige i loven indeholdte ændringer er af redaktionel karakter.

Lovforslaget behandlede i folketinget sammen med forslag til lov om ændring af lov om opkrævning af indkomst- og formueskat for personer m. v. (Kildeskat) m. fl. lovforslag, se side 85. Det blev modtaget med velvilje og vedtoges med enkelte af finansministeren foreslåede ændringer af redaktionel karakter ved 3. behandling enstemmigt med 147 stemmer.

19. Lov om ændring af lov om særlig indkomstskat m. v. (Finansminister *Poul Møller*). [A. sp. 241. C. sp. 191].

Skriftlig fremsættelse $^{3}/_{10}$ (F. sp. 100). 1. beh. $^{9}/_{10}$ (F. sp.

415). Partiernes ordførere: Egon Jensen, Stetter, Foged, Helge von Rosen, Aksel Larsen (Uhrskov) og Sigsgaard. Henvist til udvalg på 17 medlemmer (Stetter, Haunstrup Clemmensen, Juul-Madsen, Simonsen (fra $^{15}/_{10}$ Langkilde) [formand], Foged, Niels Andersen, Ib Thyregod [næstformand], Helge von Rosen, Niels Helveg Petersen, Lindegård Rasmussen, Egon Jensen, Lis Groes, Grünbaum, Ove Hansen, Hans Lund, Peter Nielsen og Aksel Larsen (fra $^2/_{11}$ Krog Hansen, fra $^{19}/_{11}$ Uhrskov). Betænkning (B. sp. 393) afgivet $^9/_{12}$. 2. beh. $^{10}/_{12}$ (F. sp. 2248). 3. beh. $^{13}/_{12}$ (F. sp. 2614). *Loven stadfæstet 18. december 1968.* (Lovt. nr. 418).

Ved loven gennemførtes enkelte ændringer af lov om særlig indkomstskat m. v., jfr. lovbekendtgørelse nr. 275 af 27. juni 1968. Ændringerne har virkning for særlig indkomst vedrørende indkomståret 1968 og senere indkomstår.

For det første ophævedes reglerne om særlig indkomstbeskatning af fortjeneste indvundet ved modtagelse af en *erstatnings- eller forsikringssum* i anledning af en indtruffen skade eller i anledning af ekspropriation vedrørende fast ejendom. Endvidere indførtes en regel om, at *underskud*, der fremkommer ved opgørelsen af den skattepligtige almindelige indkomst, skal kunne modregnes i særlig indkomst.

De nye regler om ekspropriations- og skadeserstatninger afløste reglerne i lovens §§ 7 B og 7 C, som man fandt særdeles komplicerede og vanskelige at arbejde med i praksis. Efter disse regler kunne den skattepligtige opnå en vis skattefritagelse på betingelse af, at erstatningssummen anvendtes til genopførelse eller genanskaffelse af fast ejendom (såkaldt genanbringelse). Der var dog ikke tale om nogen endelig skattefritagelse, idet den særlige indkomstskat skulle svares, når erstatningsejendommen solgtes.

Ved 1. behandling i folketinget udtalte *Stetter* (KF), *Foged* (V) og *Helge von Rosen* (RV) deres velvilje over for lovforslaget, hvorimod *Egon Jensen* (S) fandt, at de foreslåede ændringer var urimeligt vidtgående i deres skattemæssige begunstiggelse af visse arbejdsfri indtægter. Han ønskede tværtimod en effektiv kapitalvindingsskat, og til disse synspunkter sluttede sig *Aksel Larsen* (SF), *Sigsgaard* (VS) og *Kai Mølike* (u. p.).

Efter 1. behandling henvistes lovforslaget til behandling i et udvalg, hvor *Uhrskov* (SF) med tilslutning af de socialdemokratiske medlemmer af udvalget gik imod de foreslåede ændringer. Han foreslog i stedet loven skærpet derved, at de 40 pct., der ifølge lovens § 7 A skal lægges til anskaffelsessummen ved beregningen af den særlige indkomstskat, nedsattes til 20 pct. Ved lovforslagets 2. behandling forkastedes disse ændringer med 88 stemmer mod 64, medens 1 undlod at stemme, og lovforslaget vedtoges herefter uændret ved 3. behandling med 91 stemmer mod 66.

20. Lov om ændring af lov om opkrævning af indkomst- og formueskat for personer m. v. (kildeskat). (Beskatning af dødsboer). (Finansminister *Poul Møller*). [A. sp. 1729. C. sp. 529].

Skriftlig fremsættelse $14/11$ (F. sp. 1678). 1. beh. $27/11$ (F. sp. 1959). Partiernes ordførere: Grünbaum, Haunstrup Clemmensen, Per Federspiel, Helge von Rosen, Ømann og Sigsgaard. Henvist til samme udvalg som forslag til lov om ændring af lov om opkrævning af indkomst- og formueskat for personer m. v. (kildeskat) m. fl. lovforslag, se side 85. Betænkning (B. sp. 705) afgivet $14/3$. 2. beh. $28/3$ (F. sp. 5222). Henvist til fornyet udvalgsbehandling. Tillæggsbetænkning (B. sp. 981) afgivet $28/3$. 3. beh. $28/3$ (F. sp. 5435). *Loven stadfæstet 29. marts 1969.* (Lovt. nr. 118).

Ved loven gennemførtes en lang række ændringer i lov om opkrævning af indkomst- og formueskat for personer m. v. (kildeskat), jfr. lovbekendtgørelse nr. 265 af 28. juni 1968.

Loven går ud på at ændre kildeskattelovens *regler om beskatning af dødsboer*. Disse regler betegnede et afgørende brud med den tidligere ordning, hvorefter såvel løbende indtægter som realisationsavancer i vidt omfang undgik beskatningen i forbindelse med dødsfald. Efter kildeskatteloven skal beskatningen ved dødsfald ske kontinuerligt, d. v. s. i umiddelbar fortsættelse af afdødes beskatning, således at al indtægt såvel før som efter dødsfaldet bliver beskattet. Det gælder også indtægter under skiftebehandlingen, og beskatningen rammer

såvel løbende indtægter som realisationsavancer ved afståelse af aktiver, fast ejendom, skibe, maskiner og inventar osv. Fortjenesten skal opgøres på samme grundlag, som afdøde skulle have benyttet, hvis han havde levet på salgstidspunktet.

Kildeskatteloven indskrænker sig imidlertid ikke til at beskatte fortjeneste, der konstateres ved salg af de efterladte aktiver. Ved dødsboets udlæg af aktiver til arvinger eller ægtefælle skal der også finde beskatning sted, idet udlægsværdien i så fald betragtes som salgssum for de pågældende aktiver. Denne urealiserede fortjeneste beskattes enten hos dødsboet eller hos afdøde i forbindelse med en særlig afsluttende ansættelse. Kun for længstlevende ægtefælle er der åbnet adgang til i stedet for denne beskatning af urealiseret avance at vælge at indtræde i afdødes skattemæssige stilling til de aktiver, der udlægges.

Kildeskattelovens regler om beskatning af urealiseret avance ville imidlertid udsætte dødsboerne, og dermed afdødes efterladte, den længstlevende ægtefælle og børnene, for en meget betydelig likviditetsmæssig belastning, og denne likviditetsmæssige belastning ville ramme dem på et tidspunkt, hvor de som regel vil være dårligst rustet til at bære byrden. Ofte ville følgen blive, at længstlevende ægtefælle og arvingerne sattes ud af stand til at videreføre en virksomhed, som afdøde havde drevet.

Efter den her omhandlede ændringslov skal *kildeskattelovens princip om kontinuerlig beskatning opretholdes. Derimod skal den tvangsmæssige beskatning af urealiserede fortjenester opgives.* Den afløses af en ordning, hvorefter legatarer, arvinger og ægtefælle *indtræder — succederer — i afdødes skattemæssige stilling med hensyn til de aktiver, de får udlagt*, og dette gælder også, selv om aktivernes værdi overstiger modtagerens andel i boet. Det betyder, at avancen først beskattes, når ægtefællen, arvingen eller legataren senere sælger aktivet. Beskatningen omfatter så til gengæld også den del af avancen, som måtte være indvundet, medens aktivet endnu var på afdødes hånd. Den nye ordning kommer således til at svare til den nævnte særregel i kildeskatteloven, der giver længstlevende ægtefælle

ret til som alternativ til beskatningen af urealiseret avance at vælge indtræden i afdødes skattemæssige stilling. Det er derfor ikke et ganske nyt beskatningsprincip, der nu indføres i kildeskatteloven.

Denne ordning med indtræden i afdødes skattemæssige stilling vedrørende de efterladte aktiver har den fordel, at beskatningen først gennemføres, når ægtefællen, arvingerne og legatarerne må antages i almindelighed at være i stand til at betale skatten, uden at dette får urimelige følger. Som også i øvrigt inden for skattesystemet overlades det til den skattepligtige selv at afgøre, hvornår den beskatningsudløsende begivenhed skal indtræde. Der kan herved tages de fornødne likviditetsmæssige hensyn.

Efter de nye regler er ægtefællen, arvingerne og legatarerne tvunget til at indtræde i afdødes skattemæssige stilling vedrørende aktiver, som udlægges. Ønsker boet avancen beskattet i boet, henvises boet til at etablere et egentligt arvingeskøb, d. v. s. det forhold, at ægtefællen, arvingen eller legatøren køber aktivet af boet.

Den tvungne skattemæssige indtræden i afdødes stilling skal kun omfatte aktiver, hvorpå der under bobehandlingen kan konstateres en fortjeneste, når værdien i handel og vandel sammenlignes med afdødes skattemæssige anskaffelsessum. Arvingerne, legatøren og ægtefællen *indtræder ikke i den skattemæssige stilling vedrørende aktiver, hvorpå der konstateres tab*. Et sådant aktiv overtages af den, der får det udlagt, med udlægsværdien som skattemæssig anskaffelsessum, og boet er henvist til selv at søge det konstaterede tab fradraget ved indkomstopgørelsen. Undertiden vil boet ikke have tilstrækkelige indtægter til udligning af de konstaterede tab, og da tabene ydermere ofte først konstateres umiddelbart forud for bobehandlingens afslutning, bestemmes det, at underskud i boets skattepligtige indkomst under visse nærmere angivne betingelser skal kunne tilbageføres ved en form for modregning i tidligere års skattebetaling.

Alt afhængigt af, hvilke skattepligtige fortjenester der er indvundet på de udlagte aktiver, medens de endnu var på

afdødes hånd, overtager den enkelte arving, legatar eller ægtefælle ved indtræden i afdødes skattemæssige stilling en større eller mindre skjult skattebyrde. De nye regler tager hensyn til disse forhold. Til det enkelte aktiv, der er genstand for skattemæssig succession, knyttes en passivpost, hvis størrelse afhænger af den fortjeneste, der ved arveudlægget kan konstateres på aktivet. Hvis fortjenesten på aktivet skal medregnes til den særlige indkomst, udgør passivposten 25 pct. af fortjenesten. Skal fortjenesten medregnes til den almindelige indkomst, udgør passivposten 30 pct. af fortjenesten. Passivposterne skal tages i betragtning såvel ved bodelingen som ved arveafgiftsberegningen.

Efter den formulering lovforslaget havde ved fremsættelsen i folketinget havde boet ikke adgang til at fravige de angivne passiveringsprocenter. Da det imidlertid ikke ganske kan udelukkes, at arvingerne på grundlag af en konkret vurdering af forholdene kan finde det mere rimeligt og hensigtsmæssigt at anvende en mindre procent end den angivne, stillede finansministeren i folketingsudvalgets tillægsbetænkning et ændringsforslag, hvorefter arvingerne i boet og den længstlevende ægtefælle, hvis de er enige om det, kan bestemme, at passivposten beregnes som en mindre del af den konstaterede fortjeneste end fastsat i loven. Hvor fortjenesten skal medregnes til den skattepligtige almindelige indkomst, vil arvingerne og ægtefællen således kunne bestemme, at passivposten beregnes til under 30 pct. af fortjenesten. Hvor fortjenesten skal medregnes til den særlige indkomst, kan de bestemme sig for en procentsats på under 25.

Lovens passiveringsprocenter kan kun fraviges, hvis samtlige arvinger og den længstlevende ægtefælle har givet tilslutning dertil. Kravet om enighed gælder både ved offentlig og privat skiftebehandling. Der kræves i almindelighed ikke samtykke fra legataren. Er passivposten imidlertid knyttet til et aktiv, der skal udlægges til en legatar, skal denne dog også have tiltrådt nedsættelsen.

Arvingernes og ægtefællens beslutning om at fravige lovens passiveringsprocenter kan begrænses til kun at omfatte en

enkelt eller enkelte aktiver i boet, og fravigelserne kan være forskellige.

Fravigelsen har betydning både ved bodelingen og ved arveafgiftsberegningen. Anvendelsen af en mindre procent end angivet i loven medfører, at arvelodderne bliver større. Arveafgifterne skal således beregnes på grundlag af en større afgiftspligtig formue.

Efter kildeskatteloven skulle der i alle tilfælde, uanset boets størrelse, gennemføres en *afsluttende opgørelse og beskatning af* afdødes indkomst og avancen på de efterladte aktiver. Det ville medføre en meget betydelig belastning for såvel boerne som for de myndigheder, der inddrages, skiftevesenet og skattemyndighederne. Praktiske og administrative hensyn taler således for, at der kun gennemføres en egentlig bobeskatning i boer, hvor der på forhånd må kunne forventes et vist skatteprovenu. I ganske små boer vil de udgifter til sagkyndig bistand, som en bobeskatning gør nødvendige, ofte slet ikke stå i noget rimeligt forhold til den skat, der kan blive tale om. Ændringsloven indeholder regler om, at boer, hvis aktiver og nettoformue ikke overstiger visse beløb, der tænkes fastsat i de årlige udskrivningslove, skal være fritaget for at svare skat. I de skattefri småboer skal ægtefællen, legataren og arvingerne ikke indtræde i afdødes stilling, men skattemæssigt overtage aktiverne til de værdier, der er benyttet ved arveudlægget.

Ved opgørelsen af aktiverne med henblik på, om boet kan opnå skattefrihed, skal der efter et af finansministeren, i folketingsudvalgets betænkning stillet ændringsforslag ses bort fra *en- og tofamiliehuse samt ejerlejligheder*, der af afdøde før dødsfaldet kunne være solgt uden beskatning. Med denne regel vil den beløbsmæssige afgrænsning af de skattefri boer kunne ligge mere fast fra år til år.

Der blev ikke foreslået en tilsvarende ændring af reglerne om opgørelsen af boets formue med henblik på skattefrihed. Den kapital, som afdøde har anbragt i skattefri en- og tofamiliehuse eller ejerlejligheder, skal således tælle med ved opgørelsen af, om boet kan opnå skattefrihed.

Fast ejendom, som kun kunne sælges skattefrit før døds-

faldet, hvis der var opnået enten erklæring fra statens ligningsdirektorat om væsentlig værdiforringelse eller dispensation fra kravet om mindst to års beboelse efter reglerne i § 2 A, stk. 1, nr. 3, og stk. 2, i loven om særlig indkomstskat, omfattes ikke af bestemmelsen i ændringsforslaget.

Ligeledes af praktiske hensyn indføres der stort set ensartede beskatningsregler for *offentligt og privat skiftede boer*. Det privat skiftede bo betragtes som et selvstændigt skattepligtssubjekt og undergives egentlig bobeskatning. Bobeskatningen i det privat skiftede bo kan dog længst strække sig over et tidsrum på 15 måneder. Afsluttes bobehandlingen ikke inden for dette tidsrum, skal der ved fristens udløb ske en beskatning af de avancer, der kan konstateres på aktiver, som endnu befinder sig i boet. Gennem denne ligestilling af det offentlige og det private skifte opnår man, at valget af skifteform i almindelighed kan træffes, uden at det bliver nødvendigt at tage skattemæssige forhold i betragtning.

Ændringsloven indeholder videre regler, der skal sikre, at boet som hovedregel kan undgå at indgive egentlig *selvangivelse* vedrørende afdødes indkomst umiddelbart forud for dødsfaldet. Afdødes foreløbige skattetilsvær i tiden fra begyndelsen af det indkomstår, hvori dødsfaldet er sket, skal i almindelighed betragtes som en endelig skattebetaling. Kun hvis summen af den beregnede slutskat for tiden fra indkomstårets begyndelse til dødsfaldet og den eventuelle særlige indkomstskat fra samme periode overstiger summen af de foreløbige indkomstskattebeløb, som forfaldt før dødsfaldet eller skulle indeholdes af indtægter, indtjent før dette tidspunkt, med mindst 4.000 kr., skal boet betale det manglende skattebeløb. Overstiger summen af de foreløbige skattebeløb summen af slutskatten og den eventuelle særlige indkomstskat med mindst 500 kr., kan boet ovenpå kræve det beløb, der er betalt for meget, tilbagebetalt.

Endelig bestemmes det, at almindelig og særlig indkomst hos dødsboer skal beskattes under ét, ligesom det fastsættes, at dødsboer ikke skal svare foreløbig skat. Som også selskaber og foreninger m. v. skal boerne først betale skatten efter indkomstårets udløb.

Det fremgår af bemærkningerne til lovforslaget, at forslaget er udarbejdet af en arbejdsgruppe, som finansministeren havde nedsat den 29. april 1968 med den opgave hurtigst muligt at fremkomme med forslag om sådanne ændringer i kildeskatteloven og anden lovgivning, at man undgår den likviditetsmæssige belastning, der ville blive en følge af kildeskattelovens regler om beskatning af urealiseret avance. Arbejdsgruppens betænkning blev afgivet den 29. oktober 1968.

Ved lovforslagets 1. behandling i folketinget udtalte *Grünbaum* (S), at han betragtede den kontinuerlige beskatning ved dødsfald, som gennemførtes ved kildeskatteloven, som et meget betydeligt fremskridt inden for dansk skatteret, og der var da vist stadig nogenlunde enighed om dette principps rigtighed. Han erkendte imidlertid, at den kritik havde en vis berettigelse, der var fremsat over, at reglerne i visse tilfælde kunne komme til at virke likviditetsmæssigt tyngende for en virksomheds eksistens. Den i lovforslaget foreslåede ordning var imidlertid unødvendigt vidtgående. Han ville have foretrukket et forslag om en vis henstand med skattebetalingen i forbindelse med en afdragsordning over en årrække, eller en ordning, hvorefter den for afdøde forfaldne kapitalvindingsskat forblev indestående som en offentlig prioritet, der skulle forrentes. Den af ministeren foreslåede ordning ville bevirke, at der slet ikke blev nogen beskatning af kapitalgevinster, hvor en virksomhed gik fortsat i arv fra generation til generation, og noget sådant forekom ikke rimeligt. I øvrigt var der da andet end kapitalvindingsafgift, der havde betydning for likviditeten. Arvens deling kunne skabe langt større problemer, og hvorfor var det kun det offentlige, hvilket ville sige de andre skatteydere, der skulle holde for. Når man tog fordele på denne måde at få et rentefrit lån fra det offentlige i betragtning, var det nok et spørgsmål, om ikke de foreslåede passiveringsprocenter var for højt ansat.

Havnstrup Clemmensen (KF) understregede vigtigheden af de emner, som lovforslaget omhandlede. Han var enig i princippet om den kontinuerlige beskatning ved dødsfald, men fandt, at de særlige likviditetsmæssige problemer gjorde en fornyet behandling af spørgsmålet nødvendig. Det sagkyndige udvalg havde tilvejebragt et udmærket grundlag for vurderingen af de problemer, der skulle løses. Lovforslaget gav efter hans opfattelse en rimelig afbalancering af de delvis modstående hensyn. Problemerne var imidlertid så indviklede, at et grundigt udvalgsarbejde i folketinget ville være nødvendigt.

Per Federspiel (V) mente, at kildeskattelovens regler ville have tvunget arvingerne til i mange tilfælde at realisere virksomhederne, og det var vel sandsynligt, at dette i løbet af et forholdsvis kort åremål ville have ført til socialisering af en meget betydelig del af erhvervslivet. Denne risiko måtte afværges, og han takkede finans-

ministeren for lovforslaget. De nye regler var imidlertid uhyre indviklede, men efter en nærmere gennemlæsning måtte han indrømme, at det vist ikke var sandsynligt, at man med det givne system kunne have gjort reglerne meget enklere.

Helge von Rosen (RV) betragtede den hidtidige skatteordning med skattefri intervaller ved dødsfald som en oprindelig praktisk og human ordning. Efter indkomstbeskatningens forhøjelse og dens udvidelse til kapitalgevinster og indførelsen af lempelserne med frie afskrivninger var den hidtidige ordning imidlertid blevet helt absurd i sine virkninger. Kildeskattelovens ordning med kontinuerlig beskatning ved dødsfald havde rådet bod herpå, men havde samtidig rejst svære betænkeligheder, fordi arveudlæg sidestilledes med salg, således at der skulle udredes skat af urealiseret fortjeneste. Dette ville ofte føre til, at virksomhederne måtte sælges, og dette kunne igen skade investeringslysten til fordel for forsigtig henlæggelse af kontanter til betaling af skatterne. Man kunne tænke sig problemet løst ved en henstandsordning, men arbejdsudvalget havde summarisk sagt, at problemerne var for komplicerede til at kunne løses på denne måde. Lovforslaget tilfredsstillede kontinuitetsprincippet, men der kunne rejses den indvending, at latente skattebyrder kunne skubbes fra generation til generation. Dette kunne imidlertid næppe være mere betænkeligt end det gældende beskatningssystem for aktieselskaber, hvor latente skattebyrder, knyttet til aktier eller driftsbygninger, kunne vokse sig stadig større uden nogen naturlig afslutning. Det foreslåede successionsprincip burde måske logisk udvides til gaver og arveforskud og i et vist omfang til indgåelse af kompagniskab. De radikale kunne tilsige en velvillig behandling af lovforslaget.

Ømann (SF) udtalte sin tilfredshed med kildeskattelovens kontinuerte beskatning ved dødsfald, der havde udfyldt et alvorligt hul i skattelovgivningen. Regeringen havde imidlertid ikke syntes om den lighed i beskatningen, som derved var skabt, men dens lovforslag gik ud over al rimelighed, idet staten ved de foreslåede regler skulle berøves midler, som den direkte havde til gode ifølge den øvrige lovgivning. Det forekom ham, at man kunne sige, at princippet om kontinuitet nu foresloges forladt. I mange tilfælde ville skattekravet aldrig blive realiseret. Aktiverne ville ikke blive solgt, så længe der var chance for at opnå fortjeneste. Aktiverne med deres skattekrav kunne gå videre i arv, og en sådan evig skatteudsættelse ville han kalde skattefritagelse. Han var heller ikke tilfreds med, at man havde forringet beskatningen af privat skiftede boer og underlagt dem samme beskatningssystem som offentlig skiftede boer. Han konkluderede med at udtrykke beklagelse over det tilbageskridt, som lovforslaget efter hans opfattelse var udtryk for. Det særlige hensyn, at man ikke skulle slå sunde virksomheder i stykker, kunne klares ved at udbygge kildeskattelovens regler med en henstandsordning og ved at afskære krav fra ublu medarvinger.

Sigsgaard (VS) beklagede, at reglerne i lovforslaget var så indviklede, at befolkningen ikke havde nogen mulighed for at sætte sig ind i dem. Det kunne gøre det muligt at gennemføre helt urimelige foranstaltninger. Han var ikke tilhænger af de foreslåede ændringer, der ville betyde, at betydelige værdier i kraft af de alt for gunstige afskrivningsregler aldrig ville blive beskattet. Lovforslaget var stillet af hensyn til arvingerne, hvorimod der ikke var taget meget hensyn til det øvrige samfund. Det særlige likviditetsproblem kunne klares på flere andre måder, så han var interesseret i at høre, hvilke nye argumenter der kunne komme frem for lovforslaget. Han ville foreløbig stille sig afventende til lovforslaget.

Efter 1. behandling henvistes lovforslaget til det udvalg, der behandlede det andet lovforslag om ændringer i kildeskatteloven m. fl. lovforslag, se side 85. Efter et langvarigt udvalgsarbejde, hvorunder udvalget bl. a. havde lejlighed til med skifteretsagkyndige at drøfte skifteretternes mulighed for at praktisere den foreslåede ordning, afgav udvalget en betænkning, der indeholdt 28 ændringsforslag af finansministeren. En stor del af ændringerne var teknisk betonedede. Af de reelle ændringer, der foresloges, er de vigtigste omtalt i det foregående. Betænkningen indeholdt følgende mindretalsudtalelser:

„Et *mindretal* (socialdemokratiets medlemmer af udvalget) er enig i, at beskatning af de såkaldte urealiserede fortjenester på formuegoder i forbindelse med dødsfald i visse tilfælde vil kunne skabe likviditetsmæssige vanskeligheder for virksomheder, som arvinger eller legatarer ønsker at føre videre, og at der derfor bør træffes forholdsregler herimod, selv om sådanne vanskeligheder som regel snarere må søges i de krav på virksomheden, som medarvingerne stiller. Man er også enig i, at det af administrative grunde er formålstjenligt at gennemføre visse fritagelsesregler. Mindretallet kunne for så vidt tiltræde ministerens ændringsforslag på disse og andre punkter. Mindretallet kan også godkende selve successionsprincippet hvad angår hele det område, der falder ind under saldoafskrivningerne, samt for bygninger og installationer for den afskrivningsberettigede del af værdien, men kan ikke tiltræde successionsprincippet, hvor det drejer sig om den egentlige kapitalgevinst på fast ejendom, aktier, andelsbeviser og lignende værdipapirer. En successionsordning her vil i vidt omfang føre til, at den kapitalgevinst, der konstateres i forbindelse med arveudlæg, måske aldrig — eller først på et meget sent tidspunkt — kommer frem til beskatning. For at imødegå de eventuelle likviditetsmæssige vanskeligheder ville det da efter mindretallets opfattelse være en mere hensigtsmæssig løsning med en særlig henstandsordning på disse områder, suppleret med en ordning, hvorefter renterne af det skattebeløb, der bliver stående i virksomheden, skulle tilfalde virksomhedens sociale fond eller i øvrigt gå til sociale formål i virksomheden til fordel for de ansatte. Mindretallet henviser til den skitse til en kombineret succes-

sions- og henstandsordning, man har fremlagt i udvalget, og som er optaget som bilag til betænkningen. Med en sådan ordning kunne hensynet til opretholdelse af en kontinuert beskatning af dødsboerne forenes med en vidtgående hensyntagen til virksomhedernes likviditet og ville samtidig give en socialt set bedre løsning end den, der er indeholdt i regeringens lovforslag, bl. a. derved, at den dog i nogen grad ville modvirke den formuekoncentration, der efterhånden i for høj grad præger også det danske samfund.

Mindretallet beklager, at den fremlagte skitse ikke har fundet tilslutning hos regeringspartierne, og ser sig herefter ikke i stand til at medvirke ved gennemførelsen af lovforslagene.

Et andet mindretal (socialistisk folkepartis medlem af udvalget) bemærker, at en generel anvendelse af forslagens successionsordning i vidt omfang vil føre til, at den skattebyrde, der konstateres ved arveudlægget, slet ikke eller først på et meget sent tidspunkt bliver aktuel. Forslaget indebærer dermed en delvis afskaffelse af beskatningen af særlig indkomst, herunder beskatning af de arbejdsfri indkomster.

Forslagets tvungne passiveringsordning må forudses at skabe vanskeligheder på skiftet, fordi passiveringen sjældent vil stemme overens med den sandsynlige, faktiske skattebyrde. Passiveringen vil gribe ind i arvedelingen og medføre en skævdeling, som arvingerne vil søge at modvirke gennem underhåndsordninger.

Der har under udvalgsbehandlingen været enighed om, at en beskatning af fortjenester i forbindelse med arv i visse tilfælde kan skabe kapitalmangel og likviditetsvanskeligheder for en erhvervsvirksomhed, som en arving eller legatar ønsker at føre videre, selv om årsagen til sådanne vanskeligheder som regel snarere må søges i de krav, medarbejderne stiller.

Mindretallet har i udvalget givet udtryk for, at disse vanskeligheder kunne løses gennem den skitserede henstandsordning, således at der i stedet for udsættelse med selve beskatningen sker en udsættelse med skattebetalingen.

Selv om der under udvalgsbehandlingen er opnået forbedringer i finansministerens oprindelige forslag, vil ordningen som helhed betyde et tilbageskridt i forhold til de klare principper, der er nedlagt i den allerede vedtagne kildeskattelov, herunder princippet om kontinuitet i beskatningen, omend det af administrative grunde ville være nødvendigt at supplere den eksisterende lov med visse fritagelsesbestemmelser for mindre boer og for beskatning i den såkaldte mellempriode.

Mindretallet vil af de anførte grunde afholde sig fra at stemme om de af finansministeren stillede ændringsforslag og vil ved 3. behandling stemme imod lovforslaget om dødsbobebskatning og de dermed sammenhørende lovforslag.“

Efter en fornyet udvalgsbehandling efter 2. behandling, hvor-

under finansministeren stillede nogle få yderligere ændringsforslag, vedtoges lovforslaget ved 3. behandling med de af ministeren foreslåede ændringer med 83 stemmer (KF, V og RV) mod 10 (SF), medens 45 medlemmer (S) undlod at stemme.

21. Lov om ændring af lov om ikrafttræden af lov om opkrævning af indkomst- og formueskat for personer m. v. (Kildeskat). (Beskatning af dødsboer). (Finansminister *Poul Møller*). [A. sp. 3633. C. sp. 573].

Skriftlig fremsættelse ²⁹/₁ (F. sp. 3315). 1. beh. ¹¹/₂ (F. sp. 3909). Partiernes ordførere: Grünbaum, Haunstrup Clemmensen, Per Federspiel, Helge von Rosen, Ømann og Sigsgaard. Henvist til samme udvalg som forslag til lov om ændring af lov om opkrævning af indkomst- og formueskat for personer m. v. (Kildeskat) m. fl. lovforslag, se side 85. Betænkning (B. sp. 705) afgivet ¹⁴/₃. 2. beh. ²⁶/₃ (F. sp. 5223). Henvist til fornyet udvalgsbehandling. 3. beh. ²⁸/₃ (F. sp. 5436). *Loven stadfæstet 29. marts 1969.* (Lovt. nr. 119).

Ved loven ændres § 4 i lov nr. 190 af 31. maj 1968 om ikrafttræden af lov om opkrævning af indkomst- og formueskat for personer m. v. (kildeskat). Ændringen har tilknytning til den samtidig gennemførte lov om ændring af lov om opkrævning af indkomst- og formueskat for personer m. v. (kildeskat). (Beskatning af dødsboer), se side 98.

Efter den tidligere formulering af § 4 holdes dødsboer, der er under offentligt skifte ved kildeskatteordningens ikrafttræden, uden for ordningen, således at de i stedet fortsat svarer skat efter de hidtil gældende regler. Da der efter den nævnte lov om ændringer i kildeskattelovens dødsbokeskatningsregler skal gælde ens beskatningsregler for offentligt og privat skiftede boer i de første 15 måneder efter dødsfaldet, udstrækkes § 4 ved ændringsloven til også at gælde for de privat skiftede boer.

Lovforslaget behandlede i folketinget sammen med forslag til lov om ændring af lov om særlig indkomstskat m. v. (Beskatning

af dødsboer) m. fl. lovforslag, og der henvises til omtalen heraf side 98. Ved 3. behandling vedtoges lovforslaget uden ændringer med 84 (KF, V og RV) stemmer mod 12 (SF og VS), medens 49 (S) medlemmer undlod at stemme.

22. Lov om ændring af lov om nedslag i skatteansættelsen for folkepensionister m. fl. (Finansminister *Poul Møller*). [A. sp. 2639. C. sp. 221].

Skriftlig fremsættelse ¹¹/₁₂ (F. sp. 2383). 1. beh. ²¹/₁ (F. sp. 2915). Partiernes ordførere: Peter Nielsen, Ulla Worm, Niels Andersen, Grethe Philip (Helge von Rosen) og Ømann. Henvist til udvalg på 17 medlemmer (Ulla Worm, Asger Jensen, Clara Munck [formand], Lis Møller, Foged, Niels Andersen [næstformand], Kofoed, Grethe Philip, Niels Helveg Petersen, Valbak, Peter Nielsen, Lis Groes, Grünbaum, Ove Hansen, Egon Jensen, Hans Lund og Ømann). Betænkning (B. sp. 497) afgivet ³¹/₁. 2. beh. ⁵/₂ (F. sp. 3645). 3. beh. ⁷/₂ (F. sp. 3838). *Loven stadfæstet 10. februar 1969.* (Lovt. nr. 30).

Loven, der havde virkning for skatteåret 1969-70, havde til formål at tilpasse nedslagsreglerne i lov om nedslag i skatteansættelsen for folkepensionister m. fl., jfr. lovbekendtgørelse nr. 41 af 23. februar 1968, til stigningen i de forskellige pensionsydelse for skatteåret 1968-69 til skatteåret 1969-70. Ændringerne omfattede såvel det indtægtsbestemte nedslag som det faste nedslag.

Det indtægtsbestemte nedslag gives bl. a. til folkepensionister, enkepensionister og invalidepensionister, der får pension efter de gamle regler. Det udgjorde for skatteåret 1968-69 7.000 kr., men det kunne aldrig overstige forskellen mellem maksimalindkomsten på 18.000 kr. og den skattepligtige indkomst. Efter ændringsloven skal nedslagsbeløbet forhøjes fra 7.000 kr. til 8.000 kr. og maksimalindkomsten fra 18.000 kr. til 20.000 kr. For de fleste folkepensionister m. v., der kun har mindre indtægter ud over pensionen, vil disse forhøjelser

bevirke, at normale stigninger i pensionen fra indkomståret 1967 til indkomståret 1968 ikke medfører skattestigninger.

Det faste nedslag gives til invalidepensionister, der får pension efter de ny regler. Det udgjorde for skatteåret 1968-69 3.000 kr. uanset indkomstens størrelse. Efter ændringsloven skal beløbet forhøjes til 3.500 kr. For de invalidepensionister, der ikke har andet at leve af end pensionen, vil denne forhøjelse bevirke, at skatten af normale pensionsstigninger fra indkomståret 1967 og til indkomståret 1968 vil blive væsentlig lavere end skatten af tilsvarende merindtægter hos andre skatteydere, der ikke har ret til nedslag.

De nævnte ændringer af nedslagsreglerne medførte provenutab, der for første halvår af skatteåret 1969-70 rent skønsmæssigt blev anslået til ca. 12 mill. kr. på statsindkomstskatten og til ca. 3 mill. kr. på folkepensionsbidraget.

Ved sin fremsættelse indeholdt lovforslaget tillige en bestemmelse om, at nedslagsreglerne helt skulle ophæves ved overgangen til kildeskat den 1. januar 1970. Det var så tanken, at socialministeren senere i samlingen skulle fremsætte lovforslag om kompensation herfor gennem forhøjelse af de forskellige offentlige pensionsydelse.

Under udvalgsbehandlingen i folketinget stillede finansministeren imidlertid forslag om, at ophævelsesbestemmelsen skulle udgå af lovforslaget. Dette skete for at imødekomme folketingsudvalgets ønske om at vente med at tage stilling til ophævelsen, indtil socialministerens forslag om kompensationer forelå. Nedslagsreglerne ophævedes herefter ved indføjelise af en særlig bestemmelse herom i lov om udskrivning af indkomst- og formueskatten til staten, se side 78.

Lovforslaget mødte i øvrigt almindelig tilslutning under behandlingen i folketinget, og med den nævnte ændring vedtoges det ved 3. behandling enstemmigt med 130 stemmer.

23. Lov om ændring af lov om sømandsskat. (Ændringer som følge af kildeskattens ikrafttræden). (Finansminister *Poul Møller*). [A. sp. 1889. C. sp. 561].

Skriftlig fremsættelse ^{20/11} (F. sp. 1791). 1. beh. ^{28/11} (F. sp. 1999). Partiernes ordførere: Grünbaum, Haunstrup Clemmen-

sen (Stetter), Jens Peter Jensen (Sorø amt) (Niels Andersen), Niels Helveg Petersen og Ømann. Henvist til samme udvalg som forslag til lov om ændring af lov om opkrævning af indkomst- og formueskat for personer m. v. (Kildeskat) m. fl. lovforslag, se side 85. Betænkning (B. sp. 659) afgivet $\frac{13}{3}$. 2. beh. $\frac{26}{3}$ (F. sp. 5248). Henvist til fornyet udvalgsbehandling. 3. beh. $\frac{28}{3}$ (F. sp. 5440). *Loven stadfæstet 29. marts 1969.* (Lovt. nr. 132).

Ved loven foretoges en række ændringer af lov om sømandsskat, jfr. lovbekendtgørelse nr. 10 af 9. januar 1969, som følge af overgangen til kildeskat i land. Loven svarer til det forslag til lov om ændring af lov om sømandsskat, der blev fremsat den 8. maj 1968, men som folketinget ikke nåede at færdigbehandle i folketingssamlingen 1967-68. Der henvises til omtalen af dette forslag i årbog 1967-68, side 476 ff. Der var dog ved genfremsættelsen af lovforslaget foretaget forskellige tekniske og redaktionelle ændringer, især på grund af kildeskattelovens regler om *hustrufradrag* og *medhjælpende hustruer*, og under behandlingen af det genfremsatte lovforslag i folketinget foretoges yderligere en række ændringer, i det væsentlige af teknisk og redaktionel karakter. En enkelt af ændringerne skal dog omtales nærmere.

Efter lovforslaget var sømandsfradraget opdelt i en stor og en lille sats. Fradraget udgjorde 400 kr. om måneden for gifte mænd, som ved sømandsbeskatningen er berettiget til 2 personfradrag. Til alle andre sømænd skulle ydes fradrag efter den lille sats med 320 kr. om måneden. Berettiget til 2 personfradrag er den gifte mand, hvis hustruen ikke beskattes særskilt.

Med de foretagne ændringer i kildeskattelovens regler om overførsel mellem ægtefæller af uudnyttede personfradrag må en sådan opdeling af sømandsfradraget i en stor og en lille sats anses for mindre hensigtsmæssig og i øvrigt også vanskelig at praktisere. Hertil kommer, at forskellen mellem de to satser efter lovforslaget ikke er særlig stor. Også dette taler for at *opgive den hidtidige opdeling i to satser*. Efter forslag af finansministeren i folketingsudvalgets betænkning er det derfor nu

bestemt, at sømandsfradraget i alle tilfælde skal udgøre 400 kr. om måneden.

Efter § 4, stk. 3, i sømandsskatteloven beskattes sømanden af værdien af fri kost om bord. Kostværdien fastsættes af ligningsrådet. Ved værdifastsættelsen har der hidtil været skelnet mellem familieforsørgere og andre skattepligtige, idet der har været fastsat en noget højere værdi for de sidstnævnte. For at kunne opnå de fulde praktiske fordele af den foreslåede fælles fradragssats bliver det nødvendigt også at gå over til at benytte en *fælles kostværdi*. Der er derfor nu gennemført en ændret formulering af den nævnte bestemmelse om kostværdier i sømandsskattelovens § 4, stk. 3. Med den ændrede formulering er der tilvejebragt fornøden hjemmel til at fastsætte denne fælles kostværdisats.

Lovforslaget behandledes i folketinget sammen med forslag til lov om ændring af lov om opkrævning af indkomst- og formueskat for personer m. v. (Kildeskat) m. fl. lovforslag, se side 85. Det blev modtaget med velvilje fra alle sider og vedtoges med de af finansministeren foreslåede ændringer ved 3. behandling enstemmigt med 147 stemmer.

24. Lov om ændring af lov om sømandsskat. (Finansminister Poul Møller). [A. sp. 2321. C. sp. 193].

Skriftlig fremsættelse $\frac{3}{12}$ (F. sp. 2070). 1. beh. $\frac{5}{12}$ (F. sp. 2184). Partiernes ordførere: Peter Nielsen, Stetter, Jens Peter Jensen (Sorø amt) og Helge von Rosen. 2. beh. $\frac{10}{12}$ (F. sp. 2246). 3. beh. $\frac{13}{12}$ (F. sp. 2613). *Loven stadfæstet 18. december 1968.* (Lovt. nr. 415).

Ved loven foretages forskellige ændringer af lov om sømandsskat, jfr. lovekendtgørelse nr. 160 af 8. maj 1968.

Det væsentligste formål med loven er at indføre regler om, at der for skatteåret 1969-70 — ligesom for skatteåret 1968-69 — skal indrømmes søfolk *reguleringsfradrag* ved beregningen af skat af skattepligtig bevaret indkomst. Reglerne svarer i princippet ganske til bestemmelserne herom i lov nr. 397

af 9. december 1968 om ændring af ligningsloven, se side 64. Reguleringsfradraget for skatteåret 1969-70 skal således ifølge lovens § 3, stk. 1, udgøre det dobbelte af det beløb, hvormed skattebetalingerne i indkomståret 1968 af skattepligtig bevaret indkomst overstiger den beregnede skat for skatteåret 1969-70. Omvendt skal det kun være tilladt at medregne halvdelen af det overskydende beløb, der måtte være fremkommet ved, at et reguleringsfradrag ikke fuldt har kunnet fradrages i en bevaret indtægt, til underskud ved virksomhed i land.

Desuden ophæves den finansministeren i sømandsskatte-lovens § 19, stk. 2, tillagte bemyndigelse til under visse nærmere angivne betingelser at fritage *udenlandske sømænd*, der gør tjeneste om bord på danske skibe, for at svare sømandsskat her til landet. Bestemmelsen har givet anledning til uforholdsmæssigt store administrative vanskeligheder, og den har kun fundet anvendelse i meget begrænset omfang.

Det kan endelig nævnes, at der i lovens § 3, stk. 10, er foretaget en henvisning til bestemmelserne i § 4 i den nævnte lov om ændring af ligningsloven, for så vidt de er forenelige med de regler, der gælder vedrørende reguleringsfradrag for sømandsbeskattede personer.

Ved den nævnte henvisning er de almindelige regler om efterbetaling af skat for skatteåret 1967-68 eller tidligere skatteår og om betaling af henstands- eller restancebeløb vedrørende disse ældre skatter overført til også at gælde for sømandsbeskattede personer.

Lovforslaget mødte i folketinget tilslutning fra alle sider. Uden udvalgsbehandling vedtoges det ved 3. behandling med nogle af finansministeren ved 2. behandling stillede ændringsforslag enstemmigt med 156 stemmer.

25. Lov om ændring af lov om indkomstbeskatning af aktieselskaber m. v. (Finansminister *Poul Møller*). [A. sp. 477. C. sp. 3].

Skriftlig fremsættelse $\frac{3}{10}$ (F. sp. 102). 1. beh. $\frac{9}{10}$ (F. sp. 431). Partiernes ordførere: Peter Nielsen, Stetter, Foged og

Helge von Rosen. 2. beh. ¹⁶/₁₀ (F. sp. 589). 3. beh. ²²/₁₀ (F. sp. 683). *Loven stadfæstet 23. oktober 1968.* (Lovt. nr. 357).

Ved loven udvidedes fritagelsesreglen i § 3, stk. 1, nr. 9, i lov om indkomstbeskatning af aktieselskaber m. v., jfr. lov-bekendtgørelse nr. 276 af 1. juli 1968, til også at omfatte *selv-vejende finansieringsinstitutter*, der opfylder betingelserne for at få statsgaranti i henhold til lov om garantier til finansieringsinstitutter inden for detailhandelen.

Før ændringen indeholdt reglen hjemmel til, at finansministeren kunne fritage visse finansieringsinstitutter drevet i aktieselskabsform fra skattepligten. De selvejende finansieringsinstitutter inden for detailhandelen varetager imidlertid lignende opgaver som de nævnte aktieselskaber, hvorfor man fandt en skattemæssig ligestilling rimelig.

Lovforslaget modtoges med velvilje fra alle sider i folketinget, og uden udvalgsbehandling vedtoges det ved 3. behandling enstemmigt uden ændringer med 124 stemmer, idet 2 medlemmer undlod at stemme.

26. Lov om ændring af lov om indkomstbeskatning af aktieselskaber m. v. (Finansminister *Poul Møller*). [A. sp. 1697. C. sp. 61].

Skriftlig fremsættelse ¹⁴/₁₁ (F. sp. 1672). 1. beh. ²⁷/₁₁ (F. sp. 1958). Partiernes ordførere: Peter Nielsen, Hans Kjær, Per Federspiel, Helge von Rosen og Ømann. 2. beh. ²⁹/₁₁ (F. sp. 2034). 3. beh. ³/₁₂ (F. sp. 2071). *Loven stadfæstet 11. december 1968.* (Lovt. nr. 398).

Ved loven tilvejebragtes hjemmel for skattefrihed for visse *landbo- og husmandsforeningers auktioner* ved ændring af lov om indkomstbeskatning af aktieselskaber m. v., jfr. lov-bekendtgørelse nr. 276 af 1. juli 1968.

Landbo- og husmandsforeninger eller flere sådanne i forening, hvis hovedformål er at fremme landbruget, har siden 1917 efter justitsministerens bemyndigelse været berettiget til ved auktion at lade bortsælge husdyr og landbrugsprodukter

mellem medlemmer af den enkelte forening. De pågældende foreninger skulle kun svare en auktionsafgift på 1 pct. af købesummen, og selv denne begrænsede afgift bortfaldt i 1949. Under hensyn hertil fandt man det rimeligt, at disse auktioner også fritoges for at svare indkomstskat af indtægter ved afholdelse af auktioner.

Lovforslaget modtoges med velvilje fra alle sider i folketinget, og uden udvalgsbehandling vedtoges det ved 3. behandling enstemmigt uden ændringer med 130 stemmer.

27. Lov om ændring af lov om indkomstbeskatning af aktieselskaber m. v. (Ændringer som følge af kildeskattens ikrafttræden). (Finansminister *Poul Møller*). [A. sp. 465. C. sp. 43].

Skriftlig fremsættelse $\frac{3}{10}$ (F. sp. 102). 1. beh. $\frac{9}{10}$ (F. sp. 432). Partiernes ordførere: Grünbaum, Poul Schlüter, Niels Andersen, Helge von Rosen, og Aksel Larsen. Henvist til udvalg på 17 medlemmer (Poul Schlüter, Haunstrup Clemmensen, Asger Jensen, Stetter [formand], Niels Andersen [næstformand], Henry Christensen, Foged, Helge von Rosen, Niels Helveg Petersen, Lindegård Rasmussen, Grünbaum, Lis Groes, Ove Hansen, Egon Jensen, Hans Lund, Peter Nielsen og Aksel Larsen (fra $\frac{7}{11}$ Ømann)). Betænkning (B. sp. 285) afgivet $\frac{30}{10}$. 2. beh. $\frac{5}{11}$ (F. sp. 1367). 3. beh. $\frac{7}{11}$ (F. sp. 1429). *Loven stadfæstet 13. november 1968.* (Lovt. nr. 370).

Formålet med loven var at tilpasse lov om indkomstbeskatning af aktieselskaber m. v., jfr. lovebekendtgørelse nr. 276 af 1. juli 1968, til *kildeskatteordningen*.

De i selskabsskatteloven omhandlede aktieselskaber og foreninger m. v. omfattes ikke af den almindelige kildeskatteordning, og dennes indførelse medfører derfor ikke ændringer i selskabsskatteloven. Den i kildeskattelovens afsnit VI omhandlede udbytteskat skal dog også svares af udbytte, der tilfalder aktieselskaber og foreninger m. v. I bemærkningerne til

det den 7. december 1966 fremsatte forslag til kildeskattelov forudsættes, at der for *udenlandske* aktieselskaber, andels-selskaber og foreninger m. v. tilvejebringes hjemmel til en begrænset skattepligt med hensyn til udbytteindtægter svarende til den, der efter kildeskattelovens § 2, stk. 1, e), påhviler personer, der ikke er skattepligtige her på grund af bopæl i udlandet.

De væsentligste af ændringerne tager sigte på at gennemføre den nævnte begrænsede skattepligt for udenlandske aktieselskaber og foreninger m. v. Skattepligten med hensyn til udbytteindtægten skal ligesom for udenlandske personer være endeligt opfyldt ved indeholdelsen af udbytteskatten, og udbyttet skal derfor ikke medregnes ved indkomstopgørelsen, når det udenlandske selskab af andre grunde skal skatteansættes her, f. eks. fordi det udøver erhverv med fast driftssted her i landet. Udbytteskatten er i disse tilfælde en definitiv skat, der alene tilfalder statskassen.

Lovforslaget behandledes i folketinget sammen med *forslag til lov om ændring af lov om selvangivelsen af indkomst og formue, om foranstaltninger til kontrol med selvangivelsen og om straffen for skattesvig m. v. (Ændringer som følge af kildeskattens ikrafttræden)* og *forslag til lov om ændring af lov om beskatningen af renteforsikringer m. v. (Ændringer som følge af kildeskattens ikrafttræden)*. Det modtoges med velvilje fra alle sider, og efter en kort udvalgsbehandling vedtoges det ved 3. behandling enstemmigt med 130 stemmer.

28. Lov om ændring af lov om selvangivelsen af indkomst og formue, om foranstaltninger til kontrol med selvangivelsen og om straffen for skattesvig m. v. (Ændringer som følge af kildeskattens ikrafttræden). (Finansminister *Poul Møller*). [A. sp. 455. C. sp. 45].

Skriftlig fremsættelse $\frac{3}{10}$ (F. sp. 102). 1. beh. $\frac{9}{10}$ (F. sp. 432). Partiernes ordførere: Grünbaum, Poul Schlüter, Niels Andersen, Helge von Rosen og Aksel Larsen. Henvist til samme udvalg som forslag til lov om ændring af lov om indkomstbeskatning af aktieselskaber m. v. (Ændringer som

følge af kildeskattens ikrafttræden), se side 115. Betænkning (B. sp. 285) afgivet $^{30}/_{10}$. 2. beh. $^5/_{11}$ (F. sp. 1367). 3. beh. $^7/_{11}$ (F. sp. 1429). *Loven stadfæstet 13. november 1968.* (Lovt. nr. 371).

Formålet med loven var alene at tilpasse lov om selvangivelsen af indkomst og formue, om foranstaltninger til kontrol med selvangivelsen og om straffen for skattesvig m. v., jfr. lovbekendtgørelse nr. 350 af 14. august 1967, til *kildeskatteordningen*.

Den væsentligste af ændringerne står i forbindelse med den samtidig gennemførte ændring af selskabsskatteoven, se side 115. Ved ændringen fastslås det, at udbyttebeskatning af udenlandske selskaber og foreninger og af udenlandske personer ikke i sig selv skal medføre nogen pligt for de pågældende til at indgive selvangivelse. Skattepligten af udbyttet er nemlig i disse tilfælde opfyldt ved selve indeholdelsen af udbytteskat, og der er derfor ikke brug for nogen selvangivelse.

Lovforslaget behandledes i folketinget sammen med *forslag til lov om ændring af lov om indkomstbeskatning af aktieselskaber m. v. (Ændringer som følge af kildeskattens ikrafttræden)* m. fl. lovforslag. Det modtoges med velvilje fra alle sider, og efter en kort udvalgsbehandling vedtoges det ved 3. behandling enstemmigt med 131 stemmer.

29. Lov om ændring af lov om beskatningen af renteforsikringer m. v. (Ændringer som følge af kildeskattens ikrafttræden). (Finansminister *Poul Møller*). [A. sp. 235. C. sp. 47].

Skriftlig fremsættelse $^3/_{10}$ (F. sp. 103). 1. beh. $^9/_{10}$ (F. sp. 433). Partiernes ordførere: Grünbaum, Poul Schlüter, Niels Andersen, Helge von Rosen og Aksel Larsen. Henvist til samme udvalg som forslag til lov om ændring af lov om indkomstbeskatning af aktieselskaber m. v. (Ændringer som følge af kildeskattens ikrafttræden), se side 115. Betænkning (B. sp. 285) afgivet $^{30}/_{10}$. 2. beh. $^5/_{11}$ (F. sp. 1368). 3. beh. $^7/_{11}$ (F. sp. 1430). *Loven stadfæstet 13. november 1968.* (Lovt. nr. 372).

Formålet med loven var alene at tilpasse lov om beskatningen af renteforsikringer m. v., jfr. lovbekendtgørelse nr. 367 af 5. september 1967, til *kildeskatteordningen*.

Den væsentligste af ændringerne må ses i forbindelse med de i §§ 2 og 7 i lov om kommunal indkomstskat, jfr. lovbekendtgørelse nr. 259 af 19. juni 1968, fastsatte regler for, hvilken kommune skattepligtige personer og dødsboer svarer kommuneskat til. Ved ændringen bortfalder de hidtidige bestemmelser om eventuel fordeling af kommunens andel af den i lovens § 7 omhandlede afgift mellem flere kommuner. Ændringen begrundedes med administrative forenklingshensyn, hvorved bemærkes, at det efter den kommunale indkomstskattelov ikke mere kan forekomme, at flere kommuner over for den skattepligtige kan gøre krav på andel af kommuneskatten.

Lovforslaget behandledes i folketinget sammen med *forslag til lov om ændring af lov om indkomstbeskatning af aktieselskaber m. v. (Ændringer som følge af kildeskattens ikrafttræden)* m. fl. lovforslag. Det modtoges med velvilje fra alle ordførernes side, og efter en kort udvalgsbehandling vedtoges det ved 3. behandling enstemmigt med 132 stemmer.

30. Lov om ændring af lov om særlig indkomstskat m.v. (Beskatning af dødsboer). (Finansminister *Poul Møller*). [A. sp. 3505. C. sp. 557].

Skriftlig fremsættelse ²⁹/₁ (F. sp. 3315). 1. beh. ¹¹/₂ (F. sp. 3908). Partiernes ordførere: Grünbaum, Haunstrup Clemmensen, Per Federspiel, Helge von Rosen, Ømann og Sigsgaard. Henvist til samme udvalg som forslag til lov om ændring af lov om opkrævning af indkomst- og formueskat for personer m. v. (Kildeskat) m. fl. lovforslag, se side 85. Betænkning (B. sp. 705) afgivet ¹⁴/₃. 2. beh. ²⁶/₃ (F. sp. 5223). Henvist til fornyet udvalgsbehandling. Tillægsbetænkning (B. sp. 981) afgivet ²⁶/₃. 3. beh. ²⁸/₃ (F. sp. 5435). *Loven stadfæstet 29. marts 1969.* (Lovt. nr. 120).

Loven indeholder forskellige teknisk prægede ændringer af lov om særlig indkomstskat m. v., jfr. lovbekendtgørelse nr. 11

af 10. januar 1969, som ændret ved lov nr. 192 af 31. maj 1968. Ændringerne har tilknytning til den samtidig gennemførte lov om ændring af lov om opkrævning af indkomst- og formueskat for personer m. v. (kildeskat). (Beskatning af dødsboer), se side 98.

De vigtigste af ændringerne er følgende:

1. Medens *fortjeneste på fast ejendom* forinden skatteberegningen efter de hidtidige regler forhøjes med 100 pct. for skattepligtige personer og dødsboer og med $66\frac{2}{3}$ pct. for selskaber, bestemmes det nu for dødsboer, at forhøjelsen kun skal andrage $66\frac{2}{3}$ pct. Dette skyldes, at man for dødsboer efter reglerne i den nævnte lov om ændring af kildeskatteloven i modsætning til de tidligere gældende regler beskatter almindelig og særlig indkomst under ét med en fælles proportionalsskat, ligesom det allerede tidligere var tilfældet for selskaber.

2. Som følge af den ved ændringen af kildeskattelovens dødsbobebskatningsregler indførte *succession for arvinger, ægtefælle og legatarer* i boets (afdødes) skattemæssige stilling vedrørende de udlagte formuegoder bestemmes det ved ændringsloven, at modtageren skal regne med samme anskaffelsestidspunkt og anskaffelsestidssum, som var gældende for afdøde. Har afdøde anskaffet aktivet i spekulationshensigt eller som led i næringsvej, skal også dette lægges til grund, når den succederende senere sælger aktivet.

3. Som nye bestemmelser indføjes i loven:

„§ 18 A. Fortjeneste ved et dødsbos salg af *en- og tofamiliehuse og ejerlejligheder* skal ikke medregnes ved opgørelsen af særlig indkomst, hvis ejendommen før dødsfaldet kunne være solgt skattefrit efter § 2 A. I andre tilfælde skal boet medregne fortjenesten ved indkomstopgørelsen.

Stk. 2. Arvingen, ægtefællen eller legataren, der får udlagt en fast ejendom, som boet ville kunne sælge skattefrit efter stk. 1, 1. pkt., indtræder ikke i dettes skattemæssige stilling til ejendommen. Som anskaffelsestidssum betragtes det beløb, hvortil ejendommen opføres i den endelige boopgørelse.

§ 18 B. Det er uden betydning for dødsboets ret til fradrag

i den opgjorte fortjeneste på fast ejendom efter § 7 A, stk. 6, 2. pkt., at afdøde eller dennes ægtefælle i et af de 4 foregående indkomstår har benyttet sig af adgangen til at vælge at fradrage 40.000 kr.“

4. Efter de nye dødsbøbeskatningsregler i kildeskatteloven skal arvingen, ægtefællen eller legataren kun succedere i afdødes skattemæssige stilling, hvis der i forbindelse med udlægget konstateres fortjeneste på aktivet. Spørgsmålet om, hvorvidt der foreligger en *fortjeneste på aktivet*, volder især vanskeligheder, når der er tale om fast ejendom, hvorfor man fandt det mest hensigtsmæssigt i selve loven at indføje en positiv bestemmelse (§ 18 C) til løsning af dette spørgsmål.

Lovforslaget behandlede i folketinget sammen med forslag til lov om ændring af lov om påligningen af indkomst- og formueskat til staten. (Ændringer som følge af kildeskattens ikrafttræden). (Beskatning af dødsboer), forslag til lov om ændring af lov om ikrafttræden af lov om opkrævning af indkomst- og formueskat for personer m. v. (Kildeskat). (Beskatning af dødsboer), forslag til lov om ændring af lov om skattemæssige afskrivninger m. v. (Afskrivning på bygninger og installationer under og efter dødsbobehandling) og forslag til lov om ændring af lov om kommunal indkomstskat, se side 68, 108, 134 og 303.

Ved 1. behandling indskrænkede ordførerne sig stort set til at henvise til lovforslagenes nære sammenhæng med lovforslaget om ændring af kildeskattelovens dødsbøbeskatningsregler, der tidligere havde været til førstebehandling, se side 98. Lovforslagene anbefalede af regeringspartiernes ordførere, medens *Grünbaum* (S) beklagede, at regeringen gik videre med at lempe beskatningen af arbejdsfri indtægter. *Ömann* (SF) pegede særligt på bestemmelsen om succession med hensyn til fritagelsen for særlig indkomstbeskatning af parcelhuse. Han ville kunne forstå denne bestemmelse, hvis den kun omfattede tilfælde, hvor en arving fik huset udlagt til egen bolig, men ifølge lovforslaget skulle fritagelse også finde sted, når der skete et regulært salg. Det var således en ren begunstigelse af arvingerne i almindelighed, der var tale om.

Efter 1. behandling henvises lovforslagene til det udvalg, der behandlede lovforslaget om ændring af kildeskattelovens dødsbøbeskatningsregler. Ved 3. behandling vedtoges det her omhandlede lovforslag med nogle få ændringer af redaktionel karakter med 84 (KF, V og RV) stemmer mod 11 (SF), medens 47 medlemmer (S) undlod at stemme.

31. Lov om ændring af lov om særlig indkomstskat m. v. (Fungerende finansminister *Ninn-Hansen*). [A. sp.4369. C. sp. 925].

Skriftlig fremsættelse $1\frac{1}{3}$ (F. sp. 4768). 1. beh. $1\frac{1}{4}$ (F. sp. 5590). Partiernes ordførere: Ove Hansen, Poul Schlüter, Hauch, Niels Helveg Petersen, Gert Petersen og Sigsgaard. Henvist til samme udvalg som forslag til lov om frigørelsesafgift m. v. af fast ejendom, (se side 123). Betænkning (B. sp. 2797) afgivet $2\frac{1}{5}$. 2. beh. $\frac{3}{8}$ (F. sp. 7510). 3. beh. $\frac{1}{8}$ (F. sp. 7765). *Loven stadfæstet 18. juni 1969.* (Lovt. nr. 325).

Loven er en følge af de i lov om frigørelsesafgift m. v. af fast ejendom indeholdte bestemmelser og har følgende ordlyd:

„§ 1. I lov om særlig indkomstskat m. v., jfr. lovbekendtgørelse nr. 11 af 10. januar 1969, foretages følgende ændringer:

1. § 2, nr. 13, 1. pkt., affattes således:

„13. Fortjeneste ved afståelse af fast ejendom, jfr. dog §§ 2 A, 2 B og 2 C.“

2. Som *ny paragraf* indsættes efter § 2 B:

„§ 2 C. Bestemmelserne i § 2, nr. 13, om fortjeneste ved afståelse af fast ejendom finder ikke anvendelse, hvor der ved afståelse af fast ejendom skal svares afståelsesafgift i henhold til bestemmelserne i lov om frigørelsesafgift m. v. af fast ejendom.“

§ 2. Bestemmelserne i § 1 træder i kraft samtidig med loven om by- og landzoner.“

Lovforslaget blev fremsat og behandlet sammen med forslag til lov om frigørelsesafgift m. v. af fast ejendom og forslag til lov om ændring af ligningsloven (Ændringer vedrørende frigørelsesafgift m. v.), jfr. omtalen side 122 ff.

Lovforslaget gav ikke under behandlingen i folketinget anledning til særlige bemærkninger. I den af udvalget afgivne betænkning stillede finansministeren et ændringsforslag af rent redaktionel karakter. Endvidere stillede ministeren ændringsforslag til 3. behandling uden for betænkningen om lovens ikrafttrædelsestidspunkt.

Ved 3. behandling vedtoges lovforslaget med de nævnte ændringer enstemmigt med 153 stemmer; 5 medlemmer (VS, Fanger (KF), Djurhuus (Færøerne) og Rosing (Grøn.)) tilkendegav, at de hverken stemte for eller imod.

32. Lov om ændring af ligningsloven. (Ændringer vedrørende frigørelsesafgift m. v.). (Fungerende finansminister *Ninn-Hansen*). [A. sp. 4349. C. sp. 927].

Skriftlig fremsættelse $14/3$ (F. sp. 4768). 1. beh. $15/4$ (F. sp. 5590). Partiernes ordførere: Ove Hansen, Poul Schlüter, Hauch, Niels Helveg Petersen, Gert Petersen og Sigsgaard. Henvist til samme udvalg som forslag til lov om frigørelsesafgift m. v. af fast ejendom, se side 123. Betænkning (B. sp. 2797) afgivet $29/5$. 2. beh. $3/6$ (F. sp. 7511). 3. beh. $6/6$ (F. sp. 7766). *Loven stadfæstet 18. juni 1969.* (Lovt. nr. 326).

Loven, der må ses i sammenhæng med lov om frigørelsesafgift m. v. af fast ejendom og lov om ændring af lov om vurdering af landets faste ejendomme, har følgende indhold:

„§ 1. I lov om påligningen af indkomst- og formueskat til staten, jfr. lovbekendtgørelse nr. 424 af 19. december 1968, som ændret ved lov nr. 19 af 24. januar 1969, indsættes som nye paragraffer efter § 4:

„§ 4 A. Ved opgørelsen af fortjeneste eller tab ved salg af fast ejendom efter § 5, stk. 1, litra a, i statsskattelev nr. 149 af 10. april 1922 kan sælgeren fradrage frigørelsesafgift, der i henhold til lov om frigørelsesafgift m. v. af fast ejendom er pålagt ejendommen i hans ejertid.

§ 4 B. Ejendomme, der omfattes af § 14, stk. 5, i lov om vurdering af landets faste ejendomme, medregnes ved opgørelsen af den skattepligtige formue med ejendomsværdien efter fradrag af det differencebeløb, der er nævnt i vurderingslovens § 14, stk. 6.

Stk. 2. Har den nuværende eller tidligere ejer af en ejendom, der omfattes af vurderingslovens § 14, stk. 7, afgivet erklæring efter § 6 B i lov om beskatning til kommunerne af faste ejendomme, medregnes ejendommen ved opgørelsen af den skattepligtige formue med ejendomsværdien efter fradrag af det differencebeløb, der er nævnt i vurderingslovens § 14, stk. 7. Differencebeløbet kan dog kun fradrages, såfremt erklæring efter § 6 B i loven om kommunal ejendomsskat er afgivet inden skæringsdagen for opgørelsen af den skattepligtige formue.“

§ 2. Reglerne i § 1 anvendes første gang ved opgørelsen af den skattepligtige indkomst for indkomståret 1969 samt ved opgørelsen af den skattepligtige formue ved udgangen af indkomståret 1970.“

Lovforslaget blev fremsat og behandlet sammen med forslag til lov om frigørelsesafgift m. v. af fast ejendom og forslag til lov om ændring af lov om særlig indkomstskat m. v., jfr. omtalen nedenfor og side 121.

Lovforslagets behandling i folketinget gav ikke anledning til særlige bemærkninger. Udvalgsarbejdet resulterede i to ændringsforslag, hvoraf det ene var af redaktionel karakter, mens det andet indeholdt en mindre væsentlig ændring af beskatningsreglerne i den foreslåede § 4 B. Endvidere stillede finansministeren uden for betænkningen ændringsforslag til samme paragraf, hvorved det blev præciseret, hvornår skatteyderen skal afgive erklæring efter den kommunale ejendomsskattelevs § 6 B, for at erklæringen kan få formueskattemæssig virkning efter ligningsloven.

Ved 3. behandling blev det således ændrede forslag vedtaget enstemmigt med 153 stemmer; 5 medlemmer (VS, Fanger (KF), Djurhuus (Færøerne) og Rosing (Grønll.)) tilkendegav, at de hverken stemte for eller imod.

33. Lov om frigørelsesafgift m. v. af fast ejendom.

(Fungerende finansminister *Ninn-Hansen*). [A. sp. 4353. C. sp. 913].

Skriftlig fremsættelse $14/3$ (F. sp. 4768). 1. beh. $15/4$ (F. sp. 5590). Partiernes ordførere: Ove Hansen (Grünbaum), Poul Schlüter, Hauch (Ib Thyregod), Niels Helveg Petersen, Gert Petersen og Sigsgaard. Henvist til udvalg på 17 medlemmer (Poul Schlüter, Niels Ravn, Stetter [formand], H. C. Toft, Hauch, Niels Andersen [næstformand], Henry Christensen, Niels Helveg Petersen, Bernhard Baunsgaard, Erik Hansen (Ålborg amt), Ove Hansen, Kaj Andresen, Grünbaum, Egon Jensen, Hans Lund, K. Axel Nielsen og Gert Petersen). Betænkning (B. sp. 2797) afgivet $29/5$. 2. beh. $3/6$ (F. sp. 7510). 3. beh. $6/6$ (F. sp. 7764). *Loven stadfæstet 18. juni 1969*. (Lovt. nr. 324).

Loven er et led i det samlede kompleks af regeringens jordlove. Med loven om *by- og landzoner* foretages en lands-

omfattende inddeling af al fast ejendom henholdsvis i landzoner, hvori ejendommene ikke uden særlig tilladelse kan overgå til anden anvendelse, og i byzoner, hvori der ikke findes de samme begrænsninger i ejendommenes anvendelsesmuligheder, som er indført for ejendomme i landzonerne. I forbindelse med, at landzoneejendomme inddrages under byzoner — og det samme gælder ved inddragelse under et sommerhusområde — åbnes der således adgang til en udvidet anvendelse af disse ejendomme, herunder navnlig til bebyggelse. En væsentlig del af den værdistigning, som inddragelsen af en fast ejendom under en byzone eller et sommerhusområde vil repræsentere, må siges at være af samfundsskabt natur.

Formålet med loven om indførelse af en *frigørelsesafgift* er at inddrage en del af disse samfundsskabte værdier. Afgiften står endvidere i forbindelse med den lempeligere beskatning af landbrugsejendomme i landzoner, som er sikret ved ændringer i lov om vurdering af landets faste ejendomme og i loven om beskatning til kommunerne af faste ejendomme, (se side 136 og 312.

Afgiftspligt indtræder, når en ejendom eller en del af en sådan, der omfattes af bestemmelserne om landbrug, gartnerier, planteskoler eller frugtplantager i vurderingslovens § 33, stk. 1, efter ikrafttrædelse af loven om by- og landkommuner den 1. januar 1970 frigives til bymæssig bebyggelse ved inddragelse under en byzone eller et sommerhusområde. Afgiftspligten indtræder også i tilfælde, hvor ejendommen er erhvervet i nærings- eller spekulationsøjemed.

Frigørelsesafgift skal i princippet *ikke svares* af ejendomme, der allerede ligger i *inderzone eller mellemzone*, og som ved gennemførelsen af loven om by- og landzoner henføres til byzone. For disse ejendomme svares ejendomsskatter på grundlag af handelsværdien, og af fortjenester ved salg svares almindelig eller særlig indkomstskat efter de sædvanlige regler. *Frigørelsesafgift* skal heller ikke svares af ejendomme, der allerede er inddraget i et *sommerhusområde*. Endelig fritages ejendomme, der er undergivet *jordrentepligt*, for frigørelsesafgift ved inddragelse i byzone m. v. Inddragelsen af værdistigningen for

disse ejendomme vil ske gennem jordrenteydelsen og jordrenteafløsningssummen.

Efter loven om by- og landzoner vil alle de landbrugs-ejendomme og gartnerier m. v., der ligger i de nuværende mellem- og inderzoner, blive inddraget under en byzone, selv om ejendommen måske først bliver udnyttet bymæssigt om adskillige år. Der er også for ejere af sådanne ejendomme efter begæring åbnet adgang til at få ejendommene vurderet efter den såkaldte bondegårdsregel, mod at der til gengæld svares frigørelsesafgift og afståelsesafgift. Frigørelsesafgiften svares ved ejendommens overgang til anden anvendelse end til landbrug m. v.

Under folketingets behandling af lovforslaget blev der indføjet en bestemmelse om, at der — foruden ved ejendommens overgang til anden anvendelse — skal indtræde *pligt til at svare frigørelsesafgift senest ved den 17. almindelige vurdering*, på hvilket tidspunkt der ikke længere kan foretages en bondegårdsvurdering af de nuværende mellem- og inderzoneejendomme. Til gengæld får ejerne af de her omtalte ejendomme, når bondegårdsbeskatningen bringes til ophør, adgang til henstand — dog længst i 4 år — med at udrede frigørelsesafgift. Henstanden indrømmes på i øvrigt samme vilkår, som gælder for de i lovens afsnit I omtalte ejendomme, jfr. nærmere nedenfor. De samme ejere kan kræve, at primærkommunen skal overtage de afgiftspligtige ejendomme for det beløb, der fastsættes som slutbeløb ved beregningen af frigørelsesafgiften, d. v. s. ejendomsværdien i handel og vandel ved den første vurdering efter afgiftspligtens indtræden.

Frigørelsesafgift skal ikke svares i tilfælde, hvor ejendomme i landzone ved dispensation tillades benyttet bymæssigt, men hvor ingen zoneovergang finder sted. Det vil volde betydelige administrative vanskeligheder at kræve frigørelsesafgift i disse tilfælde, og såfremt der bliver behov for dispensationer i større omfang, forudsættes der udarbejdet en byplanvedtægt, hvorved de pågældende ejendomme overføres til byzone. I øvrigt vil de almindelige ejendomsskatter og den almindelige og den særlige indkomstskat få virkning for disse ejendomme.

Frigørelsesafgiften beregnes — for alle de i loven omtalte afgiftspligtige ejendomme — af ejendommens *frigørelsesværdi*, der udgør det beløb, hvormed et slutbeløb overstiger et basisbeløb. Frigørelsesværdien opgøres, og frigørelsesafgiften beregnes for hver enkelt ejendom.

Slutbeløbet udgør for de af lovens afsnit I omfattede, afgiftspligtige ejendomme, d. v. s. ejendomme, der overføres fra landzoner til byzoner m. v., ejendomsværdien ved den første vurdering (almindelig vurdering, årsomvurdering eller såkaldt § 4 vurdering) efter ejendommens inddragelse under en byzone eller et sommerhusområde. Der skal altid i forbindelse med zoneovergangen finde en omvurdering sted, og denne vurdering skal foretages på grundlag af ejendommens handelsværdi, jfr. §§ 6 og 9 i loven om vurdering af landets faste ejendomme.

For de i lovens afsnit II omtalte afgiftspligtige ejendomme, der før lovens ikrafttræden lå i mellem- eller inderzoner, og for hvilke ejerne har begæret bondegårdsreglen anvendt, udgør slutbeløbet ejendomsværdien ved den første vurdering, efter at ejendommen helt eller delvis er overgået til anden anvendelse end landbrug, gartneri, planteskole eller frugtplantage eller ved 17. almindelige vurdering.

Basisbeløbet udgør i princippet for de af lovens afsnit I omtalte ejendomme følgende beløb: Ejendomsværdien ved den sidste vurdering før inddragelsen formindsket med et eventuelt fradrag i henhold til vurderingslovens § 14, stk. 6. Det herefter fremkomne beløb forhøjes med 50 pct.

For de af afsnit II omtalte ejendomme indgår ejendomsværdien ved den seneste vurdering før ejendommens overgang til anden anvendelse end landbrug m. v. eller ved den senest foretagne vurdering før afgiftspligtens indtræden ved den 17. almindelige vurdering i basisbeløbet i stedet for ejendomsværdien ved den sidste vurdering før ejendommens inddragelse i en byzone eller et sommerhusområde.

Den stigning i grundværdierne, der opstår ved en zoneinddragelse, vil ofte indebære, at *ejendommens bygninger* bliver mindre værd eller endog helt værdiløse. Dette *værditab* på

bygninger vil der i almindelighed være taget hensyn til, enten ved den særlige bestemmelse i § 3, stk. 2, eller automatisk ved den måde, hvorpå frigørelsesværdien opgøres. Det kan dog tænkes, at disse regler ikke i alle tilfælde vil sikre ejeren en rimelig dækning for merudgifterne ved udflytning af virksomheden. Det nævnte 50 pct. tillæg har til hensigt at tage hensyn hertil.

Under visse omstændigheder vil det kunne virke urimeligt, om ejere af de ejendomme, som frigørelsesafgiften vedrører, alene skulle kunne anvende det omtalte basisbeløb som grundlag for opgørelsen af frigørelsesværdien. Der er derfor fastsat nedenstående regler, der — særlig i en overgangsperiode — kan råde bod herpå.

En ejer, der omfattes af afsnit I, og som har erhvervet ejendommen før nærværende lovforslags fremsættelse, kan i stedet for basisbeløbet anvende:

1. ejendomsværdien ved 13. almindelige vurdering eller
2. anskaffelsessummen for ejendommen.

En ejer, der har erhvervet ejendommen efter lovforslagets fremsættelse, kan i stedet for basisbeløbet anvende ejendomsværdien ved 13. almindelige vurdering.

For ejere af de i afsnit II omtalte ejendomme gælder tilsvarende regler. For afløste jordrenteejendomme kan afløsningsværdien med et tillæg for bygningsværdier anvendes som basisbeløb.

Hvis der mellem basistidspunktet og sluttidspunktet er foretaget *grund- eller bygningsforbedringer* på den afgiftspligtige ejendom, skal frigørelsesværdien nedsættes med et til de dokumenterede forbedringsudgifter svarende beløb. Ejeren får herved kompensation for det fulde udgiftsbeløb, uanset om det i fuld udstrækning har virket værdiforøgende.

Den afgiftspligtige kan endvidere på begæring få indrømmet et fradrag i frigørelsesværdien for *værditab på bygninger, anlæg og beplantning m. v.* opstaaet inden det tidspunkt, der er bestemmende for fastsættelsen af basisbeløbet.

Af en frigørelsesværdi på 200.000 kr. eller derunder svares *frigørelsesafgiften* med 40 pct. Af beløb, der *overstiger 200.000 kr.*, udredes afgiften med 40 pct. af 200.000 kr. og 60 pct. af resten.

Afgiften forfalder en måned efter, at den afgiftspligtige har modtaget meddelelse om afgiftens størrelse, men ved et ændringsforslag blev der under lovforslagets behandling i folketinget indføjet en bestemmelse om, at betaling senest månedsdagen efter forfaldsdagen anses for rettidig. Ejerne af de i afsnit I omtalte ejendomme kan — inden udløbet af betalingsfristen — forlange henstand med betalingen af frigørelsesafgiften, indtil ejerskifte finder sted, dog normalt højst i 12 år. Henstandsbeløbet er rentefrit i 4 år, hvorefter det forrentes med 6 pct. p. a. Rentebeløbene skal betales halvårsvis. Til sikkerhed for henstandsbeløb tinglyses der på den faste ejendom skadesløsbrev med oprykkende prioritet. Der kan ikke ydes henstand med en større del af frigørelsesafgiften end den, der kan skaffes den fornødne sikkerhed for i ejendommen inden for den gældende ejendomsværdi. Henstandsbeløb forfalder til betaling ved ejerskifte, medmindre erhververen er den afgiftspligtiges ægtefælle eller hans beslægtede eller besvogrede i ret op- eller nedstigende linie. Det samme gælder, hvis ejendommen er erhvervet i et dødsbo af samme personkreds. Endvidere forfalder henstandsbeløbet til betaling ved udstykning af ejendommene, men kun den del af henstandsbeløbet, der kan henføres til det eller de frastykkede arealer.

Primærkommunen har *pligt til* på den afgiftspligtiges begæring at *overtage ejendomme*, der omfattes af reglerne i afsnit I, til en pris svarende til ejendomsværdien ved den første vurdering efter zoneovergangen (slutbeløbet), såfremt den afgiftspligtige fremsætter krav herom inden 4 år efter afgiftspligtens indtræden. Det er dog en betingelse, at ejendommen på tidspunktet for begæringens fremsættelse ikke helt eller delvis er overgået til anden anvendelse end landbrug m. v.

Kommunens købepligt omfatter ikke de af afsnit II omfattede ejendomme.

Af ejendomme, der ikke er erhvervet i nærings- eller spekulationshensigt, og for hvilke der er pålignet frigørelses-

afgift, skal der ved den første afståelse, efter at der er indtrådt pligt til at svare frigørelsesafgift, svares en *afståelsesafgift*.

Afgiften svares for de af afsnit I omfattede ejendomme af forskellen mellem ejendommens afståelsessum og dens ejendomsværdi ved første vurdering efter zoneovergangen (slutbeløbet).

For de af afsnit II omfattede ejendomme svares afgiften af forskellen mellem afståelsessummen og ejendomsværdien ved den første vurdering, efter at ejendommen er overgået til anden anvendelse end landbrug m. v. eller ved den 17. almindelige ejendomsvurdering.

For alle de af afsnit I og II omfattede ejendomme svares afståelsesafgiften dog højest af forskellen mellem afståelsessummen og anskaffelsessummen for ejendommen.

Reglerne om afståelsesafgift finder anvendelse ikke blot ved salg, men tillige ved andre former for afståelse, såsom gaveoverdragelse og ekspropriation. For så vidt angår gave-dispositioner træder handelsværdien på overdragelsestidspunktet i stedet for afståelsessummen, når denne er lavere. Ved opgørelsen af det afgiftspligtige beløb indrømmes på sædvanlig måde fradrag for kurstab og handelsomkostninger.

Såfremt ejendommen er erhvervet i nærings- eller spekulationsøjemed, skal der ved afståelsen af ejendommen svares almindelig indkomstskat af fortjenesten. Ved opgørelsen af denne fortjeneste skal fradrages et til frigørelsesafgiften svarende beløb.

Provenuet af frigørelsesafgiften og afståelsesafgiften skulle efter lovforslaget alene tilfalde vedkommende amtskommune og indgå i en særlig fond. Under behandlingen i folketinget blev lovforslaget ændret på dette punkt, således at frigørelsesafgiften og afståelsesafgiften efter loven *tilfalder den primærkommune og den amtskommune, hvori ejendommen ligger, med halvdelen til hver.*

Primærkommunens anpart af frigørelsesafgiften og afståelsesafgiften hensættes til en fond, hvis midler efter regler fastsat af boligministeren kan anvendes til gennemførelse af byggemodningsarbejder og andre foranstaltninger i forbindelse

med bymæssig bebyggelse inden for primærkommunen og til finansiering af primærkommunens overtagelse af fast ejendom i henhold til §§ 8 og 15.

Amtskommunens anpart af afgifterne hensættes til en fond, hvis midler på tilsvarende måde kan udlånes til finansiering af foranstaltninger inden for amtskommunen.

Loven træder i kraft samtidig med loven om by- og landzoner, d. v. s. den 1. januar 1970.

Ved 1. behandling havde *Ove Hansen* (S) enkelte kritiske bemærkninger til lovforslaget, som han i øvrigt fandt egnet som forhandlingsgrundlag. Han nærede betænkelighed ved reglerne om bondegårdsreglens anvendelse i byzoner og var direkte uenig med ministeren i at lade afgiftsprovenuet tilfalde amtskommunen. Det burde nok overvejes at lade staten eller primærkommunerne stå for forvaltningen af midlerne. *Poul Schlüter* (KF) var meget positiv i sin omtale af lovforslaget og anførte bl. a., at hans parti i adskillige år havde haft sympati for grundtanken om en frigørelsesafgift. *Hauch* (V) kunne også anbefale princippet i lovforslaget. Han stillede sig kritisk over for betimeligheden af at opkræve afståelsesafgift i tilfælde af ekspropriation og var som *Ove Hansen* ikke overbevist om rigtigheden af at lade afgiftsprovenuet tilfalde amtskommunerne. *Niels Helveg Petersen* (RV) anførte bl. a., at frigørelsesafgiften i den foreslåede form forekom det radikale venstre at være en overordentlig brugbar løsning og et betydningsfuldt fremskridt uden på den anden side at repræsentere virkeliggørelsen af nogen radikal ønskedrøm. *Gert Petersen* (SF) stillede sig ret kritisk over for lovforslaget, selv om han erkendte de fremskridt, det repræsenterede, herunder anerkendelsen af begrebet „samfundsskabte værdier“. Han beklagede, at man fra regeringspartiernes side ikke ville acceptere princippet om ekspropriation til boligformål, og nærede betænkelighed ved den måde, finansieringsproblemet måtte blive søgt løst på. *Sigsgaard* (VS) spurgte ligesom *Gert Petersen*, hvorfor det kun var en del af de samfundsskabte værdier, der efter forslaget skulle inddrages, og han anbefalede ekspropriationsadgang til boligbyggeri. Han mente, at lovforslaget ville hæmme udbuddet af jord og ikke give mulighed for en fornuftig og planmæssig byudvikling. Uden for ordførernes række talte *Fanger* (KF), der tilrådede, at man opgav hele jordlovskomplekset, som efter hans opfattelse ville komme til at volde store vanskeligheder. For hans skyld kunne man gerne indføre ekspropriation til boligbyggeri, idet det måske kunne bidrage til en mere planmæssig udnyttelse af arealerne. I sin svartale udtalte *den fungerende finansminister* (*Ninn Hansen*) bl. a.:

„Ekspropriation er noget uundgåeligt i et moderne samfund, men det er da min opfattelse, at så længe man kan finde midler,

der tager mere hensyn til dem, der er ejere af jord, end ved at gribe ind ved ekspropriation, skal man gøre det, og jeg mener, at den lovgivning, vi har fremlagt, løser spørgsmålene og derved gør det unødvendigt at tage det i forhold til den enkelte ejendomsbesidder langt voldsommere skridt at udsætte ham for en ekspropriation.“

Efter 1. behandling henvises lovforslaget til behandling i et udvalg. Udvalgsarbejdet resulterede i en række ændringsforslag, som blev stillet af finansministeren og tiltrådt af udvalget, og om hvis indhold i det væsentlige kan henvises til omtalen foran under gennemgangen af lovens indhold. Udvalget indstillede lovforslaget til vedtagelse med de af ministeren foreslåede ændringer, men et *mindretal* (socialistisk folkepartis medlem af udvalget) udtrykte sin beklagelse af, at det ikke havde været muligt at opnå fornøden tilslutning til en udvidelse af det offentliges adgang til ekspropriation.

„Mindretallet finder, at frigørelsesafgiften ville være overflødiggjort, hvis der gennemførtes en lovgivning, hvorefter det offentlige fik ret til, med rimeligt varsel, at overtage landbrugsjord til vurderingspris (efter „bondegårdsreglen“), når det skønnes rationelt ud fra hensynet til en planmæssig udbygning.“

Ved 2. behandling blev der udtrykt stor tilfredshed med, at det var lykkedes at opnå bred enighed om lovforslaget. *Grünbaum* (S) og *Gert Petersen* (SF) understregede specielt betydningen af, at anvendelsen af bondegårdsreglen i de nuværende mellem- og inderzoner var blevet tidsbegrænset til 17. alm. vurdering, dvs. til en 12 års periode.

Efter at finansministerens ændringsforslag — herunder et ændringsforslag af redaktionel karakter uden for betænkningen — var vedtaget uden afstemning, vedtoges lovforslaget ved 3. behandling med 152 stemmer mod 1 (Fanger (KF)); 5 medlemmer (VS, SA, Rosing (GrønL.) og Djurhuus (Færøerne)) tilkendegav, at de hverken stemte for eller imod.

34. Lov om ændring af afskrivningsloven. (Finansminister *Poul Møller*). [A. sp. 1643. C. sp. 215].

Skriftlig fremsættelse ¹⁴/₁₁ (F. sp. 1673). 1. beh. ²⁰/₁₁ (F. sp. 1766). Partiernes ordførere: Egon Jensen, Haunstrup Clemmensen, Jens Peter Jensen (Sorø amt), Helge von Rosen og Ømann. Henvist til udvalg på 17 medlemmer (Haunstrup Clemmensen, Chr. R. Christensen, Hans Kjær, Stetter [formand], Jens Peter Jensen (Sorø amt), Niels Andersen [næstformand], Foged, Helge von Rosen, Martin Pedersen, Niels Helveg Petersen, Ove Hansen, Poul Dalsager, Lysholt Hansen,

Kampmann, Peter Nielsen, Bertel Pedersen og Ømann). Betænkning (B. sp. 453) afgivet ²⁹/₁. 2. beh. ⁴/₂ (F. sp. 3521). 3. beh. ⁷/₂ (F. sp. 3838). *Loven stadfæstet 20. februar 1969.* (Lovt. nr. 39).

Loven indeholder ud over en redaktionel ændring kun en enkelt mindre væsentlig ændring af overgangsreglerne i § 2, stk. 7, i lov nr. 183 af 31. maj 1968 om ændring af lov om skattefri afskrivninger m. v., hvor der var fastsat lempeligere beskatningsregler for skatteydere, der havde erhvervet den pågældende bygning før 15. marts 1968, og som alene havde foretaget almindelige afskrivninger på bygningen. Som lovbestemmelsen var formuleret, ville den skattepligtige imidlertid også få denne mere fordelagtige stilling, selv om han ved indkomstopgørelsen for skatteåret 1969-70 eller senere foretog ekstraafskrivning efter de tidligere regler, hvilket overgangsreglerne i visse tilfælde gav adgang til. Dette ansås for urimeligt, hvorfor det bestemtes, at tilfælde, hvor den skattepligtige har foretaget *ekstraafskrivning* ved indkomstopgørelsen *for skatteåret 1969-70 eller senere skatteår, undtages fra den særlige overgangsregel.*

Loven var i væsentlig grad ændret under behandlingen i folketinget. Ved fremsættelsen indeholdt lovforslaget regler, der stod i forbindelse med lovforslaget om ændring af egnsudviklingsloven. Efter de gældende beskatningsregler er det hovedreglen, at tilskud fra det offentlige til forskellige formål skal medregnes i modtagerens skattepligtige indkomst ved erhvervelsen. Efter de oprindelige bestemmelser i lovforslaget skulle investeringstilskuddene i medfør af egnsudviklingslovens § 11 imidlertid ikke indkomstbeskattes på denne måde, men beskatningen skulle ske ad indirekte vej i løbet af den årrække, hvori der afskrives skattemæssigt på de aktiver, hvortil der er ydet tilskud. Det skulle efter lovforslaget ske ved, at investeringstilskuddet skulle gå fra i det beløb, hvorpå modtageren kan foretage skattemæssige afskrivninger.

Under udvalgsbehandlingen i folketinget stillede finansministeren forslag om, at de omtalte bestemmelser udgik af lovforslaget. Årsagen hertil var, at det af praktiske grunde

ansås for mere hensigtsmæssigt at beskatte tilskudsbeløbene over en årrække efter en fremgangsmåde, der ikke griber ind i reglerne om skattemæssige afskrivninger. I overensstemmelse hermed fremsatte ministeren senere lovforslag om indsættelse af en ny § 27 B i ligningsloven, hvorefter tilskudsbeløbene efter skatteyderens valg skal kunne medregnes i den skattepligtige indkomst i løbet af en 10 års periode, der begynder med det indkomstår, hvori skatteyderen erhverver tilskudsbeløbet, jfr. den side 70 omtalte sag.

Med denne ændring vandt lovforslaget almindelig tilslutning i folketinget, og det vedtoges ved 3. behandling enstemmigt med 134 stemmer.

35. Lov om ændring af lov om investeringsfonds.
(Finansminister *Poul Møller*). [A. sp. 1635. C. sp. 217].

Skriftlig fremsættelse ¹⁴/₁₁ (F. sp. 1673). 1. beh. ²⁰/₁₁ (F. sp. 1766). Partiernes ordførere: Egon Jensen, Haunstrup Clemmensen, Jens Peter Jensen (Sorø amt), Helge von Rosen og Ømann. Henvist til samme udvalg som forslag til lov om ændring af afskrivningsloven, se side 131. Betænkning (B. sp. 453) afgivet ²⁹/₁. 2. beh. ⁴/₂ (F. sp. 3521). 3. beh. ⁷/₂ (F. sp. 3839). *Loven stadfæstet 20. februar 1969.* (Lovt. nr. 37).

Loven indeholder alene en redaktionel ændring af lov om investeringsfonds, jfr. lovbekendtgørelse nr. 261 af 26. juni 1968.

I det oprindelige lovforslag var tillige optaget en bestemmelse, der havde sammenhæng med den i forslag til lov om ændring af afskrivningsloven oprindeligt indeholdte bestemmelse om den skattemæssige behandling af tilskud i medfør af egnsudviklingslovens § 11, jfr. ovenfor side 132. Da denne bestemmelse udgik af lovforslaget om ændring af afskrivningsloven, foreslog finansministeren samtidig, at den i forbindelse hermed stående bestemmelse i investeringsfondslovforslaget også udgik.

Med denne ændring vandt lovforslaget almindelig tilslutning i folketinget, og det vedtoges ved 3. behandling enstemmigt med 134 stemmer.

36. Lov om ændring af lov om indskud på etableringskonto. (Finansminister *Poul Møller*). [A. sp. 1639. C. sp. 219]. Skriftlig fremsættelse $^{14}/_{11}$ (F. sp. 1673). 1. beh. $^{20}/_{11}$ (F. sp. 1766). Partiernes ordførere: Egon Jensen, Haunstrup Clemmensen, Jens Peter Jensen (Sorø amt), Helge von Rosen og Ømann. Henvist til samme udvalg som forslag til lov om ændring af afskrivningsloven, se side 131. Betænkning (B. sp. 453) afgivet $^{29}/_1$. 2. beh. $^4/_2$ (F. sp. 3521). 3. beh. $^7/_2$ (F. sp. 3839). *Loven stadfæstet 20. februar 1969.* (Lovt. nr. 38).

Loven indeholder alene en redaktionel ændring af lov om tilskud på etableringskonto, jfr. lovbekendtgørelse nr. 271 af 4. juli 1968.

I det oprindelige lovforslag var tillige optaget en bestemmelse, der havde sammenhæng med den i forslag til lov om ændring af afskrivningsloven oprindeligt indeholdte bestemmelse om den skattemæssige behandling af tilskud i medfør af egnsudviklingslovens § 11, jfr. ovenfor side 132. Da denne bestemmelse udgik af lovforslaget om ændring af afskrivningsloven, foreslog finansministeren samtidig, at den i forbindelse hermed stående bestemmelse i etableringskonto-lovforslaget også udgik.

Med denne ændring vandt lovforslaget almindelig tilslutning i folketinget, og det vedtoges ved 3. behandling enstemmigt med 135 stemmer.

37. Lov om ændring af lov om skattemæssige afskrivninger m. v. (Afskrivning på bygninger og installationer under og efter dødsbehandling). (Finansminister *Poul Møller*). [A. sp. 3625. C. sp. 575].

Skriftlig fremsættelse $^{29}/_1$ (F. sp. 3315). 1. beh. $^{11}/_2$ (F. sp.

3909). Partiernes ordførere: Grünbaum, Haunstrup Clemmensen, Per Federspiel, Helge von Rosen, Ømann og Sigsgaard. Henvist til samme udvalg som forslag til lov om ændring af lov om opkrævning af indkomst- og formueskat for personer m. v. (Kildeskat) m. fl. lovforslag, se side 85. Betænkning (B. sp. 705) afgivet $14/3$. 2. beh. $20/3$ (F. sp. 5223). Henvist til fornyet udvalgsbehandling. 3. beh. $28/3$ (F. sp. 5436). *Loven stadfæstet 29. marts 1969.* (Lovt. nr. 122).

Ved loven foretoges nogle få ændringer i lov om skattemæssige afskrivninger m. v., jfr. lovbekendtgørelse nr. 260 af 26. juni 1968. Ændringerne har tilknytning til den samtidig gennemførte lov om ændring af lov om opkrævning af indkomst- og formueskat for personer m. v. (kildeskat) (Beskatning af dødsboer), se side 98.

Ved ændringerne gennemføres enkelte isolerede undtagelser i dødsboets og arvingens skattemæssige succession efter afdøde. Det drejer sig om boets og arvingens, ægtefællens eller legatariens adgang til at foretage *skattemæssige afskrivninger* på bygninger og installationer, som hidrører fra afdøde.

Af praktiske grunde bestemmes det, at boet — uanset, hvornår bygningen eller installationen er anskaffet af afdøde — skal kunne foretage skattemæssige afskrivninger med de høje procenter, der normalt kun kan anvendes de første 10 år efter anskaffelsen. Boets afskrivninger skal imidlertid ikke beregnes på grundlag af afdødes oprindelige anskaffelsessum. Beregningen skal ske på grundlag af den værdi, hvortil der er nedskrevet i tiden indtil dødsfaldet.

Af samme grund bestemmes det, at arvingen, ægtefællen eller legataren, som succederer i boets skattemæssige stilling med hensyn til en bygning eller en installation, i de første 10 år efter udlægget skal kunne afskrive med de høje begyndelsesprocenter. Også her skal der ske en begrænsning af beregningsgrundlaget, idet procenten skal tages af den værdi, hvortil der er nedskrevet i tiden indtil dødsfaldet.

Afskrivning på installationer i ikke-afskrivningsberettigede bygninger falder uden for de nye regler. Her vil princippet om den skattemæssige succession gælde uden begrænsninger.

Der foretoges samtidig en konsekvensændring i afskrivningsloven § 31.

Lovforslaget behandledes i folketinget sammen med forslag til lov om ændring af lov om særlig indkomstskat m. v. (Beskatning af dødsboer) m. fl. lovforslag, og der henvises til omtalen heraf side 118 ff. Ved 3. behandling vedtoges lovforslaget uden ændringer med 84 stemmer mod 12, medens 51 medlemmer undlod at stemme.

38. Lov om ændring af lov om vurdering af landets faste ejendomme. (Finansminister *Poul Møller*). [A. sp. 2075. C. sp. 921].

Skriftlig fremsættelse ²⁷/₁₁ (F. sp. 1913). 1. beh. ¹⁷/₁ (F. sp. 2882). Partiernes ordførere: Ove Hansen, Niels Ravn, Hauch, Nordqvist, Gert Petersen og Sigsgaard. Henvist til udvalg på 17 medlemmer (Niels Ravn, Juul-Madsen [formand], Poul Schlüter, H. C. Toft, Hauch, A. Chr. Andersen, Enggaard [næstformand], Nordqvist, Svend Haugaard, Jens Peter Jensen (Agerskov), Ove Hansen, Kaj Andresen, Lis Groes (fra ⁷/₂ Hans Lund), Grünbaum, Egon Jensen, Peter Nielsen og Gert Petersen). Betænkning (B. sp. 2325) afgivet ²⁸/₅. 2. beh. ³/₆ (F. sp. 7526). 3. beh. ⁶/₆ (F. sp. 7767). *Loven stadfæstet 18. juni 1969.* (Lovt. nr. 320).

Loven omhandler forskellige ændringer i lov om vurdering af landets faste ejendomme, jfr. lovbekendtgørelse nr. 314 af 3. juli 1967.

Om de ved loven vedtagne regler i vurderingslovens § 14, stk. 5-7 skal følgende anføres:

For *landbrugsejendomme, gartnerier m. v. i yderzone* (landzone bortset fra sommerhusområde) indføres den såkaldte „*bondegårdsregel*“, d. v. s., at grundværdien skal ansættes til det beløb pr. arealenhed, som jorden efter sin beskaffenhed og beliggenhed ville koste efter egnens priser, hvis den hørte til en middelstor bondegård i middelgod kultur, uden at der ved vurderingen tages hensyn til den højere værdi, der er en følge af forventninger om ejendommens overgang til inderzonestatus med deraf følgende mulighed for udstykning.

Reglen om indførelse af en „bondegårdsregel“ for landbrugsejendomme m. v. i yderzone er begrundet med, at det ikke kan være rimeligt, at det offentlige på én gang beskatter den højere grundværdi af sådanne ejendomme, som skyldes forventninger om ejendommens overgang til anden zonestatus med mulighed for en økonomisk bedre udnyttelse, og samtidig ved zonebåndet hindrer ejeren i at udnytte denne højere værdi. I lighed hermed er det ikke fundet rimeligt, at ejeren skal svare formueskat af den højere værdi af ejendommen, som skyldes forventninger om ændring i ejendommens zonestatus. Ved opgørelsen af ejerens skattepligtige formue medregnes værdien af faste ejendomme med den senest ansatte ejendomsværdi. Ejendomsværdien ansættes efter værdien i handel og Wandel og på grundlag af oplysninger om handelspriser for omliggende ejendomme. Det vil imidlertid volde meget store vurderings-tekniske vanskeligheder at ansætte ejendomsværdien på andet grundlag end handelsværdien.

Disse vanskeligheder gør sig ikke i samme grad gældende ved ansættelsen af grundværdien, som i nogen grad er en abstrakt vurdering, hvor man ser bort fra visse faktiske forhold, såsom ejendommens størrelse og kulturtilstand. Det er derfor muligt at ansætte grundværdien efter en bondegårdsregel, ligesom det er muligt i forbindelse med denne vurdering at anslå, hvad grundværdien ville have udgjort, hvis den blev ansat til værdien i handel og Wandel. Forskellen mellem disse beløb svarer til forventningsværdien og betegnes *differencebeløbet*. Et sådant beløb skal beregnes og opføres i vurderingsfortegnelsen for de ejendomme i yderzone (landzone bortset fra sommerhus-område), hvis grundværdi skal ansættes efter „bondegårdsreglen“. Samtidig er der i § 4 B i ligningsloven optaget en bestemmelse om, at differencebeløbet fratrækkes i ejendomsværdien ved opgørelsen af den skattepligtige formue.

I det oprindelige forslag om indførelse af bondegårdsreglen i yderzone foresloges bondegårdsreglen gennemført ved ophævelse af den hidtidige § 14, stk. 5, der fastslår, at grundværdien i yderzoner ansættes efter handelsværdien.

I forbindelse med indførelsen af differencebeløbet blev det

under lovforslagets behandling i folketinget af lovgivningstekniske hensyn fundet hensigtsmæssigt i stedet at formulere bondegårdsreglen ved en ny § 14, stk. 5. Under hensyn til, at by- og landzonelovens ikrafttræden er nær forestående, har man samtidig fundet det rigtigst, at *landbrugsejendomme m. v. uden for de bestående zonegrænser* vurderes, som om by- og landzone-loven var trådt i kraft og ejendommene inddraget i *landzone*, således at der også for disse ejendomme allerede ved 14. almindelige vurdering bortses fra eventuelle udstykningsværdier o. lign. Bestemmelsens 2. punktum tager sigte herpå. Nogle af disse ejendomme vil ved by- og landzonelovens ikrafttræden ikke blive henført til landzone, men til byzone eller sommerhusområde, og dette vil så blive taget i betragtning ved den nærmest følgende vurdering.

Lovens § 14, stk. 7, står i forbindelse med lov om frigørelsesafgift m. v. af fast ejendom.

I de områder, der ligger i *inder- eller mellemzone* eller, efter ikrafttrædelsen af lov om by- og landzone den 1. januar 1970, i *byzone* i det omfang, denne er sammenfaldende med tidligere inder- eller mellemzoner, vil en del ejendomme, der for tiden anvendes til *landbrug* m. v., først kunne anvendes til bymæssige formål efter en årrækkes forløb afhængigt af, hvor hurtigt byggemodning m. v. skrider frem. Sådanne ejendomme må derfor indtil videre fortsat drives som landbrug, gartneri el. lign., og det er fundet rimeligt, at de i en *overgangsperiode*, der er begrænset til tiden indtil 17. almindelige vurdering, får en mulighed for kun at svare grundskatter af den grundværdi, der ville blive ansat, hvis ejendommen var vurderet efter en *bondegårdsregel*, mod at reglerne om frigørelsesafgift m. v. finder anvendelse. Det er derfor bestemt, at der ved 14. almindelige vurdering for de landbrugsejendomme m. v., der ligger i de nævnte zoner, beregnes et *differencebeløb*, svarende til forskellen mellem grundværdien, der som altid i disse områder er ansat efter handelsværdien, og det beløb, hvortil grundværdien ville være blevet ansat, hvis bondegårdsreglen havde fundet anvendelse. Når resultatet af 14. almindelige vurdering foreligger, vil ejeren få mulighed for at begære, at grundskat-

terne fremtidig, dog højst i ovennævnte periode, skal beregnes af grundværdien med fradrag af differencebeløbet, men såfremt han vælger dette, falder ejendommen ind under reglerne om frigørelsesafgift og afståelsesafgift i afsnit II i lov om frigørelsesafgift. Såfremt ejeren vælger at svare grundskatter af grundværdien med fradrag af differencebeløbet i henhold til § 14, stk. 7, vil differencebeløbet også blive fratrukket ved opgørelsen af hans skattepligtige formue i den nævnte periode, jfr. ligningslovens § 4 B.

Endvidere er det ved en tilføjelse til vurderingslovens § 33 fastsat, at der i forbindelse med 14. almindelige vurdering og fremtidige vurderinger foretages en *fordeling af den samlede ejendomsværdi og grundværdi af landbrugsejendomme*, således at det anføres, hvor stor en del der kan henføres henholdsvis til stuehuset med tilhørende grund og have og til den øvrige ejendom.

I forbindelse med denne ændring vedrørende landbrugs-ejendommens stuehuse er det fundet rimeligt, at ejeren på vurderingsskemaet får lejlighed til at udtale sig om, hvor stor en del af ejendoms- og grundværdien han mener der falder på stuehuset, og at meddelelsen til ham om vurderingsresultatet også kommer til at omfatte denne fordeling.

Endelig er der foretaget nogle mindre ændringer af § 40 som følge af anvendelsen af EDB-teknik.

Loven træder i kraft *den 1. august 1969*, således at de omhandlede ændringer første gang finder anvendelse ved *14. almindelige vurdering*.

I forbindelse med lovforslagets fremsættelse udtalte *finansministeren* bl. a. følgende vedrørende spørgsmålet om genindførelsen af bondegårdsreglen:

„Det er mit håb, at der med den foreslåede ændring af denne bestemmelse i vurderingsloven bliver ro om et spørgsmål, som har været omstridt i en årrække. Som der nærmere redegøres for i bemærkningerne, opstod problemet om vurdering af landbrugsjord i yderzone for en halv snes år siden, og efter at man i de første år havde ansat grundværdien efter bondegårdsreglen, gennemførte den daværende regering i 1965 den nugældende § 14, stk. 5. Bestemmelsen har ført til en opvurdering af landbrugsjorden omkring de større byer, idet handelsprisen for jorden, som efter denne bestemmelse

er afgørende for vurderingen, er påvirket af forventninger om, at ejendomme senest ved zoneplanens udløb vil få inderzonestatus. Så længe zonebåndet består, er ejerne imidlertid afskåret fra at udnytte jorden til den benyttelse, som vurderingen forudsætter, og regeringen kan ikke finde det rimeligt, at det offentlige beskatter ejerne af en værdi, som man samtidig af planlægningsmæssige hensyn forbyder dem at realisere. De høje grundskatter i yderzonerne har medført betydelige økonomiske vanskeligheder for mange landmænd, og den henstandsordning med de kommunale grundskatter, som blev gennemført for et par år siden, har ikke kunnet afbøde disse vanskeligheder tilstrækkeligt. Der har derfor været et betydeligt pres på planlægningsmyndighederne for at få ejendommene tillagt inderzonestatus. Regeringen må imidlertid lægge afgørende vægt på, at en rationel planlægning, som man tillægger den største samfundsmæssige betydning, ikke modarbejdes af andre hensyn. Derfor må de beskatningsmæssige hensyn vige, og dette medfører, at landbrugs-ejendomme i yderzone — eller hvis by- og landzonenloven gennemføres — i landzone, bortset fra sommerhusområder, fremtidig kun skal vurderes under hensyn til den benyttelse, som er tilladt under zonebåndet.“

Lovforslaget fik i folketinget en i det store og hele velvillig modtagelse, idet der dog om spørgsmålet vedrørende genindførelsen af bondegårdsreglen i yderzoner fra oppositionens side blev taget visse forbehold for endelig tilslutning, herunder om gennemførelse af lovforslaget om by- og landzoner.

Lovforslaget henvistes til behandling i et udvalg, og under dettes arbejde blev der gennemført nogle ændringer, som i det væsentlige er omtalt foran.

Ved 3. behandling vedtoges det således ændrede lovforslag enstemmigt med 154 stemmer; 4 medlemmer (VS, Rosing (Grøn.) og Djurhuus (Færøerne)) tilkendegav, at de hverken stemte for eller imod.

39. Lov om ændring af lov om vurdering af landets faste ejendomme. (Finansminister *Poul Møller*). [A. sp. 3365. C. sp. 503].

Skriftlig fremsættelse ²²/₁ (F. sp. 3056). 1. beh. ¹⁸/₂ (F. sp. 4061). Partiernes ordførere: Ove Hansen, Poul Schlüter (Stæhr Johansen), A. Chr. Andersen, Niels Helveg Petersen, Krog Hansen og Sigsgaard. Henvist til samme udvalg som forslag til lov om generelle tilskud til kommunerne, se side 321. Betænk-

ning (B. sp. 929) afgivet $19/3$. 2. beh. $25/3$ (F. sp. 5153). 3. beh. $27/3$ (F. sp. 5305). *Loven stadfæstet 29. marts 1969.* (Lovt. nr. 108).

I lov om vurdering af landets faste ejendomme, jfr. lov-bekendtgørelse nr. 314 af 3. juli 1967, ophæves § 48, d. v. s. at *staten fremtidig alene skal bære udgifterne ved vurderingerne*, medens den hidtil har fået halvdelen af udgifterne godtgjort af kommunerne.

§ 48 finder sidste gang anvendelse på de af statskassen vedrørende finansåret 1968-69 afholdte udgifter.

Loven står i forbindelse med *den almindelige omlægning af byrdefordelingen*, og lovforslaget blev ved 1. behandling og i det udvalg, hvortil det henvistes, behandlet sammen med en lang række lovforslag, der blev fremsat af regeringen som led i byrdefordelingsreformen. Der henvises herom nærmere til omtalen under lov om generelle tilskud til kommunerne, side 321.

Lovforslaget vedtoges ved 3. behandling med 90 stemmer mod 67 (S og SF); 1 medlem (Grønland) tilkendegav, at han hverken stemte for eller imod.

40. Lov om ændring af toldloven. (Finansminister *Poul Møller*). [A. sp. 1149, C. sp. 173].

Skriftlig fremsættelse $23/10$ (F. sp. 742). 1. beh. $6/11$ (F. sp. 1419). Partiernes ordførere: Jørgen Peder Hansen, Jørgen Jensen, A. Chr. Andersen, Krogh Hansen og Bernhard Baunsgaard. Henvist til udvalg på 17 medlemmer (Jørgen Jensen, Fanger, Hans Kjær [formand], Stetter, Jens Peter Jensen (Sorø amt) [næstformand], A. Chr. Andersen, Holmberg, Dagmar Andreasen, Niels Helveg Petersen, Helge von Rosen, Jørgen Peder Hansen, Lis Groes, Grünbaum, Hans Lund, Poul Nilsson, Chr. Rasmussen og Krogh Hansen). Betænkning (B. sp. 389) afgivet $4/12$. 2. beh. $10/12$ (F. sp. 2245). 3. beh. $13/12$ (F. sp. 2613). *Loven stadfæstet 18. december 1968.* (Lovt. nr. 417).

Loven tilvejebringer lovhjælp for tiltrædelse af en af Toldsamarbejdsrådet i Bruxelles udarbejdet *konvention vedrørende midlertidig toldfri indførsel af videnskabeligt udstyr* samt

en af rådet vedtaget *rekommendation vedrørende toldfrihed for visse gaveforsendelser*. Endvidere åbner loven mulighed for indførelsen af en såkaldt brugstarif, d. v. s. en tarif, i hvilken toldtariffen og de handelsstatistiske varespecifikationer er samarbejdet. Se § 1.

Derudover indeholder loven en del ændringer af toldtariffen, hvorved man dels imødekommer visse ønsker fra erhvervsside om toldfritagelse for varer, der ikke fremstilles her i landet, men anvendes i den danske produktion, dels foretager enkelte mindre ændringer i tariffen af teknisk karakter. (§ 2).

Lovforslaget fik tilslutning fra alle ordførerne i folketinget I udvalgets betænkning blev der stillet ændringsforslag af finansministeren om mulighed for visse toldfritagelser. Ændringsforslagene vedtoges ved 2. behandling. Loven blev enstemmigt vedtaget ved 3. behandling med 154 stemmer.

41. Lov om ændring af lov om almindelig omsætningsafgift. (Finansminister *Poul Møller*). [A. sp. 2513. C. sp. 641].

Skriftlig fremsættelse ¹¹/₁₂ (F. sp. 2377). 1. beh. ¹⁴/₁ (F. sp. 2694). Partiernes ordførere: Grünbaum, Hans Kjær, Jens Frandsen, Niels Helveg Petersen, Aksel Larsen og Sigsgaard. Henvist til udvalg på 17 medlemmer (Hans Kjær [formand], Erik Hansen (Vejle amt), Jørgen Jensen, Gerda Møller, Jens Frandsen [næstformand], Anders Andersen, Jens Peter Jensen (Sorø amt), Niels Helveg Petersen, Dagmar Andreasen, Helge von Rosen, Grünbaum, Lis Groes (fra ⁷/₂ Jørgen Peder Hansen), Ove Hansen, Egon Jensen, Hans Lund, Peter Nielsen og Aksel Larsen). Betænkning (B. sp. 1025) afgivet ¹⁰/₄. 2. beh. ²²/₄ (F. sp. 5823). 3. beh. ²⁵/₄ (F. sp. 6015). *Loven stadfæstet 30. april 1969.* (Lovt. nr. 173).

Lov nr. 102 af 31. marts 1967 om almindelig omsætningsafgift (merværdiafgift) trådte i kraft den 3. juli 1967. Ved lov nr. 462 af 15. december 1967 blev der gennemført forskellige ændringer af loven. Ved lov nr. 64 af 15. marts 1968 blev af-

giften forhøjet fra 10 til 12½ pct. af værdien, og ved lov nr. 200 af 31. maj 1968 blev der gennemført en ændring af reglerne om indbetaling af afgift fra virksomheder, der er registreret i det særlige register for landbrug og fiskeri m. v.

Lovændringen indeholder bl. a. en læmpelse af *faktureringsreglerne*, der imødekommer et af Butikshandelens Fællesråd fremsat ønske om, at det bliver valgfrit for virksomhederne, om de vil fakturere efter de hidtil gældende regler med angivelse af afgiftsbeløbet, eller om de vil nøjes med at angive, at afgiften udgør 1/9 af fakturaens totalsum. For at tilgodese landbrugets og håndværkets interesse i, at afgiftsbeløb anføres på fakturaen, er det dog bestemt, at leverandøren skal være forpligtet til at anføre driftsbeløbet i fakturaen, såfremt modtageren er en registreret virksomhed, der anmoder herom. Ved behandlingen i folketinget blev der indføjet en bestemmelse om, at leverandøren tillige efter anmodning fra en registreret virksomhed skal angive prisen uden afgift for de enkelte poster i fakturaen.

Lovændringen indeholder endvidere en del *ændringer af teknisk karakter*, som dels imødekommer ønsker fra erhvervslivet, dels må ses som et led i administrationens bestræbelser for at ajourføre lovtæksten i overensstemmelse med de erfaringer, som er indvundet i den tid, merværdiafgiften har været i kraft.

Da den almindelige omsætningsafgift ofte benævnes *merværdiafgiften*, er dette ord blevet indføjet i lovens titel.

Det fremsatte forslag havde en bestemmelse, hvorefter afgiften på *repræsentationsudgifter* skulle kunne medregnes ved opgørelsen af den indgåede afgift. Denne bestemmelse bortfaldt under folketingets behandling af lovforslaget.

Det fremsatte forslag indeholdt i et bilag en redegørelse fra en arbejdsgruppe bestående af repræsentanter for finansministeriet og kommunerne om kommunernes stilling under merværdiafgiften. Arbejdsgruppens redegørelse indeholdt to udkast (A og B) til lovændringer vedrørende „kommunemoms“. Det fremgår af det nedsatte udvalgs betænkning, at finansministeren, efter at spørgsmålet har været drøftet i udvalget, har besluttet at anmode såvel kommunerne som de

særligt interesserede erhvervsorganisationer om at udpege repræsentanter til sammen med repræsentanter for finansministeriet at indtræde i et snævert udvalg. Det påhviler udvalget med udgangspunkt i den redegørelse vedrørende kommune-momsen, som den 28. oktober 1968 er afgivet af en arbejdsgruppe, at undersøge mulighederne for at tilvejebringe en løsning af problemerne omkring kommunernes stilling under merværdiafgiften.

Under behandlingen i folketinget blev der indført en bestemmelse om, at *prisskilte, annoncer, prislister* o. lign., der henvender sig til private forbrugere, skal angive priser indbefattet afgift.

Ved 1. behandling fik lovforslaget en i det hele velvillig modtagelse. *Grünbaum* (S) rejste spørgsmålet om at fastsætte en regel, hvorefter der altid skulle mærkes og averteres med priser inklusive moms. Han fandt det meget betænkeligt, at den moms, der indgår i repræsentationsudgifter, efter forslaget skulle kunne fradrages på samme måde som anden moms. Han ville endvidere gerne se på spørgsmålet om moms på hotelværelser. *Hans Kjær* (KF) behandlede især spørgsmålet om faktureringsreglerne. Han fandt forslagets bestemmelser om repræsentationsudgifter rimelige. *Jens Frandsen* (V) og *Niels Helveg Petersen* (RV) beskæftigede sig ligeledes meget med faktureringsreglerne. *Jens Frandsen* gav udtryk for, at de regnskabsmæssige forudsætninger i industrivirksomhederne var af en sådan karakter, at ændringerne ikke skulle volde så vældig store kvaler. *Niels Helveg Petersen* var mere forbeholden over for ændringerne i faktureringsreglerne. *Aksel Larsen* (SF) gik ind for en momsprocent på 11 $\frac{1}{9}$ pct.; derved ville momsens blive 10 pct. af prisen plus moms. Han var absolut modstander af, at moms på repræsentationsudgifter efter forslaget skulle kunne fradrages som anden moms på udgifter. *Sigsgaard* (VS) gik ligeledes imod forslagets bestemmelser om repræsentationsudgifter. Med hensyn til kommune-momsen gik han ind for udkast A.

Det nedsatte udvalgs betænkning indeholdt en række af ministeren stillede ændringsforslag, hvoraf de vigtigste var, at forslagets regel om *repræsentationsudgifter* bortfaldt samt en regel om, at *prisskilte, annoncer, prislister* o. lign., der henvender sig til private forbrugere, skal angive priser indbefattet afgift. Et *flertal* (K, V, RV) indstillede forslaget til vedtagelse med de af ministeren foreslåede ændringer. Et *mindretal* (S) indstillede lovforslaget til vedtagelse med et af mindretallet stillet ændringsforslag (ophævelse af omsætningsafgiften for værelsesudlejning på hoteller o. lign.) samt med de af ministeren foreslåede ændringer. Et *andet mindretal* (SF) ind-

stillede lovforslaget til vedtagelse med nogle af mindretallet stillede ændringsforslag (ophævelse af omsætningsafgiften for værelsesudlejning på hoteller o. lign. samt nedsættelse af merværdiafgiften fra 12½ pct. til 10 pct.) Det siges i dette mindretals udtalelse, at regeringen har afvist enhver forhandling om samlet gennemgang og revision af punktskatterne.

Et særligt bilagshæfte til betænkningen indeholdt henvendelser til udvalget, ministerens kommentarer til disse henvendelser samt ministerens svar på udvalgets spørgsmål vedrørende momsændringer med undtagelse af kommune-momsen, der blev hensludt til et særligt sagkyndigt udvalg.

Ved 2. behandling blev det af S og SF stillede forslag om op-hævelse af hotelmomsen forkastet med 82 stemmer (K, V, RV) mod 49 (S og SF), medens 2 afholdt sig fra at stemme (VS). Det af SF stillede ændringsforslag om nedsættelse af afgiften til 10 pct. blev forkastet med 83 stemmer (K, V, RV) mod 10 (SF, VS), medens 40 (S) afholdt sig fra at stemme. De af ministeren foreslåede ændringer blev vedtaget uden afstemning.

Ved 3. behandling blev lovforslaget vedtaget med 124 stemmer. 10 medlemmer (SF, VS) afholdt sig fra at stemme.

42. Lov om stempelafgift. (Finansminister *Poul Møller*).

[A. sp. 257, C. sp. 609].

Skriftlig fremsættelse $\frac{3}{10}$ (F. sp. 104). 1. beh. $\frac{9}{10}$ (F. sp. 452). Partiernes ordførere: Peter Nielsen, Asger Jensen (Langkilde), Jens Peter Jensen (Sorø amt), Nordqvist og Brørup. Henvist til udvalg på 17 medlemmer (Simonsen (fra $\frac{15}{10}$ Langkilde), Hanne Budtz, Hans Kjær [formand], Poul Schlüter, Jens Peter Jensen (Sorø amt), Anders Andersen, Jens Frandsen [næstformand], Nordqvist, Jørgen Andersen, Martin Pedersen, Peter Nielsen, Jørgen Peder Hansen, Ove Hansen, Egon Jensen, K. Axel Nielsen, Holm Tved og Ømann). Betænkning (B. sp. 1175) afgivet $\frac{10}{4}$. 2. beh. $\frac{22}{4}$ (F. sp. 5817). 3. beh. $\frac{25}{4}$ (F. sp. 6014). *Loven stadfæstet 30. april 1969.* (Lovt. nr. 174).

Lovforslaget bygger på den betænkning vedrørende revision af stempel- og tinglysningsafgiftslovgivningen, som er afgivet i 1960 af et af finansministeren i 1952 nedsat sagkyndigt udvalg (betænkning nr. 265/1960).

Af betænkningen fremgår det, at det har været overvejet at slå de to afgifter sammen til én, enten ved at ophæve stempelafgiften og forhøje tinglysningsafgiften eller ved at ophæve tinglysningsafgiften og forhøje stempelafgiften.

I lovforslaget har man valgt at *indarbejde de gældende tinglysningsafgifter i stempelafgiften*, da dette ikke vil medføre større ændringer i afgiftsbyrdens fordeling på de enkelte dokumentarter. Denne forenkling vil indebære administrative fordele og være en lettelse for de afgiftspligtige. Også afgifter ved registrering af skibe og for optagelse i rettighedsregistret over luftfartøjer er indarbejdet i forslaget, således at gældende afgiftsregler for disse områder kan ophæves.

Ifølge lovens § 1 og § 9, stk. 1, er der kun stempelpligt for de dokumenter, der nævnes i loven, eller som indholdsmæssigt ganske sidestilles med de som stempelpligtige nævnte dokumenter.

Efter loven skal afgift kun svares, såfremt den udgør 1 kr. eller mere (undtagen for veksler, forsikringspolicer og lodsedler).

I loven er endvidere det hidtil gældende system med 3 afgiftsklasser forladt. Afgiften er her overalt direkte angivet i den enkelte bestemmelse. Den gældende 3. klasses takst er forhøjet til en promille, til gengæld er en række dokumenter, som hidtil er blevet stemplet med 3. klasses takst, blevet helt afgiftsfrie, dette gælder f. eks. forsørgelseskontrakter, lejekontrakter om løsøre, købekontrakter om værdipapirer, gave-dokumenter (bortset fra fast ejendom) og dokumenter om overdragelse af løsøre, good-will eller ophavsrettigheder, når vederlaget ikke overstiger 10.000 kr.

Der er i loven sket en forenkling i reglerne for beregningen af stempelafgifter på ægtepagter, skøder til selskaber og foreninger, dokumenter vedrørende interessentskabs (sameje)forhold og lejekontrakter. Lovens kap. 2.

Lovforslaget fik tilslutning fra alle ordførerne i folketinget. Under udvalgsbehandlingen stillede ministeren forskellige ændringsforslag og et *flertal* i udvalget (S, KF, V og RVs medlemmer) indstillede lovforslaget til vedtagelse med de af finansministeren foreslåede ændringer. Et *mindretal* (SF) ønskede indført afgiftsfritagelse for skøder og prioriteringsdokumenter i det almenyttige bolig-

byggeri. Endvidere skulle lejekontrakter om bolig fritages for stempelafgift.

Lovforslaget blev ved 3. behandling vedtaget enstemmigt med 126 stemmer.

43. Lov om forhøjelse af stempelafgift og om ændring af lov om stempelafgift. (Finansminister *Poul Møller*). [A. 3853. C. sp. 577].

Skriftlig fremsættelse $20/2$ (F. sp. 4211). 1. beh. $28/2$ (F. sp. 4425). Partiernes ordførere: Egon Jensen (Peter Nielsen), Langkilde (Hans Kjær), Jens Frandsen, Martin Pedersen og Ømann. Henvist til samme udvalg som forslag til lov om stempelafgift (se side 145). Betænkning (B. sp. 921) afgivet $18/3$. 2. beh. $28/3$ (F. sp. 5259). 3. beh. $28/3$ (F. sp. 5442). *Loven stadfæstet 29. marts 1969.* (Lovt. nr. 98).

Da den ny stempellov ikke fik så hurtig en gang gennem tinget, og da man ikke kunne lade en stempellov, der indeholder væsentlige ændringer af afgiftssystemet, træde i kraft ganske kort tid efter lovens vedtagelse, går nærværende lov ud på en forhøjelse af stempelafgift, der i realiteten er en fortsættelse af den siden 1. april 1965 gældende ordning.

Herefter forhøjes de i lov om stempelafgift omhandlede satser til det *dobbelte* (§ 1), og som ny bestemmelse indsættes i lov om stempelafgifts § 99 et nyt stk. 4, ifølge hvilket *ophørende kapitalforsikringer tegnet på kollektivt grundlag* (gruppelivsforsikringer) er *fritaget for stempelafgift*.

Under lovforslagets 1. behandling var der stort set tilslutning til regeringens forslag, dog ønskede Sigurd Ømann (SF) en nærmere angivelse af, hvad provenuet skulle bruges til. Dette spørgsmål blev af finansministeren henvist til drøftelse i udvalget.

Under udvalgsarbejdet foreslog et *mindretal* (SF), at spørgsmålet om anvendelse af merprovenuet skulle indgå i en samlet overvejelse af afgiftslovgivningen, således at det kunne bidrage til nedsættelse af andre afgifter. Dette synspunkt fastholdtes ved 2. behandling. Lovforslaget vedtoges ved 3. behandling med 137 stemmer mod 10 (SF).

44. Lov om retsafgifter. (Finansminister *Poul Møller*). [A. sp. 353. C. sp. 673].

Skriftlig fremsættelse $\frac{3}{10}$ (F. sp. 104). 1. beh. $\frac{9}{10}$ (F. sp. 450). Partiernes ordførere: K. Axel Nielsen, Asger Jensen (Langkilde), Jens Peter Jensen (Sorø amt) (Per Federspiel), Rigmor Christensen og Brørup. Henvist til udvalg på 17 medlemmer (Simonsen (fra $\frac{15}{10}$ Langkilde), Hanne Budtz [formand], Mads Eg Damgaard, Poul Schlüter, Ib Thyregod [næstformand], Jens Chr. Christensen, Per Federspiel, Rigmor Christensen, Nordqvist, Martin Pedersen, K. Axel Nielsen, Thomas Have, Hans Hækkerup, Th. Mikkelsen, Otto Mørch, Peter Nielsen og Poul Dam). Betænkning (B. sp. 1251) afgivet $\frac{18}{4}$. 2. beh. $\frac{29}{4}$ (F. sp. 6052). 3. beh. $\frac{6}{5}$ (F. sp. 6248). *Loven stadfæstet 21. maj 1969.* (Lovt. nr. 206).

Af bemærkningerne til lovforslaget fremgår det, at reglerne om retsafgifter hidtil har måttet søges i en række love, der tidsmæssigt spænder fra 1814 til i dag. Lovforslaget bygger på betænkning nr. 377/1964.

Loven omfatter samtlige retsafgifter bortset fra tinglysningssafgiften og afgiften for retshjælpsforretninger. Ved denne lov indføres en nyordning med hensyn til betaling af vederlag for forkyndelser, vederlag til vidnerne ved fogedforretninger, vederlag til sognefogderne for foretagelse af udlæg og udpantning og for udførelse af begyndelses- og registreringsforretning, således at disse vederlag indregnes i retsafgiften og derved fremtidig betales af det offentlige.

Tilsvarende ophæves den ordning, hvorefter retterne kræver portoudgiften refunderet af vedkommende part, således at retternes portoudgifter fremtidig endeligt afholdes af statskassen. I lovens afsnit I om afgifter for borgerlige sager i første instans m. m. indeholder kap. 1 regler om afgift for borgerlige domssager i første instans, kap. 2 regler om afgifter for bevisoptagelser, der ikke har forbindelse med verserende sager.

I afsnit II om afgifter for foged- og auktionsforretninger indeholder kap. 3 reglerne for fogedforretninger og kap. 4 reglerne for auktion.

Reglerne for afgifter for skifte findes i lovens afsnit III og er af systematiske grunde opdelt i 2 kapitler omfattende henholdsvis afgifter for offentlig bobehandling og for andre skifteforretninger.

Reglerne for afgifter, for notarialhandlinger og udskrifter og attester findes i lovens afsnit IV. Reglerne om afgifter for appel er indeholdt i afsnit V, og de omfatter al ankebehandling i den borgerlige retspleje, uanset hvilken afgørelse der er tale om. Særafgifter for bevisførelse afskaffes, således at ankeafgiften dækker alle procesuelle handlinger under ankebehandlingen.

Afsnit VI omhandler alle bestemmelser, der vedrører alle eller dog et større antal afgifter. I *kap. 12* behandles de almindelige regler om afgifternes beregning, afgiftspligtens indtræden og afgifternes indbetaling. I *kap. 13* er der optaget bestemmelser om klage over afgiftsberegningen. *Kap. 14* indeholder bestemmelser om udfærdigelse af administrative regler om lovens gennemførelse.

Afsnit VII, kap. 15, indeholder slutningsbestemmelser.

Reglerne i dette kapitel omfatter:

- 1) Bestemmelser om lovens ikrafttræden og om ophævelse af hidtil gældende bestemmelser (§ 69),
- 2) overgangsbestemmelser (§§ 70-77),
- 3) bestemmelser om, at loven ikke gælder for Færøerne og Grønland (§ 69).

Lovforslaget fik i folketinget tilslutning fra alle ordførerne; under udvalgsbehandlingen blev der af finansministeren stillet 20 ændringsforslag. Udvalget indstillede lovforslaget til vedtagelse med de af finansministeren foreslåede ændringer. Lovforslaget vedtoges ved 3. behandling enstemmigt med 126 stemmer.

45. Lov om afgift af chokolade- og sukkervarer m. m. (Finansminister *Poul Møller*). [A. sp. 1943. C. sp. 177].

Skriftlig fremsættelse ²⁰/₁₁ (F. sp. 1789). I. beh. ²⁸/₁₁ (F. sp. 2000). Partiernes ordførere: Egon Jensen, Erik Hansen, Jens Frandsen, Niels Helveg Petersen og Kurt Brauer. Henvist

til udvalg på 17 medlemmer (Erik Hansen (Vejle amt), Jørgen Jensen, Hans Kjær [formand], Gerda Møller, Jens Frandsen [næstformand], Anders Andersen, Jens Peter Jensen (Sorø amt), Niels Helveg Petersen, Dagmar Andreasen, Helge von Rosen, Egon Jensen, Lis Groes (fra $\frac{7}{2}$ Falk Hansen og fra $\frac{27}{2}$ Jørgen Peder Hansen), Grünbaum, Ove Hansen, Hans Lund, Peter Nielsen og Kurt Brauer (fra $\frac{15}{1}$ Aksel Larsen)). Betænkning (B. sp. 417) afgivet $\frac{6}{12}$. 2. beh. $\frac{10}{12}$ (F. sp. 2259). 3. beh. $\frac{13}{12}$ (F. sp. 2614). *Loven stadfæstet 18. december 1968.* (Lovt. nr. 414).

Loven går ud på at gennemføre en ændring af den gældende beskatning af chokolade- og sukkervarer fra at være en kombineret værdi- og vægtafgift til at blive *en ren vægtafgift*. Der gennemføres en afgiftssats på 6 kr. pr. kg, hvilket er lidt lavere end den gennemsnitlige afgiftsbelastning pr. kg efter den hidtil gældende lov. Denne ændring påregnes at ville medføre et provenutab på ca. 13 mill. kr. årligt. Provenuet efter den hidtil gældende afgiftslov var anslået til at ville udgøre 290 mill. kr. i finansåret 1969-70. Afgiftsomlægningen vil medføre en nedsættelse af afgiften for chokoladearer. Eksempelvis kan nævnes, at en plade chokolade med en detailpris på 1 kr. 10 øre vil få en afgiftsnedsættelse på 12 øre, hvilket svarer til ca. 3 kr. 50 øre pr. kg. Omvendt vil sukkervarer stige i afgift. For en typisk bolsjevarer vil en pose med 90 g med en detailpris på 1 kr. 10 øre stige 16 øre i afgift, svarende til ca. 1 kr. 80 øre pr. kg.

Også for *råstofafgiftens* vedkommende er afgiftssatserne foreslået ændret fra en kombineret værdi- og vægtafgift til en ren vægtafgift. Råstofafgiften, der skal betales ved indførslen af bl. a. mandler og nødder, når den foretages af andre end chokolade- og marcipanfabrikkerne, tilsigter at forhindre, at den produktion af afgiftspligtige varer (f. eks. marcipan), som naturligt sker i de registrerede fremstillingsvirksomheder, ikke som følge af uligheder i beskatningen overgår til virksomheder, der fremstiller afgiftsfri varer (f. eks. kager), hvori indgår afgiftspligtige bestanddele. Over for dette hensyn står ønsket om, at afgiften af varer, der samtidig med at være råvarer ved

den industrielle fremstilling af afgiftspligtige varer tillige indgår i almindelig husholdning (mandler og nødder), sættes så lavt som muligt. Lovens afgiftssatser vil bevirke en nedsættelse af afgiften på de omhandlede husholdningsvarer. Nedsættelsen udgør for mandler og hasselnøddekerner ca. 3 kr. pr. kg og for hasselnødder i skal ca. 1 kr. 50 øre pr. kg. Afgiften af bl. a. valnødder i skal og paranødder i skal er helt ophævet, hvilket skulle betyde et prisfald på henholdsvis ca. 4 kr. og ca. 2 kr. 50 øre pr. kg.

Råstofafgiften har for finansåret 1967-68 indbragt ca. 12 mill. kr. Det må antages, at ændringerne vil bevirke et lidt lavere provenu, men det må herved erindres, at råstofafgiften ikke har til formål direkte at give staten indtægt, men er et nødvendigt supplement til chokolade- og sukkervareafgiften med den opgave at afbalancere denne afgift.

I finansministerens fremsættelsestale siges det, at omlægningen til ren vægtafgift vil være en videreførelse af den omlægning, der blev gennemført i 1955, hvor afgiften blev ændret fra en ren værdibeskatning til en kombineret værdi- og vægtbeskatning.

Som begrundelse for nu at gå helt bort fra at anvende værdien som grundlag for afgiftsberegningen anføres, at det med de ændringer i handelsleddenes struktur, som er foregået og stadig foregår, er blevet mere og mere vanskeligt at sikre en nogenlunde ligelig beskatning af ensartede varer. Hertil kommer, at en beskatning på grundlag af varernes vægt vil være langt enklere end den nuværende og gribe mindre ind i prisdannelsen, bl. a. fordi bestemmelserne i den gældende lov om prislistor og om mindstebeskatningspriser vil kunne bortfalde. Omlægningen, som imødekommer ønsker fremsat fra chokolade- og sukkervarebranchen, vil medføre væsentlige arbejdsbesparelser for de afgiftspligtige virksomheder og ligeledes for toldvæsenet.

Den lempeligere beskatning af chokoladevarerne anses for ønskelig. Den høje beskatning af chokolade her i landet har virket begrænsende på forbruget. Det forhold, at der må påregnes stigninger i chokoladepriserne som følge af stedfundne prisstigninger for kakao-bønner, kan give vanskeligheder for chokoladebranchen, og værdiafgiften vil forøge sådanne vanskeligheder.

Under 1. behandling gav *Egon Jensen* (S) udtryk for ønsket om at få en samlet behandling af punktafgifterne. Han ønskede, at det materiale, som regeringens folketingsgrupper havde haft lejlighed til at arbejde med, også blev stillet til rådighed for et folketingsudvalg. Finansministeren havde valgt dråbemetoden, hvad

man ikke kunne være tilfreds med. Han var ikke sikker på, om det var rigtigt at foretage en omlægning, hvor afgiften ville komme til at hvile tungest på de billige varer f. eks. bolsjer. Det var også et spørgsmål, om ikke afgiften på dette område var for høj.

Erik Hansen (K), *Jens Frandsen* (V) og *Niels Helveg Petersen* (RV) kunne give deres tilslutning til lovforslaget. *Kurt Brauer* (SF) ønskede en samlet behandling af punktafgifterne, idet han henviste til det forslag til beslutning om nedsættelse af forbrugsskatterne, som blev fremsat af SF den 11. oktober.

I udvalgets betænkning stillede finansministeren en række ændringsforslag med tilslutning fra hele udvalget. Der var tale om mere tekniske ændringer, først og fremmest som følge af at der blev åbnet mulighed for, at visse virksomheder kunne blive beskattet ved lagerafgang i stedet for ved lagertilgang. Et mindretal (S, SF) foreslog, at afgiften blev fastsat til 5 kr. pr. kg i stedet for 6 kr., som foreslået af ministeren. Dette ændringsforslag blev ved 2. behandling forkastet med 89 stemmer (K, V, RV) mod 69 (S, SF, VS).

Ved 3. behandling blev lovforslaget vedtaget med 88 stemmer (K, V, RV), medens 66 medlemmer afholdt sig fra at stemme (S, SF, VS). I overensstemmelse med en indstilling i udvalgets betænkning blev det vedtaget, at udvalget fortsat skulle bestå indtil samlingens slutning.

46. Lov om afgift af spiritus. (Finansminister *Poul Møller*). [A. sp. 2593. C. sp. 321].

Skriftlig fremsættelse $^{11}/_{12}$ (F. sp. 2380). 1. beh. $^{14}/_{1}$ (F. sp. 2716). Partiernes ordførere: Egon Jensen, Erik Hansen, Jens Frandsen, Dagmar Andreasen, Aksel Larsen og Sigsgaard. Henvist til samme udvalg som forslag til lov om afgift af chokolade- og sukkervarer m. v. Se side 149. Betænkning (B. sp. 865) afgivet $^{14}/_{3}$. 2. beh. $^{20}/_{3}$ (F. sp. 4993). 3. beh. $^{25}/_{3}$ (F. sp. 5095). *Loven stadfæstet 29. marts 1969.* (Lovt. nr. 116).

Loven afløser de hidtil gældende bestemmelser om spiritusafgift i lov om afgift af spiritus, vin og øl. En ændring af sidstnævnte lov blev vedtaget samtidig, hvorved bestemmelserne om spiritusafgifter blev ophævet i denne lov. Se lov om ændring af lov om afgift af spiritus, vin og øl (side 155).

Den hidtil gældende beskatning af spiritus bestod dels af en mængdeafgift efter varernes indhold af alkohol, dels af en

værdiafgift, der beregnedes af varernes engrospris. Ved loven gennemføres en ren mængdebeskatning, der beregnes efter varernes alkoholindhold. Ved at omlægge en værdibeskatning til en mængdebeskatning vil de dyrere varer opnå en afgiftslempelse, medens de billigere varer vil få en afgiftsforhøjelse. Ved at dele vareområdet i to grupper, nemlig akvavit og snaps på den ene side og alle andre spirituosa på den anden side, bliver det dog muligt at neutralisere den afgiftsstigning, som den her i landet almindeligste vare ellers ville blive udsat for. Afgiftssatserne er fastsat til 81 kr. 30 øre pr. l af 100 pct. alkoholstyrke for akvavit og snaps og til 120 kr. pr. l af 100 pct. alkoholstyrke for anden spiritus. Afgiftsbelastningen for akvavit og snaps vil herved blive ca. 10 pct. lavere end under den gældende beskatning. Som eksempler på, hvad afgiftsomlægningen vil betyde for de enkelte varer, kan anføres, at spiritusafgiften for en helflaske Ålborg Akvavit vil falde med ca. 2 kr. 25 øre og for en almindelig flaske cognac med ca. 10 kr. Samtidig vil spiritusafgiften af en flaske billig importeret whisky stige med ca. 9 kr. Det forventes ikke, at afgiftsomlægningen vil få nogen betydning for statens provenu. Der regnes fortsat med, at provenuet for finansåret 1969-70 vil blive godt 500 mill. kr.

Det fremgår af finansministerens fremsættelse, at man ved en overgang fra en kombineret mængde- og værdiafgift til en ren mængdeafgift opnår både en lovmæssig og en administrativ forenkling, idet det herved bliver muligt at få det sæt af regler og bestemmelser, der er knyttet til hver af de to afgiftsformer, afløst af ensartede bestemmelser for hele beskatningssystemet. Ved at omlægge spiritusbeskatningen til en ren mængdebeskatning vil man opnå, at de særlige regnskaber, som virksomhederne skal føre af hensyn til afgiftens beregning og betaling, i højere grad kan afpasses efter de regnskaber, som virksomhederne i forvejen må føre, af hensyn til de særlige banderolebestemmelser, som gælder for vin og spiritus, og som bl. a. har til formål at sikre publikum imod, at varerne forhandles under forkerte oprindelsesbetegnelser m. v.

Ved 1. behandling udtalte *Egon Jensen* (S), at hans parti ikke kunne svinge sig op til nogen form for begejstring for disse lovforslag, og at man hellere ville have været dem foruden, indtil en bedre og bredere løsning kunne nås. Man var ikke tilhænger, af en sådan stykkevis løsning, men ønskede at se på afgiftsbelastningen i bredere

sammenhæng. De billige varegrupper ville blive dyrere, og de dyre varegrupper ville blive billigere. Da de mindre velbeslæede alligevel ikke havde råd til at købe de dyre spirituosa, som ville blive nedsat, ville afgiftsændringen vende den tunge ende nedad, og det kunne man ikke være tilfreds med. Der var andre områder, der var vigtigere at se på f. eks. afgiften på pap og papir.

Erik Hansen (KF), *Jens Frandsen* (V) og *Dagmar Andreassen* (RV) kunne anbefale lovforslaget. *Aksel Larsen* (SF) fandt det utilfredsstillende med disse stykkevise forslag om revision af forskellige punktafgiftslove. Det vigtige ville have været at foretage en samlet behandling af problemet, „en kulegravning“. Der var mange punktafgifter, der kunne og burde undværes. Det gjaldt afgiften på papir og pap, elektriske lamper, sikringer, tændstikker samt afgiften på konsum-is og grammofonplader. Forslaget medførte, at de dyre varer blev billigere og de billige varer dyrere, med undtagelse af snapsen. Dette kunne man ikke i almindelighed stille sig sympatisk over for. Under henvisning til, at man ikke regnede med nogen provenumæssig forandring, rejste han spørgsmålet, om ikke spiritusafgifterne var kommet for højt op. Årsagen til, at der blev begået så mange ulovligheder, det være sig ved at lave brændevin af denatureret sprit eller ved at smugle, var, at afgifterne var kommet for højt op. Under henvisning til forslag til lov om ændring af lov om afgift af spiritus, vin og øl, der blev behandlet samtidig, fremsattes ønske om at overveje nedsættelse af afgiften på bordvine og øl. Endvidere blev der fremsat ønske om bortfald af restaurationsafgiften. *Sigsqaard* (VS) kunne tilslutte sig, at man bestræbte sig på at gennemføre en teknisk forenkling, men kunne ikke tilslutte sig princippet om, at de billige varer skulle blive dyrere og luksusvarerne billigere. I stedet for at nedsætte prisen på cognac skulle man gøre noget for at gøre vinen billigere, ikke blot ved at nedsætte afgiften, men også ved at importere billigere varer fra Sydøsteuropa og Nordafrika. En sådan politik kunne have en gunstig indflydelse på de samfundsmæssige problemer, der var forbundet med alkohol. Alkoholmisbruget var langt mere udbredt end stofmisbruget.

I udvalgets betænkning indstillede et *flerstal* (K, V, RV) lovforslagene til vedtagelse med de af finansministeren stillede ændringsforslag. Det vigtigste af disse var et ændringsforslag til forslag til lov om ændring af lov om afgift af spiritus, vin og øl, hvorefter *restaurationsafgiften* blev nedsat fra 15 pct. til 10 pct. Ændringsforslaget gik endvidere ud på, at restaurationsafgiften blev ophævet pr. 1. april 1971. Det oplystes, at provenutabet ved nedsættelsen fra 15 pct. til 10 pct. ville blive ca. 34 mill. kr. på årsbasis. Et *mindretal* (S, SF) foreslog, at restaurationsafgiften blev helt ophævet fra lovens ikrafttrædelsesdato. Samme mindretal foreslog endvidere, at det gældende beskatningssystem for spiritus blev opretholdt som

en kombineret liter- og værdibeskatning. Samtidig blev det foreslået, at spiritusbeskatningen af akvavit og snaps inden for det hidtil gældende system blev nedsat i samme omfang som ved regeringens forslag til lov om afgift af spiritus. SFs medlem af udvalget foreslog endvidere en nedsættelse af afgiften på øl med et beløb svarende til den forhøjelse af den samlede ølafgift, der var en følge af indførelsen af merværdiomsætningsafgiften på 10 pct.

En del af udvalgets spørgsmål til ministeren og ministerens besvarelser er optrykt som bilag til betænkningen. Nogle af de skriftlige henvendelser er ligeledes sammen med ministerens kommentarer hertil optrykt som bilag. Der er endelig som bilag optrykt nogle af ministerens kommentarer med referat af henvendelserne, hvor henvendelserne ikke selv er optrykt.

Ved 2. behandling tilkendegav *Sigsgaard* (VS), at de kunne stemme for at bevare det hidtidige beskatningssystem samt for at gøre snapsen billigere. Man kunne ligeledes stemme for at gøre øllet billigere. Man ville hverken stemme for eller imod forslaget om at ophæve restaurationsafgiften. Efter deres opfattelse var det ikke en af de første forbrugsskatter, der burde ophæves.

Uden for ordførernes rækker talte *Axel Ivan Pedersen* (S) ud fra ærdelighedsmæssige hensyn. Han kunne ikke stemme for denne lovgivning. Han kunne hverken stemme for det af hans eget parti stillede forslag om billigere snaps eller for det af SF stillede forslag om billigere øl. Han kunne dog gå ind for afskaffelsen af restaurationsafgiften.

Ændringsforslaget om nedsættelse af ølskatten blev forkastet med 131 stemmer mod 9 (SF, VS).

Ændringsforslaget om straks at ophæve restaurationsskatten blev forkastet med 87 stemmer (K, V, RV) mod 53 stemmer (S, SF). 1 medlem (VS) afholdt sig fra at stemme.

Ændringsforslaget om at bevare den hidtidige spiritusbeskatning med nedsættelse af afgiften for akvavit og snaps blev forkastet med 90 stemmer (K, V, RV) mod 53 (S, SF, VS), medens 1 medlem (*Axel Ivan Pedersen*) afholdt sig fra at stemme.

Ved 3. behandling blev forslaget vedtaget med 91 stemmer (K, V, RV) mod 64 (S, SF, VS, SA).

47. Lov om ændring af lov om afgift af spiritus, vin og øl. (Finansminister *Poul Møller*). [A. sp. 2583. C. sp. 317].

Skriftlig fremsættelse ¹¹/₁₂ (F. sp. 2380). 1. beh. ¹⁹/₁ (F. sp. 2716). Partiernes ordførere: Egon Jensen, Erik Hansen, Jens Frandsen, Dagmar Andreasen, Aksel Larsen og *Sigsgaard*.

Henvist til samme udvalg som forslag til lov om afgift af chokolade- og sukkervarer m. v. Se side 149. Betænkning (B. sp. 865) afgivet $14/3$. 2. beh. $20/3$ (F. sp. 4993). 3. beh. $25/3$ (F. sp. 5089). *Loven stadfæstet 29. marts 1969.* (Lovt. nr. 117).

Ved denne ændring udskilles *spiritusbeskatningen* til behandling i en *særlig lov om afgift af spiritus* (se side 152). De hidtidige bestemmelser om spiritusbeskatningen i lov om spiritus, vin og øl ophæves, og denne lov ændrer titel til lov om afgift af vin og øl og om afgift på omsætningen af stærke drikke i restaurationsvirksomheder o. lign. Under folketingets behandling af lovforslaget blev der gennemført en ændring, hvorefter *restaurationsafgiften* blev nedsat fra 15 pct. til 10 pct. Denne nedsættelse ville medføre et provenutab på ca. 34 mill. kr. på årsbasis. Det blev endvidere bestemt, at restaurationsafgiften skulle ophæves pr. 1. april 1971.

Lovforslaget blev i folketinget behandlet sammen med *forslag til lov om afgift af spiritus*, se nærmest foregående sag. Om behandlingen og om de af oppositionen stillede ændringsforslag henvises til det nævnte lovforslag.

Ved 3. behandling blev lovforslaget vedtaget med 90 stemmer (K, V, RV) mod 64 (S, SF, VS, SA).

48. Lov om ændring af lov om afgift af benzin. (Finansminister *Poul Møller*). [A. sp. 2507. C. sp. 719].

Skriftlig fremsættelse $11/12$ (F. sp. 2382). 1. beh. $28/1$ (F. sp. 3295). Partiernes ordførere: Otto Mørch, Mads Eg Damgaard, Holmberg, Niels Helveg Petersen, Aksel Larsen og Sigsgaard. Henvist til udvalget angående forslag til lov om afgift af chokolade- og sukkervarer m. m., se side 149. Betænkning (B. sp. 513) afgivet $7/2$. 2. beh. $11/2$ (F. sp. 3893). 3. beh. $22/5$ (F. sp. 6893). *Loven stadfæstet 4. juni 1969.* (Lovt. nr. 226).

Ændringen går ud på, at der i benzinafgiftslovens § 5, stk. 2, tilvejebringes hjemmel til *afgiftsfritagelse* for benzin til drift af *vare- og lastmotorkøretøjer samt traktorer* til intern transport i

samme omfang, som de pågældende køretøjer vil kunne fritages for registrering efter de samtidig gennemførte ændringer i færdselslovens § 11, stk. 2. (Se nedenfor side 379).

Det oplyses i bemærkningerne til lovforslaget, at der i adskillige industrivirksomheder benyttes vare- og lastmotorkøretøjer samt traktorer til interne transporter på veje, som i begrænset omfang er åbne for almindelig færdsel. Disse køretøjer har hidtil kunnet kræves registreret med den følge, at der ikke ville kunne benyttes afgiftsfri benzin. I den samtidig gennemførte ændring af færdselslovens § 11, stk. 2 er der givet en dispensationshjemmel med hensyn til registreringspligten, således at køretøjer, som ganske overvejende anvendes uden for offentlige veje, på visse betingelser kan fritages for registrering.

Ved 1. behandling fik forslaget tilslutning fra socialdemokratiets og regeringspartierne ordførere. *Aksel Larsen* (SF) var ikke så sikker på, at han kunne anbefale. Begrundelsen for fritagelsen måtte være, at de pågældende køretøjer kun undtagelsesvis brugte offentlig vej. Benzinafgiften var ganske vist i princippet beregnet på at dække vejgifterne, men det meste af den var af ren fiskal art. Han benyttede endvidere lejligheden til at komme ind på benzinpriserne i almindelighed og mente, at størsteparten af den benzin, der blev solgt, ganske åbenbart blev solgt til for høje priser. Monopoltilsynet burde kulegrave hele dette område. Man burde endvidere gribe ind over for benzinlotterierne.

Sigsgaard (VS) ville afvente udvalgsbehandlingen før endelig stillingtagen. Han kunne tilslutte sig *Aksel Larsen*'s forslag om, at monopoltilsynet grundigt undersøgte benzinbranchen. Men monopoltilsynet ville ikke kunne ændre det forhold, at internationalt prægede selskaber var i stand til at placere deres fortjeneste i det land, hvor det var mest fordelagtigt for dem, i dette tilfælde uden for Danmark. Der ville kunne rådes bod på meget, hvis man gik ind for det af motororganisationerne stillede forslag om at omlægge benzinafgiften til en værdiafgift.

Forslaget blev henvist til udvalget angående forslag til lov om afgift af chokolade- og sukkerverarer m. m., der enstemmigt indstillede forslaget til vedtagelse.

Ved 2. behandling var der ingen der bad om ordet. 3. behandling afventede færdiggørelsen af forslaget til ændring af færdselsloven. Ved denne forelå der et ændringsforslag til ikrafttrædelsesdatoen. Med denne ændring vedtoges lovforslaget enstemmigt med 136 stemmer.

49. Lov om tillægsafgift af benzin. (Fungerende finansminister *Ninn-Hansen*). [A. sp. 5107. C. sp. 817].

Mundtlig fremsættelse $14/5$ (F. sp. 6592). 1. beh. $14/5$ (F. sp. 6620). Partiernes ordførere: Ivar Nørgaard (Egon Jensen), Haunstrup Clemmensen, Henry Christensen, Niels Helveg Petersen, Aksel Larsen og Sigsgaard. Henvist til udvalg på 17 medlemmer (Haunstrup Clemmensen, Hans Kjær, Stetter [formand], H. C. Toft, Henry Christensen, Jens Frandsen [næstformand], Holmberg, Niels Helveg Petersen, Bernhard Baunsgaard, Grethe Philip, Egon Jensen, Grünbaum, Anker Jørgensen, Risgaard Knudsen, J. O. Krag, Ivar Nørgaard og Aksel Larsen). Betænkning (B. sp. 2129) afgivet $21/5$. 2. beh. $22/5$ (F. sp. 6896). Henvist til fornyet udvalgsbehandling. Tillægsbetænkning (B. sp. 2165) afgivet $22/5$. 3. beh. $23/5$ (F. sp. 7012). *Loven stadfæstet 23. maj 1969.* (Lovt. nr. 195).

Ved loven forhøjedes fra og med den 24. maj 1969 tillægsafgiften af benzin med 6 øre pr. l benzin, således at de samlede benzinafgifter eksklusive merværdiafgift steg til 77 øre pr. l benzin.

Med det forbrug af benzin, der ligger til grund for afgiftsprovenuet i finansloven for 1969-70, blev det årlige merprovenu anslået til 120 mill. kr., merprovenuet i finansåret 1969-70 til 80 mill. kr., eksklusive merværdiafgift.

Lovforslaget behandlede i folketinget sammen med forslag til lov om forhøjelse af vægtafgiften af motorkøretøjer m. v., forslag til lov om ændring af lov om omsætningsafgift af motorkøretøjer m. v., forslag til lov om ændring af lov om almindelig omsætningsafgift (merværdiafgift), forslag til lov om udstedelse af statspræmieobligationer og forslag til lov om ændring af lov om anmeldelse af vejledende priser m. v.

Den mundtlige fremsættelse af lovforslagene fandt sted i tilslutning til en redegørelse af økonomiministeren for den økonomiske situation. Ved fremsættelsen udtalte *finansministeren* om baggrunden for lovforslagene bl. a. følgende:

„ I tilslutning til fremsættelsen af disse lovforslag skal jeg give en mere almen orientering om de forskellige finanspolitiske forholdsregler, regeringen har besluttet at træffe for at opnå stabilitet i den danske økonomi.

Økonomiministeren har allerede i sin redegørelse givet den konjunkturpolitiske baggrund for disse forholdsregler og har omtalt den

seneste udvikling i pengepolitikken. Medens hensigten med de valutapolitiske og pengepolitiske forholdsregler i første række har været at afværge en akut kriseagtig udvikling fremkaldt af uroen på de internationale valutamarkeder og specielt usikkerheden med hensyn til den tyske mark, så har de finanspolitiske forholdsregler til formål at sikre stabiliteten i den danske økonomi på længere sigt. Det er risikoen for en overophedning af konjunktoren, faren for et nyt indre efterspørgselspres — som naturnødvendigt ville slå tilbage på betalingsbalancen — der er udgangspunktet for regeringens beslutninger. De forholdsregler, der søges gennemført, sigter derfor dels mod at bremse stigningstakten i det private forbrug, dels mod at begrænse stigningen i statsudgifterne.

De forbrugsbegrænsende forholdsregler består først og fremmest i de foreslåede afgiftsforhøjelser, som i alt er budgetteret til at indbringe 570 mill. kr. på årsbasis. Merprovenuet i dette finansår er, som også nævnt, anslået til ca. 330 mill. kr.

I tilslutning hertil kan jeg oplyse, at det er trafikministerens hensigt at gennemføre visse takstforhøjelser for statsbanerne og postvæsenet samt for lufthavnene. Der bliver her tale om merindtægter, der på årsbasis anslås til 110-120 mill. kr. Disse takster har været ændret gennem 2 år til trods for de betydelige lønstigninger og andre omkostningstigninger, disse virksomheder har haft.

Sammenlagt styrkes statsfinanserne således gennem indtægtsforhøjelser på i alt 685 mill. kr. for et helt finansår.

Endelig skal jeg kort omtale forslaget om udsendelse af et præmieobligationslån på i alt 100 mill. kr. Dette beløb kan naturligvis ikke adderes til summen af afgifts- og takstforhøjelser. Vi må regne med den mulighed, at kun en del af præmieobligationerne bliver solgt inden finansårets udgang. Det er imidlertid min opfattelse, at der vil være god basis for at emittere et sådant lån til efteråret, og at lånet kan bidrage til at fremkalde en vis meropsparing.

Med henblik på i øvrigt at opmuntre den private opsparing vil regeringen til efteråret stille forslag om at forlænge den gældende lov af 7. juni 1968 om præmiering af opsparing på særlige sparekonti i pengeinstitutterne. Denne lov udløber den 1. juli 1970.

I øvrigt vil regeringen overveje, om der på anden måde kan udformes forslag, som kan bidrage til at stimulere den private opsparing og fremme afsætningen af obligationer.

Jeg skal herefter omtale statens udgiftspolitik, hvor det er naturligt at begynde med de beslutninger, som vedrører indeværende finansår.

På basis af den dæmpning af stigningen i det private forbrug, som nu sker, har regeringen fundet det rimeligt også at bremse stigningstakten for det offentlige forbrug og statens bygge- og anlægsarbejder. Ved vurderingen heraf må erindres, at regeringen i

fjor foreslog en ganske kraftig beskæring af statsudgifterne, og de dengang gennemførte besparelser på i alt 600 mill. kr. er blevet videreført i indeværende finansår. Det er derfor betydeligt vanskeligere nu at komme op på store udgiftsreduktioner, hvorved yderligere må tages i betragtning, at ca. halvdelen af statens udgifter er lovbundne og derfor ikke uden videre kan skæres ned.

På denne baggrund har regeringen ment, at en samlet besparelse på 225 mill. kr. var et realistisk mål. Samtlige ministerier deltager i besparelsen, og det er regeringens klare beslutning, at besparelserne skal blive effektive.

.....

Ud over de ovennævnte foranstaltninger finder regeringen det påkrævet, at der også træffes finanspolitiske foranstaltninger på længere sigt, hovedsagelig i form af en neddæmpning af stignings-takten i statsudgifterne og — i konsekvens heraf, men tillige med selvstændigt sigte — en begrænsning af foreliggende personalekrav og -ønsker.

For så vidt angår statens udgifter i de kommende finansår har regeringen gennemgået udgiftsplanerne for de næste 4 år 1970-71 til 1973-74 inden for det såkaldte budgetteringsrammeområde, dvs. den del af statsudgifterne til drift, anlæg og udlån, som ikke er bundet i henhold til særlig lovgivning, og som derfor kan ændres på finanslovene.

Ved denne revision af de foreliggende budgetoverslag for de såkaldte styrbare udgifter har regeringen på grundlag af fornyede undersøgelser, og efter at spørgsmålet har været forhandlet med hver enkelt minister, besluttet, at der skal foretages reduktioner på tilsammen knap 150 mill. kr. i hvert af årene 1970-71 til 1972-73. På den anden side er der inden for enkelte højt prioriterede områder fundet grundlag for visse forhøjelser, nemlig med knap 30 mill. kr. i 1970-71, knap 50 mill. kr. i 1971-72 og godt 60 mill. kr. i 1972-73.

Der er således også for de kommende finansår foretaget betydelige nettoreduktioner i forhold til de oprindeligt foreliggende tal, og denne afdæmpning af stigningstakten er fortsat på de budgetteringsrammer, der nu er udarbejdet for finansåret 1973-74.

Med henblik på at undgå at hæmme erhvervslivets ekspansionsmuligheder gennem et stærkt pres på arbejdsmarkedet udgående fra staten har regeringen endvidere besluttet at lægge en dæmper på personaleforbrugets vækst. Dette sker gennem fastsættelse af personalelofter for de enkelte ministeriers ansættelser i de kommende år.

Allerede ved budgetbehandlingen i efteråret 1968 foretog finansministeriet en neddæmpning af ansættelsesmulighederne for nyt personale. Herudover har man nu som noget nyt med udgangspunkt i antallet af de pr. 1. april 1969 godkendte stillinger, hvori også de sidste normeringsloves nye stillinger indgår, fastsat ansættelses-

lofter i tiden frem til finansåret 1973-74. Der er herved stilet imod, at ministeriernes samlede ansættelsesmuligheder pr. 1. april 1969 stort set totalt opretholdes som godkendelsestal også for 1970-71. I de følgende år skal de enkelte ministeriers samlede ansættelser holdes inden for grænser — altså personalelofter — der betyder en væsentlig nedskæring i forhold til tidligere fremsatte ansættelsesplaner. De totale stigninger i det normerede personale kan herefter fra 1. april 1970 ikke overstige ca. 2.000 personer årlig, medens der i de i november 1968 offentliggjorte budgetoverslag regnedes med en årlig forøgelse i det statsansatte personale på 3.300 til 5.500 personer.

.....

Det er i denne forbindelse vigtigt at være opmærksom på, at langt den største del af den forventede personaletilvækst inden for den offentlige sektor sker uden for den egentlige statsforvaltning, fortrinsvis i kommuner og kommunale institutioner. Det ville være af stor betydning for det samlede overblik, om kommunerne på længere sigt kunne indføre flerårige budgetter og tilsvarende reguleringer af personalerekruteringen.

.....

De udgiftspolitiske forholdsregler, jeg her har omtalt, har alle den virkning at bremse stigningstakten i statens rekruttering af personale og i statens varekøb samt bygge- og anlægsudgifter. Formålet hermed er at sikre, at staten ikke beslaglægger en stadig stigende del af de samlede produktive ressourcer. Men selv med de bremses, der nu er sat på udgiftsstigningen, vil der fortsat i kraft af allerede truffne dispositioner blive tale om en årlig reel vækst i statsudgifterne på omkring 4 pct. Hertil kommer, at vi vel ikke kan regne med, at det vil være muligt helt at afvise tanker om nye statsudgifter forårsaget af ny lovgivning. Det er imidlertid regeringens hensigt at holde de heraf betingede udgiftsstigninger inden for de i budgetoverslagene opførte rammer — selv om dette på nogle områder vil betyde, at der må siges nej til stærke og i sig selv velbegrundede krav og ønsker.

.....

De forholdsregler, regeringen nu træffer, sigter først og fremmest mod at sikre vor valutariske bevægelsesfrihed, som igen er forudsætningen for at opretholde et højt beskæftigelsesniveau. Der er ikke tale om indgreb, som vil skabe arbejdsløshed. Sammenhængen er tværtimod den, at greb vi ikke ind nu, ville vi risikere at komme i en situation til efteråret eller næste forår, hvor vi ikke længere havde nogen mulighed for at fastholde en høj økonomisk aktivitet.

.....“

Lovforslagenes 1. behandling i folketinget gav anledning til en indgående debat om regeringens økonomiske politik.

Ivar Nørgaard (S) karakteriserede regeringens økonomiske politik som fejlslagen. For at opnå balance på obligationsmarkedet og balance på valutamarkedet ville man bruge arbejdsløshed, nedsat produktion og nedsat boligbyggeri som midler i den økonomiske politik. Det kunne ikke benægtes, at den internationale valutakrise var hovedårsagen til de pengepolitiske problemer, men regeringens fejlagtige økonomiske politik havde bidraget til at gøre problemerne større. Ophævelsen af obligationsrationeringen var således en fatal fejltagelse, som, fordi man samtidig krampagtigt havde villet fastholde obligationskurserne, havde nødvendiggjort Nationalbankens fantastisk store opkøb af obligationer. Det viste sig da også umuligt at fortsætte en sådan politik, men den havde haft store skadevirkninger. Pengene, som Nationalbanken havde benyttet til opkøbene, var bl. a. blevet brugt til spekulation i den tyske mark og til spekulation i jord og ejendomme. Det var også en fejl, at regeringen for sent havde optaget de udenlandske statslån, der skulle sikre valutakassen. Regeringen havde for sent gennemført diskontoforhøjelsen, og da man gennemførte den i første omgang, var den ikke kraftig nok. Ivar Nørgaard foreslog regeringen at genindføre obligationsrationeringen i en forbedret form, der i mindre grad havde de ulemper, som den tidligere rationering havde haft. Den blanding af rationering og frivillig ordning, som regeringen nu havde fået Nationalbanken til at gennemføre, ville gå ud over kommunerne og det sociale byggeri. Han hilste med glæde, at regeringen havde besluttet at nedsætte et hurtigt arbejdende udvalg til at tage sig af de mere dybtgående ændringer i realkreditvæsenet, men indtil sådanne ændringer blev gennemført, måtte der gennemføres en differentieret og smidig rationering, der kunne tilgodese den produktion, som ud fra et samfundsmæssigt synspunkt var nødvendig. Man havde fra regeringen sagt, at opsparingen var for lille. Heroverfor havde socialdemokratiet foreslået at udbygge det sociale pensionsvæsen gennem udvidede fondsdannelser. Det ville være en konstruktiv løsning på problemet. Alle de ordninger, regeringen havde foreslået, gjorde indkomst- og formuefordelingen mere skæv og var derfor asociale. Med hensyn til personaleloftet måttet der differentieres i højere grad, og fordelingen mellem højtlonnedes og mindre højtlonnedes placering i arbejdet måtte indgå i overvejelserne. Nedskæringen i anlægsudgifterne var ikke nogen egentlig besparelse, men en udsættelse, men også her måtte der differentieres, så at nedskæringerne f. eks. ikke ramte det sociale område så hårdt.

Egon Jensen (S) gjorde gældende, at det gennem måneder havde været regeringens hensigt at gennemføre en finanspolitisk stramning, og nu havde man fundet et påskud. Der var imidlertid ingen forbindelse mellem valutakrisen og de foreslåede afgiftsforhøjelser. Han undrede sig over, at man havde foreslået afgiftsforhøjelser, som i særlig grad ville virke omkostningsfordyrende ikke bare for erhvervs-

livet, men også for mange lønmodtagere. Forhøjelserne både af benzinafgiften og af vægtafgiften var urimelige, fordi de ville ramme små og store indtægter lige hårdt og således få asociale virkninger, og hertil kom de andre foranstaltninger. En restgæld på en bil ville få en renteforhøjelse på 30 pct. Afskaffelsen af papegøjepladerne ramte kun lønmodtagerne, og den samtidige ophævelse af afgiftsfritagelsen for de små vare- og lastvogne ville ramme håndværkere og erhvervsdrivende, som havde anskaffet sådanne vogne til transport af medarbejdere til fjertliggende arbejdspladser. Anskaffelsesprisen for disse vogne ville stige til mere end det dobbelte, og dette ville give sig udslag i priserne. Den finanspolitiske stramning var ikke nødvendig, men ville føre til større arbejdsløshed, større omkostninger og højere priser.

For *Hauustrup Clemmensen* (KF) var det uomtvisteligt, at den internationale valutakrise var en væsentlig del af forklaringen på de lovforslag, der nu forelå, men den fortsatte manglende balance i dansk økonomi var en anden årsag. De store underskud på den løbende danske valutabalace havde fundet sted gennem en årrække, forbruget havde i en årrække været ude af balance med produktionen. Investeringernes højde havde imidlertid afgørende betydning for mulighederne for at øge produktion og produktivitet, og diskonto-forhøjelsen var naturligvis i så henseende en byrde, som man måtte håbe ville blive af relativ kort varighed. Det konservative folkeparti lagde afgørende vægt på, at opsparringen øgedes så stærkt, som det var muligt. De gældende opsparingsfremmende ordninger skulle forlænges, men regeringen og folkettinget måtte overveje andre og mere effektive muligheder for at øge den private opsparring. En dæmpning af forbrugsstigningen var imidlertid også nødvendig, både for det offentlige og det private forbrug. Den offentlige administration måtte gøres mere rationel og dermed hurtigere og billigere. Bestræbelserne for at nedbringe statens udgiftsstigninger måtte fortsættes. Med hensyn til personaleloftet måtte han advare mod at lægge enhver stigning for had. Ikke mindst det sociale område, sygdomsbekæmpelsen og undervisningsområderne måtte kræve større personale. Det var imidlertid også nødvendigt at se på stigningstakten for det private forbrug. Afgiftsforhøjelserne ville dæmpe den, og det var hans opfattelse, at de foreslåede forhøjelser var uden sociale følgevirkninger. Man havde overvejet i stedet at forhøje merværdi-afgiften, men det ville være forbundet med administrative vanskeligheder, der ikke kunne klares uden gene for arbejdet med kilde-skattens ikrafttræden. Byggeriet var med rette betegnet som en nøgleindustri, og der var derfor sket en udpumpning af købekraft for netop at holde den lange rente nede af hensyn til byggeriets pris, men nu måtte det erkendes, at tiden var inde for en ændring af kursniveauet. Han ville gerne medvirke til, at undersøgelserne vedrørende en modernisering af realkreditlen blev fremmet, men han

understregede, at intet kunne rokke ved den nære sammenhæng mellem byggeriets størrelse og obligationsudstedelsens størrelse. Man ville fra det konservative folkepartis side nøje følge den beskæftigelsesmæssige udvikling. Der var jo fra alle sider i folketinget et stærkt ønske om at fastholde den høje beskæftigelse — det burde også oppositionen erkende — men hvis ikke den økonomiske balance blev genskabt, ville beskæftigelsen være i uhyggelig fare. Der måtte derfor gribes ind tilstrækkeligt tidligt og tilstrækkeligt effektivt.

Henry Christensen (V) tog sit udgangspunkt i Nationalbankens årsberetning, hvoraf fremgik, at vi ved udgangen af 1958 havde en nettogæld til udlandet på $\frac{1}{2}$ milliard kr., ved udgangen af 1968 på ca. 10 milliarder kr. Bruttogælden var i 1968 oppe på 25 milliarder kr., hvoraf halvdelen var kortfristet. Når man havde ladet en så stor del af udviklingen finansiere gennem gældsstiftelse til udlandet, måtte landet blive særligt følsomt over for udsving i den internationale valuta. Hertil bidrog også, at Danmarks økonomi i så høj grad var baseret på udenrigshandel. Der havde i en årrække været en utilstrækkelig balance i dansk økonomi. Det havde aktuelt bevirket de valutaproblemer, som landet stod overfor, og som havde nødvendiggjort de gennemførte begrænsninger af valutahandelen og diskontoforhøjelsen, der var omkostningsbelastende for erhvervslivet, ikke mindst for eksporterhvervene. Opgaven var derfor at tilvejebringe bedre balance i økonomien. Den kreditvidelse, der havde fundet sted, havde haft god baggrund i den erhvervs-mæssige situation og havde ikke ført til overophedning. Det var ikke forsvarligt at fortsætte med obligationsrationeringen, og det var rigtigt, at man var skredet til at afvikle forhåndsbelåningen. Det var også rigtigt, at kommunerne i højere grad blev selvfinansierende, men der måtte kunne gøres undtagelser for kommuner, der i særlig grad var ramt af udviklingsproblemer. Der måtte stilles større krav til egenopsparing i samfundet, og man lagde fra venstres side vægt på at finde veje til at støtte den private opsparing. Henry Christensen var enig med Haunstrup Clemmensen i, at nok var vi hårdt ramt af akutte vanskeligheder udefra, men virkningerne var blevet forstærket på grund af sammenhængen med den indre økonomiske balance. Det var lykkedes at tilvejebringe prisstabilitet, men indkomstudviklingen var løbet fra produktions- og produktivitetsudviklingen. Dette havde medført en stærkere forbrugsudvikling, end produktionen kunne opretholde, og nu sagde den økonomiske sagskundskab, at et nyt efterspørgselspres truede. Heroverfor havde socialdemokratiet i de forløbne måneder fremsat det ene forslag efter det andet til yderligere svækkelse af den statsfinansielle balance. Dette karakteriserede han som ansvarsløs politik. Han var glad for, at regeringen var gået i spidsen med at sige, at der måtte gennemføres offentlige besparelser, og han opfordrede regeringen til at gennemgå alle lovbundne udgifter med lovgrundlag, der var mere end

5. år gammelt. Han var også tilfreds med indsatsen for personalebesparelser. Med hensyn til øvrige foranstaltninger havde man overvejet forhøjelse af merværdiafgiften, men de nødvendige sociale kompensationer kunne ikke gennemføres uden at sinke arbejdet med kildeskatten, og man havde så i stedet fremsat de foreliggende lovforslag, der havde flere fordele. De var uden social slagside, forhøjelserne kom på områder, der ikke havde været reguleret i årevis, og man fik ryddet op i det misbrug, som papegøjepladeordningen havde medført. Han sluttede med at understrege, at formålet med den økonomiske politik var at søge gennemført så høj effektivitet, aktivitet og beskæftigelsesniveau som muligt.

Niels Helveg Petersen (RV) fandt, at de hyppige internationale kriser havde afsløret fundamentale mangler i det internationale valutasystem. Liberaliseringsbestrebelse var gået hånd i hånd med forsøg på at fastholde stabile valutakurser, men dette forudsatte, at der ikke i enkelte lande permanent var over- eller underskud på betalingsbalancen. Mangelen på harmoni i så henseende havde ført til spekulative bevægelser. Danmark havde i en årrække haft underskud på betalingsbalancen, og under de spekulative bevægelser løb Danmark en risiko for at blive tappet for sine valutareserver, og man måtte nok i den danske økonomi indrette sig på fornyede vanskeligheder. Indgrebene, som regeringen havde foreslået, var finanspolitisk begrundet. Et nyt efterspørgselspres truede, og det kunne hæmme eksporten, øge importen og sætte prisstigninger i gang. Diskontoforhøjelsen var valutamæssigt begrundet, men havde selvsagt indenlandske virkninger: øgede omkostninger for erhvervene. Det ville være uforvarligt således at lade pengepolitikken bære hele byrden, og derfor havde regeringen foreslået den finanspolitiske stramning, der jo især ville ramme transportområdet. Han var overbevist om, at man ved valget af disse områder havde undgået socialt uheldige virkninger. Også de foreslåede besparelser kunne han tilslutte sig. Socialdemokratiet havde foreslået genindførelse af obligationsrationeringen, men det ville på dette tidspunkt være virkningsløst. Det tog tid, før den virkede. En varig løsning forudsatte imidlertid mere gennemgribende reformer af realkreditsystemet, og han ville stærkt tilskynde til, at arbejdet hermed fremmedes mest muligt.

Aksel Larsen (SF) bebrejdede regeringen, at den panikagtigt havde forhøjet diskontoen til 9 pct. og derpå præsenteret folketinget for de foreliggende lovforslag uden at have forhandlet med folketingets andre partier. Der var ingen grund til panik, og der var ingen andre lande, der havde truffet lignende panikagtige foranstaltninger. Valutabeholdningen var ganske rigtigt svundet ind, men der var jo reserver og desuden trækningsretten i Den internationale Valutafond. Regeringen brugte den internationale valuta-krise som motivering for forslagene om afgiftsforhøjelser, men det

hørte ingen steder hjemme. Hvis der var vanskeligheder, var det regeringens skyld. Den overilede nedsættelse i sin tid af diskontoen og ophævelsen af obligationsrationeringen havde en stor del af skylden. Regeringen havde ved hjælp af finanspolitiske stramninger forsøgt at føre en liberal pengepolitik, og denne letsindige politik havde man fastholdt, så længe Nationalbanken kunne presses til at pumpe penge ud til obligationsopkøb. Den nu foretagne diskonto-forhøjelse til 9 pct. kunne han ikke godkende. Den ramte med omgående virkning byggeriet og erhvervslivet og bremsede investeringerne. Heller ikke afgiftsforhøjelserne kunne han tiltræde. Regeringens politik ville begrænse den økonomiske virksomhed og skabe arbejdsløshed. De foreslåede besparelser ville især ramme bygge- og anlægsvirksomheden og herigennem yderligere skade beskæftigelsesgraden. Der var brug for større eksport, men man fremkaldte ikke eksport ved at skabe arbejdsløshed på nogle områder for at skaffe arbejdskraft til eksportindustriene. Eksport fremkaldtes ved, at man skabte afsætningsmuligheder i udlandet, og et stort og købekraftigt hjemmemarked var en forudsætning for, at eksporterhvervene kunne trives. Danmark kunne producere sig ud af de vanskeligheder, som regeringen havde skabt, men der måtte føres en fornuftig penge- og kreditpolitik, og der måtte skaffes kapital til investering i samfundsgavnlig produktion og kreditter til eksporterhvervene. Regeringen havde skåret boligfonden ned og ville nu yderligere vanskeliggøre byggeriet. Man burde i stedet have forøget bevillingerne til boligfonden og stillet store midler til rådighed for kommunerne til rensningsanlæg og andet. Man kunne spare på andre områder. Militæret kunne udmærket skæres 500 mill. kr. i første omgang. Den kursændring, der tiltrængtes, kunne og ville den nuværende regering ikke foretage, og den burde derfor erkende sin fallit og gå.

Sigsgaard (VS) fandt det urimeligt, at folk med jævne indtægter skulle betale for valutaspekulationen. Krisen var skabt først og fremmest af Tyskland gennem en kynisk magtpolitik, der havde sat gang i den internationale valutaspekulation. Det mindste, man kunne have gjort fra den danske regerings side, var at true tyskerne med handelsrestriktioner. Regeringen havde imidlertid foreslået forbrugsbegrænsninger, der ikke havde noget at gøre med valutakrisen, og som sædvanlig skulle boligbyggeriet holde for, ligesom kommunerne ville få store økonomiske vanskeligheder. Regeringens anlægsarbejder ville blive udskudt og erhvervslivets investeringer fordyret. Alt dette ville med stor sandsynlighed medføre en væsentlig stigning i arbejdsløsheden. Det var i øvrigt forkert at stille alle ministerierne lige med hensyn til besparelserne og personaleloftet. Man burde tage det meste af nedskæringen på det militære område. Regeringen havde grebet forkert og for sent ind. Det, der nu burde iværksættes, var forberedelse af handelsrestriktioner mod Tyskland og genind-

førelse af obligationsrationering med differentieret rente. På længere sigt måtte det være slut med den frie obligationsudstedelse.

Kai Møllke (u.p.) bebrejdede regeringen, at den var fremkommet med lovforslagene så hovedkulds, at der ikke var levnet folketinget tid til at sætte sig ind i forslagene. Så vidt han havde forstået, skulle der foretages budgetnedskeepinger, men der forelå intet om, hvad nedskeepingerne skulle ramme. Sådant en blankofuldmagt til regeringen kunne han ikke tage alvorligt. Dernæst havde man foreslået afgiftsforhøjelser for transportmidlerne og automobilbranchen. Det kunne da umuligt redde Danmarks konkurrenceevne og inspirere til opsparing, at man fordyrede boligerne og transportmidlerne, faktorer, der indik i industriens omkostninger. I en periode, hvor det kneb med eksportmulighederne for visse industrier, gjaldt det om at skaffe sig et sundt, holdbart hjemmemarked, hvorfor han anså denne side af regeringens forslagsvirksomhed for helt forfejlet. Efter at lønmodtagerne havde fået de lønstigninger, som regeringen selv anså for passende, ville man nu gennem afgiftslove, gennem højere rente og højere omkostninger for erhvervslivet inddrage det lidt, som man havde givet, og samtidig skabte man risiko for, at beskæftigelsen blev endnu ringere, end den var i forvejen.

Efter 1. behandling henvistes lovforslagene til behandling i et udvalg, hvor det imidlertid ikke lykkedes at tilvejebringe enighed om forslagene, og ved 3. behandling vedtoges det her omhandlede lovforslag med en enkelt ændring vedrørende lovens ikrafttrædelsestidspunkt med 89 (KF, V og RV) stemmer mod 65 (S, SF, VS og SA).

50. Lov om forhøjelse af vægtafgiften af motorkøretøjer m. v. (Fungerende finansminister *Ninn-Hansen*). [A. sp. 5121. C. sp. 819].

Mundtlig fremsættelse $\frac{14}{5}$ (F. sp. 6592). 1. beh. $\frac{14}{5}$ (F. sp. 6620). Partiernes ordførere: Ivar Nørgaard (Egon Jensen), Haunstrup Clemmensen, Henry Christensen, Niels Helveg Petersen, Aksel Larsen og Sigsgaard. Henvist til samme udvalg som forslag til lov om tillægsafgift af benzin, se nærmest foregående sag. Betænkning (B. sp. 2129) afgivet $\frac{21}{5}$. 2. beh. $\frac{22}{5}$ (F. sp. 6897). Henvist til fornyet udvalgsbehandling. Tillægsbetænkning (B. sp. 2165) afgivet $\frac{22}{5}$. 3. beh. $\frac{23}{5}$ (F. sp. 7013). *Loven stadfæstet 23. maj 1969.* (Lovt. nr. 198).

Ved loven forhøjes de i lov om vægtafgift af motorkøretøjer m. v., jfr. lovbekendtgørelse nr. 160 af 4. maj 1965,

som ændret ved lov nr. 140 af 14. april 1966, fastsatte vægtafgiftssatser med 80 pct. for personmotorkøretøjer — bortset fra busser og hyrevogne — samt påhængs- og sættevogne til personbefordring. For busser, hyrevogne, vare- og lastmotorkøretøjer, påhængs- og sættevogne til godstransport m. m. samt de i lovens § 5, I, nævnte traktorer forhøjedes satserne med 25 pct.

Køretøjer, som er afgiftsberigtiget med halv afgift efter § 5, stk. 2, i loven om omsætningsafgift af motorkøretøjer m. v. (papegøjepladevogne), ligestilles med personmotorkøretøjer ved beregning af vægtafgift. Ifølge forhøjelsesloven vil dette fortsat være tilfældet for vogne, der er eller senest den 31. december 1969 bliver afgiftsberigtiget efter disse regler. For varevogne, der efter ikrafttrædelsen af de samtidig gennemførte nye regler i loven om omsætningsafgift af motorkøretøjer, jfr. nærmest følgende sag, berigtiges med halv omsætningsafgift, skal betales vægtafgift efter varevognssatserne.

Forhøjelsesloven bestemmer, at merindtægten ved forhøjelserne skal indgå i statskassen. Det hidtil gældende fradrag på $1\frac{1}{2}$ pct. i vejfundsandelen til dækning af opkrævningsomkostninger ophæves.

Forhøjelserne har virkning for det enkelte køretøj for afgiftsperioder, der indtræder fra og med den 1. august 1969.

Provenuet af forhøjelserne blev anslået til 350 mill. kr. på årsbasis, 200 mill. kr. for finansåret 1969-70.

Lovforslaget behandlede i folketinget sammen med forslag til lov om tillægsafgift af benzin m. fl. lovforslag, se nærmest foregående sag. Efter udvalgsbehandling sammen med disse lovforslag vedtoges det ved 3. behandling med en enkelt ændring, der var en følge af et samtidigt gennemført ændringsforslag vedrørende lovforslaget om omsætningsafgift af motorkøretøjer m. v., med 89 stemmer mod 65.

51. Lov om ændring af lov om omsætningsafgift af motorkøretøjer m. v. (Fungerende finansminister *Ninn-Hansen*). [A. sp. 5127. C. sp. 821].

Mundtlig fremsættelse $1\frac{4}{5}$ (F. sp. 6592). 1. beh. $1\frac{4}{5}$ (F. sp. 6620). Partiernes ordførere: Ivar Nørgaard (Egon Jensen),

Haunstrup Clemmensen, Henry Christensen, Niels Helveg Petersen, Aksel Larsen og Sigsgaard. Henvist til samme udvalg som forslag til lov om tillægsafgift af benzin, se side 158. Betænkning (B. sp. 2129) afgivet $21/5$. 2. beh. $22/5$ (F. sp. 6897). Henvist til fornyet udvalgsbehandling. Tillægsbetænkning (B. sp. 2165) afgivet $22/5$. 3. beh. $23/5$ (F. sp. 7014). *Loven stadfæstet 23. maj 1969.* (Lovt. nr. 197).

Ifølge § 4, nr. 7, i lov om omsætningsafgift af motorkøretøjer m. v., jfr. lovbekendtgørelse nr. 151 af 30. april 1966, som ændret ved lov nr. 183 af 26. maj 1967 (registreringsafgiften), er *vare- og lastvogne* fritaget for afgift. Fritagelsen er dog bl. a. betinget af, at køretøjernes anvendelse til personbefordring begrænses som nærmere angivet i bestemmelsen. Tilladt er kørsel med personer, der er nødvendige ved på- og aflæsning, og i forbindelse med godstransport kørsel med én passager foruden føreren. Endvidere er det tilladt at benytte køretøjerne til befordring af personer, der er ansat i ejerens (brugerens) virksomhed, til og fra den arbejdsplads, hvor det medbragte materiel skal anvendes af de pågældende. Bortset fra disse specielle tilfælde må køretøjerne udelukkende benyttes til godstransport.

Ved den her omhandlede ændringslov, der trådte i kraft den 24. maj 1969, ændres fritagelsesbestemmelsen, således at *afgiftsfritagelsen* for køretøjer til godstransport begrænses til lastbiler med tilladt totalvægt over 3 t samt påhængs- og sættevogne. Varevogne med totalvægt ikke over 3 t pålægges halv afgift efter afgiftssatserne for personvogne, og således at varevogne herefter tillades anvendt til *personbefordring*, herunder såvel forretningskørsel som privatkørsel, alene med den begrænsning, at der ikke må anbringes passagerer uden for førerrummet bortset fra befordring af personer, der er ansat i ejerens (brugerens) virksomhed, til eller fra den arbejdsplads, hvor det medbragte materiel skal anvendes af de pågældende.

Endvidere er den hidtidige adgang til at berigtige visse vogntyper med halv afgift efter lovens § 5, stk. 2, ophævet. Nye motorkøretøjer af typer, som er konstrueret eller indrettet

til såvel personbefordring som godstransport, kan dog i følgende tilfælde fortsat berigtiges med *halv afgift* efter de hidtil gældende bestemmelser i § 5, stk. 2:

- 1) Køretøjer, der inden lovens ikrafttræden er toldberigtiget eller fremstillet i, eventuelt ombygget til, en sådan skikkelse, at de opfyldte betingelserne for den nævnte afgiftsberigtigelse. Afgiftsberigtigelse skal finde sted inden 1. juli 1969.
- 2) Køretøjer, der efter lovens ikrafttræden toldberigtiges i en sådan skikkelse, at de opfylder betingelserne for den nævnte afgiftsberigtigelse, og som er indført her til landet i henhold til bindende kontrakter med automobilfabrikken, indgået senest den 13. maj 1969. Afgiftsberigtigelse skal finde sted inden 1. januar 1970.

Finansministeren kan fastsætte tilsvarende overgangsregler for køretøjer, der samles her i landet af indførte dele.

Disse overgangsbestemmelser indføjedes i loven under lovforslagets 2. behandling i folketinget ifølge ændringsforslag af finansministeren i folketingsudvalgets betænkning.

Provenuet af ændringerne anslås i bemærkningerne til lovforslaget til at ville udgøre omkring 100 mill. kr. på årsbasis.

Om baggrunden for ændringerne udtalte *den fungerende finansminister* ved lovforslagets fremsættelse i folketinget bl. a.:

„ Lovforslaget om en ændring af registreringsafgiften af biler er det første led i en påtænkt reform af denne lov. Man har i den sidste snes år haft en regel, hvorefter varevogne kunne anvendes til persontransport mod betaling af halv afgift. Denne ordning har imidlertid i de forløbne år fået et omfang, der går langt ud over forudsætningerne for dens gennemførelse. En væsentlig del af de køretøjer, som i dag berigtiges med halv afgift, er i realiteten personvogne af stationcartypen, hvor man blot har erstattet de bageste sidevinduer med påsvejsede jernplader. Der er således opstået en i sikkerhedsmæssig henseende ringere kategori af personbiler på halv afgift.

Efter den gældende lov må varevogne, der er fritaget for afgift, kun benyttes i forbindelse med godstransport. Der er imidlertid i de senere år fremkommet talrige personvognsprægede varevognsmodeller, og samtidig går udviklingen på betydelige erhvervsområder i retning af en kombineret person- og godstransport, hvilket skaber administrative vanskeligheder. Det foreslås nu at

pålægge samtlige små vare- og lastbiler på højst 3 t halv afgift, samtidig med at køretøjerne frigives til personbefordring såvel i forretningsøjemed som til privat brug med den begrænsning, at der ikke må transporteres personer uden for førerhuset.

Der er efter min opfattelse ikke tvivl om, at den udbredte kørsel med „papegojevogne“ og afgiftsfritagne varevogne på gule plader har bevirket en mindreindtægt af registreringsafgiften i de senere år. Vi har derfor i forbindelse med den finanspolitiske stramning anset det for naturligt nu at søge reglerne ændret på disse områder. Om denne ændring af registreringsafgiften vil jeg i øvrigt sige, at den går mod de forventninger, man har haft inden for bilbranchen — og ikke helt uden grund — om, at registreringsafgiften ville blive sat noget ned samtidig med en revision af vægtafgiften i opadgående retning. Regeringen er opmærksom på det problem, der her foreligger, men har ikke anset det for muligt i den aktuelle situation at nedsætte registreringsafgiften.

Der kan også af trafikpolitiske grunde senere blive behov for en mere gennemgribende omlægning af motorbeskatningen. “

Lovforslaget behandledes i folketinget sammen med forslag til lov om tillægsafgift af benzin, se side 158. Udvalgsbehandlingen resulterede i forskellige ændringsforslag af finansministeren, hvoraf de vigtigste er omtalt i det foregående. Efter vedtagelse af ministerens ændringsforslag vedtoges det ændrede lovforslag ved 3. behandling med 89 (KF, V og RV.) stemmer mod 65 (S, SF, VS og SA).

52. Lov om ændring af lov om almindelig omsætningsafgift (merværdiafgift). (Fungerende finansminister *Ninn-Hansen*). [A. sp. 5109. C. sp. 825].

Mundtlig fremsættelse $\frac{14}{5}$ (F. sp. 6592). 1. beh. $\frac{14}{5}$ (F. sp. 6621). Partiernes ordførere: Ivar Nørgaard (Egon Jensen), Haunstrup Clemmensen, Henry Christensen, Niels Helveg Petersen, Aksel Larsen og Sigsgaard. Henvist til samme udvalg som forslag til lov om tillægsafgift af benzin, se side 158. Betænkning (B. sp. 2129) afgivet $\frac{21}{5}$. 2. beh. $\frac{22}{5}$ (F. sp. 6897). Henvist til fornyet udvalgsbehandling. Tillægsbetænkning (B. sp. 2165) afgivet $\frac{22}{5}$. 3. beh. $\frac{23}{5}$ (F. sp. 7015). *Loven stadfæstet 23. maj 1969.* (Lovt. nr. 196).

Ved loven, der trådte i kraft den 24. maj 1969, foretoges nogle mindre væsentlige, teknisk betonedede ændringer i lov om almindelig omsætningsafgift (merværdiafgift), jfr. lovbekendt-

gørelse nr. 6 af 3. januar 1968, som senest ændret ved lov nr. 173 af 30. april 1969. Ændringerne var konsekvenser af de samtidig gennemførte ændringer i lov om omsætningsafgift af motor-køretøjer m. v., se nærmest foregående sag.

Lovforslaget behandledes i folketinget sammen med forslag til lov om tillægsafgift af benzin m. fl. lovforslag, se side 158. Med nogle få ændringer, bl. a. vedrørende ikrafttrædelsestidspunktet, vedtoges det ved 3. behandling med 88 stemmer (KF, V og RV) mod 65 (S, SF, VS og SA).

53. Lov om udstedelse af statspræmieobligationer.

(Fungerende finansminister *Ninn-Hansen*). [A. sp. 5117. C. sp. 827].

Mundtlig fremsættelse $1\frac{1}{5}$ (F. sp. 6592). 1. beh. $1\frac{1}{5}$ (F. sp. 6621). Partiernes ordførere: Ivar Nørgaard (Egon Jensen), Haunstrup Clemmensen, Henry Christensen, Niels Helveg Petersen. Aksel Larsen og Sigsgaard. Henvist til samme udvalg som forslag til lov om tillægsafgift af benzin, se side 158. Betænkning (B. sp. 2129) afgivet $2\frac{1}{5}$. 2. beh. $2\frac{2}{5}$ (F. sp. 6897). Henvist til fornyet udvalgsbehandling. Tillægsbetænkning (B. sp. 2165) afgivet $2\frac{2}{5}$. 3. beh. $2\frac{3}{5}$ (F. sp. 7015). *Loven stadfæstet 23. maj 1969.* (Lovt. nr. 213).

Lovens § 1 er sålydende:

„§ 1. Finansministeren bemyndiges til at udstede et statspræmieobligationslån til et beløb af 100 mill. kr.

Stk. 2. Obligationerne, der hver lyder på 100 kr., forfalder til betaling med deres pålydende 25 år efter udstedelsesdagen. Tilbagebetalingen sker uden fradrag af skat eller afgift til staten.

Stk. 3. Obligationerne bærer ingen rente, men deltager i to årlige præmiebetalinger. Den samlede præmiesum udgør 7 mill. kr. årlig. Præmiebetalingen foregår på grundlag af udtrækning mellem samtlige obligationer af lånet.“

Lovens §§ 2-6 og 8 indeholder nogle teknisk betonedede bestemmelser, som ganske svarer til de bestemmelser, som er gældende for de tidligere præmieobligationslån.

I lovens § 7 findes en bestemmelse, som ikke fandtes i de tidligere love om præmieobligationer. Ved bestemmelsen bemyndiges finansministeren til med tilslutning af folketingets finansudvalg at opsigte lånet med 1 års varsel, dog tidligst til indfrielse den 1. oktober 1979. Bestemmelsen er indsat under hensyn til det nye låns lange løbetid og relativt høje forrentning.

Omkostningerne i forbindelse med lånets udstedelse anslås til 1,5-2,0 mill. kr., og lånet påregnes emitteret i oktober 1969, således at 1. trækning finder sted i januar 1970.

Lovforslaget behandlede i folketinget sammen med forslag til lov om tillægsafgift af benzin m. fl. lovforslag, se side 158. Efter udvalgsbehandling sammen med disse lovforslag vedtoges det ved 3. behandling uden ændringer med 88 stemmer (KF, V og RV) mod 65 (S, SF, VS og SA).

54. Lov om fornyelse af et statspræmieobligationslån.

(Finansminister *Poul Møller*). [A. sp. 1179. C. sp. 53].

Skriftlig fremsættelse ²³/₁₀ (F. sp. 744). 1. beh. ⁶/₁₁ (F. sp. 1418). Partiernes ordførere: Hans Lund, Jørgen Jensen, Jens Frandsen og Martin Pedersen. 2. beh. ¹²/₁₁ (F. sp. 1487). 3. beh. ¹⁴/₁₁ (F. sp. 1645). *Loven stadfæstet 27. november 1968.* (Lovt. nr. 385).

Lovens indhold er, at der optages et *nyt statspræmieobligationslån* på 100 mill. kr. til erstatning for det i henhold til lov nr. 277 af 9. juni 1948 og lov nr. 451 af 25. november 1950 udstedte 15-årige præmieobligationslån. Dette lån optages således, at *gyldigheden af de udstedte præmieobligationer forlænges* for en 15-årig periode fra 1. oktober 1969 (§ 2), dog er *obligationsejere berettiget til at få deres præmieobligationer indløst* fra den 1. oktober 1969 til pålydende værdi uden fradrag af skat eller afgift til staten (§ 3). I øvrigt svarer bestemmelserne i loven til de bestemmelser, der gælder for statens andre præmieobligationslån.

Lovforslaget fik i folketinget tilslutning fra alle ordførerne, og det blev ikke underkastet udvalgsarbejde. Det blev ved 3. behandling vedtaget enstemmigt med 133 stemmer.

55. Lov om statsgaranti for obligationslån optaget af Færøernes Realkreditinstitut. (Finansminister *Poul Møller*). [A. sp. 1117. C. sp. 55].

Skriftlig fremsættelse $^{23}/_{10}$ (F. sp. 745). 1. beh. $^6/_{11}$ (F. sp. 1411). Partiernes ordførere: Johan Nielsen, Hans Kjær, P. E. Eriksen, Svend Haugaard og Djurhuus. 2. beh. $^{12}/_{11}$ (F. sp. 1486). 3. beh. $^{14}/_{11}$ (F. sp. 1645). *Loven stadfæstet 27. november 1968.* (Lovt. nr. 384).

Hensigten med loven er ifølge fremsættelsen at støtte den vigtigste næringsgren på Færøerne, fiskerierhvervet, ved at give *statsgaranti til Realkreditinstitutets obligationer*, fordi disse kun med denne garanti vil kunne opnå rimelige kurser. Finansministeren bemyndiges derfor til på statskassens vegne at meddele garanti for forrentning og tilbagebetaling af obligationslån, som Færøernes Realkreditinstitut inden for et beløb af 50 mill. kr. måtte optage i perioden 1. april 1969 til 31. marts 1974 til finansiering af udlån mod sikkerhed i fiskerfartøjer hjemmehørende på Færøerne.

Lovforslaget fik i folketinget tilslutning fra alle partiers ordførere, det blev ikke underkastet udvalgsbehandling, og ved 3. behandling blev det vedtaget enstemmigt med 114 stemmer.

56. Lov om ophævelse af lånekassen for Sønderjylland. (Finansminister *Poul Møller*). [A. sp. 2621. C. sp. 279].

Skriftlig fremsættelse $^{11}/_{12}$ (F. sp. 2386). 1. beh. $^{21}/_{1}$ (F. sp. 2910). Partiernes ordførere: Gorrson, Burgdorf, Johan Philip- sen, Jens Peter Jensen (Agerskov). Henvist til udvalg på 17 medlemmer (Burgdorf, Mads Eg Damgaard, Fanger [formand], Niels Ravn, Johan Philip- sen [næstformand], Niels Eriksen, From, Jens Peter Jensen (Agerskov), Jørgen Andersen, Martin Pedersen, Gorrson, Grünbaum, Egon Jensen, Hans Lund, Knud Nielsen, Teichert og Gunhild Due. Betænkning (B. sp. 617) afgivet $^{27}/_{2}$. 2. beh. $^{11}/_{3}$ (F. sp. 4566). 3. beh. $^{14}/_{3}$ (F. sp. 4781). *Loven stadfæstet 29. marts 1969.* (Lovt. nr. 103).

Ved loven ophæves lånekassen for Sønderjylland, således at dens aktiver, passiver og andre rettigheder og forpligtelser overtages af statskassen. Endvidere anvendes lånekassens udestående fordringer som kapitalindskud i en selvstændig fond, der oprettes i samarbejde med de sønderjyske sparekasser (§ 1).

Ifølge lovens § 2 ophæves lov nr. 38 af 12. marts 1927 om oprettelsen af lånekassen i Sønderjylland. Dokumenter vedrørende lån ydet af lånekassen er i samme omfang som hidtil fritaget for stempel- og tinglysningssafgifter til det offentlige.

Lovforslaget var et led i en administrativ forenkling, hvorved forvaltningen af udlånsvirksomheden henlægges til Sønderjylland.

Udvalget indstillede lovforslaget til vedtagelse uændret. Betænkningen indeholdt en henstilling om, at § 2 i vedtægten for den selvejende fond blev ændret således, at andre end de udtrykkeligt nævnte undtagelsesvis kan få lån af fonden.

Lovforslaget vedtoges enstemmigt ved 3. behandling.

57. Lov om Danmarks tiltrædelse af ændringer i og tilføjelser til Den internationale Valutafondoverenskomst af 22. juli 1944. (Finansminister *Poul Møller*). [A. sp. 3523. C. sp. 257].

Skriftlig fremsættelse $29/1$ (F. sp. 3316). 1. beh. $12/2$ (F. sp. 3953). Partiernes ordførere: Ivar Nørgaard, Jørgen Jensen, Per Federspiel, Amtoft og Sigsgaard. 2. beh. $19/2$ (F. sp. 4172). 3. beh. $21/2$ (F. sp. 4344). *Loven stadfæstet 27. februar 1969.* (Lovt. nr. 58).

Lovens indhold er, at finansministeren bemyndiges til at tiltræde de af Den internationale Valutafonds repræsentantskab den 31. maj 1968 godkendte ændringer i og tilføjelser til overenskomst af 22. juli 1944 vedrørende Den internationale Valutafond samt til at udnytte de rettigheder og påtage sig de forpligtelser, der er forbundet med de heri nævnte særlige trækningsrettigheder.

Ifølge bemærkningerne går konventionen ud på, at der etableres særlige trækingsrettigheder (Special Drawing Rights, i det følgende kaldet SDR, i Valutafonden).

SDR er i realiteten et gennem Valutafonden kanaliseret system af gensidige trækingsrettigheder centralbankerne imellem. De er angivet i regningsenheder, hvis guldværdi er lig med den nuværende guldparitet af US-dollaren. Valutafonden skal oprette en „særlig trækingskonto“, hvor alle SDR-bevægelser posteres, og hvert af deltagerlandene får en separat konto. Administrationen af SDR vil blive varetaget af Valutafonden og dennes kompetente organer — bestyrelsen og repræsentantskabet — men vil blive holdt adskilt fra Valutafondens almindelige virksomhed.

Beslutninger om tildeling af SDR er ikke betinget af nogen modydelse i form af indbetalinger fra deltagerlandenes side, der betingelsesløst kan anvende SDR til køb af konvertibel valuta hos andre deltagere. Med hensyn til administrationen vil de løbende transaktioner af SDR blive varetaget af Nationalbanken.

Lovforslaget fik tilslutning fra alle partiers ordførere undtagen VSs. Det blev ikke underkastet udvalgsbehandling, og det blev ved 3. behandling vedtaget enstemmigt med 122 stemmer, mens 3 medlemmer (VS og Kai Moltke (u. p.)) tilkendegav, at de hverken stemte for eller imod.

58. Lov om optagelse af statslån i udlandet. (Finansminister *Poul Møller*). [A. sp. 3501. C. sp. 303].

Skriftlig fremsættelse $29/1$ (F. sp. 3322). 1. beh. $12/2$ (F. sp. 3959). Partiernes ordførere: Lysholt Hansen, Jørgen Jensen, Foged, Grethe Philip, Aksel Larsen og Sigsgaard. Henvist til udvalg på 17 medlemmer (Jørgen Jensen [næstformand], Clara Munck, Niels Ravn, Stetter, Damsgaard [formand], Foged, Jens Peter Jensen (Sorø amt), Erik Hansen (Ålborg amt), Grethe Philip, Lindegård Rasmussen, Gorrsen, Grünbaum, Lysholt Hansen, Evald Kristensen, Poul Nilsson, Søgaard og Poul Dam). Betænkning (B. sp. 643) afgivet $11/3$. 2. beh. $19/3$ (F. sp. 4924). 3. beh. $21/3$ (F. sp. 5027). *Loven stadfæstet 29. marts 1969.* (Lovt. nr. 115).

Efter loven bemyndiges finansministeren til at optage lån i udlandet til et samlet beløb af indtil 500 mill. kr. i udenlandsk

valuta. De med gennemførelsen af loven forbundne udgifter afholdes på de årlige finanslove.

Formålet med en sådan bemyndigelse er at skabe mulighed for at styrke valutalikviditeten gennem optagelse af statslån i udlandet.

Lovforslaget gav ved 1. behandling *Lysholt Hansen* (S) anledning til nogle kritiske bemærkninger om regeringens økonomiske politik. Han kunne dog — ligesom samtlige andre ordførere — give tilslutning til lovforslaget, som vedtoges enstemmigt ved 3. behandling.

59. Lov om investeringsfradrag i egnsudviklingsområder. (Finansminister *Poul Møller*). [A. sp. 1171. C. sp. 225].

Skriftlig fremsættelse ²³/₁₀ (F. sp. 740). 1. beh. ¹²/₁₁ (F. sp. 1487). Partiernes ordførere: Ove Hansen, Stetter, Kristen Østergaard, Kirkegaard, Arne Larsen og Sigsgaard. Henvist til samme udvalg som forslag til lov om ændringer i lov om egnsudvikling, se side 278. Betænkning (B. sp. 457) afgivet ³¹/₁. 2. beh. ⁴/₂ (F. sp. 3523). Henvist til fornyet udvalgsbehandling. Tillægsbetænkning (B. sp. 505) afgivet ⁹/₂. 3. beh. ¹¹/₂ (F. sp. 3883). *Loven stadfæstet 20. februar 1969.* (Lovt. nr. 36).

Loven har følgende indhold:

„§ 1. Investeringsfradrag efter reglerne i denne lov kan foretages i anledning af opførelse, ombygning eller forbedring af erhvervsbygninger i Thisted amt, Hjørring amt, Ålborg amt, Tønder amt og Bornholms amt, således som disse amter er afgrænset ved lovens ikrafttræden.

Stk. 2. Investeringsfradrag kan foretages, når

- a) opførelse af en nybygning eller ombygning af en bygning, der ikke hidtil har været afskrivningsberettiget, er fuldført i tiden 1. oktober 1968–31. december 1970 og inden for dette tidsrum er taget i brug til et formål, der giver ret til afskrivning efter lov om skattemæssige afskrivninger m. v.,
- b) ombygning eller forbedring af en afskrivningsberettiget bygning er fuldført i det tidsrum, der er nævnt under a).

§ 2. Ved opgørelsen af den skattepligtige indkomst for hvert af indkomstårene 1970, 1971, 1972 og 1973 kan investeringsfradrag foretages med 5 pct. af anskaffessummen for bygningen og de særlige installationer i denne eller af ombygnings- eller forbedringsudgiften. Det er dog en betingelse, at bygningen ved indkomstårets udgang tilhører den skattepligtige og buges til et formål, der giver ret til skattemæssige afskrivninger.

Stk. 2. Anskaffessummen samt ombygnings- eller forbedringsudgiften opgøres efter reglerne i lov om skattemæssige afskrivninger m. v., jfr. dog stk. 3. Er kun en del af bygningen afskrivningsberettiget, finder den nævnte lovs § 20 tilsvarende anvendelse.

Stk. 3. Er der ydet investeringstilskud efter egnsudviklingslovens § 11, nedsættes anskaffessummen med den del af tilskuddet, der vedrører bygningen, de særlige installationer og byggegrunden. Er investeringstilskuddet ikke opgjort endeligt, beregnes nedsættelsen foreløbig på grundlag af det tilskud, hvorom der er givet den skattepligtige tilsagn, og skatteansættelsen reguleres, når det endelige tilskudsbeløb er opgjort.

Stk. 4. Investeringsfradrag kan kun beregnes af det beløb, hvormed anskaffessummen m. v., efter fradrag i henhold til stk. 3, overstiger 50.000 kr.

Stk. 5. Investeringsfradrag kan kun foretages, hvis et årligt fradragsbeløb, der opgøres efter stk. 1-4, er 100 kr. eller derover.

§ 3. Investeringsfradraget berører ikke størrelsen af de afskrivninger, der kan foretages efter lov om skattemæssige afskrivninger m. v. Fradraget berører heller ikke opgørelsen af en eventuel salgsfortjeneste efter lov om særlig indkomstskat m. v. eller efter § 5, stk. 1, litra a, i statsskattelov nr. 149 af 10. april 1922.

§ 4. Loven gælder ikke for Færøerne og Grønland.“

Loven, der har til formål at imødegå de særlige vanskeligheder med hensyn til aktivitet og beskæftigelse, som gør sig gældende i visse egne af landet, behandles i folketinget sammen med det af

handelsministeren fremsatte *forslag til lov om ændringer i lov om egnsudvikling*, se nedenfor side 278.

Efter loven gælder ordningen for opførelse, ombygning eller forbedring af bygninger, hvorpå der kan afskrives skattemæssigt efter afskrivningsloven. Det drejer sig om to grupper af bygninger:

Gruppe a.

Driftsbygninger inden for landbrug, pelsdyavl, fjerkræavl, dambrug, fiskeri, skovbrug, gartneri, industri, butikshandel, håndværk, sportshaller, benzinstationer, vognvaskerier, fragtmandscentraler og lagerbygninger, der benyttes i forbindelse med de nævnte virksomheder eller inden for engroshandel.

Gruppe b.

Biografer, teatre, forlystelsesetablissementer, forsamlingsbygninger, selskabslokaler, hoteller, restauranter, skoler, alderdoms- eller plejehjem, der omfattes af § 7 i lov om omsorg for invalidepensionister og folkepensionister, garager, laboratorier og lagerbygninger, der benyttes i forbindelse med de nævnte virksomheder.

Den i § 1 fastsatte tidsmæssige begrænsning er begrundet i, at ordningen alene er tænkt som en kortsigtet foranstaltning til imødegåelse af øjeblikkelige vanskeligheder i de pågældende områder.

Ved fremsættelsen af lovforslaget fremhævede *finansministeren* bl. a.:

„De bygninger, ordningen skal omfatte, er de samme, som kan gøres til genstand for skattemæssige afskrivninger efter afskrivningsloven. Det drejer sig altså om langt den overvejende del af erhvervsbyggeriet. Når det foreslås at medtage alle disse bygninger, skyldes det ønsket om hurtigt at fremkalde et almindeligt opsving i aktiviteten og beskæftigelsen i de pågældende områder.

Den skattemæssige fordel, der indrømmes ved det nævnte erhvervsbyggeri, skal efter forslaget bestå i, at den skattepligtige kan foretage et såkaldt investeringsfradrag i den skattepligtige indkomst. Fradraget skal udgøre en vis procentdel af den anskaffelsessum, ombygnings- eller forbedringsudgift, hvorpå der kan afskrives efter afskrivningsloven. I bemærkningerne til lovforslagets § 2 er der redegjort nærmere for virkningerne af, at anskaffelsessummen skal opgøres efter afskrivningslovens regler. Det medfører bl. a., at prioritetsomkostninger — herunder kurstab — samt udgift til erhvervelse af byggegrund ikke kan henregnes til den anskaffelsessum, hvoraf der kan beregnes investeringsfradrag.

I visse tilfælde skal der dog foretages en nedsættelse af den anskaffelsessum, der er opgjort efter afskrivningslovens regler. Det gælder, når der er givet investeringstilskud til det pågældende byggeri efter de regler, som handelsministeren stiller forslag om i et lovforslag om ændring af egnsudviklingsloven. I disse tilfælde skal den del af tilskuddet, der falder på bygningen, de særlige installatio-

ner i denne samt på byggegrunden, fradrages i det beløb, hvoraf investeringsfradraget beregnes.

Efter forslaget skal investeringsfradraget kunne foretages ved indkomstopgørelsen for indkomstårene 1970, 1971, 1972 og 1973. I hvert af disse indkomstår kan der fradrages 5 pct. af den anskaffelsessum, som er opgjort efter de regler, jeg lige har omtalt. Bl. a. af praktiske grunde er det dog anset for hensigtsmæssigt at afskære en række mindre væsentlige bygningsinvesteringer fra investeringsfradrag. Det foreslås derfor, at fradraget på 5 pct. kun kan beregnes af det beløb, hvormed anskaffelsessummen — efter fradrag af et eventuelt investeringstilskud — overstiger 50.000 kr. Endvidere foreslås det, at der kun foretages investeringsfradrag, hvis det årlige fradragsbeløb, der opgøres efter de nævnte regler, er 100 kr. eller derover.

Efter forslaget er det en betingelse for investeringsfradraget, at bygningen ved udgangen af det pågældende indkomstår tilhører den skattepligtige og bruges til et formål, der giver ret til skattemæssige afskrivninger. Hvis den skattepligtige f. eks. sælger bygningen i 1972, får han således kun ret til investeringsfradrag i indkomstårene 1970 og 1971. Det samme gælder, hvis bygningen i 1972 overgår til en anvendelse, der ikke giver ret til skattemæssige afskrivninger.

Efter forslaget berører investeringsfradraget ikke størrelsen af de afskrivninger, der kan foretages efter afskrivningsloven. Fradraget berører heller ikke opgørelsen af en eventuel salgsfortjeneste efter loven om særlig indkomstskat eller efter statsskattelovens § 5 a.

Det har ikke været muligt at anslå det provenutab, ordningen vil medføre for staten og kommunerne. Det skyldes, at det er uvist, hvor store beløb der vil blive anvendt til erhvervsbyggeri i de 5 amter i tiden 1. oktober 1968–31. december 1970, og hvor store indtægter de pågældende virksomheder får i de indkomstår, hvor investeringsfradraget kan foretages.

Ved 1. behandlingen i folketinget kunne *Ove Hansen* (S) give tilsagn om at medvirke til forslagets gennemførelse, idet han fandt det hensigtsmæssigt at give særlige, gunstige afskrivningsregler i egnsudviklingsområderne for derved at stimulere ekspansionen. Ligesom partiets ordfører i forslaget vedrørende egnsudviklingsudvalget gjorde også *Ove Hansen* opmærksom på en henvendelse, man havde fået fra egnsudviklingsudvalget for Maribo amt. Han fandt, at der i denne henvendelse var rejst sådanne problemer, at man under det kommende udvalgsarbejde måtte overveje at udvide de områder, hvor investeringsfradrag kunne foretages.

Stetter (KF) gjorde opmærksom på, at forslaget ikke måtte ses som led i en konjunkturpolitik. Forslaget var en overbygning på de bestående afskrivningsregler, og ingen virksomheder i det øvrige land ville blive stillet dårligere ved gennemførelsen af forslaget.

På venstres vegne erklærede *Kristen Østergaard*, at såvel dette som det af handelsministeren fremsatte forslag måtte betegnes som ekstraordinære foranstaltninger til brug i en ekstraordinær situation, som viste regeringens vilje til at forbedre den produktive beskæftigelse i egnsudviklingsområderne uden samtidig at stimulere udviklingen i de områder, hvor presset havde tendens til at genoplive inflationen. Han så lovgivningen som et forsøg, der i fremtiden kunne give mere sikkerhed med hensyn til, hvilke midler der er anvendelige for med held at påvirke den erhvervsmæssige udvikling i de tyndest befolkede egne.

Også *Kirkegaard* (RV) fandt, at en ordning med investeringsfradrag var en god idé. Det var imidlertid umuligt at overskue, hvor mange virksomheder der ville gøre brug af tilbuddet og i hvilket økonomisk omfang. Han rejste derfor spørgsmål, om der ikke i loven kunne indsættes en dispensationsbeføjelse, så at bestemmelserne, i det omfang de ikke udnyttedes i de i loven nævnte amter, kunne finde anvendelse andre steder, hvor der måtte være behov derfor.

Arne Larsen (SF) så på lovforslaget med en vis begrænset velvilje. Efter hans opfattelse ville forslaget give anledning til forskelsbehandling derved, at fradraget skulle foretages i den skattepligtige indkomst, hvorved den velbeslåede bygherre ville opnå det største fradrag. I stedet burde ordningen fungere på den måde, at fradrag skulle foretages i selve skattebeløbet.

Også *Sigsgaard* (VS) fandt, at lovforslaget begunstigede de noget større virksomheder på de mindres bekostning.

I udvalgets betænkning stillede et *mindretal* (socialdemokratiets og socialistisk folkepartis medlemmer af udvalget) ændringsforslag, hvorefter også Maribo amt skulle omfattes af reglerne om investeringsfradrag. Mindretallet henviste herved til sine bemærkninger i betænkningen over forslaget til lov om ændringer i lov om egnsudvikling.

Efter en længere debat forkastedes det af mindretallet fremsatte ændringsforslag ved 2. behandling.

Efter en fornyet udvalgsbehandling, der ikke resulterede i ændringsforslag, vedtoges lovforslaget enstemmigt ved 3. behandling med 120 stemmer; 1 medlem (VS) tilkendegav hverken at stemme for eller imod.

60. Lov om ændring af lov om tipning. (Finansminister *Poul Müller*). [A. sp. 481. C. sp. 49].

Skriftlig fremsættelse $\frac{3}{10}$ (F. sp. 105). 1. beh. $\frac{9}{10}$ (F. sp. 438). Partiernes ordførere: Kjeld Olesen, Simonsen, Ib Thyregod

(Robert Christensen) og Arne Larsen. Henvist til udvalg på 17 medlemmer (Simonsen, Kirsten Gersbo, Stæhr Johansen [formand], Adam Møller, Ib Thyregod, Robert Christensen [næstformand], Søren Jensen, Martin Pedersen, Jørgen Andersen, Kirkegaard, Kjeld Olesen, Albertsen, Erhard Jakobsen, Hans Lund, Orla Pedersen, Karl Max Rasmussen og Arne Larsen). Betænkning (B. sp. 287) afgivet $^{31}_{10}$. 2. beh. $^5_{11}$ (F. sp. 1369). 3. beh. $^7_{11}$ (F. sp. 1430). *Loven stadfæstet 13. november 1968.* (Lovt. nr. 375).

Under hensyn til, at de i 1967 gennemførte ændringer kun har kunnet virke i et år, og at der derfor ikke kan drages nogen konklusioner af de indvundne erfaringer, udskydes revision af lov om tipping til folketingsåret 1970-71.

Lovforslaget fik tilslutning fra alle ordførerne og blev ved 3. behandling enstemmigt vedtaget med 132 stemmer.

61. Lov om ændring af lov om arbejdsanvisning og arbejdsløshedsforsikring m. v. (Bortfald af kommunernes andel i udgifterne til arbejdsløshedsforsikring). (Arbejdsminister *Lauge Dahlgaard*). [A. sp. 3489. C. sp. 409].

Skriftlig fremsættelse $^{24}_{1}$ (F. sp. 3260). 1. beh. $^{18}_{2}$ (F. sp. 4062). Partiernes ordførere: Ove Hansen, Poul Schlüter (Stæhr Johansen), A. Chr. Andersen, Niels Helveg Petersen, Krog Hansen og Sigsgaard. Henvist til samme udvalg som forslag til lov om generelle tilskud til kommunerne, se side 321. Betænkning (B. sp. 929) afgivet $^{19}_{3}$. 2. beh. $^{25}_{3}$ (F. sp. 5154). 3. beh. $^{27}_{3}$ (F. sp. 5306). *Loven stadfæstet 1. april 1969.* (Lovt. nr. 142).

Ved loven *ophæves § 14, stk. 5*, i lov om arbejdsanvisning og arbejdsløshedsforsikring m. v., jfr. lovbekendtgørelse nr. 53 af 28. februar 1967 med senere ændringer. Efter nævnte bestemmelse refunderer landets kommuner staten 15 pct. af den refusion, som af statskassen ydes de anerkendte arbejdsløsheds-kasser.

Endvidere ophæves reglerne i lovens afsnit V om den mellemkommunale refusion.

Loven får første gang virkning for refusionen til de anerkendte arbejdsløshedskasser for disses regnskabsår 1969-70.

Loven står i forbindelse med *den almindelige omlægning af byrdefordelingen* mellem staten og kommunerne, og lovforslaget blev i folketinget fremsat af arbejdsministeren sammen med *forslag til lov om ændring af lov om erhvervsmæssig uddannelse af ikke-faglærte arbejdere. (Bortfald af kommunernes andel i driftsudgifter)* og *forslag til lov om ændring af lov om beskæftigelse og uddannelse af unge. (Bortfald af kommunernes andel i driftsudgifter m. v.)*.

Lovforslaget blev ved 1. behandling og i det udvalg, hvortil det henvistes, behandlet sammen med yderligere en lang række lovforslag, der blev fremsat af regeringen som led i byrdefordelingsreformen. Der henvises herom nærmere til omtalen under lov om generelle tilskud til kommunerne, side 321.

Lovforslaget vedtoges ved 3. behandling med 88 stemmer mod 67 (S og SF); 3 medlemmer (VS og Grønland) tilkendegav, at de hverken stemte for eller imod.

62. Lov om ændring af lov om erhvervsmæssig uddannelse af ikke-faglærte arbejdere. (Bortfald af kommunernes andel i driftsudgifter). (Arbejdsminister *Lauge Dahlgaard*). [A. sp. 3485. C. sp. 405].

Skriftlig fremsættelse $24/1$ (F. sp. 3260). 1. beh. $18/2$ (F. sp. 4062). Partiernes ordførere: Ove Hansen, Poul Schlüter (Stæhr Johansen), A. Chr. Andersen, Niels Helveg Petersen, Krog Hansen og Sigsgaard. Henvist til samme udvalg som forslag til lov om generelle tilskud til kommunerne, se side 321. Betænkning (B. sp. 929) afgivet $19/3$. 2. beh. $25/3$ (F. sp. 5154). 3. beh. $27/3$ (F. sp. 5306). *Loven stadfæstet 1. april 1969.* (Lovt. nr. 141).

Ved loven *ophæves § 14* i lov om erhvervsmæssig uddannelse af ikke-faglærte arbejdere, jfr. lov nr. 194 af 18. maj 1960 med senere ændringer. Efter nævnte bestemmelse refunderer statskassen 15 pct. af driftstilskuddene i henhold til § 13 ved fordeling på landets kommuner efter reglerne i afsnit V i lov om arbejdsanvisning og arbejdsløhedsforsikring m. v.

Loven har første gang virkning for de i finansåret 1969-70 afholdte udgifter.

Loven står i forbindelse med *den almindelige omlægning af byrdefordelingen* mellem staten og kommunerne, og lovforslaget blev i folketinget fremsat af arbejdsministeren sammen med *forslag til lov om ændring af lov om arbejdsanvisning og arbejdsløshedsforsikring m. v. (Bortfald af kommunernes andel i udgifterne til arbejdsløshedsforsikring)* og *forslag til lov om ændring af lov om beskæftigelse og uddannelse af unge. (Bortfald af kommunernes andel i driftsudgifter m. v.)*.

Lovforslaget blev ved 1. behandling og i det udvalg, hvortil det henvistes, behandlet sammen med yderligere en lang række lovforslag, der blev fremsat af regeringen som led i byrdefordelingsreformen. Der henvises herom nærmere til omtalen under lov om generelle tilskud til kommunerne, side 321.

Lovforslaget vedtoges ved 3. behandling med 86 stemmer mod 67 (S og SF); 3 medlemmer (VS og Grønland) tilkendegav, at de hverken stemte for eller imod.

63. Lov om ændring af lov om beskæftigelse og uddannelse af unge. (Bortfald af kommunernes andel i driftsudgifter m. v.). (Arbejdsminister *Lauge Dahlgaard*). [A. sp. 3497. C. sp. 407].

Skriftlig fremsættelse $24/1$ (F. sp. 3260). 1. beh. $18/2$ (F. sp. 4062). Partiernes ordførere: Ove Hansen, Poul Schlüter (Stæhr Johansen), A. Chr. Andersen, Niels Helveg Petersen, Krog Hansen og Sigsgaard. Henvist til samme udvalg som forslag til lov om generelle tilskud til kommunerne, se side 321. Betænkning (B. sp. 929) afgivet $19/3$. 2. beh. $25/3$ (F. sp. 5154). 3. beh. $27/3$ (F. sp. 5307). *Loven stadfæstet 1. april 1969.* (Lovt. nr. 140).

Ved loven *ophæves § 16, stk. 2*, i lov om beskæftigelse og uddannelse af unge, jfr. lov nr. 195 af 18. maj 1960 med senere ændringer. Efter nævnte bestemmelse refunderer statskassen 15 pct. af en del af de i henhold til loven afholdte udgifter ved fordeling fra landets kommuner efter reglerne i afsnit V i lov om arbejdsanvisning og arbejdsløshedsforsikring m. v.

Loven har første gang virkning for de i finansåret 1969-70 afholdte udgifter.

Loven står i forbindelse med *den almindelige omlægning af byrdefordelingen* mellem staten og kommunerne, og lovforslaget blev i folketinget fremsat af arbejdsministeren sammen med *forslag til lov om ændring af lov om arbejdsanvisning og arbejdsløshedsforsikring m. v. (Bortfald af kommunernes andel i udgifterne til arbejdsløshedsforsikring)* og *forslag til lov om ændring af lov om erhvervsmæssig uddannelse af ikke-faglærte arbejdere. (Bortfald af kommunernes andel i drifts-udgifter)*.

Lovforslaget blev ved 1. behandling og i det udvalg, hvortil det henvistes, behandlet sammen med yderligere en lang række lovforslag, der blev fremsat af regeringen som led i byrdefordelingsreformen. Der henvises herom nærmere til omtalen under lov om generelle tilskud til kommunerne, side 321.

Lovforslaget vedtoges ved 3. behandling med 86 stemmer mod 67 (S og SF); 3 medlemmer (VS og Grønland) tilkendegav, at de hverken stemte for eller imod.

64. Lov om støtte til omskoling. (Arbejdsminister *Lauge Dahlgaard*). [A. sp. 1465. C. sp. 233].

Skriftlig fremsættelse ²⁴/₁₀ (F. sp. 824). 1. beh. ¹⁵/₁₁ (F. sp. 1532). Partiernes ordførere: Erling Dinesen, Gerda Møller, P. E. Eriksen, Erik Hansen (Ålborg amt), Chr. Madsen og Sigsgaard. Henvist til udvalg på 17 medlemmer (Gerda Møller, Knud Bro, Mads Eg Damgaard [næstformand], Stetter, P. E. Eriksen, Robert Christensen, Eva Ree, Erik Hansen (Ålborg amt) [formand], Kirkegaard, Lindegård Rasmussen, Erling Dinesen, K. B. Andersen, Lis Groes (fra ⁷/₂ Finn Christensen), Anker Jørgensen, Peter Jørgensen, Risgaard Knudsen og Chr. Madsen (fra ⁵/₂ Ove Munch)). Betænkning (B. sp. 501) afgivet ⁶/₂. 2. beh. ¹¹/₂ (F. sp. 3894). 3. beh. ¹⁴/₂ (F. sp. 4041). *Loven stadfæstet 20. februar 1969.* (Lovt. nr. 49).

Loven har følgende ordlyd:

„§ 1. Arbejdsministeren kan i finansårene 1968-69—1970-71 inden for et samlet beløb af 20 mill. kr.

a. iværksætte eller støtte omskoling til konkrete arbejds-tilbud i egnsudviklingsområder samt i øvrigt i tilfælde, hvor det af hensyn til beskæftigelsesforholdene eller til bestemte grupper af arbejdssøgende skønnes nødvendigt at supplere bestående uddannelses- og støttemuligheder,

b. yde konsulentbistand til løsning af omskolingsopgaver og

c. yde økonomisk støtte til deltagere i omskolingsforanstaltninger.

§ 2. Til bistand i spørgsmål om omskoling nedsætter arbejdsministeren et udvalg med repræsentanter for Dansk Arbejdsgiverforening og Landsorganisationen i Danmark. Arbejdsministeren kan supplere udvalget med repræsentanter for andre organisationer og styrelser.

§ 3. Loven gælder ikke for Færøerne og Grønland.

§ 4. Loven optages til revision i folketingsåret 1970-71.“

I sin fremsættelsestale udtalte arbejdsministeren, at lovforslaget måtte anses for at være udtryk for en forsøgsordning.

Lovforslaget fik ved 1. behandling en velvillig modtagelse, dog blandet med en vis reservation hos ordførerne for socialdemokratiet, socialistisk folkeparti og venstresocialisterne. Det må således nævnes, at *Erling Dinesen* (S) fandt lovforslaget alt for begrænset, idet der dybest set er behov for at tilbyde store dele af såvel de ufaglærte som faglærte arbejdere omskoling.

Spørgsmålet om rækkevidden af lovforslagets § 1, litra a, blev derfor indgående behandlet i udvalget, og det hedder herom i betænkningen, at arbejdsministeren under et samråd med udvalget har udtalt følgende:

„Ordlyden i § 1 a gør det muligt at iværksætte eller støtte omskolingskursus overalt i landet, hvor og når beskæftigelsesforholdene — f. eks. ved virksomhedsnedlæggelser — gør det nødvendigt midlertidigt at supplere bestående uddannelses- og støttemuligheder.

Der kan endvidere efter paragraffens ordlyd over hele landet iværksættes eller ydes støtte til omskolingskursus for bestemte grupper af personer, som det har vist sig vanskeligt at anvise arbejde. I bemærkningerne til lovforslaget er som eksempel nævnt ældre personer, men omskoling efter lovforslaget bør også — uanset alder — tilbydes andre personer, der må skifte erhverv, og som har særlige vanskeligheder at overvinde for at omstille sig til det nye arbejdsområde.

Ved udformningen af disse omskolingskursus vil man søge at give kurserne et sådant indhold, at arbejdskraften ikke bindes for

tæt til en enkelt eller enkelte bestemte virksomheder, men har mulighed for mere frit at søge arbejde. Man ønsker således ikke at etablere „skræddersyede“ uddannelser uden for egnsudviklingsområderne, men på den anden side over hele landet — for de vanskeligt stillede grupper vedkommende — at kunne tilpasse de mere systematiske uddannelser til deltagernes særlige omstillingssituationer.

En praksis som den skitserede dækkes af såvel lovforslagets tekst som af forudsætningen for den rent skønmæssigt fastsatte beløbsramme. Det skønnes derfor ikke nødvendigt at foretage ændringer.“

I udvalgets betænkning er endvidere omtalt spørgsmålet om de selvstændigt erhvervsdrivendes, herunder landmænds, adgang til deltagelse i omskoling og foranstaltningerne i henhold til loven om erhvervsmæssig uddannelse af ikke-faglærte arbejdere.

Betænkningen indeholdt et ændringsforslag, stillet af et *mindretal* (socialdemokratiets og socialistisk folkepartis medlemmer af udvalget), hvorefter beløbsrammen hævedes til 30 mill. kr., hvilket ændringsforslag blev forkastet ved lovforslagets 2. behandling.

Ved 3. behandling vedtoges lovforslaget enstemmigt med 125 stemmer.

65. Lov om fornyelse af kollektive overenskomster på landbrugsområdet. (Arbejdsminister *Lauge Dahlgaard*). [A. sp. 5053. C. sp. 671].

Skriftlig fremsættelse $\frac{30}{4}$ (F. sp. 6081). 1. beh. $\frac{30}{4}$ (F. sp. 6136). Partiernes ordførere: Erling Dinesen, Asger Jensen, Jens Peter Jensen (Sorø amt), Erik Hansen (Ålborg amt), Aksel Larsen og Kjær Rasmussen. Henvist til udvalg på 17 medlemmer (Asger Jensen, Haunstrup Clemmensen, Simonsen, H. C. Toft [næstformand], Jens Peter Jensen (Sorø amt), Enggaard, Niels Eriksen, Erik Hansen (Ålborg amt), Niels Helveg Petersen, Valbak [formand], Erling Dinesen, Anker Jørgensen, Risgaard Knudsen, J. O. Krag, Helge Nielsen, Chr. Thomsen og Morten Lange). Betænkning (B. sp. 1317) afgivet $\frac{1}{5}$. 2. beh. $\frac{2}{5}$ (F. sp. 6209). 3. beh. $\frac{2}{5}$ (F. sp. 6238). *Loven stadfæstet 2. maj 1969.* (Lovt. nr. 167).

Loven har følgende ordlyd:

„§ 1. De kollektive overenskomster mellem organisationer og enkeltvirksomheder under Sammenslutningen af Landbru-

gets Arbejdsgiverforeninger på den ene side og organisationer under Landsorganisationen i Danmark samt Mælkeri-Industriarbejdernes Forbund på den anden side, der er opsagt til den 1. april 1969, fornys fra denne dato at regne og indtil den 1. april 1971 med de ændringer, om hvilke der er enighed mellem parterne, samt på grundlag af indholdet i forligsmændens ultimative skitse til overenskomstparterne af 28. april 1969.

Stk. 2. Arbejdsministeren foretager med bistand af forligsmændene og parterne en teknisk gennemgang af skitsen og færdiggør den samlede tekst.

§ 2. De arbejdsstandsninger, der måtte være iværksat som følge af uoverensstemmelserne vedrørende overenskomsternes fornyelse, skal bringes til ophør, således at arbejdet så vidt muligt genoptages dagen efter lovens ikrafttræden ved sædvanlig arbejdstids begyndelse.

Stk. 2. De arbejdsstandsninger, der er varslet som følge af de nævnte uoverensstemmelser, må ikke iværksættes.

Stk. 3. I den periode, for hvilken de i § 1 nævnte overenskomster fornys, er iværksættelse af arbejdsstandsninger i øvrigt forbudt efter samme regler, som gælder, når der er indgået kollektiv overenskomst.

§ 3. Spørgsmål vedrørende brud på eller forståelse af de i medfør af § 1 fornyede overenskomster behandles efter samme regler, som gælder, når der er indgået kollektiv overenskomst.

§ 4. Lovforslaget kan stadfæstes straks efter dets vedtagelse.

§ 5. Loven træder i kraft ved bekendtgørelsen i Lovtidende.“

Lovforslaget adskilte sig herfra på følgende punkter: I § 1, stk. 1, lød sidste sætning således: „samt de ændringer, der følger af afgørelse efter § 3“. Endvidere er § 1, stk. 2, indsat ved 2. behandling, og på samme måde er udgået følgende bestemmelser, som var indeholdt i lovforslaget:

(§ 3). De uoverensstemmelser mellem parterne, der har medført varsel om arbejdsstandsning, og om hvis løsning der ikke opnås enighed mellem parterne, afgøres af et fællesudvalg bestående af en formand og 6 andre medlemmer. Sammenslutningen af Landbrugets Arbejdsgiverforeninger udpeger 3 medlemmer, Landsorganisationen i Danmark udpeger 2 medlemmer, og Mælkeri-Industriarbejdernes Forbund udpeger 1 medlem. De nævnte 6 medlemmer

vælger formanden. Kan der ikke opnås enighed om valget, udpeger præsidenten for højesteret en højesteretsdommer som formand.

Stk. 2. Ved fællesudvalgets afgørelse tages hensyn til synspunkter og materiale, der har været fremført under parternes indbyrdes forhandlinger og under forhandlingerne i forligsinstitutionen.

Stk. 3. Til afgørelse i fællesudvalget kræves stemmeflerhed blandt de i stk. 1, 2. pkt., nævnte 6 medlemmer. Kan stemmeflerhed ikke opnås, træffes afgørelsen af formanden.

Stk. 4. Fællesudvalgets afgørelse skal træffes senest 4 uger efter lovens ikrafttræden.

(§ 5) Udgifterne til vederlag til fællesudvalgets formand og medlemmer samt til sekretariatsbistand m. v. for fællesudvalget afholdes af statskassen.

I bemærkningerne til lovforslaget anførtes følgende:

„Inden for det overenskomstområde, der omfatter organisationer og enkeltvirksomheder under Sammenslutningen af Landbrugets Arbejdsgiverforeninger på den ene side og organisationer under Landsorganisationen i Danmark samt Mælkeri-Industriarbejdernes Forbund på den anden side, er det ikke lykkedes at nå til enighed om fornyelse af de pr. 1. april 1969 udløbne overenskomster, ej heller under medvirken af statens forligsinstitution.

Der truer nu omfattende arbejdsstandsninger af en sådan karakter, at regeringen ikke mener at kunne tage ansvaret for de alvorlige følger, det vil have, såfremt disse områder lammes.

Regeringen fremsætter derfor — i lighed med tidligere lovgivning af denne art — forslag til en lov, hvorefter overenskomsterne fornyes til den 1. april 1971 med de ændringer, om hvilke der er — eller måtte blive — opnået enighed mellem parterne, og således at tilbagestående uoverensstemmelser afgøres af et fællesudvalg bestående af 6 medlemmer udpeget af parterne og en af disse medlemmer — eventuelt af præsidenten for højesteret — udpeget formand.

Forholdet er på nuværende tidspunkt det, at mæglingslovens muligheder for udsættelse har været anvendt fuldt ud, at en række arbejdsstandsninger, der er varslet henholdsvis af forbund under Landsorganisationen og af organisationer under Sammenslutningen af Landbrugets Arbejdsgiverforeninger, kan iværksættes fra normal arbejdstids begyndelse den 1. maj 1969 eller kort tid herefter, og at disse arbejdsstandsninger vil omfatte omkring 30.000 lønmodtagere inden for landbrug, skovbrug, planteskoler, gartnerier, slagterier og mejerier.

Efter langvarige og vanskelige forhandlinger forelagde statens forligsmand natten mellem den 28. og 29. april 1969 overenskomsterne en ultimativ skitse til løsning af konflikten. Denne skitse ville blive brugt som grundlag for et mæglingsforslag, såfremt den kunne anbefales af parternes forhandlingsledere. Dette blev ikke tilfældet. Landsorganisationen anbefalede på forbundenes vegne,

men landbrugets arbejdsgivere kunne ikke anbefale skitsens fremsættelse som mæglingsforslag.

Denne situation danner baggrunden for det i lovforslagets § 3 omhandlede fællesudvalgs arbejde og afgørelse. For så vidt angår bestemmelserne i lovforslagets § 3, stk. 2, bemærkes, at fællesudvalget ikke i sin afgørelse kan gå ud over de krav, som rettidigt er fremsat parterne imellem. En parts tilslutning til eller forkastelse af et udkast til løsning af konflikten, hvorom enighed ikke er opnået, er ikke forbindende under forhandlingerne for fællesudvalget."

Ved lovforslagets 1. behandling var *Erling Dinesen* (S) stærkt kritisk, både med hensyn til baggrunden for lovforslagets fremkomst og dets udformning bl. a. under hensyn til, at det efter hans mening ikke gav sikkerhed for, at det, man forhandlingsmæssigt mellem parterne var nået frem til, blev opnået, medens *Asger Jensen* (KF), *Jens Peter Jensen* (Sorø amt) (V) og *Erik Hansen* (Ålborg amt) (RV) gav tilslutning til det. *Aksel Larsen* (SF), *Kjær Rasmussen* (VS) og *Hanne Reintoft* (u. p.) fremkom med stærk kritik. Uden for ordførernes række tog *J. O. Krag* (S) og *Kai Moltke* (u. p.) samt *statsministeren* ordet.

I udvalgets betænkning indstilledes lovforslaget til vedtagelse med de ændringer, som fremgår af det ovenfor anførte.

Ved 2. behandling gav alle ordførerne med undtagelse af *Kjær Rasmussen* (VS) og *Hanne Reintoft* (Den socialistiske arbejdsgruppe) tilslutning til lovforslaget med ændringsforslagene, hvorefter lovforslaget ved 3. behandling blev vedtaget med 150 stemmer mod 3.

66. Lov om ændring af lov om boligbyggeri. (Boligminister *Hastrup*. [A. sp. 2687. C. sp. 989].

Skriftlig fremsættelse $^{11}/_{12}$ (F. sp. 2490). 1. beh. $^{4}/_{2}$ (F. sp. 3586). Partiernes ordførere: *Kaj Andresen* (Helge Nielsen), *Knud Østergaard*, *Enggaard* (Ib Thyregod), *Else-Merete Ross*, *Arne Larsen* og *Sigsgaard*. Henvist til boligudvalget. Betænkning (B. sp. 2303) afgivet $^{23}/_{5}$. 2. beh. $^{4}/_{6}$ (F. sp. 7567). 3. beh. $^{9}/_{6}$ (F. sp. 7789). *Loven stadfæstet 18. juni 1969.* (Lovt. nr. 319).

Ved loven er foretaget en række ændringer i lov om boligbyggeri, jfr. lovbekendtgørelse nr. 163 af 9. maj 1968.

Blandt de vigtigere ændringer fremhæves, at der ved en tilføjelse til lovens § 27, stk. 1, nu er åbnet mulighed for, at det almennyttige byggeris landsbyggefond kan yde lån til enhver-

velse af ejendomme med henblik på sanering. Det er herved forudsat, at der er tale om erhvervelser i forbindelse med en saneringsplan, som åbner mulighed for, efter at grundene er ryddet, at sælge arealer heraf såvel til bebyggelse med almennyttigt formål som til andet byggeri.

Ved andre ændringer af § 27 er der tilvejebragt hjemmel for, at samtlige midler, der hidrører fra pligtmæssige indbetalinger til landsbyggefonden (normaliseringsforhøjelser), i tiden indtil 31. marts 1976 skal kunne *udlånes rente- og afdragsfrit til nyt almennyttigt byggeri, hvortil der ydes rentesikring.*

I henhold til boligbyggerilovens § 37 kan boligministeren ved bevilling af statsgaranti og rentesikring i kommuner, hvor der sker nedlæggelse af lejligheder i forbindelse med kondemnerings- og saneringsvirksomhed eller gennemførelse af gade- og vejanlæg og andre offentlige anlæg, tage særlige hensyn til behovet for opførelse af *boliger til erstatning for de lejligheder, der nedlægges.* Dette gælder, selv om erstatningslejlighederne opføres i en anden kommune end den, hvori nedlæggelsen sker. Endvidere kan ministeren i henhold til lovens § 63 som vilkår for at yde støtte i henhold til loven betinge, at en del af lejlighederne i det enkelte byggeforetagende anvises til husstande, som bliver husvilde som følge af sådan kondemnerings- og saneringsvirksomhed m. v. På grund af den forventede stærke stigning i saneringsvirksomheden som følge af den nye saneringslov, se side 213, måtte det imidlertid påregnes, at antallet af husstande, som skal genhuses efter en sanering, ville stige i et sådant omfang, at genhusning ikke kunne finde sted inden for den hidtidige *ramme for statsstøtte til almennyttigt byggeri* på gennemsnitlig 12.000 lejligheder pr. finansår. Ved en tilføjelse til lovens § 34, stk. 1, er der på denne baggrund skabt hjemmel for, at den nævnte ramme *forhøjes med gennemsnitlig 1.000 lejligheder pr. finansår*, som forbeholdes for ud-sanerede.

Efter de hidtidige bestemmelser kunne stats- og kommunegaranti for lån til byggeri med sociale og kulturelle formål kun ydes til selvejende institutioner. En væsentlig del af de byggeforetagender, der opnår støtte efter disse bestemmelser, er

plejehjemsbyggeri. Da imidlertid en stor del af de hjem, der i dag benyttes af kommunerne til indlæggelse af plejepatienter, er i privat eje, og da det måtte forudses, at disse hjem fortsat skal fungere i en årrække, er der nu ved ændring af boligbyggerilovens § 45, stk. 2, og § 46, stk. 1, åbnet en vis adgang til finansiering af *ønskelige forbedringer af sådanne privatejede plejehjem* med stats- og kommunegaranterede lån.

I samme forbindelse nævnes, at også reglerne om støtte til byggeri af *sociale og kulturelle byggeforetagender*, f. eks. børneinstitutioner og samlingslokaler, er blevet ændret, således at garanti foruden til selvejende institutioner *også kan ydes til private byggeforetagender* med nævnte formål. Lånegrænsen for lån til private er fastsat til 85 pct., svarende til lånegrænsen for privat boligbyggeri.

Den hidtidige ramme for bevilling af *rentesikring til byggeri med sociale og kulturelle formål* var i henhold til lovens kapitel VI fastsat til 120 mill. kr. pr. finansår. Rammen for bevilling af garantier var fastsat til 25 mill. kr. Med finansudvalgets samtykke var disse rammer for 1968-69's vedkommende forhøjet til henholdsvis 260 mill. kr. og 45 mill. kr. Ved den nu stedfundne lovændring er *forhøjelsen af rentesikringsrammen* til 260 mill. kr. pr. finansår *gjort permanent*, og rammen for *rentesikringsbeløbet* er forhøjet til 55 mill. kr. pr. finansår.

Lovforslaget fremsattes og behandledes i folketinget sammen med de to følgende sager: *lov om ændring i lov om midlertidig regulering af boligforholdene og lov om ændring i lov om leje*.

Ved fremsættelsen betonedes *boligministeren*, at alle tre love var blevet gennemført som led i det lovkompleks, der udfyldte rammerne af *det boligpolitiske forlig af 18. januar 1966* mellem socialdemokratiet, det konservative folkeparti, venstre og det radikale venstre. Dette forlig var et afgørende led i regeringens boligpolitik, og de foreslåede lovændringer ville derfor kun kunne gennemføres med tilslutning fra samtlige de partier, der havde indgået boligforliget.

Ved *1. behandlingen* gav *Kaj Andresen* (S) tilslutning til den del af lovforslaget, der drejede sig om det sociale byggeris mulighed for at anvende midler også fra landsbyggefonden til saneringsopgaver og saneringsselskaber. Derimod var han ikke tilfreds med forslaget om at øge det sociale byggeris kvota med 1.000 lejligheder

pr. år. Hvis målet skulle være sanering af 3.000-4.000 lejligheder om året, var de 1.000 lejligheder alt for lidt. Efter hans opfattelse burde rammen forhøjes fra 12.000 lejligheder om året til 18.000, hvilket hans parti tidligere havde stillet forslag om i boligudvalget.

På de tre regeringspartiers vegne tilsluttede *Knud Østergaard* (KF), *Enggaard* (V) og *Else-Merete Ross* (RV) sig lovforslaget. Derimod fandt *Arne Larsen* (SF) ligesom den socialdemokratiske ordfører, at det sociale byggeris kvota burde forhøjes ud over det af boligministeren foreslåede. På samme linje udtalte også *Sigsgaard* (VS) sig.

Fra udvalgets betænkning over lovforslaget anføres følgende:

„Udvalget har drøftet den i forslaget indeholdte forhøjelse af rammen for bevilling af statsgaranti og rentesikring til almennyttigt boligbyggeri. Ved forslaget er den hidtidige ramme på gennemsnitlig 12.000 lejligheder pr. finansår foreslået forhøjet med gennemsnitlig 1.000 lejligheder pr. finansår, som ifølge bemærkningerne til forslaget skal forbeholdes udsanerede. Der har i udvalget været enighed om betydningen af, at der sikres det fornødne almennyttige byggeri, bl. a. til løsning af genhusningsproblemerne i forbindelse med en øget sanering. Et flertal (det konservative folkepartis, venstres og det radikale venstres medlemmer af udvalget) er af den opfattelse, at den i lovforslaget foreslåede forøgelse skulle være tilstrækkelig i hvert fald foreløbig, og flertallet har i denne forbindelse også været opmærksom på, at boligministeren i lovens § 40 har hjemmel til med tilslutning af finansudvalget at yde statsgaranti og rentesikring til almennyttigt byggeri ud over de normale rammer, såfremt det er påkrævet for at sikre et byggeri af tilstrækkeligt omfang. Flertallet har ved sin stillingtagen også taget i betragtning de øgede økonomiske forpligtelser, bl. a. til rentesikring, som en yderligere forøgelse af bevillingsrammen på nuværende tidspunkt vil medføre for staten.

Udvalget har i et samråd med boligministeren drøftet mulighederne for at skaffe boliger for uddannelsessøgende i det almennyttige byggeri. Det er af boligministeren blevet oplyst, at der i det almennyttige byggeri med statsstøtte kan indrettes enkeltværelser til selvstændig udleje, og at dette sker i stigende omfang. Antallet af enkeltværelser kan i det enkelte projekt efter gældende praksis gå op til $\frac{1}{3}$ af antallet af lejligheder.

Boligministeren har givet tilsagn om at optage forhandlinger med de almennyttige boligselskaber med henblik på inden for den nævnte ramme at søge antallet af selvstændige værelser til udleje til uddannelsessøgende øget i det almennyttige byggeri og i forbindelse hermed søge undersøgt de praktiske muligheder for at indrette sådanne værelser bl. a. med fælles bad og køkken eller med installation af koge- og afløbsindretninger i hvert enkelt værelse, som ikke skal have karakter af en egentlig selvstændig lejlighed.

I forbindelse med gennemgangen af lovforslaget har udvalget tillige drøftet et fra flere sider rejst krav om, at lejerne får øget medindflydelse og medansvar, specielt i det almennyttige byggeri. Udvalget har dog ikke anset det for muligt at færdigbehandle dette meget omfattende spørgsmål i sammenhæng med den nu foreslåede ændring af boligbyggeriloven. Det er imidlertid udvalgets hensigt at arbejde videre med spørgsmålet ved at tage dette op til særskilt behandling umiddelbart i begyndelsen af folketingsåret 1969-70, og udvalget henstiller, at boligministeren til brug for udvalgets videre arbejde optager forhandlinger med Fællesorganisationen af almennyttige danske Boligselskaber og Lejernes Landsorganisation med henblik på, om der mellem disse organisationer kan opnås enighed om forslag til øget medindflydelse for lejerne i det almennyttige byggeri.

I forbindelse med spørgsmålet om at tilpasse boliganvisningsbestemmelserne til udlejningsreglerne for almennyttigt byggeri, jfr. nedenstående ændringsforslag nr. 8 til forslag til lov om ændring i lov om midlertidig regulering af boligforholdene, har boligministeren oplyst, at adgangen til bytning af lejligheder inden for et almennyttigt boligselskab hidtil har været begrænset af hensyn til den fortrinsret, som familier med børn har inden for dette byggeri. For at lette mulighederne for bytning inden for det almennyttige byggeri vil der blive gennemført en ændring af reglerne om udlejning i boligministeriets bekendtgørelse af 30. april 1968 om de almennyttige boligselskabers virksomhed, således at der åbnes mulighed for at tillade bytning mellem to beboere inden for samme almennyttige boligselskab, når lejlighederne er lige store eller, når lejlighederne er af forskellig størrelse, den større lejlighed efter bytningen bliver beboet af flere personer end hidtil. Denne ændring vil medføre, at adgangen til bytning inden for et almennyttigt boligselskab kommer på linje med reglerne i boligreguleringslovens § 50.

På grundlag heraf indstillede det nævnte *flertal* i udvalget lovforslaget til vedtagelse med en række af boligministeren foreslåede mindre ændringer, som i øvrigt var tiltrådt af hele udvalget.

Et *mindretal* i udvalget (socialdemokratiets og socialistisk folkepartis medlemmer) anførte i betænkningen, at det i den foreliggende situation var helt utilstrækkeligt at forhøje kvoten for almennyttigt byggeri med 1.000 lejligheder til 13.000.

Mindretallet udtalte videre:

„To faktorer indebærer, at en væsentlig forhøjelse af kvoten på nuværende tidspunkt er en nødvendighed, nemlig løsning af saneringsopgaverne og omfanget af de kommende års boligbyggeri.

Saneringen vil i sig selv nødvendiggøre et betydeligt erstatomsbyggeri, som næppe kan være mindre end 3.000 lejligheder pr. år.

Sidste års stagnation i påbegyndt boligbyggeri må være til-

strækkelig begrundelse for, at der også sker en forøgelse af det almennyttige boligbyggeris ramme, så der i de kommende år fremkommer den stigning i færdiggjort byggeri, som er nødvendig, hvis boligefterspørgslen skal imødekommes. Alle prognoser tyder på, at vi fra de nuværende ca. 45.000 færdige boliger pr. år skal op på 50.000-60.000. Derfor må det langtidsplanlagte sociale byggeri have øgede rammer.

Mindretallet foreslår derfor, jfr. nedenstående ændringsforslag nr. 2, en gradvis forhøjelse af den nuværende kvota på 12.000 lejligheder til 18.000 lejligheder — og heraf 3.000 til saneringsopgaver.“

Herudover fremhævede socialistisk folkepartis medlem af udvalget nogle særbetragtninger vedrørende retten til bytning af lejligheder, som vil blive nærmere omtalt under den nedenfor omtalte sag: lov om ændring i lov om midlertidig regulering af boligforholdene.

Ved 2. *behandlingen* udspandt sig en længerevarende debat, idet debatten omfattede såvel de her nævnte tre lovforslag som saneringslovforslaget og de dertil knyttede øvrige foreslåede ændringer af boliglovgivningen. For boligbyggerilovens vedkommende drejede debatten sig hovedsageligt om forhøjelsen af det sociale byggeris kvote, og i denne forbindelse udtalte flere af regeringsordførerne tvivl, om, om det socialdemokratiske ændringsforslag, som karakteriseredes som overbudspolitik, var i overensstemmelse med de boligpolitiske aftaler fra 1966.

Ved afslutningen af debatten vedtoges de af boligministeren foreslåede ændringer uden afstemning, medens mindretalsændringsforslaget forkastedes med 87 stemmer mod 69.

Ved 3. *behandlingen* vedtoges lovforslaget med 134 stemmer; 10 medlemmer (SF og VS) tilkendegav, at de hverken stemte for eller imod.

67. Lov om ændring i lov om midlertidig regulering af boligforholdene. (Boligminister *Hastrup*). [A. sp. 2657. C. sp. 1019].

Skriftlig fremsættelse $^{11}/_{12}$ (F. sp. 2490). 1. beh. $^{4}/_{2}$ (F. sp. 3586). Partiernes ordførere: Kaj Andresen (Helge Nielsen), Knud Østergaard, Enggaard (Ib Thyregod), Else-Merete Ross, Arne Larsen og Sigsgaard. Henvist til boligudvalget. Betænkning (B. sp. 2303) afgivet $^{23}/_{5}$. 2. beh. $^{4}/_{6}$ (F. sp. 7567). 3. beh. $^{9}/_{6}$ (F. sp. 7791). *Loven stadfæstet 18. juni 1969.* (Lovt. nr. 288).

Ved lovændringen er gennemført en række ændringer i lov nr. 24 af 14. februar 1967 om midlertidig regulering af boligforholdene, hvoraf de vigtigste er følgende:

1. I de store bykommuner (København, Frederiksberg, Århus, Odense og Ålborg) oprettes *moderniseringsnævn*, der har til opgave at behandle alle andragender om lejeforhøjelser for moderniseringer (forbedringer), der — sammenlagt med forhøjelser for forbedringer, der er gennemført efter 1. januar 1967 — overstiger 25 pct. af den gældende samlede leje for ejendommen.

Moderniseringsarbejder af den nævnte art kan dog kun gennemføres, såfremt nævnet inden moderniseringsarbejdets iværksættelse har fundet, at der ikke er tilstrækkeligt grundlag for at modsætte sig moderniseringen. Såfremt ejendommens ejer og 75 pct. af de lejere, hvis lejemål forbedres, er enige om moderniseringens gennemførelse, kan nævnet dog ikke modsætte sig denne.

Såfremt ejendommens ejer indsender et fuldt gennemarbejdet projektmateriale vedrørende den påtænkte modernisering, opgørelse over de anslåede udgifter ved gennemførelsen og beregning af den ønskede lejeforhøjelse, har nævnet pligt til på forhånd at udtale sig om størrelsen af den lejeforhøjelse, der kan godkendes på grundlag af projektets kvalitet og pris. Godkendelsen kan gøres betinget af, at der foretages fornødne ændringer i projektets kvalitet og pris.

Der er endvidere åbnet mulighed for, at boligministeren kan bestemme, at sådanne generelle regler for godkendelse af lejeforhøjelser for forbedringer, som parterne på lejemarkedet måtte blive enige om, skal lægges til grund ved nævnenes afgørelser.

2. De ordinære *huslejenævn* skal fortsat behandle sager af mindre økonomisk rækkevidde eller sager i områder, hvor der ikke oprettes moderniseringsnævn. Huslejenævnene har fået samme pligt som moderniseringsnævnene til at forhåndsgodkende størrelsen af lejeforhøjelser og skal i øvrigt arbejde efter tilsvarende regler.

3. Det er blevet fastsat, at lejeforhøjelser for forbedringer *ikke* giver øget pligt til *hensættelse til nødvendig vedligeholdelse*.

4. Hvis der foretages moderniseringer af en sådan art, at lejlighedernes brugsværdi bringes på højde med nye lejligheder, kan udlejerens forlange, at *lejen* skal bedømmes *efter samme regler som lejen i nybyggeri*.

5. Der er åbnet mulighed for, at *grundejernes investeringsfond* kan indskyde midler i *saneringsselskaber* og foretage udlån til *saneringsopgaver*.

6. I henhold til boligbyggeriloven var af boligministeriet tidligere gennemført en ligestilling af *enlige med børn* med ægtepar med et tilsvarende antal børn ved vurderingen af, om en boligsøgende omfattedes af fortrinsretten til en ledig lejlighed i almennyttigt byggeri. Dette forhold er nu blevet *lovfæstet*.

7. Der er i loven blevet indsat en bestemmelse, hvorefter kommunalbestyrelsen ikke længere kan nægte at give tilladelse til *sammenlægning af lejligheder i tofamiliehuse*, hvis ejeren på grund af husstandens størrelse har behov for øget plads og den anden lejlighed er relativt primitiv, og såfremt lejerens af denne lejlighed fraflytter uden opsigelse fra udlejerens side. Det er dog en forudsætning for anvendelse af denne bestemmelse, at huset oprindeligt er opført som enfamilieshus.

8. For at hindre, at oprettelse af *ejerlejligheder* skal benyttes til udnyttelse af boligsøgende, er der ved to nye bestemmelser (§ 67 a og § 69 a) dels givet kommunalbestyrelsen mulighed for at forbyde, at dårlige beboelsesejendomme opdeles i ejerlejligheder, dels angivet retningslinjer for, hvilke synspunkter der skal lægges til grund ved afgørelsen af, om prisen for en ejerlejlighed er rimelig.

De to bestemmelser er sålydende:

„§ 67 a. Ejendomme, som indeholder husrum til beboelse, kan ikke uden kommunalbestyrelsens (i København magistratens) samtykke opdeles i henhold til lov om ejerlejligheder. Samtykke kan dog kun nægtes, dersom ejendommens beboelsesejligheder ikke er forsynet med indlagt vand, forsvarligt afløb for spildevand, elektricitet, centralvarme, eget wc og kar- eller

brusebad i lejligheden, eller der ved opdelingen fremkommer ejerlejligheder til beboelse uden eget selvstændigt køkken.

Stk. 2. Samtykke efter stk. 1 kræves dog ikke til opdeling af ejendomme, der er fredet i henhold til lov om bygningsfredning eller er omfattet af en i henhold til § 2, stk. 3, i lov om byplaner godkendt byplan.“

..§ 69 a. Betinging sælgeren af en ejerlejlighed til beboelse sig en pris, der er væsentlig højere end lejlighedens værdi, kan køberen forlange prisen nedsat til et sådant beløb, som af boligretten skønnes rimeligt. Ved afgørelsen heraf vil der navnlig være at tage hensyn til ejerlejlighedens beliggenhed, størrelse, udstyr, kvalitet, tilstand, prioriteringsforhold, ansættelse til ejendomsværdi, jfr. lov om vurdering af landets faste ejendomme, og øvrige forhold sammenholdt med et sådant prisniveau, som må antages at ville være almindeligt gældende i kommunen for tilsvarende ejerlejligheder, såfremt reglerne i kap. II ikke var gældende og der fandtes en passende boligreserve og således var rimelig balance mellem udbud og efterspørgsel efter de enkelte kategorier af ældre og nye lejligheder.

Stk. 2. Køberen kan ikke gyldigt give afkald på sin ret efter stk. 1. Forbehold fra sælgerens side om handelens tilbagegang, hvis prisen nedsættes efter stk. 1, er uden virkning, medmindre retten på grund af særlige omstændigheder skønner det ubilligt, om køberen skulle kunne fastholde handelen.

Stk. 3. Køberens adgang til at forlange prisen nedsat forældes i løbet af et 1/2 år fra skødets tinglysning.

Stk. 4. Bestemmelserne i stk. 1-3 finder anvendelse i kommuner, hvor reglerne i kapitel II gælder.“

Bestemmelserne, som de er citeret, fik dog først den endelige udformning under behandlingen i folketinget, idet bestemmelserne i lovforslagets oprindelige form kun omfattede beboelsesejendomme, hvis opførelse var påbegyndt før 1930, og samtykke til opdeling kunne kun nægtes, dersom lejlighederne ikke var forsynet med indlagt vand, forsvarligt afløb for spildevand, elektricitet og eget w.c., eller der ved opdelingen ville fremkomme lejligheder uden selvstændigt køkken.

For § 69 a's vedkommende var det oprindelige lovforslags bestemmelse affattet således, at det blev gjort strafbart at beregne

sig en pris, der oversteg, hvad værdien af ejerlejligheden med rimelighed kunne betinge. Bestemmelsen ændredes som anført under folketingets behandling, idet man fandt, at den foreslåede straffebestemmelse kunne medføre usikkerhed i omsætningen af ejerlejligheder.

Herudover indeholder loven enkelte andre ændringer, hovedsagelig af redaktionel art.

Lovforslaget fremsattes og behandledes i folketinget sammen med *forslag til lov om ændring af lov om boligbyggeri og forslag til lov om ændring i lov om leje*.

Ved fremsættelsen gjorde *boligministeren* opmærksom på, at lovforslaget i alt væsentligt byggede på synspunkter, som Grundejernes Landsforbund og Lejernes Landsorganisation i fællesskab havde fremsat.

Ved *1. behandlingen* i folketinget koncentreredes debatten navnlig om to hovedspørgsmål: spørgsmålet om modernisering af ældre lejligheder og spørgsmålet om hindring af omsætningen af dårlige ejerlejligheder.

Også boligudvalget, hvortil lovforslaget henvistes, beskæftigede sig i væsentlig grad med disse to spørgsmål, og behandlingen resulterede da også, som allerede nævnt, i flere ændringer af de oprindeligt foreslåede bestemmelser.

Fra udvalgets betænkning anføres følgende uddrag:

„ Under behandlingen af bestemmelserne om moderniseringer har udvalget drøftet de vanskeligheder, som lejeforhøjelser for omfattende forbedringer kan medføre for lejere med beskedne indtægter. Disse vanskeligheder mindskes ved boligsikringsordningen, men herudover vil det navnlig for lejere, hvis husstand er lille i forhold til lejlighedens størrelse, kunne være ønskeligt at lette de pågældendes muligheder for at opnå en anden bolig. Et *flertal* (udvalget med undtagelse af socialistisk folkepartis medlem) forudsætter derfor, at boligansvinningsudvalgene — i samarbejde med de nye erstatningsboligudvalg, jfr. forslag til lov om sanering — medvirker til, at lejere, der bor i ejendomme, hvor der gennemføres omfattende moderniseringer, og som har vanskeligt ved at udrede lejen efter moderniseringen, opnår andre efter deres økonomi og familieforhold passende boliger. Udvalget vil i øvrigt i folketingsåret 1969-70 arbejde videre med spørgsmålet om eventuelle yderligere foranstaltninger til at modvirke de vanskeligheder, som lejere kan komme ud for i forbindelse med væsentlige lejeforhøjelser for forbedringer.“

„ Udvalget har drøftet spørgsmålet om gennemførelse af regler, hvorved lejere sikres friere adgang til bytning af lejligheder. Udvalget er af den opfattelse, at bytning af lejligheder vil kunne

medvirke til at fremme bevægeligheden på boligmarkedet, og at øgede muligheder for bytning derfor vil være ønskelige. Gennemførelse af en egentlig ret for lejerne til bytte indebærer imidlertid en begrænsning i udlejernes dispositionsret og vil i de almennyttige selskaber yderligere medføre indskrænkninger i medlemsrettigheder og bestemmelser om nuværende beboeres fortrinsret til lejligheder, der bliver ledige (oprykningsret). Et flertal i udvalget har på denne baggrund, og da det for udvalget er oplyst, at der mellem Grundejernes Landsforbund og Lejernes Landsorganisation foregår forhandlinger om spørgsmålet, ment at burde udskyde dette til senere behandling, således at en eventuel aftale mellem de nævnte organisationer kan indgå i overvejelserne.

Under udvalgets drøftelser af lovforslagets bestemmelser om begrænsninger i adgangen til at opdele beboelsesejendomme i ejerlejligheder har udvalget bl. a. haft opmærksomheden henvendt på at sikre, at oprettelse af ejerlejligheder ikke kommer til at vanskeliggøre saneringsvirksomheden, og at boligsituationen ikke udnyttes til salg af ejerlejligheder, som må antages vanskeligt at kunne finde afsætning i et normaliseret boligmarked. Udvalget har derfor kunnet tiltræde nedenstående ændringsforslag nr. 10, som sikrer kommunalbestyrelserne mulighed for at hindre, at dårlige, og herunder navnlig saneringsmodne, ejendomme fremtidig opdeles i ejerlejligheder. “

„ Et flertal (det konservative folkepartis, venstres og det radikale venstres medlemmer af udvalget) indstiller herefter lovforslaget til *vedtagelse* med de af boligministeren foreslåede ændringer.

Et *mindretal* (socialdemokratiets og socialistisk folkepartis medlemmer af udvalget) finder, at det nu er nødvendigt at tage et skridt hen mod en friere ret til bytning af lejligheder. I mange tilfælde er det et urimeligt bånd, der i dag lægges på lejere, hvor begge parter gerne vil bytte. Der vil ofte være en særdeles god begrundelse i arbejdsmæssige eller boligmæssige forhold for adgangen til bytning.

Med udgangspunkt i kriterier, der svarer til den nye svenske ordning, nemlig at lejeren skal have en rimelig begrundelse, og at bytningen ikke er til væsentlig ulempe for udlejeren, har mindretallet derfor stillet nedenstående ændringsforslag nr. 1 om en udvidet ret til at bytte lejlighed, dog således at kommunalbestyrelsen skal træffe den endelige afgørelse.“

Det omhandlede mindretalsændringsforslag gik ud på, at en lejer i en beboelsesejendom, der omfattede 10 eller flere beboelslejligheder, skulle være berettiget til at bytte sin lejlighed med en anden lejer, forudsat at lejeren havde beboet lejligheden i mindst 2 år, og at han havde en rimelig grund til bytningen. Ejeren skulle dog kunne modsætte sig bytning, bl. a. hvis antallet af personer i lejligheden ville komme til at overstige $1\frac{1}{2}$ pr. beboelsesrum.

Endelig fremhæves, at socialistisk folkepartis medlem af udvalget stillede et særligt ændringsforslag til lovens § 13 om gennemførelse af moderniseringer og forbedringer.

De stillede ændringsforslag gav anledning til en række meningsudvekslinger ved 2. behandlingen, som i øvrigt resulterede i, at samtlige mindretalsændringsforslag forkastedes.

Ved 3. *behandlingen* vedtoges lovforslaget enstemmigt med 136 stemmer; 11 medlemmer (SF og VS) tilkendegav, at de hverken stemte for eller imod.

68. Lov om ændring i lov om leje. (Boligminister *Hastrup*). [A. sp. 2705. C. sp. 1025].

Skriftlig fremsættelse $11/12$ (F. sp. 2490). 1. beh. $1/2$ (F. sp. 3586). Partiernes ordførere: Kaj Andresen (Helge Nielsen), Knud Østergaard, Enggaard (Ib Thyregod), Else-Merete Ross, Arne Larsen og Sigsgaard. Henvist til boligudvalget. Betænkning (B. sp. 2303) afgivet $23/5$. 2. beh. $4/6$ (F. sp. 7567). 3. beh. $9/6$ (F. sp. 7791). *Loven stadfæstet 18. juni 1969.* (Lovt. nr. 287).

Ved lovændringen er foretaget en række ændringer i lov nr. 23 af 14. februar 1967 om leje.

Ved en ændring af lejelovens § 5, stk. 1, er der nu åbnet mulighed for, at også parterne på lejemarkedet, nemlig lejernes og grundejernes landsorganisationer, i fællesskab kan træffe aftale om *autorisationer af lejekontraktblanketter*, hvilken virksomhed hidtil alene har været tillagt boligministeriet.

Endvidere har de hidtidige regler i lejelovens § 43 om adgangen for en udlejer til at foretage *udligning af forhøjelser af ejendomsskatter og andre udgifter*, der pålignes udlejnings-ejendomme, fået en ny affattelse, baseret på et af Grundejernes Landsforbund og Lejernes Landsorganisation i fællesskab fremsat forslag.

Bestemmelsen i lejelovens § 43 er herefter ændret således, at en udlejer fremtidig får adgang til lejeforhøjelse med virkning fra tidspunktet for skatte- eller afgiftsforhøjelsen, såfremt han sender lejerne en beregning af lejeforhøjelsen senest 2 måneder efter, at han har modtaget opkrævning på skatte-

eller afgiftsforhøjelsen, dog senest 5 måneder efter dennes ikrafttrædelsesdag. Herefter vil en udlejer, der i juni måned modtager skatteopkrævning for ejendomsskatter med virkning fra 1. april, også kunne oppebære lejeforhøjelse til dækning af skattestigninger med virkning fra 1. april, hvis han i løbet af juli og august fremsætter krav herom over for sine lejere med beregning af den enkelte lejeforhøjelse. Hvis han ikke når dette, kan lejeforhøjelsen kun gennemføres med 3 måneders varsel. Til gengæld skal nedsættelse af skatter og afgifter, som hidtil først har skullet give sig udslag i lejenedsættelse efter 3 måneders forløb, komme lejerne til gode straks fra nedsættelsesdagen. Tillige har de formelle regler om fremsættelse af krav om lejeforhøjelse eller meddelelse om nedsættelse og om indsigelse herimod, herunder en forlængelse af fristen for indsigelse fra 3 uger til 3 måneder, fået en ændret affattelse.

I sammenhæng med, at der ved de gennemførte ændringer i Københavns bygge lov, se side 231, er åbnet adgang til at påbyde *gårdrydninger* i videre omfang end hidtil, er der som en ny bestemmelse i lejelovens § 43 skabt adgang for udlejerne til at kræve 10 pct. af de godkendte udgifter til sådanne gårdrydninger dækket ved lejeforhøjelser. Denne bestemmelse blev yderligere udbygget under folketingets behandling af lovforslaget med en regel om, at der i lejeforhøjelsen yderligere kan medtages et af kommunalbestyrelsen godkendt passende beløb, såfremt gårdrydningen medfører øgede udgifter til ren- og vedligeholdelse. Der er herved navnlig tænkt på legepladser og grønne anlæg, som ofte kan være ønskelige i forbindelse med gårdrydninger.

Herudover er foretaget enkelte andre mindre ændringer i lejeloven, hvoraf alene fremhæves, at der nu er indført en regel, der giver udlejeren i forening med flertallet af lejere adgang til at kræve overgang til andet grundlag for *fordeling af ejendommens varmeudgifter* end fordeling i henhold til varmemålermålere, selv om et mindretal af lejerne ønsker målerne bibeholdt.

Lovforslaget fremsattes og behandlede i folketinget sammen med de i det foregående omtalte to sager: *lov om ændring af lov om*

boligbyggeri og forslag til lov om ændring i lov om midlertidig regulering af boligforholdene.

Ved 1. behandlingen gav næsten alle ordførere principiel tilslutning til de foreslåede ændringer, som man fandt var praktiske forbedringer af den gældende lov. For socialistisk folkeparti rejste *Arne Larsen* dog spørgsmål om, om gårdrydningsproblemerne ikke kunne klares således, at der blev stillet direkte tilskud til rådighed for kommunerne ved gennemførelse af gårdrydninger, således at udgifterne hertil ikke skulle bæres af lejerne.

Efter 1. behandlingen henvistes lovforslaget sammen med de øvrige to nævnte forslag til folketingets boligudvalg, som med nogle mindre ændringer indstillede det til vedtagelse. Et enkelt medlem af udvalget (socialistisk folkepartis medlem) stillede dog yderligere et ændringsforslag, nemlig om bortfald af den foreslåede bestemmelse om udligning af udgifter til gårdrydninger ved lejeforhøjelser, idet det blev gjort gældende, at sådanne udgifter måtte kunne dækkes af ejerne over kontoen for udvendig vedligeholdelse.

Det stillede mindretalsændringsforslag forkastedes imidlertid ved afstemningen ved 2. behandling, og lovforslaget vedtoges derefter ved 3. behandling med 136 stemmer mod 11 (SF og VS).

69. Lov om by- og landzoner. (Boligminister *Hastrup*).
[A. sp. 1569. C. sp. 897].

Skriftlig fremsættelse ¹³/₁₁ (F. sp. 1568). 1. beh. ⁴/₁₂ (F. sp. 2114). Partiernes ordførere: *Kaj Andresen*, *Juul Madsen*, *Kristen Østergaard*, *Svend Haugaard*, *Arne Larsen* (*Gert Petersen*) og *Sigsgaard*. Henvist til udvalg på 17 medlemmer (*Juul Madsen*, *Vestergaard Poulsen*, *Poul Schlüter* [formand], *H. C. Toft*, *Kristen Østergaard* [næstformand], *Hauch*, *Ib Thyregod*, *Svend Haugaard*, *Bernhard Baunsgaard*, *Niels Helveg Petersen*, *Kaj Andresen*, *Ove Hansen*, *Hans Hækkerup*, *Kampmann*, *K. Axel Nielsen*, *Ivar Nørgaard* og *Gert Petersen*). Betænkning (B. sp. 2057) afgivet ²¹/₅. 2. beh. ²/₆ (F. sp. 7385). 3. beh. ⁴/₆ (F. sp. 7563). *Loven stadfæstet 18. juni 1969.* (Lovt. nr. 315).

Loven har til formål

at sikre en planmæssig udvikling af bebyggelsen med henblik på en økonomisk hensigtsmæssig investering i bygge- og bymodning,

- at bidrage til, at der til enhver tid forefindes et passende udbud af bygge- og bymodnet jord, og
- at medvirke til, at bebyggelsen ikke sker i strid med hensynet til befolkningens rekreative interesser og bevarelsen af landskabelige værdier.

Hovedlinjerne i loven er:

1) Landet opdeles ved lovens gennemførelse i *byzoner* og *landzoner*. Landzonerne bliver ikke tidsbegrænsede. Ved *byzoner* forstås ifølge lovens § 2:

- a. områder, som i en byudviklingsplan i henhold til lov om regulering af bymæssige bebyggelser, jfr. lovbekendtgørelse nr. 279 af 1. juli 1965, er henført til inder- eller mellemzone,
- b. områder, som i en byudviklingsplan i henhold til § 21 er udlagt til bymæssig bebyggelse (byzone),
- c. områder, som i en bygningsvedtægt er udlagt som byggeområder til bymæssig bebyggelse, og
- d. områder, som i en byplanvedtægt er udlagt til bymæssig bebyggelse eller offentlige formål.

De hidtidige inder- og mellemzoner anses som byzoner med den allerede fastlagte afgrænsning.

2) *Byzonerne* skal *afgrænses* med fornøden rummelighed, idet lovens § 4 foreskriver, at der under byzoner til enhver tid skal være inddraget så store arealer, at der er tilstrækkelig jord til dækning af de kommende års behov for opførelse af bolig- og erhvervsbebyggelse samt til offentlige, herunder rekreative, formål. Ved skønnet herover skal henses til forholdene i vedkommende egu som helhed. Ved afgrænsningen af byzonerne skal det tilstræbes, at de enkelte byer og bysamfund får en hensigtsmæssig udformning.

Inddragelsen af arealer i byudviklingsområder som byzone skal ske på grundlag af det anslåede behov for en 12 års periode.

3) Den gældende forpligtelse for kommunerne til i byudviklingsområder at foretage *byggemodning* opretholdes i princippet, idet det er pålagt kommunalbestyrelserne at medvirke til, at der i byzonerne til enhver tid er udført hovedkloakker,

opsamlende veje og andre tekniske hovedanlæg til dækning af det forventede behov for jord til bymæssig bebyggelse i de følgende 5 år.

4) Byzonernes *afgrænsning* skal løbende *revideres*, således at der derved tages hensyn til byernes ekspansion og til, at et tilstrækkeligt udbud af byggegrunde er til stede.

5) For at sikre lovens formål indføres for landzonerne den generelle ordning, at der skal indhentes en forudgående tilladelse fra amtsrådet, i byudviklingsområder dog fra byudviklingsudvalget, *til udstykning, ny bebyggelse og ændret benyttelse* af eksisterende bebyggelse og ubebyggede arealer, medmindre det drejer sig om en bebyggelse eller benyttelse, der er erhvervs-mæssig nødvendig for en landbrugs-, skovbrugs- eller fiskeri-virksomhed.

6) Der ydes *erstatning af statskassen*, hvis ejeren af en ejendom i landzonerne som følge af lovens bestemmelser afskæres fra en økonomisk rimelig og forsvarlig udnyttelse af ejendommen, der svarer til den faktiske udnyttelse af de om-liggende ejendomme, såfremt han efter de hidtil gældende regler har haft rimelig grund til at påregne en sådan udnyttelse.

Erstatningsfastsættelsen skal ske under hensyn til forholdene på det tidspunkt, da lovforslaget fremsattes (den 13. november 1968), hvormed tilsigtes at hindre spekulations-handler. Afgørelse om fremsatte erstatningskrav træffes af en taksationskommission, der nedsættes for hvert amt, og kom-missionens afgørelse kan af såvel den erstatningssøgende som af boligministeren indbringes for en overtaksationskommission, der omfatter hele landet. Overtaksationskommissionens afgørel-ser kan indbringes for domstolene og behandles i første instans ved landsretten.

7) Som en *overgangsordning* er fastsat, at de eksisterende *byudviklingsudvalg* opretholdes, og at der indtil 1. april 1970 skal kunne oprettes byudviklingsudvalg for nye byudviklings-områder og ske udvidelse af de eksisterende byudviklings-områder.

8) Loven træder *i kraft den 1. januar 1970*, og samtidig ophæves lov om regulering af bymæssige bebyggelser.

Loven fremsattes og behandledes i folketinget sammen med de nedenfor omtalte love om *ændring i lov om byplaner* og om *ændring i byggelov for købstæderne og landet*. (Byggeri i det åbne land).

Disse tre love, der udgør en helhed, var det første led i en række lovforslag, som regeringen i folketingsårets løb fremsatte til en *jordlovsreform*.

Ved fremsættelsen af lovforslagene udtalte *boligministeren*, at regeringen havde opstillet den målsætning for en lovreform, at der derved skulle tilvejebringes et øget udbud af byggemodne og bymodne grunde for herved at bidrage til en standsning af stigningen i grundpriserne, at den bymæssige udvikling burde foregå under størst mulig udnyttelse af de offentlige investeringer i bygge- og bymodning, at jordspekulationen modvirkedes, at lands- og egnsplanlægningen måtte styrkes samtidig med, at der som led i kommunalreformen indledtes en decentralisering af den daglige administration og en forenkling og rationalisering af både lovgivningen og administrationen, at saneringsaktiviteten og byfornyelsen måtte fremmes, og at de landskabelige værdier i vort land sikredes.

En del af denne målsætning kunne efter ministerens mening realiseres ved gennemførelse af lovforslaget om by- og landzoner. Andre led i reformen ville være genfremsættelse af naturfredningslovforslaget, forslag til ændringer i vurderings- og beskatningsreglerne vedrørende fast ejendom og forslag til indførelse af en pligt for ejere af ejendomme over en vis størrelse til at tilbyde ejendommen til kommunen, førend den måtte afhændes til anden side. Endvidere ville regeringen senere fremkomme med et forslag til forenkling af byplan- og bygningslovgivningen baseret på den kommende nye kommunestruktur.

Ministeren betonedede, at samfundets investeringer i bygge- og bymodning var meget betydelige. Det var derfor strengt nødvendigt at økonomisere mest muligt med disse udgifter i videste forstand. For at opnå den bedst mulige udnyttelse af disse meget kostbare investeringer måtte byudviklingen nødvendigvis planlægges på længere sigt.

Ministeren understregede vigtigheden af, at de arealer, der ved en byudviklingsplanlægning udses til at optage den kommende bymæssige bebyggelse, har tilstrækkelig rummelighed. Han henviste til lovforslagets regler herom.

Ved *1. behandlingen* udtalte *Kaj Andresen* (S), at der kun var tale om et bidrag og ikke som i 1963 om en samlet jordreform. Jordlovgivningen var en helhed og måtte ses i sammenhæng, og den stykvisse fremsættelse gav ingen mulighed for en sammenhængende vurdering. Han var i øvrigt enig i en række af lovforslagets principper, som også havde været indeholdt i den tidligere regerings planlægningsarbejde.

Han fremhævede i øvrigt, at effektiviteten af lovgivningen

måtte afhænge af, hvor store midler det offentlige ville stille til rådighed for byggemodningsopgaver og bebrejdede i denne sammenhæng regeringen dens nedskæring af boligfonden.

Hans partis principielle standpunkt var, at der ikke burde gives ejerne erstatning for generelle rådighedsindskrænkninger af den karakter, lovforslaget omhandlede. Efter landsbyggeloovens § 5, der indeholdt en meget lignende ordning, var der da heller ikke tale om erstatning.

Juul-Madsen (KF) hilste fremsættelsen af lovforslaget med tilfredshed. Det var et forslag af afgørende betydning for den fysiske planlægning. Det fremsatte lovforslag var udtryk for en tiltrængt forenkling samt en fornuftig og fremsynet videreudvikling af den allerede skete planlægning.

På venstres vegne udtrykte *Kristen Østergaard* tilfredshed med lovforslaget. Det var en fordel, at lovforslagene fremsattes efterhånden. Venstre var tilfreds med, at de mange spredte bestemmelser om bebyggelsesregulering afløstes af en lov med ensartede hovedretningslinjer, inden for hvilke de lokale myndigheder selv kunne bestemme udviklingen. Under den kommende udvalgsbehandling ville venstre dog gerne have undersøgt, om der ikke skulle være mulighed for en yderligere decentralisering.

Landbrugets strukturændring mod større og færre enheder var en udvikling i den rigtige retning og måtte ikke hindres, ved at man begrænsede anvendelsesmulighederne for ledige landbrugsbygninger — heller ikke ved en utilsigtet administration af loven.

For så vidt angik erstatningsbestemmelserne var der i venstre visse betænkeligheder. Venstre ville være interesseret i, at de nye byzoner, første gang de afgrænsedes, gjordes så rummelige som muligt, også for derigennem at reducere erstatningsproblemet for det offentlige.

Svend Haugaard (RV) udtrykte glæde over, at der nu var betydelig udsigt til enighed, så man kunne komme meget vidt i bekæmpelsen af urimelig jordspekulation og få en hensigtsmæssig byplanlægning, sikring af naturskønne landskaber og ordnede forhold for byggeri i landzoner. Hvad erstatningsspørgsmålet angik, kunne der være skabt forhold, som gjorde en éngangserstatning berettiget. Han var dog ikke indstillet på store tal, hverken i kroner eller med hensyn til antallet af tilfælde.

Socialistisk folkeparti havde to ordførere. *Arne Larsen* kunne tilslutte sig lovforslagets almindelige sigte, men fandt, at det var yderst beskedne beløb, der gennem bolig- og byggefonden ville være til rådighed for kommunernes byggemodning i de kommende 5 år. Med hensyn til erstatningsspørgsmålet udtalte *Gert Petersen*, at der var tale om et begrænset fremskridt i forhold til de regler, der hidtil havde været anvendt i henhold til byregulerings- og byplanlovene, for slet ikke at tale om den uhyrlige erstatningsregel i naturfred-

ningslovens § 22. Socialistisk folkeparti havde imidlertid hellere set de regler, som landsbyggeloven indeholdt. Det var i øvrigt ikke rimeligt at yde erstatning, når der var tale om en generel rådighedsindskrænkning. Man burde have nøjedes med nogle dispensationsregler, hvorefter man kunne give erstatning i de tilfælde, hvor der forelå en klart ubillig forskelsbehandling.

For venstresocialisterne udtalte *Sigsgaard*, at en endelig vurdering af zonetlovens muligheder måtte forudsætte et nærmere kendskab til den jordpolitik, loven skulle virke som led i, og at forslaget derfor ikke kunne endeligt vurderes. Der var en del positivt i zonetlovsforslaget, men det måtte ikke glemmes, at det ikke skabte bedre vilkår for en aktiv kommunal jordpolitik. Det ville heller ikke forhindre, at samfundsudviklingen ved ejendommens inddragelse i byzone berigede de enkelte på samfundets bekostning.

Efter 1. behandlingen henvistes lovforslaget til et udvalg, som afgav en temmelig fyldig betænkning, der var ledsaget af en række bilag. Betænkningens tekst indeholder en del fortolkningsbidrag, hvoraf især fremhæves følgende:

„Der har over for udvalget været udtrykt bekymring for, at bestemmelserne i lovforslagets §§ 6-8 vil medføre, at der vil blive udvist stor tilbageholdenhed med at meddele industrien de fornødne tilladelser til bebyggelse i landzone, uanset at det for en række industrier er af væsentlig betydning, at de placeres i landzone af hensyn til vandindvinding, spildevandsafledning, råstofindvinding m. v., og uanset at det må være i samfundets interesse, at virksomheder, der udvikler røg, støj og lugt, ikke anbringes i umiddelbar nærhed af bymæssig bebyggelse.

Boligministeren har i denne forbindelse oplyst, at det, som det også fremgår såvel af forelæggelsestalen som bemærkningerne til lovforslaget, ikke er formålet med de nævnte bestemmelser, at der kun må opføres landbrugs- og skovbyggeri i landzonerne. Hensigten er alene at give amtsrådet/byudviklingsudvalget mulighed for i hvert enkelt tilfælde at vurdere, om en ønsket bebyggelse kan forenes med lovens formål, når også bebyggelsens følgevirkninger i relation til forholdene og udviklingstendenserne i det pågældende område tages i betragtning. Udvalget er enig med ministeren i, at forholdet ikke egner sig til behandling i lovtæksten, og henviser i stedet til, at retningslinjer i så henseende vil blive givet i et cirkulære i forbindelse med vejledning om lovens gennemførelse. Det fremhæves i forbindelse hermed, at det er udvalgets opfattelse, at der ved administrationen af såvel denne lov som loven om byplaner bør tages hensyn til, at de råstofforekomster, som findes i Danmarks undergrund, kan udnyttes. — — —

Det er over for udvalget foreslået, at lovforslagets § 9 ændres, så at landzone i købstæder (uden for byudviklingsområder) administreres af vedkommende byråd i stedet for af amtsrådet, idet det

er gjort gældende, at lovforslagets ordning på dette punkt er uforenelig med byrådenes kompetence som bygningsmyndighed inden for kommunens område. Efter indhentede oplysninger fra ministeren fremhæver udvalget, at det, jfr. nedenstående ændringsforslag nr. 5 om ikrafttrædelsestidspunktet, er hensigten, at loven skal træde i kraft nogen tid før ikrafttrædelsen af loven af 31. maj 1968 om kommunernes styrelse. Når sidstnævnte lov træder i kraft, vil sondringen mellem købstadkommuner og sognekommuner ophøre, og amtskommunen vil geografisk omfatte også de hidtidige købstadkommuner. Det vil derfor ikke være rimeligt i det korte tidsrum inden styrelseslovens ikrafttræden at uddrage amtsrådene administrationen af de omhandlede områder. Udvalget kan heller ikke tiltræde, at den foreslåede byreguleringskompetence for amtsrådene skulle være uforenelig med byrådenes kompetence som bygningsmyndighed. Det er med lovforslaget alene tilsigtet at lade amtsrådet/byudviklingsudvalget afgøre, om der det pågældende sted i landzonen uanset §§ 6-8 må placeres en bebyggelse, hvorimod det fortsat vil være primærkommunen, der som bygningsmyndighed tager stilling til, hvorledes byggeriet udføres. — — —

Endvidere fremhæver udvalget, at det har været drøftet, hvorledes man — efter at naturfredningslovens § 22 er foreslået ophævet — kan tilgodese naturfredningsinteresserne ved fastlæggelse af de fremtidige by- og landzoner. I forbindelse hermed har ministeren meddelt, at der med hjemmel i lovforslagets § 9, stk. 2, og efter nærmere aftale med ministeren for kulturelle anliggender agtes fastlagt en forretningsgang, som kan sikre det nødvendige samarbejde med fredningsnævnene, fredningsplanudvalgene og statens naturfrednings- og landskabskonsulent. — — —

Under samråd med ministeren har det været drøftet, om der i lovforslaget bør indsættes en tidsfrist for boligministerens behandling af sådanne afgørelser, der i henhold til § 11 kan påklages til boligministeren, samt om der eventuelt bør indsættes en regel om, at det påhviler ministeren med grunde at meddele klageren, hvorpå sagen beror, såfremt den ikke er færdigbehandlet inden en vis frist. Ministeren har hertil oplyst, at det rejste spørgsmål eventuelt bør give anledning til, at hele spørgsmålet om fastsættelse af frister i lovgivningen for offentlige myndigheders sagsbehandling eventuelt bør optages til generel behandling i justitsministeriets lovkontor. Udvalget er i forbindelse hermed blevet opmærksom på, at der af justitsministeren er nedsat et udvalg, der arbejder med spørgsmålet om begrundelse af forvaltningsafgørelser og visse problemer vedrørende administrativ rekurs. Udvalget henstiller til boligministeren, at det overvejes at optage forhandling med justitsministeren om at pålægge det omtalte justitsministerielle udvalg også at tage det her omhandlede spørgsmål om frister op til behandling.“

Der opnåedes dog ikke under udvalgsarbejdet enighed om lov-

forslaget, idet et *mindretal* (socialdemokratiets og socialistisk folkepartis medlemmer af udvalget) stillede ændringsforslag. Om sin stilling til lovforslaget udtalte mindretallet, at man fandt, at forslaget ikke tilstrækkelig effektivt løste den foreliggende opgave. Med den nye zonedragning og med kravene til kommunerne om at sikre tilstrækkelige byggemodne arealer til de kommende års byudvikling var det nødvendigt, at der stilledes lånemidler til rådighed i et større omfang end hidtil, og der burde derfor føres øgede midler til den stærkt reducerede bolig- og byggefond. Det burde efter mindretallets opfattelse også fremgå af selve loven, at vanskeligt stillede kommuner ville få lån til de byggemodningsopgaver, der pålagdes dem.

Det var mindretallets opfattelse, at det, når sikringen af det åbne land overførtes fra naturfredningsloven til lov om by- og landzoner, af lovtæksten klarere burde fremgå, at naturfredningsmyndighederne altid og så tidligt som muligt skulle drages ind i arbejdet med sagernes afgørelse, ikke mindst ved sommerhusområdernes placering.

Mindretallet var af den opfattelse, at den foreslåede erstatningsbestemmelse var urimelig og uretfærdig i sine virkninger. Mindretallet fandt det ikke rimeligt, at der fra samfundets side ydedes erstatninger ved så generelle reguleringer af ejendomsretten, som her fandt sted. Erstatning burde alene ydes for omkostninger, der var afholdt ved foranstaltninger, som en ejer havde truffet under de hidtil gældende bestemmelser.

De stillede mindretalsændringsforslag gav ved 2. *behandlingen* anledning til en længere debat, navnlig om ekspropriationssynspunkter. Som ventet forkastedes ændringsforslagene, og lovforslaget kom derefter til 3. *behandling* uden fornyet udvalgsbehandling. Det vedtoges her enstemmigt med 85 stemmer, medens 67 medlemmer (S, SF, VS, socialistisk arbejdsgruppe og Dagmar Andreasen (RV)) tilkendegav, at de hverken stemte for eller imod.

70. Lov om ændring i lov om byplaner. (Boligminister *Hastrup*). [A. sp. 1541. C. sp. 895].

Skriftlig fremsættelse $^{13}/_{11}$ (F. sp. 1568). 1. beh. $^{4}/_{12}$ (F. sp. 2114). Partiernes ordførere: Kaj Andresen, Juul-Madsen, Kristen Østergaard, Svend Haugaard, Arne Larsen (Gert Petersen) og Sigsgaard. Henvist til samme udvalg som lov om by- og landzoner, se nærmest foregående sag. Betænkning (B. sp. 2057) afgivet $^{21}/_{6}$. 2. beh. $^{2}/_{6}$ (F. sp. 7386). 3. beh. $^{4}/_{6}$ (F. sp. 7565). *Loven stadfæstet 18. juni 1969.* (Lovt. nr. 316).

Loven må ses i sammenhæng med den foran omtalte lov om by- og landzoner, der forudsætter en *ophævelse af* hjemmelen i *byplanlovens § 2, stk. 2, nr. 10* til at udarbejde såkaldte „*landbrugszone*“-*byplanvedtægter* og af den dertil knyttede *erstatningsregel i lovens § 15 a*. Loven indeholder en ophævelse af de nævnte bestemmelser og en række konsekvensændringer. Særligt fremhæves, at lovens § 27 nu har fået følgende affattelse:

„§ 27. Det påhviler den til enhver tid værende ejer af en ejendom at berigtige et ulovligt forhold. Består forholdet i en ulovlig brug af ejendommen, påhviler pligten tillige brugeren.

Stk. 2. Boligministeren kan under særlige omstændigheder og efter indhentet erklæring fra kommunalbestyrelsen gøre undtagelse fra bestemmelserne i stk. 1.

Stk. 3. Når et ved dom meddelt påbud om at berigtige et ulovligt forhold ikke efterkommes inden for den i dommen fastsatte frist og inddrivelse af tvangsbøder ikke kan antages at føre til, at påbuddet efterkommes, kan kommunalbestyrelsen foretage det fornødne til forholdets berigtigelse på ejerens bekostning. Kommunalbestyrelsen kan med henblik herpå skaffe sig adgang til ejendommen. Politiet yder kommunalbestyrelsen bistand efter regler, der fastsættes efter forhandling mellem boligministeren og justitsministeren.“

Loven træder i kraft den 1. januar 1970.

Lovforslaget fremsattes og behandledes i folketinget sammen med dels den allerede omtalte *lov om by- og landzoner*, dels med den nedenfor omtalte *lov om ændring af landsbyggeloven*.

Lovforslaget i sig selv gav ikke anledning til særlige bemærkninger ved behandlingen i folketinget. Om partiernes principielle holdning til den foreslåede jordreform, hvoraf det her omhandlede lovforslag kun var en lille del, kan i det hele henvises til omtalen under den foregående sag.

Den henvises sammen med de to øvrige lovforslag til behandling i et udvalg. Af udvalgets betænkning fremgår, at boligministeren over for udvalget havde oplyst, at det med ordene „*særlige omstændigheder*“ i den nye affattelse af § 27, stk. 2, alene var tilsigtet fortsat at give udtryk for, at en fritagelse for pligten til at berigtige et ulovligt forhold måtte være en undtagelse, der kun kan gøres, når særlige forhold taler derfor.

Et *mindretal* i udvalget (socialdemokratiets og socialistisk folkepartis medlemmer) afgav sålydende udtalelse i betænkningen:

„Mindretallet finder det nødvendigt, at der i forbindelse med den lovgivning, som har til formål at sikre planlægning og fremme byudvikling, gives kommunerne mulighed for at erhverve de hertil nødvendige arealer. En forudsætning for de lavest mulige offentlige omkostninger ved byggemodningen er, at den kommunale planlægning gennem byplaner i god tid kan forberedes.

Hvor enkelte jordbesiddere — måske af spekulationshensyn — tilbageholder arealer, som er nødvendige for byplanens gennemførelse, bør kommunen efter mindretallets opfattelse have ret til at ekspropriere arealet, også når det skal anvendes til boligformål.“

Mindretallet stillede et herpå sigtende ændringsforslag.

Efter at mindretalsændringsforslaget var blevet forkastet ved 2. *behandling* vedtoges lovforslaget ved 3. *behandling* med 85 stemmer; 67 medlemmer (S, SF, VS og socialistisk arbejdsgruppe) tilkendegav, at de hverken stemte for eller imod.

71. Lov om ændring i byggelov for købstæderne og landet. (Byggeri i det åbne land). (Boligminister *Hastrup*). [A. sp. 1551. C. sp. 905].

Skriftlig fremsættelse ¹³/₁₁ (F. sp. 1568). 1. beh. ⁴/₁₂ (F. sp. 2114). Partiernes ordførere: Kaj Andresen, Juul-Madsen, Kristen Østergaard, Svend Haugaard, Arne Larsen (Gert Petersen) og Sigsgaard. Henvist til samme udvalg som forslag til lov om by- og landzoner (se side 203). Betænkning (B. sp. 2057) afgivet ²¹/₅. 2. beh. ²/₆ (F. sp. 7386). 3. beh. ⁴/₆ (F. sp. 7565). *Loven stadfæstet 18. juni 1969.* (Lovt. nr. 317).

Loven, der træder i kraft den 1. januar 1970, må ses i sammenhæng med den samtidig vedtagne lov om by- og landzoner, hvori er forudsat en ophævelse af hjemmelen i landsbyggelovens § 5 og § 20 for amtsrådene til at meddele forbud mod udstykninger og bebyggelser i områder, hvor amtsrådet udøver bygningsmyndigheden.

Loven indeholder en ophævelse af den nævnte forbudshjemmel samt en række deraf følgende konsekvensændringer.

Lovforslaget fremsattes og behandledes i folketinget sammen med de i det foregående omtalte sager: lov om by- og landzoner og lov om ændring i lov om byplaner. Under behandlingen i folketinget

undergik det en række mindre ændringer, om hvilke der var fuldstændig enighed i det folketingsudvalg, der behandlede forslaget.

Heller ikke i folketingssalen gav lovforslaget anledning til særlige bemærkninger. Det vedtoges ved 3. *behandling* enstemmigt med 85 stemmer; 67 medlemmer (S, SF, VS og socialistisk arbejdsgruppe) tilkendegav, at de hverken stemte for eller imod.

72. Lov om sanering. (Boligminister *Hastrup*). [A. sp. 2113. C. sp. 993].

Skriftlig fremsættelse $27/_{11}$ (F. sp. 1902). 1. beh. $10/_{12}$ (F. sp. 2317). Partiernes ordførere: Kaj Andresen (Helge Nielsen), Knud Østergaard, Ib Thyregod, Else-Merete Ross, Arne Larsen og Sigsgaard. Henvist til boligudvalget. Betænkning (B. sp. 2203) afgivet $23/_{5}$. 2. beh. $4/_{8}$ (F. sp. 7566). 3. beh. $9/_{6}$ (F. sp. 7787). *Loven stadfæstet 18. juni 1969.* (Lovt. nr. 318).

Lovens formål er ifølge *kapitel I* at opnå en forbedring af boligforholdene ved at tilstræbe

- 1) at fjerne eller forbedre utidssvarende og usunde boliger m. v.,
- 2) at fremme en fornyelse af utidssvarende bydele,
- 3) at bistå udsanerede husstande med at opnå en efter deres forhold passende genhusning og
- 4) at tilvejebringe det nødvendige administrative og økonomiske grundlag for en øget saneringsvirksomhed.

I overensstemmelse med hidtidig saneringslovgivning er saneringsvirksomheden fortsat et *kommunalt anliggende* i den forstand, at det er kommunen, der har den afgørende indflydelse på saneringens omfang, jfr. dog nedenfor om saneringsselskaber.

I henhold til lovens *kapitel II* påhviler det kommuner med mere end 25.000 indbyggere med boligtilsynets bistand at tilvejebringe en bedømmelse af kvaliteten af beboelsejendommene i kommunen under hensyn til de i boligtilsynsloven opstillede mindstekrav. En sådan *oversigtsplan* skal indeholde en klassifikation af ejendommene med henblik på beslutninger om at fjerne eller forbedre usunde eller utidssvarende bygninger.

Oversigtsplanen, der indsendes til boligministeren, skal være udarbejdet senest $1\frac{1}{2}$ år efter lovens ikrafttrædelsesdato den 1. oktober 1969, eller $1\frac{1}{2}$ år efter den folketælling, hvor det er konstateret, at kommunens indbyggertal overstiger 25.000.

På grundlag af oversigtsplanen skal kommunerne endvidere udarbejde *tidsfølgeplaner*, der angiver

- 1) områder, for hvilke sanering bør finde sted på grundlag af saneringsplaner i henhold til kapitel III eller som stor-sanering i henhold til kapitel V,
- 2) tidsfølgen for saneringernes gennemførelse,
- 3) behovet for tilvejebringelse af erstatningsboliger til husstande, som må fraflytte saneringsområderne, og
- 4) de områder eller ejendomme, hvor en forbedring af boligkvaliteten i øvrigt må anses for hensigtsmæssig.

Tidsfølgeplanen skal indeholde en redegørelse for forholdet til kommunens byplanmæssige dispositioner (dispositionsplan) og investering. Også tidsfølgeplanen skal indsendes til boligministeren, og den skal være tilvejebragt senest 2 år efter lovens ikrafttræden, eller efter at kommunen når op på et indbyggertal på over 25.000.

De nævnte frister for indsendelse af oversigtsplaner og tidsfølgeplaner var af boligministeren oprindeligt kun foreslået at skulle være 1 og $1\frac{1}{2}$ år, men blev forlænget efter ønske fremsat i udvalget.

For at systemet ikke skal virke for stift, er det fastsat, at boligministeren kan pålægge andre kommuner at tilvejebringe oversigts- og tidsfølgeplaner, ligesom ministeren kan fritage kommuner med mere end 25.000 indbyggere for pligten til at udarbejde sådanne planer.

Lovens *kapitel III* indeholder regler om tilvejebringelse af *saneringsplaner m. v.* Der er herom i §§ 7 og 8 fastsat følgende:

§ 7. Efter reglerne i denne lov kan der tilvejebringes en saneringsplan for et område, der består af en eller flere ejendomme, når bebyggelse i området er usund eller brandfarlig eller i øvrigt rummer utidssvarende boliger.

Stk. 2. Ved afgrænsningen af saneringsområdet skal der ikke alene tages hensyn til tilstedeværelsen af bebyggelse som nævnt i stk. 1, men også til, at der som følge af planen kan opnås en tilfredsstillende ordning af de fremtidige bebyggelsesforhold.

§ 8. I saneringsplanen fastsættes bestemmelser om

- 1) saneringsrådets afgrænsning,
- 2) i hvilket omfang planens gennemførelse kræver henholdsvis nedrivning, ombygning, forbedring eller istandsættelse af den bestående bebyggelse,
- 3) tilvejebringelse af fællesarealer og fællesanlæg for saneringsrådets bebyggelse, som findes påkrævede eller hensigtsmæssige, samt om vedligeholdelse og drift af sådanne arealer og anlæg,
- 4) hvilke ejendomme eller dele af ejendomme det er nødvendigt at råde over til saneringsplanens gennemførelse, og hvilke af de under nr. 2 og eventuelt nr. 3 nævnte foranstaltninger der kan udføres særskilt af den pågældende ejendoms ejer, og
- 5) hvilke ejere der i henhold til § 19 har adgang til i fællesskab at overtage saneringsplanens gennemførelse ved et saneringslav.

Stk. 2. Bestemmelser om ombygning eller forbedring af bestående bebyggelse kan i almindelighed kun fastsættes i en saneringsplan, såfremt det må antages, at ombygningen eller forbedringen i forbindelse med hele saneringsplanens gennemførelse vil medføre en forøgelse af bebyggelsens leje- og brugsværdi, der svarer til udgifterne ved den pågældende foranstaltning.“

En saneringsplan skal vedtages af kommunalbestyrelsen eller et godkendt saneringsselskab og skal godkendes af boligministeren. Den skal ifølge § 10 ved indsendelsen til ministeren ledsages af en redegørelse, der bl. a. indeholder

- 1) en almindelig karakteristik af saneringsområdet og bebyggelsen i dette med angivelse af de enkelte ejendommers byggemåde og indretning,

- 2) oplysning om de ejendomme i området, for hvilke der er truffet beslutninger i medfør af lov om boligtilsyn,
- 3) en oversigt over de ejendomme i området, der i øvrigt frembyder vægtige betænkeligheder i sundhedsmæssig eller brandmæssig henseende eller rummer utidssvarende boliger,
- 4) en oversigt over de ejendomme i området, der skønnes at være egnede til ombygning og forbedring.

Hele kapitlet om tilvejebringelse af saneringsplaner blev ændret betydeligt under behandlingen i folketinget. Ifølge ministerens oprindelige forslag skulle saneringsplaner kun kunne godkendes af boligministeren, såfremt særligt nedsatte *saneringsnævn* gav tilslutning dertil.

Folketingets boligudvalg udtalte imidlertid herom i sin betænkning over lovforslaget:

„Udvalget har drøftet, hvorvidt det måtte være muligt at forenkle den foreslåede saneringsprocedure, og overvejelserne har især drejet sig om, hvorvidt det som led i en sådan forenkling vil være hensigtsmæssigt at ophæve saneringsnævnene. Udvalget er opmærksom på, at der i saneringsnævnene er samlet megen sagkundskab, og at nævnene har udført et påskønnelsesværdigt arbejde, samt at saneringsnævnenes medvirken er en væsentlig støtte for boligministeren, der ved sin godkendelse af en saneringsplan må tiltræde dispositioner, som griber ind i private rettigheder og medfører betydelige udgifter for det offentlige.

Uanset dette finder udvalget det imidlertid rigtigst, at *saneringsnævnene ophæves*, dels fordi dette vil betyde udskydelse af et led i saneringsproceduren, dels fordi det vil stemme med lovgivningen i øvrigt, f. eks. byplanloven og landsbyggeloven, at saneringsplaners godkendelse sker alene på ministerens ansvar. Det forudsættes dog herved, at der til boligministeriet direkte knyttes den fornødne sagkundskab.“

I samme kapitel er i § 16 optaget regler om såkaldte *for-saneringer*, hvorefter en kommunalbestyrelse kan forlange, at private tilhørende grunde og bygninger helt eller delvis skal afstås mod erstatning med henblik på *nedrivning* af bebyggelsen. *Ekspropriation* kan dog kun finde sted, når nedrivningen

må forventes påbudt i en senere saneringsplan, og når nedrivningen og anvendelsen af den ryddede grund vil medføre en umiddelbar forbedring af forholdene for beboerne i området. I tilslutning til en ekspropriation kan kommunalbestyrelsen forlange afståelse af private rettigheder, der hører til eller hviler på den pågældende ejendom. Det er endvidere fastsat, at der ikke på arealer, som er overtaget af kommunen i henhold til denne bestemmelse, må opføres ny bebyggelse, førend en saneringsplan, der omfatter ejendommen, er godkendt.

Bestemmelsen om forsanering blev først indsat i loven under behandlingen i folketinget efter ønske fremsat i udvalget.

I lovens *kapitel IV* er givet regler om *saneringsplanernes gennemførelse*. Af kapitlets bestemmelser er særligt grund til at fremhæve § 21, stk. 1, hvorefter kommunalbestyrelsen, når en saneringsplan er godkendt, *skal*

- 1) meddele private ejere af ejendomme inden for saneringsområdet påbud om at iværksætte den ombygning, forbedring eller istandsættelse af bestående bebyggelse, som er bestemt i saneringsplanen, og som efter denne skal kunne udføres særskilt af ejeren af den pågældende ejendom, og
- 2) pålægge private ejendomme inden for saneringsområdet servitutter om udlæg af fællesarealer og indretning af fællesanlæg for saneringsområdets bebyggelse som bestemt i saneringsplanen samt om gennemførelsen og den fremtidige vedligeholdelse og drift af de omhandlede fællesanlæg. Servitutterne er bindende for ejere og indehavere af andre rettigheder over ejendommene uden hensyn til, hvornår retten er stiftet. Kommunalbestyrelsen lader servitutterne tinglyse på ejendommene.

En anden bestemmelse i kapitlet åbner adgang for gennemførelse af en saneringsplan ved et saneringslav, den såkaldte *ejerlavssanering*. Til dannelse af et *saneringslav* kræves, at ejere, der repræsenterer over halvdelen af den samlede ejendomsværdi af de ejendomme, som det efter saneringsplanen er nødvendigt at råde over i deres helhed eller for væsentlige deles vedkommende, er enige herom og over for kommunen

eller vedkommende saneringselskab erklærer, at lavet vil gennemføre saneringsplanen i sin helhed.

En meget vigtig del af loven indeholdes i dennes *kapitel V* om *storsaneringer*. Efter reglerne i dette kapitel kan der efter indstilling fra vedkommende kommunalbestyrelse og med boligministerens godkendelse, der forudsætter tilslutning fra folketingets boligudvalg, foretages storsanering, når et større, sammenhængende byområde rummer *usund eller brandfarlig bebyggelse* eller i *øvrigt utidssvarende* boliger, og når den overvejende del af bebyggelsen inden for området må *forventes at skulle nedrives* som led i en sanering.

Om baggrunden for den etablerede storsaneringshjemmel og til belysning af, hvor og i hvilket omfang hjemmelen tænkes anvendt, var oplyst følgende i lovforslagets bemærkninger:

„Sædvanlige saneringsplaner omfatter én eller et par karreer, som helt eller delvis nedrives og genopbygges inden for rammerne af kommunens byplan. Visse ældre byområder, f. eks. store dele af det indre Nørrebro, Vesterbro og Christianshavn i Københavns kommune har imidlertid så udstrakte saneringsmodne dele, at der bør skabes nye muligheder for en gennemgribende sanering og i forbindelse hermed en eventuel tilpasning af kommunens byplanmæssige dispositioner til den ændrede forudsætning, således at der sker en egentlig fornyelse af helt udslidte bydele.

Med det foreslåede kapitel om storsanering sigtes der således på en hel bydel, og et storsaneringsområde bør derfor i Københavns kommune have en størrelsesorden af mindst 10-20 karreer, i provinsbyerne noget mindre. Området må indeholde store partier saneringsmoden bebyggelse, og den overvejende del af bebyggelsen i området, repræsenterende omkring 75 pct. af ejendomsværdierne, må forventes at skulle nedrives. Området må endvidere være egnet for en samlet planlægning og genopbygning, der kan give bedre kvaliteter end en stykkevis sanering og en over en lang årrække foretaget genopbygning, der nødvendigvis må være bundet stramt af de hidtidige retningslinjer for området.

Med henblik på en samlet indsats for sådanne ofte centralt beliggende bydele, hvor sædvanlige mindre saneringsplaner ikke i tilstrækkelig grad kan skabe en rimelig byfornyelse, foreslås det at åbne mulighed for storsaneringer uden adgang for dannelse af saneringslav og uden adgang for saneringselskaber til at vedtage saneringsplaner, jfr. lovforslagets § 28.

Begrundelsen for udelukkelsen af ejerlavssaneringer er, at en storsanering omfatter et så stort område, at dannelse af ét saneringslav for hele området må anses for udelukket, og at en gennemførelse

af saneringen ved flere saneringslav vil udelukke fordelene ved en samlet genopbygning og de dermed forbundne værdiforøgelse. Ved en opdeling af området i mindre dele, der kan saneres ved hjælp af sædvanlige saneringsplaner, må det nemlig forventes, at nogle dele vil give store saneringstab, medens andre vil kunne give et overskud, som bør indgå i en samlet opgørelse for hele storsaneringsområdet.

Det er endvidere fundet nødvendigt at lade de enkelte saneringsplaner blive vedtaget og udført udelukkende i kommunalt regie, således at saneringsselskaber alene vil kunne medvirke som forretningsførere for kommunen.“

Også folketingets boligudvalg beskæftigede sig indgående med det nye storsaneringsbegreb, som man fandt på forskellige punkter burde forstås lidt anderledes end angivet i lovforslagets bemærkninger. Udvalget redegør indledningsvis for formålet og kriterierne for en storsanering.

Som modstykke til udelukkelsen af ejerlavsmuligheden foreslås, at boligudvalgets tiltrædelse er en nødvendig forudsætning for boligministerens beslutning.

Udvalget finder „at de kriterier for anvendelsen af reglerne om storsanering, som er anført i bemærkningerne til lovforslagets kapitel V, er for lidt differentieret angivet under hensyn til, at der er tale om en saneringsform, som i princippet bør kunne anvendes i en række byer.

Det afgørende må efter udvalgets opfattelse være, at et storsaneringsområde har en sådan størrelse og karakter, at der kan påvises særlige fordele ved at inddrage området under storsanering såvel ud fra planlægnings- som ud fra økonomiske synspunkter.

Angivelse af et antal karreer eller en bestemt arealstørrelse kan kun til en vis grad angive en bindende vejledning, og udvalget finder det i bemærkningerne angivne minimum af saneringsmodne karreer ansat for højt.

En gennemgribende byfornyelse må forudsætte, at væsentlige dele af bebyggelsen nedrives, såvel saneringsmodne boliger som andre bygninger, der her ligesom ved sædvanlige saneringsplaner må fjernes af hensyn til genopbygningsplanen. Under hensyn til, at ejendomsværdien for saneringsmodne ejendomme normalt vil være lav, og til, at en del af den bebyggelse, der skal fjernes, muligt allerede på tidspunktet for storsaneringens beslutning vil være nedrevet med hjemmel i den som ændringsforslag til ny § 16 foreslåede bestemmelse, findes bemærkningernes angivelse af 75 pct. af ejendomsværdierne ligeledes at være for høj, selv om der også her indgår ikke-saneringsmoden bebyggelse, som må fjernes af hensyn til genopbygningsplanen.

Afgørelse af, om beslutningen om storsanering bør træffes, må bero på et konkret skøn, hvor tillige kan indgå forholdet mellem

ryddede arealer og den bebyggelse, der forudsættes bevaret, samt genopbygningsplanens hele sigte, som må indicere, at en samlet planlægning kan og bør ske, herunder også at en samlet økonomisk opgørelse kan være formålstjenlig. De økonomiske fordele, en differentieret genopbygningsplan kan give enkelte dele af området, vil kunne indgå som reducerende faktor i det kommende saneringsstab.

Det har i udvalget været overvejet at åbne mulighed for forøget statstilskud til storsaneringer i kommuner med særlig stort saneringsbehov. Under hensyn til at en samlet opgørelse af saneringsbehovet i de større bykommuner senere vil foreligge i form af kommunale oversigtsplaner, og til, at der ved lovforslagets kap. V er åbnet nye muligheder for løsning af større saneringsopgaver, finder udvalget, at der foreløbig bør indhøstes praktiske erfaringer gennem de forslag til beslutninger om konkrete områders inddragelse under et storsaneringsområde, som måtte blive forelagt for udvalget af boligministeren. Da udvalgets tilslutning til, at et område undergives storsanering, vil være et vilkår for boligministerens beslutning herom, kan udvalget om fornødent i konkrete tilfælde tage op til overvejelse, om der på grund af særlige forhold skulle være anledning til at søge mulighed for eventuelt forøget statstilskud tilvejebragt.

Det er for udvalget afgørende, at genopbygningsplanen for et storsaneringsområde bliver af høj standard, der mindst skal svare til de krav, der normalt stilles i nye byområder. Udvalget lægger vægt på, at de normalt centrale byområder, som kan tænkes at blive saneret som storsanering, ligeledes får en tilstrækkelig forsyning med friarealer og institutioner, alt under hensyntagen til områdernes beliggenhed i eller nær bycentre. Der kan dog næppe heller her opstilles faste normer.

Lovforslagets kap. V åbner efter udvalgets skøn muligheder for en konstruktiv videreførelse af saneringer med et videre sigte mod byfornyelse og kan, forudsat at kommunerne anvender bestemmelserne efter deres hensigt, give et erfaringsgrundlag for en eventuelt kommende byfornyelseslov.

Udvalget finder det som foran nævnt nødvendigt, at de kriterier, der er anført i bemærkningerne til lovforslaget, ikke lægges til grund ved administrationen af bestemmelserne, men at kapitlet gøres anvendeligt i større omfang end angivet i bemærkningerne, idet udvalget mener, at dette er ubetænkeligt, når folketinget gennem boligudvalget får lejlighed til at følge arbejdet.“

I kapitlerne VI, VII og VIII er givet regler om sanering med og uden statsstøtte, om erstatninger og bidrag til saneringer med statsstøtte. Indholdet af bestemmelserne i de tre kapitler svarer i alt væsentligt til de regler, der på disse områder også var gældende efter den tidligere saneringslov.

Som noget nyt er ved lovens *kapitel IX* åbnet mulighed for oprettelse af særlige *saneringsselskaber*, der har til formål at tilrettelægge og gennemføre sanerings- og moderniseringsopgaver, og som kan opnå samme støtte hertil som kommuner og saneringslav. Saneringsselskaber forventes oprettet ved *initiativ* dels fra *almennyttige boligselskaber*, dels fra *sammenslutninger af grundejere*. Også *andre kredse* vil dog kunne tage initiativ til oprettelse af sådanne selskaber. Selskabet og dets vedtægter skal være godkendt af boligministeren. Et saneringsselskab kan organiseres som et landsomfattende selskab, eventuelt med datterselskaber for områder bestående af en eller flere kommuner, eller selskabets område kan begrænses til kun at omfatte en eller flere kommuner eller eventuelt en konkret saneringsopgave.

Lovens *kapitel X* om *finansieringsbestemmelser* giver boligministeren bemyndigelse til at yde *lån og tilskud* til gennemførelse af saneringsplaner. Efter § 47, stk. 1, er ministeren bemyndiget til i hvert finansår at give tilsagn om:

- 1) ydelse af tilskud inden for 10 mill. kr. til dækning af halvdelen af tabet ved gennemførelse af saneringsplaner, som godkendes i henhold til denne lov,
- 2) ydelse af lån inden for 30 mill. kr. til finansiering af den del af tabet, som ikke dækkes ved statens tilskud, og andre udgifter ved saneringsplaners gennemførelse,
- 3) ydelse af lån af det under nr. 2 nævnte beløb til kommuner og saneringsselskaber til køb af ejendomme i områder, som må forventes saneret inden for en kortere årrække,
- 4) ydelse af lån af det under nr. 2 nævnte beløb til kommuner til udredelse af erstatninger som følge af ekspropriation i medfør af § 16.

Endvidere åbner § 48 mulighed for, at der i hvert finansår kan ydes tilskud inden for 2 mill. kr. til forskning, rådgivning og planlægning vedrørende sanering og byfornyelse.

De i § 47, stk. 1, nr. 1 og 2, fastsatte beløbsrammer fik først deres endelige størrelse under behandlingen i folketinget, idet ministeren, da lovforslaget fremsattes, kun havde foreslået et tilskudsbeløb på 8 mill. kr. og et lånebeløb på 18 mill. kr.

Baggrunden for forhøjelsen var bl. a., at bestemmelsen i den gældende saneringslovs § 10, stk. 2, sidste punktum, hvorefter der ved afgørelsen af, om der er flertal for dannelse af et saneringslav, skal ses bort fra ejendomme, som kommunen har erhvervet med statslån i henhold til saneringsloven, nu var foreslået ophævet.

Da det endvidere var foreslået, at saneringselskaber skulle have samme adgang som kommuner til at opnå statslån til ejendomserhvervelser, kunne det forventes, at der ret snart efter lovens ikrafttræden ville opstå et væsentlig øget behov for lånemidler.

Der havde endvidere i den seneste tid vist sig en sådan interesse i flere kommuner for gennemførelse af saneringer, at der måtte kunne forventes et betydelig øget pres på tilbuds- og især lånemidlerne allerede i de nærmeste år.

En meget vigtig del af saneringsproblematikken er spørgsmålet om *genhusning af udsanerede*. Regler herom indeholdes i lovens *kapitel XI*, der er en udbygning af den hidtidige saneringslovs bestemmelser om tilvejebringelse af *erstatningslejligheder*. Der er i loven opstillet en række alternative muligheder for genhusning af den enkelte husstand:

1. Den husstand, der bliver husvild, har en egen interesse i at søge sig en bolig af en sådan beskaffenhed og beliggenhed, som husstanden måtte foretrække. For at give sådanne husstande bedre muligheder for at kunne opnå lejligheder dér, hvor de søger dem, indeholdes i § 58 en regel om, at kommunalbestyrelsen kan bestemme, at udlejning af lejligheder til sådanne husstande kan ske *uden boliganvisningsudvalgets godkendelse*, når det ved en attest er dokumenteret, at de pågældende omfattes af disse bestemmelser.

2. Også i fremtiden forudsættes et vist antal *lejligheder i nybyggeriet* i områder, hvor der skønnes behov herfor, *klausuleret*, således at der ved tilsagn om statsstøtte til nyt boligbyggeri i disse områder i almindelighed kræves, at en andel — f. eks. 25 pct. — af disse lejligheder skal udlejes til husstande, der er blevet husvilde enten som følge af sanerings- eller kondem-

neringsvirksomhed eller på grund af ejendommens nedrivning i forbindelse med offentlige anlæg.

Endvidere er ved ændringer i lov om boligbyggeri åbnet mulighed for inden for en ramme på 1.000 lejligheder årligt at give *tilsagn om yderligere almennyttigt byggeri med henblik på fremskaffelse af lejligheder til genhusning* af saneringsramte.

Det er ikke tanken, at de lejligheder, der således forbeholdes til genhusning af saneringsramte, direkte skal udlejes til sådanne. Hvor disse ønsker det, kan der ske direkte indflytning, men hvor husstandene selv ønsker ældre lejligheder, vil *andre kunne komme ind i de nye lejligheder, mod at deres hidtidige lejlighed stilles til disposition* for de husstande, for hvem de nye lejligheder er reserveret. Ved denne rokeringsmetode opnås en spredning af de udsanerede og muligheden for i videre omfang at kunne efterkomme konkrete ønsker om bolig.

Det øgede *plejehjemsbyggeri*, der er tilvejebragt ved ændringer i boligbyggeriloven, vil ligeledes øge genhusningsmulighederne for de udsanerede i det omfang, disse opfylder betingelserne for optagelse på plejehjem. Der er dog ikke i loven tilvejebragt hjemmel til, at et bestemt antal plejehjemspladser skal forbeholdes udsanerede, men dels forventes der etableret samarbejde herom mellem det nedenfor nævnte erstatningsboligudvalg og plejehjemsinstitutionerne, dels vil der i tilsagnene om statsstøtte til plejehjem kunne optages en bestemmelse om, at der skal tages rimeligt hensyn til ansøgere, der bliver husvilde som følge af sanering.

3. I princippet kommer *genhusningspligten* som hidtil til at *påhvile kommunalbestyrelsen*. Herudover vil der (ved vedtægtsbestemmelser og ved vilkår i tilsagnene om offentlig støtte til sanering) blive pålagt *alle, som medvirker ved en sanering*, pligt til at bidrage til genhusning af udsanerede. For at lette opfyldelsen af denne pligt er den kombineret med en ret til anvisning til de under pkt. 2 nævnte lejligheder, såfremt erstatningsboligudvalget ikke har brug for dem til formålet på et givet tidspunkt. Der er herved åbnet mulighed for at „præmiere“ de ejere, der har klaret genhusningsproblemet ved hjælp af ældre ledige lejligheder med en indstillingsret til de

reserverede lejligheder i nybyggeriet, der som følge heraf ikke skal anvendes til genhusning. Denne ordning vil også bidrage til at fremme den under pkt. 2 nævnte tilsigtede rokering.

4. Til at forestå genhusningspligtens opfyldelse er der i § 56 hjemlet adgang for den enkelte kommune til at nedsætte *et erstatningsboligudvalg*, der sammensættes af repræsentanter for kommunalbestyrelsen, grundejer-, lejer- og bygherreorganisationer samt saneringselskaberne, og med en af kommunalbestyrelsen udpeget formand.

Boligministeren kan fastsætte nærmere regler for disse udvalgs arbejde. Det er hensigten at fastsætte disse regler således, at udvalget bliver organ for alle genhusningsproblemer, der ikke har fundet deres løsning på anden måde. Det er forudsat, at der til udvalget knyttes et sekretariat med en boligrådgiver, som kan vejlede beboerne i ejendomme, der om kortere eller længere tid skal nedrives.

5. For at overgangen til anden bolig ikke skal belaste lejerne med større udgifter, end husstanden selv kan klare, er den nugældende lovs adgang til, at det offentlige kan betale *indskud og yde huslejetilskud* i de første 5 år ved siden af boligsikringsordningen og reglerne i lov om boligbyggeri om støtte til betaling af indskud i almennyttigt byggeri, blevet opretholdt.

Loven trådte i kraft den 1. oktober 1969, og samtidig ophævedes den hidtidige saneringslov nr. 184 af 5. juni 1959.

Lovforslaget fremsattes og behandledes i folketinget sammen med de i det følgende omtalte sager: *forslag til lov om ændring af lov om boligtilsyn og forslag til lov om ændring af byggelov for staden København*. Om den brede baggrund for fremsættelsen af de tre lovforslag udtalte boligministeren ved fremsættelsen bl. a.:

„Disse lovforslag, der har nær indbyrdes sammenhæng, er første led i en reform, hvis formål er at fremme saneringen og fornyelsen af usunde og dårlige boliger og bydele. Forslagene vil blive fulgt op af forslag om ændring af loven om boligbyggeri og i lejelovgivningen med henblik på at skabe genhusningsmuligheder for ud-sanerede familier og aktivisere modernisering og ombygning af sådanne ældre boligejendomme, som er værd at bevare, fordi de kan forbedres og indrettes som velegnede boliger.

Lovforslagene er tillige et led i den reform af planlægningslovgivningen, som jeg redegjorde for ved fremsættelsen af forslag

til lov om by- og landzoner, hvor en forøgelse af saneringsaktiviteten og byfornyelsen blev nævnt som et af de væsentligste mål. “

Boligministeren fremhævede, at Danmark havde et særdeles påtrængende saneringsproblem. Han redegjorde nærmere for konsekvenserne heraf og gav udtryk for, at samfundet ikke længere kunne forsvare, at denne usunde og dårlige boligbebyggelse blev opretholdt.

En undersøgelse af de sociologiske forhold i saneringskvartererne, der foretoges af socialforskningsinstituttet, ville være så langt fremme, at de første resultater kunne indgå i overvejelserne i forbindelse med behandlingen af disse lovforslag.

Det hedder videre i ministerens fremsættelse:

„ Efter boligforliget var der enighed mellem partierne om, at saneringen var den næste, store opgave, der burde tages op. De lovforslag, som i dag fremsættes her i tinget, bygger på et forberedende arbejde, der er udført under ledelse af min forgænger som boligminister. Efter regeringsskiftet er dette arbejde blevet fortsat, og der er i de forløbne måneder foretaget en række undersøgelser, her og i udlandet, ligesom der har været ført en række uformelle og uforpligtende forhandlinger bl. a. med Københavns og Frederiksberg kommuner, Købstadforeningen, Foreningen „Bymæssige Kommuner“, Grundejernes og Lejernes Landsforbund og Fællesorganisationen af Almennyttige Danske Boligselskaber. “

„ Jeg føler særlig grund til at nævne en henvendelse, som boligministeriet har modtaget fra Lejernes Landsorganisation og Grundejernes Landsforbund i fællesskab om sanerings- og moderniseringsopgaverne i vort samfund. Disse organisationer besidder en værdifuld sagkundskab, som kan være til stor nytte ved opgavens løsning, og henvendelsen er udtryk for en dyb forståelse af de menneskelige og økonomiske problemer, som sanerings- og moderniseringsforanstaltninger kan rejse både for lejere og ejere i de ejendomme, der berøres. Et positivt medarbejderskab fra parterne på boligmarkedet er af største betydning for gunstige resultater. De to organisationers forslag om oprettelsen af et byfornyelsesråd med repræsentanter for lejere og ejere med henblik på at give retningslinjer for registreringen og klassificeringen af de ejendomme, der bør omfattes af sanerings- og moderniseringsplaner, er derfor søgt imødekommet ved, at lejere og ejere fremtidig repræsenteres i boligkommissionerne, som efter forslaget tillægges et øget ansvar for og en større indflydelse på sanerings-, moderniserings- og byfornyelsesopgavens løsning. Ved det lovforslag, der om kort tid kan forventes fremsat om ændring i loven om midlertidig regulering af boligforholdene, vil det endvidere blive foreslået, at der oprettes særlige moderniseringsnævn i de største byer med repræsentanter for landsomfattende sammenslutninger af grundejer- og lejerforeninger. Det er endelig hensigten at fremsætte forslag om, at det særlige institut,

der forvalter de bundne beløb i kraft af boligforligets lejeforhøjelser, også skal kunne foretage udlån til sanering af ældre ejendomme, der omfattes af en saneringsplan. Instituttet bestyres som bekendt af en ledelse, der omfatter repræsentanter for både ejer- og lejerorganisationer. Der vil på tilsvarende måde blive fremsat forslag, som muliggør overførelse af midler fra de almennyttige boligselskabers landsbyggefond til saneringsopgaver. Også disse selskaber har vist megen positiv interesse for at deltage i løsningen af saneringsopgaven gennem oprettelse af saneringsselskaber.

Når forslaget om et byfornyelsesråd er søgt imødekommet på den nævnte måde, skyldes det bl. a., at sanerings- og byfornyelsesopgaven jo ikke blot vedrører lejer- og ejerinteresser, men også væsentlige opgaver, som henhører under sundhedsmyndighederne, de sociale myndigheder og kommunernes byplanmyndigheder og økonomiske forvaltninger.

Samtidig med at saneringsaktiviteten øges, vil mulighederne for at fremme byfornyelsen blive større. Vore centrale byområder bør gøres brugelige i overensstemmelse med nutidens og fremtidens behov. En byfornyelse er en meget vigtig, men også meget vanskelig opgave at løse. Et senere skridt i den nu påbegyndte saneringsreform vil være at udforme og koordinere planlægningslovgivningen med henblik på en fornyelse af de forældede bydele. Andre lande er — til dels som følge af de frygtelige og ulykkelige bombardementer under den anden verdenskrig — langt fremme med denne opgave, som navnlig består i at tilpasse byerne, så de imødekommer den moderne trafiks behov og skaber bedre vilkår for menneskers trivsel. Også Danmark må nu tage fat på denne opgave. De fremsatte forslag antyder derfor byfornyelsesformålet og rummer forslag om at afsætte et rådighedsbeløb til nærmere kortlægning af hele problematikken omkring en modernisering af de utidssvarende bykerner.

Saneringsloven af 1959 skabte muligheder for saneringer på kommunalt initiativ med statens økonomiske bistand. Når kommunerne ikke har benyttet sig af denne mulighed i et omfang, der svarede til forventningerne, skyldes dette mange og også begrundede årsager, herunder navnlig hensynet til boligmangelen og den almindelige betragtning om, at en dårlig bolig trods alt er bedre end ingen bolig. Kommunernes indsats har især koncentreret sig om at søge køen af boligsøgende reduceret gennem en indsats for at øge nybyggeriet, hvilket også vil være en særdeles — og i fremtiden ikke mindre — påkrævet opgave. Skal saneringsopgaven løses, må den imidlertid prioriteres sideordnet med bestræbelserne for at afskaffe boligmangelen. I modsat fald vil antallet af de boliger, der er saneringsmodne, vokse år for år. Opgaven vil herved blive stadig mere uoverkommelig at løse. Saneringskvarterernes beboere bør derfor i virkeligheden sidestilles med dem, der ikke besidder en selvstændig bolig. Det må anses for nødvendigt, at sanerings-

opgaven fremtidig får en langt bedre prioritering i kommunernes arbejdsprogrammer.“

Ved *1. behandlingen* udtalte *Kaj Andresen* (S), at hans parti gerne ville medvirke til at fremme saneringsvirksomheden og forenkle saneringsproceduren, men forbeholdt sig, at man under det kommende udvalgsarbejde nærmere undersøgte, om de foreslåede ændringer var tilstrækkelige. Han opholdt sig i særlig grad ved spørgsmålet om *tilvejebringelse af erstatningsboliger* og fandt ikke de 1.000 lejligheder, som den sociale byggekvote var foreslået forhøjet med, tilstrækkelig. Han henlede opmærksomheden på, at man fra socialdemokratisk side havde stillet forslag om at forøge den årlige kvota for det sociale byggeri fra de nuværende 12.000 lejligheder til 18.000 lejligheder pr. år. Herudover måtte også plejehjemsbyggeriet forøges, og finansieringen af sådant byggeri måtte sikres i højere grad. Endelig måtte de saneringsramte familier sikres et rimeligt boligtilskud.

På det konservative folkepartis vegne kunne *Knud Østergaard* ganske tilslutte sig lovforslagets formål, ligesom han udtrykte tilfredshed med den i forslaget indeholdte saneringsprocedure. Han foreslog til den praktiske løsning af genhusningsspørgsmålet, at der navnlig blandt ældre grupper i saneringsområderne iværksattes et *oplysningsarbejde*, der kunne rydde eventuel modvilje mod at blive rykket ud af gammelkendte miljøer væk. Det var for ham afgørende, at man fik en lovgivning, som fungerede smidigt og naturligt.

Også *Ib Thyregod* (V) så med tilfredshed på lovforslaget. Han betragtede det som en af den nye regerings vigtigste opgaver at gennemføre en saneringsreform, hvorigennem man kunne påbegynde løsningen af det, som han betragtede som landets største sociale problem — bekæmpelsen af slummen, som havde følgevirkninger på en lang række områder. Han var usikker overfor, om lovforslaget ville lægge tilstrækkelig pression på de kommuner, som indtil nu havde været passive. Han *havde foretrukket en lovmæssig saneringspligt*, så man kunne være sikker på, at saneringer virkelig blev gennemført. Det var dog muligt, at dannelsen af saneringsselskaber ville skabe den aktivitet, man hidtil havde savnet.

Else-Merete Ross (RV) fandt det værdifuldt, at man i lovforslaget stærkere end tidligere havde understreget de *sociale og sundhedsmæssige motiver* for sanering. Hun håbede, at man gennem sanering også ville bestrebe sig på at skabe et for *psykisk sundhed og velvære* velegnet miljø og klima, så der ikke opstod trivselsproblemer — en opgave man ikke hidtil havde løst alt for godt i de nye boligkvarterer.

Arne Larsen (SF) understregede, at det var meget beskedne resultater, man havde opnået efter den gældende saneringslov, og at en af årsagerne måske var, at der havde været stillet for sparsomme midler til rådighed for gennemførelse af saneringer. Han

kunne give tilslutning til store dele af lovforslaget, herunder formålsparagraffen. Han var derimod ligesom den socialdemokratiske ordfører ikke tilfreds med den måde, *genhusningsproblemet* søgtes løst på. Efter hans opfattelse kunne man ikke nøjes med at forøge kvoten for det sociale boligbyggeri med 1.000 lejligheder pr. år. Hvis der skulle saneres 4.000-5.000 lejligheder om året, måtte boligproduktionen forøges i samme omfang.

Sigsgaard (VS) fandt, at forslaget havde mange mangler, selvom det var godt i forhold til 1959-loven. Forslagets målsætning var for snæver. Saneringsloven *burde i princippet omfattes af byplanloven og loven om boligbyggeri* og ikke optræde som særlov. De *byplan- og bebyggelsesmæssige krav* burde have været stærkere understreget i forslaget, således at der i højere grad kunne tænkes på friarealer, forsyning med fællesanlæg, trafikdifferentiering og parkeringsmuligheder.

Som anført henvistes lovforslaget efter 1. behandlingen til folketingets boligudvalg, som afgav en omfattende betænkning, der indeholdt en række ændringsforslag, der i hovedtræk er omtalt foran, og som hele udvalget kunne tilslutte sig. Der opnåedes dog ikke enighed i udvalget, idet dette delte sig op i et *flertal* bestående af regeringspartiernes medlemmer af udvalget og *to mindretal* bestående af henholdsvis socialdemokratiets og socialistisk folkepartis medlemmer af udvalget.

Det ene *mindretal* (socialdemokratiets medlemmer af udvalget) fandt, at en kvota på 1.000 lejligheder pr. år var helt utilstrækkelig til at klare genhusningsproblemerne i forbindelse med sanering.

Konsekvensen af en ny lov, hvorefter der stiledes mod sanering af mindst 3.000-4.000 boliger pr. år, måtte være, at et tilsvarende antal lejligheder blev stillet til rådighed for denne opgave.

Mindretallet fandt derfor, at der burde forbeholdes mindst 3.000 lejligheder pr. år til erstatningsbyggeri for sanerede boliger.

Det *andet mindretal* (socialistisk folkepartis medlem af udvalget) kunne fuldt ud tiltræde de af foranstående mindretal fremhævede synspunkter.

Mindretallet stillede i øvrigt ændringsforslag, som tilsigtede at lette de udsanerede familiers økonomi over en længere periode end foreslået i lovforslaget.

Ved 2. *behandling* udspandt sig påny en længerevarende debat, der resulterede i, at de stillede mindretalsændringsforslag forkastedes.

Lovforslaget undergik ikke yderligere udvalgsbehandling. Ved 3. *behandling* vedtoges det enstemmigt med 140 stemmer; 2 medlemmer (VS) tilkendegav, at de hverken stemte for eller imod.

73. Lov om ændring af lov om boligtilsyn. (Boligminister *Hastrup*). [A. sp. 2085. C. sp. 979].

Skriftlig fremsættelse ²⁷/₁₁ (F. sp. 1902). 1. beh. ¹⁰/₁₂ (F. sp. 2317). Partiernes ordførere: Kaj Andresen (Helge Nielsen), Knud Østergaard, Ib Thyregod, Else-Merete Ross, Arne Larsen og Sigsgaard. Henvist til boligudvalget. Betænkning (B. sp. 2203) afgivet ²³/₆. 2. beh. ⁴/₆ (F. sp. 7566). 3. beh. ⁹/₆ (F. sp. 7787). *Loven stadfæstet 18. juni 1969.* (Lovt. nr. 285).

Ved de gennemførte lovændringer er *effektiviteten* af *boligtilsynsvirksomheden* søgt *styrket* dels ved en *ændret sammensætning af de boligkommissioner*, der udøver boligtilsynet i de større kommuner, dels ved *udvidede kriterier for nedrivningspåbud*. Herudover indeholder loven en række redaktionelle rettelser og ændringer af mindre væsentlig betydning, herunder bestemmelser, der er ensbetydende med, at boligtilsynsreglerne både i formel og materiel henseende er blevet ensartede i hele landet.

Efter de tidligere regler skulle sammensætningen af boligkommissionerne godkendes af boligministeren. Bestemmelsen herom er blevet ophævet, efter at boligtilsynsloven er blevet ændret, således at den nu indeholder en direkte bestemmelse om *kommisionernes sammensætning*. De nye bestemmelser herom findes i lovens § 2, stk. 1-4, der har fået følgende ordlyd:

„*Stk. 1.* I kommuner med mere end 15.000 indbyggere udøves boligtilsynet af en boligkommission. I andre kommuner udøves boligtilsynet af sundhedskommissionen, medmindre boligministeren efter indstilling fra kommunalbestyrelsen bestemmer, at boligtilsynet skal udøves af en boligkommission.

Stk. 2. En boligkommission vælges af kommunalbestyrelsen for dennes funktionsperiode og skal bestå af 11 medlemmer. 3 af medlemmerne skal tillige være medlemmer af kommunalbestyrelsen. 2 medlemmer vælges efter indstilling af henholdsvis de større grundejerforeninger og de større lejerforeninger i kommunen. Af de øvrige medlemmer skal 2 være læger og 4 besidde sagkundskab i henholdsvis juridisk, bygningsmæssig, brandmæssig og social henseende.

Stk. 3. Ved behandlingen af sager om ejendomme, der til-

hører almennyttige boligselskaber, jfr. lov om boligbyggeri, erstattes det efter indstilling af grundejerforeninger valgte medlem af boligkommissionen dog af et medlem, der vælges efter indstilling af de pågældende boligselskaber i kommunen.

Stk. 4. Når boligtilsynet udøves af sundhedskommissionen, kan kommunalbestyrelsen bestemme, at sundhedskommissionen under udøvelse af sin virksomhed i henhold til denne lov skal tiltrædes af et eller flere medlemmer med sagkundskab som nævnt i stk. 2, sidste pkt. Disse medlemmer vælges af kommunalbestyrelsen for dennes funktionsperiode.“

Efter den hidtidige lovs § 21 kunne boligtilsynet påbyde *nedrivning af en kondemneret bygning*, når denne henstod helt eller delvis ubenyttet og som følge af forsømmelighed fra ejerens side forvoldte ulempe for de omboende. Erfaringen havde imidlertid vist, at ejere af kondemnerede bygninger undertiden undlod at nedrive bygningerne i forventning om, at en saneringsplan ville fremkomme, hvorved de opnåede mulighed for at få lån og tilskud til nedrivningsudgifterne, der indgår som en bestanddel af den samlede saneringsudgift. Da der imidlertid ofte vil kunne opnås en umiddelbar forbedring af de sundhedsmæssige og bebyggelsesmæssige forhold i området, såfremt de omhandlede bygninger fjernes, er der nu i lovens § 21 tilvejebragt hjemmel for, at boligtilsynet i disse tilfælde kan meddele påbud om nedrivning.

Da der i virkeligheden er tale om en foregrebet sanering, er bestemmelsen blevet udbygget med regler om, at nedrivningen kun kan påbydes efter indstilling fra *kommunalbestyrelsen*, at der tillægges ejeren ret til *erstatning* af kommunen for det tab, han måtte lide som følge af nedrivningspåbuddet, og at *staten udreder halvdelen af erstatningen*, svarende til reglerne i saneringsloven om fordelingen af et saneringstab. Som hidtil vil erstatning ikke kunne ydes, når nedrivningspåbuddet skyldes, at bygningen som følge af ejerens forsømmelighed volder ulempe for de omboende.

Lovforslaget fremsattes og behandlede i folketinget sammen med forslaget til lov om sanering og forslaget til lov om ændring af byggelov for staden København, se den foregående og den følgende

sag. Forslaget gav dog ikke anledning til mange kommentarer under behandlingen i folketinget og vedtoges enstemmigt ved 3. behandling med 143 stemmer, efter at det ved 2. behandlingen var undergæet et par mindre ændringer.

74. Lov om ændring af byggelov for staden København. (Boligminister *Hastrup*). [A. sp. 2173. C. sp. 985].

Skriftlig fremsættelse ²⁷/₁₁ (F. sp. 1902). 1. beh. ¹⁰/₁₂ (F. sp. 2317). Partiernes ordførere: Kaj Andresen (Helge Nielsen), Knud Østergaard, Ib Thyregod, Else-Merete Ross, Arne Larsen og Sigsgaard. Henvist til boligudvalget. Betænkning (B. sp. 2203) afgivet ²³/₅. 2. beh. ⁴/₆ (F. sp. 7566). 3. beh. ⁹/₆ (F. sp. 7787). *Loven stadfæstet 18. juni 1969.* (Lovt. nr. 286).

Efter de hidtidige bestemmelser i den københavnske byggelov kunne krav om gennemførelse af *gårdrydninger* kun stilles, når udgiften for den enkelte grundejer inden for en 5-års periode ikke oversteg 10 pct. af ejendommens årlige lejeindtægt. Denne økonomiske grænse havde i mange tilfælde været en hindring for gennemførelse af mange ønskelige gårdrydninger, og Københavns magistrat havde derfor anmodet boligministeriet om at søge de gældende bestemmelser ændret i forskellige henseender.

Ved lovændringen er bestemmelserne om gårdrydning nu blevet samlet i en ny § 50 a, der har fået følgende affattelse:

„*Gårdrydning.*“

§ 50 a. For bebyggede grunde, som ikke opfylder de forskrifter om opholdsarealer, der er fastsat i eller i medfør af § 50, kan bygningskommissionen efter magistratens indstilling påbyde tilvejebringelse af sådanne arealer — eventuelt som fællesareal for flere ejendomme — ved omlægning af gårdspladser, fjernelse eller flytning af hegn, plankeværker, skure og lignende småbygninger.

Stk. 2. Såfremt der ikke ved påbud i medfør af stk. 1 kan opnås en væsentlig forbedring af forholdene, kan bygningskommissionen efter magistratens indstilling endvidere påbyde

nedrivning af anden bebyggelse end nævnt i stk. 1, når værdien af denne bebyggelse er ringe i forhold til værdien af den samlede bebyggelse på de ejendomme, der omfattes af gårdrydningen.

Stk. 3. I forbindelse med påbud i medfør af stk. 1 og 2 kan bygningskommissionen træffe bestemmelser om vedligeholdelse og belysning af de tilvejebragte opholdsarealer og bestemmelser til sikring af opretholdelse af orden på arealerne.

Stk. 4. Kommunen yder erstatning for tab, der er en følge af påbud i medfør af stk. 2. I mangel af enighed fastsættes erstatningen af den i § 43 omhandlede taksationskommission.

Stk. 5. Kommunens udgift som følge af påbud i medfør af stk. 2 kan ikke indgå i den samlede gårdrydningsudgift til fordeling mellem de pågældende ejere.

Stk. 6. Bygningskommissionens beslutninger i henhold til stk. 1-3 er bindende for ejere og indehavere af andre rettigheder over de pågældende ejendomme uden hensyn til, hvornår retten er stiftet. Magistraten lader beslutningerne tinglyse på ejendommene.

Stk. 7. Hvis arbejderne ikke gennemføres inden for en i påbuddet fastsat tidsfrist, kan magistraten lade arbejderne udføre for de pågældende ejeres regning og fordele udgifterne mellem dem.

Stk. 8. I tilfælde, hvor arbejderne er udført ved magistratens foranstaltning efter aftale eller i henhold til stk. 7, er en ejer berettiget til at afdrage udgiften over 10 år med lige store halvårlige afdrag. Det er dog en betingelse herfor, at den andel af den samlede bekostning, der påhviler ejendommen, overstiger 10 pct. af ejendommens leje — eller for lokaler, som ikke har været udlejet, den anslåede lejeværdi — i det senest afsluttede regnskabsår, heri ikke medregnet varmebidrag og lignende ydelser. Gælden forrentes med en af kommunalbestyrelsen fastsat rentefod.

Stk. 9. Bygningskommissionens afgørelser i medfør af stk. 1-3 kan påklages til boligministeren.“

Forslaget fremsattes og behandlede i folketinget sammen med de i det foregående omtalte to sager: *lov om sanering og lov om ændring af lov om boligtilsyn.*

Ved 1. *behandlingen* kunne samtlige ordførere principielt tilslutte sig lovforslaget. Det henvistes sammen med de øvrige to omtalte forslag til behandling i folketingets boligudvalg, som med nogle mindre ændringer indstillede det til vedtagelse.

Ved 3. *behandling* vedtoges lovforslaget enstemmigt med 144 stemmer.

75. Lov om ændring af lov om saltvandsfiskeri. (Fiskeriminister *A. C. Normann*). [A. sp. 2653. C. sp. 777] .

Skriftlig fremsættelse $^{11}/_{12}$ (F. sp. 2497). 1. beh. $^{4}/_{2}$ (F. sp. 3583). Partiernes ordførere: Risgaard Knudsen, Henry Møller, Henry Sørensen, Amtoft og Ove Munch. 2. beh. $^{12}/_{2}$ (F. sp. 3953). 3. beh. $^{22}/_{5}$ (F. sp. 6894). *Loven stadfæstet den 4. juni 1969.* (Lovt. nr. 264).

Ved loven er der indført adgang for personer, der har foretaget mindre overtrædelser af loven, til at få sagen afgjort ved over for fiskerikontrollen at gå ind på, at den ulovlige fisk konfiskeres. Loven betyder en vis arbejdslettelse for fiskerikontrollen og i øvrigt også for politiet, idet man i disse helt små sager vil kunne undlade at sende sagen videre til politiet. Loven knytter sig i øvrigt til den samtidig gennemførte ændring af retsplejeloven, hvorom der henvises til side 360.

Lovforslaget fik tilslutning af alle ordførere ved 1. behandling og gennemførtes uden udvalgsbehandling. Det blev enstemmigt vedtaget ved 3. behandling.

76. Lov om salg af fisk ved offentlig auktion. (Fiskeriminister *A. C. Normann*). [A. sp.1287. C. sp. 267].

Skriftlig fremsættelse $^{24}/_{10}$ (F. sp. 831). 1. beh. $^{7}/_{11}$ (F. sp. 1431). Partiernes ordførere: Risgaard Knudsen, Hindkjær Pedersen, Henry Sørensen og Amtoft. Henvist til udvalg på 17 medlemmer (Hindkjær Pedersen (fra $^{17}/_{1}$ Henry Møller) [næstformand], Erik Hansen (Vejle amt), Kjærgaard (fra $^{17}/_{1}$ Adam Møller), Niels Ravn, Henry Sørensen, Jens Frandsen.

Kofoed, Amtoft [formand], Jørgen Andersen, Dagmar Andreasen, Risgaard Knudsen, Jørgen Peder Hansen, Søren B. Jørgensen, Otto Mørch, K. Axel Nielsen, Bertel Pedersen og Vivike). Betænkning (B. sp. 585) afgivet $20\frac{1}{2}$. 2. beh. $26\frac{1}{2}$ (F. sp. 4422). 3. beh. $28\frac{1}{2}$ (F. sp. 4503). *Loven stadfæstet 13. marts 1969.* (Lovt. nr. 72).

Adgangen til at sælge fisk ved frivillig offentlig auktion uden auktionsledernes mellemkomst og uden betaling af auktionsafgift har hidtil været begrænset til fersk fisk samt krebs, hummer, rejer og muslinger. Ved den gennemførte ændring af loven, der er trådt i kraft den 14. marts 1969 er denne adgang udvidet til også at omfatte *frossen og saltet fisk*. Endvidere er der nu fastsat en *aldersgrænse på 70 år for auktionsmestrene*.

Lovforslaget fik ved 1. behandling en velvillig modtagelse af alle ordførerne og blev ved 3. behandling enstemmigt vedtaget.

77. Lov om mindstepriser for fisk. (Fiskeriminister A. C. Normann). [A. sp. 5205. C. sp. 1433].

Skriftlig fremsættelse $23\frac{1}{5}$ (F. sp. 7009). 1. beh. $29\frac{1}{5}$ (F. sp. 7296). Partiernes ordførere: Risgaard Knudsen, Henry Møller, Henry Sørensen, Martin Pedersen, Vivike og Kjær Rasmussen. Henvist til udvalg på 17 medlemmer (Henry Møller, Burgdorf, Adam Møller, Stetter, Henry Sørensen [formand], Jens Frandsen, Kofoed, Amtoft, Erik Hansen (Ålborg amt), Martin Pedersen, Risgaard Knudsen, Poul Dalsager [næstformand], Søren B. Jørgensen, Axel Ivan Pedersen, Bertel Pedersen, Holm Tved og Vivike). Betænkning (B. sp. 2975) afgivet $4\frac{1}{6}$. 2. beh. $11\frac{1}{6}$ (F. sp. 8165). 3. beh. $13\frac{1}{6}$ (F. sp. 8355). *Loven stadfæstet 18. juni 1969.* (Lovt. nr. 271).

Den vigtigste bestemmelse i loven, som er trådt i kraft den 1. juli 1969, er en bemyndigelse til efter forhandling med et udvalg, hvori bl. a. repræsentanter for de interesserede organisationer har sæde, at fastsætte *mindstepriser* for første-

håndsomsætningen af uforarbejdede makrel, rødspætter, torsk og sild bestemt til menneskeføde (konsumfisk) samt fisk bestemt til anvendelse som fiske- eller dyrefoder. Fiskeriministeren kan endvidere efter forhandling med det samme udvalg fastsætte bestemmelser om betaling af en *godtgørelse* til de fiskere, som ikke har kunnet få fangsten afsat til mindstepriserne, og de hertil fornødne beløb tilvejebringes gennem afgifter af enhver landing i dansk havn af den pågældende fiskesort. Der er endvidere givet bestemmelser om, hvorledes der skal fodres med fisk, som ikke har kunnet sælges til mindstepriserne.

Det fremgik af de bemærkninger, som ledsagede lovforslaget, at de nævnte foranstaltninger må anses for nødvendige til en passende markedspleje, og at tilsvarende ved lov fastsatte ordninger er kendt fra mange europæiske lande.

Lovforslaget fik ved 1. behandling velvillig modtagelse af alle ordførerne og blev i den af udvalget afgivne betænkning indstillet til vedtagelse med enkelte ændringsforslag, hvoraf det vigtigste indeholdt bestemmelse om, at makrel også skulle falde inden for lovens område.

Lovforslaget blev ved 3. behandling vedtaget enstemmigt.

78. Lov om forsvarrets organisation m. v. (Forsvarsminister *Ninn-Hansen*). [A. sp. 1529. C. sp. 1335].

Skriftlig fremsættelse ¹³/₁₁ (F. sp. 1564). 1. beh. ²¹/₁₁ (F. sp. 1798). Partiernes ordførere: Kjeld Olesen, Erik Kragh, Kristen Østergaard, Bilgrav-Nielsen, Kurt Brauer og Kjær Rasmussen. Henvist til udvalg på 17 medlemmer (Erik Kragh, Haunstrup Clemmensen [formand], Poul Schlüter, H. C. Toft, Kristen Østergaard, Henry Christensen, From [næstformand], Bilgrav-Nielsen, Bernhard Baunsgaard, Niels Helveg Petersen, Kjeld Olesen, Victor Gram (fra ²⁷/₂ Per Hækkerup), Frode Jakobsen, J. O. Krag, Orla Pedersen, Søgaard og Kurt Brauer). Betænkning (B. sp. 2337) afgivet ²⁸/₅. 2. beh. ⁴/₆ (F. sp. 7636). Henvist til fornyet udvalgsbehandling. Tillægsbetænkning (B. sp. 3063) afgivet ⁹/₆. 3. beh. ¹¹/₆ (F. sp. 8048). *Loven stadfæstet 18. juni 1969.* (Lovt. nr. 334).

Loven har følgende ordlyd:

„§ 1. Forsvarsministeren er højeste ansvarlige myndighed for landets militære forsvar.

§ 2. Forsvarschefen har under ansvar over for forsvarsministeren kommandoen over hæren, søværnet og flyvevåbnet samt organer til støtte for disse.

Stk. 2. Forsvarsstaben bistår forvarschefen ved løsningen af de ham påhvilende opgaver. Chefen for forsvarsstaben er stedfortræder for forvarschefen.

Stk. 3. Forsvarschefen kan efter bemyndigelse fra forsvarsministeren overdrage den operative ledelse til chefen for forsvarets operative styrker.

§ 3. Chefen for hæren, chefen for søværnet og chefen for flyvevåbnet har uanset bestemmelsen i § 2, stk. 1, over for forsvarsministeren ansvaret for forvaltningen af personellet inden for deres respektive værn. De har over for forvarschefen ansvaret for uddannelsen af personel og enheder, og de er forvarschefens rådgivere i anliggender, der vedrører de enkelte værn.

Stk. 2 Værnschefernes beføjelser fastsættes i øvrigt af forsvarsministeren.

§ 4. Forsvarschefen, chefen for forsvarsstaben og cheferne for hæren, søværnet og flyvevåbnet med deres stabe indgår i forsvarskommandoen.

§ 5. Forsvarsministeren har til sin bistand et forsvarsråd, som består af forvarschefen, chefen for forsvarsstaben, chefen for forsvarets operative styrker, chefen for hæren, chefen for søværnet og chefen for flyvevåbnet.

§ 6. Hæren omfatter felthæren, enheder til varetagelse af det lokale forsvar, garnisonstropper samt kommandomyndigheder, institutioner m. v.

Stk. 2. Felthæren organiseres i en operativt afbalanceret dækningsstyrke og i reserveenheder. Dækningsstyrken, som omfatter en stående styrke på ca. 13.000 mand, skal i videst muligt omfang være beredt til øjeblikkelig indsats.

Stk. 3. Enheder til varetagelse af det lokale forsvar om-

fatter regionale reserveenheder samt i krig eller under ekstraordinære forhold tillige enheder af hærhjemmeværnet.

Stk. 4. Felthærens og det lokale forsvars reserveenheder omfatter ca. 65.000 mand.

Stk. 5. Til tjeneste uden for dækningsstyrken indkaldes garnisonstropper.

§ 7. Søværnet omfatter flåden og kystdefensionen samt kommandomyndigheder, institutioner m. v.

Stk. 2. I flåden indgår en operativt afbalanceret flådestyrke af egentlige krigsskibe i et antal af ca. 60 samt skibe, fartøjer og andet materiel til særlige formål.

Stk. 3. Kystdefensionen omfatter kystforter og kystbatterier samt varslingsanlæg på land.

Stk. 4. Flåden og kystdefensionen skal i videst muligt omfang være beredt til øjeblikkelig indsats.

Stk. 5. I krig eller under ekstraordinære forhold indgår tillige marinehjemmeværnsenhederne i søværnet.

§ 8. Flyvevåbnet omfatter operative enheder samt kommandomyndigheder, institutioner m. v.

Stk. 2. De operative enheder omfatter en afbalanceret styrke på 9 kampenheder samt enheder til transport- og redningsformål, kontrol- og varslingsenheder, flyvestationer m. v. De operative enheder skal i videst muligt omfang være beredt til øjeblikkelig indsats.

Stk. 3. I krig eller under ekstraordinære forhold indgår tillige flyverhjemmeværnsenhederne i flyvevåbnet.

§ 9. Varigheden af den første samlede uddannelse af personel, som indkaldes i henhold til lov om værnepligt, fastsættes af forsvarsministeren. Værnepligtige kan genindkaldes til efteruddannelse i sammenlagt indtil 60 dage, befalingsmænd indtil 70 dage, i løbet af de første 9 værnepligtsår. Herudover kan de genindkaldes til lejlighedsvis mønstringer af kort varighed.

§ 10. Inden for de rammer, der er angivet i nærværende lov, i de årlige bevillingslove og i lovgivningen i øvrigt, fastsætter forsvarsministeren de nærmere bestemmelser om stør-

relse, sammensætning og organisation af det militære forsvar og de i øvrigt under forsvarsministeriet hørende organer.

§ 11. Der må ikke oprettes private sammenslutninger af personer, der organiseres, uddannes eller udrustes til militær virksomhed.

Stk. 2. Overtrædelse af bestemmelsen i stk. 1 straffes efter § 114, stk. 2, i borgerlig straffelov med bøde eller hæfte eller under skærpende omstændigheder med fængsel indtil 2 år.

§ 12. Bestemmelserne i stk. 2-6 gælder i tilfælde af krig eller under andre ekstraordinære forhold.

Stk. 2. Borgerne skal mod fuld erstatning stille deres ejendom til rådighed for forsvaret efter regler, der fastsættes af forsvarsministeren. Erstatningen fastsættes efter reglerne i § 35 i lov om civilforsvaret, jfr. lovbekendtgørelse nr. 122 af 1. april 1962.

Stk. 3. Forsvarsministeren kan foretage de nødvendige indkaldelser med henblik på forøgelse af forsvarets styrker.

Stk. 4. Forsvarsministeren kan træffe foranstaltninger som omhandlet i grundlovens § 72 over for telefonsamtaler og post- og telegramforsendelser.

Stk. 5. Forsvarsministeren kan regulere og kontrollere sejlads og fiskeri inden for dansk søterritorium og kan endvidere uden for dette udøve kontrol med danske skibes sejlads.

Stk. 6. Forsvarsministeren kan regulere og kontrollere lufttrafik inden for dansk luftrum og kan endvidere uden for dette udøve kontrol med danske flys lufttrafik.

Stk. 7. Overtrædelse af bestemmelser, som er udfærdiget med hjemmel i stk. 5 og 6, straffes efter § 110 c i borgerlig straffelov med bøde eller hæfte eller under skærpende omstændigheder med fængsel indtil 3 år.

§ 13. Loven træder i kraft den 1. januar 1970.

Stk. 2. Samtidig med denne lovs ikrafttræden ophæves lov nr. 137 af 31. marts 1960.

Stk. 3. Den værnscheferne i henhold til § 4 i den i stk. 2 nævnte lov tillagte kommando over deres værn overgår, for så vidt angår operativ ledelse af de militære enheder, ved lovens ikrafttræden til forsvarschefen.

Stk. 4. De værnscheferne i henhold til § 3, stk. 1, 1. pkt., i nærværende lov tillagte beføjelser udøves fra lovens ikrafttræden under ansvar over for forsvarsministeren. De øvrige beføjelser, der i henhold til § 4 i den i stk. 2 nævnte lov påhviler værnscheferne under ansvar over for forsvarsministeren, udøves fra lovens ikrafttræden af værnscheferne under ansvar over for forsvarschefen, indtil beføjelserne i takt med forsvarsstabens udbygning kan henlægges til forsvarschefen.“

Lovforslaget gav anledning til megen debat såvel i folketinget som andetsteds. Under debatten blev næsten alle lovforslagets bestemmelser berørt, hvorfor loven er optrykt i sin helhed foran; det bemærkes, at lovforslaget under folketingsbehandlingen kun undergik væsentlig ændring på et enkelt punkt, som er særligt fremhævet nedenfor.

Den afgørende forskel i forhold til den hidtidige lov fra 1960 er gennemførelsen af *enhedskommandoen*, hvorefter forsvarschefen, også under normale forhold, har fået den operative ledelse af værnene samt har fået tillagt de vigtigste administrative funktioner (budgetter, økonomi og forvaltning m. v., dog bortset fra personelforvaltningen, som fortsat beror hos værnscheferne). Efter den hidtidige lov havde værnscheferne under normale forhold den operative ledelse, som først under ekstraordinære forhold kunne overdrages til en samlet ledelse under forsvarschefen, ligesom værnscheferne havde de administrative beføjelser, således at værnene hver for sig administreredes under forsvarsministeriet. De foretagne ændringer betyder ifølge de udtalelser, forsvarsministeren fremkom med ved lovforslagets fremsættelse, såvel beredskabsmæssige som økonomiske forbedringer.

Ved lovforslagets 1. behandling blev der ført en langvarig debat, hvis hovedsynspunkter senere fandt udtryk i den af udvalget afgivne betænkning, som derfor gengives i uddrag:

„..... Udvalget har navnlig drøftet spørgsmålene om forsvarsrets målsætning i sammenhæng med dansk sikkerhedspolitik, den styrkemæssige balance mellem værnene, behovet for personel og materiel samt effektivisering og rationalisering, tjenestetidsspørgsmålet og det budgetmæssige grundlag. Der har endvidere været en drøftelse af organisationsformer for den øverste ledelse. Under drøftelserne vedrørende balancen mellem værnene og disses styrkemål har udvalget indgående behandlet spørgsmålet om, hvorvidt der er behov for undersøgelser i større eller mindre omfang, samt spørgsmålet om, hvorvidt sådanne undersøgelser burde afsluttes før lovforslagets gennemførelse.

Udvalget har i forbindelse hermed overvejet spørgsmålet om nedsættelse af et forsvarspolitisk udvalg og en forsvarskommission.

Under drøftelserne vedrørende organisationsformer for den øverste ledelse har det på tilsvarende måde været drøftet, om der — i dette tilfælde ved administrationsrådet — burde foretages en analyse.

Forsvarets målsætning.

Et *flertal* (socialdemokratiets, det konservative folkepartis, venstres og det radikale venstres medlemmer af udvalget) er enig om, at Danmarks medlemskab af NATO må føre til, at også en ny forsvarsordning må baseres på dette medlemskab, og at forsvaret som et led i det fælles NATO-forsvar må råde over styrker inden for alle tre værn til umiddelbart forsvar mod et angreb på dansk område. Flertallet ønsker herved at fremhæve den i 1967 skete ajourføring af NATOs politiske målsætning, der betyder, at afspændingspolitikken i stigende grad vil indgå i NATOs overvejelser. Danmark bør fortsat støtte denne tendens mest muligt.

Et *mindretal* (socialistisk folkepartis medlem af udvalget) er af den opfattelse, at Danmarks medlemskab af NATO ikke har bidraget og ikke kan bidrage til international afspænding, at Danmark på grund af sin beliggenhed og geofysiske karakter ikke lader sig forsvare militært, og at det militære forsvar i bedste fald er nytteløst spild af den danske stats finansielle midler, i værste fald til skade for Danmarks sikkerhed.

. Organisationen af forsvarets øverste ledelse.

Et *flertal* (det konservative folkepartis, venstres og det radikale venstres medlemmer af udvalget) finder, at den foreslåede ordning af forsvarets øverste ledelse medfører en forenkling i såvel operativ som administrativ henseende. Med hensyn til spørgsmålet om, hvorledes organisationen af forsvarskommandoen bør tilrettelægges for bedst at kunne varetage sine funktioner, er det flertallets opfattelse, at den nærmere administrative opbygning bør ske i samarbejde med administrationsrådet.

. Flertallet finder, at der til bistand for forsvarsministeren bør oprettes et forsvarsråd til afløsning for forsvarsstyrelsen. I forsvarsrådet skal drøftes hovedlinjerne i forsvarets opbygning og virksomhed, herunder samarbejdet mellem værnene, disses organisation, uddannelse og beredskab, forsvarsplaner, mobilisering, militær forskning, planlægning af større samlede øvelser, fordeling af værnepligtsstyrken og af bevillinger til værnene samt i øvrigt spørgsmål af større rækkevidde og principiel betydning for det samlede militære forsvar. Det forudsættes, at der intet er til hinder for, at forsvarsrådet afholder møder uden deltagelse af forsvarsministeren.

Forsvarspolitisk udvalg og forsvarskommission.

Det har i udvalget været drøftet, om der burde nedsættes et forsvarspolitisk udvalg, med hvilket forsvarsministeren kan rådføre sig

om det militære forsvar. Da der ikke har kunnet opnås bredere enighed om nedsættelsen af et sådant udvalg, har man ikke fundet anledning til at stille ændringsforslag herom.

Under drøftelserne i udvalget har der — som det allerede er anført tidligere — været rejst spørgsmål om før eller efter lovforslagets vedtagelse at få undersøgt forskellige forhold inden for forsvaret. *Et flertal* (det konservative folkepartis, venstres og det radikale venstres medlemmer af udvalget) skal henstille til regeringen, at der efter lovens gennemførelse på bred basis nedsættes en forsvarskommission til behandling af bl. a. de spørgsmål, der har været rejst under lovforslagets behandling i udvalget.“

Flertallet redegør nærmere for kommissionens opgaver og indstiller derefter lovforslaget til vedtagelse med de af ministeren foreslåede ændringer.

„ Et *mindretal* (socialdemokratiets medlemmer af udvalget) ønsker at udtale følgende:

Det tidligere forsvarsforlig fra 1960 byggede på forudsætninger fra 50'erne, og revisionen af forliget i 1966 var en videreførelse på det hidtidige grundlag. Da regeringspartierne kulkastede forudsætningerne for forliget, var der efter mindretallets opfattelse en egnet lejlighed til at gennemføre en egentlig forsvarsreform.

Regeringens forslag indeholder imidlertid kun enkelte ændringer vedrørende struktur og kommandoforhold, hvorimod resten af forslaget stort set er uændret i forhold til gældende lov. Da det forelå oplyst for udvalget, at der under forberedelserne af regeringens forslag var udarbejdet forskellige skitser, der indgik i et bredere materiale vedrørende forsvarets ledelsesformer, har mindretallet stillet forslag om, at det blev pålagt statens administrationsråd på grundlag af dette materiale at fremsætte en vurdering af, hvilken ordning man fandt var den mest hensigtsmæssige. Dette skulle ske ud fra ønsket om at skabe den mest forenklede kommandoform, der byggede på tanken om fællesværn, samtidig med at man iagttog moderne principper om en decentraliseret administration. Disse overvejelser skulle være tilendebragt inden for seks måneder.

Efter mindretallets opfattelse må en egentlig forsvarsreform også indebære en revision af styrkemål og den våbenmæssige sammensætning. Ud fra dette samt ønsket om at skabe balance mellem de fremtidige budgetter og en effektiv ordning har socialdemokratiet endvidere foreslået, at der blev nedsat et hurtigt arbejdende ekspertudvalg med militære og civile repræsentanter. I lyset af den indtil nu stedfundne våbentekniske udvikling skulle udvalget foretage en af de enkelte værn uafhængig vurdering vedrørende det hensigtsmæssige i den sammensætning af våbentyper, der eksisterer i dag, eller som er foreslået i materielanskaffelsesplanerne for de kommende fem år. Ud fra ønsket om at opnå den størst mulige effektivitet var der bl. a. tænkt på forholdet mellem fly og raketter, mellem

forskellige fartøjstyper og mellem forskellige typer af kørende materiel m. m., ligesom det skulle indgå i overvejelserne eventuelt helt at gå væk fra benyttede eller foreslåede typer eller lade dem erstatte med andre.

Som arbejdsgrundlag skulle benyttes resultatet af de undersøgelser, der allerede er foretaget af forsvarrets forskningsråd vedrørende forskellige våbentyper, de vurderinger, der er foretaget inden for værnene og forsvarsstyrelsen i forbindelse med tidligere våbenindkøb og ved udarbejdelsen af materielanskaffelsesplanerne for de kommende fem år samt andet tilgængeligt relevant materiale fra bl. a. NATOs forskningsarbejde. Dette udvalg skulle have sådanne arbejdsbetingelser, at den nødvendige lovgivning skulle kunne gennemføres i folketingssamlingen 1969-70. Vedrørende yderligere enkeltheder i socialdemokratiets forslag henvises til bilag nr. II.

Mindretallet må stærkt beklage, at flertallet ikke har kunnet imødekomme ønsket om ovennævnte to undersøgelser, som kunne have banet vejen for et nyt forlig om den fremtidige forsvarsordning allerede i indeværende kalenderår.

Derimod har forsvarsministeren stillet forslag om nedsættelse af en kommission, der ganske vist skal beskæftige sig med flere af de områder, der er indeholdt i mindretallets forslag. Ud fra forsvarsministerens egne udtalelser om varigheden af et sådant mere dybtgående kommissionsarbejde vil dette imidlertid betyde, at der ikke i denne regeringsperiode vil blive tale om den ønskede revision.

Under udvalgets forhandlinger har også tjenestetidens længde været behandlet. Mindretallet har bemærket, at regeringspartierne har gjort en nedsættelse til 12 måneder afhængig af en gennemførelse af regeringens forslag. Efter mindretallets opfattelse har det ikke gavnet forhandlingsklimaet, at man på denne måde har siddet kravet overhørig om straks at give officiel meddelelse om nedsættelsen, således at den kunne iværksættes fra juli måned 1969 til endelig gennemførelse fra januar måned 1970. I øvrigt mener mindretallet, at tjenestetidens længde er af så stor vigtighed, at den bør stå i loven, hvorfor nedenstående ændringsforslag nr. 4 er stillet.

Mindretallet ønsker positivt at bidrage til løsningen af den forsvarsmæssige opgave, som Danmark må stille sig i overensstemmelse med sin udenrigs- og sikkerhedspolitik. Men samtidig ønsker man en effektiv og tidssvarende ordning, hvad man ikke finder at regeringens forslag er udtryk for. *Mindretallet* kan derfor ikke medvirke til forslagets endelige vedtagelse, men vil afholde sig fra at stemme.“

I betænkningen fremsatte et *andet mindretal* (socialistisk folkepartis medlem af udvalget) ændringsforslag, som sigtede mod forsvarrets gradvise og fuldstændige afvikling inden 1. april 1973. Det socialdemokratiske mindretal fremsatte ændringsforslag, hvorefter det i selve loven blev fastsat, at tjenestetiden for de værnepligtige skulle være 12 måneder. Disse ændringsforslag blev forkastet ved

2. behandling. Derimod blev et af forsvarsministeren stillet og af et *flertal* tiltrådt ændringsforslag vedtaget, gående ud på at personelforvaltningen skal sortere under værnscheferne ikke som oprindeligt foreslået under forsvarschefen.

Ved 2. behandling fremsatte *Kjær Rasmussen* (VS), der også under 1. behandling havde vendt sig kraftigt imod opretholdelse af den nuværende forsvars- og udenrigspolitik, følgende *forslag om motiveret dagsorden*:

„Idet folketinget opfordrer regeringen til
at opsigte medlemskabet af NATO til udløb den 24. august
1970 samt

at foranledige det danske militærvæsen afviklet over en 3-årig
periode, regnet fra den 1. april 1970,

går tinget over til næste sag på dagsordenen.“

Forslaget blev forkastet med 149 stemmer mod 15; 1 medlem tilkendegav, at han hverken stemte for eller imod.

Lovforslaget blev ved 3. behandling vedtaget med 90 stemmer (KF, V og RV bortset fra et af de tilstedeværende medlemmer) mod 11 (SF og VS); 51 medlemmer (S) tilkendegav, at de hverken stemte for eller imod.

79. Lov om forswarets personel. (Forsvarsminister *Ninn-Hansen*). [A. sp. 2721. C. sp. 1345].

Skriftlig fremsættelse $11\frac{1}{2}$ (F. sp. 2498). 1. beh. $\frac{5}{2}$ (F. sp. 3689). Partiernes ordførere: Kjeld Olesen, Langkilde, Kristen Østergaard, Bilgrav-Nielsen, Kurt Brauer og Kjær Rasmussen. Henvist til udvalg på 17 medlemmer (Langkilde, Juul-Madsen, Erik Kragh, Adam Møller [formand], Kristen Østergaard [næstformand], From, Per Møller, Bilgrav-Nielsen, Erik Hansen (Ålborg amt), Martin Pedersen, Kjeld Olesen, Victor Gram (fra $27\frac{1}{2}$ Per Hækkerup), Frode Jakobsen, J. O. Krag, Orla Pedersen, Søgaard og Kurt Brauer). Betænkning (B. sp. 2625) afgivet $28\frac{1}{5}$. 2. beh. $\frac{4}{6}$ (F. sp. 7700). Henvist til fornyet udvalgsbehandling. Tillægsbetænkning (B. sp. 3201) afgivet $\frac{9}{6}$. 3. beh. $11\frac{1}{6}$ (F. sp. 8078). *Loven stadfæstet 18. juni 1969.* (Lovt. nr. 335).

De væsentligste ændringer i forhold til den tidligere lov af 1962 er, at de nuværende officerer af linien og specialofficerer af linien erstattes med to grupper af faste befalingsmænd, der benævnes henholdsvis *officerer af A-linien* og *officerer af B-linien*, hvor opdelingen alene refererer til de pågældendes grund-

uddannelse. Officererne af A-linien skal varetage chefopgaver samt sådanne opgaver, der kræver en højere uddannelse på de taktiske, tekniske og administrative arbejdsområder, medens officererne af B-linien skal bestride de mere praktisk betonedede officersopgaver samt sådanne arbejdsopgaver af taktisk, teknisk og administrativ art, der ikke kræver en videregående uddannelse. Varigheden af officersuddannelsen er for A-linien foreslået til ca. 3½ år og for B-linien til ca. 2 år. Dette er en forlængelse for begge på ½ år i forhold til den tidligere lov.

Lovforslaget er udarbejdet på grundlag af betænkninger udarbejdet af et af forsvarsministeren den 14. januar 1964 nedsat udvalg. Det fremgik af forsvarsministerens skriftlige fremsættelse, at der fra forskellig side har været udtrykt ønsker om en længere uddannelsesetid for begge de nævnte grupper, men at regeringen under hensyn til forsvarets særligt udbyggede efteruddannelses-system ikke har kunnet tiltræde sådanne ønsker.

Lovforslaget fik ved 1. behandling en velvillig modtagelse af ordførerne for socialdemokratiet, det konservative folkeparti, venstre og det radikale venstre, idet dog *Kjeld Olesen* (S) var skeptisk med hensyn til, om de foreslåede uddannelser for officerer var af tilstrækkelig varighed. Lovforslaget blev derimod køligt modtaget af *Kurt Brauer* (SF) og *Kjær Rasmussen* (VS), idet førstnævnte stillede følgende forslag til motiveret dagsorden:

„Idet folketinget udtaler,

at uklarheden om den fremtidige længde af de værnepligtiges tjenestetid vanskeliggør en realistisk drøftelse af forsvarets personel-forhold,

opfordrer folketinget regeringen til

at foranledige en afstemning i folketinget, der kan vise, om der er parlamentarisk flertal for at opretholde en tjenestetid af længere varighed end otte måneder,

og fortsætter herefter behandlingen af det foreliggende forslag.“

Dagsordensforslaget blev forkastet med 73 stemmer mod 12; 47 medlemmer tilkendegav, at de hverken stemte for eller imod.

Betænkningen indeholdt en række ændringsforslag af lovteknisk karakter, stillet af forsvarsministeren, samt et ændringsforslag, stillet af et *mindretal* (socialdemokratiets medlemmer af udvalget), hvorefter uddannelsesperioden for officerer af henholdsvis A og B gruppen forhøjedes til henholdsvis ca. 4½ år og 2½ år. Sidstnævnte ændringsforslag blev forkastet.

Lovforslaget blev ved 3. behandling vedtaget med 140 stemmer (S, KF, V og RV) mod 11 (SF og VS); 1 medlem tilkendegav, at han hverken stemte for eller imod.

80. Lov om ændring af lov om hjemmeværnet. (Forsvarsminister *Ninn-Hansen*). [A. sp. 2765. C. sp. 1339].

Skriftlig fremsættelse $^{11}/_{12}$ (F. sp. 2502). 1. beh. $^{5}/_{2}$ (F. sp. 3723). Partiernes ordførere: Kjeld Olesen, Knud Østergaard og Bilgrav-Nielsen. Henvist til udvalg på 17 medlemmer (Knud Østergaard, Knud Bro [formand], Erik Kragh, Gerda Møller, Arne Christiansen [næstformand], From, Kristen Østergaard, Bilgrav-Nielsen, Hans Larsen (fra $^{14}/_{3}$ Jørgen Andersen), Amtoft, Kjeld Olesen, Victor Gram (fra $^{27}/_{2}$ Per Hækkerup), Frode Jakobsen, J. O. Krag, Orla Pedersen, Søgaard og Kurt Brauer). Betænkning (B. sp. 2633) afgivet $^{28}/_{5}$. 2. beh. $^{4}/_{6}$ (F. sp. 7709). Henvist til fornyet udvalgsbehandling. Tillægsbetænkning (B. sp. 3203) afgivet $^{9}/_{8}$. 3. beh. $^{11}/_{6}$ (F. sp. 8079). *Loven stadfæstet 18. juni 1969.* (Lovt. nr. 336).

Bortset fra visse mindre betydningsfulde bestemmelser er loven en følge af de samtidigt gennemførte love om forsvarets organisation m. v. og om forsvarets personel, hvorom der henvises til det ovenfor på side 235 ff og side 243 ff anførte.

Loven træder i kraft 1. januar 1970.

Ved 3. behandling vedtoges lovforslaget med 140 stemmer mod 11 (SF og VS) medens 1 medlem (Haugaard) tilkendegav, at han hverken stemte for eller imod.

81. Normeringslov for Grønland for finansåret 1968-69. (Minister for Grønland *A. C. Normann*). [A. sp. 779. C. sp. 63].

Skriftlig fremsættelse $^{3}/_{10}$ (F. sp. 229). 1. beh. $^{15}/_{10}$ (F. sp. 548). Partiernes ordførere: Knud Hertling, Adam Møller, Enggaard, Svend Haugaard og Vivike. Henvist til lønningstudvalget. Betænkning (B. sp. 297) afgivet $^{21}/_{11}$. 2. beh. $^{3}/_{12}$ (F. sp. 2077). 3. beh. $^{5}/_{12}$ (F. sp. 2161). *Loven stadfæstet 11. december 1968.* (Lovt. B. nr. 25).

Loven indeholder alene normeringer vedrørende stillinger, der er omfattet af lov nr. 168 af 27. maj 1964 om statens tjenestemænd i Grønland. Medens det ved tidligere normeringslove for Grønland havde været nødvendigt i vidt omfang at med-

tage forslag, som tillige var medtaget på det ordinære normeringslovforslag, var fristen for de tjenestemænd, der hidtil havde haft mulighed for at vælge, hvorvidt de ville ind under den grønlandske tjenestemandsløvs bestemmelser eller fortsat ønskede at være undergivet lønningslovene af 1958, udløbet. På denne baggrund indeholdt normeringslovforslaget for første gang kun de stillinger i Grønland, hvis indehavere havde valgt at bevare ansættelsesstatus efter lønningslovene af 1958.

Af de enkelte ændrede normeringer er der grund til at nævne, at stillinger under de grønlandske kirker er blevet udskilt til et særligt kapitel, efter at området er blevet henlagt under kirkeministeriet. Det samme gælder biblioteksvæsenet i Grønland, som er blevet henlagt under ministeriet for kulturelle anliggender.

Endvidere er gennemført lønforbedringer for en række tjenestemænd i 1. lønningsklasse. Særligt fremhæves, at man for de i denne lønningsklasse henhørende grønlandske lærere har foretaget en individuel bedømmelse af de pågældendes kvalifikationer og på grundlag heraf anset det for rimeligt at lade nogle af disse lærere oprykke til en højere lønningsklasse.

Som følge af vedtagelsen af loven om skolevæsenet i Grønland er tillige oprettet en række stillinger, der er forudsat i denne lov, herunder bl. a. stillinger som skolepsykolog og konsulent for specialundervisningen. Endvidere er oprettet en stilling som konsulent til planlægning og koordinering af aften- og ungdomsskoleundervisningen.

Lovforslaget havde inden fremsættelsen været forelagt lønningsrådet og var udarbejdet i overensstemmelse med rådets udtalelser. Merudgiften på længere sigt ved gennemførelse af forslaget var beregnet til knap 850.000 kr.

Lovforslaget fik i folketinget tilslutning fra alle sider. Det gennemførtes uændret og énstemmigt.

82. Normeringslov for Grønland for finansåret 1969-70. (Minister for Grønland *A. C. Normann*). [A. sp. 3249. C. sp. 423].

Skriftlig fremsættelse ¹²/₁₂ (F. sp. 2509). 1. beh. ²⁹/₁ (F. sp. 3342). Partiernes ordførere: Adam Møller. Henvist til lønnings-

udvalget. Betænkning (B. sp. 961) afgivet $\frac{21}{3}$. 2. beh. $\frac{25}{3}$ (F. sp. 5142). 3. beh. $\frac{27}{3}$ (F. sp. 5304). *Loven stadfæstet 29. marts 1969.* (Lovt. B. nr. 7).

Loven indeholder ligesom normeringsloven for Grønland for finansåret 1968-69 alene normeringer vedrørende stillinger, der er omfattet af lov nr. 168 af 27. maj 1964 om statens tjenestemænd i Grønland.

I lighed med tidligere normeringslove for Grønland er gennemført lønforbedringer for en række tjenestemænd i 1. lønningsklasse. Særligt kan her nævnes stillinger under sundhedsvæsenet, idet fødselshjælpersker, der har gennemgået en supplerende uddannelse, kan oprykkes til en højere lønningsklasse. For de grønlandske læreres vedkommende er dels oprettet et forøget antal stillinger, dels gennemført forbedrede advancementsforhold for lærere med grønlandsk seminarieuddannelse.

Også for grønlandske præster, som har bestået den særlige prøve i kristendomskundskab ved Københavns universitet, er skabt forbedrede advancementsforhold.

Lovforslaget havde inden fremsættelsen været forelagt lønningsrådet og var udarbejdet i overensstemmelse med rådets udtalelser. Merudgiften på længere sigt ved gennemførelse af lovforslaget var beregnet til 322.000 kr.

Lovforslaget fik i folketinget tilslutning fra såvel Rosing (Grønland) som Adam Møller (KF). Ingen andre bad om ordet. Det gennemførtes uændret og énstemmigt.

83. Lov om ændring af lov om statens tjenestemænd i Grønland. (Minister for Grønland *A. C. Normann*). [A. sp. 3265. C. sp. 783].

Skriftlig fremsættelse $\frac{12}{12}$ (F. sp. 2510). 1. beh. $\frac{29}{1}$ (F. sp. 3346). Partiernes ordførere: K. Axel Nielsen, Hanne Budtz, Merete Bjørn Hanssen, Rigmor Christensen, Poul Dam og Kjær Rasmussen. Henvist til samme udvalg som forslag til lov om ægteskabs indgåelse og opløsning (se side 362). Betænkning (B. sp. 1885) afgivet $\frac{9}{5}$. 2. beh. $\frac{21}{5}$ (F. sp. 6799). 3. beh. $\frac{23}{5}$ (F. sp. 7018). *Loven stadfæstet 4. juni 1969.* (Lovt. nr. 263).

I forbindelse med den nye lov om ægteskabs indgåelse og opløsning erstattes den i lov om statens tjenestemænd i Grønland § 58, stk. 4, indeholdte henvisning til § 71 i lov nr. 276 af 30. juni 1922 om ægteskabs indgåelse og opløsning med henvisning til de regler om ændring af aftale eller afgørelse om underholdsbidrag efter separation og skilsmisse, der indgår som § 56 og § 57 i den nye lov.

Lovforslaget gav ved 1. behandling ikke anledning til bemærkninger.

Det henvistes til behandling i det udvalg, der var nedsat til behandling af forslag til lov om ægteskabs indgåelse og opløsning m. fl. lovforslag.

Det vedtoges énstemmigt ved 3. behandling.

84. Lov om ændring af lov om mineralske råstoffer i Grønland. (Minister for Grønland *A. C. Normann*). [A. sp. 2313. C. sp. 665].

Skriftlig fremsættelse ²⁹/₁₁ (F. sp. 2065). 1. beh. ²⁸/₁ (F. sp. 3273). Partiernes ordførere: Carl P. Jensen, Lembourn, Holger Hansen, Svend Haugaard, Vivike og Knud Hertling. Henvist til udvalg på 17 medlemmer (Lembourn, Jørgen Jensen, Hans Kjær, Ellen Strange Petersen, Holger Hansen, From, Eva Ree, Svend Haugaard, Jørgen Andersen [formand], Rosing, Carl P. Jensen, Lis Groes (fra ⁷/₂ Finn Christensen), Knud Hertling [næstformand], Egon Jensen, Johan Nielsen, K. Axel Nielsen og Vivike). Betænkning (B. sp. 987) afgivet ²⁷/₃. 2. beh. ²⁵/₄ (F. sp. 6026). 3. beh. ²⁹/₄ (F. sp. 6051). *Loven stadfæstet 21. maj 1969.* (Lovt. nr. 203).

Ved udformningen af lov nr. 166 af 12. maj 1965 om mineralske råstoffer i Grønland blev der lagt vægt på en afvejning mellem på den ene side det ønskelige i, at minevirksomhed i Grønland gjordes så attraktiv som muligt, og på den anden side sikringen på rimelig måde af samfundets interesser som ejer af den grønlandske undergrund.

Mineloven giver adgang til meddelelse af tilladelse til forundersøgelser, eneret til efterforskning samt eneret til udnyttelse af mineralske råstoffer i Grønland. I de godt 3 år, loven

har været i kraft, er der meddelt en række bevillinger af de to førstnævnte arter, medens bevilling til egentlig udnyttelsesvirksomhed endnu ikke har været givet.

Forhandlingerne om de forundersøgelsestilladelser og efterforskningskoncessioner, der er meddelt, samt forhandlinger, der har været ført om meddelelse af egentlige udnyttelseskoncessioner, har medført erfaringer, der peger på det ønskelige i gennemførelsen af visse ændringer i mineloven.

Den foreliggende ændringslov indeholder ændringer, dels vedrørende *vilkårene i efterforskningskoncessioner*, dels vedrørende *vilkårene i udnyttelseskoncessioner*.

En ændring i lovens § 8 giver mulighed for i en efterforskningskoncession at indsætte vilkår om ydelse af en koncessionsafgift til det offentlige, hvor noget sådant måtte skønnes rimeligt.

Ændringer i lovens § 17 tilsigter at åbne adgang til i konkrete tilfælde, efter forhandling med finansministeren og i sammenhæng med fastsættelsen af det offentliges andel i udbyttet af udnyttelsesvirksomheden, at fritage koncessionshaveren for skat, told og andre afgifter. Ændringen åbner mulighed for ved opgørelsen af det offentliges andel i udbyttet af minevirksomheden at anvende regler, der er tilpasset til minevirksomhed i højere grad, end tilfældet er med den danske skattelovgivning.

I de tilfælde, hvor der meddeles skattefrihed, vil det offentliges andel i udbyttet blive sikret gennem f. eks. aktieudbytte, anden andel af udbyttet eller en særlig koncessionsafgift. Størrelsen af statens andel vil som nævnt være at fastsætte under hensyn til skattefritagelsen.

Der foretages samtidig en tilføjelse til § 17, stk. 2, hvorved der åbnes mulighed for indsættelse af vilkår om, at en ydelse til staten, når omstændighederne måtte tale derfor, skal erlægges også inden investeringerne med tillæg af forrentning.

Lovforslaget, der inden fremsættelsen var tiltrådt af Grønlands landsråd, anbefaledes under dets 1. behandling i folketinget fra alle sider, og efter en udvalgsbehandling vedtoges det uændrede lovforslag ved 3. behandling enstemmigt med 150 stemmer, medens 2 medlemmer (VS) undlod at stemme.

85. Lov om ændring af lov om rettens pleje i Grønland. (Minister for Grønland *A. C. Normann*). [A. sp. 2317. C. sp. 259].

Skriftlig fremsættelse ²⁰/₁₁ (F. sp. 2068). 1. beh. ²⁰/₁ (F. sp. 3383). Partiernes ordførere: Carl P. Jensen, Langkilde (Lembourn), Eva Ree, Svend Haugaard og Knud Hertling. Henvist til udvalg på 17 medlemmer (Langkilde, Hanne Budtz, Lembourn [næstformand], Ellen Strange Petersen, Eva Ree, From, Holger Hansen, Svend Haugaard, Jørgen Andersen, Rosing [formand], K. Axel Nielsen, Thomas Have, Jørgen Peder Hansen, Knud Hertling, Carl P. Jensen, Holm Tved og Vivike). Betænkning (B. sp. 579) afgivet ¹⁴/₂. 2. beh. ¹⁹/₂ (F. sp. 4171). 3. beh. ²¹/₂ (F. sp. 4343). *Loven stadfæstet 13. marts 1969.* (Lovt. nr. 73).

Loven indeholder forskellige ændringer af lov om rettens pleje i Grønland, jfr. lovbekendtgørelse nr. 317 af 4. november 1964, som ændret ved lov nr. 103 af 31. marts 1965. Ændringerne, der trådte i kraft den 1. april 1969, bygger på en af det grønlandske lovudvalg afgivet indstilling om retsplejens organisation i Grønland.

Denne indstilling er blandt andet baseret på en vurdering af, om det hidtil anvendte retsplejesystem, hvorefter lægdommere anvendes ved retssagers afgørelse i første instans, bør bibeholdes, eller om de stedfundne ændringer i det grønlandske samfund og indførelsen i Grønland af stedse mere kompliceret lovgivning vil føre til, at der vil opstå typer af tvister, der kræver en sådan juridisk indsigt, at lægdommerne bør afløses af juridisk uddannede dommere også ved domstolsafgørelser i første instans.

Efter en afvejning af styrken og svaghederne ved lægdommersystemet, således som dette er udformet i den grønlandske retsplejelov, og således som det hidtil har virket i praksis, har lovudvalget konkluderet, at lægdommersystemet bør bevares indtil videre, såfremt det udbygges på en sådan måde, at det gøres bedre egnet til at klare udviklingen.

Lovudvalget foreslog derfor, at man søgte at tilpasse lægdommersystemet kommende ændringer i udviklingen, her-

under også ændringer, der giver sig udtryk i ujævn udvikling både af retssagernes mængde og juridiske kvalitet inden for de forskellige retskredse.

Loven indeholder i overensstemmelse hermed regler om en mere *smidig fastsættelse af retskredsenes antal* samt om *antallet af kredsdommere* i hver retskreds. Loven indeholder tillige hjemmel for i visse tilfælde at henvise *kriminalsager* til landsretten som første instans.

Lovforslaget, der var tiltrådt af Grønlands landsråd, fik en velvillig modtagelse i folketinget, og med en enkelt ændring vedrørende lovens ikrafttrædelsesdato vedtoges det ved 3. behandling enstemmigt med 122 stemmer.

86. Lov om støtte til erhverv i Grønland. (Minister for Grønland A. C. Normann). [A. sp. 741. C. sp. 203].

Skriftlig fremsættelse $\frac{3}{10}$ (F. sp. 228). 1. beh. $\frac{15}{10}$ (F. sp. 552). Partiernes ordførere: Carl P. Jensen, Lembourn, Holger Hansen, Svend Haugaard, Vivike, Kjær Rasmussen og Rosing. Henvist til udvalg på 17 medlemmer (Lembourn, Hans Kjær, Jørgen Jensen, Hindkjær Pedersen (fra $\frac{17}{1}$ Ellen Strange Petersen), Holger Hansen, From, Henry Sørensen, Svend Haugaard [formand], Jørgen Andersen, Kirkegaard, Carl P. Jensen, Lis Groes, Knud Hertling, Johan Nielsen, Rosing [næstformand], Tastesen og Vivike). Betænkning (B. sp. 443) afgivet $\frac{21}{1}$. 2. beh. $\frac{28}{1}$ (F. sp. 3263). 3. beh. $\frac{31}{1}$ (F. sp. 3470). *Loven stadfæstet 20. februar 1969.* (Lovt. nr. 48).

Med hensyn til indholdet af loven henvises til omtalen i årbog 1967-68, side 482, af lovforslaget ved dets 1. fremsættelse den 20. marts 1968, idet de ændringer, der vedtoges under folketingsbehandlingen i indeværende samling, ikke berører denne omtale.

Ved lovforslagets 1. behandling i indeværende samling indskrænkede ordførerne sig i det væsentlige til at henholde sig til deres bemærkninger ved 1. behandling af det tilsvarende lovforslag i den foregående folketingssamling. Lovforsla-

get henvistes derefter til behandling i et udvalg, i hvis betænkning ministeren for Grønland stillede forskellige ændringsforslag.

Således foreslog ministeren en ny affattelse af bestemmelsen om *erhvervsstøtteudvalget* der indeholder habilitetsregler og regler om suppleanter, ligesom udvalgets pligt til at oplyse en ansøger om klageadgangen blev betonet. Med hensyn til den nye *konsulentordning* åbnedes der mulighed for tilskud til konsulenter også inden for landbrug, renavl o. lign., og der skabtes hjemmel for, at de i loven omhandlede konsulenter i en overgangsperiode kan ansættes af staten. Selv om man fortsat anså konsulenternes tilknytning til erhvervsorganisationerne som det mest ønskværdige, fandt man ændringen hensigtsmæssig under hensyn til organisationernes utilstrækkelige administrative muligheder. Endelig foretoges der mindre ændringer af bestemmelsen vedrørende ydelse af *garanti*, af reglerne om ydelse af *lån* til grundforbedringsarbejder samt vedrørende afviklingen af lånene.

Folketingsudvalgets betænkning indeholder en række principielle betragtninger. Det udtales således bl. a.:

”

Udvalget har drøftet den nye bestemmelse i lovforslagets § 1, stk. 1, der vil medføre, at ingen danske statsborgere eller danske selskaber, som driver erhvervsvirksomhed i Grønland, på forhånd på grund af bopæl er afskåret fra at få andel i de forskellige støttemuligheder. Der er under disse drøftelser udtrykt frygt for, at denne bestemmelse skulle medføre, at støtten til investeringerne i Grønland bliver til mindre fordel for grønlænderne end for de i det øvrige Danmark boende erhvervsfolk.

Ministeren for Grønland har heroverfor oplyst, at erhvervsstøtteordningen tænkes administreret således, at den primært sikrer den grønlandske befolknings mulighed for deltagelse i erhvervsudviklingen, navnlig derved at det vil blive pålagt erhvervsstøtteudvalget at tage hensyn til ansøgerens indkomst- og formueforhold. De grønlandske ansøgeres gennemgående økonomisk svagere stilling og ringere erhvervsmæssige forudsætninger vil sandsynligvis bevirke, at de gennemsnitlig vil opnå en procentmæssigt større støtte i forhold til investerings-

objektet end ansøgere, som bor i Danmark eller er tilvandet til Grønland. Endvidere må det påregnes, at sidstnævnte gruppe vil få en relativt større andel af garantier end af lån end ansøgere af den grønlandske befolkning.

Det tænkes desuden bestemt, at den virksomhed, til hvilken der ydes støtte, skal kunne indpasses i den infrastruktur, som skabes ved gennemførelsen af langtidsplaner for investeringer i industrianlæg, fartøjer, havne, boliger, el- og vandværker, veje, servicevirksomheder m. v., endvidere at støtten fortrinsvis skal ydes til erhvervsvirksomheder på steder, hvor erhvervsforholdene er og fremtidig kan forventes at ville være tilfredsstillende, samt at støtten fortrinsvis skal ydes til den risikobetonede kreditgivning til erhvervsformål, der kræver særlig støtte, navnlig eksporterhvervene.

Endelig kan det nævnes, at det vil blive pålagt erhvervsstøtteudvalget at foretage en økonomisk vurdering af det projekt, til hvilket der søges støtte, ligesom udvalget skal tage hensyn til ansøgerens faglige kvalifikationer.

Folketingsudvalget ønsker herudover at bemærke, at da der i Grønland endnu ikke er gennemført en byggelov og der derfor heller ikke med hjemmel heri er tilvejebragt særlige regler for indretning af erhvervs- og fabrikslokaler, forudsættes det, at der, for så vidt der i et projekt forekommer erhvervsbyggeri eller etablering af erhverv i bestående bygninger, tillige tages hensyn til projektets tekniske karakter. Det forudsættes tillige som en hovedregel, at et projekt, hvortil der søges støtte, ikke påbegyndes, forinden der foreligger forhåndstilsagn om støtte fra erhvervsstøtteudvalget.

Under udvalgets drøftelse af bestemmelsen i lovforslagets § 1, stk. 2, har man bemærket sig, at ministeren for Grønland under lovforslagets 1. behandling udtalte, at denne bestemmelse efter hans mening ikke kunne opfattes således, at det skulle være hensigten at diskriminere private investeringsønsker, så de må vige for det offentliges investeringsplaner. Det var heller ikke hensigten at administrere bestemmelsen på en sådan måde, at private investeringer diskrimineredes. Udvalget kan tilslutte sig denne fortolkning af bestemmelsen.

Man har under drøftelserne i udvalget af lovforslagets § 11 bemærket sig, at det efter bestemmelsens formulering ikke vil være udelukket i henhold til denne bestemmelse at yde støtte til anlæg, der tjener til turismens udbygning.

....“

Efter at ministerens ændringsforslag ved lovforslagets 2. behandling var vedtaget uden afstemning, vedtoges det ændrede lovforslag ved 3. behandling enstemmigt med 98 stemmer. 1 medlem undlod at stemme.

87. Lov for Grønland om afgift af motorkøretøjer.

(Minister for Grønland *A. C. Normann*). [A. sp. 3259. C. sp. 667].

Skriftlig fremsættelse ¹²/₁₂ (F. sp. 2514). 1. beh. ²⁹/₁ (F. sp. 3370). Partiernes ordførere: Carl P. Jensen, Lembourn, Holmberg, Svend Haugaard og Rosing. Henvist til udvalg på 17 medlemmer (Lembourn, Hans Kjær, Langkilde [næstformand], Ellen Strange Petersen, Holmberg, From, Holger Hansen, Svend Haugaard, Kirkegaard, Rosing, Carl P. Jensen, Grünbaum, Jørgen Peder Hansen, Knud Hertling [formand], Egon Jensen, Johan Nielsen og Vivike). Betænkning (B. sp. 1009) afgivet ²⁸/₃. 2. beh. ²⁵/₄ (F. sp. 6016). 3. beh. ²⁹/₄ (F. sp. 6051). *Loven stadfæstet 21. maj 1969.* (Lovt. nr. 202).

Loven, der trådte i kraft den 1. juli 1969, indeholder i §§ 1 og 2 følgende bestemmelser:

„§ 1. Der betales afgift til Grønlands landskasse af motorkøretøjer, der skal registreres efter § 5, stk. 1, i færdselslov for Grønland nr. 197 af 8. juni 1966.

Stk. 2. Dette gælder dog ikke motorkøretøjer, der tilhører fremmede magters diplomatiske eller konsulære repræsentationer eller de medlemmer af repræsentationens personale, der ikke er danske statsborgere.

Stk. 3. Ministeren for Grønland kan fritage andre motorkøretøjer for afgiften, hvis ganske særlige forhold taler derfor.

Stk. 4. Landskassen yder statskassen refusion af afgifter,

der betales af motorkøretøjer, der tilhører danske statsmyndigheder eller statsinstitutioner.

§ 2. Afgiften udgør årligt for en motorvogn 2.000 kr. og for en motorcykel 500 kr.

Stk. 2. Afgiften, der betales halvårsvis forud, forfalder til betaling pr. 1. april og 1. oktober.“

Lovens øvrige bestemmelser angår den nærmere gennemførelse af ordningen, der skyldes et forslag af Grønlands landsråd.

Efter den oprindelige formulering af lovforslaget var stats-ejede motorkøretøjer og køretøjer, der tilhører landsrådet eller en kommune, fritaget for afgiften. Ifølge et af ministeren for Grønland i folketingsudvalgets betænkning stillet ændringsforslag udgik disse bestemmelser imidlertid af lovforslaget for at undgå en utilsigtet påvirkning af konkurrenceforholdene på områder, hvor såvel det offentlige som private udøver erhvervs-virksomhed. Det bestemtes samtidig, at der af landskassen skal ydes statskassen refusion af afgifter, der betales af statens motorkøretøjer.

Ved lovforslagets 1. behandling blev der af alle ordførerne givet principiel tilslutning til tanken om at forøge landskassens indtægter, men der rejstes mange indvendinger mod lovforslagets udformning. Under udvalgsbehandlingen blev de forskellige muligheder for ændring af lovforslaget undersøgt, og resultatet blev, at ministeren for Grønland i udvalgets betænkning stillede nogle ændringsforslag, hvoraf de vigtigste er omtalt ovenfor. Det bør tillige nævnes, at der i lovforslaget foresloges en revisionsbestemmelse, og at der i tilslutning hertil udtaltes i betænkningen, at man i folketinget opmærksomt vil følge lovens virkninger, og at man med tiltrædelsen af ændringsforslaget ikke har villet afskære sig fra at kunne foreslå loven optaget til revision, når som helst der måtte blive behov herfor. Om andre af udvalgets overvejelser udtales det i øvrigt:

„ Under samrådet med ministeren for Grønland drøftedes bl. a. mulighederne for eventuelt at erstatte den i lovforslagets § 2, stk. 1, fastsatte afgift med en mere differentieret afgift. Det blev fra udvalgets side anført, at det kunne virke mindre rimeligt at opkræve samme afgift af tunge erhvervskøretøjer og mindre personvogne, kostbare luksusbiler og almindelige brugsvogne. En differentiering af afgiften kunne efter udvalgets opfattelse i givet fald tænkes gennemført ved indførelse af forskellige afgiftsklasser baseret på forskelle i motorkøretøjernes vægt.

Ministeren oplyste heroverfor, at der for tiden på landsrådets

anmodning i den af ministeren for Grønland nedsatte arbejdsgruppe vedrørende beskatning i Grønland foregår en undersøgelse af mulighederne for gennem øget beskatning såvel i form af direkte som indirekte skatter at skaffe landskassen dækning for det anslåede underskud. Det bemærkes herved, at det forventes, at landskassen i perioden 1969-71 vil få et samlet underskud på mindst 12,5 mill. kr. Det forelagte lovforslag må derfor anses som en midlertidig løsning til, så længe arbejdsgruppens overvejelser ikke er afsluttet, at skaffe landskassen øgede indtægter til dækning af det mest påtrængende behov.

Efter ministerens opfattelse bør man imødekomme landsrådets ønske om en meget hurtig forøgelse af landskassens indtægter, og det fremsatte — meget forenklede — lovforslag vil under de foreliggende omstændigheder være det bedst egnede middel hertil, idet det kun i ringe grad foregriber en mere gennemgribende løsning af beskatningsproblemerne, ligesom loven vil kunne sættes i kraft med kort varsel.

Med hensyn til en differentiering af motorafgifterne efter køretøjernes vægt bemærkede ministeren specielt, at dette vil medføre mere arbejde for det i forvejen hårdt belastede administrationsapparat, ligesom en differentiering vil kunne give uønskede virkninger, idet de tunge køretøjer oftest anvendes til erhvervsmæssig kørsel, medens de lettere køretøjer mere bruges til privatkørsel. Endelig er der heller ikke en nødvendig sammenhæng mellem vægt og værdi. Det vil med andre ord blive vanskeligt at finde egnede kriterier for differentieringen. “

Selv med ministerens ændringsforslag var det imidlertid med betænkelighed, at udvalget indstillede lovforslaget til vedtagelse. Som en af ordførerne udtrykte det ved lovforslagets 2. behandling: at anbefale lovforslaget ville næsten være at gå for vidt. Man kunne imidlertid tiltræde lovforslaget som en midlertidig løsning på det akutte økonomiske problem for landskassen, og ved 3. behandling vedtoges lovforslaget med de af ministeren foreslåede ændringer enstemmigt med 151 stemmer.

88. Lov om begrænsning af alkoholforbruget i Grønland.

(Minister for Grønland *A. C. Normann*). [A. sp. 3203. C. sp. 1421].

Skriftlig fremsættelse $^{12}/_{12}$ (F. sp. 2511). 1. beh. $^{29}/_{1}$ (F. sp. 3346). Partiernes ordførere: Carl P. Jensen, Ellen Strange Petersen, Holger Hansen, Svend Haugaard, Vivike og Rosing. Henvist til udvalg på 17 medlemmer (Ellen Strange Petersen,

Hans Kjær, Lembourn, Vestergaard Poulsen, Holger Hansen, From, Eva Ree, Svend Haugaard [formand], Kirkegaard, Rosing [næstformand], Carl P. Jensen, Finn Christensen, Knud Hertling, Søren B. Jørgensen, Johan Nielsen, Axel Ivan Pedersen og Vivike). Betænkning (B. sp. 3069) afgivet $\frac{9}{8}$. 2. beh. $\frac{10}{8}$ (F. sp. 7927). 3. beh. $\frac{12}{8}$ (F. sp. 8174). *Loven stadfæstet 18. juni 1969.* (Lovt. nr. 313).

Loven er sålydende:

„§ 1. I vedtægter, der udfærdiges af Grønlands landsråd og stadfæstes af ministeren for Grønland, kan der fastsættes bestemmelser om forhandling af varer, der indeholder eller er egnede til fremstilling af alkohol, og om udskænkning af drikkevarer, der indeholder alkohol.

§ 2. I vedtægterne kan der fastsættes regler om idømelse af foranstaltninger efter kriminalloven for Grønland for overtrædelse af bestemmelser i vedtægterne.

§ 3. Forslag om revision af denne lov fremsættes for folketinget senest i folketingsåret 1972-73.“

Efter den formulering, som § 1 havde ved fremsættelsen af lovforslaget, kunne der fastsættes bestemmelser om *rationering* af varer, der indeholder eller er egnet til fremstilling af alkohol o. s. v. Dette ændredes imidlertid under udvalgsbehandlingen i folketinget efter forslag af ministeren for Grønland i udvalgets betænkning. Samtidig indsattes revisionsbestemmelsen i loven. Til ændringsforslagene var der knyttet følgende bemærkninger:

„Efter ændringsforslaget vil der fortsat være hjemmel til at indføre rationering, ligesom der f. eks. fortsat vil være mulighed for at forbyde reklame for eller udstilling af varer, der indeholder alkohol, samt andre bestemmelser, som hidtil er fastsat eller har kunnet fastsættes ved landsrådsvedtægter. Når man i ændringsforslaget har udeladt udtrykkelig at omtale rationering, skyldes det, at landsrådet på sin ekstraordinære samling i maj 1969 ikke har kunnet gå ind for at gennemføre egentlig rationering på nuværende tidspunkt. Såfremt forholdene senere måtte udvikle sig i en sådan retning, at landsrådet

ønsker at gennemføre en rationering af alkoholiske drikkevarer, vil der i bestemmelsen i § 1 som anført være den fornødne hjemmel hertil.

Ændringsforslaget tilsigter derimod ikke at tilvejebringe hjemmel til indførelse af et totalforbud mod import af alkoholiske drikkevarer.

Man har fundet det hensigtsmæssigt, at folketetinget får mulighed for fortsat at følge, om de foranstaltninger, der gennemføres for at begrænse spiritusmisbruget i Grønland, kommer til at virke tilfredsstillende.“

Om baggrunden for fremsættelsen af lovforslaget udtalte ministeren ved fremsættelsen bl. a.:

„ Det vil fra omtale i dagspressen være en kendt sag, at drikkeriet i Grønland i de senere år har antaget en foruroligende karakter. Efter at forbruget af alkohol i årene efter spiritusordningens ophævelse i 1954 — efter en kort stigning i 1955 — derefter faldt med ca. 20 pct. i årene 1955-59, er der siden sket en voldsom stigning af importen af øl og spiritus. For perioden 1960-67 er der som helhed sket en firdobling af importen af øl. Tager man stigningen i folketallet i betragtning, viser det sig dog, at den samlede alkoholimport i den nævnte syv års periode er tredoblet.

Der er intet, der tyder på, at denne udvikling har nået sit højdepunkt. De seneste efterretninger tyder snarere på, at man må forvente en yderligere stigning i alkoholforbruget med deraf følgende social nød og menneskelige tragedier.

I erkendelse heraf nedsatte Grønlands landsråd i 1966 en ærdelighedskommission, hvori der som medlemmer også er sagkyndige henedefra, og som blandt andet fik til opgave at fremkomme med forslag til foranstaltninger, der anses for egnede til at nedsætte befolkningens alkoholforbrug.

Kommissionen henstillede i sommeren 1968 til Grønlands landsråd, at der snarest indføres tvangsmæssige foranstaltninger med henblik på en begrænsning af alkoholforbruget, og at dette sker i form af en rationeringsordning. Efter at et udvalg havde behandlet sagen og anbefalet landsrådet at følge ærdelighedskommissionens forslag om indførelse af alkoholrationering, blev forslaget vedtaget af det samlede landsråd.

Forslaget tilsigter i første omgang kun at begrænse det overforbrug af alkohol, der finder sted i Grønland.

Landsrådet har været opmærksom på ulemperne ved en rationeringsordning og har gjort sig klart, at en rationering ikke i sig selv løser alkoholproblemet i Grønland, som må ses som en del af hele den sociale situation i Grønland. Da den af landsrådet foreslåede rationeringsordning desuden er blevet kraftigt kritiseret i

Grønland, har landsrådets forretningsudvalg besluttet, at sagen skal drøftes endnu en gang på den ekstraordinære samling i foråret 1969, forinden man træffer endelig beslutning om, hvorvidt restriktionerne skal indføres i form af en egentlig rationering. — — —

Det vil måske forekomme nogen her i salen lidt ejendommeligt, at folketinget i en sag som denne ikke får forelagt et detaljeret forslag til en rationering, men af flere grunde finder jeg det hensigtsmæssigt, at loven gives som en bemyndigelse til landsrådet til selv at udforme de nærmere regler.

Dels er det Grønlands landsråd — som det også i sin tid var landsrådet, der ønskede den før 1954 gældende rationering ophævet — der har taget initiativet til løsning af alkoholproblemet i Grønland. Blandt andet er dette sket ved at nedsætte den æruelighedskommission, som nu i et par år har arbejdet med disse uhyre vanskelige spørgsmål. Dels må man erkende, at de grønlandske politikere, der til daglig har disse problemer tæt inde på livet, vil have en særlig forståelse for nødvendigheden af at tage det usædvanlige skridt, som indførelse af rationering er, og en særlig forudsætning for at kunne vurdere, hvorledes befolkningen vil modtage disse indgreb. — — —

Til slut skal jeg blot bemærke, at lovforslaget giver hjemmel til udfærdigelse af bestemmelser, som her i landet indeholdes i beværterloven, der ved kgl. anordning kan sættes i kraft i Grønland. Ved at medtage disse bestemmelser følger man en tradition siden 1955, hvor landsrådet vedtog de første bestemmelser om udskænkning og forhandling af spiritus i Grønland. “

Ved lovforslagets 1. behandling i folketinget udtalte regeringspartierne ordførere deres tilslutning. Man erkendte i øvrigt fra alle ordførernes side alvoren i det grønlandske alkoholproblem, og man betonedede sin vilje til at medvirke til problemets løsning, der ikke kunne klares ved rationering alene. Der måtte foretages et forebyggende arbejde med oplysning gennem skolen og ungdomsarbejdet, ligesom en positiv indsats med hensyn til fritidsforanstaltninger ville være af stor betydning. Om rationering overhovedet skulle anvendes, stillede man sig lidt tøvende overfor, også fordi Grønlands landsråd havde været meget usikker med hensyn hertil.

En indgående udvalgsbehandling resulterede i de ovenfor omtalte ændringsforslag af ministeren for Grønland. Af udvalgets betænkning fremgår, at man i udvalget har haft lejlighed til at drøfte lovforslaget med formanden for Grønlands landsråd Erling Høegh og landsrådsmedlemmerne Marius Abelsen og Peter Heilmann. I betænkningen udtales det endvidere bl. a.:

„ Udvalget ønsker at udtrykke sin forventning om, at landsrådet i henhold til den nu givne bemyndigelse så hurtigt og så effektivt som muligt vil søge iværksat de fornødne foranstaltninger til en begrænsning af spiritusforbruget i Grønland.

Udvalget henstiller til Grønlands landsråd om i samarbejde med de statslige myndigheder at tage spørgsmålet om udarbejdelse af en beværterlov op til nærmere overvejelse og tilvejebringe materiale herom til brug for senere fremsættelse af lovforslag.“

Ved 3. behandling vedtoges lovforslaget med de af ministeren foreslåede ændringer enstemmigt med 145 stemmer.

89. Lov om ændring af lov om avancementstop. (Handelsminister *Knud Thomsen*). [A. sp. 177. C. sp. 7].

Skriftlig fremsættelse ²/₁₀ (F. sp. 86). 1. beh. ¹⁰/₁₀ (F. sp. 463). Partiernes ordførere: Lis Groes, Jørgen Jensen, Jens Peter Jensen (Sorø amt), Niels Helveg Petersen, Poul Dam og Sigsgaard. Henvist til udvalg på 17 medlemmer (Jørgen Jensen, Haunstrup Clemmensen [formand], Hans Kjær, Stetter, Jens Peter Jensen (Sorø amt) [næstformand], Anders Andersen, Henry Christensen, Niels Helveg Petersen, Erik Hansen (Ålborg amt), Grethe Philip, Lis Groes, Lene Christensen, Ove Hansen, Jørgen Peder Hansen, Anker Jørgensen, Ivar Nørgaard og Poul Dam). Betænkning (B. sp. 173) afgivet ¹⁸/₁₀. 2. beh. ²³/₁₀ (F. sp. 763). Henvist til fornyet udvalgsbehandling. Tillægsbetænkning (B. sp. 269) afgivet ²³/₁₀. 3. beh. ²⁵/₁₀. (F. sp. 910). *Loven stadfæstet 30. oktober 1968.* (Lovt. nr. 358).

Ved loven *forlænges gyldighedsperioden* for lov nr. 427 af 21. november 1967 om avancementstop, jfr. lov nr. 28 af 15. februar 1968, til *1. november 1968*.

Ifølge den hidtidige avancementstoplovgivning havde der været adgang til at forhøje bruttoavancen med de beløb, som var nødvendige til dækning af såvel de ved lovens ikrafttræden gældende overenskomster aftalte lønstigninger i 1968 som overenskomstmæssige dyrtidstillæg, jfr. årbogen 1967-68, side 132 ff. Med forlængelsen af lovens gyldighedsperiode fandtes det imidlertid rimeligt, at også *overenskomstmæssige lønstignings- og dyrtidstillæg*, der kom til udbetaling senere i perioden, blev tilladt indregnet i priserne gennem en forhøjelse af bruttoavancen. Bestemmelse herom er nu indsat i lovens § 1, stk. 3, der herudover som noget nyt også har indført hjemmel til at

forhøje bruttoavancen med beløb svarende til de i henhold til huslejelovgivningen gennemførte *huslejeforhøjelser*.

Endvidere er som ny bestemmelse (stk. 4) i § 1 indsat en regel, der giver industri- og håndværksvirksomheder ret til at forhøje bruttoavancerne med beløb, der svarer til de ved *rationalisering* efter 1. november 1968 indvundne besparelser i udgifter til direkte arbejds løn og besparelser i forbrug af råvarer og hjælpematerialer.

Bestemmelsen var i bemærkningerne til lovforslaget begrundet således:

Den i den gældende lov indeholdte definition af handelsvirksomheders bruttoavance som alene omfattende differencen mellem salgspris og indkøbspris er ensbetydende med, at omkostningsbesparelser i disse virksomheder ikke påvirker størrelsen af den efter loven tilladte bruttoavance. Disse virksomheder har herved mulighed for gennem rationalisering at forbedre deres indtjenings- og konkurrenceforhold.

Som den gældende lovs § 1 er formuleret, medfører den derimod, at en nedgang i industri- og håndværksvirksomheders udgifter til direkte arbejds løn og til forbrug af råvarer og hjælpematerialer pr. vareenhed skal give sig udslag i, at priserne nedsættes tilsvarende. Hvor sådanne besparelser hidrører fra øgede investeringer og deraf øget arbejds effektivitet, vil det være rimeligt, at virksomhederne får adgang til at dække de øgede investeringsomkostninger gennem en forhøjelse af bruttoavancen, idet virksomhederne i modsat fald vil have direkte tab ved sådanne rationaliseringsforanstaltninger.

Formålet med den foreslåede bestemmelse er derfor at fjerne den rationaliseringshæmmende effekt for industri- og håndværksvirksomheder, som den gældende lov indebærer. Det bemærkes, at der herved alene åbnes adgang til at undlade en nedsættelse af priserne svarende til de opnåede besparelser, og at en nedgang i råvarepriser, told m. v. fortsat må give sig udslag i tilsvarende nedsættelse af priserne.

Det er hensigten, at monopoltilsynet udsender en vejledning om beregningen af de besparelser, der omfattes af bestemmelsen.

Efter den hidtidige lov kunne monopoltilsynet i særlige tilfælde dispensere fra avancestoppet. Da man fandt det ønskeligt at udvide og nærmere præcisere de omstændigheder, hvorunder tilsynet burde kunne dispensere, er *dispensationsbestemmelsen i § 2* nu ændret således, at der gives monopoltilsynet adgang til at give generelle tilladelser f. eks. for nærmere afgrænsede vareområder og brancher.

I henhold til denne bestemmelse er det herefter forudsat, at monopoltilsynet fremtidig dispenserer fra avancestoppet i hvert fald i følgende tilfælde:

- a. Hvor en virksomhed i tiden umiddelbart før 18. november 1967 havde en unormal lav bruttoavance, ringe indtjening eller endog underskud. I så fald vil der kunne godkendes en avance svarende til den for en effektiv virksomhed i den pågældende branche normalt gældende.
- b. Hvor virksomheder har hjemtaget ensartede varepartier til forskellige priser. Der vil her kunne gives tilladelse — også generelt for et afgrænset vare- eller brancheområde — til at beregne en gennemsnitlig salgspris udregnet efter priser og mængde for varepartierne som helhed.
- c. Hvor markedsprisbestemte råvarer, der varierer stærkt i pris, indgår som en væsentlig faktor i prisberegningen. Her vil der — også generelt — kunne gives adgang til at lægge genanskaffelsesprisen til grund for prisberegningen i stedet for indkøbsprisen.

Lovforslaget fremsattes og behandlede i folketinget sammen med det nedenfor omtalte *forslag til lov om anmeldelse af vejledende priser m. v.*

Om baggrunden for lovforslagene gav *handelsministeren* ved fremsættelsen følgende principielle redegørelse:

De fremsatte lovforslag tager sigte på den situation, der foreligger, når den gældende midlertidige prislovgivning udløber pr. 1. november 1968. Det drejer sig om avancestoploven af november 1967, der den 15. februar 1968 forlængedes fra 1. juli til 1. november 1968, samt om lov om vejledende priser og prisstop for tjenesteydelser af samme dato.

Denne ekstraordinære prislovgivning har sammen med den stedfundne stramning af finanspolitikken skabt forudsætningerne for, at udviklingen i vort pris- og omkostningsniveau, som hidtil har været præget af en vedvarende stærk stigning, blev bragt under kontrol, uanset de tendenser til yderligere prisstigning, som kronens devaluering sidste efterår i sig selv indebar.

En videreførelse af den prisstabilisering, der er opnået, er af helt afgørende betydning for udviklingen i vort omkostningsniveau og dermed for den konkurrenceevne over for udlandet, hvorpå beskæftigelsessituationen i dette land til syvende og sidst må bero.

På denne baggrund har regeringen fundet det nødvendigt som

en overgangsforanstaltning at fremsætte forslag om en delvis videreførelse af den ekstraordinære prislovgivning indtil 1. juli 1969, dog således, at lovgivningen kan bortfalde fra det tidspunkt, der måtte blive fastsat af handelsministeren.

I de forelagte lovforslag er der foretaget forskellige ændringer og lempelser i forhold til den hidtidige ekstraordinære prislovgivning. Disse ændringer har for en væsentlig del deres motivering i, at visse af lovens bestemmelser, der i første række tog sigte på at hindre en selvforstærkende prisstigning i tiden umiddelbart efter devalueringen, i nogen grad vil kunne lempes under hensyn til den stedfundne udvikling og den stabilisering i prisudviklingen, der i den forløbne tid har fundet sted. Endvidere er det klart, at meget stive og rigoristiske bestemmelser, der kan være påkrævet i en kortvarig priode og under et ekstraordinært pres på priserne, naturligt må revideres og smidiggøres, når der som her er tale om en lovgivning af længere varighed end oprindeligt påtænkt.

Ved de foreslåede ændringer i forhold til den hidtidige lovgivning har man dels haft for øje at opnå en vis smidiggørelse af administrationen af loven, dels foretaget en revision af sådanne bestemmelser, som på længere sigt måtte findes urimelige med henblik på udviklingen i prisstrukturen eller virke hæmmende på rationaliseringsbestrebelse.

Ved 1. behandlingen kunne *Lis Groes* (S) kun give betinget støtte til gennemførelse af lovforslaget. Hun var bekymret ved det nye stk. 4 til § 1, der gav industri- og håndværksvirksomheder adgang til at forhøje bruttoavancerne med beløb svarende til indvundne besparelser i udgifter til direkte arbejds løn og besparelser i forbrug af råvarer og materialer. Hun opfattede bestemmelsen som et tilsagn til erhvervslivet om, at de kunne indkassere den fulde rationaliseringsgevinst uden smålig skelen til medarbejdere og forbrugere. Hertil kom, at bestemmelsen kunne virke som en opfordring til at svække kvaliteten ved at spare på materialer og arbejds løn, og derigennem kunne erhvervslivet hente større avancer hjem. Hendes parti ville ikke sætte sig imod, at man kunne opnå dækning for investeringsomkostninger i forbindelse med rationalisering, men det var rimeligt at lade monopoltilsynet bedømme, hvorledes øvrige rationaliseringsgevinster skulle fordeles mellem erhverv og forbrugere.

Jørgen Jensen (KF) udtalte, at det af regeringen indledte felttog mod inflationen var lykkedes ganske godt. Der var nu kommet ro over priserne, og stramningen af den økonomiske politik havde været en af hovedårsagerne til denne prisstabilisering, som både erhvervsdrivende og lønmodtagere var dybt interesserede i skulle fastholdes. Det var derfor nødvendigt at fastholde avancestopgivningen en tid endnu. Han udtrykte samtidig tilfredshed med de foreslåede lempelser i den gældende avancestoplov. Jo længere sådan en lov havde gyldighed, jo mere nødvendigt var det at gøre be-

stemmelserne tilpas smidige. Ellers ville prisstrukturen stivne, og en nyttig rationalisering i erhvervslivet kunne hæmmes til skade for investeringerne og for beskæftigelsen.

Også *Jens Peter Jensen* (Sorø amt) (V) kunne tilsige støtte til lovforslagets gennemførelse, selv om man næppe skulle vente megen taknemmelighed vedrørende denne lovgivning, idet erhvervslivet med god grund havde forventet lovgivningens bortfald. På den anden side var det hans opfattelse, at der hos erhvervslivets folk ville være forståelse for bestræbelser i retning af at holde omkostningsniveauet nede. Handelsministeren havde sagligheden på sin side, når han foreslog at lade den gældende lov ændre i overensstemmelse med lovforslaget.

På det radikale venstres vegne udtalte *Niels Helveg Petersen*, at den forløbne del af 1968 havde været præget af en efter danske forhold helt usædvanlig prisstabilitet. Reguleringspristallet havde endda 2 måneder i træk vist en mindre nedgang. Det var svært at afgøre, hvilken rolle den ekstraordinære prislovgivning havde haft for denne stabilitet, men at den havde været en medvirkende faktor, kunne ikke bestrides. Den lovgivning, der nu foresloges, var et rimeligt balancepunkt og ville endnu en tid være virksom over for prisudviklingen, samtidig med at den indeholdt bestemmelser og tilføjelser, der fjernede urimelige vilkår i den hidtidige lovgivning.

Poul Dam (SF) var ligesom den socialdemokratiske ordfører bekymret over reglen om rationalisering. Bestemmelsen ville medføre, at hele rationaliseringsgevinsten gik i foretagendernes lomme, medens det rimelige måtte være, at der skete en deling af rationaliseringsgevinsten mellem foretagenderne og forbrugerne. Heller ikke i øvrigt var han særlig begejstret for lovforslaget, selv om han måtte erkende, at forslaget var bedre, end han havde frygtet.

Endelig gav *Sigsgaard* (VS) udtryk for det ønskelige i, at folketinget fik en redegørelse for, hvilke erfaringer monopoltilsynet havde med hensyn til urimelige priser og avancer, ligesom han ønskede lovgivningen udbygget med en bestemmelse om, at handelsministeren mindst én gang årligt over for folketinget skulle redegøre for udviklingen i priser og avancer.

Udvalgsbehandlingen resulterede i en ret fyldig betænkning med en række bilag, hvoraf bl. a. fremgår følgende:

Det har i udvalget været drøftet, i hvilket omfang forsikringserhvervet bør være omfattet af avancementloven under hensyn til de særlige omstændigheder, hvorunder præmiefastsættelse sker. Handelsministeren har i denne forbindelse oplyst, at han vil være betænkelig ved at holde forsikringserhvervet uden for loven, men at loven inden for dette område må administreres under hensyntagen til dette erhvervs særlige forhold.

Ministeren har påpeget, at dette vil kunne ske derved, at kon-trofunktionerne, for så vidt angår forsikringsområdet, koordineres

med det tilsyn, der udøves af forsikringsrådet (lov nr. 147 af 13. maj 1959 om forsikringsvirksomhed og bekendtgørelse nr. 195 af 18. juni 1955 om monopollovens anvendelse på forsikringsselskaber), og at retningslinjerne, hvorefter loven i praksis skal finde anvendelse på det pågældende område, aftales imellem forsikringsrådet og monopoltilsynet efter forhandling med Assurandør-Societetet. Med henblik på fastsættelsen af retningslinjer som nævnt vil det som vejledning kunne anføres, at loven ikke tager sigte på at hindre sådanne præmieforhøjelser, der er begrundet i et rimeligt skøn over udviklingen i erstatningsudgifter og omkostninger, men at det er en forudsætning, at der ikke tilsigtes en indtjening, som går ud over, hvad der normalt vil være gældende for en effektiv virksomhed i den pågældende branche.

Udvalget kan tiltræde de af handelsministeren fremførte synspunkter.

På grundlag af modtagne henvendelser fra Dansk Tandlægeforening og Den almindelige danske Lægeforening har udvalget med ministeren drøftet, i hvilket omfang avancestoploven bør finde anvendelse på honorarer og ydelser, der udbetales i henhold til de overenskomster, som disse organisationer har indgået med sygekasserne, og som godkendes af socialministeriet.

Udvalget fremhæver, at løn- og arbejdsforhold er forudsat holdt uden for avancestoploven. I det omfang bestemmelserne i de nævnte overenskomster ikke kan anses for at være løn- og arbejdsforhold, er det udvalgets opfattelse, at loven må finde anvendelse, uanset at disse er kollektivt indgået og godkendt af socialministeriet.

Handelsministeren har givet udtryk for, at den i henhold til avancestoploven fremtidige regulering af sådanne honorarer og ydelser må forudsætte nærmere undersøgelser og forhandlinger, hvorunder man må søge at fastlægge, hvilke lønudgiftstigninger og huslejestigninger der vil kunne begrunde en forhøjelse af honorarerne m. v.

Udvalget har med ministeren været enig i, at de nærmere retningslinjer for, hvorledes honorarerne m. v. herudfra vil kunne fastsættes, og i øvrigt hvorledes loven i praksis skal anvendes på disse honorarer m. v., aftales imellem monopoltilsynet og socialministeriet efter forhandling med sygekasserne og lægernes og tandlægernes organisationer.

Det er af Industrirådet over for udvalget gjort gældende, at virksomhederne ventes at ville tilstræbe at rationalisere deres forskellige aktiviteter i den takt og rækkefølge, omkostningsudviklingen betinger, og at der derfor ikke nødvendigvis vil være nogen rationaliseringsgevinst, i det øjeblik en rationalisering iværksættes, men først senere, efterhånden som arbejdslønnen stiger yderligere.

Handelsministeren har i denne forbindelse henvist til, at det foreslåede nye stk. 4 til lovens § 1 skal forstås således, at gennem-

førelsen af en rationaliseringsforanstaltning ikke medfører en pligt til prisnedsættelse.

Angående den i lovforslaget foreslåede nye affattelse af lovens § 2, stk. 2, der udvider dispensationshjemmelen, har udvalget drøftet de eksempler, der er anført i bemærkningerne til lovforslaget vedrørende denne bestemmelse. Udvalget har af handelsministeren fået bekræftet, at der ud over de anførte eksempler vil kunne forekomme tilfælde, hvor dispensation bør gives. Til det i bemærkningerne angivne eksempel b (lovforslaget side 2) har handelsministeren oplyst, at dette ikke blot omfatter varer, der er hjemtaget før 1. november 1968, men også varer, der hjemtages efter dette tidspunkt, og at eksemplet også må omfatte tilfælde, hvor varepartier hjemtages i varierende kvalitet til samme priser.

Man har overvejet spørgsmålet, om der bør dispenseres fra avancestoppet i tilfælde, hvor en virksomhed, som omfattes af § 24 i monopolloven, der vedrører pligt til at indhente forhåndsgodkendelse af prisforhøjelser, må foretage omfattende investeringer for at udbygge og forbedre virksomhedens anlæg. Ministeren har over for udvalget tilkendegivet, at der under sådanne omstændigheder vil kunne være grundlag for at give dispensation fra avancestoppet.

Et *mindretal* i udvalget (socialdemokratiets og socialistisk folkepartis medlemmer) kunne ikke medvirke til lovforslagets gennemførelse, da man ikke havde kunnet opnå flertal for et forslag om, at også forbrugerne skulle have andel i opnåede rationaliseringsgevinster.

Lovforslaget vedtoges ved 3. *behandling* med 81 stemmer, medens 46 medlemmer (S, SF, VS og Hanne Reintoft) tilkendegav, at de hverken stemte for eller imod.

90. Lov om anmeldelse af vejledende priser m. v. (Handelsminister *Knud Thomsen*). [A. sp. 183. C. sp. 9].

Skriftlig fremsættelse ²/₁₀ (F. sp. 86). 1. beh. ¹⁰/₁₀ (F. sp. 464). Partiernes ordførere: Lis Groes, Jørgen Jensen, Jens Peter Jensen (Sorø amt), Niels Helveg Petersen, Poul Dam og Sigsgaard. Henvist til samme udvalg som forslag til lov om ændring af lov om avancestop (se nærmest foregående sag). Betænkning (B. sp. 173) afgivet ¹⁸/₁₀. 2. beh. ²³/₁₀ (F. sp. 763). Henvist til fornyet udvalgsbehandling. Tillægsbetænkning (B. sp. 269) afgivet ²³/₁₀. 3. beh. ²⁵/₁₀ (F. sp. 911). *Loven stadfæstet 30. oktober 1968.* (Lovt. nr. 359).

Loven har følgende ordlyd:

„§ 1. Virksomheder inden for industri, håndværk og handel, som for salg af varer her i landet fastsætter eller tilkender priser eller avancer for videresalg i efterfølgende omsætningsled, skal til monopoltilsynet anmelde disse og ændringer i disse, medmindre dette er sket i henhold til § 1 i lov nr. 29 af 15. februar 1968 om vejledende priser og prisstop for tjenesteydelser.

Stk. 2. Anmeldelse efter stk. 1, der ikke indebærer godkendelse af de anmeldte priser eller avancer, skal ske snarest muligt og senest samtidig med, at priserne meddeles de efterfølgende omsætningsled. Ved meddelelsen af vejledende priser eller avancer skal det tilkendegives, at benyttelse af de meddelte priser eller avancer ikke fritager de efterfølgende omsætningsled for ansvar efter avancestoploven.

Stk. 3. Monopoltilsynet kan undtage fra bestemmelserne i stk. 1.

§ 2. Hvor særlige forhold gør det påkrævet, kan monopoltilsynet for nærmere angivne tjenesteydelser fastsætte, at de den 31. oktober 1968 lovligt gældende priser, takster eller honorarer ikke må overskrides.

Stk. 2. Løn- og arbejdsforhold omfattes ikke af bestemmelsen i stk. 1.

§ 3. Med hensyn til monopoltilsynets beføjelser til at kræve oplysninger m. v. og med hensyn til klage over tilsynets afgørelser finder reglerne i § 15, jfr. § 20, og § 18 i lov om tilsyn med monopoler og konkurrencebegrænsninger tilsvarende anvendelse.

§ 4. Overtrædelse af § 1, stk. 1, jfr. stk. 2, samt overtrædelse af bestemmelser fastsat af monopoltilsynet i medfør af § 2 straffes med bøde eller hæfte.

Stk. 2. På samme måde straffes den, der undlader at meddele oplysninger, som afkræves ham i henhold til § 3, jfr. monopollovens § 15.

Stk. 3. Den, som i forhold, der er omfattet af loven, meddeler monopoltilsynet eller det i monopollovens § 18 omhand-

lede nævn urigtige eller vildledende oplysninger eller fortier forhold af betydning for den pågældende sags afgørelse, straffes med bøde eller hæfte, medmindre strengere straf er forskyldt efter borgerlig straffelov.

Stk. 4. Er overtrædelse begået af et aktieselskab, andels-selskab eller lignende, kan bødeansvar pålægges virksomheden som sådan.

Stk. 5. Ved behandlingen af sager i henhold til denne bestemmelse finder de i lov om rettens pleje, kapitel 69, indeholdte regler anvendelse i samme omfang som i sager, der påtales af statsadvokaten.

§ 5. Denne lov træder i kraft den 1. november 1968.

§ 6. Denne lov bortfalder fra det tidspunkt, der fastsættes af handelsministeren, dog senest den 1. juli 1969.

§ 7. Denne lov gælder ikke for Færøerne og Grønland.“

Den anførte bestemmelse i § 1, stk. 2, blev først endeligt udformet under behandlingen i folketinget, idet lovforslagets oprindelige bestemmelse blot fastsatte, at anmeldelse efter § 1, stk. 1, skulle ske snarest muligt og senest samtidig med, at priserne meddeltes de efterfølgende omsætningsled.

Begrundelsen for denne ændring, som ønskedes af det folketingsudvalg, der fik sagen til behandling, var, at efter den gældende midlertidige prislovgivning havde den enkelte forhandler i senere omsætningsled et selvstændigt ansvar for, at hans prisberegning var i overensstemmelse med avancementlovens bestemmelser. Forhandleren kunne ikke frigøre sig for ansvar ved at henvise til de af leverandøren angivne vejledende udsalgspriser. Ændringen af lovgivningen om vejledende priser ville imidlertid betyde, at forhandlerne i flere tilfælde ville kunne komme i den situation, at de overtrådte avancementet ved at følge de vejledende priser.

Under disse forhold fandt man, at den bestående retstilstand måtte tydeliggøres således, at forhandlerne ikke kunne være i tvivl om, at de fortsat havde det nævnte ansvar.

Det blev samtidig i bemærkningerne til ændringsforslaget understreget, at lovens straffesanktioner i overtrædelsessager af denne karakter skulle anvendes med den største forsigtighed, således at man fra monopoltilsynets side lægger hovedvægten på vejledning af forhandlerne og kun oversender sagen til politiet i sådanne tilfælde, hvor der utvivlsomt er tale om grov overtrædelse.

Ligesom det foran omtalte forslag til lov om ændring af lov om avancement havde lovforslaget sigte på den situation, der ville foreligge, når den hidtidige midlertidige prislovgivning udløb pr. 1. novem-

ber 1968. Denne prislovgivning havde sammen med den stedfundne stramning af finanspolitikken skabt forudsætningerne for, at udviklingen i pris- og omkostningsniveauet var blevet bragt under kontrol. Det var på denne baggrund, regeringen som en overgangsforanstaltning havde fundet det nødvendigt at fremsætte forslag om en delvis videreførelse af den ekstraordinære prislovgivning. Om den bredere baggrund for begge pris- og avancestoplove henvises i øvrigt til omtalen under den foregående sag.

Specielt om baggrunden for den her omtalte lov udtalte *handelsministeren* ved fremsættelsen bl. a.:

„Denne lov viderefører nogle bestemmelser fra den gældende lov om vejledende priser og prisstop for tjenesteydelser.

Ved den gældende lov er der som bekendt fastsat anmeldelsespligt for vejledende videresalgpriser samt pligt til at indhente monopoltilsynets tilladelse, hvis sådanne priser ønskes forhøjet. Endvidere indeholder loven forbud mod forhøjelser af priser, takster eller honorarer for tjenesteydelser.

Denne lov bortfalder den 1. november 1968, og i det nu forelagte lovforslag videreføres alene bestemmelserne om anmeldelse af vejledende priser, idet der dog samtidig gives tilsynet mulighed for at kunne genindføre prisstop for nærmere angivne tjenesteydelser. Lovens gyldighedsperiode er foreslået fastsat i overensstemmelse med avancestoplovens.

Indførelsen af midlertidigt prisstop for tjenesteydelser havde sin begrundelse i det forhold, at udenlandsk konkurrence på dette område kun i meget begrænset omfang eller slet ikke øver tryk på prisfastsættelsen. Over en længere periode vil det imidlertid hverken være muligt eller rimeligt at afskære denne sektor af erhvervslivet fra at få dækning for sådanne omkostningsstigninger, som avancestoploven tillader andre erhvervsdrivende at indregne i priserne. Da tjenesteydelser under alle omstændigheder er underkastet lov om avancestop, er et bortfald af prisstoppet for tjenesteydelser således ikke ensbetydende med, at virksomheder inden for denne sektor efter 1. november 1968 frit kan fastsætte deres priser.

Ved bortfaldet af prisstoppet for tjenesteydelser kan man dog ikke se bort fra, at der kan foreligge risiko for, at hidtil opdæmmede prisstigninger sætter ind, selv på områder, hvor indtjeningen relativt set hidtil har været god. Dette ville i givet fald kunne søges imødegået ved anvendelse af bestemmelserne i lov om indseende med priser, hvorefter prisstop dog kun kan iværksættes samtidig med en prisundersøgelse. For at sætte monopoltilsynet i stand til hurtigere og mere effektivt at gribe ind foreslås det i en overgangsperiode at give monopoltilsynet hjemmel til, hvor særlige forhold gør det påkrævet, at fastsætte, at de den 31. oktober lovligt gældende priser ikke må overskrides.

Monopoltilsynet forudsættes at ville overvåge prisudviklingen på tjenesteydelsesområdet for i givet fald at kunne genindføre prisstop på sådanne områder, hvor prisforhøjelser gør sig alment gældende, uanset at det pågældende erhverv erfaringsmæssigt har en betydelig indtjening, eller hvor der opstår begrundet formodning om, at forhøjelserne overstiger den i henhold til avancestoploven tilladte dækning af udgiftsstigninger.

For at bevare monopoltilsynets mulighed for at have nøje indseende med udviklingen i vejledende priser er anmeldelsespligten for sådanne foreslået opretholdt. En sammenligning af ændringer i vejledende priser inden for samme vareområde vil endvidere kunne tjene til at give monopoltilsynet indtryk af, om de vejledende priser ligger på et niveau, der svarer til avancestoplovens krav.“

Handelsministeren udtalte endvidere:

„Lovforslaget indebærer, at pligten til at indhente monopoltilsynets tilladelse til forhøjelse af vejledende priser bortfalder.

Virksomheder, der fastsætter vejledende priser, kan under den gældende lovgivning forhøje egne salgspriser i overensstemmelse med avancestoplovens regler, men kan kun med særlig tilladelse forhøje den vejledende pris for følgende omsætningsled. Opnås der ikke dispensation, må dette led med andre ord se sin avance beskåret svarende til leverandørens prisforhøjelse, da det sjældent er muligt at sælge til højere pris end den vejledende. Loven giver kun monopoltilsynet adgang til dispensation, hvis fastholdelse af lovens hovedregel vil give det senere omsætningsled en avance, som er urimelig lav.

Bestemmelsen har lagt et særdeles effektivt tryk på de vejledende priser med det resultat, at mange er blevet ophævet, men reglen lader sig kun anvende en kortere tid, hvis avancestrukturen skal undgå en uensigtsmæssig forvridding.

En fortsat nedpresning af avancenniveauet for mærkevarer, der sælges til vejledende pris, vil medføre, at distributionsleddene opgiver forhandlingen og i stedet foretrækker andre, ofte dyrere varer, hvorpå der individuelt kan fastsættes priser inden for avancestoplovens rammer.

Regeringen er klar over, at selv med de nu foreslåede lempelser indebærer de foreliggende lovforslag indgreb i erhvervslivets forhold, der for en lang række virksomheder må føles særdeles byrdefulde; men jeg tror, at alle vil forstå, at baggrunden for denne lovgivning er den tvingende nødvendighed af at bevare ro på prisområdet.

I de senere år er prisniveauet i Danmark steget væsentligt stærkere end i de lande, vi samhandler med, hvilket er resulteret i en i det lange løb helt uholdbar forringelse af vor betalingsbalance-situation. De ekstraordinære prisbestemmelser har medvirket til stabilisering af priserne og derigennem ydet et væsentligt bidrag til tilvejebringelse af ligevægt i økonomien. Det er af afgørende betyd-

ning for en videreførelse af denne politik, at pris- og omkostningsniveauet ikke på ny løber fra os. Det er derfor nødvendigt i en overgangsperiode at bevare en skærpet kontrol med priser og avancer.

Samtidig må det ikke glemmes, at konkurrence såvel under de nuværende forhold som på længere sigt er en afgørende faktor, når det gælder om at forhindre urimelige priser og avancer. I denne forbindelse vil jeg gerne nævne den betydning, som forbrugernes prisbevidsthed har for en effektivisering af konkurrencen, og give udtryk for, at jeg anser fremme af forbrugeroplysningen for et væsentligt led i en politik, der tilstræber en sund prisudvikling.

Kun ved at være konkurrencedygtig over for udlandet — såvel på hjemmemarkedet som i eksporten — kan vi opnå den balance i vor økonomi, der er forudsætningen for en høj og stabil beskæftigelse her i landet.

Regeringen må i den foreliggende situation anse den foreslåede forlængelse og ændring af den midlertidige prislovgivning som et hensigtsmæssigt og nødvendigt led i den almindelige økonomiske stabiliseringspolitik.“

Ved 1. behandlingen gav *Lis Groes* (S) udtryk for bekymring ved den foreslåede afsvækkelse af lovgivningen. For de vejledende prisers vedkommende ville alene anmeldelsespligten blive bevaret, medens bemyndigelsen for prismyndighederne til at nedsætte urimelige vejledende priser samt det generelle påbud om at afvente prisforhøjelser, til de var godkendt, ville bortfalde. Dette var ensbetydende med, at det reelle indhold i den hidtidige lov nu var fjernet. Efter hendes opfattelse ville loven herefter kun være en skueret, der belastede erhvervslivet og monopoltilsynet med betydelige administrationsbyrder, uden at den samtidig gav forbrugerne tilstrækkelig tryghed mod selve systemet med vejledende priser.

På det konservative folkepartis vegne gav *Jørgen Jensen* tilslutning til lovforslaget, selvom det måtte erkendes, at loven ville betyde et offer for erhvervslivet, som ikke ville få andel i den almindelige realindkomstforbedring, som andre befolkningsgrupper fik eller ville kunne opnå. Gennemførelse af forslaget ville imidlertid sikre en vis prisro og dermed medvirke til, at konkurrenceevnen kunne opretholdes og beskæftigelsen sikres og forbedres.

Også *Jens Peter Jensen* (Sorø amt) (V) og *Niels Helveg Petersen* (RV) kunne give tilslutning til lovforslaget.

Derimod fandt *Poul Dam* (SF), at lovforslaget indeholdt bestemmelser, som man måtte se mindre begejstret på. Han fremhævede dog, at handelsministeren havde fremsat bedre lovforslag, end han på forhånd havde ventet.

Heller ikke *Sigsgaard* (VS) kunne tilslutte sig lovforslaget. Når det ikke i fremtiden ville være nødvendigt for virksomhederne at indhente monopoltilsynets tilladelse til forhøjelse af de vejledende

priser, ville loven stort set blive illusorisk og virkningsløs. I stedet for at ophæve bestemmelsen burde man have skærpet den.

Sammen med den foregående sag henvistes lovforslaget til behandling i et folketingsudvalg.

I sin betænkning udtalte udvalget, at man havde drøftet bestemmelsen i lovforslagets § 1, stk. 3, og at handelsministeren i forbindelse dermed havde påpeget, at der ville være grundlag for at søge dispensation, når omsætningen af den pågældende vare gennem fremmede forhandlere har et ringe omfang i forhold til omsætningen gennem egne omsætningsled.

I udvalget havde der endvidere fra enkelte sider været fremsat ønske om at opretholde den gældende lovs § 2, stk. 1, hvorefter monopoltilsynet kunne kræve vejledende priser nedsat, såfremt de fandtes urimelige. Ministeren havde heroverfor oplyst, at bestemmelsen ikke havde været anvendt i praksis, og at et værn mod urimelige vejledende priser i øvrigt fandtes i prisindseendeloven.

I betænkningen stillede i øvrigt det ændringsforslag vedrørende § 1, stk. 2, der er omtalt foran.

Et *flertal* i udvalget (det konservative folkepartis, venstres og det radikale venstres medlemmer) indstillede lovforslaget til vedtagelse med den foreslåede ændring.

Et *mindretal* (socialdemokratiets og socialistisk folkepartis medlemmer) kunne derimod ikke medvirke til lovforslagets gennemførelse under hensyn til, at den hidtidige bestemmelse om adgangen til at kræve urimelige vejledende priser nedsat ikke var opretholdt i lovforslaget.

Efter en forholdsvis langvarig debat ved 2. *behandlingen* henvistes lovforslaget til fornyet udvalgsbehandling, som — uden at der stilledes yderligere ændringsforslag — resulterede i, at hele udvalget indstillede forslaget til vedtagelse.

Et *mindretal* (socialdemokratiets og socialistisk folkepartis medlemmer af udvalget) fremhævede dog følgende udtalelse fremsat af handelsministeren under 2. behandlingen:

„Der findes allerede i monopolloven — suppleret med lov om indseende med priser — tilstrækkelige bestemmelser til at undersøge og gøre indgreb over for urimelige vejledende priser.“

Lovforslaget vedtoges derefter enstemmigt ved 3. behandling med 124 stemmer; 3 medlemmer (VS samt Hanne Reintoft) tilkendegav dog, at de hverken stemte for eller imod.

91. Lov om ændring af lov om anmeldelse af vejledende priser m. v. (Handelsminister *Knud Thomsen*).
[A. sp. 5137. C. sp. 1499].

Skriftlig fremsættelse $14/5$ (F. sp. 6601). 1. beh. $14/5$ (F. sp.

6621). Partiernes ordførere: Poul Dalsager, Haunstrup Clemmensen, Henry Christensen, Helge von Rosen, Ømann og Sigsgaard. Henvist til udvalg på 17 medlemmer (Haunstrup Clemmensen, Erik Hansen (Vejle amt), Jørgen Jensen [formand], H. C. Toft, Jens Peter Jensen (Sorø amt) [næstformand], Anders Andersen, Henry Christensen, Niels Helveg Petersen, Grethe Philip, Helge von Rosen, Poul Dalsager, Camre, Lene Christensen, Kampmann, K. J. Mortensen, Helge Nielsen og Ømann). Betænkning (B. sp. 2977) afgivet $\frac{4}{8}$. 2. beh. $\frac{11}{8}$ (F. sp. 8087). Henvist til fornyet udvalgsbehandling. Tillægsbetænkning (B. sp. 3215) afgivet $\frac{11}{8}$ 3. beh. $\frac{13}{8}$ F. sp. 8356). *Loven stadfæstet 18. juni 1969.* (Lovt. nr. 284).

Den hidtidige lov om anmeldelse af vejledende priser m. v. indeholdt i § 6 en bestemmelse, hvorefter loven skulle bortfalde fra det tidspunkt, der fastsattes af handelsministeren, dog senest den 1. juli 1969. En tilsvarende bestemmelse var også indsat i den anden af de midlertidige prislove: *lov nr. 427 af 21. november 1967 om avancestop* (ændret senest ved lov nr. 358 af 30. oktober 1968), som, da denne lov ikke er blevet forlænget, er *bortfaldet den 1. juli 1969.*

Ved den her omtalte ændring er *loven om anmeldelse af vejledende priser m. v.* blevet *forlænget*, så den nu *senest bortfalder den 1. juli 1970.* Samtidig er loven blevet ændret på et par punkter, hvoraf den vigtigste er en ændret affattelse af lovens centrale bestemmelse i § 2 om *vejledende priser.*

Ved den skete ændring suppleres den *hjemmel*, monopoltilsynet hidtil har haft — men ikke anvendt — til at fastsætte *prisstop for tjenesteydelser* med en adgang til også at anordne *prisstop for nærmere angivne vareområder og transportydelser.*

For at et sådant prisstop kan fastsættes, skal der dog foreligge særlige forhold, som gør indgrebet påkrævet, og prisstoppet kan kun fastsættes for en periode af indtil 40 dage. Monopoltilsynet kan endvidere anordne kalkulationsregler, som kan være enten vejledende eller, såfremt særlige forhold gør sig gældende, bindende.

Ifølge de motiver, der ledsagede lovforslaget ved fremsættelsen, vil følgende omstændigheder kunne motivere, at sådanne *særlige*

forhold foreligger, at *prisstop* eller *bindende kalkulationsregler* kan dekretes:

a. Forhøjelse af avancerne på områder, hvor konkurrencen ikke er tilstrækkelig effektiv til at bremse prisstigninger.

b. Tilbagevenden til den for avancestoploven inden for mange brancher anvendte kutyme med indregning i priserne af uændret procentvis avance.

c. Genindførelse af vejledende priser med heri indregnede avanceforhøjelser.

d. Prisforhøjelser som følge af stigende lønninger i henhold til de nye arbejdsoverenskomster samt lønafsmitning og lønglidning i forbindelse med en stærkere økonomisk aktivitet.

e. Kraftig prispåvirkning, f. eks. i forbindelse med ændringer i afgiftssystemet eller i forbindelse med betydelige stigninger i importpriser.

Det er endvidere i bemærkningerne forudsat, at monopoltilsynet ved udarbejdelsen af bindende kalkulationsregler iagttager, at effektive virksomheder sikres dækning for nødvendige direkte omkostninger og et rimeligt bidrag til dækning af indirekte omkostninger og nettoavance, at graden af en virksomheds kapacitetsudnyttelse tages i betragtning, således at unormal lav kapacitetsudnyttelse ikke kan begrunde prisforhøjelse, at kostprisprincippet i almindelighed lægges til grund, at normalt kun lønforhøjelser svarende til de i de kollektive overenskomster fikserede stigninger i lønninger og tariffer indregnes i priserne, og at konkurrencen på prisen søges fremmet fremfor omkostningskrævende konkurrencemidler som f. eks. reklame.

Ved fremsættelsen gav *handelsministeren* en udførlig redegørelse for de årsager og de regeringsovervejelser, der havde ført til lovforslaget.

Handelsministeren udtalte bl. a.:

„Som jeg redegjorde for i sidste uge ved 1. behandling af socialdemokratiets forslag om ændringer i den midlertidige prislovgivning, er regeringen helt klar over, at sikring af den opnåede prisstabilitet kan kræve særlige forholdsregler. Den kommende udvikling kan indebære en risiko for prisstabiliteten. Denne risiko er vel nu under den sidste tids urolige valutariske forhold blevet øget, men også bortset herfra er vi inde i en periode, der med stigende indkomster kan give anledning til bekymring for prisudviklingen.

Under 1. behandlingen af socialdemokratiets forslag gjorde jeg opmærksom på, at regeringen ville have opmærksomheden henvendt på egnede metoder til fremme af priskonkurrencen, og at det ville blive overvejet at videreføre bestemmelser i loven om anmeldelse af vejledende priser evt. med visse ændringer med henblik på mere smidige fremgangsmåder i prisreguleringspolitikken.

Regeringens overvejelser om disse spørgsmål er nu tilendebragt, og resultatet er blevet det lovforslag, der nu er fremsat.

Udgangspunktet for overvejelserne har været på den ene side, at der i den aktuelle situation er behov for at kunne anvende særlige midler til sikring af størst mulig prisstabilitet, og på den anden side, at der ikke er basis for at videreføre det generelle avancement, idet dette efter at have været gældende i mere end 1½ år ikke længere er et anvendeligt redskab i prisstabiliseringspolitikken netop på grund af dets generelle og unuancerede karakter.

Lovforslaget skal supplere den permanente lovgivning om monopoler og konkurrencebegrænsninger og om indseende med priser. Denne lovgivning giver monopoltilsynet fornøden hjemmel til at gribe ind under mere normale prisforhold. Jeg tænker her først og fremmest på monopollovens § 24, hvorefter prisforhøjelser ikke uden monopoltilsynets godkendelse må sættes i kraft for varer og ydelser inden for monopol- og konkurrencebegrænsningsområdet, og prisindseendelovens bestemmelser, hvorefter monopoltilsynet i forbindelse med iværksættelse af særlige undersøgelser kan gribe ind i prisfastsættelsen.

Herudover er der imidlertid i den aktuelle situation behov for at give monopoltilsynet beføjelse til på en hurtigere og mere effektiv måde at gribe ind på sådanne områder, hvor efterspørgslen i forbindelse med en afsvækket konkurrence fører til en uheldig udvikling af priser og omkostninger. En sådan hjemmel gives der monopoltilsynet i lovforslaget.

Dette forudsætter en aktiv prisovervågen fra monopoltilsynets side. Tilsynet må her naturligt i særlig grad være opmærksom på de pris- og avanceforhøjelser, der måtte finde sted, hvor konkurrencen ikke er tilstrækkelig effektiv til at bremse prisstigninger.

Den prispåvirkning, som de usikre valutaforhold giver risiko for, må også følges med opmærksomhed. Ændringer i afgiftssystemet vil ligeledes kunne influere på priserne ud over, hvad højere afgifter i sig selv giver grundlag for. Mange brancher har tidligere haft den kutyme at indregne en uændret procentvis avance i priserne, og ikke mindst under disse forhold vil det være nødvendigt, at der i givet fald kan skrides ind over for en sådan fremgangsmåde.

Dernæst tager lovforslaget sigte på at kunne imødegå prisforhøjelser som følge af lønafsmitning og lønglidning i forbindelse med de stigende lønninger i henhold til de nye arbejdsoverenskomster.“

Ved 1. behandlingen i folketinget behandlede lovforslaget sammen med en række af regeringen fremsatte lovforslag af finanspolitisk art: *forslag til lov om tillægsafgift af benzin, forslag til lov om forhøjelse af vægtafgiften af motorkøretøjer m. v., forslag til lov om ændring af lov om omsætningsafgift af motorkøretøjer m. v., forslag til lov om ændring af lov om almindelig omsætningsafgift (merværdiafgift) og forslag til lov om udstedelse af statspræmieobligationer.*

På socialdemokratiets vegne gjorde Poul Dalsager opmærksom på, at hans parti kort tid forinden havde fremsat forslag om æn-

dringer såvel i avancestoploven som loven om anmeldelse af vejledende priser. Det var for ham bl. a. et spørgsmål, om det var klogt at lade avancestoploven forsvinde, eller om ministerens forslag, der indebar en vis stramning, kunne holde prisudviklingen i tømme. Alt i alt var han dog positivt indstillet over for lovforslaget.

Hauustrup Clemmensen (KF) fremhævede, at vejledende priser kunne være overordentlig konkurrencebetonede inden for industrien og på områderne varige forbrugsgoder kunne være med til at sikre en billigørelse ikke alene i forhold til prisstigninger, men også absolut. Den ekstraordinære prislovgivning havde betydet, at en del af befolkningen ikke havde fået mulighed for at få dækning i sin egen indkomst for samfundets generelle prisstigninger og slet ikke havde fået mulighed for en reallønstigning. Det var derfor ikke helt uden betænkeligheder, hans parti kunne medvirke til gennemførelsen af lovforslaget.

Også *Henry Christensen* (V) fandt, at der i lovforslaget kunne være bestemmelser, som man kunne nære saglige betænkeligheder ved. På den anden side lagde man i venstre megen vægt på, at man forsøgte så effektivt og rimeligt, som det var muligt, at søge en tilstrækkelig grad af prisstabilitet bevaret i det danske samfund. Det var hans opfattelse, at lovforslaget kunne yde et vist bidrag til dette.

Helge von Rosen (RV) fandt, at der næsten var tale om en liberal lovgivning, som erhvervslivet ikke alene ville acceptere, men også have en positiv interesse i under hensyn til, at det ville stabilisere omkostnings- og prisniveauets udvikling. Han fandt det tiltalende, at forslaget ikke greb generelt ind i erhvervslivets dispositionsfrihed med hensyn til priser, takster og avancer. Dette var rigtigt, bl. a. for at prisnedsættelsestendenser kunne komme til at slå hurtigt igennem.

For socialistisk folkeparti udtalte *Ømann*, at det var et spørgsmål, om man ikke var i færd med at lave en lov, hvorefter det administrative arbejde blev maksimalt og virkningen af loven i sidste ende minimal. Han måtte derfor fastholde, at SF's synspunkt om, at avancestoploven burde forlænges, indtil der i et udvalg havde været tid til at drøfte en effektiv afløsningslov, var et rigtigt synspunkt. Det måtte nemlig antages, at de gældende prislove havde haft betydelige virkninger på priseniveauet, og der var ikke ført bevis for, at denne lovgivnings principper havde medført blot nogenlunde væsentlige forvridninger.

Efter 1. behandlingen henvistes lovforslaget til et særligt udvalg, medens de øvrige lovforslag under ét henvistes til et andet udvalg.

I udvalgets betænkning er fremhævet en række bidrag til fortolkning og forståelse af lovforslaget, hvoraf følgende gengives:

„Det har over for udvalget været gjort gældende, at lovforslaget skulle give mulighed for, at der for alle varer og ydelser kan gen-

nemføres prisstop ikke blot i 40 dage, men i en række perioder på hver gang 40 dage.

Over for denne antagelse har handelsministeren over for udvalget udtalt, at det vil være i strid med forudsætningerne for bestemmelsen i lovforslagets § 2, stk. 2 a, såfremt monopoltilsynet nogle få dage efter udløbet af 40 dages prisstop på ny fastsatte 40 dages prisstop, der eventuelt atter efter få dages afbrydelse blev videreført.

Det har endvidere over for udvalget været hævdet, at monopoltilsynet ved udformningen af kalkulationsregler efter § 2 b i indtil et år skulle kunne afskære brancher eller virksomheder fra forhøjelser af priser m. v., der f. eks. er en følge af stigende lønomkostninger.

Hvad dette spørgsmål om indregning af lønomkostninger angår, har handelsministeren fremhævet, at der ved prisforhøjelser kun bør indregnes lønstigninger, der er i overensstemmelse med de mellem arbejdsmarkedets parter aftalte overenskomster. For så vidt der i forvejen udbetales højere lønninger end i henhold til arbejdsmarkedets overenskomster — eller hvor overenskomster ikke foreligger — vil sådanne lønninger dog kunne forhøjes i takt med overenskomstmæssigt aftalte lønstigninger med den virkning, at sådanne stigninger af lønomkostninger kan indregnes i priserne. Såfremt der herudover betales højere lønninger, bør dette ikke give anledning til prisforhøjelser, men sådanne ekstraordinære lønforhøjelser må dækkes gennem øget afsætning og stigende produktivitet i virksomhederne.

Der har endvidere i udvalget været rejst spørgsmål om, hvorvidt monopoltilsynet ifølge lovforslagets § 2 kan bestemme, at der i de omtalte vejledende kalkulationsregler skal tages hensyn til eventuelle prisfald på f. eks. importerede råvarer eller indvundne rationaliseringsgevinster, således at der for den pågældende virksomhed kan blive tale om at dekretere nedsættelse af priserne.

Dette spørgsmål har ministeren besvaret bekræftende, idet det dog forudsættes, at monopoltilsynet ved udfærdigelse af kalkulationsregler tager hensyn til indvundne rationaliseringsgevinster på en sådan måde, at de pågældende brancher eller virksomheder bevarer incitamentet til fortsat forbedring af effektiviteten.

I tilknytning til lovforslagets bemærkninger har ministeren oplyst, at det ved udformningen af kalkulationsregler i henhold til § 2, stk. 2 b, ikke er tanken på områder, der i øvrigt er præget af priskonkurrence, at gribe ind over for virksomhedernes indregning af normale reklameomkostninger. I tilfælde, hvor der ikke foreligger effektiv priskonkurrence, forudsættes monopoltilsynet alene at gribe ind, hvor der er tale om væsentlige stigninger i udgifterne til salgsfremmende foranstaltninger.

Handelsministeren har dernæst udtalt, at det må forudsættes, at monopoltilsynet ved fastsættelse af prisstop tager hensyn til

specielle omkostningsstigninger, der måtte være indtruffet inden prisstoppets fastsættelse, herunder øgede statslige afgifter, stigninger i direkte udgifter til materialer f. eks. som følge af højere importpriser og stigninger i transportomkostninger.

En konsekvens af, at den gældende avancementlov ikke omfatter løn- og arbejdsforhold, har bl. a. været, at alment praktiserende læger og øjen- og ørelæger ved sygekasser i København og Frederiksberg samt jernbanelæger er undtaget fra det gældende avancement, idet disse læger er anset for at stå i et ansættelsesforhold til sygekasserne. Praktiserende læger i øvrigt er derimod omfattet af avancementet, uanset at disse lægers takstfastsættelse finder sted i henhold til en af socialministeren godkendt overenskomst med sygekasserne. Denne skillevej vil efter lovforslaget blive opretholdt efter den 1. juli 1969.

Det rejste spørgsmål har været forelagt handelsministeren, som har udtalt, at den påpegede ulighed må forudsættes imødegået gennem monopoltilsynets administration af loven om anmeldelse af vejledende priser m. v., således at tilsynet kun vil kunne gribe regulerende ind over for den af loven omfattede gruppe af praktiserende læger i det omfang, dette måtte blive nødvendigt for at sikre, at disse ikke stilles bedre end deres af loven ikke omfattede kolleger.

Der stilledes ikke ændringsforslag til lovforslaget, og udvalget var enig i sin indstilling.

Efter 2. behandlingen underkastedes lovforslaget en fornyet kortvarig udvalgsbehandling, som imidlertid heller ikke medførte ændringsforslag.

Ved 3. *behandlingen* meddelte den socialdemokratiske ordfører, at da handelsministeren i nogen måde havde imødekommet hans partis ønsker om en lovgivning, der kunne holde en uheldig prisudvikling i ave, trak han de af socialdemokratiet tidligere fremsatte lovforslag om ændringer i avancementloven og i loven om anmeldelse af vejledende priser m. v. tilbage.

Endelig fremhæves, at handelsministeren under 3. behandlingen udtalte, at der ikke var tale om, at man med denne lov generelt ville gennemføre en strengere administration end den, de havde været praksis i henhold til monopolloven. Han omtalte herunder bl. a. den hidtidige praksis, hvorefter afskrivninger som nødvendige omkostninger kunne indregnes i priserne, og hvor man som almindeligt udgangspunkt havde lagt de skattemæssige afskrivninger til grund.

Lovforslaget vedtoges enstemmigt med 158 stemmer.

92. Lov om ændringer i lov om egnsudvikling. (Handelsminister *Knud Thomsen*). [A. sp. 1273. C. sp. 227].

Skriftlig fremsættelse ²⁴/₁₀ (F. sp. 833). 1. beh. ¹²/₁₁ (F. sp.

1487). Partiernes ordførere: Peter Nielsen, Stetter, Kristen Østergaard, Kirkegaard, Arne Larsen og Sigsgaard. Henvist til udvalg på 17 medlemmer (Stetter, Mads Eg Damgaard, Hindkjær Pedersen [formand til sin død ²⁸/₁₂] (fra ¹⁷/₁ Henry Møller), H. C. Toft [formand], Kristen Østergaard, Jens Peter Jensen (Sorø amt) [næstformand], Søren Jensen, Kirkegaard, Lindegård Rasmussen [fra ²⁹/₁₁ Bernhard Baunsgaard], Erik Hansen (Ålborg amt), Peter Nielsen, Poul Dalsager, Lysholt Hansen, Ove Hansen, Kampmann, Bertel Pedersen og Arne Larsen). Betænkning (B. sp. 457) afgivet ³¹/₁. 2. beh. ⁴/₂ (F. sp. 3523). Henvist til fornyet udvalgsbehandling. Til lægsbetænkning (B. sp. 505) afgivet ⁶/₂. 3. beh. ¹¹/₂ (F. sp. 3884). *Loven stadfæstet 20. februar 1969.* (Lovt. nr. 40).

Lovforslaget behandledes sammen med det side 177 omtalte *forslag til lov om investeringsfradrag i egnsudviklingsområder.*

Ved den seneste revision af egnsudviklingsloven, der gennemførtes ved lov nr. 228 af 3. juni 1967 (årbog 1966-67, side 345 ff.), indførtes en række bestemmelser, der tilsigtede at styrke den industrielle vækst i de erhvervsmæssigt svagest udviklede dele af landet.

Blandt de bistandsformer, loven hjemler, er hovedvægten lagt på ydelse af finansieringsbistand i form af garanti for lån til anlægsfinansiering ved oprettelse, flytning, udvidelse, rationalisering, produktionsomstilling og lign. Herudover er der i begrænset omfang mulighed for at yde garanti for lån til driftskapital, ligesom der er adgang til at yde garanti for lån til foretagelse af rationaliseringsundersøgelser.

Loven åbner endvidere adgang til at yde lån til kommuner til opførelse af erhvervsbygninger til salg eller udleje samt til at yde tilskud til dækning af særlige udgifter, herunder udgifter til oplæring og træning af arbejdskraft, der står i forbindelse med en virksomheds placering i et industrielt mindre udviklet område.

Endelig er der hjemmel til at yde tilskud til foretagelse af undersøgelser og til udarbejdelse af planer og projekter af

almen betydning for et områdes erhvervsmæssige udvikling samt til driften af regionale udviklingsudvalg.

Ifølge den hidtidige lovs § 6, stk. 1, 3. punktum, kunne garanti kun ydes i det omfang, en hensigtsmæssig finansiering af de pågældende udgifter ellers ikke skønnedes at kunne gennemføres. Da bestemmelsen har givet anledning til tvivl om, i hvilket omfang der kunne ydes garanti til velkonsoliderede virksomheder, der overvejede at flytte til et egnsudviklingsområde, og da det er anset for ønskeligt, at også økonomisk stærke foretagender kan placeres i sådanne områder, er *bestemmelsen nu blevet ophævet.*

Som en ny bestemmelse er følgende indsat i loven:

„§ 11. I særlig vanskeligt stillede egne af landet kan der i hvert finansår inden for et beløb af 22 mill. kr. gives tilsagn om tilskud til industri- og servicevirksomheder til dækning af de i § 6, stk. 1, nævnte anlægsudgifter.

Stk. 2. Tilskud kan ikke overstige 25 pct. af de nævnte anlægsudgifter.

Stk. 3. Såfremt en virksomhed, hvortil der er ydet tilskud, ophører, afhændes eller udlejes inden for en periode af 5 år fra tilskuddets udbetaling, kan der stilles krav om hel eller delvis tilbagebetaling af dette.“

Bestemmelsen i stk. 1 ændres på 2 punkter under behandlingen i folketinget. Der henvises til bemærkningerne nedenfor om disse ændringer.

Bestemmelsen var i bemærkningerne bl. a. motiveret med de bestående betydelige forskelle med hensyn til udviklingsgrad og ledighed. Det måtte derfor anses for påkrævet i særlig grad at koncentrere en lovgivningsindsats om stimulering af den økonomiske vækst i de særlig svagt stillede områder. Uden en sådan måtte det befyrgtes, at disse områder varigt ville udvise en svagere vækst end de øvrige egnsudviklingsområder.

Der tænkte specielt på *det nordjyske område, Bornholms og Tønder amter, men også enkelte andre egne kunne komme på tale.*

En forstærket egnsudviklingsmæssig indsats må sigte på at skabe yderligere tilskyndelse til at iværksætte industriel aktivitet og anden virksomhed, der kan øge antallet af arbejdspladser, begrænse ledigheden og inddrage arbejdskraft fra landbruget, efterhånden som denne frigøres herfra. Den øjeblikkelige situation taler for, at der gennemføres foranstaltninger, som hurtigt kan medføre et beskæftigelsesmæssigt opsving, samtidig med at man fastholder sigtet

på varigt at forbedre de svagest udviklede områders erhvervsstruktur.

....
På denne baggrund foreslås der åbnet adgang til inden for de ovennævnte særlig vanskeligt stillede områder at yde tilskud til dækning af indtil 25 pct. af de med et projekt forbundne anlægsudgifter.

Det forudsættes, at afgrænsningen af de områder, hvor denne bistandsordning kan bringes i anvendelse, foretages af handelsministeren i medfør af lovens § 5, stk. 1.

Endvidere er det i en *ny § 11 a* blevet fastsat, at tilskud kan ydes til industrivirksomheder, der i forbindelse med etablering, væsentlig udvidelse eller produktionsomstilling har haft væsentligt forringede driftsresultater, der kan henføres til særlige vanskeligheder i forbindelse med virksomhedens placering i et industrielt mindre udviklet område.

Denne bestemmelse må ses i sammenhæng med den foretagne ændring i loven om erhvervsmæssig uddannelse af ikke-faglærte arbejdere. I henhold hertil er der i egnsudviklingsområderne åbnet adgang til at yde bistand til uddannelse af arbejdskraften på den virksomhed, hvor den beskæftiges, og således, at uddannelsen tilrettelægges specielt med henblik på den enkelte virksomheds behov.

Den hidtidige adgang til i henhold til egnsudviklingslovens § 11 at yde tilskud til industrivirksomheder til oplæring og træning af arbejdskraft er samtidig ophævet, således at den samlede administration vedrørende uddannelse af arbejdskraft er henlagt til arbejdsministeriet.

Da formålet med tilskudsbestemmelsen i den ovenfor omtalte § 11 er at fremkalde produktive anlægsinvesteringer, der ellers ikke ville blive foretaget, er tilskudsordningen begrænset til projekter, der påbegyndes efter lovens ikrafttræden.

Ved fremsættelsen af lovforslaget fremsatte *handelsministeren* bl. a. følgende principielle betragtninger om egnsudviklingslovgivningen:

„Lovforslaget må ses i sammenhæng med de forslag, som finansministeren og arbejdsministeren umiddelbart herefter vil fremsætte, idet regeringen finder, at en styrkelse af den statslige bistand til egnsudvikling bør ske ved samtidig indsats på finansierings-, beskæftnings- og uddannelsesområderne.

Så sent som i maj 1967 vedtog et enigt folketing den nugældende

egnsudviklingslov. Det kan derfor synes hastigt, der på ny stilles forslag om en revision af loven. Erfaringen har imidlertid vist, at en generel økonomisk politik, der indebærer overbeskæftigelse i store dele af landet og derfor udløser inflationære tendenser, er en forudsætning for at opnå et nogenlunde tilfredsstillende aktivitetsniveau i landets svagest udviklede områder. En sådan politik kan kun opretholdes en kortere årrække, idet den undergraver vor konkurrenceevne over for udlandet og resulterer i stigende betalingsbalancevanskeligheder. Sidste års devaluering var en del af den pris, som måtte betales for en sådan politik.

Den nuværende regering har i ord og gerning klart tilkendegivet, at den hverken kan eller vil fortsætte ad denne vej, som kun kan ende i en ny devaluering.

En sanering af den økonomiske politik bør imidlertid ikke ske på bekostning af erhvervsudvikling og beskæftigelse i de svageste egne af landet. Gennem øgede statslige incitamenter til udbygning og nyetablering af virksomheder i disse områder må der skaffes erstatning for den tilskyndelse til udflytning til områder med arbejdskraftreserver, som overophedningen af økonomien tidligere indebar.

Gennem en selektiv politik må man søge at påvirke efterspørgslen efter arbejdskraft, således at den sætter ind dér, hvor der også på længere sigt er reserver at udnytte. Herigennem vil man kunne opnå den bedst mulige udnyttelse af tilstedeværende ressourcer under en økonomisk politik, som tager fuldt hensyn til behovet for en stabilisering af omkostningsniveauet.“

Ministeren understregede, at det vil være u hensigtsmæssigt — for ikke at sige umuligt — at administrere egnsudviklingslovens støtteordninger således, at der søges etableret industri i hver kommune — eller storkommune — i egnsudviklingsområderne. I henhold til § 5, stk. 2, i den gældende lov er det pålagt egnsudviklingsrådet at træffe nærmere bestemmelse om, i hvilke lokalområder bistanden fortrinsvis bør komme til anvendelse. Motiveringen for denne bestemmelse, som selvsagt ikke har vakt begejstring alle steder, men som foreslås opretholdt uændret, er ønsket om at koncentrere udviklingsindsatsen om et begrænset antal lokaliteter, som i forvejen har et vist industrielt miljø og ligger i en sådan afstand fra hinanden, at oplandenes arbejdskraft — motoriseringen taget i betragtning — har en nogenlunde rimelig afstand fra hjem til arbejdsplads. Kun gennem en sådan koncentration vil det være muligt at skabe en selvforstærkende udviklingstendens, idet tiltrækning af servicefunktioner, som på længere sigt må forventes at skulle skaffe beskæftigelse til en meget væsentlig del af områdets befolkning, må forudsætte, at der eksisterer eller opbygges en efterspørgsel af påregneligt og nuanceret omfang. Visse steder må en industrialisering på forhånd anses for uigennemførlig eller måske uønskelig på grund af områdets rekreative betydning. I sidstnævnte tilfælde vil

dog bistand til turistmæssige investeringer af virkelig udviklingsmæssig betydning kunne komme på tale.

Ved lovforslagets *I. behandling* udtalte *Peter Nielsen* (S), at han hilste med glæde, at meningen med lovforslaget var at koncentrere arbejdet om mere begrænsede områder, idet der konkret var tale om de tre nordjyske amter samt Bornholms og Tønder amt, idet det dog i bemærkningerne var stillet i udsigt, at også andre egne kunne komme ind under loven. Han pegede i denne forbindelse på et materiale, partierne havde fået fra egnsudvklingsudvalget for Maribo amt, hvori der var gjort opmærksom på, at man ikke ensidigt kunne lægge vægt på arbejdsløshedstallene. I Maribo amt var der på grund af de manglende beskæftigelsesmuligheder i betydeligt omfang sket fraflytninger, hvilket jo influerede på arbejdsløhedstallene.

På det konservative folkepartis vegne erklærede *Stetter* tilfredshed med, at lovforslaget ikke indeholdt regler, som i mindste måde kunne tolkes eller forklares i retning af, at de interesserede virksomheder skulle ledes eller dirigeres eller udsættes for nogen speciel kontrolmyndighed. Forslaget var et tilbud om samarbejde mellem virksomhederne og administrationen til løsning af et samfundsproblem, der havde eksisteret alt for længe.

Også *Kristen Østergaard* (V) så med velvilje på lovforslaget, selv om den foreslåede geografiske afgrænsning ville kunne give anledning til protester. Han udtrykte håb om, at der ville være mulighed for at åbne nogle små ventiler i loven, således at visse områder, der ikke var nævnt, kunne bringes ind under loven. Han hilste i øvrigt med glæde, at der i den nye lov gaves adgang til, at også kapitalstærke firmaer og erhverv fra andre dele af landet kunne få støtte til virksomhedsplacering i industrielt svage egne.

Kirkegaard (RV) fandt det glædeligt, at lovforslaget også åbnede mulighed for at yde støtte i egentlige landkommuner. Det var i overensstemmelse med hans opfattelse, at man ikke alene burde satse på store eller på større virksomheder, når man snakkede om egnsudvikling.

I modsætning hertil fandt *Arne Larsen* (SF), at man i de særlige egnsudvklingsområder burde koncentrere sig stærkere om udbygningen af bestemte centre, vækstcentre, og give disse centre de nødvendige faciliteter for at tilfredsstille de industridrivende og erhvervsdrivende, der ville foretage udflytning.

Endelig fandt *Sigsgaard* (VS), at der var rigtige elementer i lovforslaget, men at man ikke skulle gøre sig forhåbninger om, at forslagens bestemmelser var tilstrækkeligt vidtrækkende.

I den af udvalget afgivne betænkning indstillede et flertal (det konservative folkepartis, venstres og det radikale venstres medlemmer af udvalget) lovforslaget til vedtagelse uændret. Flertallet frem-

hæver, at handelsministeren i henhold til egnsudviklingslovens § 5, stk. 1, efter indstilling fra egnsudviklingsrådet fastsætter, i hvilke egne af landet lovens bistandsordninger kan finde anvendelse.

Flertallet er enig i, at der må finde en særlig afgrænsning sted af de områder, inden for hvilke de ved lovændringen nu foreslåede støtteforanstaltninger kan finde anvendelse, at denne afgrænsning bør foretages administrativt af handelsministeren efter indstilling af egnsudviklingsrådet i overensstemmelse med egnsudviklingslovens § 5, stk. 1, samt at det område af landet, inden for hvilket de nu foreslåede særlige støtteforanstaltninger kan finde anvendelse, bør være snævrere end det område, der er udpeget som egnsudviklingsområder i øvrigt.

Flertallet lægger imidlertid vægt på, at afgrænsningen ikke foretages definitivt, men at man under lovens administration er opmærksom på behovet for en eventuel ændring eller justering af afgrænsningen i lys af udviklingen i landets forskellige dele.

Flertallet henstiller derfor, at handelsministeren pålægger egnsudviklingsrådet at følge udviklingen med opmærksomhed i Maribo amt og i de dele af Vestjylland, der er nærmest ved at opfylde de kriterier, efter hvilke udvælgelsen af de særlige egnsudviklingsområder finder sted.

....

Det har med ministeren været drøftet, hvilke konsekvenser en ny kommune- og amtsstruktur vil kunne få for en hensigtsmæssig erhvervslokalisering og for anvendelsen af lovens bistandsordninger med sigte herpå. Der er herved enighed om, at en opdeling af landet i større administrative enheder vil give et bedre udgangspunkt for en hensigtsmæssig erhvervslokaliseringspolitik end den bestående inddeling, og at de herved tilvejebragte muligheder bør søges udnyttet i videst muligt omfang.

Ved udformningen af lokaliseringspolitikken vil hensyn særlig være at tage til anvendelsen af lovens bistandsmuligheder ved nyetableringer og udbygning af bestående virksomheder med henblik på at fremme en hensigtsmæssig lokalisering af erhvervsudviklingen for området som helhed. Man er med handelsministeren enig i, at egnsudviklingsrådet herved ikke bør tage sit udgangspunkt i en forudsætning om, at kun bysamfund af en given betydelig størrelse vil kunne give grundlag for en videregående erhvervsmæssig udvikling.

Ved afgørelsen af placeringen af virksomheder inden for de udpegede områder, der kan komme i betragtning ved tildeling af investeringstilskud, må de pågældende virksomhedslederss placeringønsker tillægges stor vægt.

Flertallet er med ministeren enig i, at retningslinjerne for denne lokaliseringspolitik må udformes med henblik på at søge tilvejebragt en sådan befolknings- og erhvervsfordeling i vedkommende

område, som findes bedst egnet til at fremme forudsætningerne for økonomisk vækst.

Der har i udvalget været fremsat forslag om, at beløbsrammen for de i den foreslåede nye § 11 omhandlede investeringstilskud, på samme måde som det er tilfældet med hensyn til garantier, lån og tilskud i øvrigt i henhold til egnsudviklingsloven, fastsættes på de årlige bevillingslove i stedet for som nu foreslået i selve egnsudviklingsloven.

Handelsministeren har ikke kunnet tilslutte sig dette forslag, idet ministeren finder det af betydning, at beløbsrammen indtil videre lovfæstes i egnsudviklingsloven, hvorved der skabes større klarhed med hensyn til det disponible beløb. Ministeren har i denne forbindelse fremhævet, at der er tale om en afgørende nydannelse i egnsudviklingspolitikken, ved hvis administration indhentelse af erfaring vil være væsentlig — ikke mindst med hensyn til sortering og vurdering af indkomne projekter. Flertallet kan tilslutte sig handelsministerens synspunkter.

Man har endvidere diskuteret problemerne omkring den manglende eller stagnerende erhvervsmæssige udvikling i visse af vore øsamfund og erkender, at de høje elpriser og transportomkostninger ofte kan forhindre en erhvervsmæssig vækst. Egsudviklingsloven giver imidlertid ingen hjemmel for at afhjælpe disse forhold, og flertallet henstiller derfor, at de nævnte problemer behandles i det af regeringen nedsatte udvalg.

Et *mindretal i udvalget* (socialdemokratiets og socialistisk folkepartis medlemmer) stillede derimod ændringsforslag og gav i betænkningen en redegørelse for sine synspunkter, hvori det ligeledes fremhæves, at handelsministeren i henhold til egnsudviklingslovens § 5, stk. 1, efter indstilling fra egnsudviklingsrådet fastsætter, i hvilke egne af landet lovens bistandsordninger kan finde anvendelse.

Mindretallet er enig i, at der må finde en særlig afgrænsning sted af de områder, inden for hvilke de ved lovændringen nu foreslåede støtteforanstaltninger skal finde anvendelse. Efter at handelsministeren skriftligt over for udvalget har oplyst, at egnsudviklingsrådet *ikke* på linje med hidtidig praksis i henhold til lovens § 5, stk. 1, er blevet anmodet om at afgive udtalelse inden lovens forelæggelse om, hvilke områder der i henhold til den nye § 11 bør betragtes som „særlig vanskeligt stillede egne“, men at disse egne, der er nævnt i bemærkningerne til lovforslaget, alene er udpeget af regeringen, har mindretallet måttet foretage sin selvstændige bedømmelse og stiller på denne baggrund ændringsforslag. Ved dette ændringsforslag medtages bl. a. Maribo amt straks ved lovens ikrafttrædelse blandt særlig vanskeligt stillede egne.

Mindretallet understreger nødvendigheden af nu at åbne mulighed for gennem egnsudviklingsloven i ganske særlige tilfælde at give adgang til fremme af den erhvervsmæssige udvikling i øsamfund

som blandt andre Bornholm og Samsø ved ydelse af ekstraordinære tilskud, der kan bidrage til, at de for øsamfundene specielt høje omkostninger til transport og kraftforsyning kan imødegås. Mindretallet stiller et herpå sigtende ændringsforslag.

Endelig stiller mindretallet et ændringsforslag, der åbner mulighed for fra år til år at tage stilling til størrelsen af det beløb, der efter de indvundne erfaringer vil være behov for.

Ved 2. *behandlingen* udspandt sig på ny en længere debat, som navnlig drejede sig om mulighederne for at bringe det lolland-falsterske område ind under de særlige støttemuligheder, som lovforslaget åbnede mulighed for. Efter at de af udvalgsmindretallet foreslåede ændringer var blevet forkastet, henvises lovforslaget til fornyet behandling i udvalget.

I tillægsbetænkningen stillede udvalget forslag om, at beløbsrammen på 20 mill. kr. i den nye § 11 forhøjedes til 22 mill. kr. Endvidere stillede handelsministeren et ændringsforslag, der var begrundet i, at man fandt det mere hensigtsmæssigt, at der i loven fastsattes en årlig tilsagnsramme for tilskud i stedet for en udbetalingsramme, idet administrationen af tilskuddene måtte forudsætte, at der gaves forhåndstilsagn, inden projekterne gennemførtes.

Hele udvalget indstillede derefter lovforslaget til vedtagelse med de nævnte to ændringsforslag, idet et *mindretal* (socialdemokratiets og socialistisk folkepartis medlemmer af udvalget) opfordrede handelsministeren til at pålægge egnsudviklingsrådet at administrere den nye § 11 således, at man i videst muligt omfang anvender den maksimale tilskudsprocent for Bornholms vedkommende.

Ved 3. *behandling* udtalte handelsministeren, at han ikke kunne tiltræde opfordringen, men at tilskud måtte ydes efter en vurdering af det enkelte projekt og i øvrigt ensartet inden for de udpegede områder.

Efter at de nævnte ændringsforslag var vedtaget, vedtoges lovforslaget enstemmigt med 121 stemmer; 1 medlem (VS) tilkendegav, at han hverken stemte for eller imod.

93. Lov om bybefolkningens forsyning med mælk og fløde. (Handelsminister *Knud Thomsen*). [A. sp. 3763. C. sp. 713].

Skriftlig fremsættelse $\frac{4}{2}$ (F. sp. 3499). 1. beh. $\frac{19}{2}$ (F. sp. 4187). Partiernes ordførere: Børge Schmidt, Stæhr Johansen, Jens Chr. Christensen, Dagmar Andreasen og Ove Munch. Henvist til udvalg på 17 medlemmer (Stæhr Johansen, Hans Kjær, Gerda Møller [formand], Niels Ravn, Jens Chr. Christen-

sen, Eva Ree (fra $\frac{18}{4}$ Jens Peter Jensen (Sorø amt)), Johan Philipson, Dagmar Andreasen, Jørgen Andersen [næstformand], Helge von Rosen, Børge Schmidt, Lene Christensen, Ove Hansen, Teichert, Chr. Thomsen, Holm Tved og Ove Munch). Betænkning (B. sp. 2029) afgivet $\frac{14}{5}$. 2. beh. $\frac{20}{5}$ (F. sp. 6760). 3. beh. $\frac{22}{5}$ (F. sp. 6895). *Loven stadfæstet 4. juni 1969.* (Lovt. nr. 222).

Loven tilsigter en gradvis liberalisering af *detailmælkehandelen* inden for de af den hidtidige mælkelov omfattede områder, idet der efter en overgangsperiode på $1\frac{1}{2}$ år efter lovens ikrafttræden den 1. juli 1969 bliver fri adgang til detailhandel med mælk og fløde, når de næringsretlige og sundhedsmæssige betingelser er opfyldt.

For at gøre det muligt for den bestående detailmælkehandel at tilpasse sig de ændrede konkurrenceforhold, der er en følge af denne liberalisering af mælkehandelen, er de gældende indskrænkninger i detailmejeriernes varesortiment blevet ophævet samtidig med lovens ikrafttræden, således at de bestående mælkeudsalg fra 1. juli 1969 får adgang til at *forhandle alle varer* alene med de begrænsninger, der følger af sundhedsmæssige bestemmelser.

Samtidig er den hidtidige forpligtelse for detailmejerier til principielt at holde åbent på søn- og helligdage blevet ophævet, ligesom lokalt fastsatte bestemmelser om pligt til udbringning af mælk og fløde er forudsat ophævet. Der er nu fri adgang til overdragelse af detailmejerier og detailvognsruter. Endvidere er kommunalbestyrelsens adgang til i overgangsperioden at give tilladelse til mælkesalg blevet begrænset og falder helt væk ved udløbet af overgangsperioden.

Ifølge lovens § 6 skal konsummælkmejerier, der leverer mælk og fløde til videresalg inden for de af loven omfattede områder, som i øvrigt er de samme som i henhold til den tidligere lov, efter overgangsperiodens udløb fastsætte generelle betingelser for sådanne leverancer. Ved leveringsbetingelsernes udformning skal det tilstræbes, at omkostningerne *ved engrosdistributionen* holdes på et rimeligt niveau, idet der samtidig bør tages hensyn til, at forbrugerne får let adgang til at ind-

købe mælk og fløde. Denne bestemmelse, der vil kunne være en vis begrænsning i den principielt frie adgang til at handle med mælk og fløde, er fundet nødvendig, idet det må antages, at et stort antal levnedsmiddelbutikker vil ønske at optage forhandling med mælk og fløde, og dette kan befrygtes at medføre en væsentlig stigning i engrosmejeriernes distributionsomkostninger.

Ved overgangsperiodens udløb ophæves kommunalbestyrelsens pligt til at fastsætte detailpriser for mælk og fløde, idet det under de nye konkurrenceforhold er anset for unødvendigt, at kommunerne har indseende med prisfastsættelsen.

Lovforslaget svarede i alt væsentligt til et udkast til ny mælkelov, der var udarbejdet af det af handelsministeren i 1965 nedsatte mælkeudvalg, dog at det med hensyn til fastsættelse af detailpriser efter overgangsperiodens udløb svarede til indstillingen fra et mindretal på 3 medlemmer i udvalget.

Loven medfører ingen principielle ændringer i de hidtidige regler for engros-handelen med mælk og fløde, idet det nævnte ministerielle mælkeudvalg endnu ikke har overvejet engros-handelens fremtidige stilling.

Om baggrunden for de foreslåede ændrede regler redegjorde *handelsministeren* ved fremsættelsen af lovforslaget bl. a. for den hidtidige lovgivning og det stedfundne kommissionsarbejde.

Det hedder videre i fremsættelsen:

„Baggrunden for det foreliggende forslag må ses dels i den liberalisering, der er sket ved næringslovsrevisionen i 1966, dels i en hastig udvikling på en række forskellige områder inden for de sidste 10 år, og jeg skal fremdrage en række af de karakteristiske og betydningsfulde træk i udviklingen:

Der er sket en væsentlig strukturforandring inden for detailhandelen med levnedsmidler i retning af større butiksenheder med et bredere varesortiment. Den omstændighed, at mælk nu i stor udstrækning sælges i engangsemballage på samme måde som mange andre levnedsmidler, har bevirket et pres fra forbrugernes side i retning af at kunne forsyne sig med mælk i selvbetjeningsbutikker. Et tilsvarende pres udøves i øvrigt fra detailhandelens side, men disse ønsker støder under den gældende mælkelovgivning an mod den begrænsning i detailmælkehandelens varesortiment, som er en del af den gældende mælkeordning.

Ved de nye indenrigsministerielle bestemmelser, der trådte i kraft den 1. oktober 1967, er der indført landsomfattende bestemmelser om mælkeprodukters kvalitet, distribution og opbevaring, og disse bestemmelser har nu overalt i landet tilvejebragt det

sundhedsmæssige grundlag for, at en udvidelse af de mælkesælgende butikstyper kan finde sted.

Udviklingen synes også hastigt at gå i retning af, at forbrugerne forsyner sig med levnedsmidler for flere dage ad gangen. Man regnede tidligere med, at forbrugerne måtte forsynes dagligt med mælk, men dette forhold har ændret sig derved, at mælken som følge af en række tekniske fremskridt nu er mere holdbar end tidligere og desuden i vid udstrækning opbevares under afkøling i hjemmene.

Det er belyst i udvalgsbetænkningen, at indehaverne af detailmælkeudsalgene gennemgående kun har fået en ringe andel i den velstandsstigning, som er blevet de fleste andre befolkningsgrupper til del, og dette truer rekrutteringen på længere sigt.

Det er i betænkningen også anført, at butikslokaler etableret i nybyggeriet gennemgående udbydes til leje på vilkår, som en detailmælkehandler med begrænset varesortiment ikke kan overkomme, og at dette kan betyde, at der ikke kan etableres tilfredsstillende forsyningsforhold i de nye centerbebyggelser.

Et væsentligt træk i den gældende mælkeordning var, at man anså det for nødvendigt, at detailmælkeudsalgene var åbne på søn- og helligdage, og at disse udsalg sørgede for udbringning af mælk. I de senere år har det som nævnt i betænkningen været vanskeligt at skaffe personale til opretholdelse af helligdagsåbningen og til udbringningen af mælk, og såvel helligdagsåbningen som udbringningen af mælk har i de senere år været i tydelig tilbagegang. Jeg kan i denne forbindelse pege på den ændring af mælkeloven, der fandt sted i 1963, og hvorved der åbnedes adgang til at gennemføre turnuslukninger — en adgang, der i vidt omfang er blevet benyttet til søndagslukning.

Ved afgrænsningen af mælkelovgivningens gyldighedsområde har man indtil nu i første række bygget på købstadbegrebet, men under den igangværende ændring af den kommunale inddeling vil det være umuligt fortsat at lade købstadbegrebet være det afgørende kriterium, og en ændring på dette område er en bydende nødvendighed inden for ganske kort tid.

Koncentrationsbestrebelsene inden for mejeribrug og udviklingen inden for engroshandelen forløber utvivlsomt også med stor hastighed, men som foran nævnt har det af handelsministeriet nedsatte mælkeudvalg endnu ikke haft tilstrækkelig tid til at undersøge disse områder, men disse problemer vil nu blive taget op, og det vil forhåbentlig blive muligt at slutte denne undersøgelse inden for forholdsvis kort tid.

Ved *1. behandlingen* kunne samtlige partiordførere tilsige støtte til den liberalisering af mælkehandelen, som lovforslaget indeholdt, selv om flere af ordførerne havde visse betænkeligheder med hensyn til enkeltheder i forslaget.

Lovforslaget henvistes derefter til behandling i et folketingsudvalg, som indstillede lovforslaget til vedtagelse med en af handelsministeren foreslået redaktionel ændring. Et enkelt medlem af udvalget, *Niels Ravn* (KF), meddelte dog, at han ikke kunne medvirke til lovforslagets gennemførelse.

Af udvalgets betænkning fremgår, at man i udvalget bl. a. havde drøftet, hvorvidt lovforslaget ville give den eksisterende detailhandel tilstrækkelig beskyttelse mod eventuel slagvarekonkurrence. Handelsministeren havde i denne forbindelse over for udvalget oplyst, at det ikke kunne udelukkes, at nogle af de mindre detailmejerier ville få vanskeligt ved at klare sig i konkurrencen, ligesom det måtte antages, at det ville blive vanskeligt at opretholde den forbrugerservice, som den gældende mælkeordning skulle indebære. Ministeren havde imidlertid tillige anført, at de fordele for forbrugerne, som den nuværende mælkeordning medfører, i form af åbnings- og udbringningspligt, allerede igennem de senere år var blevet gradvis forringet, og at det næppe i længden ville være muligt at opretholde disse forbrugerfordele, selv om man bibeholdt det nuværende system. På den anden side ville lovforslaget medføre forbrugerfordele, bl. a. gennem muligheden for at kunne købe mælk sammen med andre dagligvarer. Den foreslåede liberalisering af mælkehandelen måtte forventes at ville medføre, at der ville kunne købes mælk i et større antal forretninger end i dag, idet et stort antal levnedsmiddelbutikker, der ikke under de nuværende forhold kunne få tilladelse til at handle med mælk og fløde, måtte antages at ville ønske at optage salget af disse varer. Det var derfor mest sandsynligt, at lovforslaget ville lette forbrugernes adgang til at indkøbe mælk, hvortil kom den fordel, der vil bestå i at kunne indkøbe mælk sammen med andre dagligvarer.

Også spørgsmålet om bortfald af den kommunale prisfastsættelse i detailledet var blevet gjort til genstand for drøftelse i udvalget. Der er herom i betænkningen anført følgende:

„Det er i udvalget gjort gældende, at mælk er et så vigtigt næringsmiddel, at der for kommunerne burde have været en mulighed for at gribe ind, såfremt den foreslåede liberalisering skulle give anledning til forhold, der kan gøre et indgreb nødvendigt, og man henstiller derfor til ministeren at følge udviklingen på dette område nøje. Fra ministerens side er fastholdt, at en fri prisdannelse må anses for at være en forudsætning for gennemførelsen af den modernisering og effektivisering af mælkehandelen, som er tilsigtet med lovforslaget. Ligesom inden for andre områder bør det være den almindelige pris- og monopollovgivnings bestemmelser, der om nødvendigt regulerer prisdannelsen, idet forholdene inden for mælkehandelen ikke adskiller sig fra forholdene inden for den øvrige detailhandel i så afgørende grad, at der ses at være behov for specielle

lovbestemmelser for mælkehandelen, og idet prisproblemer i videst muligt omfang bør behandles af én og samme instans."

Ved 3. behandlingen gjorde Niels Ravn (KF) rede for sit særstandpunkt. Det var hans opfattelse, at ordningen ikke ville medføre billigere priser, hvilket ville få salget af mælkeprodukter til at falde, og ordningen ville således blive til skade for såvel forbrugerne som konsummælksproducenterne.

Lovforslaget vedtoges énstemmigt med 133 stemmer; 5 medlemmer (VS, socialistisk arbejdsgruppe og Niels Ravn) tilkendegav, at de hverken stemte for eller imod.

94. Lov om ændring af lov om garantier eller lån til bygning af mindre fragtskibe. (Handelsminister *Knud Thomsen*). [A. sp. 1269. C. sp. 197].

Skriftlig fremsættelse ²³/₁₀ (F. sp. 729). 1. beh. ⁷/₁₁ (F. sp. 1437). Partiernes ordførere: Risgaard Knudsen, Hindkjær Pedersen, Henry Sørensen, Amtoft og Poul Dam. Henvist til udvalg på 17 medlemmer (Hindkjær Pedersen [formand], Knud Bro, Fanger, Knud Østergaard, Henry Sørensen, Niels Eriksen, Jens Frandsen, Amtoft [næstformand], Erik Hansen (Ålborg amt), Martin Pedersen, Risgaard Knudsen, Finn Christensen, Jørgen Peder Hansen, Ove Hansen, Johan Nielsen, Holm Tved og Vivike). Betænkning (B. sp. 437) afgivet ⁵/₁₂. 2. beh. ¹⁰/₁₂ (F. sp. 2244). 3. beh. ¹³/₁₂ (F. sp. 2612). *Loven stadfæstet 18. december 1968.* (Lovt. nr. 416).

Ifølge lov nr. 331 af 24. november 1961 om garantier eller lån til bygning af mindre fragtskibe, som ændret ved lov nr. 45 af 16. februar 1966, kunne der i hvert finansår af handelsministeren på statskassens vegne inden for et beløb af 8 mill. kr. ydes garanti for lån optaget til bygning eller ombygning af mindre fragtskibe på visse nærmere fastsatte vilkår. I visse særlige tilfælde var der i stedet adgang til at yde lån.

I praksis er loven blevet administreret således, at der inden for den årlige bevillingsramme har været afsat 500.000 kr. til udlån til ombygninger eller motorudskiftninger, medens garanti har været ydet inden for et beløb af 7½ mill. kr. til nybygninger.

Ved den nu vedtagne lovændring er rådighedsbeløbet blevet *forhøjet fra 8 mill. kr. til 20 mill. kr.*

I det fremsatte lovforslag var dog kun foreslået en forhøjelse til i alt 15 mill. kr., men beløbet forhøjedes med yderligere 5 mill. kr. under forslagetets behandling i folketinget.

Baggrunden for forhøjelsen var en række faktorer, herunder at prisen på mindre fragtskibe var steget siden 1961 som følge af højere materialepriser og arbejds lønninger. Samtidig var det blevet nødvendigt at bygge skibe med større lasteevne, større maskinkraft og fuldt moderne navigationshjælpemidler. Forhøjelsen ville også være af betydning for bevarelsen af bestående småskibsværfter.

Hele *forhøjelsen* af rammebeløbet er *forbeholdt ydelse af garantier*.

I praksis ydes sådanne garantier i forbindelse med lån optaget i Danmarks Skibskreditfond. I henhold til skibskreditfondens vedtægter kan denne uden stats- eller bankgaranti yde lån på 50 pct. af byggesummen under forudsætning af 7 års løbetid for lånet, men såfremt der stilles sådan garanti, kan fonden yde op til 80 pct. af byggesummen. Den procentdel, der af skibskreditfonden kræves garanteret, har vekslet noget i tidens løb, men andrager nu 40 pct. af byggesummen, eller halvdelen af lånet.

Ved *1. behandlingen* kunne samtlige ordførere anbefale lovforslaget gennemførelse. Der fremsattes dog samtidig ønske om en kortere udvalgsbehandling med henblik på drøftelse af den praksis, der var for ydelse af lån og garantier, herunder navnlig lånenes løbetid.

Folketingsudvalgets arbejde med lovforslaget resulterede i den foran nævnte forhøjelse af rådighedssummen til 20 mill. kr. samt i, at handelsministeren ved *2. behandlingen* kunne give tilsagn om at ville følge forholdene omkring lånenes løbetid nøje. Der var dog adskillige praktiske og formelle vanskeligheder ved at ændre den bestående ordning. I denne forbindelse kan henvises til et af handelsministeren udarbejdet notat, der er optrykt som bilag til folketingsudvalgets betænkning, hvori nærmere redegøres for disse forhold.

Ved *3. behandling* vedtoges lovforslaget enstemmigt med 150 stemmer.

95. Lov om krigsforsikring af fast ejendom og løsøre. (Handelsminister *Knud Thomsen*). [A. sp. 1233. C. sp. 647].

Skriftlig fremsættelse ²³/₁₀ (F. sp. 731). 1. beh. ⁷/₁₁ (F. sp. 1439). Partiernes ordførere: Holm Tved, Mads Eg Damgaard, Niels Jørgen Nielsen, Jørgen Andersen (Nordqvist) og Poul Dam. Henvist til udvalg på 17 medlemmer (Mads Eg Damgaard, Burgdorf, Hans Kjær [formand], Erik Hansen (Vejle amt), Niels Jørgen Nielsen [næstformand], Niels Andersen, Johan Philipson, Nordqvist, Jørgen Andersen, Rigmor Christensen, Holm Tved, Jørgen Peder Hansen, Thomas Have, Th. Mikkelsen, Ejner Nielsen, Tastesen og Vivike). Betænkning (B. sp. 1241) afgivet ¹⁷/₄. 2. beh. ²⁴/₄ (F. sp. 5981). 3. beh. ²⁹/₄ (F. sp. 6051). *Loven stadfæstet 21. maj 1969.* (Lovt. nr. 208).

Loven om krigsforsikring af fast ejendom og løsøre bygger på principperne i forsikringsordningerne under forrige krig, dog at ordningen i forhold til tidligere er søgt forenklet i det omfang, det er fundet muligt.

Medens ordningerne under forrige krig etableredes ved en lang række love — i alt 9 — er reglerne for en krigsforsikringsordning nu samlet i én lov, og medens administrationen tidligere varetoges af 13 krigsforsikringsforbund, er efter den nye lov alene oprettet 5 *krigsforsikringsforbund*, i hvilke fast ejendom og løsøre krigsforsikres. Denne opdeling i 5 krigsforsikringsforbund hviler på en afvejelse af den formodede risiko på de forskellige værdier samt på praktiske hensyn.

Den anvendte risikobetragtning går i hovedsagen ud på, at byer må forventes at være mere udsat for krigsskade end landdistrikter, dog at erhvervsmæssige forhold kan spille ind, idet industrivirksomheder i landdistrikterne må antages at være udsat for en større risiko end landbrugsvirksomhederne sammesteds.

Ved loven er området i øvrigt udvidet således, at så mange værdier som muligt er medtaget. Dette er sket bl. a. på den måde, at brandforsikring for de pågældende værdier efter loven kun har betydning for, om ejeren er obligatorisk medlem af krigsforsikringen, idet der i vidt omfang åbnes adgang til ved anmeldelse at begære sine værdier krigsforsikret,

uanset om brandforsikring eller anden civil forsikring er eller har været tegnet.

Krigsforsikringsordningens omfang og organisation er nærmere beskrevet i lovens §§ 1-4.

Ifølge § 1 *omfatter loven* fast ejendom og løsøre, der befinder sig her i landet, eller som her er indført i offentlige registre, og som efter lovens bestemmelser er forsikret i et af de i § 4 nævnte krigsforsikringsforbund.

Loven omfatter dog ikke:

- 1) Ejendom, der tilhører den danske stat eller fremmede stater.
- 2) Ejendom, der skal være eller er forsikret i henhold til lovgivningen om danske skibes forsikring mod krigsfare, og ejendom, der er eller kunne være forsikret i henhold til lovgivningen om forsikring af varer og fragt mod krigsfare til søs.
- 3) Penge, pengesedler, aktier, obligationer og andre fordringsbeviser.
- 4) Smykker, ædle stene og perler, medmindre de pågældende effekter på skadetidspunktet var genstand for erhvervs-mæssig virksomhed.
- 5) De af folkekirkens kirker, der er selvejende eller bestyres efter bestemmelserne for selvejende kirker, samt kirker tilhørende det romersk-katolske trossamfund.
- 6) Løsøre i kirker, der ikke omfattes af loven.

De værdier, der er omfattet af loven, forsikres ifølge § 2, stk. 1, mod krigsskade opstået i forsikringstiden.

Ifølge § 2, stk. 2, fastsætter handelsministeren tidspunktet for oprettelsen af de i loven omhandlede krigsforsikringsforbund og bestemmer, hvornår de skal indstille deres virksomhed. Endvidere fastsætter handelsministeren, fra hvilket tidspunkt forbundenes forsikringsmæssige ansvar skal anses at være indtrådt, og hvornår det skal ophøre (forsikringstiden), jfr. dog § 38, stk. 1, 3. punktum.

§ 3 giver nærmere bestemmelser for, hvad der skal forstås ved *krigsskade*.

Ifølge § 4 henføres de værdier, der er omfattet af loven, til følgende 5 *krigsforsikringsforbund*:

- I. Krigsforsikringsforbundet for beboelsesbygninger m. v. og privat indbo (§§ 5-19),
- II. Krigsforsikringsforbundet for erhvervsbygninger (§§ 20-21),
- III. Krigsforsikringsforbundet for erhvervsløssøre (§§ 22-27),
- IV. Krigsforsikringsforbundet for jordbrugets værdier (§§ 28-30),
- V. Krigsforsikringsforbundet for personmotorkøretøjer, svævefly og lystfartøjer (§§ 31-34).

Paragraffen giver i øvrigt detaljerede regler for sammensætningen af hvert forbunds bestyrelse.

Lovens §§ 5-19 indeholder regler for *krigsforsikringen for beboelsesbygninger m. v. og privat indbo*. I dette krigsforsikringsforbund forsikres *bygninger*, som efter forsikringstidens indtræden er eller har været *brandforsikret* i et dansk eller her i landet virkende udenlandsk forsikringsselskab. Endvidere forsikres *indbo i de nævnte bygninger samt sådanne værdier*, der ikke er eller kan blive krigsforsikret i noget andet krigsforsikringsforbund, og som af ejeren ved skriftlig henvendelse til forbundet er *begæret krigsforsikret*. Det er dog en forudsætning, at bygningen ikke henhører under krigsforsikringsforbundet for erhvervsbygninger eller under krigsforsikringsforbundet for jordbrugets værdier.

Det var oprindeligt foreslået, at forbundet alene skulle omfatte bygninger og privat indbo i *byerne og bymæssige bebyggelser*. Bestemmelsen ændredes imidlertid under folketingets behandling af lovforslaget, idet man fandt, at den foreslåede afgrænsning ville forekomme forældet, når loven om kommunernes styrelse trådte i kraft den 1. april 1970. Hertil kom, at afgrænsningen ville give anledning til praktiske vanskeligheder navnlig med hensyn til bygninger i bymæssige bebyggelser. I stedet indførtes som foran beskrevet en afgrænsning, der alene hviler på bygningernes anvendelsesformål.

På baggrund af forskellen i risiko er krigsforsikringsforbundet for beboelsesbygninger og privat indbo — efter folketingets behandling — opdelt i to økonomisk uafhængige afdelinger: *afdeling A*, der omfatter *beboelsesbygninger med ikke over to lejligheder* og privat indbo i sådanne bygninger, og

afdeling B, hvorunder hører *andre* i forbundet forsikrede *bygninger*, privat indbo i disse samt løsøre og andre værdier, der ikke er eller kan være krigsforsikret i noget andet krigsforsikringsforbund.

Forsikringssummen for krigsforsikring af *fast ejendom* er det beløb, for hvilket ejendommen er eller har været brandforsikret.

For *privat indbo* er *forsikringssummen* værdien af hver enkelt husstands samlede indbogenstande, dog højst 100.000 kr. — oprindeligt foreslået 200.000 kr. — pr. husstand. Forbundets bestyrelse kan dog ansætte et lavere eller højere maksimumsbeløb.

Tilsvarende ændringer foretoges i øvrigt for de tilsvarende forsikringer, der henhører under krigsforsikringsforbundene for erhvervsløsøre, og for jordbrugets værdier. Ved den skete nedsettelse af maksimumsbeløbet for privat indbo, der krigsforsikres uden særlig anmeldelse, er opnået et mere rimeligt forhold mellem erstatningsydelseerne til sikrede, der uanset bidrag af samme størrelse på grund af forskel i indboets værdi tillægges erstatningsydelser af forskellig størrelse.

§ 8 giver nærmere regler for *opgørelse af skader* på bygninger og løsøre.

Ifølge § 9 *udredes erstatningerne* samt forbundets *administrationsudgifter af forsikringsbidrag* fra forbundets medlemmer.

Foreløbige krigsforsikringsbidrag pålignes, når forsikrings-tiden er indtrådt, enhver, der har været medlem af forbundet i kalenderåret, og beregnes efter den tid, medlemskabet har varet. For fast ejendoms vedkommende svares foreløbige bidrag i forhold til ejendommens brandforsikringssum. For selvstændigt forsikret privat indbo, andet løsøre og andre værdier svares bidrag i forhold til den værdi, hvormed de pågældende genstande er anmeldt til forbundet.

Dækkes ikke alle skader fuldt ud af foreløbige bidrag, pålignes der i henhold til § 11 *endelige bidrag* efter forsikrings-tidens ophør.

Lovens § 14 giver ejeren af fast ejendom adgang til at

kræve krigsforsikringsbidrag *udlignet på ejendommens lejligheder og lokaler* efter reglerne i lejelovens § 43.

Efter § 16 kan *erstatning* først kræves *udbetalt* 1/2 år efter, at opkrævningen af forsikringsbidrag har fundet sted, og kun med beløb svarende til forholdet mellem samtlige til forbundet indgåede bidrag og samtlige indtrådte skader på tidspunktet for bidragsberegningen.

Ifølge samme bestemmelse skal forbundets bestyrelse sikre sig, at erstatning for tab opstået ved krigsskade på fast ejendom bliver anvendt til ejendommens genopbygning. Bestyrelsen kan dog fritage herfor, såfremt den skønner, at forholdene taler derfor. Fritagelsen kan betinges af afkortning i erstatningssummen, hvis den sikrede ellers ville opnå en urimelig vinding.

Erstatning udbetales til ejeren, medmindre andre over for forbundet har anmeldt sig som berettiget til erstatning eller har en tinglyst ret over den forsikrede faste ejendom.

Erstatningskrav bortfalder, dersom skaden ikke anmeldes inden 6 måneder efter, at ejeren er blevet vidende om dens opståen og har haft mulighed for at foretage anmeldelse.

En lang række af de foran omtalte regler er ved henvisningsbestemmelser gjort anvendelige også for krigsforsikringen af de under de øvrige krigsforbund hørende værdier. For disse forbunds vedkommende skal derfor kun i hovedtræk redegøres for de i loven indeholdte bestemmelser.

I krigsforsikringsforbundet for erhvervsbygninger forsikres bygninger, der udelukkende anvendes til erhvervsudøvelse, men dog ikke til kontor, administration, landbrug, skovbrug eller gartneri. Endvidere „blandede bygninger“, for så vidt de er eller under forsikringstiden har været krigsforsikret for 300.000 kr. eller derover, dog kun hvis de overvejende anvendes til erhvervsudøvelse. Også veje, broer, havne m. v. forsikres i forbundet, for så vidt de anmeldes til forbundet. Endelig er privat indbo i erhvervsbygninger henført til dette krigsforsikringsforbund.

Af reglerne vedrørende krigsforsikringen af jordbrugets værdier (§§ 28-30) følger bl. a., at huse på landet, herunder

sommerhuse og indbo i sådanne huse, krigsforsikres sammen med jordbrugets værdier.

I §§ 31-34 gives endelig særlige regler for krigsforsikring af personmotorkøretøjer, svævefly og lystfartøjer, idet det ikke er skønnet rimeligt, at disse værdier, som i risikomæssig henseende indtager en særstilling, forsikres sammen med andre værdier. I denne forbindelse fremhæves, at lastbiler og varevogne samt personmotorkøretøjer, der anvendes til erhvervmæssig personbefordring, henhører under forbundet for erhvervs-løsøre.

Endelig er der i lovens sidste kapitel (§§ 35-47) givet en række almindelige bestemmelser.

§ 35 fastslår således, at værdier, der ikke er krigsforsikret, fordi de ikke er eller har været omfattet af en civil forsikring, af ejeren kan forsikres mod krigsskade ved skriftlig henvendelse herom til vedkommende krigsforsikringsforbund.

Eventuelt overskud, som fremkommer i et krigsforsikringsforbund ved dets ophør, tilfalder ifølge § 36 statskassen.

§§ 38 og 39 giver nærmere regler for anmeldelse af krigsskade og for registrering og vurdering af skaderne.

Medens det oprindeligt var forudsat, at loven først skulle træde i kraft, når forholdene måtte gøre dette påkrævet, skete under behandlingen i folketinget den ændring, at *loven sættes i kraft dagen efter bekendtgørelsen i Lovtidende*. Det var med denne ændring hensigten at tage højde for den situation, at krigsskader kan indtræde, inden loven var sat i kraft.

Af fremsættelsen fremgik bl. a. følgende om baggrunden for lovforslaget:

Lovforslaget svarer til et udkast, der indeholdes i en betænkning, der i 1966 blev afgivet af et af handelsministeriet nedsat udvalg.

Udvalget var oprindeligt et embedsmandsudvalg. Dette udvalg afgav i 1962 en foreløbig betænkning med udkast til forslag til en lov om opgørelse af krigsskader. Der var dengang i udvalget delte meninger om, hvorvidt der i en sådan lovgivning skulle gives regler for, hvorledes skaderne skal dækkes. Et flertal mente, at man burde nøjes med at opstille et *administrativt apparat*, der straks efter krigsskaders indtræden kan modtage anmeldelse herom og foretage registrering og vurdering af skaderne. Flertallet mente derimod *ikke*, at der burde indføres *en krigsskadeordning, der hviler på forsikrings-*

mæssige principper, hvilket som bekendt var tilfældet for ordningerne under den sidste krig.

Det nævnte udkast til lovforslag tog først og fremmest sigte på opbygningen af et *administrativt apparat* til registrering og bedømmelse af skaderne, mens det foresloges overladt senere lovgivning at tage stilling til, hvilke forholdsvælger der skulle træffes med henblik på dækning af opståede krigsskader, herunder i hvilket omfang der af staten skulle ydes dækning for sådanne skader, og i hvilket omfang og rækkefølge dækning af skaderne skulle ske.

Udvalgets *mindretal* bestående af finansministeriets repræsentant ville foretrække, at der oprettes *forsikringsordninger* i lighed med ordningerne under den sidste krig.

Da det overvejende flertal af de organisationer m. v., der til handelsministeriet afgav erklæring over udvalgets betænkning, gik ind for mindretallets synspunkter, fandt handelsministeren det hensigtsmæssigt, at der udarbejdedes udkast til en lovgivning, der hviler på forsikringsmæssige principper. Det oprindelige udvalg blev herefter suppleret med repræsentanter for en række organisationer, og udvalget fremkom i 1966 med et udkast til forslag til lov om krigsforsikring af fast ejendom og løsøre samt bemærkninger hertil.

På baggrund af den brede tilslutning hos organisationerne, det på forsikringsmæssige principper hvilende lovudkast havde opnået, var det fundet rigtigst at fremsætte dette udkast som lovforslag.

Ved 1. behandlingen blev lovforslaget mødt med velvilje af regeringspartierne ordførere, selv om disse fandt, at der var en lang række enkeltheder, man burde underkaste en nøjere bedømmelse under det kommende udvalgsarbejde.

Derimod var hverken *Holm Tved* (S) eller *Poul Dam* (SF) særlig begejstret for forslaget. Efter deres opfattelse var lovforslaget bygget op på et forkert princip. I stedet for at være baseret på forsikringsprincippet og på forsikringsselskaberne burde det have været bygget op på en sådan måde, at det blev en samfundsopgave at yde erstatning eller foretage genopbygningen, eventuelt dog med en vis præmiebetaling via skatterne.

Efter 1. behandlingen henvistes lovforslaget til behandling i et udvalg, i hvis betænkning handelsministeren med hele udvalgets tiltrædelse stillede en lang række ændringsforslag. Disse er i hovedtræk omtalt foran.

Et *flertal* i udvalget repræsenterende regeringspartierne indstillede lovforslaget til vedtagelse med de foreslåede ændringer.

Et *mindretal* (socialdemokratiets og socialistisk folkepartis medlemmer) kunne derimod ikke give tilslutning til lovforslagets vedtagelse og udtalte følgende i udvalgets betænkning:

Mindretallet kan principielt ikke tiltræde lovforslaget, men opfordrer handelsministeren til at fremsætte nyt lovforslag hvilende

på skattesystemet og henviser i denne forbindelse til den af det af handelsministeren nedsatte udvalg af 1. december 1959 afgivne foreløbige betænkning om opgørelse og dækning af krigsskader, siderne 34-37.

Som begrundelse herfor skal anføres følgende:

Den forsikringsmæssige ordning vil efter mindretallet opfattelse medføre unødige administrative omkostninger for de forsikrede og give befolkningen en falsk tryghedsfølelse, som ikke kan tilgodeses, dersom Danmark igen skulle blive inddraget i — eller ramt af — krigshandlinger i større omfang.

Det er da også erkendt, at man må se den kendsgerning i øjnene, at staten kan komme ind i billedet, dersom store skader forekommer. Mindretallet mener derfor principielt, at det er rimeligt, at samfundet som helhed bærer de økonomiske byrder ved krigsskader, og at krigsforsikringsordningen vil være mere kompliceret og dermed mere byrdefuld for store dele af befolkningen end en ordning, der hviler på skattesystemet.

Mindretallet erkender, at lovforslaget med de ændringer, der siden fremsættelsen er stillet, har forbedret forslaget, men kan af de ovenfor anførte grunde ikke medvirke til forslagets endelige gennemførelse.“

Ved 3. behandling vedtoges lovforslaget med 85 stemmer mod 67 (S og SF).

96. Lov om ændring af lov om Danmarks erhvervsfond.

(Handelsminister *Knud Thomsen*). [A. sp. 2769. C. sp. 245].

Skriftlig fremsættelse $11\frac{1}{2}$ (F. sp. 2495). 1. beh. $5\frac{1}{2}$ (F. sp. 3648). Partiernes ordførere: Jørgen Peder Hansen, Fanger, Niels Andersen, Helge von Rosen og Krog Hansen. 2. beh. $11\frac{1}{2}$ (F. sp. 3891). 3. beh. $14\frac{1}{2}$ (F. sp. 4040). *Loven stadfæstet 20. februar 1969.* (Lovt. nr. 50).

I den oprindelige lov om Danmarks erhvervsfond af 4. april 1960 blev *beløbsrammen, inden for hvilken garantier og kautioner kan ydes*, sat til $1\frac{1}{2}$ milliard kr. Dette beløb blev ved lov af 21. februar 1962 og lov af 13. marts 1963 forhøjet til henholdsvis 2 og $2\frac{1}{2}$ milliard kr. I den nye lov om Danmarks erhvervsfond af 21. april 1965 forhøjedes beløbsrammen til 3 milliarder kr., og ved lov af 8. juni 1966 blev beløbet forhøjet til 4 milliarder kr. Beløbet forhøjedes på ny i 1968 ved lov nr. 95 af 29. marts til 5 milliarder kr.

Ved nærværende lov er *beløbsrammen yderligere forhøjet til 6 $\frac{1}{2}$ milliard kr.*

Herudover er sket den ændring, at Provinshandelskammerets repræsentation i *eksportkreditrådet* er bortfaldet. I stedet er *rådets sammensætning ændret*, således at rådet omfatter en repræsentant for den nyoprettede hovedorganisation: Grosserer-Societetet (Danmarks Engroshandelskammer) i stedet for de 2, der efter de tidligere regler repræsenterede henholdsvis Provinshandelskammeret og Grosserer-Societetets Komité. Ændringen skyldes den den 1. januar 1969 skete ændring i den danske engroshandels organisationsstruktur, at Provinshandelskammeret alene virker som hovedorganisation for provinsens handelsstandsforeninger, medens Grosserer-Societetet fungerer som hovedorganisation for engroshandlende i hele landet.

Endelig er bestemmelsen i lovens § 5, stk. 1, nr. 2, hvorefter *garanti kan gives mod tab, der er en følge af politiske forhold* i debtors hjemland, gjort mere fleksibel, idet garanti mod tab som følge af politiske risici efter lovændringen ikke længere er begrænset til forholdene i debtors hjemland, men nu er udstrakt til at omfatte *politiske forhold i udlandet*. Ændringen er foretaget bl. a. på den baggrund, at krigen i Mellemøsten i 1967, der bevirkede en lukning af Suezkanalen, og at varer, der normalt passerede kanalen, måtte dirigeres syd om Afrika, ikke gav eksportkreditrådet mulighed for at dække tab som følge af de forøgede transportomkostninger.

Om baggrunden for forhøjelsen af beløbsrammen oplyste handelsministeren bl. a. følgende ved fremsættelsen:

„Som det fremgår af bemærkningerne til lovforslaget, har der i perioden fra 31. januar til 31. oktober 1968 været en stigning i det faktiske garanti- og kautionsansvar på ca. 1.200 mill. kr., hvoraf langt den overvejende del skyldes øgede kautionsforpligtelser over for Danmarks Skibskreditfond i forbindelse med bygning af skibe for udenlandsk regning. Inden for dette område er eksportkreditrådets garantiforpligtelser i den nævnte periode steget med 139 pct. og kautionsforpligtelserne med 71 pct. Dette indebærer, at ca. 58 pct. af de totale garanti- og kautionsforpligtelser vedrører skibs-kontrakter.

Det må påregnes, at beløbsrammen på 5 milliarder kr. vil være fuldt udnyttet i løbet af kort tid, og at der må foretages en væsentlig forhøjelse af rammen, hvis rådet skal kunne imødekomme eks-

porterhvervenes behov for finansiering og sikring af eksporten. En sådan forhøjelse er først og fremmest nødvendig, da der ikke gennem en begrænsning i eksportkreditrådets virksomhed bør lægges hindringer i vejen for en fortsat udbygning af industrieksporten, som er af afgørende betydning for betalingsbalancen og for samfundsøkonomien i det hele taget. Jeg finder imidlertid også anledning til at pege på den netop gennemførte deponeringsordning i England. Der er allerede fremkommet mange henvendelser til eksportkreditrådet om bistand med henblik på opretholdelse af eksporten til England. Eksportkreditrådet er opmærksom på dette problem og vil inden for de givne rammer medvirke til dettes løsning, f. eks. ved at tillade forlænget kredit og samtidig forhøjelse af garantier og kautioner. Det må forudses, at der herved vil ske en ikke helt ringe stigning i rådets forpligtelser, selv om jeg med tilfredshed har forstået, at bankerne selv vil yde deres bidrag i den foreliggende situation.

På denne baggrund og under hensyn til, at det beløb på godt 200 mill. kr., som rådet endnu kan disponere over, vil kunne opbruges i løbet af kort tid, finder jeg det nødvendigt at foreslå eksportkreditrådets beløbsramme forhøjet med 1,5 milliard kr.”

Lovforslaget mødte i folketinget velvilje fra samtlige partiers ordførere. Under hensyn til de hyppige revisioner af loven rejste *Jørgen Peder Hansen* (S) spørgsmål om en ændring af loven, således at handelsministeren kunne fastsætte beløbsrammerne efter forhandling med finansudvalget, hvorefter det ikke vil være nødvendigt at fremsætte lovforslag i folketinget. *Handelsministeren* erklærede sig positiv over for det fremsatte forslag, og *Jørgen Peder Hansen* tog dette som udtryk for, at man ved en næstfølgende revision af loven kunne overveje en ændring som den foreslåede.

Ved 3. behandling vedtoges lovforslaget enstemmigt med 124 stemmer.

97. Lov om ændring af lov om ikrafttræden af lov om kommunal indkomstskat. (Indenrigsminister *Poul Sørensen*). [A. sp. 3453. C. sp. 505].

Skriftlig fremsættelse ²²/₁ (F. sp. 3063). 1. beh. ⁷/₂ (F. sp. 3842). Partiernes ordførere: Grünbaum, Stetter, Niels Andersen, Niels Helveg Petersen og Ømann. Henvist til samme udvalg som forslag til lov om ændring af lov om opkrævning af indkomst- og formueskat for personer m.v. (Kildeskat) m. fl. lovforslag, se side 85. Betænkning (B. sp. 659) afgivet ¹³/₃.

2. beh. $\frac{26}{3}$ (F. sp. 5248). Henvist til fornyet udvalgsbehandling.
3. beh. $\frac{28}{3}$ (F. sp. 5440). *Loven stadfæstet 29. marts 1969.* (Lovt. nr. 133).

Ved loven foretoges en enkelt redaktionel ændring i lov nr. 194 af 31. maj 1968 om ikrafttræden af lov om kommunal indkomstskat som følge af en samtidig gennemført ændring af lov om ikrafttræden af lov om opkrævning af indkomst- og formueskat for personer m. v. (Kildeskat).

Lovforslaget gav ikke anledning til bemærkninger under behandlingen i folketinget, og det vedtoges uden ændringer enstemmigt ved 3. behandling med 147 stemmer.

98. Lov om ændring af lov om kommunal indkomstskat. (Indenrigsminister *Poul Sørensen*). [A. sp. 3639. C. sp. 507].

Skriftlig fremsættelse $\frac{29}{1}$ (F. sp. 3324). 1. beh. $\frac{11}{2}$ (F. sp. 3909). Partiernes ordførere: Grünbaum, Haunstrup Clemmensen, Per Federspiel, Helge von Rosen, Ømann og Sigsgaard. Henvist til samme udvalg som forslag til lov om ændring af lov om opkrævning af indkomst- og formueskat for personer m. v. (Kildeskat) m. fl. lovforslag, se side 85. Betænkning (B. sp. 705) afgivet $\frac{14}{3}$. 2. beh. $\frac{26}{3}$ (F. sp. 5224). Henvist til fornyet udvalgsbehandling. 3. beh. $\frac{28}{3}$ (F. sp. 5436). *Loven stadfæstet 29. marts 1969.* (Lovt. nr. 134).

Loven indeholder en række ændringer i lov om kommunal indkomstskat, jfr. lovbekendtgørelse nr. 259 af 19. juni 1968. Ændringerne har forbindelse med de samtidig gennemførte ændringer i lov om opkrævning af indkomst- og formueskat for personer m. v. (Kildeskat), se side 85 og 98. De vigtigste af ændringerne er følgende:

1. Dels som følge af ændringerne i kildeskatteloven, dels af hensyn til en forenkling af kildeskattedirektoratets maskinelle behandling af kildeskatteordningen blev det anset for påkrævet at forlade den i den kommunale indkomstskattelov indeholdte ordning, hvorefter en sambeskattet kvindes skattekommune og

den til hendes skat berettigede kommune i et vist omfang afledes af mandens forhold. Ifølge ændringsforslag af indenrigsministeren i folketingsudvalgets betænkning bestemtes det derfor, at en *sambeskattet kvindes skattekommune m. v.* udelukkende skal bestemmes efter *hendes egne bopæls- eller opholdsforhold*.

2. Ligeledes ifølge ændringsforslag af indenrigsministeren i folketingsudvalgets betænkning bestemtes det, at *det kommunale personfradrag* — uanset om vedkommende kommune i øvrigt anvender et lavere personfradrag ved kommuneskattens beregning, jfr. den følgende sag — altid skal udgøre samme beløb som statens personfradrag, for så vidt angår personer, der omfattes af den nye bestemmelse i kildeskattelovens § 37 B, stk. 1, 1. pkt., uanset om de pågældende er enlige eller sambeskattede. Den nævnte personkreds vil herefter omfatte skattepligtige, der ved udgangen af kalenderåret opfylder aldersbetingelsen for at oppebære folkepension, oppebærer eller er tillagt ret til at oppebære folkepension, pension i henhold til lov om pension og hjælp til enker m. fl., invalidepension eller en invaliditetsydelse med bistands- eller plejetillæg. Samtidig bestemtes det, at enlige forsørgere med børn under 18 år i alle kommuner skal have den kommunale indkomstskat beregnet med samme personfradrag, som anvendes ved statsskattens beregning.

3. I konsekvens af ændringerne af kildeskattelovens dødsbopbeskatningsregler, hvorefter dødsboer skal beskattes med en samlet skat, hvoraf en andel, en tredjedel, afgives til vedkommende kommune, *ophævedes* den kommunale indkomstskattelovs regler om en *selvstændig kommunal beskatning af dødsboer*.

4. Af teknisk-administrative forenklingshensyn og for at sikre, at lempelse af kommunal og statslig indkomstskat sker efter samme retningslinjer, blev *beføjelsen til at lempe kommuneskatten* henlagt til de myndigheder, der har beføjelse til at lempe statsskatten, dog således at der skal indhentes en udtalelse fra vedkommende kommunalbestyrelse.

Lovforslaget behandledes i folketinget sammen med forslag til lov om ændring af lov om særlig indkomstskat m. v. (Beskatning af dødsboer) m. fl. lovforslag, og der henvises til omtalen heraf

ovenfor side 118. Under behandlingen i folketingsudvalget blev der af indenrigsministeren stillet en række ændringsforslag, hvoraf de vigtigste er omtalt i det foregående. Med disse ændringer vedtoges lovforslaget ved 3. behandling enstemmigt med 146 stemmer.

99. Lov om kommunale personfradrag m.v. (Indenrigsminister *Poul Sørensen*). [A. sp. 4445. C. sp. 1497].

Skriftlig fremsættelse $^{14}/_3$ (F. sp. 4772). 1. beh. $^{17}/_4$ (F. sp. 5708). Partiernes ordførere: Grünbaum, Asger Jensen (Stetter), Jens Chr. Christensen (Foged), Martin Pedersen, Ømann og Sigsgaard. Henvist til samme udvalg som forslag til lov om udskrivning af indkomst- og formueskatten til staten, se side 75. Betænkning (B. sp. 1343) afgivet $^{8}/_5$. 2. beh. $^{13}/_5$ (F. sp. 6553). 3. beh. $^{13}/_6$ (F. sp. 8363). *Loven stadfæstet 18. juni 1969.* (Lovt. nr. 329).

Ifølge lov om kommunal indkomstskat, jfr. lovbekendtgørelse nr. 259 af 19. juni 1968, som ændret ved lov nr. 134 af 29. marts 1969, der skal gælde under kildekatteordningen, er det personfradrag, der skal anvendes ved kommuneskattens beregning, principielt det samme, som gælder for statsskattens vedkommende. Det er imidlertid fastsat, at der skal åbnes kommunerne adgang til efter nærmere regler at anvende lavere personfradrag. I overensstemmelse hermed bestemmes det i nærværende lov, at *kommuner, der har færre end 20.000 indbyggere*, foruden statens fradrag på 5.000 kr. *kan vælge et fradrag på 4.000 kr. eller 3.000 kr., alt efter kommunens indbyggertal.*

Loven fastsætter endvidere, at indkomstskatten af *begrænset skattepligtige personer*, jfr. § 9 i lov om kommunal indkomstskat, skal svares med *10 pct.*

Efter udvalgsbehandlingen i folketinget indføjedes efter forslag af indenrigsministeren i folketingsudvalgets betænkning en bestemmelse i loven om *ophævelse af § 6, stk. 2, i lov om kommunal indkomstskat*. Ifølge denne bestemmelse skulle kommuneskatten, ved anvendelsen af et af de mindre personfradrag, af de indtægtsdele, der ligger mellem det anvendte fradrag og det

normale fradrag, svares med en *forhøjet procentsats*, svarende til summen af kommunens og statens udskrivningsprocenter.

Under lovforslagets 1. behandling i folketinget rejste *Grünbaum* (S) det spørgsmål, om det ikke ville være hensigtsmæssigt nu at gøre skridtet fuldt ud og indføre *samme personfradrag ved kommuneskattens beregning i alle kommuner*, som der gjaldt for statsskatten. I de kommuner, hvor man havde de lave personfradrag, betød § 6, stk. 2, i kommunalskatteloven, at det for de små indtægter blev helt illusorisk, at der for statsskatten gjaldt et personfradrag på 5.000 kr. Dette ville medføre en helt urimelig beskatning af disse ganske små indtægter. Lovforslaget anbefaledes af *regeringspartiernes ordførere*, der alle var enige i, at man burde *tilstræbe samme personfradrag* i kommunerne, men mente, at dette ikke kunne gennemføres nu, midt i kommunesammenlægningerne. *Ømann* (SF) beklagede, at der var så *langt igen med hensyn til en ligestilling* af vilkårene i de forskellige kommuner. I folketingsudvalget måtte det undersøges, hvor stort behovet var for at beholde disse skatteforskelle efter kommunesammenlægningerne. *Sigsgaard* (VS) fandt, at lovforslaget var et udtryk for, at *den kommunale byrdefordeling ikke var tilfredsstillende*. Man kunne opretholde sigtet med en bedre byrdefordeling og skabe større lighed imellem kommunerne ved større statsrefusioner, eller man kunne, som han tidligere havde været inde på, afskaffe kommuneskatten og give kommunerne andel i statsskatteprovenuet.

Lovforslaget henvistes derefter til behandling i et udvalg, hvis arbejde resulterede i det ovenfor omtalte ændringsforslag af indenrigsministeren. I tilslutning hertil udtaltes det i udvalgets betænkning:

„ Ændringsforslaget er tiltrådt af udvalget. Efter udvalgets mening bør man imidlertid tilstræbe en ordning, hvorefter der i alle kommuner ved kommuneskattens beregning anvendes samme personfradrag som ved beregning af statsskatten. Udvalget henstiller til indenrigsministeren at overveje gennemførelsen af en sådan ordning i løbet af en kortere årrække. “

Til 2. behandling forelå endvidere ændringsforslag af *Sigsgaard* (VS). Ifølge ændringsforslaget skulle kun kommuner med færre end 10.000 indbyggere kunne vælge et lavere personfradrag end det ved statsskatten gældende, og dette lavere personfradrag skulle kun kunne fastsættes til 4.000 kr.

Efter at dette ændringsforslag ved 2. behandling var forkastet med 105 stemmer mod 4, medens ministerens ændringsforslag vedtoges, blev det ændrede lovforslag ved 3. behandling vedtaget enstemmigt med 158 stemmer. 1 medlem (*Djurhuus* (Fær.)) undlod at stemme.

100. Lov om ændring af lov om erhvervsskattens afløsning i visse kommuner m. v. (Indenrigsminister *Poul Sørensen*). [A. sp. 1619. C. sp. 199].

Skriftlig fremsættelse ¹³/₁₁ (F. sp. 1576). 1. beh. ¹⁹/₁₁ (F. sp. 1726). Partiernes ordførere: Børge Schmidt, Asger Jensen, Holger Hansen, Niels Helveg Petersen, Uhrskov og Sigsgaard. Henvist til udvalg på 17 medlemmer (Juul-Madsen, Asger Jensen, Stæhr Johansen, Langkilde [formand], A. Chr. Andersen, Enggaard [næstformand], Holger Hansen, Niels Helveg Petersen, Arthur Jacobsen, Helge von Rosen, Børge Schmidt, Grünbaum, Ove Hansen, Erhard Jakobsen, Egon Jensen, Peter Nielsen og Uhrskov [fra ²²/₁ Ømann]). Betænkning (B. sp. 441) afgivet ¹⁵/₁. 2. beh. ²²/₁ (F. sp. 2972). 3. beh. ²⁴/₁ (F. sp. 3186). *Loven stadfæstet 29. januar 1969.* (Lovt. nr. 22).

Loven går ud på en 2-årig forlængelse af den ved lov nr. 65 af 9. marts 1959 om erhvervsskattens afløsning i visse kommuner m. v., som ændret senest ved lov nr. 59 af 15. marts 1967, gennemførte afløsningsordning for erhvervsskatten i 9 byområder og fiksering af de økonomiske udligningstilsvær, der betales af Frederiksberg og Gentofte til Københavns kommune. De to ordninger, der siden 1959 er blevet forlænget fire gange, senest i 1967, har begge karakter af en erstatning til centralkommunen i forbindelse med ophævelse af kommunal erhvervsbeskatning af omegnskommunernes skatteydere. Erhvervsbeskatningen faldt bort i de 9 byområder i 1959, men var allerede i 1937 bortfaldet mellem København på den ene side og Frederiksberg og Gentofte på den anden. De i forbindelse med erhvervsskattens ophævelse i visse byområder i 1959 fastsatte tilsvær udgør årligt i alt godt 20 mill. kr., hvoraf ca. 15 mill. kr. betales København af dennes omegnskommuner.

Som følge af den stedfundne almindelige forøgelse af den kommunale personbeskatning har der fundet en ikke uvæsentlig formindskelse af tilsværbeløbenes betydning sted. Medens afløsningstilsværene i skatteåret 1959-60 således betød en belastning for de betalende omegnskommuner svarende til gennemsnitlig ca. 7 pct. af deres udskrivning af opholdskommuneskat, udgør tilsværbeløbet for indeværende skatteår

kun gennemsnitlig ca. 1, 7 pct. af omegnskommunernes udskrivning af opholdskommuneskat. De i 1959 fikserede udligningstilsvare, der årligt svares til Københavns kommune, udgør ca. 16,5 mill. kr. for Gentoftes vedkommende og ca. 8,1 mill. kr. for Frederiksbergs vedkommende.

Ved fremsættelsen af lovforslaget udtalte indenrigsministeren bl. a.:

„... Uanset den kritik, der også fra venstres og det konservative folkepartis side tidligere har været fremført mod de gentagne uændrede forlængelser af denne lovgivning, må det efter regeringens opfattelse anses for mindre heldigt nu at foretage ændringer af de gældende afløsnings- og udligningsordninger, idet disses endelige udformning naturligt bør ske i sammenhæng med løsningen af en række andre problemer, der for tiden er genstand for overvejelse. Jeg kan i så henseende navnlig henvise til det meget aktuelle spørgsmål om en ændring af opgave- og byrdefordelingen i forbindelse med kommunalreformen.

Jeg har herefter ment at burde foreslå revisionen af denne lovgivning udskudt i yderligere 2 år. ...“

Ved lovforslagets 1. behandling anbefaledes det af *Børge Schmidt* (S), *Asger Jensen* (KF), *Holger Hansen* (V) og *Niels Helveg Petersen* (RV), der dog alle understregede, at der navnlig i hovedstadsområdet var et stærkt behov for en løsning af udligningsproblemerne. *Uhrskov* (SF) udtrykte sin utilfredshed med de stadige lapperier på en udligningsordning, der af alle erkendtes som ganske utilstrækkelig. Han ville afvente resultatet af udvalgsbehandlingen, før han tog stilling til lovforslaget. *Sigsgaard* (VS) kunne ikke støtte lovforslaget, som han fandt ganske utilstrækkeligt. Han foreslog dog, at man overvejede at lade staten overtage afløsningstilsvaret i de tilfælde, hvor skatteprocenten i den pågældende forstadskommune er mindst 2 højere, end den er i modtagerkommunen.

Efter en kort udvalgsbehandling vedtoges lovforslaget ved 3. behandling enstemmigt uden ændringer med 100 stemmer, idet 2 medlemmer undlod at stemme.

101. Lov om ændring af lov om den amtskommunale beskatning. (Indenrigsminister *Poul Sørensen*). [A. sp. 3345. C. sp. 669].

Skriftlig fremsættelse ¹⁴/₁ (F. sp. 2669). 1. beh. ³¹/₁ (F. sp. 3473). Partiernes ordførere: A. W. Larsen, Chr. R. Christensen, Kofoed, Svend Haugaard og Poul Dam. Henvist til udvalg på

17 medlemmer (Chr. R. Christensen, Erik Hansen (Vejle amt), Asger Jensen [formand], Vestergaard Poulsen, Kofoed, A. Chr. Andersen [næstformand], Hauch, Lindegård Rasmussen, Svend Haugaard, Helge von Rosen, Ove Hansen, Grünbaum, Hans Hækkerup, Egon Jensen, Hans Lund, Peter Nielsen og Poul Dam). Betænkning (B. sp. 985) afgivet $27/3$. 2. beh. $9/4$ (F. sp. 5462). Henvist til fornyet udvalgsbehandling. Tillægsbetænkning (B. sp. 1299) afgivet $25/4$. 3. beh. $29/4$ (F. sp. 6052). *Loven stadfæstet 30. april 1969.* (Lovt. nr. 176).

Loven må ses i forbindelse med den del af kommunalreformen, der består i etablering af *nye amtskommuner* omfattende såvel de hidtidige sognekommuner som de hidtidige købstadkommuner m. v., og som påregnes gennemført pr. 1. april 1970.

Efter loven inddrages *købstæderne m. v.*, der efter kommunalreformens gennemførelse skal omfattes af de nye amtskommuners område, *under* de bestående *amtskommunale skatteudskrivningsregler*, således at der i en overgangsperiode efter den 1. april 1970 vil blive udskrevet amtskommunal grundskyld og pålignet amtskommunalt bidrag i de hidtidige købstæder efter samme regler som hidtil i sognekommunerne og de i henhold til landkommunallovens § 52 a oprettede kommuner, de såkaldte „marstalkommuner“.

Endvidere indeholder loven som følge af *kildeskatteordningens* gennemførelse pr. 1. januar 1970 visse ændringer i udskrivningsgrundlaget for påligningen af amtsfondsbidraget for regnskabsåret 1971-72.

Forslag om *revision* af lov om den amtskommunale beskatning skal fremsættes for folketinget i folketingsåret 1969-70.

Om baggrunden for revisionsbestemmelsen anføres følgende i lovforslagets bemærkninger:

„Beskatningsforholdene i amterne har tidligere været genstand for drøftelse, herunder i kommunallovskommissionen, i hvis betænkning (nr. 420/1966) der bl. a. rejses spørgsmål om en direkte amtskommunal indkomstskat (s. 60 ff.). Det er regeringens hensigt, så snart kildeskatten har fungeret nogen tid, at fremsætte forslag om en omlægning af den amtskommunale beskatning, således at de nye amtskommuner på samme måde som primærkommunerne får mulig-

hed for direkte udskrivning på borgernes indkomster. En sådan ændring vil der muligt være grundlag for at søge gennemført med virkning fra den 1. januar 1972, og den i § 3, stk. 3, foreslåede bestemmelse om revision i folketingsåret 1969-70 af loven om den amtskommunale beskatning vil muliggøre, at spørgsmålet om den fremtidige amtsbeskatning kan blive underkastet den fornødne behandling i folketinget i god tid inden begyndelsen af 1972.“

Ved 1. behandling fik lovforslaget en velvillig modtagelse og henvistes til behandling i et udvalg, der i betænkningen enstemmigt indstillede det til vedtagelse uændret.

Efter 2. behandling henvistes lovforslaget til fornyet udvalgsbehandling som følge af en fra de kommunale organisationer modtaget henvendelse. Det fremgår af den af udvalget afgivne tillægsbetænkning, at et af nævnte organisationer rejst spørgsmål om oppebørselsadministrationen vedrørende de amtskommunale ejendoms-skatter er optaget til videre drøftelse i det folketingsudvalg, der behandler forslag til lov om ændring af lov om beskatning til kommunerne af faste ejendomme.

Ved 3. behandling blev lovforslaget vedtaget enstemmigt med 153 stemmer.

102. Lov om ændring af lov om beskatning til kommunerne af faste ejendomme. (Lempelse m. v. af kommunal grundskyld af landbrugsejendomme). (Indenrigsminister *Poul Sørensen*). [A. sp. 3359. C. sp. 315].

Skriftlig fremsættelse $16/1$ (F. sp. 2772). 1. beh. $31/1$ (F. sp. 3478). Partiernes ordførere: Grünbaum, Juul-Madsen, A. Chr. Andersen, Svend Haugaard, Gert Petersen og Sigsgaard. Henvist til samme udvalg som forslag til lov om ændring af lov om vurdering af landets faste ejendomme, se side 136. Betænkning (B. sp. 645) afgivet $12/3$. 2. beh. $18/3$ (F. sp. 4808). 3. beh. $21/3$ (F. sp. 5025). *Loven stadfæstet 24. marts 1969.* (Lovt. nr. 92).

Loven er en konsekvens af den i vurderingsloven foretagne ændring, hvorefter landbrugsejendomme m. v., der er beliggende i byudviklingsplaners yderzone eller i byplaners landbrugszone, og som siden 1965 er blevet vurderet efter den almindelige vurderingsregel, d. v. s. efter værdien i handel og

vandel, fra og med 14. almindelige vurdering på ny skal vurderes efter den såkaldte „*bondegårdsregel*“.

Da den 14. almindelige vurdering først har virkning fra og med skatteåret 1970-71, og da det er fundet rimeligt, at de pågældende ejendomme allerede fra og med skatteåret 1969-70 stort set stilles, som om de også for dette skatteår var vurderet efter bondegårdsreglen, indeholder loven en bestemmelse om, at ejendommene for skatteåret 1969-70 *fritages for den del af grundskylden*, som vedrører merværdierne, og for hvis vedkommende der hidtil efter begæring fra ejeren har kunnet ydes henstand med betalingen.

Som en konsekvens heraf indeholder loven endvidere en bestemmelse om, at den *hidtidige henstandsordning* for ejendomme i yder- eller landbrugszoner *ophæves for så vidt angår grundskyld*, der vedrører *skatteåret 1969-70 og følgende skatteår*.

Endelig indeholder loven visse bestemmelser, der har sammenhæng med loven om *by- og landzoner*. For så vidt angår grundskyld af ejendomme, der er beliggende i mellemzone, og som efter nævnte lov umiddelbart skal overføres til byzone, er således fastsat en afdragsmæssig betaling af de grundskyldsbeløb, hvormed der måtte være ydet henstand, men som forfalder ved områdets overgang til byzone.

Lovforslaget fik ved 1. behandling en velvillig modtagelse, idet dog *Gert Petersen* (SF) og *Sigsgaard* (VS) tog forbehold over for at lade loven få virkning allerede fra skatteåret 1969-70, ligesom de to ordførere i det hele gerne ville se regeringens samlede udspil vedrørende jordlovgivningen, inden de tog endelig stilling til forslaget.

Lovforslaget henvistes til behandling i et udvalg, som enstemmigt indstillede det til vedtagelse uændret.

Ved 2. behandling meddelte *Sigsgaard*, at venstresocialisterne ikke kunne medvirke til lovforslagets gennemførelse, da det endnu ikke var muligt at vurdere konsekvenserne af bondegårdsreglens genindførelse. Lovforslaget vedtoges ved 3. behandling med 119 stemmer mod 2 (VS); 2 medlemmer (SA) tilkendegav, at de hverken stemte for eller imod.

103. Lov om ændring af lov om beskatning til kommunerne af faste ejendomme. (Indenrigsminister Poul Sørensen). [A. sp. 3825. C. sp. 1409].

Skriftlig fremsættelse $20\frac{1}{2}$ (F. sp. 4229). 1. beh. $26\frac{1}{2}$ (F. sp. 4429). Partiernes ordførere: Ove Hansen, Niels Ravn, A. Chr. Andersen (Enggaard), Lindegård Rasmussen (Martin Pedersen), Poul Dam (Gert Petersen) og Sigsgaard. Henvist til samme udvalg som forslag til lov om ændring af lov om vurdering af landets faste ejendomme, se side 136. Betænkning (B. sp. 3073) afgivet $6\frac{1}{8}$. 2. beh. $10\frac{1}{8}$ (F. sp. 7943). 3. beh. $12\frac{1}{8}$ (F. sp. 8176). *Loven stadfæstet 18. juni 1969.* (Lovt. nr. 327).

Loven må ses i forbindelse med den del af kommunalreformen, der fra 1. april 1970 at regne ophæver sondringen mellem købstæder og sognekommuner, hvorefter landet alene vil være opdelt i amtskommuner og primærkommuner.

Ved loven ændres den kommunale ejendomsskattelov således, at *beskatningsreglerne* efter gennemførelsen af den ovennævnte del af kommunalreformen *i fornødent omfang bliver fælles for samtlige primærkommuner*. Dette gælder især reglerne om udskrivning af grundskyld til primærkommunen, hvor loven *ophæver minimumspromillen på 16 for bykommuners grundskyld*.

Endvidere indeholder loven, for så vidt angår tidspunktet for fastsættelsen af størrelsen af udskrivningen af grundskyld, de ændringer, der nødvendiggøres af, at *fristen for vedtagelsen af de kommunale budgetter fremrykkes til den 1. oktober i forbindelse med kildeskattens indførelse*.

Loven ophæver kommunalbestyrelsernes adgang til at inddrage ejendomme, hvor den *erhvervsmæssigt anvendte del af forskelsværdien* udgør mindre end *halvdelen* af forskelsværdien for hele ejendommen, under *dækningsafgiftspligten*.

Under udvalgsarbejdet i folketinget blev yderligere følgende bestemmelser indføjede i loven:

Ved en tilføjelse til lovens § 2 blev der pålagt de kommuner, der udskrives kommunal indkomstskat med så høje procenter, at deres skatteydere vil kunne nå op over det i udskrivningsloven indeholdte „skatteloft“ på $66\frac{2}{3}$ pct., men som samtidig

anvender lave grundskyldpromiller, en *pligt til at anvende en grundskyldpromille på mindst 10*. Pligten til at foretage denne forhøjelse af grundskyldpromillen skal dog kun indtræde, for så vidt skatteydere, for hvilke kommunen er skattekommune, rent faktisk er nået op over „skatteløftet“ og derfor har fået skatten nedsat i medfør af udskrivningslovens regler herom.

Der blev endvidere indføjet visse ændringer, der står i forbindelse med reglerne i afsnit II i loven om frigørelsesafgift m. v. af fast ejendom. Efter disse regler sammenholdt med bestemmelserne i vurderingslovens § 14, stk. 7, skal landbrugs-ejendomme m. v., der er beliggende i inder- eller mellemzoner (byzone), i visse tilfælde svare *frigørelsesafgift og afståelsesafgift*. Det forudsættes herved, at de til gengæld, i tiden indtil spørgsmålet om frigørelsesafgift bliver aktuelt, d. v. s. indtil den landbrugsmæssige anvendelse helt eller delvis ophører, dog længst til og med det skatteår, der er det seneste forud for 17. almindelige vurdering, fritages for beskatning af en vis del af grundværdien, idet der ved grundskyldens beregning i den afgiftspligtige grundværdi foretages et fradrag med et „differenceløb“, således at grundværdien beskattes, som om ansættelsen af denne var sket efter den såkaldte „*bondegårdsregel*“. Disse beskatningsreglers anvendelse forudsætter en udtrykkelig erklæring fra ejeren, der således får mulighed for at vælge en lavere grundbeskatning, så længe ejendommen anvendes landbrugsmæssigt, dog længst til 17. almindelige vurdering, mod til sin tid at svare de foran omhandlede afgifter. Ved ændringsforslag til nærværende lov blev der foretaget en nærmere præcisering af den erklæring, der i givet fald skal afgives, og af erklæringens virkninger. Når erklæringen er afgivet, er den bindende også for eventuelle senere ejere af ejendommen.

Endelig indføjedes nogle ændringer, der står i forbindelse med lov om ændring af lov om den amtskommunale beskatning. Ved nævnte lov inddrages købstæderne, der efter kommunalreformens gennemførelse skal omfattes af de nye amtskommuners område, under de bestående amtskommunale skatteudskrivningsregler, bl. a. således at der i hvert fald i en overgangsperiode efter den 1. april 1970 vil blive udskrevet *amts-*

kommunal grundskyld i de hidtidige købstæders områder efter samme regler som hidtil i sognekommunerne.

For at undgå dobbeltadministration blev det ved ændringsforslag til nærværende lov fastsat, at de hidtidige købstæder ved siden af opkrævningen af den primærkommunale grundskyld skal opkræve den amtskommunale grundskyld af ejendomme beliggende i de hidtidige købstadområder og afregne de pålignede beløb over for vedkommende amtskommune til de terminer, der i øvrigt er fastsat for seneste indbetaling af de amtskommunale ejendomsskatter.

Ved 1. behandling, hvor lovforslaget fik en velvillig modtagelse, rejste *Ove Hansen* (S) spørgsmålet om at søge bevaret de gældende regler vedrørende påligning af dækningsafgift, hvorefter kommunalbestyrelsen kan beslutte, at nævnte afgift skal svares, når den forretningsmæssigt udnyttede del af forskelsværdien blot udgør mere end en *fjerdedel* af hele ejendommens forskelsværdi.

Lovforslaget henvistes til behandling i et udvalg, hvor indenrigsministeren stillede en række ændringsforslag, der tiltrådtes af udvalget, og som er nævnt i det foregående under omtalen af lovens indhold. Herudover stillede et *mindretal* (socialdemokratiets og socialistisk folkepartis medlemmer af udvalget) to ændringsforslag, som tilsigtede at bevare den gældende retstilstand vedrørende påligning af dækningsafgift.

Et *flertal* (det konservative folkepartis, venstres og det radikale venstres medlemmer af udvalget) indstillede lovforslaget til *vedtagelse* med de af indenrigsministeren foreslåede ændringer.

Et *mindretal* (socialdemokratiets medlemmer af udvalget) indstillede lovforslaget til *vedtagelse* med de af indenrigsministeren og de af mindretallet stillede ændringsforslag.

Et *andet mindretal* (socialistisk folkepartis medlem af udvalget) indstillede, at man undlod at stemme for lovforslaget, og ønskede nærmere at redegøre for sin stilling ved anden behandling.

Ved 2. behandling meddelte *Gert Petersen* (SF), at socialistisk folkeparti ikke kunne medvirke til lovforslagets gennemførelse dels på grund af spørgsmålet om dækningsafgiften, dels på grund af spørgsmålet om skatteløftet.

Efter at indenrigsministerens og udvalgets ændringsforslag var vedtaget og mindretallets ændringsforslag forkastet, vedtoges lovforslaget ved 3. behandling med 141 stemmer mod 3 (VS og SA); 5 medlemmer (SF) tilkendegav, at de hverken stemte for eller imod.

104. Lov om ændring af lov om revision af den kommunale inddeling. (Indenrigsminister *Poul Sørensen*). [A. sp. 1041. C. sp. 281].

Skriftlig fremsættelse $^{16}/_{10}$ (F. sp. 561). 1. beh. $^{30}/_{10}$ (F. sp. 1024). Partiernes ordførere: Hans Hækkerup, Chr. R. Christensen, A. Chr. Andersen, Arthur Jacobsen, Krog Hansen og Sigsgaard. Henvist til udvalg på 17 medlemmer (Chr. R. Christensen, Burgdorf, Asger Jensen [formand], Langkilde. Hindkjær Pedersen (fra $^{17}/_{1}$ Knud Østergaard), A. Chr. Andersen, P. E. Eriksen [næstformand], Holger Hansen, Hauch, Arthur Jacobsen, Bernhard Baunsgaard, Svend Haugaard, Hans Hækkerup, Camre, Gorrsen, Ove Hansen, Thomas Have, Peter Jørgensen, A. W. Larsen, Ejner Nielsen og Krog Hansen). Betænkning (B. sp. 593) afgivet $^{25}/_{2}$. 2. beh. $^{27}/_{2}$ (F. sp. 4437). Henvist til fornyet udvalgsbehandling. Tillægsbetænkning (B. sp. 801) afgivet $^{14}/_{3}$. 3. beh. $^{18}/_{3}$ (F. sp. 4799). *Loven stadfæstet 24. marts 1969.* (Lovt. nr. 85).

I en ny affattelse af lovens § 1 fastlægges den geografiske *inddeling* af landet uden for hovedstaden i *13 nye amtskommuner*. Bestemmelsen afløser de hidtidige regler i lovens § 1, nr. 1, § 2 og §§ 5, 7 og 8; i det omfang disse regler fastlægger principper for den fremtidige amtskommunale inddeling og retningslinjer for kommunalreformkommissionens behandling af de amtskommunale inddelingsproblemer. Det er i stk. 1 angivet, at nye amtskommuner omfatter *såvel sognekommuner som købstadkommuner* m. v., jfr. den hidtidige lovs § 1, stk. 1, og § 2, stk. 1.

I *stk. 3* er der tillagt indenrigsministeren en bemyndigelse til — efter indstilling fra kommunalreformkommissionen — at gennemføre sådanne ændringer i den fastlagte nye amtskommunale inddeling, som er nødvendige af hensyn til tilrettelæggelsen af den primærkommunale inddeling.

Det er ved loven sikret, at der fremtidig bliver *sammenfald mellem den amtslige og amtskommunale inddeling.* (§ 1, stk. 4.)

Ifølge loven skal kommunallovkommissionen ikke blot virke for sammenlægning af primærkommuner, men *fremsette forslag til en ny inddeling.*

Ifølge en ny affattelse af § 10, stk. 1, er det kommunalreformkommissionen, der fremsætter forslag til vilkårene for etableringen af de nye amtskommuner. Disse vilkår skal angive retningslinjerne for de nye amtskommuners overtagelse af aktiver, passiver m. v. fra de nuværende amtskommuner og fra købstadkommunerne, og der skal i vilkårene — på samme måde som ved de primærkommunale sammenlægninger — tages stilling til en række overgangsproblemer i henseende til refusioner, skatteforhold, amtsrådets medlemstal etc.

Til bistand for kommissionen i dette arbejde etableres et særligt udvalg på 21 medlemmer for hver af de nye amtskommuner, sammensat af repræsentanter for de nuværende amts- og byråd inden for det område, de nye amtskommuner dækker. (§ 10, stk. 2). Disse medlemmer vælges af henholdsvis by- og amtsråd og antallet bestemmes af forholdet mellem de samlede folketal i købstadkommunerne og de øvrige kommuner i amtskommunen. (§ 10, stk. 3). Indenrigsministeren fastsætter reglerne for udvalgenes nedsættelse og virksomhed, og han kan tillægge dem opgaver og beføjelser i forbindelse med etableringen af de nye amtskommuner, der ellers efter loven hører under amts- og byråd. (§ 10, stk. 4 og stk. 5).

Lovforslaget fik ved 1. behandling stort set en velvillig modtagelse fra alle partiernes ordførere, en undtagelse herfra var dog ordføreren for VS, der mente at sammenlægningen ikke var vidtgående nok, og at den kommission, der havde arbejdet med problemerne, ikke havde været tilstrækkelig fremskuende med hensyn til de opgaver, en sådan regional enhed kunne tænkes at skulle påtage sig fremover. I udvalgets betænkning forelå flere mindretalsudtalelser og indstillinger.

Indenrigsministeren stillede en række ændringsforslag, som var tiltrådt af udvalget eller af et mindretal.

Der forelå endvidere en lang række ændringsforslag og underændringsforslag fra forskellige mindretal i udvalget, ligesom der uden for betænkningen var stillet ændringsforslag af VS.

De mange mindretalsudtalelser og indstillinger gav ved 2. behandling anledning til en del debat. Ved afstemningen efter 2. behandling blev kun de af ministeren stillede ændringsforslag vedtaget. Der blev i tillægsbetænkningen stillet 2 ændringsforslag og fremsat flere mindretalsindstillinger.

Herefter indstillede et *flertal* (Chr. R. Christensen, Burgdorf, Asger Jensen, Langkilde, Knud Østergaard, A. Chr. Andersen, P. E.

Eriksen, Hauch, Ove Hansen, Thomas Have og Krog Hansen) lovforlaget til *vedtagelse* i den form, hvori det forelå efter afstemningen ved 2. behandling.

Ved 3. behandling forkastedes mindretallets ændringsforslag. Lovforslaget vedtoges herefter enstemmigt med 131 stemmer; 22 medlemmer tilkendegav, at de hverken stemte for eller imod.

105. Lov om ændring af lov om kommunernes styrelse.

(Indenrigsminister *Poul Sørensen*). [A. sp. 3649. C. sp. 847].

Skriftlig fremsættelse $29/1$ (F. sp. 3324). 1. beh. $19/2$ (F. sp. 4176). Partiernes ordførere: Hans Hækkerup, Stæhr Johansen, A. Chr. Andersen, Lindegård Rasmussen og Ove Munch. Henvist til samme udvalg som forslag til lov om revision af den kommunale inddeling, se nærmest foregående sag. Betænkning (B. sp. 2199) afgivet $23/5$ 2. beh. $28/5$ (F. sp. 7083). 3. beh. $30/5$ (F. sp. 7315). *Loven stadfæstet 4. juni 1969.* (Lovt. nr. 219).

Lovens væsentligste indhold er en ændring af styrelseslovens § 67, der omhandler tilsynet med lønninger og ansættelsesforhold for personale i kommunal tjeneste.

Bestemmelser om løn- og øvrige ansættelsesforhold for personale i kommunal tjeneste, herunder personale ansat under Københavns kommune, skal — ifølge en ny affattelse af § 67, stk. 1 — godkendes af det i stk. 2 nævnte lønningsnævn. Endvidere skal bestemmelser om løn- og ansættelsesforhold for personale ved havne, for hvilke kommunalbestyrelsen er havnebestyrelse, godkendes af nævnet.

Lønningsnævnets medlemmer beskikkes — ifølge stk. 2 — af indenrigsministeren efter indstilling fra de kommunale organisationer. De nærmere regler om nævnets sammensætning og virksomhed fastsættes af indenrigsministeren, efter at forslag herom er fremkommet fra de kommunale sammenslutninger og kommunalbestyrelser, der har indstillingsret til medlemskab i nævnet.

Maksimum for medlemstallet i amtskommuner samt i Odense, Ålborg og Århus kommuner er — efter en under folketingsbehandlingen foretaget ændring — forhøjet til 31.

Herudover indeholder loven enkelte yderligere bestemmelser.

Lovforslaget fik tilslutning fra alle ordførerne. Under udvalgsbehandlingen blev der stillet 3 ændringsforslag af ministeren, der alle blev tiltrådt af udvalget, hvoraf det vigtigste er bestemmelsen om kommunalbestyrelsernes medlemsantal.

Lovforslaget vedtoges enstemmigt ved 3. behandling med 134 stemmer.

106. Lov om ændringer i forskellige lovbestemmelser som følge af ændringerne i den kommunale styrelseslovgivning. (Indenrigsminister *Poul Sørensen*). [A. sp. 3147. C. sp. 593].

Skriftlig fremsættelse $12/12$ (F. sp. 2593). 1. beh. $14/2$ (F. sp. 4042). Partiernes ordførere: Waldemar Laursen, Vestergaard Poulsen, A. Chr. Andersen, Jens Peter Jensen (Agerskov) og Kurt Brauer. Henvist til samme udvalg som forslag til lov om ændring af lov om revision af den kommunale inddeling, se side 315. Betænkning (B. sp. 1213) afgivet $10/4$. 2. beh. $16/4$ (F. sp. 5679). 3. beh. $18/4$ (F. sp. 5786). *Loven stadfæstet 30. april 1969.* (Lovt. nr. 175).

Loven bringer en række bestemmelser i den gældende lovgivning i overesstemmelse med *den kommunale styrelsesordning*, der træder i kraft den 1. april 1970.

Den nye styrelsesordning indebærer bl. a., at *købstadkommunerne* fremtidigt inddrages *under amtskommunen*, og at samtlige landets kommuner undergives *samme styrelsesmæssige regler* alene med en begrænset *afvigelse for amtsrådenes vedkommende*. De hidtidige forskelligheder i styrelsesreglerne for købstadkommuner og sognekommuner falder således bort, ligesom amtmandens stilling som formand for amtsrådet ophæves. Nærværende lov er en *ren konsekvens af de foran nævnte ændringer i den kommunale styrelseslovgivning*.

Lovforslaget blev i folketinget behandlet sammen med *forslag til lov om ændring af lov om brandvæsenet i købstæderne og på landet*.

Det henvistes sammen med nævnte lovforslag til behandling i et udvalg, som indstillede det til vedtagelse med tolv af indenrigsministeren foreslåede ændringer. Ved disse ændringer udgik først og fremmest en række bestemmelser som efter lovforslagets udarbejdelse var blevet indarbejdet i det fremsatte forslag til lov om ændringer i forskellige lovbestemmelser om statstilskud og refusioner til kommunerne. (Sundhedsvæsenet).

Ved 3. behandling blev lovforslaget vedtaget enstemmigt med 115 stemmer.

107. Lov om revision af den kommunale inddeling i Århus, Odense og Ålborg byområder. (Indenrigsminister *Poul Sørensen*. [A. sp. 4371. C. sp. 815].

Skriftlig fremsættelse $^{14}/_3$ (F. sp. 4773). 1. beh. $^{26}/_3$ (F. sp. 5261). Partiernes ordførere: Ove Hansen, Langkilde, A. Chr. Andersen, Samuelsen og Krog Hansen. Henvist til udvalg på 17 medlemmer (Langkilde, Erik Hansen (Vejle amt), Asger Jensen [formand], Vestergaard Poulsen, A. Chr. Andersen, Niels Andersen [næstformand], Søren Jensen, Arthur Jacobsen, Bernhard Baunsgaard, Samuelsen, Ove Hansen, Peter Jørgensen, Evald Kristensen, Th. Mikkelsen, Peter Nielsen, Søgaard og Krog Hansen). Betænkning (B. sp. 2017) afgivet $^{14}/_5$. 2. beh. $^{21}/_5$ (F. sp. 6841). Henvist til fornyet udvalgsbehandling. Tillægsbetænkning (B. sp. 2055) afgivet $^{21}/_5$. 3. beh. $^{23}/_5$ (F. sp. 7019). *Loven stadfæstet 4. juni 1969.* (Lovt. nr. 233).

Ved fremsættelsen erklærede indenrigsministeren, at lovforslaget tilsiger at løse inddelingsproblemerne omkring provinsens 3 største bysamfund, hvis forhold ikke har kunnet afklares efter de i lov om revision af den kommunale inddeling af 3. juni 1967 indeholdte regler.

Lovens indhold er:

„§ 1. Fra den 1. april 1970 sammenlægges Århus købstad-kommune og Beder-Malling, Borum-Lyngby, Brabrand-Årslev, Elev, Elsted, Harlev-Framlev, Hasle, Hjortshøj-Egå, Holme-Tranbjerg, Mårslet, Ormslev-Kolt, Sabro-Fårup, Skødstrup, Tilst-Kasted, Todbjerg-Mejlby, Trige, Vejlbjby-Risskov, Viby og

Åby kommuner samt den nordlige del af Tiset sogn i Solbjerg kommune til en ny kommune, der benævnes Århus kommune.

§ 2. Fra den 1. april 1970 sammenlægges Odense købstad-kommune og Allerup-Davinde, Allesø-Næsbyhovedbroby, Brændekilde-Bellinge, Dalum, Fjordager, Fraugde, Korup-Ubberud, Lumby, Pårup, Sanderum og Stenløse-Fangel kommuner samt Højby sogn i Årsløv kommune til en ny kommune, der benævnes Odense kommune.

§ 3. Fra den 1. april 1970 sammenlægges Ålborg købstad-kommune og Hasseris, Horsens-Hammer, Nørholm, Nørresundby, Romdrup-Klarup, Sdr. Tranders, Sulsted-Ajstrup og Sønderholm-Frejlev kommuner samt Svenstrup sogn i Ellidshøj-Svenstrup kommune, Dall sogn i Ferslev-Dall-Volsted kommune, Nøvling sogn og den nordlige del af Gunderup sogn i Gunderup-Nøvling kommune, Vadum kommune, bortset fra den vestlige del af kommunen, og den nordøstlige del af Ø. Hornum kommune til en ny kommune, der benævnes Ålborg kommune.

§ 4. Hvor dele af nuværende kommuner skal indgå i de nye bykommuner, kan indenrigsministeren efter indstilling fra kommunalreformkommissionen bestemme, at de resterende dele af kommunerne samtidig sammenlægges med en eller flere andre kommuner i området, jfr. § 4 i loven om revision af den kommunale inddeling, eller at kommunerne i deres helhed eller yderligere dele af dem indgår i de nye bykommuner.

§ 5. Kommunalreformkommissionen fremsætter over for indenrigsministeren forslag til vilkår for etableringen af de i §§ 1-4 nævnte nye kommuner.

Stk. 2. Til bistand for kommissionen nedsættes for hver af de nye kommuner et fællesudvalg. Hver kommunalbestyrelse i de nuværende kommuner, der berøres af sammenlægningen, udpeger et medlem til fællesudvalget.

Stk. 3. Indenrigsministeren kan gennemføre kommunalreformkommissionens forslag efter reglerne i § 13 i loven om revision af den kommunale inddeling.

§ 6. For kommunesammenlægninger efter denne lov gælder kapitel IV og §§ 21-23 i loven om revision af den kommunale inddeling.“

Lovforslaget fik i folketinget ved 1. behandling stort set en positiv modtagelse fra partiernes ordførere, mens en del af de øvrige medlemmer tog ordet for at opponere imod, at forstadskommunerne skulle inddrages under centralkommunerne i de tre byområder.

I udvalgets betænkning forelå en række ændringsforslag, stillet dels af indenrigsministeren og dels af forskellige mindretal.

Et *flertal* (udvalget med undtagelse af Peter Nielsen, Søren Jensen og Krog Hansen) indstillede herefter lovforslaget til vedtagelse med de af ministeren foreslåede ændringer.

Ved 2. behandling vedtoges de af ministeren stillede ændringsforslag, medens mindretalsændringsforslagene forkastedes.

Også i den af udvalget afgivne tillægsbetænkning stilledes et ændringsforslag af et *mindretal* (Peter Nielsen og Søren Jensen) vedrørende Ålborg kommunes område.

Ved 3. behandling blev det af Peter Nielsen og Søren Jensen stillede ændringsforslag forkastet med 96 stemmer mod 26, medens 16 medlemmer tilkendegav, at de hverken stemte for eller imod. Lovforslaget vedtoges med 115 stemmer mod 11, medens 17 medlemmer tilkendegav, at de hverken stemte for eller imod.

108. Lov om generelle tilskud til kommunerne. (Indenrigsminister *Poul Sørensen*). [A. sp. 3371. C. sp. 833].

Skriftlig fremsættelse $22/1$ (F. sp. 3057). 1. beh. $18/2$ (F. sp. 4061). Partiernes ordførere: Ove Hansen, Poul Schlüter, A. Chr. Andersen, Niels Helveg Petersen, Krog Hansen og Sigsgaard. Henvist til udvalg på 21 medlemmer (Poul Schlüter, Erik Hansen (Vejle amt), Asger Jensen, Stæhr Johansen [formand], Vestergaard Poulsen, A. Chr. Andersen, P. E. Eriksen [næstformand], Hauch, Holmberg (fra $9/4$ Holger Hansen), Niels Helveg Petersen, Lindegård Rasmussen, Samuelson, Ove Hansen, Gorrsen, Grünbaum, Hans Hækkerup, Egon Jensen, Hans Lund, Axel Ivan Pedersen, Børge Schmidt og Krog Hansen). Betænkning (B. sp. 2241) afgivet $23/5$. 2. beh. $28/5$ (F. sp. 7093). Henvist til fornyet udvalgsbehandling. Tillægsbetænkning (B. sp. 2331) afgivet $28/5$. 3. beh. $30/5$ (F. sp. 7315). *Loven stadfæstet 4. juni 1969.* (Lovt. nr. 234).

Ved loven indføres *visse generelle tilskud til kommunerne som led i en samlet omlægning af byrdefordelingen mellem staten og kommunerne med virkning fra og med finansåret 1970-71.*

I henhold til lovens § 1 ydes der af statskassen et årligt tilskud til *amtskommuner*, hvis beskatningsgrundlag pr. indbygger er mindre end det gennemsnitlige beskatningsgrundlag pr. indbygger i samtlige amtskommuner.

Ved fastlæggelsen af det beskatningsgrundlag, der lægges til grund ved tilskudsberegningen, er der taget hensyn til, at den amtskommunale beskatning i alt væsentligt hviler på indkomsterne og grundværdierne. Indtægter af ejendomsskyld og døkningsafgifter er således holdt udenfor.

Ved tilskudsberegningen sker der en omregning af grundværdier til indkomstgrundlag efter omregningsforholdet 1 kr. grundværdi = 20 øres indkomst. Der er herved taget hensyn til de to beskatningsgrundlags relative vægt i den *samlede* primær- og amtskommunale beskatning ud fra det synspunkt, at det amtskommunale skattegrundlagstilskud også i nogen grad tager sigte på at udligne forskelle i den *primærkommunale* beskatning. Skulle alene den relative vægt i amtskommunernes faktiske beskatningsgrundlag lægges til grund, måtte grundværdierne indgå i beregningerne med godt 50 pct.

Som følge af overgangen til kildeskat pr. 1. januar 1970 for så vidt angår den statslige og primærkommunale indkomstbeskatning er tilskudsberegningen for såvel 1970-71 som 1971-72 baseret på beskatningsgrundlagene for skatteåret 1969-70. D. v. s. at fordelingsgrundlaget for såvel 1970-71 som 1971-72 vil være skalaindkomsterne for skatteåret 1969-70 og de grundværdier, der beskattes samme år.

Det tilskud, som tilkommer amtskommunerne, beregnes som forskellen mellem det beskatningsgrundlag, amtskommunen ville have haft, såfremt beskatningsgrundlaget pr. indbygger havde svaret til det gennemsnitlige beskatningsgrundlag pr. indbygger for samtlige amtskommuner, og amtskommunens faktiske beskatningsgrundlag multipliceret med forholdet mellem

1) summen af samtlige amtskommuners udskrivning af grundskyld og ligning på primærkommuner samt ydet tilskud efter lovens kapitel I i det regnskabsår, hvor tilskudsberegningen foretages, og

2) summen af samtlige amtskommuners beskatningsgrundlag.

Da det gennemsnitlige amtskommunale skattetryk vil blive påvirket af de refusionsomlægninger, der finder sted, skal der ved fastsættelsen af det gennemsnitlige amtskommunale skattetryk tages hensyn til de med virkning for tilskudsåret vedtagne udgiftsoverførsler til amtskommunerne.

I henhold til lovens § 4 ydes der af statskassen et årligt tilskud til *primærkommuner*, hvis areal pr. indbygger overstiger 1,5 ha. Tilskuddet beregnes efter følgende skala:

Kommunens areal pr. indb.	Tilskud pr. indb.
1,5—1,59 ha	10 kr.
1,6—1,69 -	20 -
1,7—1,79 -	30 -
1,8—1,89 -	40 -
1,9—1,99 -	50 -
2,0—2,09 -	60 -
2,1—2,19 -	70 -
2,2—2,29 -	80 -
2,3—2,39 -	90 -
2,4—2,49 -	100 -
2,5—2,59 -	110 -
2,6—2,69 -	120 -
2,7—2,79 -	130 -
2,8—2,89 -	140 -
2,9 ha og derover	150 -

De nævnte beløb er grundbeløb, som forhøjes eller ned sættes i overensstemmelse med reguleringspristallets udsving ud over 100. Reguleringen sker på grundlag af det for april måned i det år, hvor tilskudsberegningen foretages, foreliggende reguleringspristal.

Til *særlig vanskeligt stillede primærkommuner* fordeler indenrigsministeren årligt et beløb, hvis størrelse fastsættes på finansloven (§ 5).

Endelig indeholder loven bestemmelse om en *midlertidig økonomisk udligningsordning for hovedstadsområdet*.

Efter denne bestemmelse — som blev indføjet under lovforslagets behandling i folketinget — skal de kommuner inden for området, hvis beskatningsgrundlag pr. indbygger overstiger 105 pct. af områdets gennemsnitlige beskatningsgrundlag pr. indbygger, svare et bidrag på 1 pct. af den del af deres beskatningsgrundlag, der overstiger dette niveau. Kommuner, hvis skattetryk overstiger områdets gennemsnitlige skattetryk, fritages dog for at svare bidrag.

Det samlede indkomne bidrag fordeles til de udviklingskommuner inden for området, hvis beskatningsgrundlag pr. indbygger ligger under 95 pct. af områdets gennemsnitlige beskatningsgrundlag pr. indbygger. Det vil for modtagelse af tilskud være en betingelse, at kommunens skattetryk overstiger områdets gennemsnitlige skattetryk med mere end 1 pct., samt at befolkningstilvæksten i kommunen i de sidste fire år har været mindst 5 pct. årlig i gennemsnit.

Fordelingen til de tilskudsberettigede kommuner sker på grundlag af fordelingsstal, der fremkommer ved en multiplikation af indbyggertallet med den del af det beregnede skattetryk, der overstiger områdets gennemsnit med tillæg af 1 pct.

Bidrag fra og tilskud til kommuner efter denne ordning forudsættes administreret over statskassen.

Opgjort på grundlag af foreløbige skøn over kommunernes forventede beskatningsgrundlag og skatteudskrivning for regnskabsåret 1969-70 vil ordningen føre til et samlet bidrag på ca. 12 mill. kr., der må forventes i alt væsentligt at tilfalde Ballerup-Måløv, Herstedernes og Brøndbyernes kommuner.

Lovforslaget blev i folketinget fremsat sammen med *forslag til lov om ændringer i forskellige lovbestemmelser om statstilskud og refusioner til kommunerne. (Sundhedsvæsenet)*. Ved fremsættelsen udtalte indenrigsministeren bl. a. følgende:

„På baggrund af den kritik, der igennem længere tid har været rejst mod vort nuværende system for refusioner og tilskud til kommunerne, besluttede regeringen straks efter sin tiltræden i februar forrige år at søge gennemført en reform af byrdefordelingen mellem staten og kommunerne. Målsætningen for en sådan reform må være at skabe en bedre udligning mellem velstående og økonomisk svagere dele af landet, at skabe en nøjere forbindelse mellem kompetence og økonomisk ansvar samt at afvikle administrativt besværlige refu-

sionsordninger, der i økonomisk henseende ikke spiller nogen større rolle.

Det gælder for byrdefordelingen som for opgavefordelingen mellem staten og kommunerne, at man ikke kan regne med en samlet løsning af alle problemerne på én gang, men må indstille sig på en løbende proces, der afvikles i løbet af 1970'erne. Regeringen har imidlertid anset det for vigtigt, at man snarest kommer i gang med en løsning af såvel opgave- som byrdefordelingen, således at man, efterhånden som de enkelte områder er modne dertil, kan realisere den almindelige målsætning om decentralisering og lokal koordinering samt forening af den administrative og finansielle kompetence.

Den reform af byrdefordelingen, der foreslås med virkning pr. 1. april 1970, omfatter på den ene side statens overtagelse af de udgifter, der hidtil har været fordelt på kommunerne efter reglerne for mellemkommunal refusion, og på den anden side en nedsættelse af refusionsniveauet for statens tilskud til sygehuse, veje og lærerlønninger, afskaffelse eller nedsættelse af en række økonomisk mindre betydningsfulde refusioner samt indførelse af generelle tilskud til kommunerne. — — —

Ved statens overtagelse af den mellemkommunale refusion opnås, at kommunerne friholdes for udgifter, som de i realiteten ikke har nævneværdig indflydelse på, og som derfor naturligt bør afholdes af staten. Ved nedsættelsen af refusionsniveauet for nogle af de store refusioner afbødes den kritik, der gennem årene har været rejst imod de høje refusionsprocenter, der hidtil har været gældende. Ved afskaffelse eller omlægning af nogle af de mange små refusioner opnås en administrativ forenkling og en sanering på områder, hvor udviklingen må siges at være løbet fra det gældende system.

Denne omlægning ville, såfremt der ikke indførtes anden støtte til kommunerne, betyde en forøgelse af uligheden i den kommunale beskatning. Dels for at modvirke en sådan ulighed, dels for at bidrage til en økonomisk udligning mellem kommunerne foreslås der indført tre former for generelle tilskud, nemlig et „skattegrundlagstilskud“ til amtskommuner, et tilskud udmålt efter areal pr. indbygger til primærkommuner samt et tilskud til særlig vanskeligt stillede primærkommuner.

Ved udformningen af principperne for de generelle tilskud har man lagt den forventede nye kommunestruktur til grund. Endvidere har det været regeringen magtpåliggende, at tilskudsprincipperne udformes på en sådan måde, at de med fornødne justeringer kan anvendes under den fortsatte omlægning af opgave- og byrdefordelingen, der — som jeg oplyste over for folketinget allerede ved fremsættelsen af forslaget om en ændret amtsinddeling — må forudses afviklet i løbet af 1970'erne. — — —

Ved den reform, der foreslås på nuværende tidspunkt, har der ikke været tilsigtet en forrykkelse af den totale balance i statens økonomiske mellemværende med kommunerne, og beregnet på grundlag af forholdene i finansåret 1967-68 skulle der således være så nogenlunde balance mellem statens merudgifter og besparelser ved reformen."

Den samlede reform af byrdefordelingen omfatter nedennævnte hovedposter.

	Anslået beløb mill. kr.	
	1967-68	1970-71
1. Nedsættelse af tilskuddet til kommunernes sygehusudgifter fra 65 pct. til 35 pct.	413	594
2. Nedsættelse af den automatiske vejrefusion med en tredjedel.....	181	255
3. Nedsættelse af lærerlønsrefusion for folkeskolens lærere fra 85 pct. til 60 pct.....	338	381
4. Nedsættelse eller afskaffelse af en række mindre refusioner.....	283	276
5. Posterne 1-4 i alt.....	1.215	1.506
6. Statens overtagelse af de udgifter, der hidtil har været fordelt på primærkommunerne efter reglerne for mellemkommunal refusion.....	875	1.125
7. Post 5 ÷ post 6.....	340	381

Ovennævnte differencebeløb er forudsat anvendt til de i loven omhandlede generelle tilskud til kommunerne. „Skattegrundlagstilskuddet“ til amtskommunerne er på grundlag af 1967-68-udgifter m. v. beregnet til 163 mill. kr. Areal/indbyggertilskuddet er på grundlag af den forventede primærkommunale struktur (276 primærkommuner) beregnet til ca. 117 mill. kr. i 1967-68, og tilskuddet til økonomisk særlig vanskelig stillede kommuner er forudsat ydet med ca. 109 mill. kr., hvori indgår det beløb på 50 mill. kr., der for indeværende finansår er ydet som tilskud til disse kommuner.

Om reformens *virksomheder på den kommunale beskatning* skal anføres følgende fra lovforslagets bemærkninger:

„Det fremgår af bilag 2, at omlægningen uden generelle tilskud vil føre til en nedsættelse af det *primærkommunale* skattetryk med 0,8 pct., men at denne lettelse er uensartet fordelt på de forskellige amter. Lettelsen af skattetrykket vil således være størst på øerne og mindst i de syd-, vest- og nordjyske amter. Ved de foreslåede generelle tilskud vil lettelsen i den primærkommunale beskatning uden for hovedstaden blive forøget med 0,4 pct., således at det gennemsnitlige primærkommunale skattetryk vil være 11,9 pct. mod nu 13,1 pct.

Den egnsvisе spredning i de primærkommunale skattetryk, der følger af omlægningen uden areal/indbyggertilskud, vil blive ophævet ved dette tilskud; og ved ydelse af tilskuddet til særlig vanskeligt stillede kommuner, der af beregningstekniske årsager ikke indgår i tabellen, vil skattetrykket i sådanne kommuner blive yderligere nedsat, i en række tilfælde med op til flere procent. Det vil fortrinsvis være kommuner i Nord-, Midt- og Vestjylland samt på Bornholm, der vil få andel i dette tilskud.

For *sekundærkommunerne* bevirker reformen uden skattegrundlagstilskud en gennemsnitlig stigning i skattetrykket med 1,9 pct., men med en ikke ubetydelig spredning mellem amtskommunerne.

I kraft af det foreslåede skattegrundlagstilskud til amtskommunerne nedsættes stigningen i det sekundærkommunale skattetryk i amtskommunerne til 1,3 pct., således at det gennemsnitlige amtskommunale skattetryk bliver på 5,2 pct. Betragtes virkningerne på de enkelte amtskommuner af omlægning og indførelse af skattegrundlagstilskud, vil det imidlertid ses, at stigningen i Ringkøbing-Thisted, Randers-Viborg, Ålborg-Hjørring og Bornholms amter kun er på henholdsvis 0,5, 0,7, 1,0 og 0,9 pct., medens de sjællandske amter vil få en forøgelse på en del over gennemsnittet.

Det samlede kommunale skattetryk vil efter reformens første etape være lettet i Ringkøbing-Thisted, Randers-Viborg, Bornholms, Sønderjyllands og Ålborg-Hjørring amter og — med undtagelse af Ribe amt — være forøget i det øvrige land."

Endvidere skal om *ydelsen af generelle tilskud til primærkommunerne* anføres følgende fra bemærkningerne:

„Ved udformningen af principperne for ydelse af generelle tilskud til primærkommunerne til udligning af forskellene i skattetryk er der lagt vægt på i videst muligt omfang at lægge sådanne objektive kriterier til grund, som de enkelte kommunalbestyrelser ikke selv har indflydelse på. For ikke ensidigt at basere et generelt udlignings-tilskud på kommunernes beregnede beskatningsgrundlag er det foreslået, at der indføres en kombination af tilskud beregnet på grundlag af areal pr. indbygger samt et tilskud til de vanskeligst stillede kommuner.

Et generelt tilskud til kommuner med stort areal i forhold til indbyggertallet begrundes med, at sådanne kommuner ofte vil have både et stort udgiftsbehov og et beskedent skattegrundlag.

Hvad udgiftsbehovet angår, er det især vejjudgifterne, der virker tyngende i de tyndt befolkede kommuner, hvilket forhold da også har begrundet udformningen af de gældende regler om tilskud til primærkommunernes vejjudgifter. En nedsættelse af den automatiske vejrefusion vil derfor især ramme kommuner med spredt bebyggelse. Hertil kommer, at afstandsforholdene i de tyndt befolkede kommuner virker fordyrende på kommunernes skolevæsen som følge af vanskelighederne og omkostningerne ved en centralisering af

skolevæsenet. Da hovedparten af kommunernes bruttoudgifter til skolevæsen falder på lærerlønningerne, vil en nedsættelse af lærerlønstilskuddet i høj grad ramme de tyndt befolkede egne, der har relativt lave klassekvotienter. Ud over disse to hovedområder vil afstandsforholdene i sig selv medføre merudgifter på en række andre områder, såfremt almindelig kommunal standard skal tilvejebringes. Dette gælder f. eks. hjemmesygepleje, spædbørnssundhedspleje, husmoderafløsning, hjemmehjælp etc.

En undersøgelse af kommunernes beskatningsgrundlag sammenholdt med befolkningstætheden har endvidere vist, at tyndt befolkede kommuner har et væsentlig dårligere beskatningsgrundlag end bymæssigt prægede kommuner. Et generelt tilskud beregnet efter areal pr. indbygger vil derfor ud over en dækning af de merudgifter, der følger af kommunens struktur, virke som et tilskud til udjævning af forskelle i beskatningsgrundlag omtrent på samme måde som et tilskud, der er beregnet direkte på basis af beskatningsgrundlaget.

Ud over areal/indbyggertilskuddet foreslås der fortsat ydet et tilskud gennem indenrigsministeriet til særlig vanskeligt stillede kommuner. En forhøjelse af dette tilskud med de 59 mill. kr., som får reformens første etape til at balancere, vil bidrage til en øget udligning.“

Lovforslaget blev i folketinget behandlet sammen med følgende lovforslag, der alle blev fremsat af regeringen som led i *byrdefor-delingsreformen*:

Forslag til lov om ændring af lov om vurdering af landets faste ejendomme, forslag til lov om ændringer i forskellige lovbestemmelser om statstilskud og refusioner til kommunerne. (Sundhedsvæsenet), forslag til lov om sygehusvæsenet, forslag til lov om ophævelse af lov om statsstøtte til behandling og pleje af tuberkuløse m. m., forslag til lov om ændring af lov om tilskud til de offentlige veje, forslag til lov om ændring af lov om arbejdsanvisning og arbejdsløshedsforsikring m. v. (Bortfald af kommunernes andel i udgifterne til arbejdsløshedsforsikring), forslag til lov om ændring af lov om erhvervs-mæssig uddannelse af ikke-faglærte arbejdere. (Bortfald af kommunernes andel i driftsudgifter), forslag til lov om ændring af lov om beskæftigelse og uddannelse af unge. (Bortfald af kommunernes andel i driftsudgifter m. v.), forslag til lov om ændring af lov om offentlig forsorg. (Ændring af reglerne om refusion samt ændringer som følge af den nye kommunale styrelseslovgivning), forslag til lov om ændring af lov om folkepension. (Ændrede refusionsregler), forslag til lov om ændring af lov om invalidepension m. v. (Ændrede refusionsregler), forslag til lov om ændring af lov om pension og hjælp til enker m. fl. (Ændrede refusionsregler), forslag til lov om ændring af lov om omsorg for invalidepensionister og folkepensionister. (Ændring af reglerne om refusion samt ændringer som følge af den nye kommunale styrelseslovgivning), forslag til lov om ændring af lov om den offentlige sygeforsikring. (Refusion af udgif-

ter til fribefordring m. v.), forslag til lov om ændring af lov om revalidering. (Ændring af reglerne om refusion), forslag til lov om ændring af lov om børne- og ungdomsforsorg. (Ændrede refusionsregler), forslag til lov om ændring af lov om husmoderafløsning og hjemmehjælp. (Ændret refusionsregel), forslag til lov om ændring af lov om skolelærer, forslag til lov om ændring af lov om offentlig skolebepiisning, forslag til lov om amtsrådenes og amtskommunernes overtagelse af skolerådene og skolefondenes opgaver m. v., forslag til lov om ændring af lov om fordeling af udgifterne til offentlige gymnasieskoler og kursus til højere forberedelseseksamen, forslag til lov om ændring af lov om folkeskolen. (Ændring af reglerne om refusion m. v.), forslag til lov om ændring af lov om lønninger m. m. til folkeskolens lærere samt forslag til lov om ændring af lov om fritidsundervisning m. v. (Ændrede refusionsregler m. v.)

Lovforslagene gav anledning til langvarige og til dels skarpe debatter både ved 1., 2. og 3. behandlingerne. Der henvises herom nærmere til Folketingstidende, forhandlingerne sp. 4031-4151 og 5465-5487 (1. beh.), 5154-5177 og 7093-7145 (2. beh.) samt 7315-7333 (3. beh.). Her skal alene anføres, at forslagene fik en velvillig modtagelse af regeringspartiernes ordførere, *Poul Schlüter* (KF), *A. Chr. Andersen* (V) og *Niels Helveg Petersen* (*Samuelson*) (RV), der alle i princippet kunne tilsige lovforslagene deres støtte, om end der var spørgsmål, man ønskede nærmere belyst og diskuteret under udvalgsarbejdet. Derimod kunne ingen af oppositionens ordførere, *Ove Hansen* (S), *Krog Hansen* (SF) og *Sigsgaard* (VS), medvirke til lovforslagenes gennemførelse. Man var af den opfattelse, at forslagene langt fra ville være tilstrækkelige til at skabe den ønskelige udlignende virkning, man advarede imod at give forslagene en uforsvarlig og utilstrækkelig behandling i folketinget, og man fandt, at der ikke blev givet kommunerne en rimelig frist til at udføre det i forbindelse med lovforslagenes gennemførelse nødvendige arbejde.

Det udvalg, hvortil lovforslagene henvistes, afgav den 19. marts delbetænkning over forslag til lov om ændring af lov om vurdering af landets faste ejendomme, forslag til lov om ændring af lov om tilskud til de offentlige veje, forslag til lov om ændring af lov om arbejdsanvisning og arbejdsløshedsforsikring m. v. (Bortfald af kommunernes andel i udgifterne til arbejdsløshedsforsikring), forslag til lov om ændring af lov om erhvervsmæssig uddannelse af ikke-faglærte arbejdere. (Bortfald af kommunernes andel i driftsudgifter) samt forslag til lov om ændring af lov om beskæftigelse og uddannelse af unge. (Bortfald af kommunernes andel i driftsudgifter m. v.).

Under 2. behandling af nævnte lovforslag stillede *Krog Hansen* forslag om at standse behandlingen og henvisse forslagene til fornyet udvalgsbehandling. Dette forslag forkastedes med 72 stemmer mod 50.

I den senere — den 23. maj — afgivne betænkning over de resterende lovforslag fremsattes følgende to mindretalsudtalelser:

„Et *mindretal* (socialdemokratiets medlemmer af udvalget) finder, at forslagene er ude af stand til at realisere den målsætning, som angives. Dette skyldes dels, at forslagene fremsættes, inden man har fundet frem til den endelige fordeling af opgaverne mellem stat, primærkommuner og sekundærkommuner, dels at forslagene ikke fører til de mål, man har sat sig.

Om en kommune kan henføres til en velstående eller økonomisk svag kommune, må afgøres af to forhold, nemlig indkomstgrundlaget og udgiftsbehovet. Udgiftsbehovet er bl. a. afhængigt af den aldersfordeling, en kommune har, og det behov, der eksisterer for anlæg af skoler, institutioner, for byggemodning og boligsikring til nye lejligheder m. v.

Udviklingskommuner vil blive ugunstigere stillet efter vor opfattelse, dersom lovforslagene gennemføres. Indenrigsministerens ændringsforslag vedrørende en særlig udliggning blandt kommunerne i hovedstadsområdet er ganske vist en forbedring, men tilsvarende udjævninger burde overvejes i det øvrige land.

Socialdemokratiet anser en ændring af byrdefordelingen for at være nødvendig, men en forudsætning for at kunne foretage en virkelig omlægning af byrderne er, dels at opgavefordelingen er fastlagt, dels at der gives folketingsudvalget den nødvendige tid til en grundig og dybtgående undersøgelse af de mange problemer, der opstår i forbindelse med omlægningen.

Der har under udvalgsarbejdet ikke været levnet den nødvendige tid, og socialdemokratiet beklager meget, at så betydningsfulde lovforslag, som der her er tale om, skal gennemføres uden en grundig undersøgelse.

Socialdemokratiet har stillet forslag til folketingsbeslutning om, at lovforslagene udskydes, hvorved der ville blive tilvejebragt den nødvendige tid for en omfattende kulegravning af alle problemerne vedrørende byrdefordelingen. Socialdemokratiet må derfor beklage, at partiets forslag til folketingsbeslutning ikke fandt tilslutning.

Et *andet mindretal* (socialistisk folkepartis medlem af udvalget) ønsker at udtale, at det finder regeringens fremgangsmåde ved gennemførelsen af de 19 lovforslag helt uforsvarlig.

Regeringens hensigt med forslagene har været at tilvejebringe en udliggning mellem velstående og økonomisk svagere kommuner. Men beregninger, der er foretaget efter forslagernes fremsættelse af såvel regeringens byrdefordelingsudvalg som af Købstadforeningen, viser, at de byrdeudlignende virkninger af forslagene vil være minimale, og de vanskeligt stillede udviklingskommuner vil ikke få afhjulpet deres vanskeligheder, tværtimod vil flere af dem blive økonomisk dårligere stillet.

Regeringens erklærede hensigter om en byrdeudligning vil således ikke blive opfyldt.

Dertil kommer, at udvalget på den korte tid, der har været

til rådighed, ikke har haft mulighed for en grundig gennemgang af de enkelte lovforslag og de virkninger, som de ændrede refusionsregler må få bl. a. med hensyn til kommunalbestyrelsernes beslutninger om bevillinger til de enkelte formål.

Mindretallet må derfor vende sig mod den alt for hurtige og utilstrækkelige behandling, forslagene har fået i udvalget.

Endvidere ønsker mindretallet at påpege, at en egentlig byrdeudligning kun kan gennemføres efter de retningslinjer, som mindretallet fremførte ved forslagene 1. behandling. Efter disse retningslinjer skal staten opkræve kommuneskatten med samme beskatningsprocent for alle kommuner. Kommunerne skal så månedvis have udbetalt et beløb, der svarer til dækning af den enkelte kommunes udgifter fastsat efter objektive kriterier, først og fremmest den enkelte kommunes befolkningstal, -struktur og -tilvækst. Derudover skal den enkelte kommune have mulighed for opkrævning af et begrænset skattebeløb, eventuelt over grundbeskatningen, til gennemførelse af særlige opgaver, byggende på lokale ønsker. Om udformningen af disse retningslinjer henviser mindretallet endvidere til det ændringsforslag, som socialistisk folkeparti har stillet til lovforslaget om revision af den kommunale inddeling i Århus, Odense og Ålborg byområder.“

Nærværende forslag til lov om generelle tilskud til kommunerne gennemførtes med enkelte af indenrigsministeren stillede ændringsforslag, hvoraf de vigtigste om en midlertidig økonomisk udligningsordning for hovedstadsområdet er omtalt i det foregående. Herudover stillede ministeren ændringsforslag om en fremrykning af tidsfristerne for beregningen af registerfolketal og reguleringspristallet i forbindelse med beregningsarbejdet af tilskuddenes størrelse.

Ved 3. behandling betegnede *J. O. Krag* (S) det forhold, „at disse lovforslag nu passerer gennem folketingets ekspeditionsmaskineri, som så uforsvarligt, at det formentlig er uden sidestykke i dansk parlamentarismes nyere historie“. *Morten Lange* (SF) meddelte, at hans gruppe havde besluttet ikke at deltage i afstemningen om lovforslagene „for derigennem over for regeringen at vise, at et sådant arbejde i folketinget kan tinget ikke være tjent med.“ *Sigsgaard* (VS) betegnede den politik, der blev ført, som „asocial“. — Regeringspartierne ordførere, *Henry Christensen* (V) og den fg. indenrigsminister (*Thestrup*) tilbageviste oppositionens angreb, som man mente gik alt for vidt. Det blev understreget, at lovforslagene også forud for fremsættelsen i folketinget havde været underkastet et meget langt forberedelsesarbejde, og at det til stadighed var blevet fremhævet, at det kun drejede sig om „første etape af løsningen.“

Lovforslaget blev herefter vedtaget med 88 stemmer mod 45 (S, VS og SA).

109. Lov om ændringer i forskellige lovbestemmelser om statstilskud og refusioner til kommunerne. (Sundhedsvæsenet). (Indenrigsminister *Poul Sørensen*). [A. sp. 3393. C. sp. 839].

Skriftlig fremsættelse $22/1$ (F. sp. 3057). 1. beh. $18/2$ (F. sp. 4061). Partiernes ordførere: Ove Hansen, Poul Schlüter, A. Chr. Andersen, Niels Helveg Petersen, Krog Hansen og Sigsgaard. Henvist til samme udvalg som forslag til lov om generelle tilskud til kommunerne, se side 321. Betænkning (B. sp. 2241) afgivet $23/5$. 2. beh. $28/5$ (F. sp. 7093). Henvist til fornyet udvalgsbehandling. Tillægsbetænkning (B. sp. 2331) afgivet $28/5$. 3. beh. $30/5$ (F. sp. 7333). *Loven stadfæstet 4. juni 1969.* (Lovt. nr. 236).

I loven foretages som *led i den samlede omlægning af byrdefordelingen* mellem staten og kommunerne ændring af en række lovbestemmelser om statstilskud til og refusion af kommunernes udgifter til forskellige foranstaltninger på sundhedsvæsenets område.

Loven indebærer, at de nye amtskommuner samt Københavns og Frederiksberg kommuner overtager udgifter fra staten på godt 35 mill. kr. og fra primærkommuner på knap 9 mill. kr. Samtidig overtager staten fra primærkommunerne udgifter på godt 6 mill. kr.

Ved loven *ophæves statsrefusionen* i følgende love:

Lov nr. 138 af 10. maj 1915 om foranstaltninger mod smitsomme sygdommes udbredelse, lov nr. 145 af 12. marts 1918 om foranstaltninger til tuberkulosens bekæmpelse, lov nr. 208 af 19. april 1943 om tillæg til lov nr. 138 af 10. maj 1915 om foranstaltninger mod smitsomme sygdommes udbredelse. (Vaccination mod difteri), lov nr. 321 af 7. juli 1945 om tillæg til lov nr. 138 af 10. maj 1915 om foranstaltninger mod smitsomme sygdommes udbredelse. (Forbud mod badning), lov nr. 236 af 30. april 1946 om lægeundersøgelse af børn, lov nr. 193 af 4. juni 1947 om bekæmpelse af kønssygdomme, lov nr. 67 af 31. marts 1953 om karantæneforanstaltninger mod smitsomme sygdomme, lov nr. 167 af 24. maj 1955 om vaccination mod børnelammelse, lov nr. 79 af 29. marts 1957 om hjemmesygepleje, lov om distriktjordemødre,

jfr. lovbekendtgørelse nr. 242 af 7. juli 1959, samt i lov nr. 200 af 8. juni 1966 om svangerskabshygiejne.

Loven indeholder herudover en række ændringsbestemmelser, der er en følge af de gennemførte ændringer af den kommunale styrelseslovgivning, herunder bestemmelsen i § 20 i lov nr. 225 af 3. juni 1967 om revision af den kommunale inddeling, hvorefter de nye amtskommuner overtager opgaver og udgifter, som ved lov er pålagt amtskommunerne, og de tilsvarende opgaver og udgifter i købstæderne.

Loven træder i kraft den 1. april 1970, således at refusion efter de hidtidige bestemmelser sidste gang ydes på grundlag af de af kommunerne i regnskabsåret 1969-70 afholdte udgifter.

Lovforslaget blev ved 1. behandling og i det udvalg, hvortil det henvistes, behandlet sammen med en lang række lovforslag, som blev fremsat af regeringen som led i byrdefordelingsreformen. Der henvises herom nærmere til omtalen under lov om generelle tilskud til kommunerne, se foranstående sag. — Under udvalgsbehandlingen blev der foretaget enkelte ændringer i det fremsatte lovforslag, bl. a. blev valgperioden for såvel epidemikommissionens som overepidemikommissionens valgte medlemmer i loven om foranstaltninger mod smitsomme sygdommes udbredelse ændret fra 3 til 4 år, svarende til den kommunale valgperiode.

Lovforslaget blev ved 3. behandling vedtaget med 88 stemmer mod 47 (S, VS og SA); 1 medlem (Færøerne) tilkendegav, at han hverken stemte for eller imod.

110. Lov om sygehusvæsenet. (Indenrigsminister *Poul Sørensen*). [A. sp. 3425. C. sp. 849].

Skriftlig fremsættelse $22/1$ (F. sp. 3061). 1. beh. $18/2$ (F. sp. 4061). Partiernes ordførere: Ove Hansen, Poul Schlüter, A. Chr. Andersen, Niels Helveg Petersen, Krog Hansen og Sigsgaard. Henvist til samme udvalg som forslag til lov om generelle tilskud til kommunerne, se side 321. Betænkning (B. sp. 2241) afgivet $23/5$. 2. beh. $25/5$ (F. sp. 7094). Henvist til fornyet udvalgsbehandling. Tillægsbetænkning (B. sp. 2331) afgivet $28/5$. 3. beh. $30/5$ (F. sp. 7334). *Loven stadfæstet 4. juni 1969.* (Lovt. nr. 237).

Loven er i første række en følge af *kommunalreformen* og den hermed sammenhængende *omlægning af byrdefordelingen* mellem staten og kommunerne og har i vid udstrækning karakter af en tilpasning af den gældende sygehuslov til disse reformer.

Ifølge § 20 i lov nr. 225 af 3. juni 1967 om revision af den kommunale inddeling overtager de nye amtskommuner umiddelbart ved deres etablering bl. a. de opgaver og udgifter, som ved lov er pålagt de eksisterende amtskommuner, og de tilsvarende opgaver og udgifter i købstæderne. Dette indebærer, at de opgaver, der efter den gældende sygehuslov er pålagt købstadkommunerne og de eksisterende amtskommuner, med virkning fra 1. april 1970 overtages af de nye amtskommuner, hvilket nødvendiggør en tilpasning af en række af den gældende lovs bestemmelser.

Som led i omlægningen af byrdefordelingen mellem staten og kommunerne indeholder loven en *nedsættelse af statens årlige tilskud* til kommunens udgifter til drift af sygehuse *fra 65 til 35 pct.* af kommunernes nettoudgifter til sygehusvæsen.

Endvidere inddrager loven kommunernes udgifter til drift af undersøgelsesambulatorier for lungesygdomme under de tilskudsberettigende sygehusudgifter. Bestemmelsen herom er en følge af ophævelsen af „tuberkulosestøtteloven“, jfr. nærmest følgende sag.

Herudover indeholder loven enkelte nye bestemmelser, f. eks. om nedsættelse af amtskommunale sygehusudvalg (§ 2) og om sygehusplanlægning (§ 4).

Lovforslagets § 4 undergik under behandlingen i folketinget en del ændringer og fik i sin endelige affattelse følgende ordlyd:

„§ 4. Indenrigsministeriet udfærdiger efter forhandling med sygehusrådet vejledende retningslinjer for planlægning af sygehusvæsenets fremtidige udbygning.

Stk. 2. Det påhviler hver kommune at udarbejde en plan for løsningen af kommunens sygehusopgaver og at revidere planen i det omfang, udviklingen gør det påkrævet. Planen og revisioner af denne skal godkendes af indenrigsministeren efter indstilling fra sygehusrådet.

Stk. 3. Væsentlige ændringer i en kommunes sygehus-

væsen, der ikke er forudsat i en i henhold til stk. 2 godkendt plan, herunder udbygning af sygehusvirksomhed ved oprettelse af nye specialafdelinger, skal godkendes af indenrigsministeren efter indstilling fra sygehusrådet.“

Ved ændringerne blev det bl. a. præciseret, at *sygehusrådet* får en væsentlig indflydelse på de planlægningsfunktioner, bestemmelsen omfatter. Endvidere blev paragraffens stk. 3 gjort mindre detaljeret, idet ordene „nedlæggelse og væsentlig indskrænkning af sygehusvirksomhed samt“ og ordene „eller iværksættelse af specielle undersøgelser og behandlinger, som stiller særlige krav til udstyr og erfaring“ udgik af bestemmelsen.

Loven træder i kraft den 1. april 1970. Ved lovens ikrafttræden ophæves lov nr. 153 af 31. maj 1961 om sygehusvæsenet, som ændret ved lov nr. 195 af 14. juni 1962.

Lovforslaget blev ved 1. behandling og i det udvalg, hvortil det henvistes, behandlet sammen med en lang række lovforslag, der blev fremsat af regeringen som led i byrdefordelingsreformen. Der henvises herom nærmere til omtalen under lov om generelle tilskud til kommunerne, se side 321. Her skal alene anføres, at 1. behandlingen gav anledning til en række kritiske bemærkninger, specielt for så vidt angik de betydelige beføjelser, der efter lovforslaget var tillagt indenrigsministeriet og sundhedsstyrelsen.

Under udvalgsarbejdet blev der herefter foretaget en del ændringer i lovforslaget, hvoraf ændringen af § 4 er omtalt foran. Herudover skal følgende ændringer omtales her:

De i lovforslagets § 7 indeholdte betalingsprincipper, hvorefter der blev fastslået en pligt for kommunerne til at afholde udgifterne ved den nødvendige sygehusbehandling af kommunens borgere, når denne finder sted på fremmede sygehuse, udgik af lovforslaget som værende overflødige.

Efter lovforslagets § 8 var der pålagt kommunerne og de private personer eller institutioner, der driver sygehuse, pligt til at afgive beretning om virksomheden på sygehuse efter nærmere af sundhedsstyrelsen fastsatte regler. Denne formulering blev ændret således, at der — i overensstemmelse med gældende retstilstand — alene skal afgives beretning om den *lægelige* virksomhed.

Endvidere blev sygehusrådets medlemstal udvidet, idet det under hensyn til, at det kommunale sygehusvæsen i stadig stigende omfang inddrages i såvel uddannelsen af læger som undervisningen af lægestuderende, samt til, at planlægningen af sygehusvæsenets fremtidige udbygning også vil omfatte rigshospitalets forhold, blev vedtaget, at også undervisningsministeren udpeger 1 medlem. Endvidere blev det bestemt, at også Frederiksberg kommune udpeger 1 medlem, således at alle sygehusejende kommuner herved vil være repræsenteret i sygehusrådet.

Med henblik på at bringe sygehusrådets funktionsperiode i overensstemmelse med den kommunale valgperiode blev funktionsperioden ændret fra 6 til 4 år.

Som følge af byrdefordelingsreformen vil amtskommunerne i begyndelsen af regnskabsåret 1970-71 få et likviditetsmæssigt underskud. Dette problem er søgt løst gennem en fremrykning af udbetalingen af det foreløbige sygehus tilskud for 1970-71, der ellers skulle have været udbetalt med $\frac{1}{4}$ i begyndelsen af hvert kvartal. Efter loven fremrykkes udbetalingen, således at der i april måned 1970 udbetales $2\frac{1}{4}$ kvartals rate, i juli måned 1970 $\frac{3}{4}$ kvartals rate, i oktober måned 1970 $\frac{1}{2}$ kvartals rate og i januar måned 1971 $\frac{1}{2}$ kvartals rate.

Ved 3. behandling blev lovforslaget vedtaget med 88 stemmer mod 47 (S, VS og SA); 1 medlem (Færøerne) tilkendegav, at han hverken stemte for eller imod.

111. Lov om ophævelse af lov om statsstøtte til behandling og pleje af tuberkuløse m. m. (Indenrigsminister *Poul Sørensen*). [A. sp. 3457. C. sp. 845].

Skriftlig fremsættelse $\frac{22}{1}$ (F. sp. 3061). 1. beh. $\frac{18}{2}$ (F. sp. 4061). Partiernes ordførere: Ove Hansen, Poul Schlüter, A. Chr. Andersen, Niels Helveg Petersen, Krog Hansen og Sigsgaard. Henvist til samme udvalg som forslag til lov om generelle tilskud til kommunerne, se side 321. Betænkning (B. sp. 2241) afgivet $\frac{23}{5}$. 2. beh. $\frac{28}{5}$ (F. sp. 7094). Henvist til

forny et udvalgsbehandling. Tillægsbetænkning (B. sp. 2331) afgivet ²³/₅. 3. beh. ³⁰/₅ (F. sp. 7334). *Loven stadfæstet 4. juni 1969.* (Lovt. nr. 235).

Loven ophæver lov nr. 65 af 7. marts 1952 om statsstøtte til behandling og pleje af tuberkulose m. m., som ændret ved senere love.

Loven træder i kraft den 1. april 1970.

Lovforslaget blev i Folketinget fremsat sammen med forslag til lov om sygehusvæsenet, jfr. nærmest foregående sag.

Ved lovforslagets fremsættelse anførte *indenrigsministeren* følgende:

„Antallet af tuberkulosetilfælde er i dag betydelig mindre end tidligere. Tuberkulosen regnes ikke længere for en folkesygdom, og behandlingen af patienter med tuberkulose finder i dag i stigende omfang sted på de almindelige sygehuse på linje med behandlingen af andre sygdomme. Da de særlige tilskudsregler i loven tilmed giver anledning til administrativt besvær, har man fundet tiden inde til at søge disse ophævet.

Med lovforslagets gennemførelse vil de særlige statsanerkendelser af tuberkuloseinstitutioner og -stationer bortfalde, ligesom statsstilskuddet pr. sygedag til disse tuberkuloseinstitutioner vil ophøre. Det er dog stadig hensigten på de årlige finanslove at søge bevilling til dækning af underskuddet ved driften af visse private tuberkuloseinstitutioner. Endvidere vil lovforslagets gennemførelse betyde, at der efter den 1. april 1970 ikke længere vil blive ydet statstilskud til tuberkulosestationerne til dækning af halvdelen af udgifterne ved deres virksomhed. I stedet herfor stilles der — som nævnt — i forslaget til sygehusloven forslag om, at stationernes udgifter som led i omlægningen af byrdefordelingen mellem staten og kommunerne inddrages under de udgifter, der er tilskudsberettigede efter sygehusloven.“

Lovforslaget blev ved 1. behandling, og i det udvalg hvortil det henvistes, behandlet sammen med yderligere en lang række lovforslag, der blev fremsat af regeringen som led i byrdefordelingsreformen. Der henvises herom nærmere til omtalen under lov om generelle tilskud til kommunerne, side 321.

Lovforslaget blev ved 3. behandling vedtaget med 88 stemmer mod 47 (S, VS og SA); 1 medlem (Færøerne) tilkendegav, at han hverken stemte for eller imod.

112. Lov om tilbudspligt. (Indenrigsminister *Poul Sørensen*). [A. sp. 4433. C. sp. 955].

Skriftlig fremsættelse $14/3$ (F. sp. 4777). 1. beh. $15/4$ (F. sp. 5631). Partiernes ordførere: Kaj Andresen, Poul Schlüter, Ib Thyregod, Amtoft, Gert Petersen og Sigsgaard. Henvist til udvalg på 17 medlemmer (Poul Schlüter, Asger Jensen, Stetter [formand], H. C. Toft, Ib Thyregod [næstformand], Henry Christensen, Hauch, Bernhard Baunsgaard, Amtoft, Skovmand, Kaj Andresen, Ove Hansen, Hans Hækkerup, Kampmann, K. Axel Nielsen, Chr. Thomsen og Gert Petersen). Betænkning (B. sp. 2169) afgivet $22/5$. 2. beh. $3/6$ (F. sp. 7474). Henvist til fornyet udvalgsbehandling. Tillægsbetænkning (B. sp. 2961) afgivet $3/6$. 3. beh. $6/6$ (F. sp. 7762). *Loven stadfæstet 18. juni 1969.* (Lovt. nr. 328).

Under behandlingen i folketingssamlingen 1962-63 af forslag til lov om kommuners forkøbsret til fast ejendom samt støtte til kommuners jordkøb blev det fra alle sider i det nedsatte folketingsudvalg anerkendt, at der inden for områder, hvor byudvikling foregår eller kan forventes at ville finde sted, må sikres kommunerne mulighed for at erhverve jord i tide — også for derved at hindre en ublu jordspekulation.

Under drøftelserne af det nævnte lovforslag og efter forslagets bortfald ved folkeafstemningen den 25. juni 1963 blev der peget på det ønskelige i, at det blev overvejet, om man ved indførelse af en tilbudspligt på mindre indgribende vis end ved pålæggelse af forkøbsret ville kunne tilgodese den offentlige interesse i, at vedkommende kommunalbestyrelse får lejlighed til at komme i realitetsforhandlinger om ejendomme, der ønskes afhændet. Ud fra sådanne overvejelser er der i nærværende lov, der er et led i det samlede kompleks af regeringens jordlove, udformet en ordning, hvorefter *ejere* af fast ejendom beliggende inden for områder, hvor det er af særlig interesse for kommunerne at fremme udbuddet af byggemodnet jord, *skal tilbyde ejendommen til vedkommende kommune, inden ejendommen kan afhændes til anden side.*

Forskellen mellem forkøbsret og tilbudspligt består i, at den berettigede i henhold til forkøbsretten kan bryde ind i en

afsluttet handel om en ejendom og kræve ejendommen overdraget til sig på de aftalte vilkår, medens den foreslåede tilbudspligt indebærer, at en ejer skal tilbyde ejendommen til kommunen, forinden han kan sælge til anden side.

Da hensigten med reglerne om tilbudspligt først og fremmest er at sikre kommunerne en mulighed for på så tidligt et tidspunkt som muligt at erhverve den *landbrugsjord*, der skal indgå i den bymæssige udvikling, indeholder loven en udtrykkelig begrænsning med hensyn til, hvilke områder der kan komme ind under tilbudspligtsreglerne.

Bestemmelsen i lovens § 1, stk. 1, begrænser *kredsen af ejendomme*, der umiddelbart omfattes af tilbudspligten gennem 2 kriterier: *ejendommens størrelse* og *ejendommens beliggenhed*. Tilbudspligten omfatter ejendomme med et areal på 6.000 m² eller derover.

Afgrænsningen efter ejendommens beliggenhed er som foran nævnt foretaget ud fra det synspunkt, at tilbudspligten bør begrænses til de områder, hvor det fra et samfundsmæssigt synspunkt er særligt betydningsfuldt, at kommunerne får mulighed for at erhverve landbrugsjord til bymæssig udvikling. Tilbudspligten omfatter derfor ejendomme af den nævnte størrelse, beliggende i *byzonearealer* i landets nu 42 byudviklingsområder, jfr. loven om by- og landzoner § 2, stk. 1, nr. 1 og 2. Der er her tale om arealer, som gennem en planlægning er udset til at modtage bymæssig bebyggelse inden for en 15-års periode fra udviklingsplanens ikrafttræden. De udlagte arealer skulle omfatte mere end dobbelt så meget jord, som efter prognoser kan påregnes anvendt til byformål i 15-års perioden.

Da der imidlertid *også uden for disse områder* kan være behov for, at kommunen aktivt medvirker ved forsyningen med jord, og da der under alle omstændigheder er en samfundsmæssig interesse i, at kommunerne med henblik på en byudvikling på lidt længere sigt kommer i besiddelse af jord på et tidspunkt, hvor omfattende prisstigninger endnu ikke har fundet sted, indeholder § 1, stk. 2, en regel om, at tilbudspligtsreglerne kan finde anvendelse i hele eller en del af kommunens område på ejendomme med et areal på 6.000 m² eller der-

over beliggende uden for byudviklingsområdernes byzonearealer ved en bestemmelse af indenrigsministeren efter indstilling herom fra kommunalbestyrelsen. Reglen er anset for nødvendig for at undgå, at den enkelte kommunalbestyrelse via reglerne om tilbudspligt søger at foregribe andre myndigheders (f. eks. et byudviklingsudvalgs eller boligministeriets) afgørelser med hensyn til den fysiske planlægning.

Stk. 1 og 2 angiver tillige det *formål*, hvortil kommunerne kan erhverve ejendomme i medfør af loven, nemlig til fremme af en hensigtsmæssig byudvikling, herunder falder ikke alene bebyggelsesformål, men også fremskaffelse af arealer til grønne områder m. v. i forbindelse med bysamfundet.

Bestemmelserne om tilbudspligt *finder* ifølge § 2 *ikke anvendelse* ved overdragelse til

1. staten,
2. den hidtidige ejers ægtefælle eller en person, der er beslægtet eller besvogret med den hidtidige ejer i ret op- eller nedstigende linje eller i hans sidelinje så nær som søskende eller disses børn,
3. en person, når den erhvervede ejendom forenes med en eller flere landbrugsejendomme i henhold til bestemmelserne i landbrugsloven, eller når det erhvervede areal sammenlægges med en landbrugsejendom.

Ifølge lovens § 3 kan tilbudspligten *ikke gøres gældende*, hvis det under hensyn til *forholdet mellem ejeren og erhververen, vilkårene for eller omstændighederne ved overdragelsen*, vil være *ubilligt*, at ejendommen skal tilbydes kommunen.

Da man her står over for en afvejelse af hensynet til kommunens jordpolitiske og planlægningsmæssige interesser og hensyn af f. eks. personlig eller erhvervsøkonomisk karakter, må der træffes konkret afgørelse i den enkelte sag. Afgørelsen af sådanne spørgsmål er henlagt til et *nævn* sammensat af repræsentanter for de organisationer, der typisk vil være bærere af modstående interesser i sådanne sager. Da hensigten med regler om en tilbudspligt er at opnå, at kommunalbestyrelsen altid vil komme ind i forhandlingerne om salg af en fast ejendom

i kommunen, må reglerne være udformet på en sådan måde, at den af loven anordnede forhandling mellem ejeren og kommunalbestyrelsen så vidt muligt falder i tråd med den almindelige prisdannelsesproces og ikke fremmer en prisstigningstendens.

Reglerne om tilbudspligt hindrer ikke, at ejeren af en ejendom, der er omfattet af reglerne, kan indlede uforpligtende forhandlinger med kommunalbestyrelsen for at finde frem til en købesum, som kan tilfredsstille begge parter, uden at ejeren af den grund bliver forpligtet til at sælge sin ejendom. Ønsker ejeren at sælge sin ejendom uden på uformelt grundlag at kunne komme overens med kommunen, må ejeren fremtvinge de videre forhandlinger ved at afgive et bindende tilbud til kommunen. Selv om man skal tilgodese ejerens ret til at tage sit udgangspunkt i et optimistisk prisforlangende, må man dog sikre, at det ikke bliver urealistisk og derved alene en formel disposition.

Det er derfor i § 4, stk. 1 bestemt, at *vilkårene* i ejerens tilbud til kommunen *skal kunne opfyldes* af kommunen. Denne bestemmelse suppleres af dansk rets almindelige regler om omgåelse, således at selv et vilkår, der i og for sig kan opfyldes af en kommune, kan bevirke, at ejerens tilbud ikke tillægges virkning efter loven. Som eksempel kan nævnes et vilkår om, at ejendommen ikke må eller kun må anvendes til et bestemt formål, f. eks. opførelse af énfamiliehuse.

Dernæst er i § 4, stk. 3, ejerens tilbud til kommunen gjort bestemmende for, på hvilke vilkår han i et derpå følgende tidsrum af 8 måneder kan afhænde ejendommen til anden side.

Såfremt kommunalbestyrelsen er interesseret i at erhverve ejendommen, men finder, at prisen er sat for høj, må man forlange, at kommunalbestyrelsen på sin side afgiver et tilbud om køb af ejendommen, og man må da tilsikre ejeren, at kommunens tilbud er realistisk og dermed udtryk for, at kommunen er villig til at betale ejendommens virkelige værdi.

I paragraffens stk. 2 foreskrives derfor, at ejeren, når kommunalbestyrelsen gennem afgivelse af tilbud erklærer sig interesseret i at erhverve ejendommen til kommunen, er berettiget til at forlange ejendommen overtaget af kommunen mod

taksation, uden at han dog på sin side er forpligtet til at sælge, forinden han kender taksationsbeløbets størrelse.

Mener ejeren sig efter at have fået kendskab til taksationen i stand til at sælge ejendommen til anden side på bedre vilkår, kan han undlade at kræve kommunens overtagelse af ejendommen; men han må i så fald betale taksationsomkostningerne.

Er ejeren ikke i stand til at afhænde ejendommen til den pris, han har forlangt af kommunen, er han naturligvis berettiget til at indlade sig i forhandlinger med kommunen om salg på ændrede vilkår, og i praksis vil han i løbet af kort tid være i stand til at fremtvinge en handel til den højeste pris, som han har mulighed for at opnå til anden side ved 8-måneders fristens udløb.

Ved en ordning som den skitserede opnår man, at kommunerne kommer ind i handelsforhandlinger om ejendomme, der bliver til salg, at ejerens tilbud ikke vil blive urealistisk, da han i 8 måneder er bundet til sit tilbud som undergrænse for, hvad han kan sælge til anden side, og at på den anden side kommunens interesse vil være reel og dens tilbud ikke urealistisk, idet kommunen ved at afgive erklæring om sin interesse i ejendommen binder sig til at overtage denne til den ukendte taksationssum, uden at ejeren på sin side bliver bundet af taksationen.

Der kan måske opstå vanskeligheder ved at sammenligne salgsvilkårene i kommunens modtilbud til ejeren med de vilkår, han opnår ved en afhændelse til anden side i den periode, han efter stk. 3 er bundet til ikke at sælge på lempeligere vilkår. Allerede noget ændrede vilkår med hensyn til forrentningen og afviklingen af et sælgerpantebrev vil, selv om salgssummen er uændret, kunne fremkalde tvivl om, hvorvidt vilkårene er lempeligere. Et lignende spørgsmål opstår, hvis det for at gennemføre en sammenligning er nødvendigt at omsætte et salgsvilkår til et pengebeløb. Det forudsættes efter loven, at en sådan tvivl skal afgøres af domstolene under et civilt søgsmål.

Med henblik på den situation, at et salg camoufleres som en overtagelse af ejendommen ved *tvangsauktion* af en pant- eller udlægshaver, er det i § 6 bestemt, at kommunalbestyrelsen skal

have meddelelse om tvangsauktion over ejendomme, der er undergivet reglerne om tilbudspligt.

Hvis bestemmelserne om tilbudspligt søges omgået ved *aftaler om brugsforhold eller andre retshandler* eller i forbindelse med en *panthavers overtagelse* af den pantsatte ejendom til brugelighed, kan kommunen ifølge § 8 kræve ejendommen overdraget til sig mod et vederlag, der i mangel af enighed mellem parterne herom, fastsættes ved taksation af de i lov om bestyrelsen af de offentlige veje omhandlede taksationsmyndigheder.

Tilsvarende retsvirkninger som nævnt foran indtræder, når en ejendom er overdraget under tilsidesættelse af reglerne om tilbudspligt.

Loven træder i kraft samtidig med loven om by- og landzoner, d. v. s. den 1. januar 1970.

Lovforslaget fik ved 1. behandling i folketinget en gennemgående velvillig modtagelse, men der blev dog fra *oppositionens* side taget forbehold og fremsat kritik over for enkelte dele af lovforslaget, jfr. nærmere nedenfor.

Lovforslaget henvistes til behandling i et udvalg, som i betænkningen henstiller til regeringen, at man i tiden efter lovforslagets gennemførelse nøje følger lovens virkninger og specielt er opmærksom på, hvorledes kommunernes finansieringsbehov udvikler sig som følge af tilbudspligten.

Et *flertal* (det konservative folkeparti, venstre og det radikale venstres medlemmer af udvalget) indstillede lovforslaget til *vedtagelse* med en enkelt af ministeren foreslået ændring, hvorved det blev præciseret, at der efter udløbet af de to perioder på 8 måneder på ny hviler tilbudspligt på vedkommende ejendom.

Et *mindretal* (socialdemokratiets og socialistisk folkepartis medlemmer af udvalget) fandt efter de i udvalget stedfundne forhandlinger, „at forslaget er utilstrækkeligt til at løse sin egentlige opgave, at fremskaffe de nødvendige arealer til kommunens byudvikling” og udtaler videre:

„Mindretallet kan ikke tiltræde den af den fungerende indenrigsminister givne fortolkning af forslagets § 1, stk. 1.

Det er mindretallets opfattelse, at § 1, stk. 1, må fortolkes derhen, at der ved lovens ikrafttræden pålægges alle ejendomme på 6.000 m² og derover i byzone en tilbudspligt over for kommunen, og at intet af disse tilbudspligtige ejendommers areal kan afhændes, uden at tilbudspligten bliver effektiv.

En tilbudspligtslov, hvorefter der kan frasælges arealer på under 6.000 m² frit, vil overhovedet ikke få den tilsigtede virkning.

Mindretallet har imidlertid ikke kunnet få tilslutning til sine synspunkter.

Med de oplysninger, der foreligger for udvalget om, at købstadsforeningens undersøgelse har opgjort det kommunale behov i de kommende år for midler til byggemodning og arealerhvervelser skønsmæssigt til 750 mill. kr. pr. år, finder mindretallet det helt nødvendigt, at der fra statens side stilles et meget betydeligt beløb til rådighed til udlån til arealerhvervelser, især til udviklingskommunerne. Uden sådanne finansieringsmuligheder vil forslaget ikke kunne virke efter sin hensigt. Mindretallet har imidlertid ikke kunnet få tilslutning til, at der i forbindelse med lov om tilbudspligt skete en væsentlig forøgelse af udlånsrammen i statens bolig- og byggefond.

Mindretallet finder i øvrigt, at forslaget må vurderes i sammenhæng med de øvrige jordlovsforslag, og kan derfor ikke medvirke til forslagets gennemførelse.“

Ministerens fortolkning af § 1 samt spørgsmålet om mulig omgåelse af reglerne om tilbudspligt er omtalt i følgende notat, der er optaget som bilag til betænkningen:

„Ifølge lovforslagets § 1 omfatter tilbudspligten ejendomme (d. v. s. jorder, som i matriklen er anført under ét matrikelnummer, og jorder, som i matriklen er anført under flere matr.nr., når jorderne udgør en landbrugsejendom eller i øvrigt ifølge notering i matriklen og tingbogen skal holdes forenet, jfr. § 1, stk. 2 a og b, nr. 1 og 3, i lov om udstykning og sammenlægning m. m. af faste ejendomme) med et areal på 6.000 m² eller derover, der ved en byudviklingsplan er udlagt som byzone, eller som er beliggende i andre områder, hvor reglerne om tilbudspligt skal finde anvendelse efter indenrigsministerens bestemmelse i medfør af forslagets § 1, stk. 2.

Bestemmelserne om tilbudspligt vil herefter omfatte alle ejendomme i nævnte områder, som ved lovens ikrafttræden eller på tidspunktet for indenrigsministerens beslutning om anvendelse af tilbudspligtsreglerne i vedkommende område har et areal på 6.000 m² eller derover. Bestemmelserne vil endvidere omfatte ejendomme i de nævnte områder, der efter lovens ikrafttræden eller efter, at indenrigsministeren i medfør af § 1, stk. 2, har truffet beslutning om lovens anvendelse, ved sammenlægning m. v. opnår et areal på 6.000 m² eller derover.

Derimod omfatter loven ikke ejendomme med et areal på under 6.000 m² heller ikke ejendomme på under 6.000 m², der er udstykket fra ejendomme, som ifølge foranstående er omfattet af bestemmelserne om tilbudspligt.

Det er tidligere anført, at der formentlig kun i undtagelsestilfælde vil forekomme forsøg på omgåelse af reglerne om tilbudspligt, jfr. besvarelsen af udvalgets spørgsmål 1.

Såfremt der ved en aftale om fast ejendom foreligger omgåelse af bestemmelserne om tilbudspligt, kan kommunen kræve ejendom-

men overdraget til sig i medfør af bestemmelsen i lovforslagets § 8, stk. 1. Kommunens krav forudsættes gennemført ved anlæg af rets-sag, hvorunder kommunen ved bevisførelse må søge tilvejebragt den fornødne dokumentation for sin påstand om omgåelse.

Det er vanskeligt på forhånd at skitsere situationer, hvor en kommunalbestyrelse må nære begrundet mistanke om, at der fore-ligger forsøg på omgåelse af reglerne om tilbudspligt. Kommunal-bestyrelsens kendskab til lokale forhold kan også på dette punkt have væsentlig betydning. Som eksempel kan måske nævnes, at en ejer af en fast ejendom udstykker denne i parceller til parcelhusbe-byggelse og afhænder samtlige parceller til samme køber. Stærkere ville forholdet fremtræde, hvis de udstykkede parceller har en stør-relse på lige under 6.000 m². Ved en sådan udstykning kan spørgs-målet om omgåelse tillige opstå, selv om ejeren ikke umiddelbart foretager skridt med henblik på afhændelse af parceller (eller dele af parceller).“

Ved 2. behandling blev ministerens fortolkning af § 1 skarpt kritiseret af *Kaj Andresen* (S) og *Gert Petersen* (SF), der begge mente, at tilbudspligten formentlig ville blive en „skueret“, dels som følge af farerne for omgåelse, dels fordi „der heller ikke bag loven sættes lånemidler i større omfang ind til finansiering af jordkøbene“. *Sigs-gaard* (VS) og *Kai Moltke* (u.p.) fandt ligeledes, at lovforslaget var ganske utilstrækkeligt, og kunne tilslutte sig mindretalsudtalelsen i betænkningen. Derimod var *Poul Schlüter* (KF), *Ib Thyregod* (V) og *Amtoft* (RV) alle enige i den af ministeren givne fortolkning. „Meningen med lovforslaget er at give kommunerne mulighed for at føre en mere aktiv jordpolitik — — ikke af kommunerne skal have en slags udstykningsmonopol.“

Ved 3. behandling oplyste *Fanger* (KF), at han ikke kunne med-virke til lovforslagets gennemførelse, da det efter hans opfattelse vil give anledning til en masse unødvendig administration og for-sinkelser af alle køb og salg af ejendomme. Forslaget blev herefter vedtaget med 87 stemmer mod 1 (Fanger); 72 medlemmer (S, SF, VS og SA) tilkendegav, at de hverken stemte for eller imod.

113. Forslag til lov om ændring af valgretsalderen til folketinget. (Indenrigsminister *Poul Sørensen*). [A. sp. 1523. C. sp. 971].

Skriftlig fremsættelse ⁶/₁₁ (F. sp. 1371). I. beh. ¹³/₁₁ (F. sp. 1598). Partiernes ordførere: Tastesen, H. C. Toft, Kofoed, Samuelsen, Poul Dam, Sigsgaard og Kai Moltke. Henvist til

udvalg på 17 medlemmer (H. C. Toft, Stæhr Johansen [formand], Hanne Budtz, Simonsen, Kofoed, Henry Christensen [næstformand], Merete Bjørn Hanssen, Samuelsen, Bilgrav-Nielsen, Nordqvist, Tastesen, Jørgen Peder Hansen, Hans Hækkerup, Niels Matthiasen, K. Axel Nielsen, Børge Schmidt og Poul Dam). Betænkning (B. sp. 2655) afgivet ²⁹/₅. 2. beh. ⁴/₆ (F. sp. 7710). 3. beh. ⁶/₆ (F. sp. 7747).

Det vedtagne lovforslags indhold er, at *valgretsaldere* til *folketinget* fastsættes til 18 år.

Lovforslaget gik i sin oprindelige form ud på en nedsættelse af valgretsaldere til 20 år.

Baggrunden for den foreslåede nedsættelse var dels, at valgretsaldere i de øvrige nordiske lande var blevet nedsat til 20 år (efter en rekommandation fra Nordisk Råd) og dels, at myndighedsaldere i de nordiske lande nu også søgtes nedsat til 20 år, idet regeringen fandt, at myndighedsalder og valgretsaldere burde være sammenfaldende.

Ved 1. behandlingen i folketinget gik alle ordførere ind for en nedsættelse af valgretsaldere. Der var derimod delte meninger om, hvorvidt den — som af regeringen foreslået — skulle nedsættes til 20 år, eller om man allerede nu skulle fastsætte den til 18 år.

Ordførerne for *socialdemokratiet*, *socialistisk folkeparti* og *venstre-socialisterne* samt *Kai Moltke* (socialistisk arbejdsgruppe) gik klart ind for nu at gennemføre 18 års valgret.

Lige så klart gik det konservative folkepartis og venstres ordførere ind for regeringens forslag om 20 års valgret, idet de dog bemærkede, at enkelte medlemmer i deres gruppe var tilhængere af 18 års valgret nu.

Samuelsen (RV) understregede, at der var delte meninger i hans parti. Selv var han ikke betænkelig ved nu at indføre 18 års valgret, men han kunne acceptere, at man først forsøgte med 20 år også under hensyn til den usikkerhed der var forbundet med resultatet af den folkeafstemning, som efter grundloven skulle finde sted efter lovens vedtagelse.

Også *Hertling* (Grønland) kunne personligt gå ind for 18 års valgret, men ville stemme for regeringens forslag, hvilket ville give mulighed for gennem et arbejde i Grønland at søge skabt de nødvendige forudsætninger hos den grønlandske ungdom.

I udvalget stillede et *flertal* (socialdemokratiets, det radikale venstres og socialistisk folkepartis medlemmer af udvalget samt Simonsen) ændringsforslag, hvorved valgretsaldere til folketinget foresloges fastsat til 18 år.

Herefter indstillede nævnte *flertal* lovforslaget til *vedtagelse* med disse ændringer.

Et *mindretal* (venstres medlemmer af udvalget samt H. C. Toft, Stæhr Johansen og Hanne Budtz) indstillede lovforslaget til *vedtagelse uændret*.

Ved 2. behandling blev der stemt om ændringsforslagene ved *navneopråb*, og det af flertallet stillede ændringsforslag blev vedtaget med 103 stemmer mod 65.

Ved 3. behandling anbefalede venstres og det konservative folkepartis ordførere, at der stemtes nej til 18 års valgret, mens det radikale venstres ordfører på størstedelen af gruppens vegne sammen med de øvrige ordførere, anbefalede en valgretsalder på 18 år. Lovforslaget vedtoges med 101 stemmer mod 66.

Folkeafstemningen om bestemmelsen om valgretsalderen, jfr. grundlovens § 29, stk. 2, fandt sted den 24. juni 1969 og fik til resultat, at *lovforslaget bortfaldt*. Se iøvrigt om folkeafstemningen side 44.

114. Lov om ændring af lov om kommunale valg. (Indenrigsminister *Poul Sørensen*). [A. sp. 2187. C. sp. 419].

Skriftlig fremsættelse ²⁷/₁₁ (F. sp. 1915). 1. beh. ¹⁵/₁ (F. sp. 2752). Partiernes ordførere: Thomas Have, Vestergaard Poulsen, Jens Chr. Christensen, Samuelsen og Krog Hansen. Henvist til udvalg på 17 medlemmer (Vestergaard Poulsen, Asger Jensen, Stæhr Johansen [formand], Poul Schlüter, Jens Chr. Christensen, A. Chr. Andersen [næstformand], Holger Hansen, Samuelsen, Rigmor Christensen, Martin Pedersen, Thomas Have, Camre, Gorrsen, Ove Hansen, Hans Hækkerup, Peter Jørgensen og Krog Hansen). Betænkning (B. sp. 793) afgivet ¹⁴/₃. 2. beh. ²⁵/₃ (F. sp. 5178). 3. beh. ²⁷/₃ (F. sp. 5307). *Loven stadfæstet 18. april 1969.* (Lovt. nr. 168).

Loven, hvorved der foretages ændringer i lov om kommunale valg, jfr. lovebekendtgørelse nr. 455 af 21. december 1965, er en følge af den nye lov om kommunernes styrelse (lov nr. 223 af 31. maj 1968), idet den i første række indfører *ensartede regler* for de nuværende købstadkommuner og sognekommuner *med hensyn til de kommunale valgs afholdelse*.

Afstemningstiden er i loven fastsat til at skulle finde sted uden afbrydelse i tiden fra kl. 9 til kl. 21. Under lovforslagets

behandling i folketinget blev denne regel imidlertid suppleret med en bestemmelse om, at kommunalbestyrelsen i kommuner med under 6.000 indbyggere kan bestemme, at afstemningen kan afbrydes mellem kl. 13 og kl. 15, ligesom den kan bestemme, at afstemningen afsluttes kl. 20.

Loven fastsætter, at alle spørgsmål om oprettelse og nedlæggelse af afstemningsområder afgøres af kommunalbestyrelsen, uden at disse spørgsmål kan indbringes for en højere myndighed. I henhold til lovforslaget skulle indenrigsministeren være rekursmyndighed.

Loven ophæver de i den kommunale valglov indeholdte regler om valg af *kommunale revisorer*, idet denne form for revision er bortfaldet ved loven om kommunernes styrelse.

Om de ændringer, der ikke er en følge af den nye styrelseslovgivning, skal følgende anføres:

I grundlovens § 32 indeholdes en bestemmelse om, at folketingsmandaterne i intet tilfælde bortfalder, før nyvalg har fundet sted. Man har med denne bestemmelse villet sikre sig imod, at der opstår en folketingsløs periode, og i lighed hermed er i nærværende lov indsat bestemmelser, hvorefter *ej heller de kommunale mandater bortfalder, før nyvalg har fundet sted*. Der skabes derved sikkerhed for, at også de kommunale råd kan fortsætte deres virksomhed, dersom nyvalg til rådene ikke vil kunne afholdes på grund af særlige omstændigheder.

For at sikre en mere ensartet bedømmelse af straffes betydning for personers valgbarhed til kommunale råd henlagdes disse spørgsmål ved den seneste ændring af valgloven til et valgbarhedsnævn, der fik til opgave at træffe afgørelse med hensyn til fortabelse af valgbarhed på grund af straf for valgte kandidater og medlemmer af kommunale råd. Da kriteriet „valgbar til et kommunalt råd“ imidlertid anvendes i andre relationer, har der vist sig behov for også at indbringe valgbarhedsspørgsmål for andre persongrupper for nævnet, og nævnets kompetence er derfor udvidet, således at nævnet bliver kompetent til at træffe afgørelse i spørgsmål om *fortabelse af valgbarhed på grund af straf* ikke alene for de egentlige kommunalbestyrelsesmedlemmer, men også for personer, der beklæder

andre offentlige hverv, der er betinget af valgbarhed til et kommunalt råd.

Loven træder i kraft den 1. april 1970, for enkelte bestem-
melsers vedkommende dog allerede 1. marts 1970.

Efter lovforslagets 1. behandling henvistes det til behandling i et udvalg. Udvalgsarbejdet resulterede i, at indenrigsministeren stillede 4 ændringsforslag, hvoraf de vigtigste er omtalt i det foregående. Udvalget indstillede lovforslaget til vedtagelse med disse ændringer.

Ved 3. behandling vedtoges lovforslaget enstemmigt med 159 stemmer.

115. Lov om ændring af lov om dansk indfødsret. (Indenrigsminister *Poul Sørensen*). [A. sp. 1187. C. sp. 59]

Skriftlig fremsættelse ²³/₁₀ (F. sp. 727). 1. beh. ¹/₁₁ (F. sp. 1353). Partiernes ordførere: Evald Kristensen (Ejner Nielsen), Ellen Strange Petersen, Johan Philipsen, Jens Peter Jensen (Agerskov) og Kurt Brauer. Henvist til indfødsretsudvalget. Betænkning (B. sp. 295) afgivet ²¹/₁₁. 2. beh. ²⁸/₁₁ (F. sp. 1995). 3. beh. ³/₁₂ (F. sp. 2072). *Loven stadfæstet 11. december 1968.* (Lovt. nr. 399).

Ved loven foretages ændringer i lov nr. 252 af 27. maj 1950 om dansk indfødsret, således at det — i overensstemmelse med nogle af Nordisk Råd vedtagne rekommandationer — gøres *lettere for statsborgere fra andre nordiske lande at få dansk indfødsret*. Disse statsborgere kan efter loven erhverve dansk indfødsret ved afgivelse af erklæring herom over for overøvrigheden allerede efter 7 års ophold her i landet, medens der hidtil har været krævet 10 års ophold.

Endvidere bringer loven den danske indfødsretslov i overensstemmelse med bestemmelserne i en af De Forenede Nationer i 1961 vedtaget *konvention om begrænsning af statsløshed*. Ifølge konventionen skal der indrømmes personer, der er statsløse, adgang til at erhverve statsborgerret i det land, hvori de er født, ved at afgive erklæring herom, når blot de i løbet af deres barndom og ungdom har haft et samlet ophold i fødelandet på 10 år. Ved loven ændres opholdskravene i indfødsretslovens

§ 3 i overensstemmelse hermed, idet det samtidig bestemmes, at de nye opholds krav skal gælde såvel for statsløse som ikke-statsløse personer. Endelig er kravet om, at den pågældende skal være født her i landet, opgivet.

Om den nærmere baggrund for lovforslagets fremsættelse anføres følgende fra bemærkningerne:

„Nordisk Råd vedtog på sin 8. session i Reykjavik i 1960 en henstilling (rekommendation nr. 12/1960) til regeringerne i de nordiske lande om, at der søgtes gennemført en lempelse i den bestående adgang for nordiske statsborgere til at erhverve statsborgerret i et andet nordisk land, navnlig ved en nedsættelse af de gældende krav om en nærmere bestemt opholdstid i det pågældende land. Efter stedfunden drøftelse af rekommendationen ved det nordiske justitsministermøde i Helsingfors i 1961 nedsattes et udvalg af sagkyndige embedsmænd fra Finland, Norge, Sverige og Danmark med henblik på at foretage en samlet gennemgang af disse landes statsborgerretslovgivning på grundlag af Nordisk Råds rekommendation. — Ved det nordiske justitsministermøde i Reykjavik i 1962 blev det endvidere besluttet, at udvalget skulle undersøge spørgsmålet om, hvorvidt de nordiske lande burde tiltræde en af De forenede Nationer i 1961 vedtaget konvention om begrænsning af statsløshed, samt undersøge hvilke ændringer i de nordiske landes statsborgerretslove en eventuel tiltrædelse af konventionen ville nødvendiggøre; konventionen med den engelske originaltekst samt i dansk oversættelse er aftrykt som bilag til nærværende lovforslag.

Forinden udvalget havde afsluttet sit arbejde, havde Nordisk Råd på sin 12. session i Stockholm henstillet til de nordiske regeringer, at der gennemførtes sådanne ændringer i landenes gældende bestemmelser og praksis, at der for nordiske statsborgeres adgang til at erhverve statsborgerret ved naturalisation i et andet nordisk land stilles krav om ophold i højst 3 år (rekommendation nr. 1/1964).

Det nævnte embedsmandsudvalg afgav den 1. september 1965 en fællesbetænkning: „Underlättande för nordiska medborgare att vinna medborgarskap i annat nordiskt land m. m.“ (Nordisk udredningsserie 1965: 8).

Ifølge betænkningen er de *norske, svenske og danske repræsentanter i udvalget* enedes om at anbefale, at det tidsrum, hvori en statsborger fra et nordisk land skal have ophold i et andet nordisk land for at kunne få meddelt statsborgerret (indfødsret) der ved naturalisation, normalt ikke fastsættes til mere end 3 år.

De norske og svenske repræsentanter har endvidere anbefalet, at de nordiske lande tiltræder FN-konventionen om begrænsning af statsløshed, og at der i de norske, svenske og danske statsborgerretslove fra 1950 foretages de ændringer, som en tiltrædelse af konventionen gør nødvendige, jfr. nærmere betænkningens side 24-26.

De danske repræsentanter har derimod måttet finde det noget betænkeligt at tiltræde konventionen, først og fremmest fordi konventionen i sin artikel 8, § 3, giver de tiltrædende lande mulighed for i deres nationale lovgivning at have bestemmelser om frakendelse af statsborgerret af politiske grunde, jfr. nærmere betænkningens side 26. De danske repræsentanter er i øvrigt enige med de norske og svenske repræsentanter i, at de forslag til ændringer af §§ 3 og 8 i statsborgerretslovene fra 1950, som er indeholdt i nogle i tilslutning til betænkningen udarbejdede udkast til ændring af statsborgerretslovene, vil være tilstrækkelige til at opfylde kravene i statsløsheds-konventionen.

De finske repræsentanter har af forskellige grunde ej heller kunnet anbefale, at der finder en tiltrædelse af konventionen sted, jfr. nærmere betænkningens side 26-28.

Ud over de ovenfor omtalte ændringer af statsborgerretslovenes §§ 3 og 8 indeholder de i tilslutning til betænkningen udarbejdede lovforslag kun forslag til ændring af lovens § 10, hvori findes de særlige bestemmelser, som i henhold til overenskomst kan sættes i kraft mellem de nordiske lande. Forslagene er dels en konsekvens af ændringsforslaget til § 3, dels en konsekvens af nedsættelsen af opholdsfristen for naturalisation, og indeholder herudover bestemmelser, der tilsigter at knytte de nordiske lande endnu nærmere til hinanden på statsborgerrettens område.“

Det fremgår endvidere af lovforslagets bemærkninger, at lovforslaget — bortset fra nogle ændringer af rent redaktionel karakter — er ganske i overensstemmelse med det forslag, der er indeholdt i embedsmandsudvalgets betænkning. Det bemærkes i denne forbindelse, at forslaget om nedsættelse af opholdsfristen ved naturalisation af nordiske statsborgere til 3 år ikke har fundet udtryk i lovforslaget; dette skyldes, at naturalisation i henhold til grundlovens § 44 skal ske ved lov i hvert enkelt tilfælde, og de hertil hørende bestemmelser finder derfor kun udtryk i et cirkulære, som udfærdiges herom af indenrigsministeriet på grundlag af forhandlinger med folketinget og folketingets indfødsretsudvalg. Der henvises til indenrigsministeriets seneste cirkulære af 6. juni 1968 om meddelelse af dansk indfødsret.

Lovforslaget, der i folketinget blev mødt med tilslutning fra alle sider, henvises til behandling i indfødsretsudvalget, som udtaler følgende i sin betænkning:

„I forbindelse med udvalgets gennemgang af lovforslaget har man drøftet spørgsmålet om, i hvilket omfang og under hvilken form den statsborgerretlige integrering de nordiske lande imellem kan videreføres, efter at naturalisationsfristen for nordiske statsborgere ved indenrigsministeriets cirkulære af 6. juni 1968 er nedsat til 3 år, og når den i lovforslaget indeholdte lempelse af erklærings-

reglerne i § 10 til sin tid er gennemført. I forbindelse hermed blev det i udvalget drøftet, hvorvidt man burde overveje en udbygning af det i indfødsretslovens § 1 med hensyn til ægtebørn fastsatte afstammingsprincip derved, at den danske moders statsborgerlige forhold tillægges betydning på lige fod med faderens.

Der herskede dog under disse overvejelser i udvalget enighed om at fremhæve betydningen af, at spørgsmål om ændringer i den danske indfødsretslov som hidtil måtte finde deres løsning inden for rammerne af det fællesnordiske lovsamarbejde.“

Ved 3. behandling vedtoges lovforslaget uændret og enstemmigt med 137 stemmer.

116. Lov om indfødsrets meddelelse. (Indenrigsminister *Poul Sørensen*). [A. sp. 483. C. sp. 17].

Skriftlig fremsættelse $\frac{3}{10}$ (F. sp. 106). 1. beh. $\frac{10}{10}$ (F. sp. 460). Henvist til indfødsretsudvalget. Betænkning (B. sp. 283) afgivet $\frac{24}{10}$. 2. beh. $\frac{1}{11}$ (F. sp. 1315). 3. beh. $\frac{5}{11}$ (F. sp. 1366). *Loven stadfæstet 13. november 1968.* (Lovt. B. nr. 22).

Ved lovens § 1 meddeles indfødsret til i alt 448 personer, for 38 ansørgeres vedkommende dog kun på betingelse af, at de senest den 30. april 1971 godtgør at være løst fra deres undersåtlige eller statsborgerlige forhold til en fremmed stat.

Ifølge § 2 har loven virkning fra ugedagen efter dens stadfæstelse.

Lovforslaget blev undergivet en kort udvalgsbehandling, der ikke resulterede i ændringsforslag.

Lovforslaget vedtoges enstemmigt.

117. Lov om indfødsrets meddelelse. (Indenrigsminister *Poul Sørensen*). [A. sp. 1989. C. sp. 139].

Skriftlig fremsættelse $\frac{21}{11}$ (F. sp. 1796). 1. beh. $\frac{26}{11}$ (F. sp. 1875). Henvist til indfødsretsudvalget. Betænkning (B. sp. 341) afgivet $\frac{28}{11}$. 2. beh. $\frac{3}{12}$ (F. sp. 2072). 3. beh. $\frac{5}{12}$ (F. sp. 2161). *Loven stadfæstet 11. december 1968.* (Lovt. B. nr. 23).

Ved lovens § 1 meddeles indfødsret til i alt 254 personer, for 23 ansørgeres vedkommende dog kun på betingelse af, at

de senest den 30. april 1971 godtgør at være løst fra under-såtligt eller statsborgerligt forhold til en fremmed stat.

Ifølge § 2 har loven virkning fra ugedagen efter dens stad-fæstelse.

Lovforslaget blev undergivet en kort udvalgsbehandling, der resulterede i ændringsforslag om optagelse af 1 andrager udover de i lovforslaget optagne 253 personer.

Lovforslaget vedtoges enstemmigt.

118. Lov om indfødsrets meddelelse. (Indenrigsminister *Poul Sørensen*). [A. sp. 3783. C. sp. 737].

Skriftlig fremsættelse $20/2$ (F. sp. 4230). 1. beh. $26/2$ (F. sp. 4425). Henvist til indfødsretsudvalget. Betænkning (B. sp. 1345) afgivet $8/5$. 2. beh. $20/5$ (F. sp. 6750). 3. beh. $22/5$ (F. sp. 6891). *Loven stadfæstet 4. juni 1969.* (Lovt. B. nr. 12).

Med virkning fra ugedagen efter lovens stadfæstelse med-deles indfødsret til i alt 611 personer.

Endvidere meddeles indfødsret til 69 personer, såfremt de senest den 30. april 1971 godtgør at være løst fra under-såtligt eller statsborgerligt forhold til fremmed stat.

På det af indenrigsministeren fremsatte lovforslag var kun optaget 242 personer. De øvrige ansøgere blev optaget på lovforslaget efter indfødsretsudvalgets gennemgang af ansøg-ninger om indfødsret fra personer, som enten ikke nåede at komme med på lovforslaget inden dets fremsættelse, eller hvis forhold måtte overvejes nærmere, før der kunne tages stilling til spørgsmålet om, hvorvidt de pågældende kunne anses for egnede til optagelse.

Ved 3. behandling vedtoges lovforslaget enstemmigt.

119. Lov om vandforsyning. (Indenrigsminister *Poul Sø-rensen*). [A. sp. 561. C. sp. 467].

Skriftlig fremsættelse $3/10$ (F. sp. 105). 1. beh. $11/10$ (F. sp. 511). Partiernes ordførere: Hans Hækkerup, Stæhr Johansen, Enggaard, Nordqvist (Amtoft) og Krog Hansen. Henvist til

udvalg på 17 medlemmer (Stæhr Johansen, Juul-Madsen [formand], Poul Schlüter, H. C. Toft (fra $\frac{7}{11}$ Niels Ravn), Enggaard [næstformand], Evan Jensen, Kristen Østergaard, Nordqvist, Amtoft, Skovmand, Hans Hækkerup, Ove Hansen, Waldemar Laursen, Axel Ivan Pedersen (fra $\frac{29}{10}$ - $\frac{13}{1}$ og fra $\frac{7}{2}$ Ejner Nielsen), Børge Schmidt, Chr. Thomsen og Krog Hansen). Betænkning (B. sp. 947) afgivet $\frac{20}{3}$. 2. beh. $\frac{25}{3}$ (F. sp. 5127). 3. beh. $\frac{27}{3}$ (F. sp. 5303). *Loven stadfæstet 18. april 1969.* (Lovt. nr. 169).

Lovforslaget var i alt væsentligt identisk med det forslag, der blev fremsat både i 1. og 2. samling i folketingsåret 1967-68. Om baggrunden for lovforslagets fremsættelse og om lovens indhold skal derfor henvises til omtalen på side 429 ff. i folketingsårbog 1967-68, idet der her alene skal anføres nogle af de ændringsforslag, som udvalgsbehandlingen i folketinget gav anledning til.

Det er i lovens § 8 blevet fremhævet, at det medlem af *vandforsyningsrådet*, der skal beskikkes efter indstilling fra boligministeren, skal være sagkyndig i planlægning i videre forstand. Endvidere er rådet blevet udvidet med et medlem, der skal beskikkes efter indstilling fra de kommunale organisationer og Københavns og Frederiksberg kommunalbestyrelser i forening.

I lovens § 12 indsattes en ny bestemmelse, hvorefter indenrigsministeren efter indhentet udtalelse fra vandforsyningsrådet med virkning for nærmere angivne områder af landet kan *forhøje den grænse for vandindvinding* på 2.000 m³ årligt, som er fastsat i paragraffens stk. 1, nr. 3 og 4. Ministeren kan senere efter indhentet udtalelse fra vandforsyningsrådet ændre eller tilbagekalde en sådan forhøjelse.

§ 20 ændredes således, at der nu efter loven er mulighed for at pålægge den kommune, der får vandindvindingstilladelse, at *levere vand* ikke alene til andre offentlige vandforsyningsanlæg, men *også til private fællesvandværker*.

Ved en tilføjelse til § 25, stk. 2, som vedrører *tvangsinddragelse* under et allerede eksisterende vandværk, er det fastsat, at landvæsenstretten kan bestemme, at tilslutning skal ske

til et privat vandforsyningsanlæg, eventuelt på nærmere angivne vilkår, uanset at de grundejere, som tilsluttes, ikke er enige heri.

I § 26 er det fastslået, at et privat vandværks *indvindings-tilladelse* kun kan *inddrages* efter nævnte paragraf, når vægtige grunde taler for det.

Det skal endelig her anføres, at der i § 40 skete den ændring, at *ensilagesaft* blev sidestillet med ajle i henseende til, hvilke beholdere som uden indenrigsministerens tilladelse kan være nedgravet i jorden.

Lovens *ikrafttrædelsestidspunkt* er fastsat til den 1. april 1970.

Lovforslaget fik i folketinget en velvillig modtagelse. Ordførerne henviste i det store og hele til deres bemærkninger ved den forrige l. behandling, jfr. omtalen i folketingsårbogen 1967-68, side 487. Forslaget henvistes til behandling i et udvalg, og efter de i udvalget stedfundne forhandlinger stillede indenrigsministeren i alt 31 ændringsforslag, som blev tiltrådt af udvalget, og hvoraf de vigtigste er omtalt i det foregående.

Fra udvalgets betænkning skal følgende citeres:

„Udvalget har overvejet spørgsmålet om, til hvilke myndigheder vandforsyningsagerne bør henlægges. Udvalget er enig i, at den udvikling af kommunale planlægningsinstanser, som antagelig vil blive en følge af kommunalreformen, må føre til, at der bør gives kommunerne større afgørelsesmyndighed i vandforsyningsager — formentlig således, at der også til den tid ved siden af kommunerne skal findes en særlig instans til foretagelse af undersøgelser og afgørelse af ekspropriationsspørgsmål, erstatningsspørgsmål og spørgsmål om tekniske krav — men at det er for tidligt at stille forslag i så henseende. Udvalget har overvejet, om der specielt for vandforsyningsagerne vedkommende allerede nu bør stilles forslag om at lade landvæsenkommissionernes myndighed gå over til et mindre antal, eventuelt i alt 2-3, faste vanddomstole, hvorved bemærkes, at der for vandforsyningsager i langt højere grad end for spildevandssager kan være behov for samlet planlægning over betydelige områder, og at der allerede i lovforslagets § 5 er stillet forslag om særlige landvæsenkommissioner til behandling af vandforsyningsager i områder med betydeligt vandbehov. Udvalget har dog fundet det rigtigst at udskyde også dette spørgsmål til en senere reform, men skal henstille til regeringen, at der iværksættes en undersøgelse om muligheden for en ordning, hvorefter landvæsenkommissionerne såvel for vandforsyning som for spildevandssagers vedkommende afløses af egentlige vanddomstole.

Udvalget har overvejet, om der i lovforslaget kunne gennemføres større ligestilling mellem private vandforsyningsanlæg, der tjener til almen vandforsyning, og offentlige vandforsyningsanlæg. Udvalget har dog under hensyn til den forholdsvis løse kontrol med private vandværker fundet det overvejende betænkeligt at udvide adgangen til ekspropriation til fordel for private fællesvandværker ud over, hvad der følger af lovforslagets § 15, stk. 2, og § 42. Udvalget har derimod fundet det rimeligt at give mulighed for at inddrage grundejere under allerede eksisterende private vandværker i medfør af forslagets § 25, stk. 2, uanset om ikke alle de pågældende grundejere er enige i, at værket i denne forbindelse fortsætter som privat.

Udvalget har drøftet et forslag fra landbrugsorganisationerne om, at lovforslagets bestemmelser om erstatning for skader ved grundvandstandssænkning, jfr. § 19, stk. 1, suppleres med en regel, hvorefter vandforsyningsanlægget skal betale erstatning, medmindre det kan påvises, at der ikke foreligger den fornødne årsagsforbindelse mellem sænkning og skade. Udvalget har imidlertid ikke ment at burde optage en sådan regel i lovforslaget.

Udvalget har endvidere overvejet, om det er rimeligt at opretholde reglen i forslagets § 22, stk. 3, om differentiering af vandpriserne i områder, hvor et antal kommuner teknisk er henvist til at tage deres vand fra et større vandforsyningssystem, som tilhører en centralkommune. Indenrigsministeren har herom oplyst over for udvalget, at reglerne i § 22 ikke skal ses som udslag af et almindeligt princip for leveringsvilkår fra et fælles vandforsyningsanlæg i et udviklingsområde, og at man antagelig i en række fremtidige tilfælde, hvor der skal oprettes vandværker i sådanne områder, vil undlade at give den oprettende kommune eneret til bestemte vandmængder; man vil tværtimod forpligte kommunen til at levere vand fra værket til andre kommuner, som værket ligger naturligt for, i det ubestemte omfang kommunerne får brug for vandet. I så fald må alle kommunerne senere deltage i videreudbygning af vandforsyningen til en fælles pris for det pågældende og senere værker. En sådan ordning vil kunne bestemmes af landvæsensretterne med hjemmel i §§ 18, stk. 1, 20 og 21. Prisreglerne i § 22 har herefter kun betydning, hvor der allerede er givet eller fremtidig måtte blive givet en kommune eneret til en bestemt vandmængde. Ministeren har oplyst, at han finder det urigtigt at gribe prismæssigt ind over for en sådan eneret samtidig at kunne løse andre tvivlsspørgsmål mellem kommunerne på områder, der ikke vedrører vandforsyningen. Udvalget er med ministeren enig i, at spørgsmålet bør løses ved en samlet løsning af tvivlsspørgsmål mellem de pågældende kommuner, hvorved bemærkes, at der i øjeblikket forhandles om en sådan løsning for hovedstadsområdets vedkommende.

Endvidere har udvalget overvejet rækkevidden af lovforslagets

§ 39, herunder med henblik på bestemmelsens anvendelse på spredning af vejsalt og kunstgødning og sprøjtning med ukrudts-, skadedyrs- og svampedræbende midler. Indenrigsministeren har i denne forbindelse udtalt, at der ikke i øjeblikket er grund til at antage, at disse spredninger, der har store nyttevirkninger, ved fornuftig anvendelse vil medføre skader, som skulle nødvendiggøre indskriden efter § 39. Stoffernes virkning på vandforsyningen i fremtiden bør dog undersøges nærmere, hvilket lovforslagets § 49 giver forøget mulighed for. Endelig har udvalget overvejet, hvilke regler indenrigsministeren bør kunne give i medfør af § 39, stk. 2, navnlig om indskriden over for allerede nedgravede olie- og benzintanke. Udvalget er med ministeren enig i, at der næppe vil kunne siges noget nærmere herom, forinden det teknikerudvalg, som for tiden arbejder med spørgsmålet, har afgivet betænkning, og udvalget har derfor taget til efterretning, at indenrigsministeren til sin tid vil tilsende folketinget teknikerudvalgets betænkning.“

Ved 2. behandling blev ændringsforslagene vedtaget uden afstemning, og ved 3. behandling blev lovforslaget enstemmigt vedtaget med 154 stemmer; 1 medlem (Grønl.) tilkendegav, at han hverken stemte for eller imod.

120. Lov om ændring af lov om dybfrosne levnedsmidler m. v. (Indenrigsminister *Poul Sørensen*). [A. sp. 735. C. sp. 273]. Skriftlig fremsættelse $\frac{3}{10}$ (F. sp. 106). 1. beh. $\frac{11}{10}$ (F. sp. 514). Partiernes ordførere: Lis Groes (Chr. Thomsen), Kirsten Gersbo (Gerda Møller), Søren Jensen (Johan Philipsen), Dagmar Andreasen og Gunhild Due. Henvist til udvalg på 17 medlemmer (Kirsten Gersbo (fra $\frac{12}{11}$ Knud Bro), Erik Hansen (Vejle amt), Hans Kjær [formand], Gerda Møller, Søren Jensen, Johan Philipsen [næstformand], Marie Louise Truels-Christensen (fra $\frac{14}{11}$ Per Federspiel), Dagmar Andreasen, Amtoft, Erik Hansen (Ålborg amt), Lis Groes (fra $\frac{7}{2}$ Albertsen), Finn Christensen, Ove Hansen, Risgaard Knudsen, Chr. Rasmussen, Chr. Thomsen og Gunhild Due). Betænkning (B. sp. 591) afgivet $\frac{25}{2}$. 2. beh. $\frac{11}{3}$ (F. sp. 4533). 3. beh. $\frac{14}{3}$ (F. sp. 4781). *Loven stadfæstet 29. marts 1969.* (Lovt. nr. 102).

Ved loven foretages med ikrafttræden den 1. april 1969 nogle ændringer i lov nr. 189 af 4. juni 1964 om dybfrosne levnedsmidler m. v.

Om lovens indhold skal følgende anføres:

Det præciseres, at loven *alene* gælder for *detailpakkede dybfrosne levnedsmidler*, således at engrosleverancer til restauranter og institutioner behandles efter vedkommende speciallov. I konsekvens heraf er *bestemmelsen om lovens anvendelse ved salg til restaurationsvirksomheder m. m. ophævet*.

De allerede ifølge indenrigsministeriets bekendtgørelse nr. 369 af 19. december 1964 om dybfrosne levnedsmidler gældende *undtagelser om forretninger med tilvirkningslokaler* er optaget i loven.

Ved en ændring i lovens § 2 undgås *dobbeltautorisation* af virksomhederne. Endvidere tilvejebringes mulighed for en mere *smidig administration af autorisationssystemet*, idet indenrigsministeren kan bestemme, at visse arter af dybfrosne levnedsmidler kan tilvirkes og engroslagres uden autorisation, ligesom ministeren kan give tilladelse til, at oplagring af dybfrosne levnedsmidler i ringe mængde til lokal fordeling kan ske uden autorisation.

Ved en tilføjelse til § 2 er det præciseret, at dybfrosne levnedsmidler, som er tilvirket i overensstemmelse med bestemmelserne i loven, *kan forhandles i enhver kommune i landet*.

Forslag om *revision* af loven skal fremsættes for folketinget i folketingsåret 1973-74.

Ved 1. behandling blev lovforslaget modtaget med velvilje af samtlige ordførere, idet der dog fra flere sider blev udtalt ønske om en yderligere forenkling af loven.

Lovforslaget henvistes til behandling i et udvalg, som efter at have afholdt 8 møder og herunder haft samråd med indenrigsministeren indstillede det til vedtagelse med en enkelt af ministeren foreslået ændring, som alene var af sproglig karakter.

I betænkningen anfører udvalget følgende:

„Udvalget har under gennemgangen af lovforslaget fået indtryk af, at lovgivningen på levnedsmiddelområdet er særdeles kompliceret og uoverskuelig. Dette indtryk er blevet bestyrket under et samråd med ministeren, og udvalget skal henstille til regeringens overvejelse, hvorvidt lovgivningen på dette område kan forenkles. Udvalget skal herved henvise til, at en forenkling må antages at betyde en væsentlig lettelse for såvel forbrugere som de erhvervsudøvere, som er afhængige af denne lovgivning, ligesom administrationen må formodes at kunne smidiggøres.“

Ved 2. behandling blev ændringsforslaget vedtaget uden afstemning, og ved 3. behandling blev lovforslaget enstemmigt vedtaget med 137 stemmer.

121. Lov om ændring af lov om euforiserende stoffer.

(Indenrigsminister *Poul Sørensen*). [A. sp. 3369. C. sp. 1355].

Skriftlig fremsættelse $22/1$ (F. sp. 3056). 1. beh. $7/2$ (F. sp. 3840). Partiernes ordførere: Tastesen, Langkilde, Ib Thyregod, Else-Merete Ross (Valbak), Morten Lange og Kjær Rasmussen. Henvist til samme udvalg som forslag til lov om ændring i borgerlig straffelov (Narkotikakriminalitet), se side 374. Betænkning (B. sp. 2641) afgivet $29/5$. 2. beh. $9/6$ (F. sp. 7865). 3. beh. $11/6$ (F. sp. 8080). Beretning (B. sp. 3431) afgivet $1/10$. *Loven stadfæstet 18. juni 1969.* (Lovt. nr. 277).

Med denne lov skabes der udtrykkelig lovhjemmel for at bringe stoffer som relativt let kan omdannes til euforiserende stoffer ind under samme kontrolsystem, som gælder for stoffer, der umiddelbart er i besiddelse af euforiserende egenskaber.

Lovforslaget fik stort set tilslutning fra alle ordførerne i folketinget.

Under udvalgsbehandlingen stilledes et ændringsforslag om revision af loven, der tiltrådtes af udvalget, for at loven kunne behandles sammen med straffelovens § 191. Udvalget henstillede, at der foretages en øget forskningsindsats til belysning af cannabisprodukternes farlighed, for at der senere vil kunne tages stilling til spørgsmålet om disses legalisering. Endelig henstillede udvalget, at man undersøgte, at handlinger, som alene angår omgang med stofferne til eget forbrug, undtoges fra opregningen af strafbare forhold i lov om euforiserende stoffer.

Lovforslaget vedtoges ved 3. behandling enstemmigt med 149 stemmer, medens 2 medlemmer (VS) tilkendegav, at de hverken stemte for eller imod.

Ved 3. behandling bestemtes det, at det udvalg, hvortil lovforslaget var henvist, skulle vedblive at bestå indtil samlingens slutning.

Af en af udvalget afgiven beretning fremgår bl. a., at der i udvalget er enighed om, at der i begyndelsen af næste folketingsår ved forslag til folketingsbeslutning søges nedsat et udvalg for folketingsåret 1969-70 til at drøfte problemer og modtage information vedrørende narkotikamisbrug.

122. Lov om ændring af lov om rettens pleje. (Fri proces m. v.) (Justitsminister *Thestrup*). [A. sp. 2881. C. sp. 721].

Skriftlig fremsættelse $^{12}/_{12}$ (F. sp. 2598). 1. beh. $^{4}/_{2}$ (F. sp. 3568). Partiernes ordførere: K. Axel Nielsen (Thomas Have), Langkilde, Per Federspiel, Nordqvist, Poul Dam og Kjær Rasmussen. Henvist til udvalg på 17 medlemmer (Langkilde, Hanne Budtz [formand], Adam Møller, Gerda Møller, Per Federspiel, Henry Sørensen, Ib Thyregod [næstformand], Nordqvist, Rigmor Christensen, Else-Merete Ross, K. Axel Nielsen, Thomas Have, Otto Mørch, Knud Nielsen, Karl Max Rasmussen, Holm Tved og Poul Dam). Betænkning (B. sp. 1319) afgivet $^{7}/_{5}$. 2. beh. $^{20}/_{5}$ (F. sp. 6756). 3. beh. $^{22}/_{5}$ (F. sp. 6892). *Loven stadfæstet 4. juni 1969.* (Lovt. nr. 253).

Loven bygger på et udkast indeholdt i det af justitsministeren 1960 nedsatte udvalgs betænkning (nr. 404/1966).

Loven åbner mulighed for en *udbygning af retshjælpsordningen for ubemidlede*, baseret dels på bistand fra stedlige advokater, dels på offentlige eller private retshjælpskontorer. Reglerne om retshjælp ved advokater forenkles, og det gøres muligt at udvide det sagsområde, inden for hvilket retshjælp skal ydes.

Der gennemføres en helt ny affattelse af retsplejelovens kap. 31, der indeholder reglerne om *fri proces*, dog er der ikke indført væsentlige principielle ændringer i forhold til den gældende ordning.

Fri proces skal som hidtil meddeles af overøvrigheden eller justitsministeriet. Der åbnes dog adgang til, at retten kan beskikke en advokat for den forurettede i en straffesag, når det skønnes nødvendigt, at han har advokatbistand ved opgørelsen af sit erstatningskrav, og han opfylder de økonomiske betingelser for at få fri proces.

Reglerne om, hvilke økonomiske betingelser en ansøger skal opfylde for at kunne få fri proces, bliver gjort smidigere, således at det bliver muligt at anlægge en mere konkret bedømmelse i de enkelte tilfælde, navnlig med hensyn til ansøgerens formueomstændigheder.

Virkningerne af fri proces bliver nu også udvidet til at

omfatte behandling af sagen i ankeinstansen, såfremt den part, der har fri proces, helt eller delvis har fået medhold i første instans og sagen indbringes for højere ret af modparten.

Loven åbner mulighed for, at retten kan pålægge en part, der har fri proces, at erstatte statskassen dennes udgifter i anledning af sagen. Bestemmelsen tænkes navnlig anvendt i tilfælde, hvor parten har vildledt administrationen i forbindelse med sit andragende om fri proces, og i tilfælde, hvor parten har opnået væsentlige økonomiske fordele ved retssagen.

Der åbnes endvidere mulighed for, at retten i visse tilfælde kan bestemme, at statskassen skal betale de sagsomkostninger, som det pålægges den part, der har fri proces, at betale til modparten. Dette gælder dels, hvor hensynet til parten taler derfor — f. eks. hvor parten uden egen skyld er blevet inddraget i retssagen — dels hvor hensynet til modparten taler derfor, f. eks. hvor parten har opnået fri proces ved urigtige oplysninger om berettigelsen af sit krav. I sidstnævnte tilfælde indtræder statskassen i modpartens krav mod parten.

Andre ændringer er, at bekendtgørelser i Statstidende af *stævninger og domme i faderskabssager* som hovedregel ikke skal angive moderens og barnets navne.

Endvidere forenkles reglerne for *tvangsauktion over mindre skibe*, og bestemmelserne for udenretlige bødeforlæg og konfiskation af beløb eller værdier ændres således, at satserne forhøjes.

Lovforslaget fik i folketinget stort set tilslutning fra alle ordførerne.

Lovforslaget vedtoges ved 3. behandling enstemmigt med 132 stemmer.

123. Lov om ændring af lov om offentlig auktion ved auktionsledere. (Justitsminister *Thestrup*). [A. sp. 3023. C. sp. 735].

Skriftlig fremsættelse ¹²/₁₂ (F. sp. 2598). 1. beh. ⁴/₂ (F. sp. 3569). Partiernes ordførere: K. Axel Nielsen (Thomas Have),

Langkilde, Per Federspiel (Ib Thyregod), Nordqvist, Poul Dam og Kjær Rasmussen. Henvist til samme udvalg som forslag til lov om ændring af lov om rettens pleje. (Fri proces m. v.) (se nærmest foregående sag). Betænkning (B. sp. 1319) afgivet $\frac{7}{5}$. 2. beh. $\frac{20}{5}$ (F. sp. 6757). 3. beh. $\frac{22}{5}$ (F. sp. 6893). *Loven stadfæstet 4. juni 1969.* (Lovt. nr. 254).

Loven indeholder en redaktionel ændring af lov om offentlig auktion ved auktionsledere.

Ændringen er en konsekvens af den foran omtalte lov om ændring af retsplejeloven. (Fri proces m. v.).

Lovforslaget behandledes i folketinget sammen med det nævnte lovforslag. Det blev ved 3. behandling enstemmigt vedtaget med 134 stemmer.

124. Lov om ægteskabs indgåelse og opløsning. (Justitsminister *Thestrup*). [A. sp. 849. C. sp. 785].

Skriftlig fremsættelse $\frac{3}{10}$ (F. sp. 225). 1. beh. $\frac{17}{10}$ (F. sp. 613). Partiernes ordførere: K. Axel Nielsen, Hanne Budtz, Merete Bjørn Hanssen, Rigmor Christensen, Poul Dam og Kjær Rasmussen. Henvist til udvalg på 17 medlemmer (Hanne Budtz, Langkilde [formand], Lis Møller, Ulla Worm, Merete Bjørn Hanssen, Eva Ree, Ib Thyregod [næstformand], Rigmor Christensen, Else-Merete Ross, Samuelson, K. Axel Nielsen, Lis Groes (fra $\frac{7}{2}$ Lene Christensen), Thomas Have, Hans Hækkerup, Kjeld Olesen, Tastesen og Poul Dam). Betænkning (B. sp. 1885) afgivet $\frac{9}{5}$. 2. beh. $\frac{21}{5}$ (F. sp. 6798). 3. beh. $\frac{23}{5}$ (F. sp. 7016). *Loven stadfæstet 4. juni 1969.* (Lovt. nr. 256).

Ved loven er bestemmelserne om *forlovelse* bortfaldet. Dette var en følge af behandlingen i folketinget. Det fremgår af bemærkningerne til ændringsforslaget, hvorefter disse bestemmelser udgik, at dette ikke kunne antages at udelukke, at der i visse tilfælde ville kunne ifaldes ansvar for ophævelse af en forlovelse efter dansk rets almindelige erstatningsregler. Bestemmelsen om, at løfte om en formueydelse som erstatning for senere ophævelse af en forlovelse er uforbindende, må ifølge bemærkningerne til ændringsforslaget, hvorefter bestemmelsen

udgik, antages at være udtryk for en almindelig retsgrundsætning og derfor fortsat gælde.

Den hidtil gældende *aldersgrænse* for mænd til at indgå ægteskab nedsættes fra 21 til 20 år. For kvinder bevares grænsen uforandret på 18 år. Som hidtil skal alle under 21 år have forældrenes samtykke til indgåelse af ægteskab.

Med hensyn til fremgangsmåden ved indgåelse af ægteskab gennemføres den forenkling, at kravet om *lysning* inden vielsen ophæves.

Med hensyn til *skilsmisse* bevares utroskab som skilsmissegrund, dog således, at retten får adgang til at give separation i stedet for skilsmisse, når hensynet til børnene eller andre vægtige grunde taler herfor. Separationstiden nedsættes. Den hidtil gældende lov havde to frister. En på 1½ år, når parterne var enige, og en på 2½ år, når skilsmisse blev begæret af en af ægtefællerne. Der gennemføres nu den ordning, at enhver af ægtefællerne har ret til skilsmisse, når de efter opnået separation har levet adskilt i 1 år og ikke senere har genoptaget samlivet. Enhver af ægtefællerne har ret til skilsmisse, når deres samliv på grund af uoverensstemmelse har været hævet i de sidste 3 år. Ifølge hidtil gældende ret kunne ægtefællerne, når de var enige eller hvis sagsøgte livsførelse hovedsagelig var skyld i samlivets ophævelse, få skilsmisse efter 4 års samlivsophævelse. Var det sagsøgerens livsførelse, der var hovedårsagen til ophævelsen af samlivet, burde skilsmisse i almindelighed ikke gives. Efter nyere retspraksis var der dog givet skilsmisse efter ophævelse af samlivet i 7-8 år, selv om sagsøgeren måtte anses for den „skyldige“ part.

Med hensyn til *fremgangsmåden ved opnåelse af separation og skilsmisse* indeholder loven en række ændringer i forhold til hidtil gældende ret. Ægtefæller, som ønsker separation eller skilsmisse, vil altid få mulighed for at vælge mellem domstolsafgørelse og administrativ bevilling, medens man hidtil ved skilsmisse efter separation kun kunne gå bevillingsvejen. Loven indeholder endvidere en bestemmelse om, at der straks ved separationen tages stilling til, hvorledes vilkårene skal være efter den skilsmisse, der ofte følger.

Den ny ægteskabslov træder i kraft 1. januar 1970.

Det fremgik af behandlingen i folketinget, at det var justitsministerens hensigt at nedsætte en *kommission eller et udvalg* til at arbejde videre med revisionen af ægteskabsloven såvel af reglerne om ægteskabs indgåelse og opløsning som bestemmelserne om ægteskabets retsvirkninger. Det siges i udvalgets betænkning, at der har „været enighed om, at der bør foretages en dyberegående undersøgelse af hele ægteskabslovgivningen for at overveje, i hvilket omfang der er behov for at tilpasse denne lovgivning til de ændrede samfundsforhold, ændringen af kvindens stilling i samfundet og de heraf følgende ændringer af ægteskabsinstitutionen.“

Lovforslaget blev første gang fremsat for folketinget i maj 1968 (se folketingsårbogen 1967-68, side 488).

Under 1. behandling udtalte *K. Axel Nielsen* (S), at der om en række punkter var delte meninger i hans gruppe. Der var dem, der mente, at der altid burde være borgerlig registrering af ægteskab, der var ligeledes dem, der mente, at ægteskabsalderen for mænd burde være lavere end 20 år. Måske var tiden inde til at sætte denne grænse til 18 år og samtidig nedsætte myndighedsalderen til det samme. Der var i hans gruppe tilhængere af en ordning, hvorefter ægtefæller, der var enige om at gå fra hinanden og var enige om vilkårene, ubetinget skulle have ret til skilsmisse. Da separationstiden ifølge forslaget var 1 år, var problemet dog ikke stort efter hans opfattelse.

Hanne Budtz (KF) undrede sig over, at hele kapitlet om forlovelse var blevet bevaret. Med hensyn til spørgsmålet om, hvem der skulle have forældremyndigheden, mente hun, at bestemmelsen om, at børn under 2 år i almindelighed burde tildeles moderen, burde udgå.

Merete Bjørn Hanssen (V) gav udtryk for, at venstre anså det for ønskeligt, at der så vidt muligt blev overensstemmelse mellem ægteskabsalderen og myndighedsalderen. Med hensyn til utroskab var der i hendes parti dem, der ønskede, at utroskab altid skulle give mulighed for skilsmisse, medens andre ønskede, at utroskab kun skulle kunne give adgang til separation. Hun rejste spørgsmålet, om der ikke burde skabes en direkte adgang til skilsmisse på grundlag af enighed mellem ægtefællerne om, at deres ægteskab ikke kunne fortsætte, eventuelt begrænses til ægtefæller, der ikke havde børn.

Rigmor Christensen (RV) fandt, at det var nødvendigt at tage de flere og flere faste samlivsforhold i betragtning ved en liberalisering af loven. Hun fandt at forlovelse efterhånden var blevet et forældet begreb. Hun fandt det tvivlsomt, om man fortsat kunne opretholde forskellig ægteskabsalder for mænd og kvinder. Med hensyn til opløsning af ægteskabet på grundlag af separation og skilsmisse, så burde det overvejes, om ikke skyldgrunden burde afløses af „dyb og varig uoverensstemmelse“ kombineret med at man altid begyndte med en separation.

Poul Dam (SF) mente, at ægteskabet var en borgerlig sag, og at det vedkom de borgerlige myndigheder at sørge for, at de rette ting var i orden. Det var vigtigt, at man afdramatiserede skilsmisserne for at formindske den indgroede bitterhed, som kunne komme omkring en skilsmisseprocedure, som den var nu. Han ytrede ønske om et udvalgsarbejde, der ikke var bundet af kommissionsforlægget eller af hensynet til det nordiske samarbejde.

Kjær Rasmussen (VS) var af den opfattelse, at regeringens forslag var for stillestående, for perspektivløst. Reglerne om forlovelse burde ophæves, mandens ægteskabsalder nedsættes til 18 år, sådan at der blev ligestilling mellem mand og kvinde. Det burde være sådan, at separation kunne opnås, blot den ene part ønskede det. Man måtte afvikle al den samfundsindgriben i og formning af folks private samlivsforhold.

Efter ordførerne talte *Kai Moltke* (u. p.)

I det nedsatte udvalg var der enighed om, at dyberegående undersøgelser bedst kunne ske ved at ministeren nedsatte en kommission (se ovenfor); som følge heraf havde udvalget undladt at foreslå mere vidtgående ændringer i lovforslaget og havde begrænset sig til dem, der var enighed om.

Under udvalgets drøftelser havde der været fremført ønsker om vidtgående reformer, og der havde været enighed om, at disse problemer burde indgå i den kommende kommissions undersøgelser. Udvalget omtaler i betænkningen nogle af disse problemer, bl. a. om ægteskabet altid bør stiftes ved en borgerlig registrering, om separation bør være en ubetinget ret, samtidig med at adgangen til direkte skilsmisse stærkt begrænses, om skyldkriteriet overalt bør udgå af ægteskabslovgivningen samt om utroskab fortsat bør give adgang til skilsmisse. Det siges, at det har været nævnt, at individuelle kontrakter mellem parterne ville kunne få betydning på en række områder, samt at spørgsmålet om den gifte kvindes valgfrihed med hensyn til erhvervsarbejde er et væsentligt spørgsmål, som muligt bør undersøges i relation til kommende bestemmelser i ægteskabslovgivningen, ligesom forsørgerbegrebet burde indgå i overvejelserne i forbindelse med ændringer i lov om ægteskabets retsvirkninger.

Der er endvidere peget på behovet for at undersøge, om nogle af de regler i lovgivningen, der knytter retsvirkningen til ægteskabet, bør kunne anvendes på visse ægteskabslignende forhold. De praktiske problemer, der er rejst af „Forbundet af 1948“ og tidsskriftet „Vennen“, bør, synes det, formentlig overvejes i denne sammenhæng i det omfang, de ikke kan løses ved arveafgiftslovgivningen og lejevlovgivningen.

Om ægteskabsalderen siges det:

„Ægteskabsalderen har været indgående drøftet. Nogle udvalgsmedlemmer har ønsket en ægteskabsalder for både mænd og kvinder

på 18 år. De har henvist til, at alderen bør være ens for mænd og kvinder, og til, at en fælles aldersgrænse på 18 år nu er gennemført i Sverige og Norge. Udvalget er dog enig om foreløbig at blive stående ved en ægteskabsalder på 20 år for mænd og 18 år for kvinder.“

Det siges endvidere, at justitsministeren har oplyst, at han har nedsat et særligt udvalg til at overveje spørgsmålet om sindssyges og åndssvages adgang til at indgå ægteskab. Udvalget har været enig om at afvente resultatet af det særlige udvalgs arbejde.

Udvalget indstillede lovforslaget til vedtagelse med en række ændringsforslag stillet af ministeren, hvoraf det vigtigste var, at afsnittet om forlovelse udgik (se ovenfor). Endvidere blev der ved et ændringsforslag indsat en bestemmelse om pligt til at skifte for den, der tidligere havde været gift, og som ville indgå nyt ægteskab. Denne bestemmelse er ikke ny, den var gældende ret, men var udeladt af lovforslaget. Endvidere gives der ved et ændringsforslag mulighed for, at kirkelig vielse under visse omstændigheder kan foretages af andre trossamfund end de anerkendte. Det foreslås endvidere i et ændringsforslag, at det er tilstrækkeligt, at parterne er enige om at søge separation, uden at de behøver at påstå, at det er på grund af dyb og varig uoverensstemmelse. Endelig anbefaler udvalget en revision af den borgerlige vielses ritual samt henstiller, at der bliver mulighed for borgerlig vielse om lørdagen.

Ved 2. behandling oplyste *Kjær Rasmussen* (VS) at de uden begejstring kunne stemme for lovforslaget ud fra håbet om, at det var begyndelsen til mere radikale ændringer. Uden for ordførernes række talte *Hanne Reintoft* (u. p.).

De af ministeren stillede ændringsforslag blev vedtaget uden afstemning.

Ved 3. behandling blev lovforslaget enstemmigt vedtaget med 155 stemmer.

125. Lov om ændring af myndighedsloven. (Forældre-myndighed og samkvemsret). (Justitsminister *Knud Thestrup*). [A. sp. 835. C. sp. 799].

Skriftlig fremsættelse $\frac{3}{10}$ (F. sp. 225). 1. beh. $\frac{17}{10}$ (F. sp. 613). Partiernes ordførere: K. Axel Nielsen, Hanne Budtz, Merete Bjørn Hanssen, Rigmor Christensen, Poul Dam og Kjær Rasmussen. Henvist til samme udvalg som forslag til lov om ægteskabs indgåelse og opløsning. (Se nærmest foregående sag). Betænkning (B. sp. 1885) afgivet $\frac{9}{5}$. 2. beh. $\frac{21}{5}$ (F. sp.

6798). 3. beh. $\frac{23}{5}$ (F. sp. 7016). *Loven stadfæstet 4. juni 1969.* (Lovt. nr. 257).

Lovændringen er hovedsagelig konsekvensændringer på grund af *lov om ægteskabs indgåelse og opløsning*, se ovenfor. I myndighedslovens § 27 indføres der dog en selvstændig ny regel, hvorefter overøvrigheden kan tillægge *faderen* til et barn uden for ægteskab ret til *personligt samkvem* med barnet, såfremt særlige omstændigheder, herunder navnlig faderens hidtidige forbindelse med barnet, taler derfor, og det er foreneligt med barnets tarv. Under folketingsbehandlingen bortfaldt den hidtil gældende bestemmelse om at *forældremyndigheden* over børn under 2 år i almindelighed bør tillægges moderen.

Forslaget blev i folketinget behandlet sammen med *forslag til lov om ægteskabs indgåelse og opløsning*. Det blev ved 3. behandling enstemmigt vedtaget med 155 stemmer.

126. Lov om ændring af arveloven. (Justitsminister *Thestrup*). [A. sp. 845. C. sp. 801].

Skriftlig fremsættelse $\frac{3}{10}$ (F. sp. 225). 1. beh. $\frac{17}{10}$ (F. sp. 613). Partiernes ordførere: K. Axel Nielsen, Hanne Budtz, Merete Bjørn Hanssen, Rigmor Christensen, Poul Dam og Kjær Rasmussen. Henvist til samme udvalg som forslag til lov om ægteskabs indgåelse og opløsning. Se ovenfor side 362. Betænkning (B. sp. 1885) afgivet $\frac{9}{5}$. 2. beh. $\frac{21}{5}$ (F. sp. 6793). 3. beh. $\frac{23}{5}$ (F. sp. 7017). *Loven stadfæstet 4. juni 1969.* (Lovt. nr. 258).

Lovændringen er en følge af den samtidig vedtagne lov om ægteskabs indgåelse og opløsning.

127. Lov om ændring af skifteloven. (Justitsminister *Thestrup*). [A. sp. 933. C. sp. 803].

Skriftlig fremsættelse $\frac{3}{10}$ (F. sp. 225). 1. beh. $\frac{17}{10}$ (F. sp. 613). Partiernes ordførere: K. Axel Nielsen, Hanne Budtz, Merete Bjørn Hanssen, Rigmor Christensen, Poul Dam og Kjær Rasmussen. Henvist til samme udvalg som forslag til lov om

ægteskabs indgåelse og opløsning. Se ovenfor side 362. Betænkning (B. sp. 1885) afgivet $\frac{9}{5}$. 2. beh. $\frac{21}{5}$ (F. sp. 6799). 3. beh. $\frac{23}{5}$ (F. sp. 7017). *Loven stadfæstet 4. juni 1969.* (Lovt. nr. 259).

Lovændringen er en følge af den samtidig vedtagne lov om ægteskabs indgåelse og opløsning.

**128. Lov om ændring af lov om rettens pleje. (Ægte-
skabssager m. v.).** (Justitsminister *Thestrup*). [A. sp. 2945. C. sp. 805].

Skriftlig fremsættelse $\frac{12}{12}$ (F. sp. 2596). 1. beh. $\frac{13}{2}$ (F. sp. 3982). Partiernes ordførere: K. Axel Nielsen, Hanne Budtz, Ib Thyregod, Rigmor Christensen og Ømann. Henvist til samme udvalg som forslag til lov om ægteskabs indgåelse og opløsning. Se ovenfor side 362. Betænkning (B. sp. 1885) afgivet $\frac{9}{5}$. 2. beh. $\frac{21}{5}$ (F. sp. 6800). 3. beh. $\frac{23}{5}$ (F. sp. 7018). *Loven stadfæstet 4. juni 1969.* (Lovt. nr. 260).

Ændringerne angår reglerne om behandling af ægteskabs-sager og om gennemtvungelse af bestemmelser om forældremyndighed og samkvemsret.

Af hovedpunkterne i lovændringen kan fremhæves:

Sager mellem ægtefæller om *ændring eller anføgtelse af vilkår* for separation, skilsmisse eller omstødelse eller om *anføgtelse af aftaler om fordeling af formuen*, der er indgået med henblik på separation, skilsmisse eller omstødelse, gøres til *ægteskabssager*.

Påtalemyndighedens adgang til at indtræde i ægteskabssager og til at anke domme i sådanne sager afskaffes.

Retten får udvidet adgang til at træffe bestemmelse om *bevisførelse* i tilfælde, hvor der skal træffes afgørelse om forældremyndighed.

Der åbnes adgang til, at *domme*, der går ud på separation, skilsmisse eller omstødelse af ægteskab, *kan ankes særskilt for så vidt angår vilkårene*. Man opnår herved bl. a., at en anke af en skilsmisedom, der alene vedrører vilkårene, ikke hindrer indgåelse af nyt ægteskab.

Der gennemføres nye regler om *fuldbyrdelse af bestemmelser om forældremyndighed og samkvemsret*, blandt andet regler om anvendelse af tvangsbøder.

Sager om *omstødelse af ægteskab* foreslås behandlet i den borgerlige retsplejes former, selv om sagen rejses af det offentlige.

Under behandlingen i folketinget blev der åbnet mulighed for, at retten kunne *beskikke en advokat* for sagsøgte eller appelindstævnte i sager om ændring af aftaler eller afgørelser om *forældremyndighed*. Det blev endvidere bestemt, at retsmøder i ægteskabssager altid skulle foregå for *lukkede døre*.

Justitsministeriets ægteskabsudvalg afgav i 1964 en betænkning om ægteskabs indgåelse og opløsning samt forældremyndighed og samkvemsret (369/1964). Betænkningen indeholdt — foruden udkast til en ny lov om ægteskabs indgåelse og opløsning — udkast til lov om ændringer i lov om rettens pleje. Dette udkast blev forelagt retsplejerådet, der fremkom med et nyt lovudkast, der er aftrykt som bilag til det fremsatte lovforslag. Det fremsatte lovforslag svarede stort set til retsplejerådets udkast; man fulgte dog ikke rådets forslag om, at retten i ægteskabssager skulle kunne beskikke en advokat for sagsøgeren til at udføre sagen i 1. instans.

Ved 1. behandling kunne *K. Axel Nielsen* (S) anbefale forslaget. *Hanne Budtz* (KF) beskæftigede sig bl. a. med den måde, bevismaterialet blev fremskaffet på i sager om forældremyndighed over børn.

Ib Thyregod (V) fandt det betænkeligt, at man skulle kunne anvende bøder med mulighed for udpantning og navnlig afsoning på et så personligt område, som hele samkvemsspørgsmålet var. Det var endvidere et spørgsmål, om det virkelig var nødvendigt med en ankefrist på 8 uger.

Rigmor Christensen (RV) fandt, at ægteskabssager var af en så principiel og personlig karakter, at beskikkelse af advokat faktisk burde finde sted for begge parter, såvel i første instans som i ankeinstansen.

Ømann (SF) fremhævede, at hans parti havde fremsat et ægteskabslovforslag, som hvilede på ændrede principper. Han fandt det tvivlsomt, om det var gavnligt at gennemtvinge samkvemsretten med tvangsbøder.

Efter ordførerne talte *Hanne Reintoft* (u. p.).

Forslaget blev henvist til det udvalg, der behandlede lovforslaget om en ny ægteskabslov. Udvalget indstillede lovforslaget til vedtagelse med de ovenfor omtalte ændringer.

Ved 3. behandling blev lovforslaget enstemmigt vedtaget med 153 stemmer.

129. Lov om ændring af lov om ikrafttræden af borgerlig straffelov m. m. (Justitsminister *Thestrup*). [A. sp. 3021. C. sp. 811].

Skriftlig fremsættelse $^{12}/_{12}$ (F. sp. 2596). 1. beh. $^{13}/_{2}$ (F. sp. 3982). Partiernes ordførere: K. Axel Nielsen, Hanne Budtz, Ib Thyregod, Rigmor Christensen og Ømann. Henvist til samme udvalg som forslag til lov om ægteskabs indgåelse og opløsning. Se ovenfor side 362. Betænkning (B. sp. 1885) afgivet $^9/_5$. 2. beh. $^{21}/_5$ (F. sp. 6800). 3. beh. $^{23}/_5$ (F. sp. 7019). *Loven stadfæstet 4. juni 1969.* (Lovt. nr. 225).

Ved lov om ændring af lov om rettens pleje. (*Ægteskabs-sager m. v.*) (se nærmest foregående sag) åbnes der mulighed for, at bestemmelser om *forældremyndighed* og udøvelse af *sankvemsret* kan fuldbyrdes ved anvendelse af *tvangsbøder*. Ved nærværende lovændring blev det bestemt, at reglerne i ikrafttrædelseslovens § 17 om *afsoning* af tvangsbøder også skal finde anvendelse på de ovennævnte bøder.

Lovforslaget blev i folketinget behandlet sammen med det nævnte forslag til lov om ændring af lov om rettens pleje. (*Ægteskabs-sager m. v.*).

Det vedtoges ved 3. behandling enstemmigt med 152 stemmer.

130. Lov om ændring af lov om konkurs m. v. (Konkursordenen). (Justitsminister *Thestrup*). [A. sp. 3003. C. sp. 967].

Skriftlig fremsættelse $^{12}/_{12}$ (F. sp. 2594). 1. beh. $^{13}/_{2}$ (F. sp. 3974). Partiernes ordførere: K. Axel Nielsen, Simonsen, Per Federspiel, Helge von Rosen, Ømann (Poul Dam) og Kjær Rasmussen. Henvist til udvalg på 17 medlemmer (Simonsen, Hanne Budtz [formand], Henry Møller, Stetter, Per Federspiel, Arne Christiansen, Ib Thyregod [næstformand], Helge von Rosen, Svend Haugaard, Nordqvist, K. Axel Nielsen, Bundvad, Erling Dinesen, Jørgen Peder Hansen, Anker Jørgensen, Kampmann og Poul Dam). Betænkning (B. sp. 2561) afgivet $^{28}/_5$. 2. beh. $^3/_8$ (F. sp. 7452). 3. beh. $^6/_8$ (F. sp. 7755). *Loven stadfæstet 18. juni 1969.* (Lovt. nr. 332).

Loven gennemfører nye regler om *konkursordenen*, d. v. s. de regler, der fastlægger, i hvilken rækkefølge fordringer skal fyldestgøres i tilfælde af skyldnerens konkurs. Den hidtil gældende ordning var karakteriseret ved, at en lang række krav havde ret til dækning forud for skyldnerens almindelige kreditorer. De to hovedgrupper af krav, som havde fortrinsret, var lønkravene og kravene på skatter og afgifter. Ved lovændringen ophæves separatist- og fortrinsrettigheder bortset fra lønkrav. Fortrinsretten for afgifter, som i henhold til en række afgiftslove er tillagt leverandører af afgiftspligtige varer i aftagerens bo, opretholdes dog. Ophævelsen af privilegiet for krav på *skatter og afgifter* er det væsentligste, men derudover kan nævnes ophævelse af privilegiet for krav mod kassebetjente, for krav på leje, for visse forsikringskrav og for lægehonorarer. En lang række af de gældende separatist- og fortrinsrettigheder var hjemlet i andre love end konkursloven. Ophævelsen af en væsentlig del af disse rettigheder og optagelsen af alle bestemmelser om konkursordenen i konkursloven nødvendiggjorde en række lovændringer. Disse ændringer er optaget i *lov om ændring af forskellige lovbestemmelser om fortrinsret i tilfælde af konkurs*, se nærmest foregående sag.

Ved lovændringen sker der en styrkelse af *lønprivilegiet* ved ophævelsen af privilegiet for de krav, som lønkravene hidtil har skullet konkurrere med. Leverandører af afgiftspligtige varer bevarer privilegiet i aftageres bo, dog med den ændring, at lønkrav fremtidig skal dækkes forud for disse krav. Lønprivilegiets tidsmæssige udstrækning begrænses fra 1 år til 6 måneder. Under behandlingen i folketinget blev der indført den bestemmelse, at krav på løn, krav på erstatning for afbrydelse af arbejdsforholdet og krav på godtgørelse kunne gives privilegium for længere tid tilbage end 6 måneder, såfremt fordringshaveren efter skifterettens skøn har søgt kravet gennemført uden ugrundet ophold, men ikke har kunnet nå at foretage et udlæg, der opretholdes i forhold til konkursboet.

I forbindelse med afskaffelsen af privilegiet for skatter og afgifter blev konkurslovens § 23 ændret under folketingsbehandlingen. Konkurslovens § 23, stk. 2, indeholdt en regel, hvorefter

udlæg inden for de sidste 3 uger før konkursen ubetinget bortfalder. Ved ændringen blev udpantning ligestillet med udlæg.

Lovændringen er baseret på en delbetænkning afgivet i 1966 af det i 1958 nedsatte konkurslovsudvalg (nr. 423/1966).

Ved 1. behandling fik forslaget en velvillig modtagelse. *K. Axel Nielsen* (S) rejste spørgsmålet om at afskaffe fortrinsretten for leverandører af afgiftsbelagte varer til efter lønkrav m. v., men forud for anden gæld at få dækning af udlagte afgiftsbeløb, for hvilke leverandøren hæfter over for staten. Endvidere rejstes spørgsmålet om en sidestilling af udpantning med udlæg i afkræftelsesreglerne i konkurslovens § 23. *Simonsen* (KF) rejste spørgsmålet om at bevare lønprivilegiet udover 6 måneder for krav, hvorom der var rejst retssag. *Ømann* (SF) rejste spørgsmålet om at lade lønkrav gå forud for pantekreditorerne, medens *Kjær Rasmussen* (VS) undrede sig over, at man ikke opretholdt skatter og afgifter som privilegerede krav efter lønkrav.

Det nedsatte udvalg indstillede forslaget til vedtagelse med en række af ministeren stillede ændringsforslag, hvoraf de vigtigste var muligheden for at bevare lønprivilegiet ud over 6 måneder, hvis kravet efter skifterettens skøn uden ugrundet ophold var søgt gennemført, samt ligestillingen af udpantning med udlæg ved afkræftelse efter konkurslovens § 23, stk. 2.

Det fremgår af udvalgets betænkning, at udvalget har drøftet mulighederne for at lade reglen om fortrinsret for leverandører af en række punktafgiftspligtige varer udgå af forslaget. Det fremgår endvidere, at justitsministeriet har drøftet spørgsmålet med finansministeriet, og at finansministeriet har erklæret sig enig i, at der søges tilvejebragt en ordning, hvorefter dette leverandørprivilegium erstattes af en ordning, således at staten refunderer leverandøren det afgiftsbeløb, som han ikke får dækket hos køberen. Justitsministeriet vil til efteråret fremsætte forslag om en ændring på dette punkt, samtidig med at finansministeriet fremsætter forslag om de fornødne tilføjelser om refusionsordningen i de pågældende forbrugsafgiftslove.

Udvalgets betænkning indeholder som bilag justitsministeriets svar på udvalgets spørgsmål samt henvendelserne til udvalget.

Ved 2. behandling var det kun udvalgets formand *Hanne Budtz* (KF), der tog ordet. Ændringsforslagene blev vedtaget uden afstemning.

Ved 3. behandling blev lovforslaget enstemmigt vedtaget med 158 stemmer, 2 medlemmer (*Rosing* og *Djurhuus*) afholdt sig fra at stemme.

131. Lov om ændring af forskellige lovbestemmelser om fortrinsret i tilfælde af konkurs m. v. (Justitsminister *Thestrup*). [A. sp. 2849. C. sp. 961].

Skriftlig fremsættelse $12/12$ (F. sp. 2594). 1. beh. $13/2$ (F. sp. 3974). Partiernes ordførere: K. Axel Nielsen, Simonsen, Per Federspiel, Helge von Rosen, Ømann (Poul Dam) og Kjær Rasmussen. Henvist til samme udvalg som forslag til lov om ændring af lov om konkurs m. v. (Konkursordenen). Se nærmest foregående sag. Betænkning (B. sp. 2561) afgivet $28/5$. 2. beh. $3/6$ (F. sp. 7452). 3. beh. $6/6$ (F. sp. 7755). *Loven stadfæstet 18. juni 1969.* (Lovt. nr. 333).

Loven knytter sig til lov om ændring af lov om konkurs m. v. (Konkursordenen). Se nærmest foregående sag. Ændringen af konkursloven indebærer, at en lang række separatist- og fortrinsrettigheder, som havde hjemmel dels i konkursloven, dels i den øvrige lovgivning, bortfaldt. De hertil knyttede lovændringer i andre love end konkursloven blev foretaget ved denne lov.

I udvalgets betænkning hedder det, at udvalget har bemærket sig, at medens sikkerheds- og fortrinsretten for statens krav på skatter og afgifter i øvrigt afskaffes, så opretholdes bestemmelsen i vægtafgiftslovens § 14, stk. 2 og andre lignende bestemmelser, der giver staten sikkerhed i de genstande, hvorpå afgiften hviler, med den følge, at staten for disse afgifters vedkommende fortsat vil få dækning forud for skyldnerens øvrige kreditorer, herunder også lønkreditorerne. Det siges endvidere, at udvalget har overvejet, om en opretholdelse af disse bestemmelser er forenelig med den styrkelse af lønkreditorernes og de øvrige kreditorers stilling, som ligger bag forslaget. Udvalget henstiller, at dette spørgsmål snarest tages op til overvejelse.

Ved 3. behandling blev lovforslaget vedtaget med 159 stemmer, medens 2 (Rosing og Djurhuus) afholdt sig fra at stemme.

132. Lov om ændring af forskellige lovbestemmelser om retsafgift m. v. (Justitsminister *Thestrup*). [A. sp. 801. C. sp. 693].

Skriftlig fremsættelse $3/10$ (F. sp. 226). 1. beh. $9/10$ (F. sp. 450). Partiernes ordførere: K. Axel Nielsen, Asger Jensen

(Langkilde), Jens Peter Jensen (Sorø amt) (Per Federspiel), Rigmor Christensen og Brørup. Henvist til samme udvalg som forslag til lov om retsafgifter (se side 148). Betænkning (B. sp. 1251) afgivet ¹⁸/₄. 2. beh. ²⁹/₄ (F. sp. 6052). 3. beh. ⁶/₅ (F. sp. 6248). *Loven stadfæstet 21. maj 1969.* (Lovt. nr. 207).

Loven gennemfører en række ændringer i justitsministerielle love, der er nødvendiggjort ved vedtagelsen af finansministerens forslag til lov om retsafgifter (se side 148).

Samtidig indføres en nyordning med hensyn til betalingen af visse vederlag m. v.

Sagens parter har hidtil ud over retsafgiften skullet betale en række særlige vederlag, f. eks. vederlag for forkyndelse. Disse vederlag bliver nu indregnet i retsafgiften, således at de fremtidig skal betales af det offentlige. Nyordningen vil betyde en væsentlig lettelse for parterne og deres advokater, der i fremtiden kun skal betale ét beløb, retsafgiften. Ordningen betyder samtidig en forenkling af det regnskabsmæssige arbejde ved retterne.

Også reglerne om vederlag til sognefogeder for foretagelse af udlæg og udpantning og for udførelse af begyndelses- og registreringsforretninger i boer ændres.

Lovforslaget fik i folketinget tilslutning fra alle ordførere, og der stilledes under udvalgsbehandlingen visse ændringsforslag af justitsministeren, der blev tiltrådt af udvalget. Lovforslaget vedtoges under 3. behandling enstemmigt med 127 stemmer.

133. Lov om ændring i borgerlig straffelov. (Narkotikakriminalitet). (Justitsminister *Thestrup*). [A. sp. 2845. C. sp. 1353].

Skriftlig fremsættelse ¹²/₁₂ (F. sp. 2605). 1. beh. ²³/₁ (F. sp. 3150). Partiernes ordførere: Tastesen, Langkilde, Ib Thyregod, Else-Merete Ross, Morten Lange og Kjær Rasmussen. Henvist til udvalg på 17 medlemmer (Langkilde, Adam Møller [formand], Lis Møller, Ellen Strange Petersen, Ib Thyregod, Merete Bjørn Hanssen, Per Møller [næstformand], Else-Merete Ross, Samuelson, Valbak, Tastesen, Lis Groes (fra ⁷/₂ Lene Christensen), Orla Møller, Helge Nielsen, K. Axel Nielsen, Ivar

Nørgaard og Morten Lange). Betænkning (B. sp. 2641) afgivet 29/5. 2. beh. 9/6 (F. sp. 7865). 3. beh. 11/6 (F. sp. 8079). Beretn. (B. sp. 3421) afgivet 1/10. *Loven stadfæstet 18. juni 1969.* (Lovt. nr. 276).

Ved loven indsættes i borgerlig straffelov, jfr. lovbekendtgørelse nr. 347 af 15. august 1967, som ny paragraf:

„§ 191. Den, som i strid med lovgivningen om euforiserende stoffer til et større antal personer eller mod betydeligt vederlag eller under andre særligt skærpende omstændigheder overdrager euforiserende stoffer, straffes med fængsel indtil 6 år.

Stk. 2. På samme måde straffes den, der i strid med lovgivningen om euforiserende stoffer indfører, udfører, køber, udleverer, modtager, fremstiller, forarbejder eller besidder sådanne stoffer med forsæt til at overdrage dem som nævnt i stk. 1.“

Lovforslaget fik under behandlingen i folketinget tilslutning fra ordførerne fra S, V, KF og R, medens ordførerne fra SF, VS og Hanne Reintoft (u.p.) argumenterede imod. Der udtryktes fra alle sider tilslutning til forslaget intention om at ramme bagmændene bag *narkotikahandelen* og ikke stofbrugerne. Modstanderne fandt kriterierne, som domstolene skulle lægge til grund for bedømmelsen af disse spørgsmål, alt for upræcise. Endvidere blev det fra visse ordføreres side fremhævet, at når det afgørende var at straffe bagmændene og ikke brugerne, så ville den foreslåede lov ikke hjælpe meget, idet man ikke hermed havde løst problemerne med at få fat i bagmændene.

Under udvalgsarbejdet blev det diskuteret, om det var nødvendigt at placere straffebestemmelsen således, at der blev hjemmel til telefonaflytning. Også fængsling af unge under 18 år blev diskuteret i udvalget, og det blev henstillet, at der vises den yderste tilbageholdenhed med anvendelse af varetægtsfængsling. Den nødvendige isolation af sigtede under denne alder søges så vidt muligt gennemført ved anbringelse i en institution under børne- og ungdomsforsorgen. Et *mindretal* (de socialdemokratiske medlemmer af udvalget) havde den principielle opfattelse, at man helt burde undgå fængsling af personer under 18 år.

Et *mindretal* (Morten Lange) kunne ikke give tilslutning til lovens skærpede strafferamme for narkotikahandel.

Disse spørgsmål blev også taget op under debatten ved 2. behandling i folketinget. Lovforslaget blev ved 3. behandling vedtaget med 138 stemmer mod 10 (SF og VS) medens 2 medlemmer (Skovmand (RV) og Aksel Larsen (SF)) tilkendegav, at de hverken stemte for eller imod.

Ved 3. behandling bestemtes det, at det udvalg, hvortil lovforslaget var henvist, skulle vedblive at bestå indtil samlingens slutning.

Af en af udvalget afgiven beretning fremgår bl. a., at der i udvalget er enighed om, at der i begyndelsen af næste folketingsår ved forslag til folketingsbeslutning søges nedsat et udvalg for folketingsåret 1969-70 til at drøfte problemer og modtage information vedrørende narkotikamisbrug.

134. Lov om ændring i borgerlig straffelov. (Pornografiske billeder m. v.). (Justitsminister *Thestrup*). [A. sp. 3049. C. sp. 831].

Skriftlig fremsættelse ¹²/₁₂ (F. sp. 2606). 1. beh. ²³/₁ (F. sp. 3171). Partiernes ordførere: K. Axel Nielsen, Lis Møller, Per Møller, Else-Merete Ross og Poul Dam). Henvist til udvalg på 17 medlemmer (Lis Møller, Langkilde [formand], Lembourn, Vestergaard Poulsen, Per Møller [næstformand], Eva Ree, Ib Thyregod, Else-Merete Ross, Jørgen Andersen, Svend Haugegaard, K. Axel Nielsen, Thomas Have, Otto Mørch, Knud Nielsen, Karl Max Rasmussen, Holm Tved og Poul Dam). Betænkning (B. sp. 2035) afgivet ²⁰/₅. 2. beh. ²⁸/₅ (F. sp. 7145). 3. beh. ³⁰/₅ (F. sp. 7342). *Loven stadfæstet 4. juni 1969.* (Lovt. nr. 224).

Loven, der træder i kraft den 1. juli 1969, ophæver straffelovens § 234, nr. 2 og 3, der navnlig forbød udbredelse af *utugtige billeder*, medens den særlige beskyttelsesregel vedrørende børn og unge, der findes i § 234, nr. 1, er opretholdt med et noget snævrere indhold. Aldersgrænsen er således sænket fra 18 til 16 år og bestemmelsen er nu alene rettet mod salg. Strafferammen er indskrænket til bøde.

Som det fremgår af justitsministerens fremsættelse, må loven ses som videreførelse af den ændring af § 234, der skete i 1967, og hvorved de utugtige skrifter blev givet fri (årbog 1966-67, side 367). Ved denne lovændring var situationen omkring utugtige skrifter blevet afdramatiseret, og formålet med nærværende lov var at udnytte disse gunstige erfaringer også på billedpornografiens område.

Ministeren understregede i sin fremsættelse, at det måtte være nødvendigt på anden måde at sikre befolkningen mod at blive

påtvunget synet af pornografiske billeder. Han henviste i denne forbindelse til straffelovens § 232, som ville kunne anvendes over for dem, der pånøder en anden synet af disse billeder, samt til, at Københavns politivedtægt og den nye normalpolitivedtægt yder en mere omfattende beskyttelse mod krænkende vinduesudstillinger end straffelovens § 234.

Der skulle gøres en effektiv indsats for at få disse bestemmelser overholdt, og ministeriet ville medvirke til, at der fremtidig blev optrådt med passende strengthed over for overtrædelser på dette område.

Lovforslaget fik i folketinget tilslutning fra alle partiers ordførere, der var derimod uden for partiordførernes rækker nogle medlemmer der opponerede mod lovforslaget. Disse medlemmer (*Ellen Strange Petersen, Bøgholm* og *Niels Jørgen Nielsen* (KF)) mente, at en del svage unge ikke burde fratages den beskyttelse, de havde i den gældende ordning, at de burde beskyttes mod kommerciel udnyttelse af pornofabrikater, og at ophævelsen kunne få en uheldig indflydelse på TV og biografer. Endvidere påpegede de, at Danmark i denne henseende var et foregangsland, hvilket var uheldigt for landets omdømme i udlandet.

I udvalget indstillede et *flertal* (udvalget med undtagelse af *Vestergaard Poulsen* (KF)) lovforslaget til vedtagelse, idet det lagde vægt på, at de bestemmelser i politivedtægter der kunne beskytte folk mod anstødelige udstillinger var trådt i kraft.

Et *mindretal* (*Vestergaard Poulsen*) kunne ikke stemme for lovforslaget.

Lovforslaget vedtoges ved 3. behandling med 125 stemmer mod 25, 4 medlemmer tilkendegav, at de hverken stemte for eller imod.

135. Lov om filmcensur. (Justitsminister *Thestrup*). [A. sp. 937. C. sp. 289].

Skriftlig fremsættelse $\frac{3}{10}$ (F. sp. 226). 1. beh. $\frac{16}{10}$ (F. sp. 591). Partiernes ordførere: K. Axel Nielsen, Lis Møller, Ib Thyregod, Else-Merete Ross, Poul Dam og Sigsgaard. Henvist til udvalg på 17 medlemmer (Lis Møller, Langkilde, Lembourn [formand], Vestergaard Poulsen, Ib Thyregod, Eva Ree [næstformand], Kristen Østergaard (fra $\frac{15}{11}$ Per Møller), Else-Merete Ross, Jørgen Andersen, Svend Haugaard, K. Axel Nielsen, Lene Christensen, Hans Hækkerup, Bodil Koch, Niels Matthiasen, Knud Nielsen og Poul Dam). Betænkning (B. sp. 625) afgivet $\frac{27}{2}$. 2. beh. $\frac{13}{3}$ (F. sp. 4659). 3. beh. $\frac{18}{3}$ (F. sp. 4798). *Loven stadfæstet 29. marts 1969.* (Lovt. nr. 135).

Ved loven afskaffes voksencensuren. Børnecensuren opretholdes med de to hidtidige aldersgrænser ved 12 år og 16 år. Der gennemføres væsentlige ændringer i censurens organisatoriske opbygning. Ændringerne står i forbindelse med, at censurens opgave efter loven alene bliver at tage stilling til, i hvilket omfang film skal kunne tillades for børn. Der er derfor lagt vægt på, at såvel den pædagogiske som den psykologiske — og eventuelt psykiatriske — sagkundskab er repræsenteret i censurorganerne. Afgørelsen i ankeinstansen træffes efter loven af et særligt sagkyndigt *ankenævn* i stedet for som hidtil af justitsministeren. Ved offentlig forevisning af film, der ikke har været indleveret til censur, skal det tilkendegives, at børn under 16 år ikke har adgang til forevisningen. Loven undtager fjernsynet fra børnecensuren.

Lovforslaget byggede på en i december 1967 afgiven betænkning om filmcensur (nr. 468/1967) og var ligelydende med et i 2. samling 1967-68 fremsat forslag (årbog 1967-68, side 492).

Ved 1. behandling fik ophævelsen af voksencensuren tilslutning fra alle sider. *Lis Møller* (KF), *Ib Thyregod* (V), *K. Axel Nielsen* (S) og *Else-Merete Ross* (RV) rejste spørgsmålet om, hvilke regler der skulle gælde for fjernsynet. *Else-Merete Ross* (RV) og *Poul Dam* (SF) var inde på, om ikke børnecensuren burde flyttes over til kulturministeriet. Om børnecensuren udtalte *Else-Merete Ross*, at de fleste inden for det radikale venstre var stemt for bevarelse af 12 og 16 års grænsen, men at man ville lade sin endelige stillingtagen afhænge af de nye oplysninger og nye undersøgelser, som måtte fremkomme under udvalgsarbejdet. *Poul Dam* udtalte, at man nærmest var af den opfattelse, at børnecensuren også burde ophæves. *Sigsgaard* (VS) vendte sig imod bestemmelsen i § 1, stk. 3, hvorefter godkendelse for børn kunne betinges af, at nærmere angivne billeder eller afsnit af filmen bortklippes. Udlejerne ville af økonomiske grunde være interesseret i, at også de film, der egentlig kun var beregnet for voksne, blev tilladt for børn, og derfor gå med til beskæring. Det burde ikke tillades, at andre end filmens instruktør beklipper en film.

I det nedsatte udvalgs betænkning tilslutter et flertal (udvalget med undtagelse af *Vestergaard Poulsen* (KF)) sig voksencensurens afskaffelse. Et flertal (udvalget med undtagelse af *Vestergaard Poulsen* og *Poul Dam*) er enig om, at opretholdelsen af censuren over for børn og unge må betragtes som et forsøg, hvis fortsatte eksistens må afhænge af yderligere drøftelser og erfaringer, specielt udviklingen i forbindelse med voksencensurens afskaffelse. Poul

Dam stillede ændringsforslag om at ophæve børnecensuren. Det fremgår, at man har drøftet, om spillefilm vist i fjernsynet skulle underkastes forslaget's censurordning. Justitsministeren har oplyst, at det må antages at være muligt, uden gennemførelse af lovregler herom, at sikre det fornødne samarbejde mellem Danmarks radio og filmcensuren med hensyn til bedømmelsen af ikke tidligere censurede spillefilms egnethed for børn. Efter lovens vedtagelse vil justitsministeriet gennem kulturministeriet rette en henvendelse til Danmarks radio med henblik på at opnå en aftale om etablering af et sådant samarbejde. Lene Christensen stillede ændringsforslag om, at bestemmelsen i § 1, stk. 3, 3. pkt., om censurens adgang til at gøre godkendelse betinget af, at nærmere angivne billeder eller afsnit af film blev bortklippet, udgik.

Et flertal (udvalget med undtagelse af *Lene Christensen, Vester-gaard Poulsen* og *Poul Dam*) indstillede forslaget til vedtagelse med to af ministeren foreslåede ændringer. Den ene af disse ændringer gik ud på, at en bestemmelse om, at ingen, som var fyldt 60 år, kunne beskikkes eller genbeskikkes som medlem af censuren eller ankenævnet, blev erstattet med en regel om, at antallet af genbeskikkelser blev begrænset til 2, således at den længste samlede funktionstid ville blive 12 år. Den anden ændring gik ud på at udskyde lovens ikrafttræden fra 1. april 1969 til 1. juli 1969.

Ved 2. behandling oplyste *Sigsgaard* (VS), at de ville gå imod det af Poul Dam stillede forslag om ophævelse af børnecensuren, støtte det af Lene Christensen stillede forslag, hvorefter censuren ikke skulle kunne betinge godkendelse af klipning, og afholde sig fra at stemme med hensyn til ministerens forslag om, at 60 års grænsen for censorer blev ændret til en regel, hvorefter genbeskikkelser blev begrænset til 2 gange.

Ændringsforslaget om ophævelse af børnecensuren blev forkastet med 98 stemmer mod 14; 9 medlemmer afholdt sig fra at stemme.

Det af Lene Christensen stillede ændringsforslag blev forkastet med 88 stemmer mod 34; 9 medlemmer afholdt sig fra at stemme.

Endelig blev det af ministeren stillede ændringsforslag om genbeskikkelse af censorer vedtaget med 131 stemmer; 2 medlemmer afholdt sig fra at stemme.

Ved 3. behandling blev lovforslaget vedtaget med 152 stemmer mod 1; 9 medlemmer afholdt sig fra at stemme.

136. Lov om ændring af færdselsloven. (Tyverisikring, ansvarsforsikring, færdselsforseelser i udlandet m. v. (Justitsminister *Thestrup*)). [A. sp. 3057. C. sp. 731].

Skriftlig fremsættelse $1\frac{1}{2}$ (F. sp. 2600). 1. beh. $28\frac{1}{1}$ (F. sp.

3285). Partiernes ordførere: Otto Mørch, Adam Møller, Per Møller, Skovmand og Arne Larsen. Henvist til udvalg på 17 medlemmer (Adam Møller, Mads Eg Damgaard, Langkilde [formand], Niels Ravn, Per Møller, Enggaard, Holmberg, Skovmand, Metal Ditzel, Rigmor Christensen, Otto Mørch, Horn, Waldemar Laursen, Axel Ivan Pedersen [næstformand], K. Axel Nielsen, Victor Gram (fra $27\frac{1}{2}$ Søgaard) og Arne Larsen). Betænkning (B. sp. 1323) afgivet $7\frac{1}{5}$. 2. beh. $20\frac{1}{5}$ (F. sp. 6750). 3. beh. $22\frac{1}{5}$ (F. sp. 6892). *Loven stadfæstet 4. juni 1969.* (Lovt. nr. 223).

Loven har til formål at muliggøre Danmarks ratifikation af *den europæiske konvention af 20. april 1959 om tvungen forsikring mod erstatningsansvar samt konventionen af 30. november 1964 om straf for færdselsforseelser (begået i udlandet)*. Endvidere er der i loven bestemmelser af mere teknisk art.

Der indsættes som et nyt stk. 2 i færdselslovens § 11 en bestemmelse om, at ministeren kan *fritage* køretøjer, som ganske overvejende anvendes uden for offentlige veje, *for registrering*. Endvidere er der indsat en bestemmelse om *tyverisikring* af køretøjer, § 38, stk. 5. Ifølge en ændret affattelse af § 57, stk. 3, kan der gives forskrifter mod *parkering af visse arter af køretøjer*. Man har her specielt tænkt på det ønskelige i at kunne gribe ind over for langtidsparkering af campingvogne o. lign.

Ved ændringer i §§ 66 og 67 samt indsættelse af en ny § 66 a gennemføres bestemmelser, der gør det muligt, at Danmark kan ratificere den europæiske konvention af 20. april 1959. Ud over redaktionelle ændringer er gennemført en ændring, hvorefter en skadelidt får mulighed for at rejse *krav om erstatning* direkte over for det forsikringsselskab, der har tegnet ansvarsforsikring for det motorkøretøj, der forvoldte skaden.

Der er i loven indsat en udtrykkelig bestemmelse, hvorefter straffelovens almindelige regler om, i hvilket omfang overtrædelser begået i udlandet kan forfølges i Danmark, også skal gælde færdselslovsovertrædelser (lovens § 69 a).

Lovforslaget fik i folketinget almindelig tilslutning, idet der dog fra forskellig side (S og SF) blev ytret ønsket om en almindelig færdselsdebat.

Under udvalgsbehandlingen blev der stillet et ændringsforslag om ikrafttrædelsestidspunktet, der blev tiltrådt af udvalget. Det samlede udvalg henstillede, at der snarest gennemførtes foranstaltning mod forurenings- og giftfare fra motorkøretøjers udstødning og mod, at børn blev anbragt på forsæder.

Lovforslaget vedtoges ved 3. behandling enstemmigt med 128 stemmer.

137. Lov om ændring af lov om brandvæsenet i købstæderne og på landet. (Justitsminister *Thestrup*). [A. sp. 2819. C. sp. 587].

Skriftlig fremsættelse $^{12}/_{12}$ (F. sp. 2604). 1. beh. $^{14}/_{2}$ (F. sp. 4042). Partiernes ordførere: Waldemar Laursen, Vestergaard Poulsen, A. Chr. Andersen, Jens Peter Jensen (Agerskov) og Kurt Brauer. Henvist til samme udvalg som forslag til lov om ændring af lov om revision af den kommunale inddeling, se side 315. Betænkning (B. sp. 1213) afgivet $^{10}/_{4}$. 2. beh. $^{16}/_{4}$ (F. sp. 5679). 3. beh. $^{18}/_{4}$ (F. sp. 5787). *Loven stadfæstet 30. april 1969.* (Lovt. nr. 177).

Loven, der træder i kraft den 1. april 1970, indeholder ændringer, der skyldes den kommunale styrelseslovs *ophævelse af sondringen mellem købstæder og sognekommuner*.

I en del af brandlovens bestemmelser er sondringen mellem købstæder og sognekommuner erstattet af en sontring mellem kommuner med brandkommission og kommuner uden brandkommission. For de øvrige bestemmelsers vedkommende er sondringen afskaffet, således at der kommer til at gælde ensartede regler i samtlige kommuner. I øvrigt indeholder loven en række mindre ændringer, der navnlig tilsigter at forenkle administrationen af loven, ligesom lovens titel i overensstemmelse med den terminologi, som sædvanligt anvendes, er ændret til „Brandlov“.

Lovforslaget blev i folketinget behandlet sammen med *forslag til lov om ændringer i forskellige lovbestemmelser som følge af ændrin-*

gerne i den kommunale styrelseslovgivning. Det henvistes sammen med nævnte lovforslag til behandling i et udvalg, som indstillede det til vedtagelse med tre af justitsministeren foreslåede ændringer, hvorved bl. a. ansættelses- og afskedigelseskompetencen af skorstensfejermestre blev tillagt amtsrådet i stedet for kommunalbestyrelsen.

Ved 3. behandling blev lovforslaget vedtaget enstemmigt med 120 stemmer.

138. Lov om ændring af lov om hunde. (Justitsminister *Thestrup*). [A. sp. 3025. C. sp. 699].

Skriftlig fremsættelse ¹²/₁₂ (F. sp. 2603). 1. beh. ²⁸/₁ (F. sp. 3303). Partiernes ordførere: Albertsen, Mads Eg Damgaard, Niels Jørgen Nielsen (Søren Jensen), Erik Hansen og Krog Hansen (Vivike). Henvist til udvalg på 17 medlemmer (Mads Eg Damgaard, Chr. R. Christensen, Niels Ravn [formand], Ulla Worm, Niels Jørgen Nielsen, Søren Jensen, Kofoed [næstformand], Erik Hansen (Ålborg amt), Jørgen Andersen, Samuelsen, Albertsen, Finn Christensen, Lene Christensen, Thomas Have, A. W. Larsen, Kjeld Olesen og Krog Hansen). Betænkning (B. sp. 1305) afgivet ³⁰/₄. 2. beh. ⁷/₅ (F. sp. 6297). 3. beh. ⁹/₄ (F. sp. 6490). *Loven stadfæstet 21. maj 1969.* (Lovt. nr. 205).

Loven ophæver hundelovens bestemmelser om registrering af hunde og betaling af hundeafgiften, fordi administrationen af disse ting medfører et betydeligt arbejde for politiet og sognefogderne.

Hunderegistret tjente til identifikation af omstrejfende hunde. Ifølge den nye lov sker denne identifikation ved at ejeren har pligt til at sørge for, at hunden bærer et *halsbånd* forsynet med et skilt, der angiver besidderens navn og adresse (§ 1). Endvidere har forsikringsselskaberne efter denne lov samme processuelle stilling under behandling af straffesager for skadevoldende overtrædelse af hundeloven, som der efter færdselsloven tilkommer dem ved behandling af færdselsager, jfr. denne lovs § 16, stk. 3-7 og forslag til ændring af færdselsloven, § 1, nr. 6-12. Disse bestemmelser findes i § 10, stk. 1 og 2. Ifølge § 9 har et forsikringsselskab mulighed for, at den dom,

der afsiges mod det, får retsvirkning i forhold til den, hvis ansvar forsikringen gælder. Dette svarer til bestemmelserne i § 1, nr. 8 i forslaget til ændring af færdselsloven.

Under behandlingen i folketinget fik loven stort set tilslutning fra alle ordførerne, dog ønskede *Albertsen* (S) at de kommuner der måtte ønske det stadigvæk fik mulighed for at opkræve en hundeafgift, fordi bortfaldet af denne ville betyde en indtægtsnedgang for kommunen.

Under udvalgsarbejdet blev der af et *mindretal* (S) stillet et ændringsforslag gående ud på at kommunalbestyrelser får hjemmel til i bymæssigt bebyggede områder at opkræve en hundeafgift på grund af de udgifter til renholdelse af gader og veje, hundehold påfører det offentlige. Dette ændringsforslag blev forkastet ved anden behandling, og ved 3. behandling anbefalede også socialdemokratiet, at der stemtes for forslaget da revisionen af hundeloven i øvrigt var rimelig.

Lovforslaget vedtoges herefter enstemmigt med 125 stemmer.

139. Lov om folkekirkens lønningsvæsen m. m. (Kirkeminister *Arne Fog Pedersen*). [A. sp. 5057. C. sp. 1363].

Skriftlig fremsættelse $\frac{30}{4}$ (F. sp. 6134). 1. beh. $\frac{7}{5}$ (F. sp. 6302). Partiernes ordførere: Ivar Nørgaard, Langkilde, Enggaard, Erik Hansen (Ålborg amt), Morten Lange og Kjær Rasmussen. Henvist til lønningsudvalget. Betænkning (B. sp. 3105) afgivet $\frac{6}{8}$. 2. beh. $\frac{9}{8}$ (F. sp. 7816). 3. beh. $\frac{11}{8}$ (F. sp. 8047). *Loven stadfæstet 18. juni 1969.* (Lovt. nr. 294).

Som anført under gennemgangen af de love, som den nye tjenestemandreform omfatter, er *tjenestemandslovens område* i overensstemmelse med tjenestemandskommissionens forslag blevet udvidet til *også at omfatte folkekirkens tjenestemænd*.

Som følge heraf er der ved nærværende lov foretaget en revision af den gældende præstelønningslov, hvorved bestemmelserne om folkekirkens tjenestemænds ansættelsesvilkår er uddraget af loven, således at der alene er blevet de regler tilbage af ikke-tjenestemandretlig karakter, som loven indeholdt og som skulle videreføres.

Samtidig er foretaget en modernisering af den tilbageblevne lovtekst og indført en noget anden systematisering end den hidtil anvendte.

Loven består af 5 dele, hvoraf 1. del indeholder bestemmelserne om *lønningsmidlernes tilvejebringelse* og 2. del bestemmelser om *lønningsmidlernes bestyrelse*. I 3. del gives *særregler* for *København og Frederiksberg*. 4. del indeholder bestemmelserne om *provstiudvalgenes* sammensætning, valg og virksomhed. I 5. del er optaget *forskellige bestemmelser*, bl. a. om ansættelse af midlertidige, honorarlønnede hjælpepræster til hjælp ved betjeningen af et fast præsteembede eller en menighed, om kirkebetjeningen m. m. Endelig er der i 6. del foreslået ikrafttrædelsesbestemmelser og visse overgangsbestemmelser.

Af væsentlig betydning er den gennemførte *udgiftsfordeling* mellem stat og folkekirke. Loven følger i så henseende de principper, der fastlagdes i 1958, således at statens tilskud til præsternes lønninger og pensioner fastsættes til 60 pct. af løn- og pensionsudgiften. I modsætning til den hidtidige ordning er det imidlertid fastsat, at denne udgiftsfordeling skal omfatte alle løndelev, herunder også dyrtidstillæg. Det er herved tilset at imødegå, at byrdefordelingen fremtidig udvikler sig til ugunst for statskassen, således som det siden 1958 har været tilfældet på grund af bestemmelsen i den nugældende præstelønningslovs § 73, nr. 15, hvorefter dyrtids- og overenskomsttillæg til lønninger og pensioner blev udredet fuldt ud af statskassen.

Lovforslaget gav under behandlingen i folketinget kun i mindre omfang anledning til særlige bemærkninger. *Morten Lange* (SF) forbeholdt sig dog under den videre behandling at stille sådanne ændringsforslag, som efter hans opfattelse ville bringe spørgsmålet om folkekirkens dækning for sine udgifter i bedre overensstemmelse med grundlovens sigte.

Som de øvrige lovforslag, der vedrørte tjenestemandreformen, henvistes det til folketingets lønningsudvalg. Et *flertal* i dette udvalg indstillede lovforslaget til vedtagelse med et ændringsforslag af redaktionel karakter. Et *mindretal* (socialistisk folkepartis medlem af udvalget) fandt, at statens tilskud til folkekirkens lønninger og pensionen burde nedsættes fra de i lovforslaget foreslåede 60 pct. til 10 pct., hvorved refusionerne efter mindretallets opfattelse ville

være af en størrelse, der dækkede præsternes verdslige funktioner. De øvrige lønudgifter måtte dækkes af kirkeskatten.

Efter at mindretallets ændringsforslag herom var blevet forkastet ved 2. behandling vedtoges lovforslaget ved 3. behandling med 140 stemmer; 8 medlemmer (SF og VS) tilkendegav, at de hverken stemte for eller imod.

140. Lov om ændring af lov om folkekirkens lønningsvæsen m. v. (Kirkeminister *Arne Fog Pedersen*). [A. sp. 2217. C. sp. 235].

Skriftligt fremsættelse $^{28}/_{11}$ (F. sp. 1989). 1. beh. $^{17}/_1$ (F. sp. 2896). Partiernes ordførere: Orla Møller, Vestergaard Poulsen, Evan Jensen, Samuelsen og Morten Lange. Henvist til udvalg på 17 medlemmer (Vestergaard Poulsen, Burgdorf, Erik Hansen (Vejle amt), Ulla Worm, Evan Jensen, Damsgaard [formand], Niels Jørgen Nielsen, Samuelsen [næstformand], Bilgrav-Nielsen (fra $^{23}/_1$ Hans Larsen), Meta Ditzel, Orla Møller, Grünbaum, Jørgen Peder Hansen, Egon Jensen, Ejner Nielsen, Johan Nielsen og Morten Lange). Betænkning (B. sp. 509) afgivet $^6/_2$. 2. beh. $^{11}/_2$ (F. sp. 3889). 3. beh. $^{14}/_2$ (F. sp. 4038). *Loven stadfæstet 20. februar 1969.* (Lovt. nr. 45).

Ved loven, der træder i kraft den 1. april 1970, foretages ændringer i lov nr. 155 af 7. juni 1958 om folkekirkens lønningsvæsen m. v., hvorved reglerne i nævnte lov tilpasses *kildeskatteordningen*. Om lovens enkelte bestemmelser skal anføres følgende:

Det bestemmes, at den hidtidige valgfrihed for kommunalbestyrelsen med hensyn til, om ligning af lokale kirkelige afgifter skal ske under ét for hele kommunen eller særskilt for hvert sogn eller kirke-distrikt, ophæves, således at *ligningen* fremtidig i alle tilfælde *skal ske under ét for kommunen*.

De hidtil gældende *særregler* vedrørende den kirkelige ligning for forskellige persongrupper inden for folkekirken, nemlig medlemmer af valgmenigheder, Skt. Petri tyske menighed, visse medlemmer af døve-menighederne og forskellige særlige grupper i København og på Frederiksberg, *ophæves*, idet

medlemmer af valgmenigheder og af Skt. Petri tyske menighed efter loven fuldstændig fritages for kirkelige afgifter, medens alle øvrige medlemmer af folkekirken pålignes sædvanlig kirkeskat.

Endvidere er reglerne om budgettering til de kirkelige kasser ændret således, at *budgetteringen skal være afsluttet senest 1. september året før indkomståret*. Tidspunktet for stifts-øvrighedernes indsendelse af overslag over fællesfondene til brug for kirkeministerens fastsættelse af landskirkeskatten er efter loven fastsat til inden 15. juli året før det kommende regnskabsår (finansår). Endelig vil fordelingen af landskirkeskattebeløbet mellem de enkelte kommuner, som hidtil har fundet sted ved Danmarks Statistiks foranstaltning på grundlag af de samlede indtægter for folkekirkens medlemmer i de enkelte kommuner, efter kildeskatteordningens ikrafttræden blive foretaget med kildeskattedirektoratets bistand. Grundlaget for fordelingen bliver efter kildeskatteordningen det nærmest forudgående indkomstår, men som en overgangsordning er det i loven fastsat, at der ved fordelingen i 1970 af landskirkeskatten for 1971-72, og måske i 1971 af landskirkeskatten for 1972-73, må anvendes det seneste fordelingsgrundlag efter den nuværende ordning.

Lovforslaget blev fremsat og behandlet sammen med *forslag til lov om menighedsråd, forslag til lov om ændring af lov om kirkers brug, sognebåndsløsning m. m. og forslag til lov om ændring af lov om kirkers bestyrelse m. m.* Om baggrunden for fremsættelsen af de fire lovforslag henviste kirkeministeren til, at det ved bestemmelsen i § 40 i lov om opkrævning af indkomst- og formueskat for personer m. v. (kildeskatteloven) fastsættes, at lovens regler om opkrævning m. v. finder anvendelse også på kirkelige afgifter. „Indretning af opkrævningssystemet med databehandling for øje nødvendiggør forskellige ændringer på den kirkelige lovgivnings område, idet systemet forudsætter, at der tilvejebringes størst mulig ensartethed i opkrævningsgrundlaget inden for den samme kommune. Afvigende ordninger for enkelte dele af kommunen eller visse grupper inden for kommunen, som hidtil har kunnet praktiseres under en manuel skatteopkrævning, vil under det planlagte opkrævningssystem volde uforholdsmæssigt store vanskeligheder. De foreliggende lovforslag tilsigter at imødekomme de krav, som opkrævningssystemet stiller til den kirkelige ligning.“

Lovforslaget blev ved 1. behandling mødt med tilslutning fra alle sider i folketinget. *Morten Lange* (SF) fandt dog, at der kunne være anledning til i videre omfang at se på loven om folkekirkens lønningsvæsen og specielt på spørgsmålet om fordelingen af folkekirkens udgifter mellem staten og kirken. *Kirkeministeren* svarede hertil, at det var et principielt spørgsmål, som lå uden for de foreliggende lovforslags intentioner. Lovforslagene henvistes til behandling i et udvalg, af hvis betænkning det fremgår, at ministeren over for udvalget har oplyst, at han overvejer en ændring af refusionsreglerne for præstelønninger. I øvrigt indstillede udvalget samtlige fire lovforslag til vedtagelse uændret.

Ved 3. behandling vedtoges nærværende lovforslag enstemmigt med 112 stemmer.

141. Lov om ændring af lov om menighedsråd. (Kirkeminister *Arne Fog Pedersen*). [A. sp. 2249. C. sp. 239].

Skriftlig fremsættelse ²⁸/₁₁ (F. sp. 1989). 1. beh. ¹⁷/₁ (F. sp. 2896). Partiernes ordførere: *Orla Møller*, *Vestergaard Poulsen*, *Evan Jensen*, *Samuelsen* og *Morten Lange*. Henvist til samme udvalg som forslag til lov om ændring af lov om folkekirkens lønningsvæsen m. v., jfr. nærmest foregående sag. Betænkning (B. sp. 509) afgivet ⁶/₂. 2. beh. ¹¹/₂ (F. sp. 3889). 3. beh. ¹⁴/₂ (F. sp. 4039). *Loven stadfæstet 20. februar 1969.* (Lovt. nr. 46).

Ved loven, der træder i kraft den 1. januar 1970, foretages ændringer i lov om menighedsråd, jfr. lovbekendtgørelse nr. 309 af 1. september 1966, således at *valgmenighedsmedlemmer fremtidig ikke vil have valgret og være valgbar til menighedsråd*. Endvidere ændres bestemmelsen angående *budgettering* således, at overslaget for menighedsråds-kasserne for det kommende finansår skal indsendes af menighedsrådene inden 1. september til de stadfæstende myndigheder.

Lovforslaget blev fremsat og behandlet sammen med forslag til lov om ændring af lov om folkekirkens lønningsvæsen m. fl. lovforslag. Om baggrunden for forslagens fremsættelse og om dets behandling i folketinget henvises derfor til omtalen foran under nærmest foregående sag.

Det vedtoges enstemmigt ved 3. behandling med 118 stemmer.

142. Lov om ændring af lov om kirkers brug, sognebåndsløsning m. m. (Kirkeminister *Arne Fog Pedersen*). [A. sp. 2239. C. sp. 241].

Skriftlig fremsættelse ²⁸/₁₁ (F. sp. 1989). 1. beh. ¹⁷/₁ (F. sp. 2897). Partiernes ordførere: Orla Møller, Vestergaard Poulsen, Evan Jensen, Samuelsen og Morten Lange. Henvist til samme udvalg som forslag til lov om ændring af lov om folkekirkenes lønningsvæsen m. v., se side 385. Betænkning (B. sp. 509) afgivet ⁶/₂. 2. beh. ¹¹/₂ (F. sp. 3889). 3. beh. ¹⁴/₂ (F. sp. 4039). *Loven stadfæstet 20. februar 1969.* (Lovt. nr. 47).

Ved loven, der træder i kraft den 1. januar 1970, *ophæves § 6, stk. 3, sidste pkt., i lov om kirkers brug, sognebåndsløsning m. m.*, jfr. lovbekendtgørelse nr. 151 af 30. maj 1961. Efter den anførte bestemmelse kan beløb, der af en valgmenighed udredes for brug af en sognekirke, ikke medregnes af valgmenighedens medlemmer ved benyttelsen af den i præstelønningslovens § 76, stk. 5, hjemlede ret til i de dem pålignede kirkelige afgifter at fradrage bidrag til valgmenigheden.

Loven er en konsekvens af den samtidig vedtagne ændring af præstelønningslovens § 76, hvorved medlemmer af valgmenigheder undtages fra ligning og opkrævning af kirkelige afgifter. Om baggrunden for lovforslagets fremsættelse i øvrigt og om dets behandling i folketinget henvises til omtalen på side 385.

Lovforslaget vedtoges enstemmigt ved 3. behandling med 123 stemmer.

143. Lov om ændring af lov om kirkers bestyrelse m. m. (Kirkeminister *Arne Fog Pedersen*). [A. sp. 2241. C. sp. 243].

Skriftlig fremsættelse ²⁸/₁₁ (F. sp. 1989). 1. beh. ¹⁷/₁ (F. sp. 2897). Partiernes ordførere: Orla Møller, Vestergaard Poulsen, Evan Jensen, Samuelsen og Morten Lange. Henvist til samme udvalg som forslag til lov om ændring af lov om folkekirkenes lønningsvæsen m. v., se side 385. Betænkning (B. sp. 509) afgivet ⁶/₂. 2. beh. ¹¹/₂ (F. sp. 3889). 3. beh. ¹⁴/₂ (F. sp. 4039). *Loven stadfæstet 20. februar 1969.* (Lovt. nr. 44).

Loven indeholder ændringer i lov om kirkers bestyrelse m. m., jfr. lovbekendtgørelse nr. 454 af 23. september 1947

med senere ændringer, hvorved bestemmelserne om *budgettering af de kirkelige udgifter og indtægter* ændres således, at budgetteringen fremtidig skal være afsluttet inden 1. september for de lokale kirkelige kasser.

Herudover indeholder loven visse andre ændringer, som alene tilsigter at tilpasse reglerne i lov om kirkers bestyrelse m. m. til *kildeskatteordningens ikrafttræden* den 1. januar 1970.

Lovforslaget blev fremsat og behandlet sammen med forslag til lov om ændring af lov om folkekirkens lønningsvæsen m. fl. lovforslag, hvorom nærmere henvises til omtalen på side 385.

Lovforslaget vedtoges enstemmigt ved 3. behandling med 124 stemmer.

144. Lov om naturfredning. (Minister for kulturelle anliggender *K. Helveg Petersen*). [A. sp. 1817. C. sp. 1441].

Skriftlig fremsættelse ¹⁴/₁₁ (F. sp. 1643). 1. beh. ²⁹/₁₁ (F. sp. 2034). Partiernes ordførere: Kampmann, H. C. Toft, Jens Chr. Christensen, Lindegård Rasmussen, Vivike og Kjær Rasmussen. Henvist til udvalg på 17 medlemmer (H. C. Toft, Hanne Budtz [næstformand], Poul Schlüter, Knud Østergaard, Jens Chr. Christensen, Ib Thyregod, Kristen Østergaard, Lindegård Rasmussen, Bernhard Baunsgaard, Nordqvist [formand], Kampmann, Kaj Andresen, Frode Jakobsen, Bodil Koch, K. Axel Nielsen, Chr. Rasmussen og Vivike). Betænkning (B. sp. 2657) afgivet ²⁹/₆. 2. beh. ¹¹/₆ (F. sp. 8105). 3. beh. ¹³/₆ (F. sp. 8358). *Loven stadfæstet 18. juni 1969.* (Lovt. nr. 314).

Ved loven udgår den hidtidige bestemmelse, der forbyder *opførelse af bygninger*, der ikke tjener lokale formål, *uden for byplanlagte områder* og områder omfattet af byudviklingsplaner uden fredningsnævnets tilladelse. Den almindelige bebyggelseskontrol varetages herefter af de sædvanlige bebyggelsesregulerende myndigheder. Se *lov om by- og landzoner* ovenfor side 203. Medens man således har opgivet fredningsmyndighedernes direkte ansvar og kontrol med bebyggelse i det åbne land, fremgår det af bemærkningerne til lovforslaget, at man vil

stræbe efter på rent fredningsmæssigt grundlag varigt at *sikre en række større og sammenhængende landskaber*. Disse landskaber betegnes i bemærkningerne som *naturparker*. I overensstemmelse med dette siges det bl. a. i lovens formålsparagraf, at lovens beføjelser skal anvendes til „at bevare og pleje større landskaber og andre områder, som på grund af deres landskabelige værdi eller beliggenhed har væsentlig betydning for almenheden“.

Blandt de væsentlige nyskabelser i loven kan henvises til § 46, hvorefter den eksisterende kontrol med, hvad der foregår af *byggeri m. v. inden for en afstand af 100 m fra strandbredden*, intensiveres, idet samtidig administrationen heraf overføres fra ministeriet for kulturelle anliggender, der hidtil har varetaget den, til de sædvanlige fredningsmyndigheder.

Lovens kapitel VIII indeholder udvidede regler om *almenhedens færdsel og ophold i landskabet*.

Strandbredder og andre kyststrækninger, på hvilke der ikke findes sammenhængende grønsvær eller anden landvegetation, er åbne for almenheden for færdsel til fods samt for kortvarigt ophold og badning. På private ejendomme må ophold og badning dog ikke finde sted inden for 50 m fra beboelsesbygninger. På steder, hvor der er ret til ophold og badning, er det tillige tilladt i kortere tid at have en båd uden motor liggende på strandbredden. Fredningsnævnet eller for arealer, der ejes eller bruges af staten, ministeren for kulturelle anliggender kan i særlige tilfælde gøre undtagelse fra disse regler. Medfører almenhedens ophold på private arealer væsentlige gener for ejeren, kan han forlange ejendommen overtaget af staten. Overtagelsen sker til en pris, der i mangel af enighed fastsættes af en taksationskommission. Ønsker staten ikke for tiden at overtage ejendommen, kan ejeren indtil videre forbyde almenheden ophold på arealet.

Offentlige *skove* er åbne for almenheden efter regler, der fastsættes af landbrugsministeren. Private skove på 5 ha eller derover, hvortil der fører offentlig vej eller sti, eller hvortil der i øvrigt er adgang på lovlig måde, er åbne for almenheden for færdsel og ophold med følgende begrænsninger. Medmindre

ejeren tillader adgang i videre omfang, må færdsel kun ske til fods. Færdsel og ophold må kun finde sted på eksisterende veje og må ikke finde sted i tiden fra solnedgang til kl. 7, i månederne november-februar til solopgang. Ophold må ikke finde sted inden for 50 m fra beboelsesbygninger, og løse hunde må ikke medtages. Ejeren kan endvidere forbyde færdsel og ophold på dage, hvor der afholdes jagt, og i områder, hvor der foregår intensivt skovningsarbejde. I særlige tilfælde kan fredningsnævnet tillade, at skoven helt eller delvis lukkes for almenheden. Medfører almenhedens færdsel og ophold i privat skov væsentlige gener for ejeren, kan denne forlange skoven overtaget af staten. Overtagelsen sker til en pris, der i mangel af enighed fastsættes af en taksationskommission. Ønsker staten ikke for tiden at overtage ejendommen, kan ejeren indtil videre forbyde almenheden ophold på arealet.

Udyrkede arealer, hvortil der fører offentlig vej eller sti, eller hvortil der i øvrigt er adgang på lovlig måde, er åbne for almenheden for færdsel til fods samt for kortvarigt ophold. Fredningsnævnet eller — for arealer, der ejes af det offentlige — vedkommende myndighed kan i særlige tilfælde gøre undtagelse fra reglen. Til privatejede arealer er der, medmindre ejeren bestemmer andet, kun adgang fra kl. 7 til solnedgang, og på sådanne arealer må færdsel og ophold ikke finde sted inden for 150 m fra beboelsesbygninger, medmindre en videregående ret følger af reglerne om strandbredder. Bestemmelsen gælder endvidere ikke for privatejede arealer, der i deres helhed er forsvarligt hegnet. Medfører almenhedens færdsel og ophold på private udyrkede arealer væsentlige gener for ejeren, kan denne forlange de pågældende arealer overtaget af staten. Overtagelsen sker til en pris, der i mangel af enighed fastsættes af en taksationskommission. Ønsker staten ikke for tiden at overtage ejendommen, kan ejeren indtil videre forbyde almenheden ophold på arealet.

Det fremsatte forslag svarede med visse ændringer til det i 1967-68, 2. samling, fremsatte (Folketingsårbogen 1967-68, side 494). Der var foretaget dels visse ændringer af administrativ karakter, herunder ændringer i de processuelle regler, dels visse ændringer omkring almenhedens færdsel og ophold i landskabet. Med hensyn

til ophold og badning på private strandbredder var der foreslået en udvidelse af afstanden fra beboelsesbygninger, hvor ophold ikke må finde sted, nemlig fra 40 til 50 m. Endvidere var det foreslået, at ejeren af en ejendom, hvorpå der fandtes en beboelsesbygning inden for 100 m fra strandbredden, skulle kunne forlange ejendommen overtaget af staten for den seneste ejendomsvurdering, såfremt opholdsretten medførte væsentlige gener. Med hensyn til færdsels- og opholdsretten i de private skove var det foreslået, at private skove under 5 ha blev undtaget fra den generelle bestemmelse om åbning af skovene. Endelig var der foretaget to modifikationer i den bestemmelse, som åbnede udyrkede arealer og græsningsarealer for almenhedens færdsel til fods og for kortvarigt ophold. Man havde udtaget ordet „græsningsarealer“ af bestemmelsen samt undtaget arealer inden for 150 m fra beboelsesbygninger.

Ved 1. behandling udtalte *Kampmann* (S), at socialdemokratiet ikke kunne acceptere de indskrænkninger i befolkningens frie adgang til strand, skov og udyrkede arealer, der var foretaget i forhold til det forslag, der blev fremsat i det forrige folketingsår. Endvidere bemærkede han, at de egentlige naturfredningsspørgsmål stadig henhørte under mange ministerier. Man burde i udvalget overveje en samling af alle naturfredningsspørgsmål i et egentligt alt omfattende naturværn, der som et særligt direktorat kunne placeres under kulturministeriet. Også på lokalt plan burde man overveje at samle de forskellige organer til ét. Endelig blev forureningsproblemerne fremhævet. Det havde ikke meget formål at søge gennemført en god, traditionel naturfredningslovgivning, hvis hele naturen omkring os langsomt forurenede og forgiftede.

H. C. Toft (KF) gav udtryk for positiv holdning til lovforslaget. Det var en imødekommelse af den rejste kritik, at uindhegnede græsarealer ikke længere var medtaget. Han var af den opfattelse, at bybefolkningen ikke var i stand til klart at tage stilling til, om arealet var et græsningsareal eller et frøareal. Det konservative folkeparti så gerne, at man kunne nå frem til en frivillig overenskomst med skovejerne. Det blev endvidere nævnt, at der burde gøres noget for at begrænse fredningssagernes varighed.

Jens Chr. Christensen (V) håbede, at man ud af det forslag, der her var fremsat, kunne få en fornuftig lovgivning, som tjente almenhedens, men også grundejerens interesser. På væsentlige punkter var der taget hensyn til de synspunkter, han fremsatte ved den forrige behandling. Det var dog helt nødvendigt, at det blev klart præciseret hvad der blev forstået ved strandbred i reglen om offentlighedens adgang til strande. Med hensyn til skove var det rimeligt, at det offentlige påtog sig risikoen for brande. Det måtte også nærmere afklares, hvem der skulle bære byrden ved oprydning og renholdelse. Med hensyn til reglen om adgangen til de udyrkede områder, så ønskede han, at bemærkningernes eksemplifikation af, hvad der var udyrkede områder, blev flyttet over i selve lovteksten.

Lindegård Rasmussen (RV) udtrykte håbet om, at der kunne samles brød enighed om lovforslaget. Han understregede, at det af ministerens fremsættelsestale fremgik, at der med hensyn til åbningen af private skove forelå visse muligheder for en frivillig løsning.

Vivike (SF) fandt, at den store idé med forslaget var ideen om naturparker, men hvis man opretholdt tanken om, at der skulle betales erstatning ved oprettelsen af disse parker, så løb man en risiko for, at det ikke skulle blive til ret meget. Der burde aldrig betales erstatning for mere end den hidtidige anvendelse. Han mente, at det ville være klogt at oprette et naturforvaltningsorgan, der kunne samle de ting, der nu var spredt over mange ministerier. Der burde gøres noget for at pleje de fredede områder, landvindinger og ådretninger burde holde op. Endvidere burde man overveje at udvide strandbyggelinjen fra 100 m til i hvert fald 300 m.

Kjær Rasmussen (VS) kritiserede, at beløbsrammen var for lav, at forbrugerne ikke var repræsenteret i fredningsnævnene, at fredningsnævnet ikke bemyndigelse til at dispensere fra strandbyggelinjen og endelig at ekspropriationsparagraffen var uhyggelig tam. Der måtte skabes aktivitetsområder med mulighed for rigt varieret menneskelig udfoldelse, hvad enten denne gik ud på fiskeri, sport eller camping. Det ville være en gevinst, om kommunerne som i Sverige gik ind i arbejdet med at oprette feriebyer.

Efter ordførerne talte *Hanne Reintoft* (SA), der fandt, at lovforslaget var nødvendigt, men utilstrækkeligt, *Foged* (V), der henstillede, at åbningen af de private skove og udyrkede arealer blev opgivet, man bevægede sig her på kanten af grundlovens § 73, samt *Bodil Koch* (S), der kom med nogle bemærkninger til Fogeds indlæg.

Et *flerstal* i det nedsatte udvalg (udvalget med undtagelse af SFs repræsentant) indstillede lovforslaget til *vedtagelse* med en række af ministeren stillede ændringsforslag. De vigtigste ændringer vedrørte almenhedens adgang til strande, skove og udyrkede områder. I det fremsatte forslag var der en bestemmelse om, at ejeren af en ejendom med en beboelsesbygning beliggende i en afstand af mindre end 100 m fra strandarealer, der bliver åbne for almenheden, kunne forlange ejendommen overtaget af staten for ejendomsvurderingen ved den seneste vurdering, såfremt almenhedens ophold medførte væsentlige gener. Ved den foreslåede ændring blev afstandsbestemmelsen fjernet, overtagelsen skulle ske efter taksation. Der blev endvidere indført en bestemmelse om, at ejeren kunne lukke arealet, såfremt staten ikke ønskede at overtage det. Tilsvarende bestemmelser blev foreslået for så vidt angik skovene og de udyrkede arealer.

SFs repræsentant i udvalget stillede forslag om, at staten ikke skulle kunne afvise at købe, og at der dermed heller ikke skulle være mulighed for ejeren til at lukke området på grund af statens afslag. SF stillede endvidere en række andre ændringsforslag, bl. a. at strandbyggelinjen skulle udvides fra 100 m til 300 m, og at udtrykket

„kortvarigt ophold“ i bestemmelsen om adgang til strandene blev ændret til „ophold i dagtimerne“.

Det fremgår af betænkningen, at udvalget har diskuteret, hvad der forstås ved „kortvarigt ophold“ i bestemmelsen om adgangen til strandene. Det siges her, at der har „været fremsat ønsker om at få udeladt ordet „kortvarigt“ eller få det erstattet med et bestemt timetal. Det har imidlertid ikke været muligt at finde et bedre udtryk, men i anledning af ministerens bemærkninger om rækkevidden af ordene „kortvarigt ophold“ ønsker et *flertal* (udvalget med undtagelse af venstre) at give udtryk for den opfattelse, at den i nærværende forslag anvendte formulering ikke hjemler, at man i almindelighed kan udstrække et ophold til en hel dag.“ Med hensyn til skovene siges det bl. a., at ministeren over for udvalget har erklæret at være indstillet på, såfremt skovejerne fremsætter ønsker herom, at udrede udgifterne til sædvanlige brandforsikringer af de af åbnings omfattede skove og til at afholde udgifter til anskaffelser, opsætning af affaldskurve og -poser samt til skiltning.

Om forureningsproblemerne siges det:

„Forureningsproblemerne må i dag tillægges en afgørende betydning, og man skal derfor henstille til regeringen, at denne snarest overvejer oprettelsen af et centralt organ, der beskæftiger sig med de naturbeskyttelses- og forureningsproblemer, der i øjeblikket er henvist til en række forskellige styrelser. Fastlæggelsen af kompetencen for et sådant organ kan formentlig mest praktisk ske i et udvalg, hvor samtlige implicerede ministerier er repræsenteret.

Med hensyn til forvaltningen på lokalt plan finder man, at også denne bør overvejes samlet og forenklet således, at der kraftigere kan sættes ind. En eventuel omlægning af den lokale forvaltning på disse områder må dog afvente kommunalreformens gennemførelse.“

Det fremgik af 2. behandlingen, at det pågældende afsnit var kommet ind i betænkningen på socialdemokratisk initiativ, og at det var deres pris for at tilslutte sig forslaget med ministerens ændringer og for ikke at stille selvstændige ændringsforslag.

Ved 2. behandling talte foruden ordførerne *Foged* (V), der også talte på *Anders Andersens* vegne, *Bøgholm* (KF) og *Fanger* (KF), der alle gik imod lovforslaget. Desuden talte *Morten Lange* (SF), der understregede betydningen af forureningsproblemet. De af SF stillede ændringsforslag samt to af VS stillede forslag — om at udelade begrænsningen, at skovene skulle være over 5 ha, og begrænsningen af færdsel til eksisterende veje i skovene — blev forkastet. De af ministeren stillede ændringsforslag blev vedtaget.

Ved 3. behandling forelå der et ændringsforslag fra ministeren vedrørende adgangen til skovene. Dette blev vedtaget uden afstemning.

Lovforslaget blev herefter vedtaget med 154 stemmer mod 5 (*Foged*, *Anders Andersen*, *Kragh*, *Fanger* og *Bøgholm*).

145. Lov om ændring af lov om folkebiblioteker m. v. (Ministeren for kulturelle anliggender *K. Helveg Petersen*). [A. sp. 3267. C. sp. 247].

Skriftlig fremsættelse $^{13}/_{12}$ (F. sp. 2612). 1. beh. $^{21}/_{1}$ (F. sp. 3471). Partiernes ordførere: Lysholt Hansen, Lembourn, Merete Bjørn Hanssen, Meta Ditzel og Poul Dam. 2. beh. $^{11}/_{2}$ (F. sp. 3891). 3. beh. $^{14}/_{2}$ (F. sp. 4040). *Loven stadfæstet 20. februar 1969.* (Lovt. nr. 35).

Af bemærkningerne til lovforslaget fremgår det, at ikke alle kommuner har opfyldt deres forpligtelser til ifølge den gældende bibliotekslovs § 5, stk. 4, at etablere *bibliotekstjeneste i overensstemmelse med lovens regler*. Det drejer sig hovedsageligt om mindre kommuner, hvis fremtidige tilhørsforhold, på grund af den igangværende revision af den kommunale inddeling, endnu er uafklarede. Derfor indsættes der i § 3 i lov nr. 171 af 27. maj 1964 om folkebiblioteker et nyt stk. 5, hvorefter biblioteksdirektøren under særlige omstændigheder kan meddele en *tidsbegrænset dispensation* fra bestemmelsen i stk. 4.

Lovforslaget fik tilslutning fra alle partiers ordførere, og det blev ikke underkastet udvalgsbehandling. Det vedtoges ved 3. behandling enstemmigt med 124 stemmer.

146. Lov om ændring af lov om teatre. (Minister for kulturelle anliggender *K. Helveg Petersen*). [A. sp. 5217. C. sp. 1469].

Skriftlig fremsættelse $^{6}/_{6}$ (F. sp. 7746). 1. beh. $^{9}/_{6}$ (F. sp. 7886). Partiernes ordførere: Niels Matthiasen, Lembourn, Per Møller og Samuelson. 2. beh. $^{11}/_{6}$ (F. sp. 8081). 3. beh. $^{13}/_{6}$ (F. sp. 8355). *Loven stadfæstet 18. juni 1969.* (Lovt. nr. 311).

Ifølge loven *udskydes revision* af lov nr. 202 af 31. maj 1963 om teatre *til folketingsåret 1969-70*.

Af bemærkningerne til lovforslaget fremgår det, at udskydelsen skyldes, at der endnu ikke er skabt fuld klarhed over de principper, der skal være gældende for byrdefordelingen mellem stat og kommuner/amter, specielt inden for kulturministeriets ressort.

Forslaget fik i folketinget tilslutning fra alle ordførere, det blev ikke underkastet udvalgsbehandling, og det blev ved 3. behandling vedtaget enstemmigt med 156 stemmer.

147. Lov om ændring af lov om statstilskud til kunstmuseer. (Minister for kulturelle anliggender *K. Helveg Petersen*). [A. sp. 4203. C. sp. 1389].

Skriftlig fremsættelse $^{13}/_3$ (F. sp. 4636). 1. beh. $^{18}/_4$ (F. sp. 5788). Partiernes ordførere: Bodil Koch (Jørgen Peder Hansen), Gudrun Jensen, Merete Bjørn Hanssen, Jørgen Andersen, Gunhild Due og Sigsgaard. Henvist til udvalg på 17 medlemmer (Gudrun Jensen, Lembourn [næstformand], Ellen Strange Petersen, Knud Østergaard, Merete Bjørn Hanssen, Evan Jensen, Per Møller, Jørgen Andersen, Metal Ditzel, Samuelsen [formand], Bodil Koch, Jørgen Peder Hansen, Niels Matthiasen, K. J. Mortensen, Knud Nielsen, Poul Nilsson og Gunhild Due). Betænkning (B. sp. 2955) afgivet $^4/_8$. 2. beh. $^{19}/_6$ (F. sp. 7909). 3. beh. $^{12}/_6$ (F. sp. 8173). *Loven stadfæstet 18. juni 1969.* (Lovt. nr. 272).

Loven indeholder forbedringer af de hidtil gældende tilskudsregler på en række punkter. Dog er hovedprincippet for maksimering af statens tilskud opretholdt, selv om der også her er visse ændringer.

Ifølge loven kan museerne i et vist omfang påtage sig *anden kulturformidlende virksomhed*, der dog skal være forenelig med museets hovedvirksomhed, og staten kan yde et tilskud, der udgør 100 pct. af det stedlige tilskud til en sådan virksomhed, jfr. § 1, stk. 2 og § 5, stk. 1, 3). Maksimumsbeløbet for statstilskud bliver forhøjet lidt i forhold til det hidtil gældende, dog må det ikke uden særlig hjemmel på finansloven udgøre over 200.000 kr., jfr. § 5, stk. 1. 1).

Statstilskuddet til *kunstkøb og konservering* fastsættes til 20 pct. af driftstilskuddet, dog mindst 10.000 kr. og højst 20.000 kr. § 5, stk. 1, 2).

Ministerens bemyndiges til at tilbageholde $2\frac{1}{2}$ pct. af driftstilskuddet til *honorering af museumspædagoger* og til løsning af *fællesopgaver* for museerne. § 6, stk. 1. Endvidere opføres der nu på den årlige *finanslov særlige bevillinger til konservering* af kunstværker. § 6, stk. 2. a).

Loven skal tages op til *revision* i folketingsåret 1970-71.

Af bemærkningerne til lovforslaget fremgår, at bestemmelserne i denne lov så vidt muligt søges paralleliseret med bestemmelserne i lov om kulturhistoriske lokalmuseer.

Lovforslaget fik en velvillig behandling af alle ordførerne i folketinget, dog var enkelte ordførere inde på, at såkaldte løsfund ofte går museernes næse forbi, fordi man her i landet mangler en antikvitetslov, og man ønskede dette problem behandlet i udvalget (SF og VS). Disse spørgsmål blev også diskuteret under udvalgsarbejdet, og nødvendigheden af håndhævelsen af de eksisterende regler blev understreget. Også nyordningen af den planlagte konservatoruddannelse blev her diskuteret med ministeren. Et ændringsforslag vedrørende revision af loven stillet af ministeren blev tiltrådt af udvalget.

Lovforslaget blev ved 3. behandling vedtaget enstemmigt med 141 stemmer.

148. Lov om kulturhistoriske lokalmuseer. (Minister for kulturelle anliggender *K. Helveg Petersen*). [A. sp. 4249. C. sp. 1377].

Skriftlig fremsættelse $\frac{13}{3}$ (F. sp. 4640). 1. beh. $\frac{18}{4}$ (F. sp. 5788). Partiernes ordførere: Jørgen Peder Hansen (Bodil Koch), Gudrun Jensen, Merete Bjørn Hanssen, Jørgen Andersen, Gunhild Due og Sigsgaard. Henvist til udvalg på 17 medlemmer (Gudrun Jensen, Lembourn [næstformand], Ellen Strange Petersen, Knud Østergaard, Merete Bjørn Hanssen, Evan Jensen, Per Møller, Jørgen Andersen, Meta Ditzel, Samuelsen [formand], Bodil Koch, Jørgen Peder Hansen, Niels Matthiasen, K. J. Mortensen, Knud Nielsen, Poul Nilsson og Gunhild Due). Betænkning (B. sp. 2955) afgivet $\frac{4}{6}$. 2. beh. $\frac{10}{6}$ (F. sp. 7909). 3. beh. $\frac{12}{6}$ (F. sp. 8173). *Loven stadfæstet 18. juni 1969.* (Lovt. nr. 273).

Ved lov nr. 166 af 7. juni 1958 om de kulturhistoriske lokalmuseer gennemførtes en væsentlig ændring af ordningen for statens støtte til disse museer i første række derved, at de hidtil på de årlige finanslove bevilgede faste støttebeløb på henholdsvis 2.600 kr. for de såkaldte centralmuseer og 1.300 kr. for andre statsunderstøttede museer, erstattedes af tilskud, der — inden for visse maksima — fastsættes i et bestemt forhold til visse faste stedlige tilskud.

I henhold til lovens § 5, stk. 3, skulle de i samme paragrafs første stykke fastsatte satser for statens tilskud forelægges til revision i folketingsåret 1963-64, og ved lov nr. 54 af 4. marts 1964 om ændring af lov om de kulturhistoriske lokalmuseer ændredes satserne således, at der til samtlige museer blev ydet et statstilskud i forhold til de tilskudsberettigende stedlige tilskud på 100 pct. af indtil 5.000 kr. og 50 pct. af tilskud herudover indtil 75.000 kr. Til landsdelsmuseerne blev der dog ydet et særligt tilskud derved, at det beløb af de stedlige tilskudsberettigende tilskud, hvoraf staten ydede 100 pct., blev forhøjet til 33.000 kr.

Disse satser skulle ifølge nævnte lov forelægges til revision i folketingsåret 1968-69.

Ved loven bliver statstilskuddene ordnet på en måde, der svarer til den i *lov om statstilskud til kunstmuseer nr. 118 af 15. april 1964* instituerede. Denne lov blev forelagt til revision samtidig og blev behandlet samtidig med nærværende lov, jfr. ovenfor. Til de anerkendte lokalmuseer ydes et *driftstilskud*, som udgør *100 pct. af de stedlige tilskud*, der ydes som faste tilskud til egentlige driftsudgifter. Tilskud til leje af lokaler, hoveddistandsættelser og tekniske installationer, forrentning og afskrivning berettiger ikke til statstilskud. Hvis de tilskudsberettigende stedlige tilskud udgør over 20.000 kr. kan statstilskuddet dog ikke overstige *125 pct. af de tilsvarende stedlige tilskud* i regnskabsåret 1967-68 og må højst udgøre *200.000 kr.*, medmindre særlig hjemmel opnås på finansloven. Der ydes hvert *landsdelsmuseum* et særligt *statstilskud* på 25.000 kr.

For de 15 landsdelsmuseer vil nyordningen med uændrede faste stedlige tilskud — således som disse er ydet museerne i regnskabsåret 1967-68 — betyde en umiddelbar forhøjelse af statstilskuddet med 1.242.633 kr. fra 756.564 kr. til 1.999.197 kr. Dette tilskud vil senere ved fuld udnyttelse af tilskudsmulighederne kunne stige med yderligere indtil 389.254 kr.

For de øvrige 52 tilskudsberettigede museer vil statstilskuddet tilsvarende stige med 310.888 kr. fra 541.933 kr. til 852.821 kr. og ved senere fuld udnyttelse af tilskudsmulighederne yderligere kunne øges med indtil 711.006 kr.

Den samlede umiddelbare stigning i statstilskuddet til de 67 anerkendte museer vil således, beregnet på basis af de i 1967-68 ydede stedlige, tilskudsberettigende tilskud, udgøre 1.553.521 kr., hvilket beløb i lovens gyldighedsperiode senere maksimalt kan forøges med 1.100.260 kr.

Det skal fremhæves, at forudsætningen for den eventuelle senere stigning i statens tilskud er, at der fra stedlig side er bevilget tilsvarende forøgede tilskud.

En nydannelse i loven er en bestemmelse om, at museer i det omfang, hvori det er foreneligt med varetagelsen af deres primære opgaver, skal kunne påtage sig *anden kulturformidlende virksomhed* og hertil kunne opnå et nærmere begrænset statstilskud. Den nævnte bredere kulturformidlende virksomhed tænkes at omfatte forevisning af kulturfilm, musik- eller litteraturaftener o. lign.

En anden nydannelse er kravet om, at der til landsdelsmuseer skal være knyttet en *museumpædagog*.

Forslag til revision af tilskudssatserne fremsættes for folketinget i folketingsåret 1970-71.

Lovforslaget fik ved 1. behandling en velvillig behandling. 1. behandling fandt sted sammen med *forslag til lov om ændring af lov om statstilskud til kunstmuseer og forslag til lov om ændring af lov om et J. F. Willumsen-museum i Frederikssund*.

Jørgen Peder Hansen (S) fandt forslagenes økonomiske rækkevidde lidt for snæver og foreslog, at tilskuddet til de kulturhistoriske landsdelsmuseer blev sat noget i vejret f. eks. til 50.000 kr. *Gunhild Due* (SF) tvivlede ligeledes på, om de foreslåede beløb var tilstrækkelige. Hun rejste tillige spørgsmålet om en lovgivning, der begrænser eller forbyder udførsel af antikviteter. *Sigsgaard* (VS) fremsatte ligesom Jørgen Peder Hansen ønske om, at åbningstiderne i højere grad kom til at passe til folks fritid. Han støttede *Gunhild Dues* ønske om en antikvitetslov ikke blot for at forhindre eller begrænse udførsel af antikviteter, men også for at sikre, at de under udgravninger fundne ting tilfalder samfundet. Han støttede endvidere de tanker, der indeholdes i betænkningen om uddannelse af museums-konservatorer.

Det fremgår af udvalgets betænkning, at man har drøftet spørgsmålet om at ændre det finansår, der skal danne basis for beregning af det maksimale statstilskud, fra 1967-68 til 1968-69. Ministeren henviste til, at det for de kulturhistoriske museers vedkommende ville betyde en forøgelse af de lovbestemte tilskud med

ca. 200.000 kr., hvilket ikke var uden betænkelighed i den herskende finansielle situation, hvortil kom, at en nøjagtig beregning af det ændrede maksimale statstilskud ikke ville kunne foretages førend i eftersommeren 1969. Ministeren fremhævede, at ministeriet ville søge gennemført en forhøjelse af det hidtil bevilgede rådighedsbeløb, således at man derigennem kunne imødekomme en væsentlig del af de hensyn, der lå til grund for ønsket om et ændret basisår. Et *flertal* (K, V og RV) var enig med ministeren i, at en afbødning af konkrete vanskeligheder i et vist omfang ville kunne ske, hvis de dispositionsbeløb, der var til rådighed, var af tilstrækkelig størrelse. Et *mindretal* (S og SF) ønskede at understrege, at denne løsning var utilstrækkelig, da hensigten var at åbne nye arbejdsmuligheder for museerne. For at muliggøre en snarlig regulering af de maksimale tilskud stillede ministeren, med tilslutning af udvalget, forslag om, at revisionsåret blev rykket frem fra 1972-73 til 1970-71.

Udvalgets betænkning indeholder derudover en række konkrete henstillinger, bl. a. en understregning af vigtigheden af, at en konservatorskole snarest blev oprettet.

Et *flertal* (K, V, RV) indstillede lovforslaget til vedtagelse med de af ministeren foreslåede ændringer, medens et *mindretal* (S, SF) indstillede til vedtagelse med de af ministeren foreslåede ændringer samt med en af mindretallet foreslået ændring, hvorefter det særlige tilskud til landsdelsmuseerne blev forhøjet fra 25.000 kr. til 50.000 kr.

Ved 2. behandling udtrykte *Bodil Koch* (S) en beklagelse af, at der ikke under udvalgsarbejdet havde været mulighed for at rejse ud og se på forholdene på museerne. Hun oplyste, at mindretallet havde været indstillet på at stille ændringsforslag om at flytte basisåret fra 1967-68 til 1968-69, men at man havde opgivet det under henvisning til, at ministeren havde indvilliget i at rykke revisionen 2 år frem. Det af socialdemokratiet og SF i betænkningen stillede ændringsforslag om forhøjelse af tilskuddet til landsdelsmuseerne blev forkastet med 87 stemmer (K, V, RV) mod 53 (S, SF, VS) medens 1 medlem undlod at stemme.

Ved 3. behandling blev lovforslaget enstemmigt vedtaget med 141 stemmer.

149. Lov om ændring af lov om et J. F. Willumsen-museum i Frederikssund. (Minister for kulturelle anliggender *K. Helveg Petersen*). [A. sp. 4245. C. sp. 1393].

Skriftlig fremsættelse $^{13}/_3$ (F. sp. 4644). 1 beh. $^{18}/_4$ (F. sp. 5788). Partiernes ordførere: Jørgen Peder Hansen (Bodil Koch), Gudrun Jensen, Merete Bjørn Hanssen, Jørgen Andersen, Gunhild Due og Sigsgaard. Henvist til samme udvalg som for-

slag til lov om ændring af lov om statstilskud til kunstmuseer og forslag til lov om kulturhistoriske lokalmuseer, se de to nærmest foregående sager. Betænkning (B. sp. 2955) afgivet 4/6. 2. beh. 10/6 (F. sp. 7909). 3. beh. 12/6 (F. sp. 8173). *Loven stadfæstet 18. juni 1969.* (Lovt. nr. 274).

Ved loven ændres lov nr. 155 af 11. maj 1954 om et J. F. Willumsen-museum i Frederikssund, således at statens udgifter højst kan udgøre 50.000 kr. mod hidtil 15.000 kr. af driftsudgifterne.

I den oprindelige lov var det bestemt, at staten og Frederikssund kommune skulle dele driftsudgifterne lige. Statens udgifter kunne dog højst udgøre 15.000 kr. På grund af et betydeligt besøgstal var museets økonomi i de første år efter åbningen i 1957 god, og statens tilskud til driften var i denne periode mindre end det i loven omhandlede maksimum på 15.000 kr. årligt. I de senere år har besøgstallet imidlertid betegnet en stadig tilbagegang, således at museet, der i 1958-59 havde mere end 46.000 besøgende, i 1967-68 kun havde ca. 11.400 besøgende. Denne tilbagegang i forbindelse med stadigt stigende driftsudgifter førte til et driftsunderskud af en sådan størrelse, at kommunens andel heri siden 1964-65 har været større end statens andel. Frederikssund byråd havde derfor foreslået at staten ydede et tilskud svarende til halvdelen af museets driftsunderskud. I ministerens fremsættelsestale anføres det, at ministeren fandt det naturligt og rimeligt, at der ikke skete nogen ændring i den lighed mellem den kommunale og den statslige indsats, som var baggrunden for museets skabelse, og som i den gældende lov er gjort til et princip for museets drift. Ministeren havde dog fundet det rimeligt, at det i loven blev fastsat, at statens andel højst kunne andrage 50.000 kr. årligt.

Lovforslaget blev i folketinget behandlet sammen med *forslag til lov om ændring af lov om statstilskud til kunstmuseer og forslag til lov om kulturhistoriske lokalmuseer* (se de to nærmest foregående sager).

Ved 1. behandling fik forslaget tilslutning fra alle sider. *Jørgen Andersen* (RV) følte sig dog ikke fuldstændig overbevist om, at man ikke medvirkede til en principiel fejlposition, idet det kunne danne præcedens for andre kommuner og sammenslutninger, som omgås med tanker og ideer i lighed med Willumsen-museet uden at overskue de økonomiske konsekvenser, for så senere, når tilbage-toget er afskåret, at komme til staten med sine besværligheder. *Gunhild Due* (SF) udtalte, at det faldende besøgstal kunne tydes sådan, at dette med at bygge et museum for en enkelt kunstners værker nok ikke er så heldigt. Det nedsatte udvalg indstillede

enstemmigt lovforslaget til vedtagelse med en af ministeren foreslået teknisk ændring (ændring af ikrafttrædelsesdatoen).

Ved 3. behandling blev forslaget enstemmigt vedtaget med 143 stemmer.

150. Lov om Statens Kunstfond. (Minister for kulturelle anliggender *K. Helveg Petersen*). [A. sp. 4169. C. sp. 1383].

Skriftlig fremsættelse $13/3$ (F. sp. 4647). 1. beh. $30/4$ (F. sp. 6181). Partiernes ordførere: Bodil Koch, Lembourn, Merete Bjørn Hanssen, Else-Merete Ross (Jørgen Andersen), Gunhild Due og Sigsgaard. Henvist til udvalg på 17 medlemmer (Lembourn, Hanne Budtz, Bøgholm, Ellen Strange Petersen [næstformand], Merete Bjørn Hanssen, Evan Jensen, Per Møller, Else-Merete Ross, Jørgen Andersen [formand], Samuelsen, Bodil Koch, Falk Hansen, Jørgen Peder Hansen, Frode Jakobsen, Niels Matthiasen, Orla Møller og Gunhild Due). Betænkning (B. sp. 3055) afgivet $4/6$. 2. beh. $10/6$ (F. sp. 7890). 3. beh. $12/6$ (F. sp. 8172). *Loven stadfæstet 18. juni 1969.* (Lovt. nr. 275).

Loven bygger fuldt ud på de principper der ligger til grund for lov nr. 170 af 27. maj 1964 om Statens Kunstfond. Som noget nyt i forhold til den gældende ordning inddrages *kunsthåndværket og den kunstneriske formgivning* under fondets område (§ 1, stk. 2). Endvidere er der nu i § 1, stk. 3, givet hjemmel til, at fondets virksomhed udstrækkes til *andre former for kunstnerisk skaben*, som bør sidestilles med de under stk. 2 angivne. Af bemærkningerne til lovforslaget fremgår det, at der her tænkes på f. eks. koreografer, scenografer og arkitekter.

Bestemmelserne om på hvilken måde fondets formål skal søges opnået er i det væsentlige identiske med de hidtil gældende regler.

I §§ 3, 4 og 5 er angivet, efter hvilke regler de organer, der skal administrere loven, skal sammensættes. Principperne fra den hidtidige ordning er bibeholdt, dog med de ændringer udvidelsen af fondets virksomhedsområde har nødvendiggjort.

Fondets årlige *rådighedssum* er blevet *forhøjet* fra 4.200.000 kr. til 5.800.000 kr.

De nærmere bestemmelser vedrørende repræsentantskabets, bestyrelsens og udvalgenes virksomhed fastsættes som hidtil af ministeren.

Lovforslaget fik i folketinget tilslutning fra alle ordførerne, dog udtrykte man fra mange sider betænkelighed ved udvidelsen af fondets virksomhedsområde.

Under udvalgsarbejdet blev spørgsmålet om, hvorledes man skulle støtte kunsthåndværket og kunsthåndværkerskolens administrative placering, diskuteret. Udvalget ønskede lovfæstet en bestemmelse om, at et kunstfundsudvalgsmedlem skulle frasige sig tillidsposter, lovfæstet. Endvidere drøftede man, hvorledes man sikrede at udvalgets medlemmer ikke samtidigt beklædte nogle poster i kulturinstitutioner. Ministeren stillede 4 ændringsforslag, der blev tiltrådt af udvalget.

Lovforslaget vedtoges enstemmigt ved 3. behandling med 135 stemmer.

151. Lov om fællesantenneanlæg m. v. (Minister for kulturelle anliggender *K. Helveg Petersen*). [A. sp. 1029. C. sp. 171].

Skriftlig fremsættelse ¹⁵/₁₀ (F. sp. 523). 1. beh. ²¹/₁₀ (F. sp. 839). Partiernes ordførere: Holst, Simonsen, Evan Jensen, Svend Haugaard, Morten Lange og Sigsgaard. Henvist til udvalg på 17 medlemmer (Simonsen, Stæhr Johansen [næstformand], Langkilde, Gerda Møller, Evan Jensen, Eva Ree (fra ²⁹/₁₀ Merete Bjørn Hanssen), Ib Thyregod, Bernhard Baunsgaard, Amtoft [formand], Svend Haugaard, Holst, K. B. Andersen, Horn, Risgaard Knudsen, Tastesen, Holm Tved og Morten Lange). Betænkning (B. sp. 383) afgivet ⁴/₁₂. 2. beh. ⁹/₁₂ (F. sp. 2191). 3. beh. ¹⁰/₁₂ (F. sp. 2243). *Loven stadfæstet 18. december 1968.* (Lovt. nr. 413).

Der vil ikke i medfør af radiospredningslovens § 1 kunne gribes ind over for privat programvirksomhed over trådfordelingsanlæg. Loven sigter derfor på at opretholde den tilstand, der har udviklet sig på baggrund af den gældende radiospredningslov, således at privat producerede radio- og fjernsynsprogrammer ikke fordeles til private hjem over fællesantenneanlæg. Bestemmelsen herom findes i lovens § 1. Ifølge § 3 kan

ministeren for offentlige arbejder give tilladelse til, at der må benyttes og indrettes anlæg til fordeling af lyd eller billedprogrammer i mere end én ejendom.

Loven fik tilslutning fra alle ordførere under 1. behandling. Efter udvalgsarbejdet indsattes en bestemmelse om revision af loven senest i folketingsåret 1971-72.

Forslaget vedtoges enstemmigt med 143 stemmer ved 3. behandling.

152. Lov om ændring af vandløbsloven. (Landbrugsminister *Peter Larsen*). [A. sp. 1297. C. sp. 433].

Skriftlig fremsættelse ²⁴/₁₀ (F. sp. 828). 1. beh. ⁶/₁₁ (F. sp. 1399). Partiernes ordførere: Chr. Thomsen, Juul-Madsen, Kristen Østergaard, Amtoft, Vivike (Morten Lange) og Kjær Rasmussen. Henvist til udvalg på 17 medlemmer (Juul-Madsen, Stæhr Johansen, Niels Ravn, Poul Schlüter, Kristen Østergaard [formand], Jens Chr. Christensen, Arne Christiansen, Amtoft [næstformand], Jens Peter Jensen (Agerskov), Helge von Rosen, Chr. Thomsen, Kaj Andresen, Hans Hækkerup, K. Axel Nielsen, Chr. Rasmussen, Teichert og Vivike). Betænkning (B. sp. 839) afgivet ¹⁴/₃. 2. beh. ²⁵/₃ (F. sp. 5096). 3. beh. ²⁷/₃ (F. sp. 5303). *Loven stadfæstet 9. april 1969.* (Lovt. nr. 147).

Loven, der træder i kraft den 1. april 1970, indeholder ændringer i lov nr. 214 af 11. april 1949 — vandløbsloven — og lovens indhold er i princippet i overensstemmelse med det lovforslag, der blev fremsat både i 1. og i 2. samling i folketingsåret 1967-68 og hvorom kan henvises til omtalen på side 438-443 i folketingsårbog 1967-68.

Ved loven tilstræbes en udbygning af reglerne om vandløbsretternes virksomhed til beskyttelse af vandløb og havet mod *forurening*. Til gengæld begrænses retternes arbejde med de konkrete sager på områder, der er uden betydning for recipientbeskyttelsen, dels ved at det kan overlades til kommunerne selv at træffe bestemmelse om de lokale rørledninger, gennem hvilke spildevandet skal samles og føres til det af landvæsenskommissionen godkendte rensningsanlæg, dels ved at

loven overlader til de kommunale myndigheder at ordne anlægenes finansiering på en måde, der svarer til, hvad der er almindeligt ved andre offentlige anlæg og værker. Samtidig gøres det klart, at det er *kommunerne*, der har *ansvaret for, at planlægningen og udførelsen af spildevandsanlæg følger den almindelige bebyggelsesplanlægning*. Det vil herved være af stor betydning, at de nye amtsråd som tilsynsmyndighed får mulighed for og anledning til at følge kommunernes bestræbelser for at medvirke til et godt samarbejde mellem primærkommuner, som af tekniske grunde bør arbejde sammen om løsning af fælles spildevandsafledning og rensning.

Under hensyn til kommunernes selvstændige stilling med hensyn til de økonomiske spørgsmål er det overladt til kommunerne selv at fastsætte en rimelig betaling for henholdsvis regulativer og visse attester.

Det er præciseret, at *grundejernenes bidrag* til spildevandsanlæg, hvorom reglerne kan fastsættes i en kommunal vedtægt, i princippet forfalder til betaling fra det tidspunkt, landvæsenkommissionen har godkendt, at arbejderne iværksættes. Under arbejder, som ofte har en lang anlægsperiode, vil kommunerne herigennem opnå en lettelse af finansieringen.

I loven er indarbejdet en række *ændringer som følge af lov nr. 233 af 31. maj 1968 om kommunernes styrelse*, dels rene formaliteter som f. eks. ændring af „sognevandløb“ til „kommunevandløb“, dels regler for de administrative opgavers fordeling mellem primærkommuner og amtsråd inden for vandløbslovens område.

Under lovforslagets behandling i folketinget blev vedtaget ikke mindre end 42 ændringsforslag, som dog i vidt omfang var af redaktionel eller teknisk karakter.

Af de øvrige ændringer skal specielt nævnes ophævelsen af vandløbslovens §§ 36 a-36 g vedrørende *statsrefusion* af 50 pct. af kommunernes udgifter til vedligeholdelse af offentlige vandløb. Denne ændring, der får virkning fra og med finansåret 1970-71, er et led i den nye byrdefordeling staten og kommunerne imellem.

Kravene til *regulativers indhold* blev begrænset til kun at omfatte spildevandsanlæggets hovedtræk.

Det blev yderligere præciseret, at vandløbsrettens behandling af spildevandsprojekter særligt skal tilgodes vandområdernes *beskyttelse mod forurening*.

Endelig skal her nævnes, at forbudet mod „afløb fra ensilagebeholdere og ajlebeholdere“ i § 5, stk. 1, nr. 3 blev udvidet til at gælde „ensilagesaft og ajle“.

Ved 1. behandling modtoges lovforslaget med velvilje af de forskellige partiers ordførere, der i det store og hele henviste til deres udtalelser ved lovforslagets første 1. behandling (se folketingsårbog 1967-68, side 497). Både *Morten Lange* (SF), *Kjær Rasmussen* (VS) og *Hanne Reintoft* (u.p.) omtalte det ønskelige i en mere effektiv lovgivning og en bedre planlægning og lovkoordinering. Om det sidste spørgsmål understregede *landbrugsministeren*, at vel har vandløbsloven, landvindingsloven og grundforbedringsloven en meget nøje sammenhæng, men dog næppe så meget, at de dermed forbundne problemer bør løses i en og samme lov.

Lovforslaget henvistes til behandling i et udvalg, som i betænkningen bl. a. anførte følgende:

„Udvalget har med landbrugsministeren drøftet formuleringen af den foreslåede § 5, stk. 1, nr. 3, og et *flertal* (udvalget med undtagelse af socialistisk folkepartis medlem) er herefter enig om at ændre „afløb fra ensilagebeholdere og ajlebeholdere“ til „ensilagesaft og ajle“, fordi en klar regel må foretrækkes. Udvalgets flertal finder det ikke nødvendigt at forbyde afløb af møddingsvand i § 5, stk. 1, nr. 3. Møddingsvand vil oftest i det væsentlige bestå af regnvand og derfor være uskadeligt. I de tilfælde, hvor denne forudsætning viser sig urigtig, vil forholdet være omfattet af § 5, stk. 1, nr. 4. Et *mindretal* (socialistisk folkepartis medlem af udvalget) er med udvalgets flertal enig i, at „afløb fra ensilagebeholdere og ajlebeholdere“ i § 5, stk. 1, nr. 3, bør ændres til „ensilagesaft og ajle“, men finder, at bestemmelsen yderligere bør omfatte møddingsvand, som efter mindretallets opfattelse kan være stærkt forurenende og ødelæggende for vandløbets naturlige tilstand. Mindretallet har herom stillet nedenstående ændringsforslag nr. 3. — — —

Udvalget har overvejet, om der i lovens tekst burde medtages en bestemmelse om, at dambrug skal forsynes med egnede foranstaltninger til at sikre, at forurenende stoffer i afløbet tilbageholdes inden afledningen til vandløb. Udvalget er med ministeren enig i, at de fornødne regler i det enkelte tilfælde fastsættes i vandløbsrettens kendelse. Ældre kendelser vedrørende bestående anlæg vil kunne tages op til revision, såfremt kendelsernes bestemmelser ikke sikrer tilfredsstillende forhold for vandløbet. Hvis erfaringerne i landbrugs-

og fiskeriministerierne og hos de kommunale myndigheder taler for fastsættelse af almindelige regler, vil dette kunne ske i henhold til den foreslåede § 71, stk. 3, jfr. § 5 a, stk. 1, hvorefter afløb fra dambrug behandles efter reglerne for spildevandsanlæg i lovens kap. XI.

Udvalget har endvidere overvejet, om der i lovens tekst burde medtages en bestemmelse om, at afskåret grøde skal fjernes fra vandløbene. Et *flertal* (udvalget med undtagelse af socialistisk folkepartis medlem) er med landbrugsministeren enig i, at amtsråd og kommunalbestyrelser i medfør af § 12, stk. 1, litra d, kan fastsætte det fornødne herom i regulativerne for de offentlige vandløb. Hvis kommunen ikke ønsker at træffe sådan bestemmelse, kan de i vandløbet interesserede indbringe spørgsmålet for vandløbsretten, der efter lovens § 36 om fornødent vil kunne bestemme, at den hidtidige vedligeholdelse skal udvides til også at omfatte optagelse af grøden. Kommunalbestyrelsen kan under en sådan sag eller under en særlig sag efter § 36, stk. 1, få vandløbsrettens afgørelse for, at de i grødeoptagningen interesserede pålignes et efter forholdene afpasset bidrag til den fremtidige vedligeholdelse. Vandløbsrettens afgørelse skal optages i regulativet efter § 12, stk. 1, litra c. Udvalget henstiller, at landbrugsministeren i det omfang, det er muligt, foranlediger, at de kommunale myndigheder drager omsorg for, at den afskårne grøde, der fremkommer ved vedligeholdelsen af offentlige vandløb, optages så effektivt, som det er muligt. Et *mindretal* (socialistisk folkepartis medlem af udvalget) er af den opfattelse, at det bør fastslås i lovens tekst, at afskåret grøde skal fjernes fra vandløbene, og stiller herom nedenstående ændringsforslag nr. 22.

Med hensyn til hegning langs vandløb finder udvalget, at landvæsenævnene kan træffe bestemmelse om hegn langs private vandløb gennem arealer, der benyttes til løsdrift, samtidig med at nævnet træffer bestemmelse om vandløbets regulering eller dets vedligeholdelse. For offentlige vandløbs vedkommende kan vedkommende kommunalbestyrelse fastsætte de nødvendige bestemmelser om hegning i henhold til lovens § 12, stk. 1, litra d, og § 36, stk. 7. Udvalget kan tiltræde det nedenfor af landbrugsministeren som nr. 24 stillede ændringsforslag, hvorefter kommunalbestyrelsen kan foretage afhjælpning på den forsømmelige lodsejers bekostning, hvis krav om hegning ikke efterkommes. Udvalget er endvidere med landbrugsministeren enig i, at tvistigheder mellem en bredejer og kommunalbestyrelsen om hegnforpligtelsens omfang afgøres af vandløbsretten.

Udvalget har med landbrugsministeren drøftet mulighederne for at give vandløbsloven gyldighed for København. Udvalget har modtaget en redegørelse for den i København gældende lovgivning om vandafledning og henstiller til landbrugsministeren, at der optages drøftelser med Københavns kommunalbestyrelse om en modernisering af den københavnske vandafledningslovgivning med det sigte, at der hidføres ensartede regler i København og det øvrige land.

Et *flertal* (det konservative folkepartis, venstres og det radikale venstres medlemmer af udvalget) er med landbrugsministeren enig i de af ministeren fremsatte ændringsforslag vedrørende ophævelse af statens refusion af 50 pct. af kommunernes udgifter til vedligeholdelse af offentlige vandløb m. m. Et *mindretal* (socialdemokratiets og socialistisk folkepartis medlemmer af udvalget) kan ikke tiltræde disse ændringsforslag under henvisning til, at problemerne i forbindelse med den fremtidige byrdefordeling i øvrigt endnu ikke har fundet sin løsning.“

Ud over de i det foregående omtalte ændringsforslag stillede *soci-alistisk folkeparti* yderligere følgende ændringsforslag i betænkningen:

I § 2 foresloges indsat en bestemmelse om, „at det påhviler vandløbsretterne at påse, at fredningsinteresser og andre almene hensyn tilgodeses, forinden tilladelser i henhold til nærværende lov gives.“

Afløb fra stalde i henhold til § 5 b, stk. 2 foresloges forbudt og rensning af dræn ved trykanordning foresloges indskrænket til tiden 1. november til 1. april.

Endvidere foresloges at vandløbets minimumsvandføring ved oprettelse af dambrug på intet tidspunkt må nedsættes til under $\frac{1}{3}$.

Mindretallet foreslog at pålægge staten samtlige anlægsudgifter til spildevandsanlæg, såfremt udgifterne forøges som følge af:

1. statslige myndigheders indgriben i henhold til § 72 og § 74, i henhold til lovgivningen om by- og egnsplanlægning og byudvikling eller om fredning af områder, herunder vandløb, søer og stande, som er af betydning for almenheden som rekreative områder,
2. at søer og vandløb, der berøres af spildevandsanlægget, af indenrigsministeriet er betegnet som værende af sandsynlig betydning for befolkningens fremtidige, almindelige forsyning med vand.

Endelig foreslog mindretallet, at alle bøder, der skyldes overtrædelse af vandløbsloven, skulle tilfalde Fiskerierorganisationernes Samarbejdsudvalg mod Vandforurening.

Ved 2. behandling erklærede alene *Kjær Rasmussen* (VS) sig rede til at støtte de af SF stillede ændringsforslag.

Hanne Reintoft (u.p.) omtalte indgående faren ved de mange giftstoffers indvirkning på den nuværende og næste generations liv, og hun henstillede til regering og folketing at tage disse problemer med ind i lovgivningsarbejdet. *Landbrugsministeren* oplyste, at man i regeringen arbejdede med disse spørgsmål, men han fandt, at de hørte hjemme i en sammenhæng af lidt anden karakter end nærværende lov.

Ved 3. behandling vedtoges lovforslaget enstemmigt med 145 stemmer; 2 medlemmer (GrL og SA) tilkendegav, at de hverken stemte for eller imod.

153. Lov om ændring af lov om landvæsensretter.
(Landbrugsminister *Peter Larsen*). [A. sp. 1451. C. sp. 427].

Skriftlig fremsættelse $24/10$ (F. sp. 830). 1. beh. $6/11$ (F. sp. 1399). Partiernes ordførere: Chr. Thomsen, Juul-Madsen, Kristen Østergaard, Amtoft, Vivike (Morten Lange) og Kjær Rasmussen. Henvist til samme udvalg som forslag til lov om ændring af vandløbsloven, se foran omtalte sag. Betænkning (B. sp. 839) afgivet $14/3$. 2. beh. $25/3$ (F. sp. 5096). 3. beh. $27/3$ (F. sp. 5303). *Loven stadfæstet 9. april 1969.* (Lovt. nr. 148).

Loven indeholder ændringer i lov nr. 213 af 31. marts 1949 om landvæsensretter og knytter sig til den foran omtalte lov om ændring af vandløbsloven.

Loven er i princippet i overensstemmelse med det forslag, der blev fremsat både i 1. og 2. samling i folketingsåret 1967-68 og hvorom kan henvises til omtalen på side 443-445 i folketingsårbogen 1967-68.

Herudover indeholder loven bestemmelser, der bringer reglerne i lov om landvæsensretter i overensstemmelse med den kommende *ordning af kommunernes styrelse*.

De opgaver, der hidtil har været pålagt amtet eller amtmanden, skal efter loven varetages af amtsrådet efter 1. april 1970. For så vidt angår udnævnelse af formænd for landvæsensnævn har amtsrådet efter den gældende lovs § 3, stk. 1, kun udnævnelsesbeføjelser, når nævnsområdet alene består af landkommuner i samme amtsrådsreds, men det er fundet rimeligt under den nye kommuneordning at overlade til amtsrådene at foretage udnævnelser af nævnsformænd i alle tilfælde. Hvis grænsen mellem de nye amtsrådsredse kommer til at dele en retskreds, indeholder lovens § 2, stk. 2, fornøden hjemmel til regulering af nævnsområdernes grænser.

Der er endvidere taget hensyn til, at nye stempel- og retsafgiftslove vil blive gennemført inden 1. april 1970. Dette medfører, at de gældende gebyrfritagelsesbestemmelser i lov om landvæsensretter § 45, stk. 1, 1. pkt., og i vandløbslovens § 98, stk. 1, er ophævet og erstattet af nye bestemmelser i love under finansministerens forretningsområde. Derimod er i § 45, stk. 4, bibeholdt en regel om, at gebyret for udskrifter,

der udfærdiges og bekræftes af en landvæsensnævnensformand, tilfalder denne. Da de af vandløbsretter afsluttede sager forudsættes arkiveret hos amtsrådet, er det i § 45, stk. 4, fastsat, at gebyr for udskrifter, som ekspederes af et amtsråd, tilfalder dette.

Beføjelsen til at afgøre klagesager om fritagelse for hvervet som nævnsmænd har hidtil for sognekommunernes vedkommende været henlagt til amtsrådet og for købstadkommunerne til landbrugsministeriet. Disse beføjelser blev ved et ændringsforslag til lovforslaget henlagt til landbrugsministeriet.

Endvidere blev der ved et ændringsforslag til lovforslaget givet landvæsensrettens formand, der efter lovens § 28 skal vejlede parterne, adgang til at afskære uvedkommende fra at blive bekendt med forretningshemmeligheder, hvis offentliggørelse vil kunne skade ham eller pådrage ham udgifter eller betydelig ulejlighed. Denne ordning svarer til principperne i retsplejelovens §§ 298, stk. 2, 299 og 300.

Lovens ikrafttrædelsestidspunkt er fastsat til 1. april 1970.

Lovforslaget gav ikke under behandlingen i folketinget anledning til særlige bemærkninger. Forslaget henvistes til et udvalg, som med 2 af landbrugsministeren stillede ændringsforslag, som er omtalt foran, enstemmigt indstillede det til vedtagelse.

Ved 3. behandling vedtoges det enstemmigt med 154 stemmer; 2 medlemmer (GrL og SA) tilkendegav, at de hverken stemte for eller imod.

154. Lov om udlån til sammenlægning, supplering samt oprettelse af jordbrug m. m. (Landbrugsminister *Peter Larsen*). [A. sp. 1979. C. sp. 251].

Skriftlig fremsættelse ²¹/₁₁ (F. sp. 1795). 1. beh. ⁵/₁₂ (F. sp. 2162). Partiernes ordførere: Chr. Rasmussen, Niels Ravn, Niels Eriksen, Svend Haugaard og Morten Lange. Henvist til udvalg på 17 medlemmer (Niels Ravn, Burgdorf, Chr. R. Christensen, Juul-Madsen, Niels Eriksen [formand], From, Søren Jensen, Svend Haugaard [næstformand], Jens Peter Jensen (Agerskov), Lindegård Rasmussen, Chr. Rasmussen, Poul Dalsager, Kampmann, A. W. Larsen, Teichert, Chr. Thomsen og Morten Lange). Betænkning (B. sp. 515) afgivet ¹³/₂. 2. beh.

$19/2$ (F. sp. 4175). 3. beh. $21/2$ (F. sp. 4344). *Loven stadfæstet 13. marts 1969.* (Lovt. nr. 74).

Ved loven stilles i overensstemmelse med reglerne i statshusmandsloven, jfr. lovbekendtgørelse nr. 117 af 10. april 1967, *de fornødne midler til rådighed for finansåret 1969-70* til gennemførelse af den i statshusmandsloven omhandlede udlånsvirksomhed.

Loven, der tilvejebringer det fornødne finansielle grundlag for en fortsat statslig støtte til fremme af landbrugets strukturrationisering m. m., er stort set identisk med den tilsvarende lov for finansåret 1968-69, jfr. lov nr. 113 af 3. april 1968 (årbog 1967-68, side 321 f).

De beløb, der i §§ 1 og 2 stilles *til rådighed af jordfonden og af statskassens midler*, er således af samme størrelse som beløbene i den tidligere udlånslov, nemlig henholdsvis 15 mill. kr. og 50,4 mill. kr.

For så vidt angår de enkelte *lånesatser* i § 3 er maksimumsbeløbene for lån til jordkøb fastsat uændret. Dog er *det absolutte maksimum for lån til køb af jord til gartnerier* forhøjet med 5.000 kr. til 70.000 kr. under hensyn til jordpriserne i de områder, som er særlig egnede til etablering af gartnerkolonier.

Under hensyn til de fortsat stigende byggepriser og prisstigninger i øvrigt indeholder lovens § 3 følgende *stigning i en række lånesatser* (beløbene for udlånslov 1968-69 er anført i parentes):

til opførelse af bygninger til nye selvstændige landbrug	115.000 kr.	(110.000 kr.)
undtagelsesvis	140.000 -	(135.000 -)
til opførelse af bygninger til nye selvstændige gartnerier (inkl. drivhuse)	140.000 -	(135.000 -)
til særskilt opførelse af drivhuse .	82.500 -	(80.000 -)
til overtagelse, til- og ombygning af bygninger på stamparceller .	140.000 -	(135.000 -)
til omlægning af landbrug til gartneri	82.500 -	(80.000 -)

Endelig er beløbet i § 3, stk. 2, til dækning af udgifter til supplerende tekniske foranstaltninger på grund af prisstigninger forhøjet fra 15.000 kr. til 17.000 kr.

Ved fremsættelsen af lovforslaget anførte *landbrugsministeren* bl. a. følgende:

„Det anføres i bemærkningerne til lovforslaget, hvad jordlovsudvalget agter at kræve „i det omfang, der fremdeles ydes statslån til oprettelse af nye selvstændige brug“. I denne forbindelse vil jeg gerne sige, at da landbokommissionen har overvejelser i gang om, hvorvidt det er hensigtsmæssigt at fortsætte med at oprette nye brug, agter regeringen ikke at give tilslutning til oprettelse af nye landbrug i 1969-70.

Jeg er dog bekendt med, at statens jordlovsudvalg — for at gennemføre en strukturrationalisering i nogle sønderjyske landsbyer — ved tidligere handler i forbindelse hermed i overensstemmelse med den gældende lov har indgået aftaler, der er betinget af, at der til erstatning for de afståede ejendomme vil kunne ydes statslån til oprettelse af mindre landbrug, hvis lovens kvalifikationskrav i øvrigt er opfyldt. Det vil være naturligt, at sådanne sager gøres færdige. Men jeg undlader ikke at pege på, at muligheden for, at dette kan ske inden for udlånsloven for indeværende finansår, eventuelt er til stede.“

I folketingset blev lovforslaget mødt med tilslutning fra de forskellige partiers ordførere, der endvidere rejste en række principielle spørgsmål uden direkte relation til det foreliggende lovforslag. Til spørgsmålet om, hvor længe der skulle ventes på den generelle debat om landbrugslovgivningen, oplyste *landbrugsministeren*, at man i regeringen var i gang med en række økonomiske overvejelser vedrørende de kommende landbrugsordninger, men at disse overvejelser endnu ikke var afsluttet. De strukturmæssige og de finansieringsmæssige problemer havde man bedt landbokommissionen tage sig af, og ministeren fandt det rigtigst at afvente fremlæggelsen af alle synspunkter, inden man gik ind i en stor og mere generel debat om landbrugsproblemerne.

Efter 1. behandling henvistes lovforslaget til behandling i et udvalg, af hvis betænkning det fremgår, at udvalget over for landbrugsministeren har rejst spørgsmålet om, hvordan loven vil blive administreret, når man ved 14. almindelige vurdering får en særskilt vurdering af jorden, stuehus og avlsbygninger. Ministeren har hertil svaret, at dette forhold ikke vil bevirke nogen ændring i administrationen af udlånsloven, idet der fortsat sker en samlet ansættelse af ejendomsværdien.

Ved 3. behandling vedtoges lovforslaget enstemmigt med 123 stemmer; 2 medlemmer (VS) tilkendegav, at de hverken stemte for eller imod.

155. Lov om udlån til arbejderboliger på landet. (Landbrugsminister *Peter Larsen*). [A. sp. 1985. C. sp. 211].

Skriftlig fremsættelse ²¹/₁₁ (F. sp. 1795). 1. beh. ⁵/₁₂ (F. sp. 2176). Partiernes ordførere: A. W. Larsen, Niels Ravn, Niels Eriksen, Lindegård Rasmussen og Gunhild Due. Henvist til udvalg på 17 medlemmer (Burgdorf, Chr. R. Christensen, Juul-Madsen [næstformand], Niels Ravn, Niels Eriksen, Jens Chr. Christensen [formand], Søren Jensen, Svend Haugaard, Jens Peter Jensen (Agerskov), Lindegård Rasmussen, A. W. Larsen, Anker Jørgensen, Th. Mikkelsen, Chr. Rasmussen, Teichert, Chr. Thomsen og Gunhild Due). Betænkning (B. sp. 449) afgivet ²³/₁. 2. beh. ²⁹/₁ (F. sp. 3341). 3. beh. ³¹/₁ (F. sp. 3470). *Loven stadfæstet 20. februar 1969.* (Lovt. nr. 41).

Ved loven stilles i overensstemmelse med reglerne i lov om opførelse af arbejderboliger på landet, jfr. lovbekendtgørelse nr. 118 af 10. april 1967, *de fornødne midler til rådighed for finansåret 1969-70* til gennemførelse af den i den nævnte lov omhandlede udlånsvirksomhed m. v.

Det i lovens § 1 omhandlede *rådighedsbeløb af jordfondens midler* til erhvervelse af byggegrunde er fastsat uændret til 50.000 kr. i forhold til den for finansåret 1968-69 gældende udlånslov, jfr. lov nr. 168 af 14. maj 1968 (årbog 1967-68, side 323 og side 437).

Af *statskassens midler* kan der efter lovens § 2 disponeres over i alt 25 mill. kr., hvilket beløb ligeledes er af samme størrelse som i den tidligere udlånslov. Det fremgår af bemærkningerne til lovforslaget, at det med bevillingernes nuværende størrelse ikke vil være muligt at bevilge lån til samtlige kvalificerede ansøgere, men at man uanset det betydelige antal ansøgninger har undladt at stille forslag om en forhøjelse af rådighedsbeløbet. Fordelingen af rådighedsbeløbene inden for § 2 er også uændret med henholdsvis 22 mill. kr. til tilsagn om lån, der ydes efter reglerne i hovedlovens kap. IV til opførelse af boliger for arbejderens regning, og 3 mill. kr. til tilsagn om lån, der ydes efter reglerne i kap. VI til opførelse af arbejderboliger for landmandens regning.

Som følge af stigningen i jordpriserne og under hensyn til, at beløbene til køb af byggegrunde har stået uændret fra og med udlånsloven 1965-66, er *lånesatserne til køb af byggegrunde forhøjet* med 500 kr. til henholdsvis 3.500 kr. og 4.500 kr. Endvidere er på grund af stigningen i byggeomkostningerne *lånesatserne til opførelse af bygninger forhøjet* med 3.000 kr. til henholdsvis 50.000 kr., 52.000 kr. og 50.000 kr. Endelig er *beløbet til dækning af udgifter til supplerende tekniske installationer* forhøjet med 500 kr. til 4.500 kr.

De øvrige bestemmelser i loven er identiske med bestemmelserne i den tidligere udlånslov, idet der dog under udvalgsbehandlingen i folketinget blev tilføjet en bestemmelse, hvorefter landbrugsministeren kan tillade, at en *ægtefælle*, der ved den anden ægtefælles død eller ved skifte i levende live har overtaget eller overtager en bolig oprettet med lån i henhold til kap. VI i hovedloven, *overtager lånet på uændrede rentevilkår*.

I forbindelse med lovens fremsættelse oplyste *landbrugsministeren*, at lovgivningen om opførelse af arbejderboliger på landet er optaget til drøftelse i landbokommissionen, hvor arbejdet vil blive søgt fremskyndet, men at han havde ment at måtte fremsætte det sædvanlige forslag til den årlige udlånslov, så længe forholdet ikke er nærmere afklaret.

Lovforslaget blev i folketinget anbefalet af de forskellige partiers ordførere. *A. W. Larsen* (S) havde dog gerne set, at rammen for rådighedsbeløbene var blevet forhøjet i takt med de stedfundne pristigninger. *Niels Ravn* (KF) så ikke med særlig velvilje på lovforslaget og håbede, at man måtte få klaring på, hvad der skal gøres, inden man på ny i august 1969 indkalder ansøgninger. *Gunkild Due* (SF) anbefalede varmt forslaget, men beklagede fordelingen af rådighedsbeløbet, hvoraf hun ønskede 1 mill. kr. flyttet fra kapitel IV-husene til kapitel VI-husene.

Lovforslaget henvistes til behandling i et udvalg, i hvis betænkning landbrugsministeren med udvalgets tilslutning stillede det ovenfor omtalte ændringsforslag om overtagelse af lån på uændrede rentevilkår ved ejerskifte af kapitel VI-huse.

Ved 3. behandling vedtoges lovforslaget med den af ministeren foreslåede ændring enstemmigt med 99 stemmer.

156. Lov om afsætning af danske landbrugsvarer m. m.

(Landbrugsminister *Peter Larsen*). [A. sp. 5153. C. sp. 1489].

Skriftlig fremsættelse $2\frac{1}{5}$ (F. sp. 6786). 1. beh. $2\frac{9}{5}$ (F. sp. 7245). Partiernes ordførere: Chr. Thomsen, Niels Ravn, Niels Eriksen, Svend Haugaard, Morten Lange og Kjær Rasmussen. Henvist til udvalg på 17 medlemmer (Niels Ravn, Haunstrup Clemmensen, Juul-Madsen, H. C. Toft, Niels Eriksen, Henry Christensen [formand], Jens Chr. Christensen, Svend Haugaard, Erik Hansen (Ålborg amt [næstformand], Lindegård Rasmussen, Chr. Thomsen, Poul Dalsager, Grünbaum, Per Hækkerup, Risgaard Knudsen, Teichert og Morten Lange). Betænkning (B. sp. 3031) afgivet $\frac{4}{6}$. 2. beh. $1\frac{1}{6}$ (F. sp. 8147). 3. beh. $1\frac{3}{6}$ (F. sp. 8352). *Loven stadfæstet 18. juni 1969.* (Lovt. nr. 278).

Loven afløste fra den 1. juli 1969 lov nr. 256 af 9. juni 1967 om afsætning af danske landbrugsvarer m. m. (årbog, 1966-67, side 226 ff.) og viderefører den lovgivning, der blev indledt i 1958 med henblik på at fremme afsætningen af danske landbrugsvarer, og som indeholder grundlaget for landbrugets støtteordninger samt de bestående hjemmemarkedsordninger og rapsordningen.

Den kontante støtte til landbruget er forhøjet dels med 105 mill. kr. som kompensation for landbrugets direkte merudgifter til løn i henhold til de fornyede overenskomster på landbrugsområdet samt til dækning for visse andre omkostningsstigninger, dels med 177 mill. kr. i devalueringserstatning, som man i begyndelsen af 1968 beregnede, at landbruget havde krav på. Den kontante støtte efter loven vil herefter i alt udgøre 800 mill. kr. årlig.

De gældende *hjemmemarkedsordninger* videreføres, men for at opnå bedre afbalancering af hjemmemarkedspriserne er der med virkning fra 1. januar 1970 foretaget en forhøjelse af prisen for okse- og kalvekød med 36 øre pr. kg og en nedsættelse af priserne for fjerkrækød og æg med henholdsvis 1 kr. 20 øre pr. kg fjerkræ i opskåret (grydeklar) stand og 20 øre pr. kg æg.

Det årlige *tilskud til mælkeproduktionen* er forhøjet med 50 mill. kr. svarende til den devalueringserstatning, der hidtil

er ydet til smørproduktionen og fordelt til mælkeproducenterne gennem afregningstallet for smør.

Det af statskassen i finansåret 1968-69 ydede beløb på 200 mill. kr. til *dispositionsfonden* er forhøjet med de 105 mill. kr., hvormed den generelle landbrugsstøtte er forhøjet. Endvidere er tilskuddet til *dispositionsfonden* forhøjet med et beløb på 127 mill. kr. svarende til den hidtil på årsbasis ydede devalueringserstatning til svineproduktionen. Sidstnævnte beløb skal udbetales løbende direkte til svineproducenterne.

Det er ved tilføjelse i lovteksten tydeliggjort, at anvendelsen af *dispositionsfondens* midler foruden til iværksættelse af foranstaltninger til fremme af afsætningen af danske landbrugsprodukter også skal tilstræbe en hensigtsmæssig produktions-tilpasning.

Endelig skal det nævnes, at tilskudsbeløbet til *avl af dansk rapsfrø* er begrænset til et maksimum på 35 øre pr. kg for frø af standardkvalitet, således at eventuelt restbeløb tilføres *dispositionsfonden*.

Loven skal optages til *revision* allerede i *folketingsåret 1969-70*. Baggrunden herfor er regeringens erklærede hensigt om at lade en gruppe eksperter repræsenterende henholdsvis landbruget og regeringen undersøge landbrugets forhold og inden udgangen af 1969 fremsætte forslag til en mere langsigtet landbrugspolitik.

Lovforslaget blev i folketinget behandlet sammen med de neden for omtalte *forslag til lov om en kornordning, forslag til lov om ændring af lov om handel med foderstoffer samt forslag til lov om afsætning af frisk dansk frugt og danske gartneriprodukter*.

Under behandlingen i folketinget udgjorde landbrugets vanskelige økonomiske situation baggrunden for mange af de mere politiske udtalelser, partiernes ordførere fremkom med. Der må herom nærmere henvises til folketingets forhandlinger side 7245 ff og side 8147 ff. (2. beh.). Sammenfattende skal her anføres, at regeringspartiernes ordførere *Niels Ravn* (KF), *Niels Eriksen* (V) og *Svend Haugaard* (RV) alle kunne anbefale nærværende lovforslag til vedtagelse. *Chr. Thomsen* (S), kunne ikke medvirke til lovforslagets vedtagelse under hensyn til at beløbsrammen alene var fastsat på grundlag af et forlig mellem de tre regeringspartier uden landbrugets deltagelse, og man fra oppositionens side ikke havde mulighed for at vurdere beløbets størrelse, da man ikke kendte beregningsgrund-

laget. *Morten Lange* (SF) og *Kjær Rasmussen* (VS) kritiserede begge skarpt den førte landbrugspolitik og ville stemme imod lovforslaget. Uden for ordførernes rækker talte *Anders Andersen* (V), der indgående redegjorde for landbrugets vanskeligheder og på landbrugets vegne udtrykte skuffelse over, at der ikke var opnået enighed mellem regeringen og landbruget om beløbsrammen. Om den langsigtede landbrugspolitik sagde han bl. a., at den må have følgende 3 hovedformål 1) en fortsættelse af strukturudviklingen, 2) en styrkelse af de effektive producenter inden for landbruget og 3) tilvejebringelse af en rimelig indkomstevne for disse producenter. I sin svartale til ordførerne udtalte *landbrugsministeren* bl. a. følgende om nedsættelsen af det sagkyndige udvalg: „Jeg kan oplyse, at jeg har bedt direktør Krogstrup fra Dansk Landbrugs Realkreditfond om at være formand — —. Jeg tillægger det overordentlig stor værdi, at man nu prøver på for første gang at tage fat på en samlet løsning, og jeg tillægger det overordentlig stor værdi, at det sker, samtidig med at landbokommissionen kommer med udspil vedrørende strukturlovene og vedrørende finansieringen, og at man også i denne sammenhæng har spørgsmålet om de unge med inde i billedet.

Udgangen af dette skulle gerne blive det, man efterlyser fra alle sider: en langsigtet landbrugspolitik. Jeg skal ikke spå om mulighederne for at skabe noget sådant. Det bliver ikke nogen let opgave. Vi kender de vanskelige afsætningsvilkår, de stærkt svingende vilkår og de påvirkninger udefra, som spiller en afgørende rolle. Jeg kan blot henvise til, at vi i dag har mangler, hvor vi for et halvt år siden havde overflod. Men uanset den vanskelige opgave er det en meget vigtig opgave at få taget fat på disse ting og bl. a. få fjernet den usikkerhed, som råder i mange landbohjem i øjeblikket.“

Lovforslaget henvistes til behandling i et udvalg, i hvis betænkning det bl. a. anføres, at landbrugsministeren over for udvalget har bekræftet, at det er hensigten at den anpart i devalueringerstatningen til svineproduktionen, der hidtil er tilgået kødkonserverindustrien, fremtidig udredes af dispositionsfondens midler.

Ved 3. behandling oplyste *Anders Andersen*, at han sammen med *Søren Jensen*, *Arne Christiansen* og *Niels Jørgen Nielsen* (alle V) ville undlade at stemme for nærværende lovforslag ud fra den betragtning, „at både forløbet af landbrugsforhandlingerne og slutresultatet ikke har været tilfredsstillende“. Lovforslaget blev herefter vedtaget uændret med 89 stemmer mod 10 (SF og VS); 49 medlemmer (S samt ovennævnte medlemmer af venstre) tilkendegav, at de hverken stemte for eller imod.

157. Lov om en kornordning. (Landbrugsminister *Peter Larsen*). [A. sp. 5145. C. sp. 1473].

Skriftlig fremsættelse $2\frac{1}{5}$ (F. sp. 6786). 1. beh. $2\frac{0}{5}$ (F. sp.

7245). Partiernes ordførere: Chr. Thomsen, Niels Ravn, Jens Chr. Christensen, Svend Haugaard, Morten Lange og Kjær Rasmussen. Henvist til samme udvalg som forslag til lov om afsætning af danske landbrugsvarer m. m., se nærmest foregående sag. Betænkning (B. sp. 3031) afgivet $\frac{4}{6}$. 2. beh. $\frac{11}{6}$ (F. sp. 8147). 3. beh. $\frac{13}{6}$ (F. sp. 8353). *Loven stadfæstet 18. juni 1969.* (Lovt. nr. 281).

Loven er, bortset fra en nedsættelse af basisprisen for indført korn med 1 kr. pr. 100 kg, en i princippet uændret videreførelse af kornordningerne for høstårene 1967-68 og 1968-69. Indmalingspligten for rug og hvede til menneskeføde opretholdes, ligesom systemet med udligningsafgifter på indført korn og mælkepulver videreføres. For at afværge en uønsket import af foderkorn til et i forvejen med dansk korn overfyldt marked er den frie bevillingsudstedelse ved import af korn suspenderet såvel i høståret 1968-69 som i 1969-70. Skulle den danske kornhøst fremtidig vise sig at blive mindre, end hvad der kræves dels til menneskeføde, dels til foderbrug, vil den frie udstedelse på ny kunne genindføres.

Efter loven skal der som hidtil af statskassen ydes et beløb på 50 mill. kr. årlig, der fordeles af landbrugsministeren efter forhandling med De samvirkende danske Husmandsforeninger og De samvirkende danske Landboforeninger til fordel for det mindre landbrug samt fjerkræ- og ægproducenter.

Under lovforslagets behandling i folketinget blev der vedtaget to ændringsforslag til det af landbrugsministeren fremsatte lovforslag. For det første blev bestemmelsen i lovforslagets § 7, stk. 2, hvorefter landbrugsministeren efter forhandling med landbrugsorganisationerne kan træffe foranstaltninger til sikring af eksporten af „såsæd, maltbyg og malt“ udvidet til at omfatte alt dansk korn („dansk korn og malt af dansk oprindelse“). For det andet blev mindsteafgiften i § 9, stk. 1 (udligningsafgiften) forhøjet fra 20 kr. til 40 kr. pr. 100 kg, og som nyt punktum blev tilføjet en bestemmelse om, at mindsteafgiften nedsættes i samme omfang, som den til grund for afgiften lagte verdensmarkedspris overstiger 170 kr. Ved forhøjelsen modvirkes, at særligt billigt indkøbte partier af stærkt

subsidieret mælkepulver, der indføres i perioder, hvor afgiften er lav, påfører den danske produktion en urimelig konkurrence.

Loven skal optages til *revision* allerede i *folketingsåret 1969-70*. Baggrunden herfor er regeringens erklærede hensigt om at lade en gruppe eksperter repræsenterende henholdsvis landbruget og regeringen undersøge landbrugets forhold og inden udgangen af 1969 fremsætte forslag til en mere langsigtet landbrugspolitik.

Lovforslaget blev i folketinget behandlet sammen med foran omtalte *forslag til lov om afsætning af danske landbrugsvarer m.m.* og de nedenfor omtalte *forslag til lov om ændring af lov om handel med foderstoffer samt forslag til lov om afsætning af frisk dansk frugt og danske gartneriprodukter*.

Som det fremgår af omtalen af den foregående sag gav lovforslagene behandling anledning til en række politiske udtalelser om landbrugets vanskelige økonomiske situation, hvorom nærmere henvises til folketingets forhandlinger. *Regeringspartiernes* ordførere kunne alle give nærværende lovforslag deres støtte, mens ordføreren for *socialdemokratiet* med samme begrundelse som anført under den foran omtalte sag meddelte, at hans parti ville undlade at stemme. Ordførerne for *socialistisk folkeparti* og *venstresocialisterne* meddelte begge, at deres partier ville stemme imod lovforslaget.

Lovforslaget henvistes til behandling i et udvalg, og udvalgsbehandlingen resulterede i to ændringsforslag, der blev stillet af landbrugsministeren og tiltrådtes af *udvalget*. Ændringsforslagene er omtalt foran under omtalen af lovens indhold.

Ved 3. behandling vedtoges lovforslaget med 91 stemmer mod 11 (SF og VS); 55 medlemmer (S) tilkendegav, at de hverken stemte for eller imod.

158. Lov om ændring af lov om handel med foderstoffer.

(Landbrugsminister *Peter Larsen*). [A. sp. 5167. C. sp. 1471].

Skriftlig fremsættelse $2\frac{1}{5}$ (F. sp. 6786). 1. beh. $2\frac{9}{5}$ (F. sp. 7245). Partiernes ordførere: Chr. Thomsen, Niels Ravn, Jens Chr. Christensen, Svend Haugaard, Morten Lange og Kjær Rasmussen. Henvist til samme udvalg som forslag til lov om afsætning af danske landbrugsvarer m. m., se side 415. Betænkning (B. sp. 3031) afgivet $\frac{4}{6}$. 2. beh. $\frac{11}{6}$ (F. sp. 8147). 3. beh. $\frac{13}{6}$ (F. sp. 8353). *Loven stadfæstet 18. juni 1969*. (Lovt. nr. 280).

Loven har følgende indhold:

„§ 1. I lov nr. 93 af 16. marts 1962 om handel med foderstoffer affattes § 4, stk. 3, således:

„*Stk. 3.* Kunsttørrede grønafrøder af lucerne, kløver og græs må ikke indgå i foderblandinger, medmindre ministeren har meddelt tilladelse dertil. Det samme gælder organiske råstoffer af anden art, såfremt disses indhold af foderenheder er mindre end 65 pr. 100 kg, beregnet på en af statens foderstofkontrol godkendt måde, jfr. dog stk. 6.“

§ 2. Denne lov træder i kraft den 1. juli 1969.“

Loven åbner mulighed for *øget anvendelse af kunsttørrede grønafrøder* i foderblandinger. Når sådan udvidet anvendelse kun vil kunne tillades på nærmere fastsatte betingelser, må det ses på baggrund af formålet med foderstoffoven, som er at sikre forbrugerne. De nærmere regler om anvendelse af kunsttørrede grønafrøder i foderblandinger vil blive fastsat efter samråd med fodringsekspertter, statens foderstofkontrol og de interesserede parter.

Om baggrunden for lovens gennemførelse skal anføres følgende fra bemærkningerne til lovforslaget:

„Den nugældende § 4, stk. 3, er sålydende:

„I foderblandinger må ikke indgå organiske råstoffer, der indeholder under 65 foderenheder pr. 100 kg, medmindre ministeren har meddelt tilladelse dertil, jfr. dog stk. 6.“

Ifølge stk. 6 tillades det at anvende fisk og fiskeaffald med under 65 foderenheder pr. 100 kg til fremstilling af fiskeensilage.

I henhold til bestemmelsen i den nugældende § 4, stk. 3, blev det ved bekendtgørelse nr. 369 af 30. september 1965 tilladt at anvende grønmel, grønpiller og grønbriketter som bestanddel af foderblandinger til fjerkræ, svin, heste og pelsdyr, men ikke til kvæg og får. Det er dog en betingelse, at de nævnte kunsttørrede grønafrøder indeholder mindst 60 foderenheder pr. 100 kg og har et nærmere angivet karotinindhold.

Tørrede grønafrøder anvendes — uanset indholdet af foderenheder — ublandet som foder til husdyr, herunder også kvæg, men det er almindeligvis ikke rentabelt at lade tørrede grønafrøder indgå i stedet for grovfoder i kvægholdet.

Et i efteråret 1968 nedsat udvalg til vurdering af behovet for og ønskeligheden af, at der ydes støtte til en øget dyrkning her i landet af proteinrige afgrøder, har peget på, at det for en videre-

udvikling af den danske grøntørringsindustri er ønskeligt at øge mulighederne for afsætning af produkterne til kvægfoderblandinger. Udvalget anfører videre, at de seneste års udvikling — stigende priser på importeret protein og øget produktivitet i dyrkning og tørring af grønafrøder — har bevirket, at tørrede grønafrøder under de bedste produktionsbetingelser lige netop skulle kunne konkurrere med importeret proteinfoder ved fremstilling af såkaldte A-blandinger til kvæg. Udvalget har imidlertid herved fremhævet, at en sådan eventuel anvendelse i kvægfoderblandinger må have til forudsætning, at foderstofforbrugernes interesser ikke lider skade gennem forringet mulighed for kvalitetskontrol.

Baggrunden for opstilling af denne forudsætning er, at det ofte vil være særdeles vanskeligt ved analyse af en færdig kvægfoderblanding med indhold af tørrede grønafrøder at konstatere grønafrødens kvalitet.

Analysemulighed foreligger, såfremt indblanding af grønafrøder begrænses til foderblandinger med få råstoffer, f. eks. blandinger, som foruden kunsttørrede grønafrøder består af melasse og eventuelt fedt, samt derudover et meget begrænset antal andre organiske råstoffer med lidet varierende sammensætning og fortrinsvis med lavt indhold af træstof.“

Lovforslaget behandlede i folketinget sammen med de foran omtalte forslag til lov om afsætning af danske landbrugsvarer m. v. og forslag til lov om en kornordning og det nedenfor omtalte forslag til lov om afsætning af frisk dansk frugt og danske gartneriprodukter.

Efter de i udvalget stedfundne forhandlinger indstillede et flertal (det konservative folkepartis, venstres, det radikale venstres og socialistisk folkepartis medlemmer af udvalget) lovforslaget til vedtagelse uændret.

Et mindretal (socialdemokratiets medlemmer af udvalget) indstillede som for de øvrige landbrugsloves vedkommende, at man undlod at stemme for lovforslaget.

Ved 3. behandling vedtoges lovforslaget med 92 stemmer mod 2 (VS); 64 medlemmer (S, SF samt Færøerne) tilkendegav, at de hverken stemte for eller imod.

159. Lov om afsætning af frisk dansk frugt og danske gartneriprodukter. (Landbrugsminister *Peter Larsen*). [A. sp. 5177. C. sp. 1479].

Skriftlig fremsættelse $2\frac{1}{5}$ (F. sp. 6787). 1. beh. $2\frac{3}{5}$ (F. sp. 7245). Partiernes ordførere: Chr. Thomsen, Niels Ravn, Niels Eriksen, Svend Haugaard, Morten Lange og Kjær Rasmussen.

Henvist til samme udvalg som forslag til lov om afsætning af danske landbrugsvarer m. m., se side 415. Betænkning (B. sp. 3031) afgivet $\frac{4}{6}$. 2. beh. $\frac{11}{6}$ (F. sp. 8147). 3. beh. $\frac{13}{6}$ (F. sp. 8354). *Loven stadfæstet 18. juni 1969.* (Lovt. nr. 279).

Loven afløste lov nr. 258 af 9. juni 1967 om afsætning af frisk frugt og danske gartneriprodukter og er en i princippet næsten uændret videreførelse af den hidtidige lovgivning på dette område. I modsætning til tidligere gælder loven imidlertid kun for en *1 års periode* i stedet for en 2 års periode, idet forslag om *revision* af loven skal fremsættes for folketinget i *folketingsåret 1969-70*.

Loven indeholder frugt- og gartnerierhvervets støtteordninger samt hjemmel for den bestående hjemmemarkedsordning for frugt. I § 4 er det fastsat, at der, som hidtil, stilles midler til rådighed som ydelse af lån til oprettelse, udvidelse eller rationalisering inden for erhvervets virksomheder, men paragraffen indebærer på visse områder en udvidelse af de foranstaltninger, hvortil der kan ydes lån. Loven kan således nu også anvendes til finansiering af *tekniske installationer i nye drivhuse*, der opføres i bestående virksomheder, navnlig når der er tale om, at nye installationer i de bestående anlæg skal udstrækkes til eventuelle nybygninger. Derimod kan der fortsat ikke ydes lån til selve bygningen af nye drivhuse. Endvidere kan der nu også ydes lån til anskaffelse af særligt transportmateriel specielt til brug ved eksport, f. eks. containertransport.

Loven begrænser ydelsen af lån til *frugtforarbejdende virksomheder, der fremstiller most, til rationalisering* og ikke til oprettelse og udvidelse, under hensyn til den udbygning, der i de senere år har fundet sted i maskinernes kapacitet og den noget langsomme stigning i forbruget af most. Der kan dog fortsat i begrænset omfang ydes lån til mindre udvidelser, der er et nødvendigt led i rationaliseringen.

Ifølge lovens § 6 kan der ydes tilskud til fremme af *udførelsen af frugt og gartneriprodukter*. Af disse tilskudsbeløb, der er forhøjet med i alt 1 mill. kr. i forhold til hidtil gældende lov, kan der anvendes 250.000 kr. til undersøgelser vedrørende

frugt- og gartnerierhvervets fremtidige struktur- og afsætningsmuligheder.

Loven trådte i kraft den 1. juli 1969.

Lovforslaget behandlede i folketinget sammen med de foran omtalte forslag til lov om afsætning af danske landbrugsvarer m. m., forslag til lov om en kornordning og forslag til lov om ændring af lov om handel med foderstoffer. Forslaget blev gennemgående modtaget med velvilje af partiernes ordførere. Chr. Thomsen (S) gav dog udtryk for, at hans parti som for de øvrige landbrugsloves vedkommende ville undlade at stemme. Morten Lange (SF) havde heller ikke tilstrækkelig sympati til at stemme for „fordi vi synes, at landbrugsstøtten i det hele taget er løbet så løbsk, at almene støtteordninger må være betænkelige“.

Ved 3. behandling blev lovforslaget vedtaget uændret med 92 stemmer mod 2 (VS); 64 medlemmer (S, SF og Færøerne) tilkendegav, at de hverken stemte for eller imod.

160. Lov om bortfald af hartkorn og matrikelskyld.
(Landbrugsminister *Peter Larsen*). [A. sp. 2775. C. sp. 231].

Skriftlig fremsættelse $11/12$ (F. sp. 2502). 1. beh. $5/2$ (F. sp. 3665). Partiernes ordførere: Chr. Thomsen, Burgdorf, Kofoed, Samuelsen og Ove Munch. 2. beh. $12/2$ (F. sp. 3953). 3. beh. $14/2$ (F. sp. 4041). *Loven stadfæstet 20. februar 1969.* (Lovt. nr. 43).

Ved loven bestemmes det, at hartkornsangivelserne i de offentlige ejendomsregistre bortfalder på tidspunkter, der fastsættes af landbrugsministeren for de enkelte retskredse. Tidspunkterne bekendtgøres i Statstidende (§ 1).

I stedet for hartkornet indføres arealangivelserne fra landbrugsministeriets matrikel i tingbøgerne.

Ved matrikelnumre, der er anført med skovskyldshartkorn, skal der i tingbøgerne foretages notering om, at de er undergivet *fredskovspligt* (§ 2).

I henhold til lovens § 3 bortfalder matrikelskylden i *Sønderjylland* ved lovens ikrafttræden den 1. april 1969.

I § 4 bestemmes det, at der i *adkomstdokumenter som identifikationsmiddel* skal *anføres arealstørrelse* for hvert enkelt matrikelnummer, og at dommeren i tilfælde af, at dokumentet

mangler angivelse af arealstørrelse, eller at størrelsen ikke stemmer med tingbogens angivelse, skal give dokumentet rets-
anmærkning derom.

Fra lovforslagets bemærkninger skal følgende anføres:

„Ved skattereformen af 1903 bestemtes det, at hartkornet ikke længere skulle danne grundlag for påligningen af ejendomsskatter, og hartkornets betydning for ejendomsbeskatningen ophørte helt i 1926. I Sønderjylland har den særlige matrikelskyld (Reinertrag) ikke siden genforeningen været benyttet som grundlag for beskatning.

Selv om hartkornsansættelserne således har mistet deres betydning for ejendomsbeskatningen, har de stadig i et vist omfang været benyttet ved vurdering og belåning af landbrugsejendomme, og de har indtil for få år siden været anvendt ved statistiske opgørelser over bevægelser i landbrugsejendommens værdi. Indtil bestemmelserne om hovedparcelstørrelser i den tidligere landbrugslov (lovbekendtgørelse nr. 259 af 8. august 1958) bortfaldt i juni 1962, anvendtes hartkornsansættelserne direkte ved administrationen af disse bestemmelser.

Hartkornet registreres foruden i matriklen også i tingbøgerne og i oppebørselsmyndighedernes registre, og hartkornsansættelsernes væsentligste betydning i dag er, at de tjener som identifikationsmiddel ved omsætning m. v. af faste ejendomme og derved bl. a. mindsker risikoen for fejl i skøder og andre dokumenter, jfr. herved bestemmelserne i § 11 i udstykningsloven (lovbekendtgørelse nr. 119 af 10. april 1967) og § 15 i tinglysningsloven (lov nr. 111 af 31. marts 1926).

I henhold til lov nr. 176 af 7. juni 1958 er hartkornet, henholdsvis matrikelskylden, bortfaldet for ejendomme i købstæderne og i flækkerne i Sønderjylland (folketingstidende 1957-58, sp. 2944, 3251, 4846, 5063, A. 1409, B. 1193 og C. 885), og ved kgl. anordning nr. 24 af 8. februar 1961 og kgl. anordning nr. 263 af 21. juni 1966, der begge er udstedt i henhold til nævnte lovs § 6, er hartkornsansættelserne afskaffet for ejendomme i en række kommuner med bymæssig bebyggelse. Ved hartkornets bortfald i de nævnte områder blev matriklens arealangivelser i henhold til lovens § 3 indført i tingbøgerne og oppebørselsmyndighedernes registre. I Københavns og Frederiksberg kommuner findes ikke hartkorn, men ejendommenes arealer er indført i tingbøgerne.

Afskaffelse af hartkornet i resten af landet vil således betyde en væsentlig arbejdslettelse for de offentlige myndigheder; men også for andre, der beskæftiger sig med omsætning m. v. af faste ejendomme, vil reformen betyde en forenkling i det daglige arbejde. Foruden de fordele, der direkte opnås ved hartkornsregistreringens ophør, vil matrikelmyndighederne opnå en forenkling ved, at man

kan ophøre med at anføre boniteringstakster på nye matrikelkort. For matrikeldirektoratets vedkommende kan de arbejdsmæssige besparelser ved hartkornets bortfald anslås at svare til ca. $\frac{1}{2}$ mill. kr. årligt.“

Lovforslaget fik i folketinget tilslutning fra samtlige partiers ordførere. Det gennemførtes uden udvalgsbehandling og vedtoges enstemmigt ved 3. behandling med 126 stemmer.

161. Lov om ændring af lov om udlån til yngre landmænd. (Landbrugsminister *Peter Larsen*). [A. sp. 5171. C. sp. 1485].

Skriftlig fremsættelse $2\frac{1}{5}$ (F. sp. 6789). 1. beh. $2\frac{9}{5}$ (F. sp. 7288). Partiernes ordførere: Chr. Thomsen, Poul Nielsen, Jens Chr. Christensen, Asger Jørgensen (Bernhard Baunsgaard) og Morten Lange (Vivike). Henvist til udvalg på 17 medlemmer (Poul Nielsen, Burgdorf, Chr. R. Christensen, Niels Ravn, Jens Chr. Christensen, Anders Andersen [formand], Søren Jensen, Svend Haugaard [næstformand], Asger Jørgensen, Lindegård Rasmussen, Chr. Thomsen, Poul Dalsager, Grünbaum, Per Hækkerup, Risgaard Knudsen, Teichert og Morten Lange). Betænkning (B. sp. 3039) afgivet $\frac{4}{6}$. 2. beh. $1\frac{1}{6}$ (F. sp. 8161). 3. beh. $1\frac{3}{6}$ (F. sp. 8354). *Loven stadfæstet 18. juni 1969.* (Lovt. nr. 282).

Ved loven foretages følgende ændringer i lov nr. 259 af 9. juni 1967 om udlån til yngre landmænd som ændret ved lov nr. 232 af 6. juni 1968:

Der åbnes mulighed for, at landbrugsministeren kan *dispensere* fra bestemmelsen om, at lån kun kan ydes landmænd, der „første gang erhverver en landbrugsejendom“, da det har vist sig, at denne absolutte regel i visse tilfælde har ført til mindre rimelige resultater, idet man ikke har kunnet se bort fra tidligere ejendomserhvervelser, der ikke er foretaget med henblik på etablering som selvstændig landmand.

Ved en ændret formulering af lovens § 3 bestemmes det, at værdien af *bygningsforbedringer* og *arealforbedringer* ved jordkøb og grundforbedring, der er sket mellem købet af ejendom-

men og låneansøgningens indgivelse, nu kan indgå i den handelsværdi, på grundlag af hvilken kursudligningslån beregnes.

Tilskudsbestemmelserne i §§ 7, 7 a og 7 b har nu følgende ordlyd:

„§ 7. Landbrugsministeren kan yde et tilskud på 1½ pct. af ejendommens handelsværdi, jfr. § 3, stk. 2, til landmænd, der har erhvervet en landbrugsejendom efter 31. marts 1969, og som opfylder betingelserne i § 1.

Stk. 2. Ansøgning om tilskud skal indgives inden 1 år efter ejendommens overtagelse.

§ 7 a. Landbrugsministeren kan endvidere yde tilskud for finansåret 1969-70 og senere finansår, jfr. § 7 b, stk. 2 og 3, til landmænd, der

- 1) første gang har overtaget en landbrugsejendom i den 5 års periode, der udløber 31. december i det finansår, for hvilket tilskuddet ydes,
- 2) var under 40 år ved denne ejendoms overtagelse,
- 3) stadig ejer og driver en landbrugsejendom og har landbrug som hovederhverv og
- 4) ikke for det samme finansår opnår tilskud efter § 7.

Stk. 2. Ansøgning om tilskud skal indgives inden 1. februar i det finansår, for hvilket tilskuddet søges.

§ 7 b. Tilskud efter § 7 a for finansåret 1969-70 beregnes i forhold til den skattemæssige værdi ved ansøgerens formueansættelse for skatteåret 1969-70 af hans nuværende landbrugsejendom med besætning, bortset fra pelsdyr. Er ejendommen erhvervet efter det tidspunkt, der danner grundlag for nævnte formueansættelse, beregnes tilskuddet i forhold til den for ejendommen på overtagelsestidspunktet senest forud for 14. almindelige vurdering ansatte ejendomsværdi med tillæg af værdien af besætningen — bortset fra pelsdyr — på samme tidspunkt, ansat efter de ved skatteligningen for skatteåret 1969-70 fastsatte normalpriser. Tilskuddet kan dog højst beregnes i forhold til 600.000 kr. Ejendommens grundværdi kan ved beregningen af tilskuddet kun medregnes i det omfang, den efter § 6 i lov

om beskatning til kommunerne af faste ejendomme kan være genstand for beskatning med nedsat grundskyldpromille.

Stk. 2. Tilskuddet for finansåret 1969-70 udgør for landmænd, der første gang har overtaget en landbrugsejendom i kalenderårene 1965, 1966, 1967, 1968 og 1969, 0,75 pct. af den efter stk. 1 beregnede værdi.

Stk. 3. For de følgende finansår fastsætter landbrugsministeren efter forhandling med De samvirkende danske Landboforeninger og De samvirkende danske Husmandsforeninger de nærmere regler for beregning af tilskud efter § 7 a.“

Det bemærkes herved, at *driftstilskuddet til unge landmænd*, der har overtaget deres landbrugsejendom inden for de sidste 5 år, og som efter lovforslaget skønsmæssigt androg 7 mill. kr., under forslagens behandling i folketinget forhøjedes med godt 3 mill. kr., idet landbrugsministeren efter de i udvalget stedfundne forhandlinger stillede forslag om en forhøjelse af satserne på 50 pct. i de første 4 år for at skabe bedre balance mellem landmænd, der i de senere år har købt ejendom, og de noget ældre landmænd.

Forslag om *revision* af loven skal forelægges folketinget i folketingsåret 1969-70.

Lovforslaget fik i folketinget en velvillig modtagelse. *Socialdemokratiet* ville dog undlade at stemme under hensyn til, at de i forslaget indeholdte beløb var indregnet i den samlede støtte til landbruget, som socialdemokratiet ikke kunne tage noget medansvar for. *Socialistisk folkeparti* ville efter omstændighederne støtte forslaget omend med alvorlige betænkeligheder på baggrund af regeringens samlede landbrugs politik.

Udvalgsarbejdet resulterede i et enkelt ændringsforslag, der er omtalt foran, og ved 3. behandling vedtoges lovforslaget herefter med 101 stemmer mod 2 (VS); 54 medlemmer (S) tilkendegav, at de hverken stemte for eller imod.

162. Lov om ændring af lov om veterinærvæsenet samt om udøvelse af dyrlægegerning. (Landbrugsminister *Peter Larsen*). [A. sp. 231. C. sp. 229].

Skriftlig fremsættelse $\frac{3}{10}$ (F. sp. 107). 1. beh. $\frac{16}{10}$ (F. sp. 589). Partiernes ordførere: Chr. Thomsen, Burgdorf, Søren

Jensen, Erik Hansen (Ålborg amt) og Poul Dam. Henvist til udvalg på 17 medlemmer (Niels Ravn, Burgdorf, Chr. R. Christensen, Juul-Madsen, Søren Jensen, Robert Christensen [formand], Kofoed, Erik Hansen (Ålborg amt) [næstformand], Kirkegaard, Lindegaard Rasmussen, Chr. Thomsen, Poul Dalsager, A. W. Larsen, Orla Pedersen, Chr. Rasmussen, Teichert og Morten Lange). Betænkning (B. sp. 499) afgivet $\frac{6}{2}$. 2. beh. $\frac{12}{2}$ (F. sp. 3952). 3. beh. $\frac{14}{2}$ (F. sp. 4041). *Loven stadfæstet 20. februar 1969.* (Lovt. nr. 42).

Loven *udskyder revisionen af lov nr. 58 af 4. marts 1964 om veterinærvæsenet samt om udøvelse af dyrlægegerning i 3 år*, således at forslag om revision af loven vil være at forelægge for folketetinget i folketingsåret 1972-73.

Om baggrunden for lovforslaget anføres i bemærkningerne, at landbrugsorganisationerne og den danske dyrlægeförening ikke har haft forslag til ændring af loven. Derimod har det veterinære sundhedsråd og veterinærdirektoratet foreslået en *udvidelse af bestemmelserne i lovens § 11 om fratagelse af rettigheder* for at imødegå tvivl om, hvorvidt grov forsømmelighed i det konkrete tilfælde med rette kan karakteriseres som uduelighed. Imidlertid har regeringen ikke fundet tilstrækkelig anledning til på nuværende tidspunkt at fremsætte ændringsforslag herom, „da ingen af de afgørelser, der i den forløbne tid er truffet administrativt, er indbragt for domstolene, og der således ikke foreligger retsafgørelser, der kan motivere den foreslåede ændring“.

Ved lovforslagets behandling i folketetinget anbefaledes det af alle partiernes ordførere. Efter 1. behandling henvistes forslaget til et udvalg, fra hvis betænkning følgende skal anføres:

„I samrådet tilbød landbrugsministeren at nedsætte et udvalg bestående bl. a. af repræsentanter for Landbrugsrådet, De samvirkende danske Landbforeninger, De samvirkende danske Husmandsforeninger, dyrlægernes organisationer og veterinærmyndighederne med den opgave at foretage en nøje undersøgelse af mulighederne for og forsvarligheden af at anvende mellemteknikere inden for et eller flere af de områder, der ved lovens § 4, stk. 1, er henført til dyrlægegerningen, samt at udtale sig om, hvilke uddannelseskrav der bør stilles til sådanne mellemteknikere. Udvalget skal endvidere undersøge mulighederne for, at der gives landmænd adgang til selv at behandle deres dyr med lægemidler i videre omfang, end det er tilladt efter de nugældende bestemmelser, jfr. lovens § 4, stk. 1, litra c, og bemærkningerne hertil.

Udvalget er enig med landbrugsministeren om det hensigtsmæssige i, at der foretages sådanne undersøgelser, således at resultatet af disse kan tages i betragtning, når loven på ny skal revideres.

Herefter indstiller *udvalget* lovforslaget til *vedtagelse uændret*."

Ved 3. behandling vedtoges lovforslaget enstemmigt med 125 stemmer.

163. Lov om bekæmpelse af smitsomme sygdomme hos ferskvandsfisk. (Landbrugsminister *Peter Larsen*). [A. sp. 4111. C. sp. 973].

Skriftlig fremsættelse $2\frac{1}{2}$ (F. sp. 4342). 1. beh. $1\frac{1}{3}$ (F. sp. 4571). Partiernes ordførere: Otto Mørch, Henry Møller, Henry Sørensen (Arne Christiansen), Amtoft og Vivike. Henvist til udvalg på 17 medlemmer (Henry Møller, Burgdorf [næstformand], Adam Møller, Niels Ravn, Henry Sørensen, Arne Christiansen [formand], Kristen Østergaard, Amtoft, Erik Hansen (Ålborg amt), Martin Pedersen, Otto Mørch, Poul Dalsager, Risgaard Knudsen, Axel Ivan Pedersen, Chr. Thomsen, Holm Tved og Vivike). Betænkning (B. sp. 2621) afgivet $2\frac{8}{5}$. 2. beh. $\frac{3}{6}$ (F. sp. 7428). 3. beh. $\frac{9}{6}$ (F. sp. 7754). *Loven stadfæstet 18. juni 1969.* (Lovt. nr. 283).

Loven har følgende ordlyd:

„§ 1. Ved ferskvandsfisk forstås i denne lov alle fiskearter, der lever eller yngler i dambrug, vandløb og søer.

§ 2. Landbrugsministeren fasttæller efter forhandling med fiskeriministeren bestemmelser om, hvilke smitsomme sygdomme hos ferskvandsfisk loven skal omfatte, samt om, hvilke foranstaltninger der skal træffes for at bekæmpe sådanne sygdomme eller hindre eller begrænse deres udbredelse.

Stk. 2. Landbrugsministeren fastsætter efter forhandling med fiskeriministeren nærmere regler om, hvorledes der skal forholdes i tilfælde af mistanke om, at nogen i et dambrug værende ferskvandsfisk er angrebet af eller døde af en af loven omfattet sygdom.

§ 3. Landbrugsministeren kan efter forhandling med

fiskeriministeren for at hindre smittespredning fastsætte bestemmelser om kontrol med handel her i landet med ferskvandsfisk samt æg og sæd af disse og ved udførsel her fra landet stille krav med hensyn til attestation for, at nævnte fisk m. m. er sygdomsfri.

§ 4. Der ydes erstatning af statskassen for fisk, der af veterinærdirektoratet påbydes dræbt og destrueret på grund af en af loven omfattet sygdom. Erstatningen fastsættes af 3 vurderingsmænd, hvoraf 2 udpeges af ministeren efter indstilling af det i § 5, stk. 1, omhandlede udvalg og 1 udpeges af ejeren. Fiskens værdi bestemmes efter dens tilstand ved aflivningen. I beløbet fradrages fiskens destruktionsværdi.

Stk. 2. Såfremt ejeren selv ved sit forhold har givet anledning til, at således aflivede fisk er blevet angrebet af den pågældende sygdom, fortaber han den ret til erstatning af det offentlige, der ellers ville have tilkommet ham.

Stk. 3. Udgifterne ved taksationsforretningen afholdes af statskassen.

§ 5. Ved administrationen af denne lov og de i medfør heraf udstedte bestemmelser bistår landbrugsministeren af et udvalg, der nedsættes af ham, og hvori repræsentanter for de interesserede organisationer skal have sæde.

Stk. 2. Landbrugsministeren kan pålægge dambrugere at give veterinærdirektoratet de oplysninger, der er nødvendige til at føre et register over dambrug, som er fri for de af denne lov omfattede sygdomme.

§ 6. Til delvis dækning af udgifterne ved de i medfør af loven iværksatte bekæmpelsesforanstaltninger pålægges der hvert dambrug en afgift, der fastsættes af landbrugsministeriet efter forhandling med det i § 5, stk. 1, nævnte udvalg.

Stk. 2. Udgifterne ved gennemførelse af en i medfør af loven fastsat kontrol med udførsel af ferskvandsfisk samt æg og sæd af sådanne fisk afholdes af vedkommende eksportør.

§ 7. I forskrifter, der udstedes i medfør af loven, kan der fastsættes straf af bøde for overtrædelse af bestemmelser i forskrifterne eller af forbud eller påbud i henhold til forskrifterne.

Stk. 2. For overtrædelser, der begås af aktieselskaber,

andelsselskaber el. lign., kan der pålægges selskabet som sådant bødeansvar.

§ 8. Loven træder i kraft dagen efter bekendtgørelsen i Lovtidende.

Stk. 2. Forslag om revision af loven fremsættes for folketinget i folketingsåret 1971-72.

§ 9. Denne lov gælder ikke for Færøerne og Grønland.“

Om baggrunden for lovforslagets fremsættelse anførte *landbrugsministeren* i fremsættelsestalen:

„Siden 2. verdenskrig er der her i landet sket en væsentlig stigning i produktionen af ørreder i dambrug. En stor del heraf eksporteres, og værdien af eksporten af ørreder og ørredæg androg i 1967 ca. 90 mill. kr. I en række lande, der importerer ørreder, har man fået øje på risikoen for indslæbning af smitsomme ørredsygdomme i forbindelse med importen, og nogle lande — således USA og Sverige — stiller nu krav om, at ørreder, der indføres, skal være ledsaget af et veterinærcertifikat, der bekræfter, at ørrederne er fri for nærmere angivne sygdomme.

For at opfylde importlandenes krav og derved lette og sikre eksporten her fra landet er det nødvendigt at gennemføre visse kontrolforanstaltninger og på længere sigt iværksætte en mere omfattende bekæmpelse af smitsomme sygdomme hos ferskvandsfisk.

Det foreliggende lovforslag tilsigter at tilvejebringe det lovmæssige grundlag for at gennemføre sådanne foranstaltninger.“

Det økonomiske grundlag for sygdomsbekæmpelsen hviler på den forudsætning, at dambrugserhvervet gennem en afgiftsordning bidrager med en del af de fornødne midler. Statens udgifter ved lovens gennemførelse vil i finansåret 1969-70 blive holdt inden for et beløb på 92.000 kr.

Lovforslaget fik ved 1. behandling en velvillig modtagelse i folketinget. Det henvistes til behandling i et udvalg, i hvis betænkning landbrugsministeren stillede to *ændringsforslag* dels om en præcisering af, at lovens administration skal ske i *nært samarbejde med fiskeriministeriet*, dels om indsættelse af en *revisionsbestemmelse*. *Ændringsforslagene* var tiltrådt af udvalget.

Fra udvalgets betænkning skal følgende anføres:

„Udvalget har aflagt besøg hos Danmarks fiskeri- og havundersøgelser på Charlottenlund Slot og har i denne forbindelse drøftet lovforslaget med landbrugsministeren, fiskeriministeren, sagkyndige fra statens veterinære serumlaboratorium, den kgl. veterinær- og landbohøjskole, veterinærdirektoratet samt fra I/S Dansk Forsøgsdamkultur i Brøns. Under dette besøg er det over for udvalget bl. a. tilkendegivet, at der med dambrug også er tænkt på dam-

brug placeret i bugter, fjorde og vige, der foruden forbindelse til havet har tilløb fra et eller flere vandløb.

Udvalget har over for landbrugsministeren rejst spørgsmålet, om „vandløb“ i lovforslagets § 1 ligesom i § 1 i lov om ferskvandsfiskeri omfatter kanaler, grøfter og lignende kunstigt frembragte ferske vande, der indgår som led i eller træder i stedet for dele af et naturligt vandsystem. Ministeren har hertil svaret, at vandløb i lovforslagets § 1 vil omfatte de nævnte kunstigt frembragte ferske vande i det omfang, de vil få betydning i sygdomsbekæmpelsen.

Et flertal (udvalget med undtagelse af Kristen Østergaard) må nære betænkelighed ved, at der i den i bemærkningerne til lovforslagets § 2, stk. 1, pkt. 1, omhandlede situation kræves tilslutning fra et flertal af dambrugere ved et afgrænset vandløbsområde, for at en bekæmpelsesplan kan gennemføres for samtlige dambrug i det pågældende vandløbsområde. Udvalgets flertal finder, at det, for at loven kan blive så effektiv som muligt, bør være tilstrækkeligt, at en tredjedel af dambrugerne i et sådant område går ind for bekæmpelsesplanen, til, at denne kan gennemføres også for de øvrige dambrugere.

I forbindelse med udvalgets drøftelse af spørgsmålet om sammensætningen af det i lovforslagets § 5, stk. 1, omhandlede udvalg, der skal bistå landbrugsministeren ved administrationen af loven og de i medfør heraf udstedte bestemmelser, har udvalget henstillet til landbrugsministeren, at en repræsentant for Danmarks Sportsfiskerforbund får sæde i nævnte udvalg, og ministeren har erklæret sig indforstået hermed.

Udvalget har drøftet spørgsmålet om muligheden af at benytte fiskerikontrollens personale til løsning af kontrolopgaverne i forbindelse med sygdomsbekæmpelse, og fiskeriministeren og landbrugsministeren har erklæret sig rede til at søge sådan mulighed udnyttet i det omfang, der kommer til at foreligge kontrolopgaver, som fiskerikontrollens personale har rimelig mulighed for at løse.“

Ved 2. behandling gav *Otto Mørch* (S) udtryk for, at det ville have tjent den forebyggende sygdomsbekæmpelse bedre, hvis man i loven eller i betænkningen mere klart og mere selvstændigt havde fået bestemmelser om rensning og drift af dambrug. Også *Vivike* (SF) havde gerne set det forebyggende arbejde stærkere fremhævet i loven. *Landbrugsministeren* henviste heroverfor til lovens § 2, stk. 1, som indeholdende hjemmel til at iværksætte de fornødne forebyggende foranstaltninger.

Ved 3. behandling vedtoges lovforslaget enstemmigt med 167 stemmer.

164. Lov om tillæg til normeringslov for finansåret 1968-69. (Minister for statens lønnings- og pensionsvæsen *Hastrup*). [A. sp. 1. C. sp. 71].

Skriftlig fremsættelse $\frac{2}{10}$ (F. sp. 80). 1. beh. $\frac{15}{10}$ (F. sp. 527). Partiernes ordførere: Ivar Nørgaard, Adam Møller, Enggaard, Svend Haugaard, Morten Lange og Sigsgaard (Kjær Rasmussen). Henvist til lønningsudvalget. Betænkning (B. sp. 297) afgivet $\frac{21}{11}$. 2. beh. $\frac{3}{12}$ (F. sp. 2073). 3. beh. $\frac{5}{12}$ (F. sp. 2161). *Loven stadfæstet 11. december 1968.* (Lovt. B. nr. 26).

Som anført i årbogen 1967-68, side 336 f, indeholdt normeringsloven for 1968-69 kun bestemmelser om tildeling af lønnings- og pensionsanciennitet til enkelte tjenestemænd og andre bestemmelser vedrørende enkelte tjenestemænd. Årsagen til, at loven ikke tillige omfattede oprettelse af nye tjenestemandstillinger og bestemmelser om oprykning eller nedrykning af bestående tjenestemandstillinger, var, at forslag herom agtedes indarbejdet i det udkast til normering og klassificering af samtlige tjenestemandstillinger i et nyt tjenestemandssystem, der forberedtes under tjenestemandskommissionen af 1965.

Da det imidlertid ikke viste sig muligt at gennemføre en samlet tjenestemandreform i folketingssamlingen 1967-68, foretog lønnings- og pensionsministeriet en gennemgang af styrelsernes forslag om oprettelse af nye stillinger og om op- eller nedrykning af bestående stillinger. Denne gennemgang tog sigte på en vurdering af, i hvilket omfang fremsatte forslag kunne gennemføres inden for den gældende lovgivnings rammer.

Samtlige forslag, der optoges i loven, var på forhånd godkendt af lønningsrådet.

Ud over bestemmelser vedrørende enkelte stillinger eller enkelte tjenestemænd indeholder loven bestemmelser, der muliggør, at tjenestemænd, der med lønningsrådets godkendelse har fungeret i unormerede stillinger, opnår samme retsstilling, som hvis almindelig normeringsbehandling var sket pr. 1. april 1967 og 1. april 1968.

I bemærkningerne til lovforslaget var oplyst, at de med lovforslaget forbundne udgifter for finansåret 1968-69 var beregnet til

ca. 19 mill. kr., hvoraf ca. 14 mill. kr. medgik til oprettelse af nye stillinger og restbeløbet til forbedret placering af bestående stillinger. På længere sigt er den årlige udgift beregnet til ca. 46 mill. kr., hvoraf ca. 33 mill. kr. medgår til de nye stillinger og restbeløbet til de forbedrede placeringer.

Ved fremsættelsen af lovforslaget udtalte *lønnings- og pensionsministeren* bl. a.:

„Ved vurderingen af de beregnede udgifter må det erindres, at der ikke har fundet ordinær normeringslovbehandling sted siden finansåret 1966-67. De foreliggende forslag omfatter således en 2-årig periode. Af udgifterne falder den væsentligste del på nye stillinger, og det kan i denne forbindelse nævnes, at der ved politiet foreslås oprettet i alt 450 nye tjenestemandstillinger. En del heraf medgår imidlertid til fastansættelse af tidligere godkendte aspiranter, og det forøgede stillingsantal har i øvrigt til formål at muliggøre en jævn tilgang til politikorpset under hensyntagen til politiskolens kapacitet. Af de resterende nye stillinger er hovedparten tiltænkt forskellige grene af den højere uddannelse.

De foreslåede oprykninger af bestående stillinger er fordelt på en række statsstyrelser, men særlig kan fremhæves toldvæsenet, som gennemgår en omfattende strukturændring i forbindelse med administrationen af forbrugsbeskatningen, herunder merværdiafgiften. Denne ændring finder sted uden varig udvidelse af personalestyrken, men en forøgelse af kravene til de enkelte personalegrupper danner grundlag for et betydeligt antal oprykninger.“

Ved 1. behandling gav samtlige ordførere tilsagn om at ville medvirke til lovforslagets gennemførelse, selv om flere af dem havde indvendinger af principiel karakter. Dette gjaldt således *Ivar Nørgaard* (S), der betegnede lovforslaget som det første stykke merværdis fra det store tjenestemandsforslag, og det var derfor med blandede følelser, han deltog i redningsaktionen.

I overensstemmelse med hidtidig praksis henvistes lovforslaget til lønningsudvalget, der indstillede forslaget til vedtagelse med en enkelt redaktionel ændring. Et *mindretal* (socialistisk folkepartis medlem af udvalget) tilkendegav dog ikke at ville medvirke til gennemførelsen af de i forslaget optagne bestemmelser vedrørende forsvaret og civilforsvaret.

I sin betænkning gav udvalget i øvrigt udtryk for flere principielle synspunkter, hvoraf fremhæves følgende:

I anledning af, at der ved lovforslaget søges oprettet et antal nye stillinger, har udvalget med lønnings- og pensionsministeren drøftet spørgsmålet om, hvorvidt der med henblik på at gøre gennemførelsen af administrative omlægninger i forbindelse med rationaliseringsforanstaltninger mere smidig vil være mulighed for på nuværende tidspunkt generelt eller individuelt at bestemme, at de personer, der ansættes i de nyoprettede stillinger, skal være pligtige

at tåle en udvidelse af de ansættelsesområder, der efter praksis ellers ville være gældende for dem. I tilslutning hertil har udvalget endvidere med finansministeren og forsvarsministeren drøftet, hvorvidt oprettelsen af de ved lovforslaget søgte nye stillinger under henholdsvis toldvæsenet og forsvaret vil foregribe noget med hensyn til gennemførelsen af rationaliseringsforanstaltninger inden for arbejdsområder henhørende under henholdsvis finansministeriet (ved koordinering eller sammenlægning af kontrolarbejdet med indkomstbeskatningen og merværdiafgiften) og forsvarsministeriet (ved eventuel oprettelse af et fællesværn eller et enhedsværn).

....

Udvalget har ikke ment på nuværende tidspunkt at burde stille forslag om, at der gennemføres nye bestemmelser, der tilsigter en udvidelse af ansættelsesområderne for tjenestemændene eller grupper af disse. Udvalget forudsætter herved, at de enkelte ministerier og styrelser inden for den gældende lovgivnings rammer i tilfælde af nybesættelse af tjenestemandstillinger inden for områder, hvor ændringer i den administrative opbygning er besluttet eller planlagt, søger gennemførelsen af sådanne ændringer smidiggjort derved, at der — under iagttagelse af de gældende forhandlingsretsregler — i stillingsopslagene og de for de pågældende tjenestemænd udfærdigede ansættelsesbreve tages et konkret forbehold om udvidelse af ansættelsesområdet. Udvalget skal endvidere henstille, at det tages op til overvejelse ved førstkommende revision af forsvarets personellov at søge ændret de regler, der for visse personelgrupper begrænser adgangen til at overføre mellem værn og myndigheder.

Ved 3. behandling vedtoges lovforslaget enstemmigt med 149 stemmer.

165. Normeringslov for finansåret 1969-70. (Minister for statens lønnings- og pensionsvæsen *Hastrup*). [A. sp. 2337. C. sp. 337].

Skriftlig fremsættelse $^{11}/_{12}$ (F. sp. 2375). 1. beh. $^{22}/_{1}$ (F. sp. 2973). Partiernes ordførere: Ivar Nørgaard, Adam Møller, Enggaard, Bilgrav-Nielsen, Morten Lange og Kjær Rasmussen. Henvist til lønningsudvalget. Betænkning (B. sp. 961) afgivet $^{21}/_{3}$. 2. beh. $^{25}/_{3}$ (F. sp. 5142). 3. beh. $^{27}/_{3}$ (F. sp. 5304). *Loven stadfæstet 29. marts 1969.* (Lovt. B. nr. 6).

Ved indkaldelsen af bidrag til normeringslovforslaget havde ministeriet for statens lønnings- og pensionsvæsen meddelt de forskellige administrationsgrene, at der for så vidt

angik bidrag til § 1 måtte følges de ved tidligere normeringsbehandlinger fulgte retningslinjer under anvendelse af de i lønnings- og pensionslovens § 84 indeholdte lønningsklasser. Såfremt der på grundlag af arbejdet i tjenestemandskommissionen af 1965 kunne forelægges forslag til et nyt løn- og klassificeringssystem for statstjenestemændene til vedtagelse inden 1. april 1969, ville lønnings- og pensionsministeriet drage omsorg for, at normeringslovforslagene indarbejdedes deri.

Da man på daværende tidspunkt ikke kunne overse, hvornår forslag til et nyt løn- og klassificeringssystem for statstjenestemændene ville foreligge, havde man anset det for rigtigst at forelægge et normeringslovforslag efter de hidtil gældende retningslinjer med henblik på, at de i forslagets § 1 indeholdte bestemmelser kunne indarbejdes i den samlede reform.

De af ministerierne indsendte bidrag til normeringsbehandlingen havde indeholdt i alt ca. 850 forslag om nye stillinger og oprykning af bestående stillinger. Efter en stedfunden gennemgang var imidlertid kun medtaget *434 forslag* i lovforslaget. Hertil kom, at hovedparten af de medtagne forslag ikke ville medføre nogen forøgelse af det samlede antal tjenestemandstillinger, idet et tilsvarende antal stillinger i bundklasserne samtidigt ville blive nedlagt. For samtlige ministerier under ét ville *forøgelsen af antallet af tjenestemandstillinger kun andrage 46 stillinger*.

Ved fremsættelsen af lovforslaget oplyste *lønnings- og pensionsministeren*, at de fra styrelserne indkomne forslag ligesom i tidligere år havde været forelagt *lønningsrådet*, og at lovforslaget var i overensstemmelse med rådets udtalelser. Der havde i lønningsrådet været enstemmighed med hensyn til næsten alle udtalelser, men socialdemokratiets repræsentanter havde dog ikke kunnet tilslutte sig et enkelt punkt. Det drejede sig om et forslag om slettelse af en bestemmelse om nedlæggelse af en kontorchefstilling i landbrugsministeriets departement ved ledighed.

Lovforslaget fremsattes og behandledes i folketinget sammen med den nedenfor omtalte sag, *lov om ændring af lov om lønninger op pensioner m. v. til statens tjenestemænd*.

Ved *1. behandlingen* kunne samtlige ordførere give tilslutning til lovforslagets gennemførelse. Oppositionspartiernes ordførere havde dog en del kritiske bemærkninger til forslaget. Dette gjaldt således

Ivar Nørgaard (S), som fandt, at forslaget var udtryk for, at regeringen ikke havde tilstrækkeligt klare hensigter med hensyn til den kommende tjenestemandreform. Han redegjorde endvidere for, hvorfor hans parti i lønningsrådet var gået mod at slette bestemmelsen om nedlæggelse af en kontorchefstilling i landbrugsministeriet. Når regeringspartierne nu ønskede en sådan bestemmelse vedtaget, var dette efter hans opfattelse udtryk for, at regeringen ikke havde den store interesse i at rationalisere statsadministrationen, som man tidligere som opposition havde påberåbt sig.

Lovforslaget henvistes som sædvanligt til behandling i folketingets lønningsudvalg, der i sin betænkning bl. a. udtalte:

„Ved forelæggelsen af lovforslaget oplyste lønnings- og pensionsministeren, at lovforslaget ville medføre en nettoforøgelse af antallet af tjenestemandstillinger med 46, og at merudgiften til oprettelse af nye stillinger ville andrage ca. 8 mill. kr. i finansåret 1969-70, idet det herved var taget i betragtning, at der til en del af de bestående stillinger, som efter lovforslaget var forudsat nedlagt, ikke var foreslået bevilget beløb til lønninger i nævnte finansår. Udvalget har til nærmere belysning heraf spurgt lønnings- og pensionsministeren om, hvor stor den reelle forøgelse af antallet af tjenestemandstillinger ifølge lovforslaget er. Ministeren har i denne anledning oplyst, at der som anført i bemærkningerne til lovforslagets løbe-numre 515-542 ved lovforslaget nedlægges 89 stillinger under forsvaret alene som følge af en ændret normeringspraksis, idet der hidtil har været normeret et større antal stillinger, end der faktisk har været besat, samt at der herudover må regnes med, at et antal stillinger, som fordres nedlagt på finansloven, er ubesatte, hvorfor der ikke har været budgetteret med lønudgifter til disse stillinger, således at der ikke har kunnet fradrages besparelser ved opgørelsen af merudgiften til nye stillinger. Den faktiske stigning i antallet af tjenestemandstillinger ifølge lovforslaget udgør herefter omkring 200, der for den overvejende dels vedkommende falder på undervisningsområdet, hospitaler og politiet. Udvalget finder efter det således oplyste ikke anledning til yderligere bemærkninger.

Med landbrugsministeren har udvalget drøftet det i lovforslaget under løbe-numrene 23 og 68 optagne forslag om ophævelse af bestemmelsen om nedlæggelse ved første indtrædende ledighed af en stilling som kontorchef i landbrugsministeriet. Endvidere har lønnings- og pensionsministeren efter udvalgets anmodning dels afgivet en skriftlig redegørelse vedrørende baggrunden for dette forslag, dels fremsendt en fra administrationsrådet indhentet udtalelse om, hvorvidt der efter rådets opfattelse må antages at være arbejdsmæssigt grundlag for, at antallet af kontorchefer i landbrugsministeriet varigt fastsættes til 6.

På grund af de modtagne oplysninger, herunder at der efter landbrugsministerens opfattelse fortsat vil være behov for 6 kontor-

chefer i landbrugsministeriet, og at administrationsrådet ikke har ment på det foreliggende grundlag at kunne vurdere behovet, har udvalgets *flertal* (det konservative folkepartis, venstres og det radikale venstres medlemmer af udvalget) ikke ment at burde udtale sig imod, at landbrugsministeriet fortsat normeres med 6 faste kontorchefstillinger, således at den stilling, der nylig er blevet ledig, opretholdes. Flertallet vil dog finde det rigtigt, at bestemmelsen om nedlæggelse af en kontorchefstilling ved første indtrædende ledighed ligeledes opretholdes, således at spørgsmålet om antallet af kontorchefer i landbrugsministeriet på ny kan optages til overvejelse på et senere tidspunkt. Flertallet stiller derfor nedenstående ændringsforslag nr. 2 og 4 i overensstemmelse hermed. Man forudsætter herved, at de igangværende rationaliseringsundersøgelser vedrørende arbejdsområder under landbrugsministeriet fortsættes og fremskyndes mest muligt. Da landbrugsministeren over for udvalget har erklæret, at han vil være sindet at søge den ledigblevne stilling i landbrugsministeriet besat med en kontorchef i statens jordlovsudvalg, hvorved antallet af jordlovsudvalgets kontorer i København vil kunne nedsættes til 3, hvilket vil være i overensstemmelse med en af administrationsrådet tidligere afgivet indstilling, stiller flertallet endvidere nedenstående ændringsforslag nr. 6 om, at der ved første indtrædende ledighed nedlægges en kontorchefstilling i jordlovsudvalget.“

Heroverfor udtalte et *mindretal* (socialdemokratiets og socialistisk folkepartis medlemmer af udvalget), at man ikke havde kunnet tilslutte sig, at den ledigblevne kontorchefstilling i landbrugsministeriet opretholdes som en fast normeret stilling, heller ikke med den af flertallet foreslåede tilføjelse om nedlæggelse af en stilling ved ledighed. Når administrationsrådet ikke på det foreliggende havde ment at kunne vurdere, om der permanent burde være normeret 6 kontorchefer i landbrugsministeriets departement, var det mindretallets opfattelse, at der med bistand af administrationsrådet burde foretages en rationaliseringsundersøgelse af departementet og dets administrative opbygning, inden man tog stilling til, hvorvidt den kontorchefstilling, der i overensstemmelse med lovens bestemmelse herom var bortfaldet ved ledighed, på ny skulle normeres som en fast stilling. Mindretallet fandt intet at indvende imod, at antallet af kontorer i landbrugsministeriet indtil videre uændret forblev 6, men dette nødvendiggjorde ikke normeringen af 6 kontorchefstillinger, idet man, indtil resultatet af den nævnte undersøgelse forelå, kunne overdrage ledelsen af et af kontorerne til en kontorchef, der kunne udlånes fra statens jordlovsudvalg, hvor der efter det oplyste var en overtallig kontorchef. Mindretallet stillede derfor ændringsforslag om, at antallet af kontorchefer i landbrugsministeriet skulle nedsættes med 1 til 5, og henstillede samtidig, at landbrugsministeren foranledigede iværksat en rationaliseringsundersøgelse af landbrugsministeriets departement som foran nævnt.

Endelig oplyste *socialistisk folkepartis* medlem af udvalget, at han ikke kunne medvirke til gennemførelsen af de i forslaget optagne bestemmelser vedrørende henholdsvis forsvaret og civilforsvaret.

Efter at de af flertallet foreslåede ændringer var vedtaget og de af mindretallet foreslåede ændringer var forkastet ved 2. behandling, vedtoges lovforslaget ved 3. behandling enstemmigt med 156 stemmer; 2 medlemmer tilkendegav dog, at de hverken stemte for eller imod.

166. Lov om ændring af lov om lønninger og pensioner m. v. til statens tjenestemænd. (Minister for statens lønnings- og pensionsvæsen *Hastrup*). [A. sp. 2503. C. sp. 335].

Skriftlig fremsættelse ¹¹/₁₂ (F. sp. 2376). 1. beh. ²²/₁ (F. sp. 2973). Partiernes ordførere: Ivar Nørgaard, Adam Møller, Enggaard, Bilgrav-Nielsen, Morten Lange og Kjær Rasmussen. Henvist til lønningsudvalget. Betænkning (B. sp. 961) afgivet ²¹/₃. 2. beh. ²⁵/₃ (F. sp. 5142). 3. beh. ²⁷/₃ (F. sp. 5305). *Loven stadfæstet 29. marts 1969.* (Lovt. nr. 106).

I overensstemmelse med indstillinger fra tjenestetidsudvalget af 1965 var der med finansudvalgets tilslutning blevet gennemført dels en ændret aflønning for de i 1. lønningsklasse normerede stillinger for landpostbude med virkning fra 1. juni 1968, dels en udvidelse af det tidsrum, for hvilket der kunne ydes tjenestemændene natpenge med virkning fra 1. oktober 1967.

Ved loven er de bestemmelser i lønnings- og pensionsloven, der vedrører de nævnte forhold, ændret således, at de er overensstemmende med de gennemførte nyordninger. Der er herved skabt fornøden lovhjemmel for ændringerne for så vidt angår tiden efter udløbet af finansåret 1968-69.

Lovforslaget fremsattes og behandlede i folketinget sammen med forslaget til normeringslov for finansåret 1969-70. Det gav ikke anledning til bemærkninger hverken i folketingssalen eller i den betænkning, lønningsudvalget afgav over forslaget. Det gennemførtes uændret og vedtoges énstemmigt ved 3. behandling med 158 stemmer.

167. Lov om tjenestemænd i staten, folkeskolen og folkekirken. (Minister for statens lønnings- og pensionsvæsen *Hastrup*). [A. sp. 3857. C. sp. 1315].

Skriftlig fremsættelse $2\frac{0}{2}$ (F. sp. 4211). 1. beh. $1\frac{2}{3}$ (F. sp. 4591). Partiernes ordførere: Ivar Nørgaard, Langkilde, Enggaard, Erik Hansen (Ålborg amt), Morten Lange og Kjær Rasmussen. Henvist til lønningsudvalget. Betænkning (B. sp. 3105) afgivet $\frac{6}{6}$. 2. beh. $\frac{9}{6}$ (F. sp. 7815). 3. beh. $1\frac{1}{6}$ (F. sp. 8045). *Loven stadfæstet 18. juni 1969.* (Lovt. nr. 291).

I november 1965 nedsattes en tjenestemandskommission, der fik til opgave at udarbejde forslag til en revision af efterlønsystemet for statstjenestemænd og for folkeskolens og folkekirkenes tjenestemænd. Endvidere skulle kommissionen fremkomme med forslag til løsning af andre problemer, som udviklingen siden gennemførelsen af tjenestemandsløvene i 1958 havde gjort det ønskeligt at søge løst, således at spørgsmål af særlig karakter kunne udtages til forlods behandling, og forslag til deres løsning fremsættes uden at afvente afslutningen af kommissionens øvrige arbejde.

Kommissionen måtte imidlertid opgive forlods at udtage visse særlig hastende lønstrukturproblemer til særskilt behandling, fordi det konstateredes, at selv om det vel ville være teknisk muligt at rette enkelte af skævhederne noget op, ville en sådan midlertidig og delvis løsning medføre, at den tilbageværende, ikke-reviderede del af lønssystemet blev belastet med nye skævheder.

Kommissionen fik herefter i maj 1966 et supplerende kommissorium, hvorefter det blev overdraget den at behandle spørgsmålene om den fremtidige ordning af tjenestemandenes løn- og andre ansættelsesvilkår som helhed.

I foråret 1968 afgav de under kommissionen nedsatte udvalg beretninger indeholdende bl. a. udkast til lov om statens tjenestemænd og lov om tjenestemandspension. Tillige var udarbejdet udkast til midlertidige bestemmelser om normering og klassificering.

En afslutning af kommissionsarbejdet var først mulig på et senere tidspunkt, og først i december 1968 færdiggjordes arbejdet med lovudkast om tjenestemandenes fremtidige ansættelsesvilkår, herunder efterlønsordningen. Afslutningen af denne del af kommissionens arbejde førte til, at lønnings- og pensionsministeren i første omgang kunne fremsætte nærværende lovforslag tillige med det i det efterfølgende omtalte *forlag til lov om tjenestemandspension*. Den sidste del af tjenestemandreformen: *forlag til lov om tjenestemandslønninger m. m. og klassificering af tjenestemandstillinger i staten, folkeskolen og kirken* fremsættes først på et senere tidspunkt.

Alle tre dele af tjenestemandreformen fremsættes uden prin-

cipielt betydende ændringer i, hvad tjenestemandskommissionen havde foreslået.

Taget under ét betegner de tre love i flere henseender væsentlige ændringer i tjenestemandslvgivningen. For det første omfatter komplekset såvel statens som folkeskolens og folkekirkens tjenestemænd. Disse to sidste grupper var dog ikke medtaget i det oprindeligt fremsatte lovforslag, men tjenestemandskommissionen havde i sin betænkning foretaget indstilling herom, og da der under folketingets behandling af lovforslagene viste sig at være politisk enighed herom, stilledes de fornødne ændringsforslag, således at der nu er etableret en fælles lovgivning for statens, folkeskolens og folkekirkens tjenestemænd.

Som den anden hovedbestanddel af reformen fremhæves *ændringerne på forhandlingsområdet*, idet man med hensyn til forhandlingsrettens indhold har forladt den formelt ensidige fastsættelse af tjenestemændenes løn- og andre ansættelsesvilkår. En række spørgsmål — særlig spørgsmål om lønniveau og klassificering, arbejdstidens længde, ferie, sygeløn og ydelser uden for den faste lønning — skal fremtidig afgøres ved aftale med tjenestemændenes organisationer. En følge heraf er, at lovstoffets omfang fremtidig vil blive begrænset meget betydeligt. Enkelte spørgsmål vil dog ikke kunne afgøres ved aftale. Dette gælder forhold, der bestemmes ved lov eller i henhold til lov eller angår forvaltningens opgaver, organisation eller personalebehov.

Som et tredje og meget væsentligt punkt indeholder loven et lønsystem, som ganske bryder med det hidtidige lønklassesystem. Det gennemførte system er opbygget uden hensyntagen til nogen enkelt tjenestemandsggruppe. For flertallet af stillinger er lønrammerne opbygget således, at der er en afstand på $2\frac{3}{4}$ pct. mellem to på hinanden følgende løntrin. For en række højere stillinger er forskellen dog godt og vel $5\frac{1}{2}$ pct. På grundlag af de nævnte løntrinsafstande indeholder bestemmelserne 40 lønrammer mod de hidtidige 30 lønningsklasser, hvorved der er sket en større differentiering for så vidt angår den pensionsgivende løn. Endvidere er sket en imødekommelse af kritikken mod de meget lange lønningsklasser. Det er efter klassificeringsloven nu således, at de første lønrammer gennemløbes på 10 år. Derefter sker en afkorting af antallet af alderstillæg, indtil der for de rammer, hvortil chefstillingerne er henført, kun er ét løntrin.

Om ændringerne i øvrigt henvises til omtalen under de enkelte lovforslag, hvor der i store træk er gjort rede for de væsentligste af de punkter, på hvilke lovens bestemmelser afviger fra, hvad der hidtil har været gældende:

I. DEL.

Almindelige bestemmelser.

Kapitel 1. Lovens område (§ 1).

Det er heri fastsat, at som *tjenestemand* anses enhver, der er ansat i statens, folkeskolens eller folkekirkens tjeneste efter lovens regler. Den hidtidige karakteristik af tjenestemandsbegrebet (varigt og som livsgerning) er altså forladt, hvilket har sammenhæng med, at varig ansættelse ikke længere bliver den enerådende ansættelsesform, jfr. nedenfor.

Kapitel 2. Ansættelse (§§ 2-9).

1. I overensstemmelse med tjenestemandskommissionens hovedsynspunkter vil tjenestemandsansættelse kunne ske *varigt, på prøve med senere varig ansættelse for øje* eller på *åremål*.

2. Som hidtil skal tjenestemænd *udnævnes* enten af kongen eller af vedkommende minister, der dog helt eller delvis kan overlade udnævnelseskompetencen til andre. I modsætning til tidligere er der ikke i selve tjenestemandsløven givet regler for, hvilke tjenestemænd der skal have kongelig udnævnelse. Dette skal først fastsættes ved en senere lov.

Det fremhæves i denne forbindelse, at folketingets lønningsudvalg om dette spørgsmål udtalte, at den stedfundne udvikling talte for en væsentlig begrænsning af den kreds af tjenestemænd, som udnævnes af kongen. Dette gjaldt såvel civile som militære tjenestemænd, og udvalget fandt, at der ved ordningen måtte sigtes imod, at kun slutstillinger, hvis arbejdsopgaver og placering gjorde det rimeligt, blev forbundet med kongelig udnævnelse.

3. I forbindelse med den under tjenestemandspensionsloven gennemførte omlægning af pensionsalderoptjeningen er der skabt grundlag for en mere nuanceret *vurdering af helbredstilstanden* hos den enkelte ansøger til en tjenestemandsstilling, idet hovedvægten nu lægges på de konkrete krav, der må være opfyldt for at kunne bestride den ansøgte stilling. Der er herved banet vej for en udvidet ansættelse af personer med invaliditeter og helbredsmangler.

4. De hidtidige bestemmelser i tjenestemandsløvgivningen om konkrete *uddannelsesmæssige betingelser* for ansættelse i visse stillinger er bortfaldet, dog at der er givet lønnings- og pensionsministeren bemyndigelse til at fastsætte regler på området. Begrundelsen herfor er, at det ny lønsystem er opbygget således, at der ikke er fastsat lønrammer, som er forbeholdt tjenestemænd med bestemte angivne uddannelser, og indplaceringen af de forskellige tjenestemandsgupper i lønsystemet er som hovedregel forudsat at ske på grundlag af en stillingsvurdering, i hvilken uddannelsesmæssige forudsætninger indgår sammen med andre forhold, der har betydning for udførelsen af de pålagte arbejdsopgaver.

5. Reglerne om *opslag* af tjenestemandstillinger bygger i vidt omfang på de hidtidige bestemmelser herom, men er dog i sammenhæng med bestræbelserne for at skabe et mere åbent tjenestemandssystem blevet udbygget på enkelte punkter.

6. *Ansættelse på prøve* er indført som generel betingelse i stedet for den hidtil anvendte aspiranttjeneste. Prøveansættelsens varighed er forudsat gjort til genstand for aftale, men det må antages, at den kun i sjældne tilfælde vil blive længere end 2 år.

7. Det skal ved lov bestemmes, hvilke stillinger der kan besættes *på åremål* samt åremålets længde. Åremålsansættelser forudsættes at kunne finde anvendelse såvel på udefra kommende personer som på allerede ansatte tjenestemænd. Begrundelsen for indførelsen af åremålsansættelser er dels, at der er behov for, at staten for en kortere årrække besætter højere stillinger med folk, som uden for staten har erhvervet en særlig teknisk sagkundskab eller har dokumenteret særlige evner og erfaring som administrator, dels at man har ønsket muligheder for, at allerede ansatte tjenestemænd får mulighed for i en afgrænset periode at påtage sig særligt krævende opgaver og ansvar i en anden stilling end den, de hidtil har beklædt.

Om åremålsansættelser anførte folketingets lønningsudvalg bl. a. i sin betænkning:

„Ministeren har i denne forbindelse oplyst, at det er hans hensigt efter vedtagelsen af tjenestemandsløvforslaget at rette fore-

spørgsel til samtlige ministerier om, hvilke tjenestemandstillinger der efter ministeriernes skøn ved nybesættelse vil kunne besættes på åremål i overensstemmelse med de af tjenestemandskommissionen angivne hovedsynspunkter. Ministeren vil derefter på grundlag af de modtagne besvarelser udarbejde et forslag, som i henhold til forskrifter om forhandlingspligt skal forhandles med statstjenestemændenes centralorganisationer inden forelæggelsen for folketinget.

Arbejdet med lovforslaget vil blive søgt fremskyndet, og det påregnes, at forslaget kan fremsættes i næste folketingsår.

Ministeren har dernæst udtalt, at lovforslaget vil bygge på de principper, som er gengivet i tjenestemandskommissionens 1. delbetænkning, side 22, samt i bemærkningerne til lovforslagets § 7. Forslaget vil således have til formål at tilføre tjenestemandssystemet øget smidighed gennem anvendelse af midlertidig ansættelse i dertil egnede stillinger, og bestemmelserne vil blive søgt udformet på en måde, der letter adgangen til åremålsansættelse af såvel udefra kommende personer som allerede ansatte tjenestemænd.

Med hensyn til fastsættelse af åremålets længde er det ministerens opfattelse, at det kan være hensigtsmæssigt at angive et minimum og et maksimum, således at der åbnes mulighed for at tage konkrete forhold i betragtning ved besættelsen af de enkelte stillinger. Endvidere må det påregnes, at man for at kunne medtage flest mulige stillinger i lovforslaget vil foreslå, at besættelsen kan ske på åremål, således at det ikke fremtræder som en pligt for ansættelsesmyndigheden.

I overensstemmelse med § 35 i forslaget til tjenestemandsløvs lov om løn- og andre ansættelsesvilkår for åremålsstillinger fastsættes ved aftale med statstjenestemændenes centralorganisationer, men der vil blive lagt vægt på ved udarbejdelsen af lovforslaget om åremålsansættelse at angive de rammer, herunder pensionsregler, inden for hvilke aftaler kan indgås. Herved skulle der blive mulighed for at knytte sådanne særlige vilkår til åremålsstillinger, at de kan få den fornødne attraktive kraft.“

8. Reglerne om udfærdigelse af *ansættelsesbrev* svarer til de hidtil gældende. Dog er bestemmelsen om, at tjenestemanden ved sin ansættelse skal underskrive en erklæring, hvori han på ære og samvittighed lover at opfylde sine tjenesteplichter med nidkærhed og trofasthed, bortfaldet, da den ikke ansås for at have selvstændig retlig betydning. Endvidere er det i grundlovens § 27 indeholdte påbud om, at kongelig udnævnte tjenestemænd skal afgive en højtidelig forsikring om at ville holde grundloven, ikke som tidligere gentaget i tjenestemandsløvsloven.

Kapitel 3. Tjenestemandens pligter (§§ 10-18).

1. Pligtig *konstitution* i en stilling, der er midlertidigt ledig, vil fremtidig kunne forekomme i større udstrækning end hidtil, idet der i videre omfang end hidtil er åbnet adgang til at opslå stillinger til besættelse ved konstitution for en begrænset tid. En sådan konstitution skal kunne benyttes, ikke alene hvor en stilling er midlertidigt ledig, men også hvor den hidtidige indehaver varigt har forladt stillingen.

Reglerne om konstitution gav folketingets lønningsudvalg anledning til følgende betragtninger over bl. a. konstitutionsperiodens længde:

„Udvalget har konstateret, at der i praksis er forekommet konstitutioner af meget betydelig varighed. Baggrunden herfor har i reglen været, at stillingens indehaver er trådt uden for nummer for at varetage en anden stilling inden for det offentlige eller i internationale organisationer. Ordninger af denne art kan være værdifulde for staten, men udvalget gør opmærksom på, at hensynet til den tjenestemand, som fungerer i stillingen, gør det naturligt at søge varigheden af konstitutionsperioden begrænset. Det er derfor udvalgets opfattelse, at konstitutioner kun i ganske særlige tilfælde bør strække sig ud over ca. 3 år, og der bør gennemføres en ordning, der i sådanne tilfælde sikrer den konstituerede tjenestemand lønanciennitet ved eventuel udnævnelse. Samtidig fremhæver man, at indførelsen af større ansættelsesområder vil gøre det muligt at lade en tjenestemand uden for nummer overføre til en anden passende stilling ved hans tilbagevenden, således at en ny udnævnelse i hans hidtidige stilling kan finde sted.“

2. I sin betænkning fremhævede tjenestemandskommissionen, at tjenestemændenes i mange tilfælde meget snævre ansættelsesområder medførte, at der ikke var tilstrækkelig mulighed for at overflytte personale fra én styrelse til en anden og i visse tilfælde heller ikke for at ændre stillingernes arbejdsmæssige indhold i tilstrækkeligt omfang inden for samme styrelse. Systemet kunne således være til hinder for en hurtig omlægning af organisationen og arbejdsgangen. Betænkningen fremhævede endvidere, at behovet for større omflyttelighed måtte påregnes at være stigende i de kommende år på baggrund af den stedfindende tekniske udvikling i forbindelse med rationaliseringer inden for den offentlige forvaltning.

Under hensyn til, at fastsættelsen af ansættelsesområdet er af væsentlig betydning for tjenestemændene, er *ansættelsesområderne* herefter ikke længere fastlagt ved lov, idet den nødvendige afvejning mellem statstjenestens behov og tjenestemændenes forpligtelser i stedet skal finde udtryk i aftaler. Kommissionen udtalte i denne forbindelse, at det ville være en hovedbetingelse for, at et nyt tjenestemandssystem kunne fungere med den fornødne smidighed, at ansættelsesområderne for samtlige tjenestemænd ikke afgrænsedes for snævert, og der pegedes samtidig på, at tjenestemandssystemets mulighed for at tilpasse sig den stedfindende udvikling var afhængig af, at der på en række områder skete en meget væsentlig udvidelse af bestående snævre ansættelsesområder.

Reglerne, der skal tilføre tjenestemandssystemet større smidighed og tilpasningsdygtighed, rækker dog ud over selve ansættelsesområdet. De angår også spørgsmålet om adgang til at foretage ændringer i tjenestemandsstillingernes omfang og beskaffenhed.

Efter hidtidig ret havde staten som arbejdsgiver adgang til også imod tjenestemandens ønske at ændre vedkommende tjenestemandsstillings omfang og beskaffenhed. Adgangen til ensidigt at ændre tjenestemandsstillingen var dog ikke ubegrænset.

Hvis ændringen antog karakter af forflyttelse, kunne tjenestemanden reagere ved at kræve sig afskediget med pension i stedet for at blive i den ændrede stilling. Dette havde på den ene side været en stærk beskyttelse for tjenestemændene, men havde på den anden side understreget stivheden i systemet og havde besværliggjort ændringer i administrationens opbygning.

Såvel af hensyn til tjenesten som til den enkelte tjenestemand skal det ved fremtidige ansættelser gøres så klart som muligt, hvilke ændringer en tjenestemand bør forudse, således at han kan indrette sig derefter. For at opnå dette resultat er det fastsat, at der i opslag og ansættelsesbreve angives to momenter, der tillægges vægt som grænse for de ændringer, som en tjenestemand må finde sig i, nemlig *ansættelsesområde* og *stillingsbetegnelse*. En tjenestemand må herefter som hovedregel

tåle ændringer, der ikke forandrer hans ansættelsesområde, og som ligger inden for stillingsbetegnelsen, således som denne må forstås efter traditionel sprogbrug eller efter sin ordlyd. Ændringer, som er en følge af den tekniske udvikling eller udviklingen i de samfundsmæssige vilkår, eller som skyldes administrative reformer, må tjenestemanden affinde sig med, når blot disse ændringer ikke går ud over den grænse, der ligger i ansættelsesområde og stillingsbetegnelse.

Af hensyn til tjenestemanden selv har man imidlertid fundet, at der burde fastsættes endnu en begrænsning. Den har man søgt at udtrykke ved ordet „passende“. En tjenestemand behøver herefter ikke at tåle ændringer, selv om de holder sig inden for ansættelsesområdet og stillingsbetegnelsen, når han efter en bedømmelse på grundlag af sådanne momenter som uddannelse, alder, helbredstilstand eller den sædvanlige opfattelse af status m. v. ikke kan siges at få en *passende stilling*.

Disse regler tager sigte på forandringer, som en tjenestemand må finde sig i inden for sit ansættelsesområde. Det forekommer imidlertid ikke ubetinget rimeligt, at en tjenestemand under alle omstændigheder skulle kunne vægre sig ved at overtage en lignende stilling i et andet ansættelsesområde. Især så længe ansættelsesområderne er relativt små, vil åbenbare behov for sådanne ændringer kunne forekomme.

For at imødekomme dette behov uden dog at træde tjenestemændene for nær er det fastsat, at en tjenestemand, når ændringer i forvaltningens organisation eller arbejdsform gør det nødvendigt, må finde sig i at *overtage en anden passende stilling inden for et andet ansættelsesområde*, dog kun hvis der foreligger samtykke fra et særligt nævn sammensat af repræsentanter for centralorganisationerne og administrationsrepræsentanter.

3. De hidtidige regler om tjenestemænds pligt til at *overtage borgerlige og kommunale ombud*, samt reglerne om fritagelse for overtagelse af sådanne ombud, er i princippet ikke blevet ændret, selv om tjenestemandskommissionen havde erkendt, at de bestemmelser, der var udstedt med hjemmel i den hidtidige

tjenestemandsløvs regler kunne føles vel rigoristiske, især hvor ombuddet var beskedent vederlagt.

Folketingets lønningsudvalg beskæftigede sig en del med dette spørgsmål og udtalte herom i sin betænkning:

„Udvalget har under samråd med lønnings- og pensionsministeren drøftet vilkårene for tjenestemænd, der varetager kommunale ombud. Ministeren har erklæret sig villig til at udsende cirkulære, som på visse punkter træder i stedet for reglerne i finansministeriets cirkulære af 28. november 1946. Der er således givet tilsagn om, at bestemmelsen om, at tjenestefrihed i videst muligt omfang skal skaffes ved tjenestebytning eller tjenesteomlægning, vil blive suppleret med en bestemmelse om, at der ikke herigennem må påføres tjenestemanden en samlet arbejdsbyrde af uforholdsmæssigt omfang, og at der også ved selve tjenestens tilrettelæggelse tages hensyn hertil. Samtidig har ministeren erklæret at ville overveje en udvidelse af det antal tjenestefri dage uden lønafkortning, som kan ydes til varetagelse af ulønnede hverv, i tilfælde hvor tjenestemanden beklæder mere end ét kommunalt ombud.

I forbindelse med foranstående bemærkes, at udvalget har været opmærksom på, at det ovennævnte finansministerielle cirkulære også indeholder regler om tjenestemænd, der er indvalgt i folketinget.

Da der imidlertid i folketingets præsidium er truffet afgørelse om, at endelig bestemmelse om folketingsmedlemmernes fremtidige lønnings-, efterløns- og pensionsforhold først skal træffes i næste folketingsår, har udvalget fundet det rigtigst, at de her berørte forhold ligeledes først tages op til nærmere behandling i udvalget i næste folketingsår.“

4. Den tidligere bestemmelse, der generelt gav tjenestemanden pligt til anmeldelse, inden han overtog nærmere angivne *bibeskæftigelser uden for statstjenesten*, er bortfaldet. Den eneste betingelse for, at en tjenestemand kan have beskæftigelse ved siden af sin tjenestemandsstilling, er nu, at den ikke må stride mod den samvittighedsfulde udøvelse af de til tjenestemandsstillingen knyttede pligter og med den for stillingen nødvendige agtelse og tillid. Det blev dog i lønningsudvalgets betænkning understreget, at uanset anmeldelsespligten skulle bortfalde som generel bestemmelse, var det dog ikke hensigten at afskære ansættelsesmyndigheden fra at fastholde anmeldelsespligt for enkelte grupper af tjenestemænd, idet det måtte antages, at der er områder, hvor stillingernes karakter gør det påkrævet at fastholde pligten til at anmelde bibeskæftigelse.

5. En meget væsentlig ændring i tjenestemandsløvgivningen er sket, for så vidt angår reglerne om tjenestemændenes *aflønning*. I sin betænkning udtalte tjenestemandskommissionen, at tjenestemandslønninger burde fastsættes således, at de udgør det samlede arbejdsvederlag for udførelse af de til tjenestemandstillingen knyttede pligter og de hverv, der må betragtes som led i tjenestemandstillingen. Herudover kunne der kun blive tale om vederlæggelse af arbejdet i tilknytning til tjenestemandstillingen med overarbejdsbetaling, vederlag og andre særlige ydelser, der aftales med tjenestemændenes centralorganisationer.

I overensstemmelse hermed er det i loven blevet klargjort, at der ikke ved siden af den aftalte vederlæggelse kan ydes anden vederlæggelse for udførelsen af arbejdet i tjenestemandstillingen.

Bestemmelsen vil have til følge, at der ikke i fremtiden kan ydes betaling i form af finanslovhonorarer eller andre ikke aftalte ydelser for hverv, *der er led i tjenestemandstillingen*, men som hidtil har været vederlagt ved siden af tjenestemandslønnen ud fra merarbejdssynspunkter.

Kapitel 4. Suspension, disciplinærfølgning og injurispørgsmål (§§ 19-25).

Der er ikke i bestemmelserne herom sket væsentlige ændringer i forhold til den tidligere retstilstand.

Kapitel 5. Afsked (§§ 26-32).

Forskrifterne om afskedigelseskompetencen er nu placeret i et samlet afsnit om afskedigelse. I modsætning til den tidligere ordning vil en tjenestemand fremtidig kunne afskediges af en anden minister end den, som ansatte ham, såfremt han efter sin ansættelse er overgået til en anden stilling inden eller uden for sit ansættelsesområde, men under en anden ministers *afskedigelseskompetence*. På tilsvarende måde som vedrørende ansættelseskompetencen skal vedkommende minister dog kunne delegere afskedigelsesbeføjelsen til andre, uden at

der i loven er fastsat begrænsninger med hensyn til, hvilke stillinger det kan ske for. Enhver *uansøgt* afskedigelse af såvel varigt ansatte som åremålsansatte tjenestemænd skal foretages af ministeren.

Tjenestemænd kan som hidtil *afskediges uden ansøgning* med 3 måneders varsel. Såfremt afskedigelsen er begrundet i særlige forhold på tjenestemandens side (strafbart forhold, tjenesteforseelse eller mislighed) kan afskedigelse dog ske med kortere varsel. De hidtidige regler om tjenestemandens pensionsretlige stilling i sådanne tilfælde er ikke opretholdt under hensyn til, at der i tjenestemandspensionsloven nu er gennemført regler, hvorefter afsked med opsat pension bliver den fremtidige ordning.

Som hidtil er den almindelige pligtige *afgangsalder* fastsat til 70 år. Efter udformningen af reglerne vil der imidlertid ved aftale mellem ministeren for statens lønnings- og pensionsvæsen og tjenestemændenes centralorganisationer kunne indgås aftaler om afgangsalder mellem 60 og 70 år.

I lovens *kapitler 6, 7, 8 og 9* er givet en række særbestemmelser om prøveansatte, om dommere og om folkeskolens og folkekirkens tjenestemænd, som imidlertid ikke skal omtales her.

2. DEL.

Løn- og andre ansættelsesvilkår.

Kapitel 10. Forhandlings- og organisationsforhold.

1. Kapitlet indeholder den hovedbestemmelse, som fremtidig skal danne grundlaget for fastsættelsen af tjenestemændenes løn- og andre ansættelsesvilkår, nemlig at disse skal fastsættes *ved aftale* mellem lønnings- og pensionsministeren og tjenestemændenes centralorganisationer.

Fra denne hovedregel er der dog gjort *undtagelse* med hensyn til forhold, der bestemmes ved lov eller i henhold til lov eller angår forvaltningens opgaver, organisation eller personalebehov.

2. Opnås der *ikke enighed* mellem ministeren for statens lønnings- og pensionsvæsen og centralorganisationerne, er det

ikke tilstrækkeligt, som det er tilfældet efter de hidtidige regler, at ministeren søger finansudvalgets tilslutning til justering af lønningerne. Ministeren skal i denne situation ved fremsættelse af et *lovforslag* lade folketinget overtage den videre behandling. Ved denne procedureform vil der være adgang for centralorganisationerne til ved henvendelse til folketingsudvalget at gøre deres synspunkter gældende.

3. Statstjenestemændenes *organisationsforhold* har hidtil været bundet af regler, der sondrede mellem på den ene side tre navngivne organisationer og på den anden side etatsorganisationer for de enkelte styrelsesgrene.

Da det ikke er anset for principielt foreneligt med nutidens opfattelse med hensyn til fri organisationsret, at det i tjenestemandsløven bestemmes, hvilke centralorganisationer der udøver forhandlingsretten, eller hvilke betingelser der skal være opfyldt for at kunne opnå anerkendelse som etatsorganisation, er de hidtidige bestemmelser blevet ændret i overensstemmelse hermed.

Kapitel 11. Lønningsrådet (§§ 50-51).

De hidtidige regler om lønningsrådets sammensætning er i princippet opretholdt, herunder reglerne, der sikrer, at folketingets stemmeberettigede repræsentanter ved afstemning er i flertal i forhold til repræsentanterne for administrationen og centralorganisationerne.

Der er dog ikke i loven fastsat et bestemt antal medlemmer, idet der som foran nævnt ikke længere i tjenestemandsløven er fastsat noget bestemt antal for tjenestemændenes forhandlingsberettigede organisationer.

Kapitel 12. Voldgift og indbringelse for domstolene (§§ 52-54).

Bestemmelserne om, at tjenestemændenes løn- og andre ansættelsesvilkår skal fastsættes ved aftaler, har gjort det nødvendigt at træffe bestemmelse om, hvorledes spørgsmål om påstået overtrædelse af eller uenighed om fortolkning af indgåede aftaler skal afgøres.

Det er derfor nu bestemt, at den hidtil bestående *voldgiftsret* i tjenestemandssager skal løse denne opgave, og det er samtidig blevet fastsat, at voldgiftsrettens virksomhed i videst muligt omfang skal udøves efter regler, der svarer til, hvad der gælder for kollektive overenskomster på arbejdsmarkedet med hensyn til faglig voldgift og arbejdsretten.

I modsætning til tidligere, hvor kun centralorganisationerne havde adgang til at indbringe sager for voldgiftsretten, er fremtidig *begge parter* i aftalerne beføjet til at forlange voldgiftsrettens prøvelse.

Det er endvidere bestemt, at sådanne forhold, der kan indbringes for voldgiftsretten, ikke kan indbringes for de almindelige domstole.

I lovens 3. del (*kapitlerne 13-15, §§ 55-58*) er givet forskellige særlige bestemmelser, som ikke skal gøres til genstand for nærmere omtale. Bestemmelserne vedrører ydelse af personlige tillæg ved overgang til stillinger med lavere lønramme, ydelse af lønforskud, lønforskrivning og ydelse af ekstraordinær tjenestefrihed m. v.

Endelig er i lovens 4. del (*kapitel 16, §§ 59-60*) givet nogle *overgangs- og ikrafttrædelsesbestemmelser*. I reglerne fastslås, at den ved loven gennemførte nyordning kun skal gælde for fremtiden. Den tjenestemand, som forbliver i sin hidtidige stilling, vil også efter overgangen til den ny tjenestemandsløve have sikkerhed for, at hans retsstilling med hensyn til stillingens omfang og beskaffenhed baseres på de hidtil gældende regler.

Samtidig med at de hidtidige tjenestemandsløve er ophævet, har det været nødvendigt i en overgangsperiode at opretholde disse loves bestemmelser på de områder, hvor de nye regler kun danner grundlag for senere regler, der skal fastsættes ved aftale eller ved nye lovregler eller administrative forskrifter.

Overgangsperiodens længde er ikke nærmere fikseret under hensyn til, at det drejer sig om et omfattende kompleks af regler. Specielt for aftaleområdet vil udviklingen naturligt blive bestemt af, i hvilken rækkefølge og i hvilken

takt tjenestemændenes centralorganisationer fremlægger forslag som forhandlingsgrundlag.

Loven trådte i kraft den 1. juli 1969.

Ved fremsættelsen af lovforslaget gav lønnings- og pensionsministeren en meget udførlig redegørelse for dets baggrund og indhold, hvoraf gengives:

„..... Den hidtidige lovgivning har været kendetegnet ved, at der i lovsform er truffet bestemmelser i alle detaljer vedrørende tjenestemændenes løn- og ansættelsesvilkår. Dette i forbindelse med de for tjenestemænd særlige beskyttelsesregler betyder, at tjenestemandssystemet er meget lidt fleksibelt. I perioder, hvor samfundsudviklingen er rolig og jævn, har man betragtet dette som et gode, og man har ofte fremhævet tjenestemandsansættelsens stabilitet. I tiden efter krigen og især i den nyeste tid, hvor den økonomiske og sociale struktur i samfundet undergår hastige og voldsomme ændringer, har denne stabilitet imidlertid ytret sig som en stivhed, der har vanskeliggjort tjenestemandssystemets tilpasning til det moderne dynamiske samfund.....“

Ministeren omtalte det hidtidige systems lukkede karakter og fortsatte:

„..... Dette system har naturligvis den fordel, at det skaber stabilitet i den offentlige forvaltning. Men i et samfund i vækst er den stivhed, som følger med det livsvarige tjenestemandforhold, ikke noget ubetinget gode, hverken for samfundet eller de ansatte. Dels hindres staten i at rekruttere fra grupper, der har erhvervet sig en værdifuld uddannelse eller erfaring uden for statstjenesten. Dels må man anse den vekselvirkning mellem offentlig og privat virksomhed, der kunne være en følge af senere rekruttering til statstjenesten og hyppigere afgang til anden virksomhed fra statstjenesten, for gavnlige.

Den åbning af tjenestemandssystemet, som kommissionen — efter mit skøn med rette — påpeger som ønskelig, foreslås dog kun delvis tilvejebragt ved gennemførelse af nye lovregler. Grunden hertil er, at tjenestemændenes ansættelsesvilkår på en række punkter agtes fastlagt ved aftaler med tjenestemandorganisationerne.....“

Herefter kom ministeren ind på en række af de nye regler, der tilsigtede en større smidighed i systemet og som er omtalt i det foregående.

Ved 1. behandlingen fik lovforslaget stort set en velvillig modtagelse, omend adskillige af dets principper vurderedes forskelligt af partiernes ordførere. Flere af ordførerne fremhævede, at man måtte afvente fremsættelsen af klassificeringslovforslaget, før det var muligt endeligt at tage samlet stilling til problemerne i lovforslaget.

Efter 1. behandlingen henvistes lovforslaget sammen med pensionslovforslaget til folketingets lønningsudvalg, som, da de øvrige tjenestemandsløvsforslag i mellemtiden havde været til 1. behandling i folketinget, kunne afgive betænkning over samtlige lovforslag vedrørende tjenestemandsskikreformen på én gang. Udvalget modtog talrige henvendelser fra såvel tjenestemandsskikre som andre organisationer — dog ikke hovedorganisationerne — og grupper af tjenestemænd.

I udvalgets betænkning stillede lønnings- og pensionsministeren en lang række ændringsforslag, hvoraf hovedparten dog vedrørte det forhold, som er omtalt foran, at folkeskolens og folkekirkens tjenestemænd ønskedes inddraget under den nye tjenestemandsskiklovgivning. De øvrige ændringsforslag var hovedsagelig af teknisk og redaktionel art. Samtlige ændringsforslag var tiltrådt af hele udvalget.

Blandt de væsentlige synspunkter udvalget fremhævede i sin betænkning, og som ikke allerede er omtalt ved gennemgangen foran af lovens indhold, anføres følgende:

„Udvalget kan tilslutte sig tjenestemandskommissionens henstilling om, at der samtidig med en reform i staten optages forhandling med de kommunale myndigheder med henblik på at få gennemført ensartede principper for aflønningen af statslige og kommunale tjenestemænd, og således at lønningerne for sammenlignelige og sideordnede stillinger under i øvrigt lige vilkår i videst muligt omfang bliver af samme størrelse. Der er i forbindelse hermed specielt peget på betydningen af, at disse synspunkter følges inden for alle områder, hvor staten har medindflydelse på lønfastsættelsen, herunder sådanne områder, hvor der af staten ydes tilskud til personalets aflønning.

Herudover henstiller udvalget, at den ved lovforslagenes fremsættelse forudsatte sanering af honorar- og sportelordninger m. v. og den hermed forbundne afvikling af tjenestemændenes biindtægter får tilsvarende virkninger for personale i kommunerne og de koncessionerede selskaber.

Udvalget finder intet at bemærke til den praksis, der i mange år har været fulgt, og hvorefter staten, når nye arbejdsområder tages op, aflønner det fornødne personale i henhold til kontrakter eller regulativ, indtil arbejdsgangen har fundet sin endelige form. Udvalget er imidlertid opmærksom på, at der på forskellige områder — formentlig fordi de ansættelsesvilkår, der kunne komme på tale, ikke ville give de fornødne rekrutteringsmuligheder og smidighed i ansættelserne — ikke er sket en efterfølgende afvejning af, hvilken ansættelsesform der, alle hensyn taget i betragtning, må anses for mest egnet.

Eftersom de ansættelsesvilkår, der fremgår af forslaget, skulle kunne sikre de fornødne muligheder sammenlignet med andre ansæt-

telsesformer, vil det efter udvalgets opfattelse være rimeligt, om de enkelte styrelser efter vedtagelsen af lovforslaget med henblik på forelæggelse for lønningsrådet påbegynder en gennemgang af sådanne nye arbejdsområder for at fastslå den ansættelsesform, der passer bedst til det enkelte arbejdsområdes tarv.

Det er over for udvalget oplyst, at der i en del tilfælde ved centralisering af skolevæsenet nedlægges småbørnslærerindestillinger med den virkning, at småbørnslærere afskediges før den normale afgangsalder med udgifter for det offentlige til ventepenge eller rådighedsløn og senere pension.

Udvalget henstiller på denne baggrund til undervisningsministeren at drage omsorg for, at der ved skolesammenlægninger kun sker nedlæggelse af eksisterende småbørnslærerindestillinger, såfremt dette i ganske særlige tilfælde må anses for nødvendigt.

Udvalget har dernæst overvejet, hvorledes der efter den foreslåede ophævelse af konkrete uddannelsesmæssige betingelser for ansættelse i visse stillinger kan skabes så vidt muligt ensartede ansættelsesbetingelser med hensyn til uddannelse.

Det foreslåede nye lønsystem ønskes i overensstemmelse med tjenstemandskommissionens målsætning opbygget således, at der ikke er fastsat lønrammer, som er forbeholdt tjenstemænd med bestemt angivne uddannelser. En ansøgers forudgående uddannelse bliver således kun en af de faktorer, som danner grundlaget for vurderingen af, om han er egnet til stillingen.

I en redegørelse, der er afgivet af et på foranledning af tjenstemandskommissionen nedsat udvalg vedrørende stillingsbeskrivelser, stillingsvurdering og personalebedømmelse (optrykt som bilag I til kommissionens 3. delbetænkning), er foreslået, at der under ministeriet for statens lønnings- og pensionsvæsen nedsættes et permanent udvalg med den opgave at planlægge og koordinere en systematisk stillingsbeskrivelse, stillingsvurdering og personalebedømmelse inden for statsadministrationen, og at der til rådighed for udvalget står et sekretariat.

Hvis nævnte udvalgs forslag om oprettelse af et permanent udvalg med de omhandlede funktioner føres ud i livet, vil en af de væsentligste forudsætninger for tilvejebringelse af en mere smidig klassificeringsstruktur være opfyldt. Samtidig vil der være mulighed for på grundlag af udvalgets erfaringer at sikre, at uddannelsesmæssige betingelser for tjenstemandsansættelse og forfremmelse tillægges ensartet vægt ved bedømmelsen af stillinger med nært beslægtede funktioner i forskellige styrelser.

Udvalget henstiller til lønnings- og pensionsministeren, at der løbende sikres politisk indseende med resultaterne af det permanente udvalgs arbejde, inden der optages forhandling på det af udvalget tilvejebragte grundlag.

Tilvejebringelsen af fyldestgørende materiale vil være en ret

tidkrævende opgave, såfremt materialet skal være praktisk anvendeligt. Styrelserne må derfor antages at være tilbøjelige til at anvende de uddannelseskriterier, som hidtil er lagt til grund ved bedømmelsen af ansøgere. Det må følgelig tillægges væsentlig betydning, at der ved indgåelsen af fremtidige aftaler om klassificering af nye stillinger og omklassificering af bestående stillinger foretages en ensartet vurdering af ansættelsesbetingelser med hensyn til uddannelse, og lønnings- og pensionsministeren har derfor over for udvalget erklæret, at det er hans faste hensigt at sikre, at dette sker i takt med fremlæggelsen af resultater fra det permanente udvalgs arbejde.

I forbindelse med ovennævnte spørgsmål og efter drøftelse herom med ministeren understreger udvalget, at der ikke er forbundet nogen præjudicerende virkning med den forholdsvis automatiske overflytning af tjenestemænd i den hidtidige akademiske lønramme til de nye lønrammer, således at også ikke-akademikere vil kunne indplaceres i de samme lønrammer, og således at akademisk personale ikke uden videre indplaceres i rammerne. Afgørende for indplaceringen bør alene være arten af den funktion, der skal bestrides.

I sammenhæng med ovenstående ønsker udvalget at fremhæve, at der rundt om i lovgivningen findes bestemmelser, hvorefter der stilles krav om en særlig faglig uddannelse eller en bestemt opnået eksamenskarakter. Udvalget finder det ønskeligt, at sådanne lovbestemmelser snarest optages til revision med henblik på ændring i overensstemmelse med de foran tilkendegivne synspunkter.

Lovforslagets 2. behandling i folketinget gav ikke anledning til yderligere udvalgsarbejde med forslaget.

Ved 3. behandling vedtoges lovforslaget énstemmigt med 141 stemmer; 4 medlemmer (VS, Martin Pedersen og Nordqvist (begge RV)) tilkendegav, at de hverken stemte for eller imod.

168. Lov om tjenestemandspension. (Minister for statens lønnings- og pensionsvæsen *Hastrup*). [A. sp. 3997 C. sp. 1029].

Skriftlig fremsættelse $2\frac{1}{2}$ (F. sp. 4211). 1. beh. $1\frac{2}{3}$ (F. sp. 4591). Partiernes ordførere: Ivar Nørgaard, Langkilde, Enggaard, Erik Hansen (Ålborg amt), Morten Lange og Kjær Rasmussen. Henvist til lønningsudvalget. Betænkning (B. sp. 3105) afgivet $\frac{6}{8}$. 2. beh. $\frac{9}{8}$ (F. sp. 7815). 3. beh. $1\frac{1}{8}$ (F. sp. 8046). *Loven stadfæstet 18. juni 1969.* (Lovt. nr. 292).

Loven er den anden af de tre hovedbestanddele, som tjenestemandreformens omfattede. Lovforslaget var, da det

fremsattes, fuldt overensstemmende med det af tjenestemandskommissionen af 1965 udarbejdede udkast til lov om tjenestemandspension, men undergik under behandlingen i folketinget en lang række ændringer, der navnlig hang sammen med, at det ønskedes at lade tjenestemandsløvene også omfatte folkeskolens og folkekirkens tjenestemænd, samt at der som noget nyt ønskedes optaget bestemmelser om samordning mellem tjenestemandspensioner og pensioner efter den sociale pensionslovgivning.

Om den bredere baggrund for nedsættelsen af tjenestemandskommissionen og for fremsættelsen af de nye tjenestemandsløve, som på adskillige områder væsentligt bryder med hidtidige regler, henvises til bemærkningerne under den foregående sag: lov om tjenestemænd i staten, folkeskolen og folkekirken.

I det følgende nævnes i hovedtræk de væsentligste af de ændringer, der ved tjenestemandstreformen gennemførelse er sket på pensionsområdet.

I lovens *kapitel 1 (§ 1)* er fastsat, at loven under ét omfatter de *tjenestemænd*, der er ansat efter loven om tjenestemænd, i staten, folkeskolen og folkekirken, samt disse tjenestemænds efterlevende ægtefæller og børn.

Også *folketingets tjenestemænd* er medtaget i bestemmelsen, men det er dog forudsat, at kompetencen til at træffe afgørelser vedrørende pensionsspørgsmål for disse tjenestemænd som hidtil forbliver hos folketingets egne organer.

Lovens kapitel 2 (§§ 2-10) indeholder reglerne om egenpension. Efter de nu gennemførte regler baseres *pensionsadgangen* i princippet på, at *ansættelsen* i tjenestemandstilling medfører inddragelse under den til tjenestemandssystemet knyttede pensionsordning, således at tjenestens forløb og tidsmæssige udstrækning for den enkelte tjenestemand bliver bestemmende for udmålingen af pensionsgodets økonomiske værdi. I overensstemmelse hermed er pensionsadgangen ikke fremtidig afhængig af, om tjenestemanden på ansættelsestidspunktet har overskredet en bestemt i loven fastlagt aldersgrænse, og der er derfor *ikke* i loven medtaget regler om en *aldersmæssig begræns-*

ning i adgangen til at blive omfattet af tjenestemandspensionsordningen.

Pensionsberettigelse er gjort betinget af, at tjenestemanden ved sin afsked har haft *ansættelse i mindst ti år* i en stilling, som er af en sådan beskaffenhed, at ansættelsestid i stillingen kan medregnes i pensionsalderen. Bestemmelserne herom afløser de hidtidige regler, efter hvilke det var en forudsætning for erhvervelse af pensionsalder, at tjenestemanden havde været ansat 5 år efter det fyldte 30. år. Det er dog forudsat, at en tjenestemand uanset tjenestemandsansættelsens længde har ret til pension, dersom han afskediges på grund af erhvervsned-sættelse til en tredjedel eller derunder, eller såfremt han afskediges som følge af tilskadekomst under tjenesten.

Spørgsmålet om tjenestemænds *pligtige afgangsalder* skal i henhold til lov om tjenestemænd i staten, folkeskolen og folkekirken fremtidig behandles som et aftaleanliggende, idet det er forudsat, at der kan træffes aftale om afgangspligtens indtræden inden for en ramme bestående af 70 års alderen som den øvre grænse og det 60. år som den nedre grænse. I tilslutning hertil indeholder pensionsloven den bestemmelse, at retten til afsked med pension indtræder fra udgangen af den måned, hvori den pågældende fylder 60 år, eller — såfremt der ved anden lov måtte være fastsat en aldersgrænse under 60 år — når han når denne lavere alder.

I henhold til lovens § 4 er en tjenestemand's *pensionsalder* fastsat til det antal år, i hvilket han efter sit fyldte 25. år har været tjenestemand. Det er i reglerne nærmere angivet, hvilken art af tjeneste der kan danne grundlag for medregning ved opgørelse af pensionsalderen og dermed kvalificere til opnåelse af pension.

Det er samtidig forudsat, at anden forud for tjenestemandsansættelse udført virksomhed, der er udført på vilkår, som adskiller sig fra reglerne for tjenestemandforholdet, som alt overvejende hovedregel ikke skal kunne tilgoderegnes gennem tillæggelse af forhøjet pensionsalder efter tjenestemandreglerne.

Efter lovens § 5 er den *pensionsgivende lønningsindtægt* løn-

nen på det opnåede løntrin forøget med eventuelle personlige, pensionsgivende tillæg. Lønningsindtægt, der overstiger 91.000 kr., kommer dog ikke i betragtning ved pensionsberegningen.

Egenpensionens størrelse er fastsat således, at den for hvert års pensionsalder udgør 96 kr., samt et beløb der andrager følgende procentdele af den pensionsgivende lønningsindtægt:

Af beløb indtil 32.000 kr.	1,5 pct.
og af beløb fra 32.001 kr.	1,2 pct.

Pensionen kan dog ikke overstige den til en pensionsalder på 37 år svarende pension.

Lovens kapitel 3 (§§ 11-13) indeholder reglerne om *ægtefællepension*

Efter de tidligere regler var der ikke hjemmel til at yde ægtefællepension til en kvindelig tjenstemands efterlevende ægtefælle. Da bestemmelserne i pensionsloven bygger på, at tjenstemandspensionen betragtes som en rettighed, der følger af, at ansættelsesforholdet er blevet etableret i tjenstemandsansættelsens form, er der i overensstemmelse hermed indført bestemmelser om en såvel den mandlige som den kvindelige part i ægteskabet omfattende ægtefællepension.

For at kunne opnå ægtefællepension er det en betingelse, at tjenstemanden havde opnået en pensionsalder på mindst 3 år, eller at han ved sin død var pensioneret. Reglerne gælder dog ikke, hvis ægteskabet er indgået på dødslejet, eller efter at den afdøde ægtefælle var fyldt 60 år, eller efter at tjenstemanden var afskediget med egenpension.

Ægtefællepensionens størrelse udgør et basisbeløb på 58 kr. for hvert års pensionsalder samt et beløb svarende til $\frac{2}{3}$ af tjenstemandens egenpension. Der er ved bestemmelsernes affattelse åbnet mulighed for at afpasse ægtefællepensionens størrelse under hensyntagen til ægteskabets varighed i tilfælde, hvor den afdøde ægtefælle var væsentligt ældre end den længstlevende.

I modsætning til tidligere er det efter loven forudsat, at der ikke ved indgåelse af *nyt ægteskab* sker indgreb i retten til at oppebære en erhvervet ægtefællepension. Det er dog fastsat,

at der kun kan ske udbetaling af den ægtefællepension, der er størst.

I lovens *kapitel 4 (§§ 14-16)* indeholdes regler om *børnepension m. v.*

Efter loven er det nu forudsat, at *børnepension* tilsikres i samme udstrækning, som der består privatretlig forsørgelsespligt over for børn, i modsætning til tidligere, hvor de da gældende regler ikke kom til anvendelse i forhold til de børn uden for ægteskab, over for hvem der i offentligretlig henseende kun havdes bidragspligt. Reglerne omfatter nu også udtrykkeligt *stedbørn*, der er medtaget til forsørgelse i det fælles hjem.

Efter loven opretholdes adgangen til at opnå *børnepension i form af tillæg til anden pension* i de tilfælde, hvor en tjenestemand, som er afgået fra tjenesten med egenpension, har børn.

Hvor der er tale om børn af en afdød tjenestemand eller tjenestemandspensionist, er reglerne derimod ændret således, at *børnepensionen* tilkommer barnet som *selvstændigt berettiget*. Denne ret er ikke gjort afhængig af, at den pågældende tjenestemand ved sin død har opnået en vis levealder eller opfylder bestemte mindstekrav med hensyn til ansættelsestidens længde.

I modsætning til tidligere fremtræder pensionsberettigelsen for efterlevende børn af en afdød tjenestemand herefter som en retlighed, der er løsrevet fra de vilkår, som er bestemmende for den eventuelle efterlevende ægtefælles pensionsmæssige stilling, idet *børnepension* ydes uafhængigt af, om anden efterlevendepension samtidig kommer til udbetaling.

Beløbssatsen for *børnepensionstillæg* og *børnepension* er fastsat til 2.150 kr. for hvert barn og til 4.300 kr., hvor der er tale om *børnepension* til forældrelose børn.

Lovens *kapitel 5 (§§ 17-19)* indeholder *særregler* om bl. a. pensionsalderberegningen for militære tjenestemænd samt for sådanne tjenestemænd, for hvilke der er fastsat en lavere pligtig afgangsalder end den almindeligt gældende.

De hidtidige regler om *efterindtægt* er ved lovens *kapitel 6 (§§ 20-23)* opretholdt inden for rammerne af en forenklet lovtekst.

Som en nydannelse er dog optaget bestemmelse om, at et

dødsbo er berettiget til efterindtægt, dersom en tjenestemand afgår ved døden uden at efterlade sig ægtefælle eller børnepensionsberettigede børn. Herved er der skabt mulighed for gennem udbetaling af efterindtægt af lønning i 3 måneder efter dødsfaldet at tilgodese enlige tjenestemænds pårørende, hvis forsørgelse var afhængig af afdødes indtjening.

Ved reglerne i *kapitel 7 (§§ 24-26)* om *opsat pension* er skabt grundlag for en nyordning, der vil kunne understøtte bestræbelserne for at tilvejebringe en højere grad af bevægelighed inden for tjenestemandssystemet, idet reglerne sikrer, at indtjente pensionsrettigheder bevares inden for visse rammer efter fratræden.

Dette formål tilgodeses derved, at en tjenestemand, der fratræder tjenesten uden at være berettiget til pension, bevarer ret til en senere forfalden pension af samme størrelse som en på grundlag af den opnåede pensionsalder og den pensionsgivende lønningsindtægt på fratrædelsestidspunktet ordinært beregnet egenpension. Denne opsatte pension kommer til udbetaling fra det fyldte 67. år eller — dersom den berettigede forinden måtte blive erhvervsudygtig i et omfang, der begrunder tilkendelse af offentlig invalidepension — fra erhvervsudygtighedens indtræden.

Ligesom retten til at opnå ordinær egenpension er betinget af, at ansættelsen har haft en bestemt mindste varighed, er retten til opsat pension gjort afhængig af, at ansættelsestiden forud for fratrædelsestidspunktet har haft en bestemt mindste længde, idet det forudsættes, at den pågældende skal have opnået en pensionsalder på mindst 3 år.

Retten til opsat pension annulleres, såfremt den pågældende senere opnår ansættelse i en stilling, i hvilken ansættelsen giver adgang til pensionsaldersmedregning, idet der ved sådan genansættelse forudsætningsvis sikres adgang til at opnå ordinær pension dels på grundlag af tjenesten fremover, dels på grundlag af den ansættelse, som tidligere er bragt til ophør ved den pågældendes fratræden.

Reglerne om opsat pension er udformet således, at der gennem retten til opsat pension tillige sikres den berettigedes

ægtefælle og hans børn under 18 år efterlønsgarantier inden for det opsatte pensionskravs beløbsramme.

Kapitel 8 (§ 27) fastsætter, at der, når der ved *regulering* sker generelle ændringer af tjenestemandslønninger, samtidig skal foretages tilsvarende regulering af egenpension, ægtefællepension og børnepension.

Kapitel 9 (§§ 28-30) om *samordning med pensioner efter den sociale pensionslovgivning* blev først indsat i loven under folketingets behandling af lovforslaget. Efter reglerne i dette kapitel tilsigtes at skabe forudsætning for, at tjenestemandspensionister ligestilles med andre befolkningsgrupper, hvad angår rettighederne efter den almindelige sociale pensionslovgivning, idet tjenestemandspensionerne nu beløbsmæssigt er afstemt på en sådan måde, at en kombination af pensionsydelse kan finde sted. Reglerne skal ikke i detaljer gennemgås her.

Endelig indeholder loven *i kapitlerne 10 og 11 (§§ 31-38)* forskellige særbestemmelser samt *ikrafttrædelses- og overgangsbestemmelser*. Loven trådte i kraft den 1. juli 1969.

Ved fremsættelsen gav lønnings- og pensionsministeren en udførlig redegørelse for den foreslåede nyordning af tjenestemandspensionssystemet. Blandt de væsentlige forhold, ministeren pegede på, og som ikke allerede er berørt under omtalen foran, var spørgsmålet om tjenestemændenes bidrag til pensionsordningen. Ministeren anførte herom:

„Grundlaget for beregning af de pensionsbidrag, der tilbageholdes ved udbetaling af tjenestemandsløn, er i tidens løb undergået adskillige ændringer.

Efter det foreliggende lovforslag er det forudsat, at forpligtelsen til at svare selvstændigt bidrag til tjenestemandspensionsordningen bortfalder. Dette må ses på baggrund af, at der efter den hidtidige ordning ikke består nogen indre sammenhæng mellem pensionsbidraget og værdien af den pension, en tjenestemand opnår. Man vil derfor kunne ophæve forpligtelsen til at svare tjenestemandspensionsbidrag, uden at dette medfører nogen reel ændring af tjenestemændenes lønmæssige stilling eller af de efterlønmæssige forhold. Hertil kommer, at man ved at afskaffe bidragsforpligtelsen opnår en væsentlig forenkling og administrative besparelser, idet en række funktioner, der knytter sig til beregning af bidrag og pensionsbidragsoverførelse ved stillingsskifte m. m., herved gøres overflødige.

Jeg vil dog gerne bemærke, at det i tidens løb utvivlsomt har været af betydning for bedømmelsen af tjenestemandspensionsord-

ningen, at den har været indrettet således, at udgifterne delvis er blevet bekostet af tjenestemændene selv, og at det på denne baggrund vil være forståeligt, hvis tanken om afskaffelse af tjenestemandspensionsbidraget måtte fremkalde visse følelsesmæssige betragtninger. Men da forholdet, som jeg har nævnt, er det, at bidragsforpligtelsen er uden reel betydning for byrdefordelingen og desuden er medvirkende til at gøre pensionsordningens forvaltning unødigt kompliceret, har jeg anset det for rigtigt at tage skridt til at fjerne pensionsbidraget. Denne forenkling medfører ikke nogen udgiftsforøgelse for staten.“

Lovforslaget kom til 1. behandling i folketinget sammen med *forslag til lov om tjenestemænd i staten, folkeskolen og folkekirken* og fik en velvillig modtagelse, selv om enkelte af ordførerne fandt, at forslaget først endeligt kunne bedømmes, når forslag til den tredje hovedbestanddel af tjenestemandreformen: klassificeringsbestemmelserne, forelå.

Efter 1. behandlingen henvistes lovforslaget til folketingets lønningssudvalg, som i sin betænkning fandt anledning til at fremdrage følgende synspunkter:

„Udvalget er opmærksom på, at folkepensionens og andre sociale pensionsydelsers andel i den samlede efterløn til kommunale tjenestemandspensionister og pensionister fra koncessionerede selskaber vil blive væsentligt større end hidtil, såfremt sådanne pensionister bliver omfattet af bestemmelser svarende til de i pensionslovforslaget indeholdte regler om samordning med ydelser efter den sociale pensionslovgivning, og at der som følge heraf vil opstå spørgsmål om ændret fordeling af statskassens, kommunernes og koncessionerede virksomheders andele i den samlede udgift til efterløn.“

På udvalgets foranledning er der indhentet udtalelser om socialministeriets, indenrigsministeriets og ministeriet for offentlige arbejders syn på det heraf følgende byrdefordelingsproblem. Udvalget har bemærket, at indenrigsministeriet i denne sammenhæng har udtalt som sin opfattelse, at der under kommende forhandlinger mellem staten og kommunerne må tages hensyn til den besparelse, kommunerne opnår ved omlægning af de kommunale tjenestemandspensionsforhold.“

I betænkningen stilledes som allerede nævnt en lang række ændringsforslag af lønnings- og pensionsministeren. Samtlige ændringsforslag var tiltrådt af hele udvalget, som var enig i sin indstilling.

Efter at ændringsforslagene var blevet vedtaget ved 2. behandling, vedtoges lovforslaget enstemmigt ved 3. behandling; 3 medlemmer (VS og Martin Pedersen (RV)) tilkendegav dog, at de hverken stemte for eller imod.

169. Lov om tjenestemandslønninger m. m. og klassificering af tjenestemandstillinger i staten, folkeskolen og folkekirken. (Minister for statens lønnings- og pensionsvæsen *Hastrup*). [A. sp. 4753. C. sp. 1041].

Skriftlig fremsættelse $\frac{3}{4}$ (F. sp. 6083). 1. beh. $\frac{7}{5}$ (F. sp. 6302). Partiernes ordførere: Ivar Nørgaard, Langkilde, Enggaard, Erik Hansen (Ålborg amt), Morten Lange og Kjær Rasmussen. Henvist til lønningsudvalget. Betænkning (B. sp. 3105) afgivet $\frac{9}{6}$. 2. beh. $\frac{9}{6}$ (F. sp. 7815). 3. beh. $\frac{11}{6}$ (F. sp. 8046). *Loven stadfæstet 18. juni 1969.* (Lovt. B. nr. 13).

Loven er i overensstemmelse med det udkast, der var udarbejdet af tjenestemandskommissionen af 1965, og udgør den tredje hovedbestanddel af tjenestemandsureformen.

Om baggrunden for denne reform henvises til omtalen under lov om tjenestemænd i staten, folkeskolen og folkekirken (side 440).

På baggrund af, at det havde vist sig, at en række tjenestemandsgupper kun med vanskelighed havde kunnet indpasses i det ved tjenestemandsløvene af 1958 gennemførte lønningsklassesystem, samt at det tillige havde vist sig overmåde vanskeligt at ændre relationerne mellem de forskellige tjenestemandsgupper, havde tjenestemandskommissionen fremsat forslag til en ny lønstruktur, der var opbygget uden hensyntagen til nogen enkelt tjenestemandsguppe, og som således ganske bryder med det hidtidige lønsystem.

For flertallet af stillinger er lønrammerne opbygget således, at der er en afstand på $2\frac{3}{4}$ pct. mellem de to på hinanden følgende løntrin. For en række højere stillinger er forskellen godt og vel $5\frac{1}{2}$ pct. Herigennem er det blevet muligt at foretage en smidig klassificering af stillinger for de enkelte tjenestemænd og tjenestemandsgupper, hvis forhold undergår ændringer.

På grundlag af de nævnte løntrinsafstande indeholder loven 40 lønrammer mod de hidtidige 30 lønningsklasser. Der er med andre ord sket en noget større differentiering, for så vidt angår den pensionsgivende løn. Forskellen kommer især frem derved, at der er foretaget en opdeling af større tjenestemandsgupper

i to eller flere undergrupper med henblik på at kunne yde en højere løn til de tjenestemænd, som i hver af de pågældende grupper er pålagt opgaver, som er særligt krævende i henseende til ansvar, supplerende uddannelse eller på anden måde.

For så vidt angår de enkelte lønrammer, er der sket en imødekommelse af kritikken mod de meget lange lønningsklasser. Det er efter loven således, at de første lønrammer gennemløbes på 10 år. Derefter sker der en afkortning af antallet af alders-tillæg, indtil der for de rammer, hvortil chefstillingerne henføres, kun er ét løntrin. I nogle tilfælde er denne udvikling kombineret med en forhøjelse af begyndelsesløningerne. I andre tilfælde har konkurrencemæssige hensyn kunnet begrunde en sænkning af begyndelsesløningerne.

Lønrammerne spænder fra 15.700 kr. for 1. lønramme 1. løntrin til 96.668 kr. for 40. lønramme. Disse *grundlønninger* dyrtidsreguleres med 3 pct. for hver 3 points' udsving i reguleringspristallet. Endelig ydes der som hidtil en særlig feriegodtgørelse på $1\frac{1}{2}$ pct. til lønningerne.

I de seks højeste lønrammer suppleres den pensionsgivende løn for samtlige stillinger med ikke-pensionsgivende, *generelle løntillæg*. Denne form for lønfastsættelse er valgt for at nå frem til passende pensionsniveauer. Derudover er der til en række stillinger, og det gælder især — men langt fra udelukkende — stillinger i de højeste lønrammer, knyttet ikke-pensionsgivende, såkaldte *særlige tillæg*. Begrundelsen herfor er, at man har ønsket smidige differentieringsmuligheder, når der til de enkelte stillinger eller stillingsgrupper henlægges opgaver af principielt samme art, men af f. eks. noget varierende omfang.

Efter det hidtidige tjenestemandssystem ydedes et *stedtillæg* til udligning af husleje- og skatteforskelle i landets forskellige egne. Også efter de nu fastsatte regler skal der i et vist omfang ydes stedtillæg, men efter regler der ganske bryder med det tidligere systems, hvilket hænger sammen med, at begrundelsen for stedtillægget er blevet ændret væsentligt.

Teknikken i stedtillægsordningen er nu den, at der til grundlønningerne ydes et stedtillæg på 5 pct. i seks større provinsbyer; i Nordøstsjælland er tillægget 10 pct. og i hoved-

stadsområdet 15 pct. For de højere lønningers vedkommende er stedtillægget dog fastsat således, at det udgør samme kronebeløb på en række løntrin og derefter aftrappes, således at det helt bortfalder for lønninger omkring 60.000 kr. Om den nærmere begrundelse for denne stedtillægsordning henvises til lønnings- og pensionsministerens udtalelser ved fremsættelsen af lovforslaget. Udtalelserne er gengivet nedenfor.

I overgangsreglerne er fastsat, at ingen tjenestemand ved indplaceringen i de nye lønrammer må opnå en *lønfremgang* på mere end 3 pct. af den senest udbetalte løn inklusive eventuelt bestillingstillæg. Lønnen vil blive forhøjet med *halvdelen* af et eventuelt *overskydende beløb den 1. april 1970 og halvdelen den 1. oktober 1970*.

Loven trådte i kraft den 1. juli 1969 ligesom den øvrige del af tjenestemandereformen og skal i overensstemmelse med det i denne gennemførte aftaleprincip kun gælde, indtil *aftaler* på området indgås mellem lønnings- og pensionsministeren og tjenestemændenes centralorganisationer.

Merudgifterne ved reformens gennemførelse var ved lovforslagets fremsættelse opgjort således, at der i finansåret 1969-70 påregnes merudgifter for statstjenestemænd og aspiranter til statstjenestemandstillinger på ca. 45 mill. kr. Statskassens merudgift vedrørende lærerstillinger i folkeskolen samt i Københavns kommunes skolevæsen er anslået til ca. 22 mill. kr. (idet det herved er taget i betragtning, at statskassen refunderer kommunerne 85 pct. af de samlede merudgifter). Endelig er statskassens merudgift, for så vidt angår folkekirkens tjenestemænd (hvor statskassen fuldt ud afholder lønudgifterne til biskopper og præster for døves og tunghøres menigheder samt 60 pct. af lønudgiften til domprovster, provster og øvrige tjenestemandsansatte præster), anslået til 1 mill. kr.

I finansåret 1970-71 er merudgiften for statskassen anslået til ca. 130 mill. kr. for statstjenestemænd og aspiranter, godt 60 mill. kr. for folkeskolens tjenestemænd (idet refusionsprocenten forudsættes ændret til 60) og ca. 3 mill. kr. for folkekirkens tjenestemænd.

I finansåret 1971-72 påregnes merudgiften for statskassen under forudsætning af uændret bestand af tjenestemænd at blive ca. 160 mill. kr. for statstjenestemandsoverområdet, knap 75 mill. kr. for folkeskolens tjenestemænd og ca. 5 mill. kr. for folkekirkens tjenestemænd.

Ved fremsættelsen af lovforslaget gav lønnings- og pensionsministeren en udførlig redegørelse for det nye system. Ministeren

beskæftigede sig navnlig med de foreslåede *klassificeringer* af stillinger og med de problemer, der knyttede sig til en *stedtillægsordning*. Om disse to spørgsmål udtalte ministeren bl. a.:

„Det er karakteristisk for klassificeringerne, at de på alle områder, hvor der findes sammenlignelige stillinger uden for tjenestemandsområdet, tilstræber en balance med disse andre stillingers ansættelsesvilkår. Hvor der kan herske nogen usikkerhed, er klassificeringerne lagt i underkanten. Denne ledetråd vil gøre det muligt på et senere tidspunkt at foretage ændringer i klassificeringerne, uden at dette behøver at indebære lønnedgange for nogen.

Ved vurderingen af rimeligheden af lønfremgangen for en del af statens højere stillinger må man være opmærksom på to forhold: for det første må det utvivlsomt erkendes, at en række af statens højere lønninger gennem adskillige år har været for små i forhold til lønnen for stillinger med tilsvarende ansvar og arbejde uden for de tjenestemandsansattes område. Det har givet sig helt groteske udslag, som f. eks. at det ved advancement til en række stillinger i de nuværende 25. og 26. lønningsklasser har været nødvendigt at yde de pågældende tjenestemænd et særligt tillæg til udligning af den lønning, som de ellers ville blive udsat for ved forfremmelsen. Det må være klart, at en sådan lønpolitik ikke er holdbar.

For det andet er der til et stort antal stillinger i de højeste lønningsklasser knyttet tillæg og honorarer. Jeg kan blot nævne, at der til de syv tjenestemandsstillinger, der er henført til 30. lønningsklasse, der er den højeste i dag, er knyttet de såkaldte bestillings-tillæg. (Jeg ser her bort fra, at der til denne lønningsklasse også er henført syv ambassadører, for hvem der gælder særlige regler under tjeneste i udlandet).

Regeringen kan ganske tilslutte sig, at kommissionen i sin betænkning så kraftigt er gået ind for den tanke, at den aftalte tjenestemandsløn skal udgøre det samlede arbejdsvederlag for udførelsen af det arbejde og de hverv, der må betragtes som led i stillingen. Der er ved overgangen til et aftalesystem noget selvmodsigende i ved siden af de aftalte lønninger at opretholde et system med honorarer m. v. for arbejde, som kan udføres tjenstligt. Det nuværende system med honorarer, sportler etc. er udbygget gennem en lang årrække. Disse honorarer m. v. ydes i vid udstrækning for arbejde, som naturligt kunne henlægges som tjenstligt arbejde uden særskilt vederlæggelse. Regeringen har derfor iværksat en minutløs gennemgang af alle honorarer, sportler, og hvad andre tillægsordninger der findes. Det er herefter kun tanken at yde særskilt vederlag for sådant arbejde, som ikke kan kræves udført som tjenstligt arbejde af den, der hidtil har udført det, eller af en eller flere andre i vedkommende styrelse eller institution.

Jeg kan oplyse, at ministeriet for statens lønnings- og pensionsvæsen i dag har tilskrevet samtlige ministerier og styrelser med hen-

blik på denne sanering. I denne cirkulærskrivelse, hvoraf genpart er fremsendt til lønningsudvalget, udbeder ministeriet sig fra de enkelte ministerier detaljerede oplysninger om samtlige faste ydelser, der ved siden af den egentlige løn findes inden for vedkommende ministeriums forretningsområde. Det er i cirkulærskrivelsen nøje præciseret, at der ønskes oplysning om såvel finanslovhonorarer, honorarlignende vederlagsordninger, andre faste vederlags- eller sportelordninger m. v. som øvrige faste vederlag. Også den sidste gruppe er stærkt specificeret, og jeg finder det værd at understrege, at oplysningerne skal meddeles for samtlige hverv, til hvilke medarbejdere er udnævnt eller indstillet af deres ministerium, og hvad enten statskassen eller andre afholder vederlaget.

Såfremt det arbejde, for hvilket der hidtil er ydet vederlag, ikke menes at kunne udføres som tjenstligt arbejde, ønskes en nærmere begrundelse herfor.

Indsendelsen af materialet er naturligvis gjort afhængig af lovforslagets ophøjelse til lov. Jeg forventer, at materialet vil fremkomme meget hurtigt efter vedtagelsen. Besvarelserne vil derefter tilgå lønningsrådet, og jeg regner med i god tid inden den 1. april 1970 at modtage rådets indstilling.

Når honorarsaneringen er gennemført, vil det vise sig, at det store flertal af tjenestemændene næppe har fået nogen lønfremgang af større omfang, og en del må have personlige tillæg til udligning af lønning. Det har i forslaget været nødvendigt at medtage en særlig bestemmelse om sådanne personlige tillæg. Når der kan forekomme så forskelligartede resultater, må det ses i lyset af, at den reform, der nu ligger på folketingets bord, og som først er fuldt gennemført med honorarsaneringen, er den mest gennemgribende, der endnu er foretaget. Det er langt fra således, at der er en ensartet fremgang til alle tjenestemænd eller i det mindste til alle inden for hver lønningsklasse. Jeg nærer tillid til, at vi efter reformens gennemførelse vil have en lønfastsættelse, som i væsentligt højere grad end i dag imødekommer kravene til en rimelig aflønning.

Det er selvsagt meget væsentligt, at der nås en ud fra alle synspunkter rimelig aflønning af tjenestemændene. Kommissionen opstiller den målsætning, at tjenestemændenes ansættelsesvilkår skal være i balance med ansættelsesvilkårene på tilsvarende områder i den øvrige del af samfundet. Regeringen er ganske enig heri.

Der har i tidligere tjenestemandsløvgivning naturligvis været en forudsætning om en vis parallelitet i ansættelsesvilkårene. Specielt lovgivningen fra 1958 hviler på sådanne forudsætninger. Erfaringerne siden da har vist, at forsømmes hensynet til en sådan balance, bliver resultatet enten, at staten ikke i fornødent omfang kan rekruttere arbejdskraft til at løse de opgaver, der henlægges til staten, eller, at rekrutteringen i hvert fald ikke kan ske på tjenestemandsvilkår.

Jeg er glad for, at kommissionen i sin indledning til 3. del-

betænkning så stærkt har understreget dette forhold og har gjort det helt klart, at hvis det er staten, der skal kunne vælge formen for ansættelsen af sine medarbejdere, så kræver det, at de mulige former er konkurrencedygtige. Således har det — i hvert fald på visse områder — ikke været gennem de senere år, og ingen kan være i tvivl om, at forsyndelserne mod forudsætningen om balance i ansættelsesvilkårene har påført staten mange vanskeligheder — vanskeligheder, som vi herhjemme er nogenlunde ene om at slås med.

Med det foreliggende forslag er der gjort et alvorligt og — så vidt jeg kan skønne — realistisk forsøg på at retablere balancen mellem de forskellige ansættelsesformer. Det er meget vigtigt, at denne balance bevares. Men i konsekvens heraf bliver det nødvendigt for staten at overveje, hvilke ansættelsesformer det vil være ønskeligt at anvende på de enkelte områder. Som eksempel på forskelle kan jeg nævne, at der formentlig ikke er nogen, som ønsker at afvige fra den hidtidige praksis, hvorefter underordnede læger inden for det offentlige sygehusvæsen ikke tjenestemandsansættes. Omvendt er der vist heller ingen, som kan forestille sig, at politibetjente skulle kunne ansættes på anden måde end som tjenestemænd.

På andre områder ligger det ikke lige så klart, hvilken ansættelsesform der har de største fortrin. Derfor bliver det nødvendigt at gennemgå de enkelte personalegruppers funktioner og deres arbejdsområders karakter, før der kan træffes bestemmelse om, hvilken ansættelsesform der er den mest ønskelige.

Jeg har nævnt vigtigheden af, at der bevares en balance mellem ansættelsesvilkårene for tjenestemænd og for andre. Her må man imidlertid erindre sig, at tjenestemandsgruppen ikke kan opfattes som en enhed i så henseende. Det er også vigtigt, at der inden for tjenestemandsgruppen som sådan bevares en passende balance i ansættelsesvilkårene, og det vil især sige i de indbyrdes lønningsmæssige relationer. Ej heller disse relationer er noget, som én gang for alle kan fastlægges. Relationerne påvirkes til stadighed. Det sker både gennem ændringer i efterspørgsel og udbud for sammenlignelige gruppers vedkommende på det private arbejdsmarked og ved ændringer i de funktioner, som tjenestemændene udøver i staten, folkeskolen og folkekirken. Det vil derfor være nødvendigt, at der også er muligheder for en smidig tilpasning i relationerne inden for tjenestemændenes kreds.

Jeg har med stor interesse noteret en enig kommissions beklagelse af, at det under arbejdet med klassificeringen af tjenestemandstillingerne ikke har vist sig muligt at nå frem til en mere nuanceret lønfastsættelse inden for centraladministrationens chefstillinger. Kommissionen har fundet, at de indtrufne ændringer i arbejdsvilkår m. v. ikke har givet sig fornødent lønmæssigt udtryk. Jeg vil lægge mig kommissionens anmærkning på sinde. Denne svaghed i klassificeringerne bør søges afhjulpet ved kommende aftaler med tjenestemændenes centralorganisationer.

Jeg er ganske enig med kommissionen, når den lægger megen vægt på, at det foreslåede systems muligheder udnyttes til en smidig tilpasning såvel i forhold til den øvrige del af arbejdsmarkedet som af relationerne inden for tjenestemandsområdet. Kommissionen stiller på dette område forslag om, at der nedsættes et permanent udvalg til at arbejde med stillingsbeskrivelser, stillingsvurderinger og personalebedømmelser som led i smidiggørelsen af systemet. Allerede under 1. behandling af lovforslagene om statens tjenestemænd og om tjenestemandspension berørtes dette forslag. Jeg vil her kun gentage, at regeringen er indstillet på at nedsætte et sådant udvalg. Men jeg vil gerne understrege kommissionens egen advarsel mod at tro, at der med nedsættelsen af et sådant udvalg er fundet et universalmiddel, som fra den ene dag til den anden kan løse mulige klassificeringsproblemer. Det er meget vigtigt, at man gør sig klart, at et sådant udvalgs arbejde nødvendigvis må være langsigtet. Jeg vil især pege på den afgørende betydning, det må tillægges, at der først skabes forståelse hos alle interesserede parter for de muligheder og de begrænsninger, som disse personaleadministrative hjælpemidler rummer. Det er ikke mindst vigtigt, at teknikken beherskes af dem, der skal arbejde med hjælpemidlerne. Ellers vil arbejdet komme til at foregå uden den tillid, som er den centrale forudsætning for vellykkede resultater. Der forestår derfor et meget betydeligt oplysnings- og uddannelsesarbejde, som det er en forudsætning at såvel styrelser som personaleorganisationer tager aktiv del i. — — —

Som endnu en side af de meget vigtige problemer omkring tilvejebringelsen af ligevægt i ansættelsesvilkårene vil jeg gerne pege på de problemer, det skaber for tjenestemandsområdet, at der er væsentlige forskelle dels i priser, huslejer og skatter i de forskellige dele af landet, dels i lønningerne på det private arbejdsmarked.

Der har langt tilbage i tiden været knyttet en såkaldt stedtillægsordning til det statslige lønsystem for at tage hensyn til disse forskelligheder. Det var oprindeligt udelukkende husleje- og skatteforskelle, der indgik i grundlaget for stedtillæggets fastsættelse. Men det har i årenes løb vist sig i stadig højere grad nødvendigt at tage hensyn til de lønmæssige forskelle.

Det kniber en gang imellem med at skabe forståelse for disse synspunkter. Og det kan måske ikke undre. Jeg vil derfor gerne fastslå, at regeringen intet ønske har om at bevare stedtillægsordningen en dag længere, end de underliggende pris- og lønmæssige forskelle gør den nødvendig.

Disse forskelle gør imidlertid en stedtillægsordning nødvendig for tiden. Vore erfaringer fra de senere år viser ganske tydeligt dette. Stedtillæggene har vist aldrig udgjort en mindre del af lønningerne, end de gør nu. Vi er altså ret nær ved at være i den situation, at lønnen er den samme over hele landet. Resultatet er ganske tydeligt: under fuld beskæftigelse har staten ikke kunnet rekruttere til en lang

række stillinger i hovedstadsområdet, den nordøstlige del af Sjælland og i visse provinsbyer. Det er på længere sigt ikke holdbart, at tjenestemænd i stor udstrækning må forflyttes fra provinsen til København for at gøre tjeneste. Og alligevel har det været vanskeligt at fastholde arbejdskraften i hovedstadsområdet.

Staten har med andre ord været på vej til ensartede lønninger på en sådan måde, at lønningerne i provinsen som helhed ikke volder konkurrencemæssige vanskeligheder for staten, hvorimod det har været vanskeligt at rekruttere i nogle få dele af landet.

Man kunne også tænke sig udviklingen kørt over i den anden grøft: at staten betalte, hvad vi kan kalde hovedstadslønninger i hele landet. Og jeg har faktisk indtryk af, at det er, hvad en del af modstanderne mod stedtillægsordningen ønsker. Jeg må imidlertid afvise en sådan tanke af to grunde: for det første ville det indebære en merudgift for statskassen på adskillige hundrede mill. kr., og for det andet ville erhvervslivet med rette kunne rette bebrejdelser mod staten for lønføring, hvis statens provinslønninger hævedes med flere tusinde kroner.

Man kan være utilfreds med, at der er disse store lønforskelle på det private arbejdsmarked. Det vil imidlertid være en umulig opgave for staten at bringe denne forskel ud af verden. Men jeg vil da gerne tilføje, at staten — også efter den foreslåede stedtillægsordning — øver en betragtelig modererende indflydelse. Forskellen mellem statens lønninger i hovedstaden og provinsen vil fortsat være adskilligt mindre end på det private arbejdsmarked. Vi må så håbe, at ansættelsesvilkårene vil vise sig at være konkurrencedygtige i hovedstadsområdet — for at de er konkurrencedygtige i provinsen, det viser alle hidtidige erfaringer. — — —

Jeg kan imidlertid godt forstå, at man ikke mindst i provinsen ønsker at have det bedst mulige grundlag for de stedtillægsforskelle, som er nødvendige, og derfor har jeg også fulgt kommissionens henstilling om at tilvejebringe en prisgeografisk undersøgelse, som sammen med en mere differentieret lønstatistik kan danne et egnet grundlag for en dybtgående revision af hele stedtillægsordningen. Danmarks Statistik er anmodet om at gå i gang med den prisgeografiske undersøgelse, og jeg forventer, at opgaven gives høj tidsmæssig prioritet.

Indtil resultaterne af en sådan undersøgelse foreligger, vil stedtillægsordningen uden for hovedstadsområdet, Nordøstsjælland og seks større provinsbyer forblive uændret — idet der dog vil blive indført en dyrtidsreguleringsordning. Det kan i denne forbindelse nævnes, at de nuværende satser har ligget fast siden 1962.“

Ved *1. behandlingen* i folketinget kunne samtlige ordførere for regeringspartierne tilslutte sig principperne i lovforslaget. Også oppositionspartiernes ordførere gav udtryk for tilfredshed med en række nydannelser i lovforslaget, men fandt samtidig, at dette inde-

holdt forslag, der måtte underkastes en nærmere undersøgelse. Den socialdemokratiske ordfører, *Ivar Nørgaard*, beskæftigede sig i denne forbindelse navnlig med spørgsmålet om afskaffelsen af de såkaldte „ben“ og den af lønnings- og pensionsministeren i sammenhæng hermed lovede varige sanering af en række bestående honorarordninger, specielt i de højere stillinger. Ganske vist havde regeringen ved henvendelse til de forskellige ministerier og styrelser bedt om oplysninger om eksisterende honorar- og sportelordninger, men hvordan ville man sikre sig, at ordningerne blev ophævet, når ministeriernes og styrelsernes svar først ville kunne foreligge, efter at lovforslaget forudsattes vedtaget. Han fandt det endvidere kritisabelt, at man for de højeste stillingers vedkommende havde opgivet at klassificere disse på grundlag af foretagne stillingsvurderinger, men blot foretaget en automatisk oprykning. Om den foreslåede stedtillægsordning udtalte han, at hans parti havde accepteret en vis geografisk differentiering af lønningerne, så længe man havde en så udpræget differentiering af lønningerne på det private arbejdsmarked. Men efter hans opfattelse forelå ikke noget holdbart statistisk materiale, der var egnet til at tage et så vidtgående skridt, som den foreslåede stedtillægsordning var udtryk for. Han anmodede derfor regeringen om at fremme fremskaffelsen af sådant materiale og først ændre stedtillæggene, når dette materiale forelå.

Morten Lange (SF) kunne have ønsket, at staten i forslaget i højere grad havde markeret sig som lønfører på lavtlønsområdet. Han udtrykte endvidere bekymring over det store spring, der fandtes i lønningerne i den offentlige sektor, men var samtidig klar over, at man her stod over for et område, hvor det i hovedsagen var den private sektor, der var lønførende, hvilket stillede staten over for en ret håbløs opgave.

Efter 1. behandlingen henvistes lovforslaget til folketingets lønningssudvalg, som i forvejen beskæftigede sig med de øvrige dele af tjenestemandreformen.

Også folketingsudvalget beskæftigede sig i høj grad med problemerne omkring stedtillægsordningen. Udvalget anførte i sin betænkning herom:

„Udvalget er betænkelig ved den foreslåede, midlertidige stedtillægsordning og havde fundet det meget ønskeligt, om der som led i den samlede tjenestemandreform havde kunnet foreligge en stedtillægsordning af varig karakter.

Man er opmærksom på, at en dybtgående revision må forudsætte, at der tilvejebringes et detaljeret og statistisk forsvarligt grundlag.

Udvalget har i samråd med ministeren anmodet denne om at foranledige revisionen gennemført den 1. juli 1970. Ministeren har udtalt, at Danmarks Statistik ikke mener at kunne give tilsagn om, at denne meget omfattende prisgeografiske undersøgelse vil kunne afsluttes før slutningen af året 1970. Danmarks Statistik vil imidlertid

søge undersøgelsen fremskyndet mest muligt. Ministeren har på denne baggrund givet tilsagn om at rette fornyet henvendelse til Danmarks Statistik om undersøgelsens fremskyndelse. Skulle det imidlertid ikke vise sig muligt at tilvejebringe materialet inden 1. juli 1970, vil revisionen uanset dette blive foretaget med virkning fra denne dato. Ministeren har i øvrigt henledt opmærksomheden på, at Danmarks Statistik behøver en særskilt bevilling til foretagelse af undersøgelsen.

Man er samtidig opmærksom på dels de rekrutteringshensyn, som har gjort det nødvendigt, at der allerede nu sker forhøjelse af lønniveauet for de talstærke grupper af tjenestemænd i hovedstadsområdet, Nordøstsjælland og visse større provinsbyer, dels indvendingerne mod på indeværende tidspunkt, da et helt nyt grundlag er ved at blive tilvejebragt, at ændre på stedtillægsordningen i øvrigt.

Udvalget må imidlertid lægge meget stor vægt på, at der snarest muligt foretages en dybtgående revision. Udvalget peger i denne forbindelse på, at revisionen må løse de problemer, som knytter sig til forskelle i stedtillægssatser inden for samme kommune, såvel de allerede bestående stedtillægssforskelle, hvor f. eks. en by er henført til én sats og resten af kommunen til en anden sats, som de forskelle, der fremkommer ved sammenlægning af kommuner, som er henført til forskellig stedtillægssats. Det kan efter udvalgets opfattelse kun være acceptabelt at affinde sig med forskelle af denne art i en kort overgangsperiode.

Udvalget finder, at stedtillægsordningen også er opretholdt for højerelønnede tjenestemænd, for hvem de synspunkter, der ligger til grund for hele ordningen, ikke kan gøres gældende. Udvalget henstiller derfor, at der optages forhandling om en hurtigere aftrapning af stedtillægssatserne, og er i denne forbindelse opmærksom på, at behovet for ydelse af stedtillæg kan være forskelligt for forskellige grupper af tjenestemænd på samme løntrin.

Udvalget finder det væsentligt, at de foran gengivne synspunkter indgår med vægt i de forestående forhandlinger om en revision af stedtillægsordningen.“

I betænkningen stillede lønnings- og pensionsministeren en række ændringsforslag, hovedsagelig af teknisk karakter.

Efter at disse ændringsforslag var blevet vedtaget ved 2. behandling, vedtoges lovforslaget enstemmigt ved 3. behandling med 145 stemmer; 2 medlemmer (VS) tilkendegav, at de hverken stemte for eller imod.

170. Lov om ændring af lov om bevarelse af enkepensionsret ved separation og skilsmisse. (Minister for statens lønnings- og pensionsvæsen *Hastrup*). [A. sp. 169. C.sp. 779].

Skriftlig fremsættelse $\frac{2}{10}$ (F. sp. 82). 1. beh. $\frac{17}{10}$ (F. sp. 613). Partiernes ordførere: K. Axel Nielsen, Hanne Budtz, Merete Bjørn Hanssen, Rigmor Christensen, Poul Dam og Kjær Rasmussen. Henvist til samme udvalg som forslag til lov om ægteskabs indgåelse og opløsning. Se ovenfor side 362. Betænkning (B. sp. 1885) afgivet $\frac{9}{5}$. 2. beh. $\frac{21}{5}$ (F. sp. 6799). 3. beh. $\frac{23}{5}$ (F. sp. 7017). *Loven stadfæstet 4. juni 1969.* (Lovt. nr. 261).

Lovændringen havde sammen med den tilsvarende lovændring af lov om lønninger og pensioner m. v. til statens tjenestemænd sammenhæng med den samtidig vedtagne *lov om ægteskabs indgåelse og opløsning.*

Loven om bevarelse af enkepensionsret ved separation og skilsmisse og lov om lønninger og pensioner m. v. til statens tjenestemænd indeholder enslydende regler om forudsætningerne for, at en fraskilt hustru kan bevare sin ret til enkepension, når ægteskabet er opløst ved skilsmisse. Det er efter disse bestemmelser et vilkår for at bevare enkepensionsretten, at ægteskabet skal have bestået i mindst 5 år, og at der ved skilsmissen tillægges hustruen underholdsbidrag. For så vidt der herefter tilkommer den fraskilte hustru ret til enkepension, skal der i skilsmissebevillingen eller -dommen optages en udtrykkelig bestemmelse herom, og denne afgørelse kan ifølge de hidtil gældende lovbestemmelser ikke ændres i medfør af § 71 i loven af 1922 om ægteskabs indgåelse og opløsning.

I den nye lov om ægteskabs indgåelse og opløsning findes regler, der åbner mulighed for under visse forudsætninger at foretage *ændring ved dom af aftale ægtefællerne imellem om bidragspligten* efter separation og skilsmisse, og endvidere indeholder loven ændrede bestemmelser, som træder i stedet for § 71 i den nugældende ægteskabslov om forudsætningerne for at ændre fastsatte vilkår med hensyn til bidrag til ægtefællen.

På denne baggrund er henvisningen i de to love til ægteskabslovens § 71 erstattet med en henvisning til de nye regler i lov om ægteskabs indgåelse og opløsning. Herved sikres, at ændringer, der måtte finde sted med hensyn til forpligtelsen til at svare underholdsbidrag til den fraskilte hustru, ikke får

indflydelse på hendes pensionsmæssige stilling, der fortsat vil være afhængig af, om der ved skilsmissen påhviler manden bidragspligt over for hustruen.

Under folketingets behandling af lovforslagene blev der indført en bestemmelse om, at der kun skulle optages en bestemmelse i bevillingen eller dommen om hustruens ret til enkepension, såfremt der ifølge aftale mellem ægtefællerne ikke skal tilkomme hustruen enkepension, uanset at hun efter de almindelige regler ville være berettiget hertil. Ifølge den hidtil gældende ordning blev der stillet krav om, at der, for så vidt den fraskilte hustru har ret til enkepension, skal optages en udtrykkelig bestemmelse herom i bevillingen eller dommen.

Lovforslaget vedtoges enstemmigt ved 3. behandling med 149 stemmer.

171. Lov om ændring af lov om lønninger og pensioner m. v. til statens tjenestemænd. (Minister for statens løn- nings- og pensionsvæsen *Hastrup*). [A. sp. 171. C. sp. 781].

Skriftlig fremsættelse ²/₁₀ (F. sp. 82). 1. beh. ¹⁷/₁₀ (F. sp. 613). Partiernes ordførere: K. Axel Nielsen, Hanne Budtz, Merete Bjørn Hanssen, Rigmor Christensen, Poul Dam og Kjær Rasmussen. Henvist til samme udvalg som forslag til lov om ægteskabs indgåelse og opløsning. Se ovenfor side 362. Betænkning (B. sp. 1885) afgivet ⁹/₅. 2. beh. ²¹/₅ (F. sp. 6799). 3. beh. ²³/₅ (F. sp. 7018). *Loven stadfæstet 4. juni 1969.* (Lovt. nr. 262).

Lovændringen har sammen med den tilsvarende ændring af lov om bevarelse af enkepensionsret ved separation og skilsmisse sammenhæng med den samtidig vedtagne *lov om ægteskabs indgåelse og opløsning*. Se omtalen under lov om ændring af lov om bevarelse af enkepension ved separation og skilsmisse ovenfor side 473.

Lovforslaget vedtoges enstemmigt ved 3. behandling; 1 medlem (Kai Moltke (u.p.)) tilkendegav, at han hverken stemte for eller imod.

172. Lov om ændring af lov om tilskud til de offentlige veje. (Minister for offentlige arbejder *Guldborg*). [A. sp. 1629. C. sp. 265].

Skriftlig fremsættelse ¹³/₁₁ (F. sp. 1577). 1. beh. ²⁰/₁₁ (F. sp. 1780). Partiernes ordførere: Horn, Kjærgaard, Holmberg og Lindegård Rasmussen. Henvist til udvalg på 17 medlemmer (Chr. R. Christensen, Kjærgaard (fra ¹²/₂ Burgdorf), Stæhr Johansen, Vestergaard Poulsen, Holmberg, Enggaard [formand], Hauch, Lindegård Rasmussen, Kirkegaard, Skovmand [næstformand], Horn, Victor Gram, Finn Christensen, Holst, Lindberg, Holm Tved og Arne Larsen). (Victor Gram var ved betænkningens afgivelse afgået ved døden). Betænkning (B. sp. 581) afgivet ¹⁹/₂. 2. beh. ²⁵/₂ (F. sp. 4364). 3. beh. ²⁸/₂ (F. sp. 4503). *Loven stadfæstet 13. marts 1969.* (Lovt. nr. 75).

Da der ikke i den gældende vejtilskudslov findes hjemmel til at udstrække fastprisordningens anvendelsesområde til kommunale vejarbejder, der udføres med refusion, indsættes i loven en bestemmelse, hvorefter også disse vejarbejder omfattes af fastprisordningen.

Lovforslaget fik i folketinget tilslutning fra alle ordførerne. Under udvalgsbehandlingen blev ikrafttrædelsesdatoen ændret fra 1. januar 1969 til 1. april 1969, således at lovens ikrafttrædelsesdato falder sammen med skæringsdatoen for de kommunale regnskaber.

Lovforslaget vedtoges ved 3. behandling enstemmigt med 118 stemmer.

173. Lov om ændring af lov om tilskud til de offentlige veje. (Minister for offentlige arbejder *Guldborg*). [A. sp. 3471. C. sp. 411].

Skriftlig fremsættelse ²²/₁ (F. sp. 3065). 1. beh. ¹⁸/₂ (F. sp. 4061). Partiernes ordførere: Ove Hansen, Poul Schlüter (Stæhr Johansen), A. Chr. Andersen, Niels Helveg Petersen, Krog Hansen og Sigsgaard. Henvist til samme udvalg som forslag til lov om generelle tilskud til kommunerne, se side 321. Betænk-

ning (B. sp. 929) afgivet $1^9/3$. 2. beh. $2^5/3$ (F. sp. 5154). 3. beh. $2^7/3$ (F. sp. 5305). *Loven stadfæstet 1. april 1969.* (Lovt. nr. 111).

Ved loven foretages ændringer i lov nr. 194 af 7. juni 1958 om tilskud til de offentlige veje således, at der i forbindelse med *statens overtagelse af refusionen* af udgifter, der hidtil har været anmeldt til *mellemkommunal refusion*, foretages en *generel nedsættelse af vejrefusionen med $1/3$* . Amtskommunernes refusionsprocent nedsættes fra 75 til 50, og på samme måde nedsættes refusionsprocenten for hovedlandeveje i købstæderne, København og Frederiksberg fra 75 til 50 pct. af den gennemsnitlige refusionsberettigende vejjudgift for hele kommunens vejnet.

De særlige refusionssatser, der kan anvendes ved arbejder bestående i istandsættelse af private veje med optagelse som offentlig vej for øje og for anlæg af nye offentlige veje, hvortil der pålignes lodsejerbidrag, nedsættes ved loven ligeledes med $1/3$, således at forholdet mellem den sædvanlige refusion og denne særlige refusionsordning bevares uændret.

Endelig indeholder loven en nedsættelse på 16 points af refusionsprocenterne for primærkommunerne.

Loven trådte i kraft den 1. april 1969 og har virkning for vejjudgifter, der afholdes af kommunerne efter denne dato.

Lovforslaget blev ved 1. behandling, og i det udvalg hvortil det henvistes, behandlet sammen med en lang række lovforslag, der blev fremsat af regeringen som *led i byrdefordelingsreformen*. Der henvises herom nærmere til omtalen under lov om generelle tilskud til kommunerne, se side 321.

Under udvalgsbehandlingen blev der foretaget en enkelt ændring i lovforslaget, idet den foreslåede nedsættelse af refusionsprocenten for primærkommunerne med $1/3$ blev ændret til 16 points. Ved ændringsforslaget, som skyldtes et ønske om at tilgodese tyndt befolkede kommuner med udstrakt vejnet, fastholdtes den ved lovforslaget tilsigtede virkning af den generelle nedsættelse af refusionen til primærkommunerne.

Lovforslaget blev med nævnte ændring vedtaget ved 3. behandling med 88 stemmer mod 69 (S, SF og VS); 1 medlem (Grønl.) tilkendegav, at han hverken stemte for eller imod.

174. Lov om visse hovedlandeveisstrækninger. (Minister for offentlige arbejder *Guldberg*). [A. sp. 2037. C. sp. 909].

Skriftlig fremsættelse $27/_{11}$ (F. sp. 1922). 1. beh. $10/_{12}$ (F. sp. 2284). Partiernes ordførere: Horn, Niels Ravn, Holmberg, Skovmand, Arne Larsen og Kjær Rasmussen. Henvist til udvalg på 17 medlemmer (Niels Ravn, Bøgholm, Hans Kjær, Knud Østergaard, Holmberg, Henry Christensen, Hauch [formand], Skovmand [næstformand], Amtoft, Bilgrav-Nielsen, Horn, Lis Groes (fra $7/2$ Tastesen), Holst, Leon Lauersen (fra $7/2$ Axel Ivan Pedersen), Kjeld Olesen, Holm Tved og Arne Larsen). Betænkning (B. sp. 2051) afgivet $21/5$. 2. beh. $2/6$ (F. sp. 7359). 3. beh. $4/6$ (F. sp. 7563). *Loven stadfæstet 18. juni 1969.* (Lovt. nr. 312).

Loven omfatter først en bemyndigelse til anlæg af en hovedlandevej, udbygget som motorvej, fra Farum til Hemmingstrup, i fortsættelse af den under udførelse værende motorvejsstrækning fra Borups Plads til Farum (Hareskovmotorvejen).

Dernæst omfatter loven en bemyndigelse til anlæg af en hovedlandevej, udbygget som motorvej, vest om Kolding fra Bramdrupdam til Harte, og i forbindelse hermed en forlægning af den eksisterende hovedlandevej A 1 på strækningen mellem hovedlandevej A 10 og Asbøl Gårde.

Endvidere omfatter loven en bemyndigelse til anlæg af en hovedlandeveisstrækning fra Vibehus ved Hundested til billetkontrolstedet ved de nye færgelejer i Hundested samt bemyndigelse til projektering til forberedelse og sikring af denne vejs fortsættelse til Frederiksværk.

Loven omfatter desuden en bemyndigelse til anlæg af en forlægning af hovedlandvej A 13 på strækningen fra Sønderup til Støvring og i forbindelse hermed en særskilt ekspropriationsbemyndigelse til forberedelse af en senere udbygning af den nordlige del af denne vejstrækning til motorvej.

Endelig omfatter loven en bemyndigelse til efter gennemførelsen af de omhandlede hovedlandeveisanlæg at nedklassificere de strækninger af det eksisterende hovedlandeveisnet, som afløses af de nye vejanlæg.

I fremsættelsestalen blev der givet en kort oversigt over, hvor langt man var kommet med hensyn til motorvejsnettet. Ved prioriteringen blev der taget hensyn til trafikudviklingen og de eksisterende vanskeligheder i de forskellige områder samt til det trafikøkonomisk ønskelige i relativt hurtigt at tilvejebringe større sammenhængende motorvejsstrækninger. Endelig kom hensynet til de mulige økonomiske rammer.

De samlede udgifter til de i loven omhandlede anlæg andrager 249,3 mill. kr. og svarer til en samlet længde på ca. 57 km motorvej og hovedlandevej. Herudover påregnedes udgifterne til projektering og sikring af strækningen fra Vibehus til Frederiksværk at andrage omkring 1 mill. kr.

Ved 1. behandling fik lovforslaget en velvillig modtagelse. *Kjær Rasmussen* (VS) mente dog, at man ved anlægget af Farum-Hemmingstrupmotorvejen fremmede en byudvikling i Nordsjælland, medens de fremsatte egnsplantanker gik ud på en udvikling mod sydvest og vest. I denne forbindelse efterlystes en landsplanlægning, sådan at vejplanlægningen kunne tilpasses denne.

Det nedsatte udvalg indstillede lovforslaget til vedtagelse med en af ministeren foreslået ændring, hvorefter hovedlandevejen Vibehus-Hundested havn føres helt frem til billetkontrolstedet ved de nye færgelejer og ikke blot, som i det fremsatte lovforslag, til Fjordvejs forlængelse, d. v. s. ved havnearealets begyndelse. Det nævnes i betænkningen, at udvalget har drøftet spørgsmålet om at flytte Hundested station ned til havnen.

Ved 2. behandling udtalte ministeren, at han troede det var rigtigt, at man ikke havde ofret penge på at flytte stationen i Hundested. Det af ministeren stillede ændringsforslag blev vedtaget uden afstemning.

Ved 3. behandling blev lovforslaget enstemmigt vedtaget med 151 stemmer.

175. Lov om ændring af lov om omnibus- og fragtmandskørsel med motorkøretøjer. (Fg. minister for offentlige arbejder *Peter Larsen*). [A. sp. 2805. C. sp. 311].

Skriftlig fremsættelse ¹¹/₁₂ (F. sp. 2506). 1. beh. ¹³/₂ (F. sp. 3997). Partiernes ordførere: Th. Mikkelsen, Niels Ravn, Holmberg, Dagmar Andreasen og Arne Larsen. Henvist til udvalg på 17 medlemmer (Niels Ravn, Mads Eg Damgaard, Erik Hansen (Vejle amt), Stæhr Johansen, Holmberg, Jens Chr. Christensen [formand], Enggaard, Dagmar Andreasen, Amtoft [næstformand], Meta Ditzel, Th. Mikkelsen, Horn, Waldemar

Laursen, Lindberg, Axel Ivan Pedersen, Børge Schmidt og Arne Larsen). Betænkning (B. sp. 615) afgivet 27/2. beh. 18/3 (F. sp. 4809). 3. beh. 21/3 (F. sp. 5025). *Loven stadfæstet 29. marts 1969.* (Lovt. nr. 137).

Der foretages i lov nr. 305 af 25. august 1966 om omnibus- og fragtmandskørsel med motorkøretøjer en række ændringer, som først og fremmest er motiveret af ændringerne i landets kommunale styrelsesordning og derfor i overvejende grad er af formel karakter.

Der er således givet en ændret affattelse af lovens § 2, stk. 1, hvorefter trafikudvalgene uden for København vælges af amtsrådene og amtsborgmesteren indtræder som formand.

I lovens § 3 foretages en række ændringer, der er af mere formel karakter, og som bl. a. er nødvendiggjort af ophævelsen af betegnelserne købstad- og sognekommuner.

Med henblik på *beskyttelse af de omnibusejere*, der ved til-ladelsesperiodens udløb *ikke får deres tilladelse fornyet*, ind-sættes i stedet for § 6, stk. 2 og 3, bestemmelser vedrørende det forhold, at en tilladelse til omnibuskørsel i rute, der umid-delbart træder i stedet for en tilladelse, der er gyldigt opsagt i henhold til lovens § 5, stk. 2, skal gøres betinget af, at den nye bruger overtager det hidtil på ruten benyttede materiel til brugsværdien, beregnet på den af den tilladelsesudstedende myndighed fastsatte måde, såfremt den hidtidige indehaver ønsker at afhænde materiellet på disse vilkår. Dette gælder dog ikke, hvis der foreligger de i § 5, stk. 3 omhandlede forhold, eller der efter den tilladelsesudstedende myndigheds skøn fore-ligger andre forhold, der gør det mindre rimeligt at gøre den nye tilladelse betinget af en sådan købsforpligtelse.

Efter § 6 indsættes en ny § 6 a, hvorefter aldersgrænsen for føreren af et motorkøretøj i omnibuskørsel nedsættes fra 22 til 21 år. Loven træder i *kraft den 1. april 1970.*

Loven er først og fremmest begrundet i de ved lov nr. 225 af 3. juni 1967 om revision af den kommunale inddeling og lov nr. 223 af 31. maj 1968 om kommunernes styrelse hidførte ændring i landets kommunale styrelsesordning, og den tilsigter ingen principielle æn-dringer i den ved loven af 27. maj 1960 hidførte ordning, hvorefter tilladelse til den omhandlede kørsel meddeles af henholdsvis lands-

nævn, trafikudvalg og kommunalbestyrelse, og heller ingen ændringer i disse organers kompetence.

Forslaget fik i folketinget tilslutning fra alle sider med undtagelse af socialistisk folkeparti, der mente, at bestemmelsen om, at en ny koncessionshaver skulle overtage den tidligere koncessionshavers materiel til brugsværdien, burde bortfalde, fordi denne bestemmelse ville blive vanskelig at administrere.

I udvalget stillede et *mindretal* (socialistisk folkepartis medlem af udvalget) et ændringsforslag, hvorefter den foreslåede affattelse af lovens § 6, stk. 2, skulle udgå, fordi socialistisk folkeparti finder, at denne bestemmelse er en forringelse af den nugældende lov, da en ny koncessionshaver, uanset om han har behov for mere materiel, vil blive påtvunget at overtage måske nedslidt materiel, der ikke er anvendelse for, og dette vil være at pålægge koncessionshaver en urimelig byrde. Et *flertal* indstillede forslaget til vedtagelse uændret.

Lovforslaget blev ved 3. behandling vedtaget med 123 stemmer mod 12 (SF).

176. Lov om ændring af lov om luftfart. (Fungerende minister for offentlige arbejder *Peter Larsen*). [A. sp. 2785. C. sp. 583].

Skriftlig fremsættelse $^{11}/_{12}$ (F. sp. 2503). 1. beh. $^{21}/_{1}$ (F. sp. 2921). Partiernes ordførere: Horn, Stæhr Johansen, Holmberg, Amtoft, Arne Larsen og Sigsgaard. Henvist til udvalg på 17 medlemmer (Stæhr Johansen, Mads Eg Damgaard, Fanger, Juul-Madsen, Holmberg, Enggaard [formand], Per Møller, Amtoft, Bilgrav-Nielsen [næstformand], Skovmand, Horn, Holst, Søren B. Jørgensen, Lindberg, Børge Schmidt, Søgaard og Arne Larsen). Betænkning (B. sp. 945) afgivet $^{19}/_{3}$. 2. beh. $^{9}/_{4}$ (F. sp. 5461). 3. beh. $^{11}/_{4}$ (F. sp. 5584). *Loven stadfæstet 30. april 1969*. (Lovt. nr. 178).

Af bemærkningerne til lovforslaget fremgår det, at udviklingen inden for luftfarten og erfaringerne ved anvendelse af lov nr. 252 af 10. juni 1960 om luftfart som ændret ved lov nr. 186 af 25. maj 1966 har vist, at visse bestemmelser bør klargøres og suppleres. En række af lovens bestemmelser vedrørende attestation af arbejder på luftfartøjer, tilladelse til og godkendelse af ændringer af visse flyvepladser, tilladelse

til regelmæssig luftfart i erhvervsøjemed over dansk område samt beforderens ansvar for personer og gods gennemfører sådanne justeringer af lovteksten.

Loven fastslår i øvrigt, at flyvemekanikere og personer ansat i en godkendt virksomhed sidestilles, og der knyttes *strafansvar* til deres attestation af arbejder på luftfartøjer, som i sidste instans er af betydning for luftsikkerheden (§ 31, 2. pkt., og § 149, stk. 6, 2. pkt.).

Der er endvidere foretaget en redaktionel ændring af luftfartslovens ekspropriationsafsnit, således at dens bestemmelser er i overensstemmelse med lov nr. 186 af 4. juni 1964 om fremgangsmåden ved ekspropriation af fast ejendom (§ 61, § 64, stk. 2, og § 65, stk. 1).

Endvidere er der nu ifølge loven mulighed for at kunne *strafsanktionere* overtrædelser af vilkår, som fastsættes for tilladelser til indretning og drift af visse flyvepladser samt for tilladelser til udøvelse af erhvervsmæssig luftfart, jfr. § 149, stk. 9 og 10.

Den hidtidige sanktion, tilbagekaldelse af tilladelsen, har kun kunnet anvendes ved væsentlige overtrædelser.

Lovforslaget fik tilslutning fra alle ordførerne og blev ved 3. behandling uforandret vedtaget enstemmigt med 114 stemmer.

177. Lov om udbygning af Københavns lufthavn. (Minister for offentlige arbejder *Guldberg*). [A. sp. 2781. C. sp. 605].

Skriftlig fremsættelse ¹¹/₁₂ (F. sp. 2504). 1. beh. ²¹/₁ (F. sp. 2928). Partiernes ordførere: Horn, Stæhr Johansen, Holmberg, Bilgrav-Nielsen, Arne Larsen og Sigsgaard. Henvist til udvalget vedrørende en ny storlufthavn og en fast forbindelse over Øresund. (Om udvalgets sammensætning, se side 735. Betænkning (B. sp. 1005) afgivet ²⁸/₃. 2. beh. ²³/₄ (F. sp. 5892). 3. beh. ²⁵/₄ (F. sp. 6015). *Loven stadfæstet 30. april 1969.* (Lovt. nr. 165).

Loven har følgende indhold:

„§ 1. Ministeren for offentlige arbejder bemyndiges til at lade anlægge en parallelbane og tilhørende rullebane med en

samlet længde af 3.600 m til bane 04-22 i Københavns lufthavn, Kastrup, i en afstand af 600 m nordvest for denne bane.

§ 2. Ministeren for offentlige arbejder bemyndiges endvidere til at lade Englandsvej tunnellægge på en strækning af ca. 500 m under de anlæg, der er nævnt i § 1.“

I fremsættelsestalen siges det, at det eksisterende banesystems kapacitet allerede nu er fuldt udnyttet, og at man, med den hastige udvikling i lufttrafikken, må forudse, hvis der ikke snarest foretages en udvidelse af banesystemet, så betydelige vanskeligheder for trafikens afvikling, at trafikken i løbet af få år vil være nødsaget til at søge andre lufthavne. Det siges endvidere, at det vil blive nødvendigt at fremskynde anlægget af aflastningslufthavnen ved Tune. „Med anlæg af parallelbanen til Kastrups hovedbane må det skønnes, at vi vil kunne klare nettotilvæksten i starter og landinger, indtil trafikken helt eller delvis kan overflyttes til den nye lufthavn.“ I fremsættelsestalen er udgifterne til banesystemets udbygning anslået til 100 mill. kr. Som bilag til udvalgets betænkning er aftrykt en redegørelse fra ministeren for offentlige arbejder, hvorefter de samlede udgifter bør forhøjes til ca. 110 mill. kr.

Ved 1. behandling fik lovforslaget tilslutning fra alle ordførerne med undtagelse af *Sigsgaard* (VS), der ikke mente, at man kunne tage stilling til lovforslaget, før det var undersøgt, hvilke muligheder der var for at bevare lufthavnen i Kastrup i stedet for at bygge en storlufthavn på Saltholm eller Sydamerger. Uden for ordførernes række talte *Skovmand* (RV), der ligeledes ønskede undersøgt mulighederne for, at Kastrup kunne blive en kommende storlufthavn.

Udvalget indstillede enstemmigt lovforslaget til vedtagelse uændret.

Ved 3. behandling blev lovforslaget enstemmigt vedtaget med 134 stemmer.

178. Lov om placeringen af en ny Københavns lufthavn. (Minister for offentlige arbejder *Guldberg*). [A. sp. 3779. C. sp. 607].

Skriftlig fremsættelse ¹⁸/₂ (F. sp. 4057). 1. beh. ²⁰/₂ (F. sp. 4266). Partiernes ordførere: Horn, Stæhr Johansen, Holmberg, Bilgrav-Nielsen, Aksel Larsen og Sigsgaard. Henvist til folketingets udvalg til at drøfte problemer og modtage information vedrørende en ny storlufthavn og en fast forbindelse over Øresund. (Se side 735). Betænkning (B. sp. 1219) afgivet ¹¹/₄.

2. beh. ²³/₄ (F. sp. 5895). 3. beh. ²⁵/₄ (F. sp. 6016). *Loven stadfæstet 30. april 1969* (Lovt. nr. 166).

Loven har følgende indhold:

„§ 1. Ministeren for offentlige arbejder bemyndiges til at lade udarbejde en plan for etapevis gennemførelse af en ny storlufthavn, placeret på og ved øen Saltholm, til fremtidig afløsning af Københavns lufthavn, Kastrup.

§ 2. Lufthavnsplanen skal indeholde det for en senere skitseprojektering nødvendige program for anlæg af første etape af storlufthavnen med tilhørende tunnelforbindelse mellem Amager og Saltholm under hensyntagen til mulighederne for indpasning af en fast forbindelse over Øresund i København-Malmø linjen i de nævnte anlæg og fremtidige udvidelser heraf. Planen suppleres med forslag til organisationsform og finansieringsgrundlag for anlægsarbejderne samt med forslag til den fremtidige driftsform for såvel storlufthavnen som Københavns lufthavn, Kastrup.“

I en beretning fra folketingets udvalg til at drøfte problemer og modtage information vedrørende en ny storlufthavn og en fast forbindelse over Øresund af 28. november 1968 udtalte et *fleralt* (S, KF, V og SF), at af de undersøgte alternative placeringer bør Saltholm vælges, idet man dog gør opmærksom på, at denne konklusion af udvalgets hidtidige arbejde var baseret på de oplysninger, som på det tidspunkt var tilgængelige, og som ministeren havde givet udvalget, ligesom konklusionen hvilede på det prognosegrundlag, som da var kendt. Et mindretal (RV) kunne ikke på det foreliggende grundlag tage stilling til spørgsmålet om lufthavnens placering.

Den 14. januar fremsatte ministeren for offentlige arbejder i folketinget en redegørelse som oplæg til trafikpolitisk debat (se side 706). Debat om denne redegørelse fandt sted den 16. januar (F. 2773). Ordførerne for socialdemokratiet, det konservative folkeparti, venstre og socialistisk folkeparti henstillede, at der snarest af folketinget blev truffet principbeslutning om placering af en storlufthavn på Saltholm. De radikales ordfører fandt, at problemerne endnu ikke var tilstrækkeligt undersøgt, medens venstre-socialisternes ordfører ikke mente, at der var meget, der talte for Saltholm, og at det burde undersøges, om Kastrup kunne udbygges.

I sin fremsættelsestale sagde ministeren, at regeringen med dette lovforslag søgte at tilvejebringe det nødvendige klare grundlag for at optage forhandlinger med Sverige om visse spørgsmål vedrørende anlæg af en dansk lufthavn på Saltholm og om gennemførelse af en eller flere faste Øresundsforbindelser.

Det hedder endvidere i fremsættelsen:

„Når det foreliggende lovforslag ikke, som det af hr. Horn m. fl. fremsatte forslag til folketingsbeslutning, udtrykkeligt taler om en principbeslutning med hensyn til storlufthavnens placering, ligger der ikke heri nogen realitetsforskel. Med en vedtagelse af lovforslaget opfatter jeg situationen således, at folketinget har truffet principbeslutning om placeringen med den virkning, at de fremtidige undersøgelser i lufthavnssagen vil kunne koncentreres om Saltholmalternativet og vil kunne gennemføres med det konkrete sigte at skabe grundlag for en senere projektering af 1. etape af anlægsarbejderne. Jeg tror dog, at alle vil være enige om, at det må være en klar forudsætning, at den foreslåede udarbejdelse af en programplan for anlægget af en Saltholm-lufthavn kun skal kunne danne grundlag for folketingets senere beslutning om igangsættelse af anlægsarbejderne, dersom der under arbejdet med programplanen ikke fremkommer helt nye og i dag uforudselige momenter, der gør det nødvendigt på ny at behandle placeringsspørgsmålet. En sådan reservation må altid ligge i en principbeslutning i modsætning til en anlægsbeslutning, som må baseres på en klar og i hovedpunkterne sikker programmering af den opgave, som skal løses.“

Endelig hedder det:

„Jeg mener, at det er vigtigt at holde det synspunkt fast, at en storlufthavn skal anlægges og drives som en forretningsdrivende virksomhed, og at det derfor også må veje tungt, hvad lufthavnens kunder ønsker og er villige til at betale for, og her er der ingen tvivl: vor største kunde, SAS, går klart ind for Saltholmløsningen. Jeg vil endvidere gerne understrege, at det efter min opfattelse ikke skal være statskassen og dermed skatteyderne, som skal finansiere en ny storlufthavn. Lufthavnen må som enhver privat forretningsvirksomhed skaffe sine anlægsmidler gennem selvfinansiering over driftsindtægterne og ved lånoptagelser, der forrentes og amortiseres over driftsindtægterne. Med denne problemstilling begrænses statens medvirken til en godkendelse af, hvor lufthavnen skal placeres, idet samtlige fordele og ulemper ved de alternative placeringmuligheder afvejes.“

Vi har nu chancen for at være fremsynede ved at træffe principbeslutning om at anlægge storlufthavnen på Saltholm og dermed løse det problem, hvorpå store dele af den storkøbenhavnske trafikplanlægning og byudvikling har beroet.“

Forslaget blev ved 1. behandling behandlet sammen med forslag til folketingsbeslutning om placeringen af en ny storlufthavn (af Horn m. fl.) (se side 664). *Horn* (S), *Stæhr Johansen* (KF), *Holmberg* (V) og *Aksel Larsen* (SF) kunne tilslutte sig forslaget. *Bilgrav-Nielsen* (RV) fandt ikke de foreliggende oplysninger og undersøgelser tilstrækkelige. Der savnedes en samlet vurdering af de trafikale og byudviklings-

mæssige følgevirkninger ved de alternative placeringer (Saltholm og Sydamager). Der savnedes en klar og realistisk vurdering af prognosegrundlaget, og der savnedes en afklaring af anlægsomkostningerne og rentabiliteten ved de to placeringer. *Sigsgaard* (VS) ville stemme imod forslaget. Saltholm medførte store ekstrainvesteringer, hvorved man bortvalgte andre goder, som man ellers kunne have fået. Uden for ordførernes række talte *Kai Moltke* (u.p.) og *Valbak* (RV), der begge gik ind for forslaget.

Efter ordførernes indlæg og ministerens svar trak *Horn* det af ham stillede forslag til folketingsbeslutning tilbage. Da det ikke blev taget op af andre, bortfaldt det.

Det udvalg, hvortil lovforslaget henvistes, afgav en betænkning, hvori et flertal (S, KF, V og SF) indstillede lovforslaget til vedtagelse uændret.

Et mindretal (RVs medlemmer) stillede følgende ændringsforslag:

Til § 1.

Som nyt stykke indsættes:

„Stk. 2. Sideløbende med udarbejdelsen af den i stk. 1 nævnte plan gennemføres undersøgelser af de økonomiske, tekniske og trafikale konsekvenser ved placering af en storlufthavn på Sydamager sammenlignet med en Saltholmsløsning.“

Mindretallet indstillede lovforslaget til vedtagelse med denne ændring.

Ved 2. behandling støttede *Sigsgaard* (VS) det af de radikale udvalgsmedlemmer stillede ændringsforslag. Såfremt dette blev forkastet, ville man ikke stemme for lovforslaget. Uden for ordførernes række talte *Johan Philipsen* (V), *A. Chr. Andersen* (V) og *Valbak* (RV). De to første udtrykte tvivl om lovforslaget. *Valbak* (RV) oplyste, at han og andre i hans gruppe ikke kunne stemme for det af de radikale udvalgsmedlemmer stillede ændringsforslag.

Ændringsforslaget blev forkastet med 97 stemmer mod 21; 2 medlemmer tilkendegav, at de hverken stemte for eller imod.

Ved 3. behandling blev lovforslaget enstemmigt vedtaget med 123 stemmer; 11 medlemmer (flertallet af RV, VS) tilkendegav, at de hverken stemte for eller imod.

179. Lov om styrelsen af statsbanerne. (Minister for offentlige arbejder *Guldberg*). [A. sp. 2071. C. sp. 415].

Skriftlig fremsættelse ²⁷/₁₁ (F. sp. 1926). 1. beh. ¹⁰/₁₂ (F. sp. 2298). Partiernes ordførere: *Horn*, *Stæhr Johansen*, *Holmberg*, *Skovmand* og *Arne Larsen*. Henvist til udvalg på 17 medlemmer (*Stæhr Johansen*, *Mads Eg Damgaard*, *Fanger*, *Niels Ravn*,

Holmberg, Jens Chr. Christensen, Enggaard [formand], Skovmand, Dagmar Andreasen [næstformand], Bilgrav-Nielsen, Horn, Victor Gram (fra 27/2 Hans Lund), Holst, Lindberg, Børge Schmidt, Holm Tved og Arne Larsen). Betænkning (B. sp. 973) afgivet 21/3. 2. beh. 25/3 (F. sp. 5179). 3. beh. 27/3 (F. sp. 5308). *Loven stadfæstet 1. april 1969.* (Lovt. nr. 109).

De hidtidige bestemmelser om styrelsen af statsbanerne fandtes i lov nr. 40 af 25. februar 1925 med ændringer i lov nr. 419 af 17. december 1952, hvor den væsentligste ændring alene bestod i en ny opdeling af generaldirektoratets afdelinger, medens styreformens og organisationen fra 1925 i øvrigt blev videreført

Da de forhold, der var gældende for jernbanetrafik, da loven af 1925 trådte i kraft, havde ændret sig stærkt i de forløbne år, og da nye transportformer havde påført statsbanerne en alvorlig konkurrence, nedsatte ministeriet for offentlige arbejder i 1967 et udvalg, der på bred basis fik til opgave at tage statsbanernes organisatoriske opbygning op til undersøgelse og fremkomme med forslag om sådanne ændringer i organisationen, som kunne medvirke til at forenkle ledelsen og gøre den mere slagkraftig.

Udvalgsarbejdet resulterede i fremsættelse af forslaget til nærværende lov.

Loven, der trådte i kraft den 1. april 1969, indeholder følgende bestemmelser:

„§ 1. Danske statsbaner med tilhørende automobil-, færge- og skibsforbindelser styres af en generaldirektør, der har den øverste ledelse såvel med hensyn til driften som med hensyn til forberedelse og gennemførelse af nye anlæg.

Stk. 2. Generaldirektøren står som departementschef umiddelbart under ministeren for offentlige arbejder.

§ 2. Ministeren for offentlige arbejder fastsætter de nærmere regler om statsbanernes organisation.

§ 3. Der nedsættes et jernbaneråd med den opgave at afgive udtalelser om spørgsmål af principiel betydning for statsbanerne.

Stk. 2. Rådet består af 15 medlemmer. Rådets formand beskikkes af ministeren for offentlige arbejder. 8 medlemmer vælges af folketinget blandt dettes medlemmer. Ministeren beskikker efter indstilling en repræsentant for hver af følgende organisationer: Statstjenestemændenes Centralorganisation I,

Statstjenestemændenes Centralorganisation II og Arbejderbevægelsens Erhvervsråd. Derudover beskikker ministeren 3 medlemmer repræsenterende industri, handel og landbrug. Samtlige valg og beskikkelser gælder for 5 år ad gangen, dog afgår de af folketinget valgte medlemmer, såfremt de udtræder af folketinget.

Stk. 3. Ministeren fastsætter rådets forretningsorden.“

Bestemmelsen om jernbanerådets sammensætning ændredes under behandlingen i folketinget, idet det oprindeligt var foreslået, at rådet skulle bestå af 17 medlemmer, hvoraf de 14 skulle vælges af folketinget, medens 3 skulle beskikkes af ministeren for offentlige arbejder.

Ved fremsættelsen af lovforslaget oplyste *ministeren for offentlige arbejder* bl. a. følgende:

„Det foreliggende lovforslag indeholder en bemyndigelse til ministeren for offentlige arbejder til at fastsætte de nærmere bestemmelser om statsbanernes organisation, idet man dog i lovforslaget bevarer generaldirektørens placering som departementschef umiddelbart under ministeren for offentlige arbejder. En sådan bemyndigelse kan jeg begrunde med, at det dels vil være uforeneligt med den hastige udvikling på erhvervslivets område at lase statsbanernes organisation fast i en lov, dels at der stedse vil være brug for en tilpasning af organisationsopbygningen til de ydre vilkår, ikke mindst efter en passende overgangstid efter iværksættelse af den foreslåede ny struktur.

Det af statsbanernes strukturudvalg stillede forslag om ny organisation indebærer, at de nuværende to distriktsadministrationer i København og Århus bortfalder, idet distrikternes arbejdsopgaver dels inkorporeres i den centrale ledelse, dels overføres til decentrale organer ude i landet.

Det er mig magtpåliggende at understrege, at det er hensigten at reducere den samlede administration af statsbanerne ved, at et led i administrationsopbygningen skæres bort, og ikke ved, at der overføres administrationsorganer fra provinsen til København.

Denne udvikling er så meget mere påkrævet, som vi i de nærmeste år vil kunne forvente nedlæggelse af de mere urentable side-linjer, hvorved det samlede statsbaneområde, der i dag næppe er stort større end en enkel direktion inden for f. eks. tyske forbundsbaner, let skulle kunne ledes fra et sted.

Eventuel udskillelse i datterselskaber af visse af statsbanernes aktiviteter vil uden tvivl fremme udviklingen i samme retning.

Der er foreslået en overgangsperiode på 2 år efter lovens ikrafttræden til gennemførelse af den nye struktur, idet det er af yderste

vigtighed, at afvikling af den daglige togtrafik ikke berøres af de radikale ændringer, som forestår.

Af samme årsag har det ikke været muligt at opgøre de nøjagtige besparelser i personaleantallet. Statsbanerne har allerede for de fleste kategoriers vedkommende lukket for tilgang af nyt personale, og med en relativ gunstig aldersfordeling vil det være muligt at gennemføre strukturændringen, uden at denne medfører afskedigelser.“

Ved 1. behandlingen i folketinget gav samtlige ordførere udtryk for en positiv holdning over for lovforslaget, selv om der knyttedes enkelte mere kritiske bemærkninger til det. Dette gjaldt således de vidtgående bemyndigelser, som efter forslagets § 2 tillagdes ministeren for offentlige arbejder, samt den foreslåede sammensætning af jernbanerådet.

Arne Larsen (SF) påpegede et særligt problem i forbindelse med det foreslåede jernbaneråd, idet han gjorde opmærksom på, at sammensætningen ikke ville give de mindste, udvalgsberettigede partier adgang til at blive repræsenteret i rådet.

Efter 1. behandlingen henvistes forslaget til et udvalg, hvis drøftelser hovedsagelig koncentreredes om spørgsmålet om jernbanerådets fremtidige sammensætning, funktioner og virksomhed. Udvalget tilkendegav, at en styrkelse af rådets virksomhed var påkrævet, og at dette kunne ske ved at øge erhvervslivets og personaleorganisationernes repræsentation i rådet. For dog ikke at gøre rådet for stort efter en sådan udvidelse måtte man samtidig reducere folketingets repræsentation. Udvalgets synspunkter resulterede i den foran beskrevne ændring af § 3, stk. 2. Endelig fremhævede udvalget, at ministeren under et samråd havde erklæret sig enig i, at større spørgsmål som f. eks. spørgsmål om udskillelse af færgefart og S-banelinjer til selvstændige selskaber burde forelægges jernbanerådet til orientering.

Et flertal i udvalget (udvalget med undtagelse af Arne Larsen) indstillede forslaget til vedtagelse med den nævnte ændring, idet et mindretal inden for flertallet (det radikale venstres medlemmer af udvalget) dog tilkendegav, at man var opmærksom på det problem, der lå i, at ikke alle partier, der var repræsenteret i finansudvalget, ville få sæde i jernbanerådet, hvilket ville nedsætte dettes effektivitet. Man henstillede derfor, at man ved udvælgelsen af folketingsmedlemmer til rådet så vidt muligt tog hensyn til, at sådanne partier opnåede repræsentation.

Endelig stillede et mindretal (Arne Larsen, SF) ændringsforslag, der skulle give samtlige de i folketingets finansudvalg repræsenterede partier adgang til at udpege medlemmer til jernbanerådet.

Ved 2. behandlingen kritiseredes dette ændringsforslag af en række ordførere som en omgåelse af grundlovens bestemmelse om, at folketingets valg af medlemmer til kommissioner m. v. skal foregå ved forholdstalsvalg. Efter at mindretalsændringsforslaget var blevet forkastet, vedtoges lovforslaget enstemmigt ved 3. behandling; 1 medlem (GrL.) tilkendegav hverken at stemme for eller imod.

180. Lov om veteranbaner. (Minister for offentlige arbejder *Guldberg*). [A. sp. 1229. C. sp. 249].

Skriftlig fremsættelse ²³/₁₀ (F. sp. 736). 1. beh. ²⁰/₁₁ (F. sp. 1773). Partiernes ordførere: Otto Mørch, Vestergaard Poulsen, Niels Jørgen Nielsen, Jørgen Andersen og Arne Larsen. Henvist til udvalg på 17 medlemmer (Vestergaard Poulsen, Erik Hansen (Vejle amt), Asger Jensen, Knud Østergaard, Niels Jørgen Nielsen, Holmberg, Evan Jensen [formand], Jørgen Andersen, Meta Ditzel [næstformand], Lindegård Rasmussen, Otto Mørch, Lysholt Hansen, Horn, Waldemar Laursen, Hans Lund, Ejner Nielsen og Arne Larsen). Betænkning (B. sp. 577) afgivet ¹⁴/₂. 2. beh. ¹⁹/₂ (F. sp. 4172). 3. beh. ²¹/₂ (F. sp. 4344). *Loven stadfæstet 13. marts 1969.* (Lovt. nr. 76).

Om lovens baggrund hedder det i fremsættelsen, at der fra forskellig side er fremsat ønske om og udfoldet bestræbelser for at bevare gammelt jernbanemateriel, der ikke anvendes i normal drift, for som turistattraktion at benytte det på visse strækninger. Det er imidlertid antaget, at offentlig jernbanetrafik ikke kan udøves uden statsmagtens tilladelse, og at en sådan kræver hjemmel i en lov.

Efter loven kan tilladelse til en sådan jernbanedrift gives af ministeren for offentlige arbejder. En sådan tilladelse kræves dog ikke, såfremt driften udgør en underordnet del af almindelig jernbanedrift eller udelukkende foregår på privat grund.

Tilladelsen kan kun gives til kommuner, der ejer den pågældende banestrækning med spormateriel og ministeren fastsætter de sikkerhedsmæssige forskrifter med driften. Ministeren kan dog godkende, at en tilladelse benyttes af andre end indehaveren mod at ansvaret for driften både påhviler indehaveren og brugeren af tilladelsen.

Under behandlingen i folketinget fik lovforslaget tilslutning fra alle ordførere. Under udvalgsbehandlingen blev ordet „museumsbaner“ ændret til „veteranbaner“.

Lovforslaget vedtoges enstemmigt ved 3. behandling med 125 stemmer.

181. Lov om ændring af lov om folkepension. (Om forhøjelse af grundbeløb og om ydelse af børnetillæg m. v.). (Socialminister *Nathalie Lind*). [A. sp. 199. C. sp. 155].

Skriftlig fremsættelse ²/₁₀ (F. sp. 83). 1. beh. ¹¹/₁₀ (F. sp. 503). Partiernes ordførere: Niels Mørk, Clara Munck, Evan Jensen, Valbak, Chr. Madsen og Kjær Rasmussen). Henvist til udvalg på 17 medlemmer (Clara Munck, Lis Møller, Vestergaard Poulsen, Ulla Worm [næstformand], Evan Jensen, P. E. Eriksen [formand], Eva Ree, Valbak, Grethe Philip, Lindegaard Rasmussen, Niels Mørk, Albertsen, Lene Christensen, Erling Dinesen, Evald Kristensen, Th. Mikkelsen og Chr. Madsen) Betænkning (B. sp. 313) afgivet ²¹/₁₁. 2. beh. ³/₁₂ (F. sp. 2079). 3. beh. ⁶/₁₂ (F. sp. 2188). *Loven stadfæstet 11. december 1968* (Lovt. nr. 400).

Lovforslaget fremsattes og behandledes sammen med *forslag til lov om ændring af lov om invalidepension m. v. (Forhøjelse af ydelser)*, *forslag til lov om ændring af lov om pension og hjælp til enker m. fl. (Forhøjelse af grundbeløb)* samt *forslag til lov om ændring af lov om omsorg for invalidepensionister og folkepensionister. (Forhøjelse af beløb til personlige fornødenheder)*.

Ved loven er gennemført en forhøjelse af grundbeløbet, d. v. s. en forhøjelse af den *indtægtsbestemte folkepension*, ligesom de særlige begrænsninger i adgangen til *børnetillæg* til pensionister med børn mellem 15 og 18 år er ophævet. Endelig er der indført hjemmel til fortsat udbetaling af børnetillæg efter pensionens bortfald som følge af pensionistens optagelse i alderdomshjem, plejehjem eller under særforborg. Alle de nævnte ændringer er gennemført med *ikrafttræden den 1. april 1969*.

Forhøjelsen af grundbeløbet er en følge af lov nr. 79 af 20. marts 1968, hvorved der for tidsrummet 1. april 1968-31. marts 1969 blev ydet et midlertidigt tillæg til den indtægtsbestemte folkepension, invalidepensionen og enkepensionen, ligesom der blev fastsat et midlertidigt beløb til personlige fornødenheder til pensionister med ophold på alderdomshjem og plejehjem. Det udtaltes nemlig i bemærkningerne til lovforslaget, at der i folketingsåret 1968-69 ville blive stillet forslag

om, at *det midlertidige tillæg og det særlige lomme pengebeløb* indregnes i henholdsvis pensionens grundbeløb og satsen for lomme pengebeløbet for tiden efter 1. april 1969.

Folkepensionens *grundbeløb* er herefter forhøjet således:

	Ægtepar når begge er berettigede kr. årlig	Andre kr. årlig
Grundbeløb ved forhøjelsernes fastlæggelse (pristal 127).....	10.608	7.044
Midlertidigt tillæg.....	192	132
Tilsammen...	10.800	7.176
Hertil svarer ved reguleringspristal 100 (d. v. s. de beløb, der skal indføres i loven)	8.508	5.652
Forhøjede grundbeløb ved reguleringspristal- let for juli 1968 (130).....	11.064	7.344

Endvidere er det i folkepensionslovens § 16, stk. 1, 2. punktum, omhandlede grundbeløb for ægtepar, når den ene oppebærer indtægtsbestemt folkepension og den anden invalidepension med laveste pensionsstørrelse, forhøjet fra 6.936 kr. til 7.056 kr.

Lovforslaget fandt tilslutning hos alle ordførerne ved 1. behandling, idet *Chr. Madsen* (SF) og *Kjær Rasmussen* (VS) havde visse kritiske bemærkninger om ydelsesniveauet i almindelighed. *Valbak* (RV) ytrede tvivl om, hvorvidt man også fremover ville kunne fastholde det i lovgivningen fastsatte bestemte forhold mellem folkepensionens grundbeløb og ydelserne efter invalidepensionsloven.

Udvalgets betænkning indeholdt ændringsforslag vedrørende ophevelsen af begrænsningen i adgangen til børnetillæg, jfr. ovenfor. Denne ændring må ses i sammenhæng med de ved lov om ændring i lov om offentlig forsorg gennemførte nye bestemmelser om ophevelse pr. 1. april 1969 af indtægtsgrænsen for børnebidrag. Der henvises herom til side 512.

Lovforslaget blev enstemmigt vedtaget ved 3. behandling.

182. Lov om ændring af lov om invalidepension m. v. (Om forhøjelse af ydelser og om ydelse af børnetillæg). (Socialminister *Nathalie Lind*). [A. sp. 209. C. sp. 157].

Skriftlig fremsættelse ²/₁₀ (F. sp. 83). 1. beh. ¹¹/₁₀ (F. sp.

503). Partiernes ordførere: Niels Mørk, Clara Munck, Evan Jensen, Valbak, Chr. Madsen og Kjær Rasmussen). Henvist til samme udvalg som forslag til lov om ændring af lov om folkepension (om forhøjelse af grundbeløb og om ydelse af børnetillæg m. v.), se nærmest foregående sag. Betænkning (B. sp. 313) afgivet $^{21}/_{11}$. 2. beh. $^3/_{12}$ (F. sp. 2079). 3. beh. $^6/_{12}$ (F. sp. 2189). *Loven stadfæstet 11. december 1968.* (Lovt. nr. 401).

Lovforslaget fremsattes og behandledes sammen med *for-slag til lov om ændring af lov om folkepension. (Forhøjelse af grundbeløb m. v.), forslag til lov om ændring af lov om pension og hjælp til enker m. fl. (Forhøjelse af grundbeløb) samt forslag til lov om ændring af lov om omsorg for invalidepensionister og folkepensionister. (Forhøjelse af beløb til personlige fornødheder).*

Ved loven er gennemført en forhøjelse af invalidepensionens grundbeløb, invaliditetsbeløbet, erhvervsudygtighedsbeløbet, bistands- og plejetillæggene samt invaliditetsydelsen. De nævnte ydelser m. v. er i henhold til lovgivningen fastsat i et bestemt forhold til folkepensionens grundbeløb, og forhøjelserne må derfor ses som en konsekvens af forhøjelsen af det nævnte grundbeløb, hvorom der henvises til det ovenfor på side 491 anførte. Ved loven er endvidere gennemført ændringer af reglerne om pensionisternes adgang til at få børnetilskud udbetalt svarende til de på nævnte sted refererede.

For så vidt angår baggrunden for lovforslaget i øvrigt samt dets behandling henvises ligeledes til det om forhøjelsen af folkepensionens grundbeløb anførte.

Lovforslaget blev enstemmigt vedtaget ved 3. behandling.

183. Lov om ændring af lov om pension og hjælp til enker m. fl. (Om forhøjelse af grundbeløb og om ydelse af børnetillæg). (Socialminister *Nathalie Lind*). [A. sp. 205. C. sp. 159].

Skriftlig fremsættelse $^2/_{10}$ (F. sp. 83). 1. beh. $^{11}/_{10}$ (F. sp. 503). Partiernes ordførere: Niels Mørk, Clara Munck, Evan Jensen, Valbak, Chr. Madsen og Kjær Rasmussen. Henvist til

samme udvalg som forslag til lov om ændring af lov om folkepension (om forhøjelse af grundbeløbet og om ydelse af børnetillæg m. v.), se side 491. Betænkning (B. sp. 313) afgivet $^{21}/_{11}$. 2. beh. $^3/_{12}$ (F. sp. 2079). 3. beh. $^9/_{12}$ (F. sp. 2190). *Loven stadfæstet 11. december 1968.* (Lovt. nr. 402).

Lovforslaget fremsattes og behandledes sammen med *forslag til lov om ændring af lov om folkepension. (Forhøjelse af grundbeløb m. v.), forslag til lov om ændring af lov om invalidepension m. v. (Forhøjelse af ydelser), samt forslag til lov om ændring af lov om omsorg for invalidepensionister og folkepensionister. (Forhøjelse af beløb til personlige fornødenheder).*

Ved loven er gennemført en forhøjelse af grundbeløbet svarende til den forhøjelse af folkepensionens grundbeløb, som blev gennemført samtidig. Der er endvidere foretaget lignende ændringer af reglerne om pensionisternes adgang til at få børnetilskud udbetalt som de i folkepensionsloven gennemførte. Der henvises i det hele til det ovenfor på side 491 anførte.

Lovforslaget blev enstemmigt vedtaget ved 3. behandling.

184. Lov om ændring af lov om omsorg for invalidepensionister og folkepensionister. (Forhøjelse af beløb til personlige fornødenheder). (Socialminister *Nathalie Lind*).

[A. sp. 189. C. sp. 161].

Skriftlig fremsættelse $^2/_{10}$ (F. sp. 83). 1. beh. $^{11}/_{10}$ (F. sp. 503). Partiernes ordførere: Niels Mørk, Clara Munck, Evan Jensen, Valbak, Chr. Madsen og Kjær Rasmussen. Henvist til samme udvalg som forslag til lov om ændring af lov om folkepension (om forhøjelse af grundbeløb og om ydelse af børnetillæg m. v.), se side 491. Betænkning (B. sp. 313) afgivet $^{21}/_{11}$. 2. beh. $^3/_{12}$ (F. sp. 2080). 3. beh. $^3/_{12}$ (F. sp. 2190). *Loven stadfæstet 11. december 1968.* (Lovt. nr. 403).

Lovforslaget fremsattes og behandledes sammen med *forslag til lov om ændring af lov om folkepension. (Forhøjelse af grundbeløb m. v.), forslag til lov om ændring af lov om invalide-*

pension m. v. (Forhøjelse af ydelser) samt forslag til lov om ændring af lov om pension og hjælp til enker m. fl. (Forhøjelse af grundbeløb).

Ved loven er gennemført en forhøjelse af beløbet til personlige fornødenheder i overensstemmelse med forhøjelsen af folkepensionens grundbeløb. Der henvises i det hele til det ovenfor på side 491 anførte.

Lovforslaget blev enstemmigt vedtaget ved 3. behandling.

185. Lov om ændring af lov om offentlig forsorg. (Ændring af reglerne om refusion samt ændringer som følge af den nye kommunale styrelseslovgivning). (Socialminister *Nathalie Lind*). [A. sp. 3681. C. sp. 859].

Skriftlig fremsættelse ²⁹/₁ (F. sp. 3390). 1. beh. ¹⁸/₂ (F. sp. 4062). Partiernes ordførere: Ove Hansen, Poul Schlüter, A. Chr. Andersen, Niels Helveg Petersen, Krog Hansen og Sigsgaard. Henvist til samme udvalg som forslag til lov om generelle tilskud til kommunerne, se side 321. Betænkning (B. sp. 2241) afgivet ²³/₅. 2. beh. ²⁸/₅ (F. sp. 7094). Henvist til fornyet udvalgsbehandling. Tillægsbetænkning (B. sp. 2331) afgivet ²⁸/₅. 3. beh. ³⁰/₅ (F. sp. 7335). *Loven stadfæstet 4. juni 1969.* (Lovt. nr. 242).

Ved loven foretages ændringer i lov om offentlig forsorg, jfr. lovekendtgørelse nr. 232 af 26. maj 1965 med senere ændringer, således at *staten refunderer 75 pct.* af de udgifter, som kommunerne afholder til såvel almindelig som udvidet offentlig hjælp, samt ligeledes 75 pct. af samtlige udgifter ved opretholdelse og drift af forsorgshjem.

Med hensyn til almindelig hjælp efter forsorgsloven har der hidtil været ydet refusion fra staten med ³/₁₀, medens ⁴/₁₀ har været genstand for mellemkommunal refusion. For så vidt angår udvidet hjælp efter forsorgsloven (hjælp til værnepligtige, tuberkulosepatienter m. v.) har der hidtil været ydet refusion fra staten med ⁸/₁₀, medens ingen del af udgiften har været genstand for mellemkommunal refusion. Udgifter ved opret-

holdelse og drift af forsorghjem er hidtil i hovedsagen båret af kommunerne over det mellemkommunale refusionsforbund.

Endvidere indeholder loven visse ændringer, der er en *følge af den nye kommunale styrelsesordning*. Det er særlig den omstændighed, at der ikke længere opretholdes en sondring mellem sognekommuner og købstadkommuner, og at alle kommuner nu på ensartet måde skal indgå i det amtskommunale fællesskab, som har nødvendiggjort disse ændringer. Eksempelvis kan nævnes, at visse opgaver og beføjelser med hensyn til forsorghjem, som hidtil har ligget hos købstæderne, nu også for så vidt angår disse overføres til amtsrådet.

Loven træder i kraft den 1. april 1970 og får virkning for udgifter, der vedrører tiden efter den 31. marts 1970. Socialministeren fastsætter efter forhandling med indenrigsministeren, i hvilket omfang de hidtil gældende refusionsregler skal komme til anvendelse på udgifter, der er afholdt inden lovens ikrafttræden.

Loven står i forbindelse med *den almindelige omlægning af byrdefordelingen* mellem staten og kommunerne, der gennemføres fra og med finansåret 1970-71, og lovforslaget blev i folketinget fremsat sammen med 8 andre forslag fra socialministeriet (jfr. de nærmest følgende sager).

Et led i omlægningen er bortfaldet af det mellemkommunale refusionsforbund, og for de sociale udgifters vedkommende betyder det, at den del af udgifterne, som hidtil har været genstand for mellemkommunal refusion, fremtidig skal refunderes af staten.

I de beregninger, der ligger til grund for den samlede refusionsomlægning, er det anslået, at statens udgifter over de sociale regnskaber for 1970-71 — bortset fra udgifter efter de under arbejdsministeriet hørende love — som følge af denne del af omlægningen vil vokse som følger:

	Mill. kr.
Folkepension	720
Invalidepension	119
Enkepension	27
Fribefordring efter sygeforsikringsloven	25
Barseldagpenge	60
Hjemmesygepleje	7
Børneværn	37
Børne- og ungdomsforsorg	20
Almindelig offentlig hjælp	45

	Mill. kr.
Forsorgshjem	10
Andre	10
	<hr/>
I alt	1.080

Lovene inden for det sociale område medfører endvidere som følge af de foreslåede nedsættelser og forhøjelser af de refusionsprocenter, der ellers ville blive resultatet efter overførelsen til staten af det mellemkommunale refusionsforbunds andel, følgende ændringer i statens skønnede udgifter for 1970-71:

	Mill. kr.
Personlige tillæg til pensionister	÷ 24
Hjemmehjælp og husmoderafløsning	÷ 43
Fribefordring efter sygeforsikringsloven	÷ 5
Udvidet offentlig hjælp	÷ 3
Almindelig offentlig hjælp	+ 7
Forsorgshjem	÷ 5
Alderdøms hjem og plejehjem	÷ 18
	<hr/>
I alt	÷ 91

De samlede merudgifter for staten for 1970-71 ved de omhandlede omlægninger er således anslået at ville andrage 989 mill. kr.

Lovforslaget blev ved 1. behandling, og i det udvalg hvortil det henvistes, behandlet sammen med yderligere en lang række lovforslag, som blev fremsat af regeringen som *led i byrdefordelingsreformen*. Der henvises herom nærmere til omtalen under lov om generelle tilskud til kommunerne, side 321.

Lovforslaget blev ved 3. behandling vedtaget med 88 stemmer mod 47 (S, VS og SA); 1 medlem (Færøerne) tilkendegav, at han hverken stemte for eller imod.

186. Lov om ændring af lov om folkepension. (Ændrede refusionsregler). (Socialminister *Nathalie Lind*). [A. sp. 3659. C. sp. 857].

Skriftlig fremsættelse ²⁹/₁ (F. sp. 3390). 1. beh. ¹⁸/₂ (F. sp. 4062). Partiernes ordførere: Ove Hansen, Poul Schlüter, A. Chr. Andersen, Niels Helveg Petersen, Krog Hansen og Sigsgaard. Henvist til samme udvalg som forslag til lov om generelle tilskud til kommunerne, se side 321. Betænkning (B. sp. 2241) afgivet ²³/₅. 2. beh. ²⁸/₅ (F. sp. 7094). Henvist til fornyet udvalgsbehandling. Tillægsbetænkning (B. sp. 2331)

afgivet $28/5$. 3. beh. $30/5$ (F. sp. 7335). *Loven stadfæstet 4. juni 1969.* (Lovt. nr. 238).

Ved loven foretages ændringer i lov nr. 218 af 4. juni 1965 om folkepension med senere ændringer, således at *udgifterne til folkepension refunderes kommunerne fuldt ud af staten.* Udgifterne til *personlige tillæg* refunderes *dog kun med 75 pct.* Der har hidtil efter loven været ydet statsrefusion med 82 pct. og mellemkommunal refusion med 18 pct.

Loven træder i kraft den 1. april 1970 og har virkning for udgifter, der vedrører tiden efter den 31. marts 1970.

Socialministeren fastsætter efter forhandling med indenrigsministeren, i hvilket omfang de hidtil gældende refusionsregler skal komme til anvendelse på udgifter, der er afholdt inden lovens ikrafttræden.

Loven står i forbindelse med *den almindelige omlægning af byrdefordelingen* mellem staten og kommunerne, og lovforslaget blev i folketinget fremsat sammen med 8 andre forslag fra socialministeriet, jfr. nærmest foregående sag.

Lovforslaget blev ved 1. behandling, og i det udvalg hvortil det henvistes, behandlet sammen med yderligere en lang række lovforslag, som blev fremsat af regeringen, som led i byrdefordelingsreformen. Der henvises herom nærmere til omtalen under lov om generelle tilskud til kommunerne, side 321.

Lovforslaget blev ved 3. behandling vedtaget med 88 stemmer mod 47 (S, VS og SA); 1 medlem (Færøerne) tilkendegav, at han hverken stemte for eller imod.

187. Lov om ændring af lov om invalidepension m. v. (Ændrede refusionsregler). (Socialminister *Nathalie Lind*). [A. sp. 3669. C. sp. 863].

Skriftlig fremsættelse $29/1$ (F. sp. 3390). 1. beh. $18/2$ (F. sp. 4062). Partiernes ordførere: Ove Hansen, Poul Schlüter, A. Chr. Andersen, Niels Helveg Petersen, Krog Hansen og Sigsgaard. Henvist til samme udvalg som forslag til lov om generelle tilskud til kommunerne, se side 321. Betænkning (B. sp. 2241) afgivet $23/5$. 2. beh. $28/5$ (F. sp. 7095). Henvist til fornyet udvalgsbehandling. Tillægsbetænkning (B. sp. 2331)

afgivet $\frac{28}{5}$. 3. beh. $\frac{30}{5}$ (F. sp. 7336). *Loven stadfæstet 4. juni 1969.* (Lovt. nr. 239).

Ved loven foretages ændringer i lov nr. 219 af 4. juni 1965 om invalidepension m. v. med senere ændringer, således at *udgifterne til invalidepension refunderes kommunerne fuldt ud af staten.* Udgifterne til *personlige tillæg* refunderes *dog kun med 75 pct.* Der har hidtil efter loven været ydet statsrefusion med $\frac{64}{70}$ og mellemkommunal refusion med $\frac{6}{70}$.

Loven træder i kraft den 1. april 1970, således at den får virkning for udgifter, der vedrører tiden efter den 31. marts 1970. Socialministeren fastsætter efter forhandling med indenrigsministeren, i hvilket omfang de hidtil gældende refusionsregler skal komme til anvendelse på udgifter, der er afholdt inden lovens ikrafttræden.

Loven står i forbindelse med *den almindelige omlægning af byrdefordelingen* mellem staten og kommunerne, og lovforslaget blev i folketinget fremsat sammen med 8 andre forslag fra socialministeriet, jfr. omtalen af lov om ændring af lov om offentlig forsorg på side 495.

Lovforslaget blev ved 1. behandling, og i det udvalg hvortil det henvistes, behandlet sammen med yderligere en lang række lovforslag, der blev fremsat af regeringen som led i byrdefordelingsreformen. Der henvises herom nærmere til omtalen under lov om generelle tilskud til kommunerne, side 321.

Lovforslaget vedtoges ved 3. behandling med 88 stemmer mod 47 (S, VS og SA); 1 medlem (Færøerne) tilkendegav, at han hverken stemte for eller imod.

188. Lov om ændring af lov om pension og hjælp til enker m. fl. (Ændrede refusionsregler). (Socialminister *Nathalie Lind*). [A. sp. 3711. C. sp. 865].

Skriftlig fremsættelse $\frac{29}{1}$ (F. sp. 3390). 1. beh. $\frac{18}{2}$ (F. sp. 4062). Partiernes ordførere: Ove Hansen, Poul Schlüter, A. Chr. Andersen, Niels Helveg Petersen, Krog Hansen og Sigsgaard. Henvist til samme udvalg som forslag til lov om generelle tilskud til kommunerne, se side 321. Betænkning (B. sp. 2241) afgivet $\frac{23}{5}$. 2. beh. $\frac{28}{5}$ (F. sp. 7095). Henvist til

fornyset udvalgsbehandling. Tillæggsbetænkning (B. sp. 2331) afgivet $28/5$. 3. beh. $30/5$ (F. sp. 7336). *Loven stadfæstet 4. juni 1969.* (Lovt. nr. 240).

Ved loven foretages ændringer i lov om pension og hjælp til enker m. fl., jfr. lovbekendtgørelse nr. 268 af 26. august 1964 med senere ændringer, således at *udgifterne til pensioner* efter denne lov *refunderes kommunerne fuldt ud af staten.* Udgifterne til *personlige tillæg* refunderes *dog kun med 75 pct.*, og det samme gælder *overgangshjælp og anden hjælp til enker.* Der har hidtil efter loven været ydet statsrefusion med $4/5$ og mellemkommunal refusion med $1/5$. For så vidt angår overgangshjælp til enker har statsrefusionen andraget $8/10$ og kommunernes egen andel $2/10$; for så vidt angår anden hjælp til enker har statsrefusionen andraget $3/10$, den mellemkommunale refusion $4/10$ og kommunernes egen andel $3/10$.

Loven træder i kraft den 1. april 1970, således at den får virkning for udgifter, der vedrører tiden efter den 31. marts 1970. Socialministeren fastsætter efter forhandling med indenrigsministeren, i hvilket omfang de hidtil gældende refusionsregler skal komme til anvendelse på udgifter, der er afholdt inden lovens ikrafttræden.

Loven står i forbindelse med *den almindelige omlægning af byrdefordelingen* mellem staten og kommunerne, og lovforslaget blev i folketinget fremsat sammen med 8 andre forslag fra socialministeriet, jfr. omtalen af lov om ændring af lov om offentlig forsorg på side 495.

Lovforslaget blev ved 1. behandling, og i det udvalg hvortil det henvistes, behandlet sammen med yderligere en lang række lovforslag, der blev fremsat af regeringen som led i byrdefordelingsreformen. Der henvises herom nærmere til omtalen under lov om generelle tilskud til kommunerne, side 321.

Lovforslaget blev ved 3. behandling vedtaget med 88 stemmer mod 47 (S, VS og SA); 1 medlem (Færøerne) tilkendegav, at han hverken stemte for eller imod.

189. Lov om ændring af lov om omsorg for invalidepensionister og folkepensionister. (Ændring af reglerne om refusion samt ændringer som følge af den nye kommunale

styrelseslovgivning). (Socialminister *Nathalie Lind*). [A. sp. 3673. C. sp. 867].

Skriftlig fremsættelse ²⁹/₁ (F. sp. 3390). 1. beh. ¹⁸/₂ (F. sp. 4063). Partiernes ordførere: Ove Hansen, Poul Schlüter, A. Chr. Andersen, Niels Helveg Petersen, Krog Hansen og Sigsgaard. Henvist til samme udvalg som forslag til lov om generelle tilskud til kommunerne, se side 321. Betænkning (B. sp. 2241) afgivet ²³/₅. 2. beh. ²⁸/₅ (F. sp. 7095). Henvist til fornyet udvalgsbehandling. Tillægsbetænkning (B. sp. 2331) afgivet ²⁸/₅. 3. beh. ³⁰/₅ (F. sp. 7337). *Loven stadfæstet 4. juni 1969.* (Lovt. nr. 241).

Ved loven foretages nogle ændringer i lov nr. 229 af 6. juni 1968 om omsorg for invalidepensionister og folkepensionister, som ændret ved lov nr. 403 af 11. december 1968, således at *staten refunderer 75 pct.* af de af socialministeren godkendte udgifter ved pensionisters *ophold på kommunale alderdomshjem og plejehjem m. v.* Det *pensionsbeløb*, som ydes de på hjemmene optagne pensionister *til personlige fornødenheder*, skal dog refunderes *fuldt ud* af staten på samme måde som selve pensionen. Udgifterne ved drift af alderdomshjem har hidtil været refunderet efter nogle af socialministeren fastsatte takster.

Endvidere indeholder loven nogle ændringer, der er en følge af ændringerne i den kommunale styrelseslovgivning.

Loven træder i kraft den 1. april 1970 og har virkning for udgifter, der vedrører tiden efter den 31. marts 1970.

Loven står i forbindelse med *den almindelige omlægning af byrdefordelingen* mellem staten og kommunerne, og lovforslaget blev i folketinget fremsat sammen med 8 andre forslag fra socialministeriet, jfr. omtalen af lov om ændring af lov om offentlig forsorg på side 495.

Lovforslaget blev ved 1. behandling, og i det udvalg hvortil det henvises, behandlet sammen med yderligere en lang række lovforslag, der blev fremsat af regeringen som led i byrdefordelingsreformen. Der henvises herom nærmere til omtalen under lov om generelle tilskud til kommunerne, side 321.

Lovforslaget blev ved 3. behandling vedtaget med 88 stemmer mod 47 (S, VS og SA); 1 medlem (Færøerne) tilkendegav, at han hverken stemte for eller imod.

190. Lov om ændring af lov om den offentlige sygeforsikring. (Refusion af udgifter til fribefordring m. v.). (Socialminister *Nathalie Lind*). [A. sp. 3715. C. sp. 869].

Skriftlig fremsættelse ²⁹/₁, (F. sp. 3391). 1. beh. ¹⁸/₂ (F. sp. 4063). Partiernes ordførere: Ove Hansen, Poul Schlüter, A. Chr. Andersen, Niels Helveg Petersen, Krog Hansen og Sigsgaard. Henvist til samme udvalg som forslag til lov om generelle tilskud til kommunerne, se side 321. Betænkning (B. sp. 2241) afgivet ²³/₅. 2. beh. ²⁸/₅ (F. sp. 7095). Henvist til fornyet udvalgsbehandling. Tillægsbetænkning (B. sp. 2331) afgivet ²⁸/₅. 3. beh. ³⁰/₅ (F. sp. 7337). *Loven stadfæstet 4. juni 1969.* (Lovt. nr. 244).

Ved loven foretages ændring i lov om den offentlige sygeforsikring, jfr. lovbekendtgørelse nr. 403 af 23. oktober 1967, som ændret ved lov nr. 96 af 29. marts 1968, således at *statskassen refunderer kommunerne 50 pct. af udgifterne til fribefordring*. Kommunerne har hidtil afholdt ¹/₃ af disse udgifter, medens ²/₃ har været genstand for mellemkommunal refusion.

Endvidere indeholder loven en ændring af redaktionel karakter, der skyldes ændringerne i den kommunale styrelseslovgivning.

Loven træder i kraft den 1. april 1970 og får virkning for udgifter, der vedrører tiden efter den 31. marts 1970. Socialministeren fastsætter, efter forhandling med indenrigsministeren, i hvilket omfang de hidtil gældende refusionsregler skal komme til anvendelse på udgifter, der er afholdt inden lovens ikrafttræden.

Loven står i forbindelse med *den almindelige omlægning af byrdefordelingen* mellem staten og kommunerne, og lovforslaget blev i folketinget fremsat sammen med 8 andre forslag fra socialministeriet, jfr. omtalen af lov om ændring af lov om offentlig forsorg på side 495.

Lovforslaget blev ved 1. behandling, og i det udvalg hvortil det henvistes, behandlet sammen med yderligere en lang række lovforslag, der blev fremsat af regeringen som led i byrdefordelingsreformen. Der henvises herom nærmere til omtalen under lov om generelle tilskud til kommunerne, side 321.

Lovforslaget vedtoges ved 3. behandling med 88 stemmer mod 47 (S, VS og SA); 1 medlem (Færøerne) tilkendegav, at han hverken stemte for eller imod.

191. Lov om ændring af lov om revalidering. (Ændring af reglerne om refusion). (Socialminister *Nathalie Lind*). [A. sp. 3721. C. sp. 871].

Skriftlig fremsættelse ²⁹/₁ (F. sp. 3391). 1. beh. ¹⁸/₂ (F. sp. 4063). Partiernes ordførere: Ove Hansen, Poul Schlüter, A. Chr. Andersen, Niels Helveg Petersen, Krog Hansen og Sigsgaard. Henvist til samme udvalg som forslag til lov om generelle tilskud til kommunerne, se side 321. Betænkning (B. sp. 2241) afgivet ²³/₅. 2. beh. ²⁸/₅ (F. sp. 7095). Henvist til fornyet udvalgsbehandling. Tillægsbetænkning (B. sp. 2331) afgivet ²⁸/₅. 3. beh. ³⁰/₅ (F. sp. 7338). *Loven stadfæstet 4. juni 1969.* (Lovt. nr. 243).

Ved loven foretages ændring i lov nr. 170 af 29. april 1960 om revalidering med senere ændringer, således at *staten refunderer 75 pct.* imod hidtil 80 pct. *af udgifterne til uddannelse m. v.* uden for institution af „socialt erhvervshæmmede“ (§ 6, stk. 2), til etableringshjælp til „socialt erhvervshæmmede“ (§ 8, stk. 4) samt transbestemt underholdshjælp til personer under revalidering (§ 7).

Loven træder i kraft den 1. april 1970 således, at den får virkning for udgifter, der vedrører tiden efter 31. marts 1970. Socialministeren fastsætter efter forhandling med indenrigsministeren i hvilket omfang den hidtil gældende refusionsordning skal komme til anvendelse på udgifter, der er afholdt inden lovens ikrafttræden.

Loven står i forbindelse med *den almindelige omlægning af byrdefordelingen* mellem staten og kommunerne, og lovforslaget blev i folketinget fremsat sammen med 8 andre forslag fra socialministeriet, jfr. omtalen af lov om ændring af lov om offentlig forsorg på side 495.

Lovforslaget blev ved 1. behandling, og i det udvalg hvortil det henvistes, behandlet sammen med yderligere en lang række lovforslag, der blev fremsat af regeringen som led i byrdefordelingsreformen. Der henvises herom nærmere til omtalen under lov om generelle tilskud til kommunerne side 321.

Lovforslaget vedtoges ved 3. behandling med 88 stemmer mod 47 (S, VS og SA); 1 medlem (Færøerne) tilkendegav, at han hverken stemte for eller imod.

192. Lov om ændring af lov om børne- og ungdomsforsorg. (Ændrede refusionsregler). (Socialminister *Nathalie Lind*). [A. sp. 3725. C. sp. 873].

Skriftlig fremsættelse $29/1$ (F. sp. 3391). 1. beh. $18/2$ (F. sp. 4063). Partiernes ordførere: Ove Hansen, Poul Schlüter, A. Chr. Andersen, Niels Helveg Petersen, Krog Hansen og Sigsgaard. Henvist til samme udvalg som forslag til lov om generelle tilskud til kommunerne, se side 321. Betænkning (B. sp. 2241) afgivet $23/5$. 2. beh. $28/5$ (F. sp. 7095). Henvist til fornyet udvalgsbehandling. Tillægsbetænkning (B. sp. 2331) afgivet $28/5$. 3. beh. $30/5$ (F. sp. 7338). *Loven stadfæstet 4. juni 1969.* (Lovt. nr. 245).

Ved loven foretages ændringer i lov nr. 193 af 4. juni 1964 om børne- og ungdomsforsorg, således at *staten refunderer kommunerne 70 pct.* af de udgifter, der afholdes i forbindelse med ydelse af hjælp i henhold til denne lov (børneværnsudgifter). Der har hidtil efter loven været ydet statsrefusion med 30 pct., medens 40 pct. har været genstand for mellemkommunal refusion.

Endvidere afholder *staten* nu *samtlige* de tidligere i § 108 omhandlede *udgifter til institutionsforsorg* m. v. og til *rådgivningscentre*, som hidtil har været genstand for mellemkommunal refusion med henholdsvis 60 pct. og 40 pct.

Loven træder i kraft den 1. april 1970, således at den får virkning for udgifter, der vedrører tiden efter den 31. marts 1970. Socialministeren fastsætter efter forhandling med indenrigsministeren, i hvilket omfang de hidtil gældende refusionsregler skal komme til anvendelse på udgifter, der er afholdt inden lovens ikrafttræden.

Loven står i forbindelse med *den almindelige omlægning af byrdefordelingen* mellem staten og kommunerne, og lovforslaget blev i folketinget fremsat sammen med 8 andre forslag fra socialministeriet, jfr. omtalen af lov om ændring af lov om offentlig forsorg på side 495.

Lovforslaget blev ved 1. behandling, og i det udvalg hvortil det henvistes, behandlet sammen med yderligere en lang række lovforslag, der blev fremsat af regeringen som led i byrdefordelings-

reformen. Der henvises herom nærmere til omtalen under lov om generelle tilskud til kommunerne, side 321.

Lovforslaget vedtoges ved 3. behandling med 88 stemmer mod 48 (S, VS og SA); 1 medlem (Færøerne) tilkendegav, at han hverken stemte for eller imod.

193. Lov om ændring af lov om husmoderafløsning og hjemmehjælp. (Ændret refusionsregel). (Socialminister *Nathalie Lind*). [A. sp. 3729. C. sp. 875].

Skriftlig fremsættelse ²⁹/₁ (F. sp. 3391). 1. beh. ¹⁸/₂ (F. sp. 4063). Partiernes ordførere: Ove Hansen, Poul Schlüter, A. Chr. Andersen, Niels Helveg Petersen, Krog Hansen og Sigsgaard. Henvist til samme udvalg som forslag til lov om generelle tilskud til kommunerne, se side 321. Betænkning (B. sp. 2241) afgivet ²³/₅. 2. beh. ²⁸/₅ (F. sp. 7096). Henvist til fornyet udvalgsbehandling. Tillægsbetænkning (B. sp. 2331) afgivet ²⁸/₅. 3. beh. ³⁰/₅ (F. sp. 7339). *Loven stadfæstet 4. juni 1969.* (Lovt. nr. 246).

Ved loven foretages en ændring i lov nr. 230 af 6. juni 1968 om husmoderafløsning og hjemmehjælp, således at *staten refunderer kommunerne 50 pct.* — mod tidligere 80 pct. — af deres udgifter til lønninger til husmoderafløsere, hjemme-hjælpere og tilsynsførende ved disse ordninger.

Loven træder i kraft den 1. april 1970 og får virkning for udgifter, der vedrører tiden efter den 31. marts 1970.

Loven står i forbindelse med den almindelige omlægning af byrdefordelingen mellem staten og kommunerne, og lovforslaget blev i folketinget fremsat sammen med 8 andre forslag fra socialministeriet, jfr. omtalen af lov om ændring af lov om offentlig forsorg på side 495.

Lovforslaget blev ved 1. behandling, og i det udvalg hvortil det henvistes, behandlet sammen med yderligere en lang række lovforslag, der blev fremsat af regeringen som led i byrdefordelingsreformen. Der henvises herom nærmere til omtalen under lov om generelle tilskud til kommunerne, side 321.

Lovforslaget vedtoges ved 3. behandling med 88 stemmer mod 48 (S, VS og SA); 1 medlem (Færøerne) tilkendegav, at han hverken stemte for eller imod.

194. Lov om ændring af lov om folkepension. (Forhøjelse af pensionstillæg og ændring af fradragregler m. v.). (Socialminister *Nathalie Lind*). [A. sp. 4289. C. sp. 1395].

Skriftlig fremsættelse $^{13}/_3$ (F. sp. 4653). 1. beh. $^{16}/_4$ (F. sp. 5681). Partiernes ordførere: Bundvad, Clara Munck, Evan Jensen, Valbak, Ove Munch og Kjær Rasmussen. Henvist til udvalg på 17 medlemmer (Clara Munck, Asger Jensen, Lis Møller, Ulla Worm, Evan Jensen, P. E. Eriksen [formand], Eva Ree, Valbak, Erik Hansen (Ålborg amt), Grethe Philip [næstformand], Bundvad, Albertsen, Erling Dinesen, Egon Jensen, Th. Mikkelsen, Niels Mørk og Ove Munch). Betænkning (B. sp. 2855) afgivet $^3/_6$. 2. beh. $^{10}/_6$ (F. sp. 7928). 3. beh. $^{12}/_6$ (F. sp. 8174). *Loven stadfæstet 18. juni 1969.* (Lovt. nr. 351).

Lovforslaget blev fremsat og behandlet sammen med *forslag til lov om ændring af lov om invalidepension m. v. (Forhøjelse af pensionstillæg m. v. og ændring af fradragregler)* og *forslag til lov om ændring af lov om pension og hjælp til enker m. fl. (Forhøjelse af pensionstillæg og ændring af fradragregler)*.

Til det ovennævnte udvalg blev endvidere henvist *forslag til lov om midlertidigt tillæg til folke-, invalide-, og enkepensionister samt om midlertidig forhøjelse af grænsen for hjælp til underhold*, hvorom der henvises til side 509. De fire således samlede lovforslag blev behandlet sammen ved 2. og 3. behandling.

De vigtigste ved loven gennemførte ændringer, som med enkelte undtagelser træder i kraft den 1. april 1970, er følgende:

1. *Pensionstillægget* forhøjes for at yde kompensation for visse ugunstige ændringer, som overgangen til kildeskat den 1. januar 1970 medfører for pensionisterne, hvorved bl. a. tænkes på ophævelsen af de særlige regler om nedslag i skatteansættelsen for folkepensionister m. fl., ydelse af persontilskud samt deres beskatningsmæssige placering som forsørgere.

2. *Fradragreglerne* ved pensionsberegningen er ændret, hvilket ligeledes bl. a. må ses på baggrund af overgangen til kildeskat.

a. Reglen om, at der ved opgørelsen af den indtægt, som lægges til grund ved pensionsberegningen (grundbeløbet), foretages fradrag i indtægten for skatter m. v. ophæves.

b. De *fradragfri beløb* forhøjes under hensyn til, at skatter

og forsikringsbidrag ikke længere kan fradrages ved indtægtsopgørelsen.

c. *Fradraget for indtægter* ud over de fradragsfri beløb fastsættes til 60 pct., d. v. s. samme procentsats, som gælder for pensionstillægget.

d. Herudover er foretaget ændringer og lempelser i de *specielle fradragsregler* for forskellige indtægtsarter for eksempel formueindtægter og pensionisternes egne arbejdsindtægter.

e. Fradragsreglerne ved beregningen af pensionens grundbeløb for arbejdsindtægter, der hidrører fra den ikke-pensionsberettigede ægtefælle, er ophævet. Nydannelsen tager sigte på såvel folkepensionister under 67 år som invalidepensionister, men får i første række betydning for ægtepar, hvor den ene ægtefælle er invalidepensionist. For så vidt angår pensionister over 67 år følger denne gunstige pensionsberegning allerede af de gennemførte regler om fuld folkepension fra 1. april 1970.

3. Endelig er foretaget visse andre ændringer i loven, blandt hvilke særlig fremhæves:

a) Indførelse af en bestemmelse, hvorefter der i *ægteskabstillægget* foretages et fradrag på 60 pct. af det beløb, hvormed pensionistens indtægt overstiger det beløb, ved hvilket pensionstillægget er bortfaldet. Fradragsregler har ikke tidligere været gældende på dette område, men deres indførelse må ses i sammenhæng med den ovenfor under e. omtalte ændring.

b) Indførelse af en bestemmelse, hvorefter *pensionstillægget* ikke udbetales til en pensionist, der i henhold til dispensation fra socialministeriet oppebærer pension i udlandet.

c) Bestemmelsen om *folkepensionsbidrag* ændres som følge af ikrafttrædelsen af kildeskatteloven.

4. Reglerne om *tjenestemænds* stilling med hensyn til folkepension er ændret som følge af de nye regler vedrørende samordning af statstjenestemandspension og pensioner efter den sociale lovgivning, der er vedtaget som et led i tjenestemandreformen.

Efter det samlede kompleks af lovregler på dette område vil der fremtidig blive indeholdt et fradrag af nærmere angiven størrelse i den udbetalte tjenestemandspension, når pensio-

nisten eller dennes ægtefælle har ret til at få udbetalt pension i henhold til de sociale pensionslove, således som disse herefter er ændret. Den hidtil gældende almindelige ordning (ret til folkepensionens mindstebeløb efter det fyldte 67. år m. v.) opretholdes dog for personer, som opnår pension i henhold til de før 1. juli 1969 gældende regler.

Lovforslagene fik almindelig tilslutning ved 1. behandling, om end *Bundvad* (S) ytrede en vis tvivl om kompensationens tilstrækkelighed, ligesom han var betænkelig ved forslaget om aftrapning af ægteskabstillægget.

Lovforslaget blev enstemmigt vedtaget ved 3. behandling.

195. Lov om ændring af lov om invalidepension m. v. (Forhøjelse af pensionstillæg m. v. og ændring af fradragsregler). (Socialminister *Nathalie Lind*). [A. sp. 4225. C. sp. 1401].

Skriftlig fremsættelse $^{13}/_3$ (F. sp. 4653). 1. beh. $^{16}/_4$ (F. sp. 5681). Partiernes ordførere: *Bundvad*, *Clara Munck*, *Evan Jensen*, *Valbak*, *Ove Munch* og *Kjær Rasmussen*. Henvist til samme udvalg som forslag til lov om ændring af folkepension. (Forhøjelse af pensionstillæg og ændring af fradragsregler m. v., se side 506). Betænkning (B. sp. 2855) afgivet $^{3}/_6$. 2. beh. $^{10}/_6$ (F. sp. 7928). 3. beh. $^{12}/_6$ (F. sp. 8175). *Loven stadfæstet 18. juni 1969.* (Lovt. nr. 352).

Ved loven er i samme relative omfang som for folkepensionisters vedkommende og med ikrafttræden til samme tidspunkt givet kompensation til invalidepensionister for bortfaldet af skattelempelser ved kildeskattens indførelse. Dette er i en vis udstrækning sket ved forhøjelse af erhvervsudygtighedsbeløbet. Der er endvidere gennemført en forenkling og lempelse af reglerne om fradrag i invalidepensionen på grund af indtægt.

Der henvises i det hele til det ovenfor anførte, hvorved bemærkes, at navnlig den under punkt 2, litra e, anførte ændring vedrørende betydningen af arbejdsindtægt, erhvervet af den ikke-pensionsberettigede ægtefælle, må tillægges stor betydning for invalidepensionisterne.

Lovforslaget blev fremsat og behandlet sammen med *forslag til lov om ændring af lov om folkepension. (Forhøjelse af pensionstillæg og ændring af fradragregler m. v.)* og *forslag til lov om ændring af lov om pension og hjælp til enker m. fl. (Forhøjelse af pensionstillæg og ændring af fradragregler)*.

Lovforslaget blev enstemmigt vedtaget i 3. behandling.

196. Lov om ændring af lov om pension og hjælp til enker m. fl. (Forhøjelse af pensionstillæg og ændring af fradragregler). (Socialminister *Nathalie Lind*). [A. sp. 4275. C. sp. 1405].

Skriftlig fremsættelse $\frac{13}{3}$ (F. sp. 4653). 1. beh. $\frac{16}{4}$ (F. sp. 5681). Partiernes ordførere: Bundvad, Clara Munck, Evan Jensen, Valbak, Ove Munch og Kjær Rasmussen. Henvist til samme udvalg som forslag til lov om ændring af lov om folkepension. (Om forhøjelse af pensionstillæg og ændring af fradragregler m. v.), se side 506. Betænkning (B. sp. 2855) afgivet $\frac{3}{6}$. 2. beh. $\frac{10}{6}$ (F. sp. 7928). 3. beh. $\frac{12}{6}$ (F. sp. 8175). *Loven stadfæstet 18. juni 1969.* (Lovt. nr. 353).

Ved loven er med ikrafttræden den 1. april 1970 givet *kompensation for bortfaldet af skattelempler* ved kildeskattens indførelse samt en forenkling og lempelse af reglerne om fradrag i enkepensionen på grund af indtægt. Der henvises til det ovenfor på side 506 f anførte.

Lovforslaget blev fremsat og behandlet sammen med *forslag til lov om ændring af lov om folkepension. (Forhøjelse af pensionstillæg og ændring af fradragregler m. v.)* og *forslag til lov om ændring af lov om invalidepension m. v. (Forhøjelse af pensionstillæg m. v. og ændring af fradragregler)*.

Lovforslaget blev enstemmigt vedtaget ved 3. behandling.

197. Lov om midlertidigt tillæg til folke-, invalide- og enkepensionister samt om midlertidig forhøjelse af grænsen for hjælp til underhold. (Socialminister *Nathalie Lind*). [A. sp. 5093. C. sp. 1417].

Skriftlig fremsættelse $30/4$ (F. sp. 6101). 1. beh. $13/5$ (F. sp. 6563). Partiernes ordførere: Bundvad, Clara Munck, Evan Jensen, Valbak og Kurt Brauer. Henvist til samme udvalg som forslag til lov om ændring af lov om folkepension. (Om forhøjelse af pensionstillæg og ændring af fradragsregler m. v.), se side 506. Betænkning (B. sp. 2855) afgivet $3/6$. 2. beh. $10/6$ (F. sp. 7929). 3. beh. $12/6$ (F. sp. 8175). *Loven stadfæstet 18. juni 1969.* (Lovt. nr. 289).

Ifølge lovens § 1 ydes til pensionen for tiden fra 1. april 1969 til 31. marts 1970 følgende *midlertidige, månedlige tillæg*:

	Pensionister, som er beret- tiget til helt grundbeløb kr.	Pensionister, som sr beret- tiget til halvt grundbeløb kr.
Til ægtepar, når begge ægtefæller opfylder betingelserne for at opnå samme grundbeløb	35	17
Til enlige og til ægtepar, når kun den ene ægtefælle opfylder betingelserne for at opnå pension	23	12

Til ægtepar ydes, når den ene ægtefælle opfylder betingelserne for at opnå helt grundbeløb, og den anden ægtefælle opfylder betingelserne for at opnå halvt grundbeløb, et midlertidigt tillæg på 29 kr. månedlig.

Endvidere ydes til pensionister med ophold på alderdomshjem og pelehjem et tillæg på 4 kr. månedlig til det beløb til *personlige fornødenheder*, som udbetales til pensionisterne, ligesom grænsen for almindelig, trangsbestemt underholdshjælp i samme relative forhold.

I bemærkningerne til lovforslaget anførtes bl. a. følgende:

„De foreslåede forhøjelser for pensionisterne svarer til 3,8 pct. af pensionens fulde grundbeløb, der pr. 1. april 1969 andrager 11.064 kr. for ægtepar, når begge ægtefæller oppebærer helt grundbeløb, og 7.344 kr. for enlige, der oppebærer helt grundbeløb.

Forslaget må som nævnt ses på baggrund af de for nylig vedtagne overenskomster på arbejdsmarkedet. De foreslåede forhøjelser til pensionisterne er baseret på et skøn over de forbedringer, som

lavtlønnede mandlige arbejdere har opnået i den ny overenskomstperiodes 1. år reduceret dels under hensyn til, at pensionisterne i den sidste overenskomstperiode fra 1967 til 1969 har modtaget større kompensation end de lavtlønnede arbejdere for stigningen i forbrugerpriserne, dels under hensyn til, at pensionister, der ikke har andre indtægter end pensionen, normalt ikke pålignes personlig indkomstskat.

Det er regeringens hensigt i folketingsåret 1969-70 at fremsætte forslag om, at det midlertidige tillæg og det særlige lomme pengebeløb indregnes i henholdsvis pensionens grundbeløb og satsen for lomme pengebeløbet for tiden efter 1. april 1970. Fra samme tidspunkt vil en række ydelser efter invalidepensionsloven, nemlig invaliditetsbeløbet, erhvervsudygtighedsbeløbet, invaliditetsydelsen, bistandstillægget og plejetillægget, blive foreslået forhøjet tilsvarende.

Det er hensigten samtidig at gennemføre en yderligere forhøjelse af pensionerne med 1,6 pct. af de forannævnte beløb på 11.064 kr. for ægtepar og 7.344 kr. for enlige, svarende til de skønnede forbedringer, som lavtlønnede mandlige arbejdere vil opnå i overenskomstperiodens 2. år. Der er herved set bort fra den forbedring af timelønnen, der ifølge overenskomsterne på arbejdsmarkedet finder sted i løbet af overenskomstperiodens 2. år som følge af den aftalte arbejdstidsnedsættelse.“

Ved lovforslagets 1. behandling udtrykte *Bundvad* (S) tvivl om, hvorvidt tillægget var tilstrækkeligt stort, medens *Clara Munck* (KF) og *Evan Jensen* (V) gav tilslutning til ministerens forslag. *Valbak* (RV) understregede, at man ikke på indeværende tidspunkt kunne afgøre, hvorvidt tillæggene var høje nok til at sikre pensionisterne dækning for en eventuel lønglidning på det private arbejdsmarked, medens *Kurt Brauer* (SF) og *Hanne Reintoft* (u. p.) udtrykte almindelig skepsis med hensyn til de foreslåede tillægs tilstrækkelighed.

I den af udvalget afgivne betænkning stillede *et mindretal* (socialdemokratiets medlemmer af udvalget), tiltrådt af *et andet mindretal* (socialistisk folkepartis medlem af udvalget), ændringsforslag, hvorefter det midlertidige tillæg forhøjedes noget. Ved 2. behandling af lovforslaget motiverede *Bundvad* (S) forhøjelsen ved en henvisning til, at de begrænsninger i forhold til et udgangspunkt for udregningen af tillæggene, hvorom der i øvrigt kunne være enighed, måtte anses for ubegrundede. Disse begrænsninger vedrørte bl. a. det persontilskud, som allerede var givet pensionisterne i anledning af forhøjelsen af momsen.

Ved 3. behandling vedtoges lovforslaget enstemmigt.

198. Lov om ændring af lov om offentlig forsorg. (Ophævelse af regler om administrativ frihedsberøvelse, ophævelse af indtægtsgrænser for adgang til børnebidrag, udvidet adgang til hjælp til forsørgelse af børn i hjemmet og udvidet hjælp til enlige forsørgere). (Socialminister *Nathalie Lind*). [A. sp. 1601. C. sp. 305].

Skriftlig fremsættelse ¹³/₁₁ (F. sp. 1574). 1. beh. ²⁰/₁₁ (F. sp. 1754). Partiernes ordførere: Niels Mørk, Lis Møller, Eva Ree, Valbak og Kurt Brauer. Henvist til udvalg på 17 medlemmer (Lis Møller Clara Munck, Vestergaard Poulsen, Ulla Worm, Eva Ree, P. E. Eriksen [formand], Evan Jensen, Valbak, Erik Hansen (Ålborg amt), Grethe Philip [næstformand], Niels Mørk, Albertsen, Evald Kristensen, A. W. Larsen, Waldemar Laursen, Th. Mikkelsen og Kurt Brauer). Betænkning (B. sp. 907) afgivet ¹⁴/₃. 2. beh. ¹⁸/₃ (F. sp. 4818). Henvist til fornyet udvalgsbehandling. Tillægsbetænkning (B. sp. 917) afgivet ¹⁸/₃. 3. beh. ²¹/₃ (F. sp. 5026). *Loven stadfæstet 29. marts 1969.* (Lovt. nr. 101).

Ved loven er med ikrafttræden den 1. april 1969 gennemført følgende vigtigere ændringer:

Indtægtsgrænsen for enlige forsørgere til at oppebære børnebidrag i henhold til forsorgsloven er ophævet.

Reglerne om administrativ frihedsberøvelse for personer, der forsømmer deres forsørgerpligter, er ophævet.

Den hjælp, der kan ydes til personer, som forsørger et handicappet barn i hjemmet, og som har særlige merudgifter ved forsørgelsen, ydes fremtidig uden hensyn til trang.

Forældrenes forsørgelsespligt i henhold til forsorgsloven bortfalder efter de ændrede regler i alle tilfælde, når et barn under 18 år får forsørgelsespligt over for en ægtefælle, ligesom forsørgelsespligten over for en datter bortfalder, når hun selv skal have et barn, som hun vil få forsørgelsespligt overfor. Ved disse udvidede bortfaldsregler gives der mulighed for, at hjælp efter forsorgsloven ydes til gifte under 18 år og unge kvinder, der venter et barn, på grundlag af en vurdering af deres egen økonomiske stilling. Deres forhold har efter den gældende lovgivning måttet bedømmes efter forældrenes økono-

miske forhold, hvilket ofte har hindret, at der har kunnet ydes hjælp. Ændringen træder først i kraft samtidig med børnetilskudsloven.

Endelig er reglerne for ydelse af konkret begrundet hjælp til enlige forsørgere blevet udbygget med ikrafttræden samtidig med børnetilskudsloven.

Lovforslaget fik tilslutning af alle ordførerne ved 1. behandling og blev ved 3. behandling enstemmigt vedtaget.

199. Lov om ændring af lov om den offentlige sygesikring. (Sygedagpenge). (Socialminister *Nathalie Lind*). [A. sp. 4595. C. sp. 977].

Skriftlig fremsættelse $\frac{9}{4}$ (F. sp. 5446). 1. beh. $\frac{23}{4}$ (F. sp. 5934). Partiernes ordførere: Helge Nielsen, Simonsen, P. E. Eriksen, Valbak, Ove Munch og Kjær Rasmussen. Henvist til udvalg på 17 medlemmer (Simonsen, Mads Eg Damgaard, Clara Munck, Adam Møller, P. E. Eriksen, Jens Frandsen [formand], Evan, Jensen, Valbak, Grethe Philip [næstformand], Erik Hansen (Ålborg amt), Helge Nielsen, Bundvad, Erling Dinesen, Anker Jørgensen, Waldemar Laursen, Niels Mørk og Ove Munch). Betænkning (B. sp. 2789) afgivet $\frac{29}{5}$. 2. beh. $\frac{3}{6}$ (F. sp. 7434). 3. beh. $\frac{6}{6}$ (F. sp. 7754). *Loven stadfæstet 18. juni 1969.* (Lovt. nr. 350).

Ved loven er gennemført følgende ændringer med virkning fra 1. oktober 1969 for så vidt angår dagpenge til lønarbejdere. *Dagpengesatsen for forsørgere* er forhøjet til 67 kr. 50 øre, svarende til det pr. 1. april 1969 gældende maksimum for dagpenge under arbejdsløshed. Sætserne for *dagpenge til ikke-forsørgere* er forhøjet i samme forhold som for forsørgere til henholdsvis 54 kr. for ikke-forsørgere over 18 år og 27 kr. til ikke-forsørgere under 18 år. Det særlige tillæg til *lønarbejderdagpenge* på 1 kr., når sygdommen varer ud over 3 uger, der blev gennemført som kompensation for merværdiafgiftsforhøjelsen, er ophævet. Samtidig er *arbejdernes og arbejdsgivernes bidrag* til dagpengefonden forhøjet til henholdsvis 5,5 øre og 11 øre pr. arbejds-

time. Adgangen til at oppebære *dagpenge* er udvidet til at omfatte 312 arbejdsdage inden for et tidsrum af 2 år, medens der tidligere har været fastsat et maksimum på 156 dage inden for 12 på hinanden følgende måneder.

Med virkning fra samme dato er satsen for de *frivillige dagpenge* ligeledes forhøjet til 67 kr. 50 øre ligesom maksimum for *husmødre* er forhøjet til 30 kr., hvorimod man har afstået fra at forlænge den periode, hvori dagpenge kan oppebæres, under hensyn til den fordyrelse, dette ville medføre for medlemmerne, der selv betaler $\frac{3}{4}$ af udgifterne ved forsikringen.

Det fremgik af ministerens skriftlige fremsættelse, at regeringen er fuldt opmærksom på, at en mere varig løsning må bestå i, at dagpengene i højere grad end efter de gældende regler er afpasset efter den enkeltes indtægtstab på grund af sygdom, arbejdsløshed eller ulykke. En sådan ordning forudsætter imidlertid, at bidragenes størrelse afpasses efter dagpengenes størrelse, og den rejser i det hele taget en lang række problemer, både finansielle og administrative. Disse spørgsmåls overvejelse burde afventes.

Lovforslaget fik tilslutning af ordførerne for regeringspartierne: *Simonsen* (KF), *P. E. Eriksen* (V) og *Valbak* (RV), medens *Helge Nielsen* (S), *Ove Munch* (SF), *Kjær Rasmussen* (VS) og *Hanne Reintoft* (u. p.) ikke fandt det vidtgående nok.

I overensstemmelse med det af Helge Nielsen ved 1. behandling udtalte stillede et *mindretal i betænkningen* (socialdemokratiets medlemmer af udvalget) en række ændringsforslag, som blev tiltrådt af et *andet mindretal* (socialistisk folkepartis medlem af udvalget). Ændringsforslagene gik ud på følgende:

Forhøjelse af grænsen for dagpengenes størrelse i forhold til den pågældendes arbejdsindtægt, således at de højst kan andrage $\frac{9}{10}$ af medlemmets daglige fortjeneste mod tidligere $\frac{4}{5}$. Forhøjelsen måtte navnlig anses for påkrævet af hensyn til de lavestlønnede.

Ophævelse af bestemmelsen om, at dagpengehjælpen i forbindelse med anden pengehjælp, som medlemmet måtte oppebære under sygdom, ikke må overstige $\frac{9}{10}$ af medlemmets sædvanlige arbejdsindtægt. Som grænse for ydelserne skulle herefter gælde et beløb svarende til medlemmets sædvanlige arbejdsindtægt.

Ophævelse af bestemmelsen om, at dagpenge ikke udbetales de første 6 udbetalingsdage (ventetid) for hver sygeperiode.

Fastsættelse af et grundbeløb for dagpengenes størrelse svarende til det i henhold til arbejdsløshedsforsikringsloven gældende maksimumsbeløb, indførelse af en bestemmelse om automatisk regulering af dagpengenes størrelse, også svarende til arbejdsløshedsforsikringens. Ved regulering af grundbeløbet ville dagpengene andrage 67,50 kr. pr. dag, svarende til lovforslagets. Indførelsen af en sådan

automatisk regulering måtte anses for nødvendig, da den hidtil gældende reguleringsform, som indebærer fremsættelse af lovforslag hvert 3. år, har medført betydeligt „efterslæb“.

Ophævelse af de lavere satser for dagpenge til ikke-forsørgere („andre lønarbejdere“) og til „andre lønarbejdere“ under 18 år. Dagpengene til den sidstnævnte gruppe vil dog hyppigt blive nedsat som følge af „ $\frac{9}{10}$ -grænsen“.

Ændringsforslagene omfattede såvel dagpenge til lønarbejdere som frivillige dagpenge.

Uden for betænkningen stillede et *mindretal* (Kjær Rasmussen og Sigsgaard (VS) et ændringsforslag, hvorefter såvel dagpenge til lønarbejdere som dagpenge til andre end lønarbejdere kunne andrage 100 pct. af den pågældendes arbejdsindtægt.

Samtlige ændringsforslag blev forkastet ved 2. behandling, hvorefter lovforslaget blev enstemmigt vedtaget ved 3. behandling.

200. Lov om ændring af lov om børnetilskud og andre familieydelse. (Forhøjelse af børnetilskud og ændret refusionsregel for dagpenge i anledning af svangerskab og fødsel). (Socialminister *Nathalie Lind*). [A. sp. 2209. C. sp. 309].

Skriftlig fremsættelse $\frac{27}{11}$ (F. sp. 1910). 1. beh. $\frac{15}{1}$ (F. sp. 2757). Partiernes ordførere: Niels Mørk, Clara Munck, Eva Ree, Grethe Philip, Kurt Brauer og Kjær Rasmussen. Henvist til udvalg på 17 medlemmer (Clara Munck, Asger Jensen, Lis Møller, Ulla Worm, Eva Ree, P. E. Eriksen [formand], Evan Jensen, Grethe Philip [næstformand], Meta Ditzel, Valbak, Niels Mørk, Albertsen, Bundvad, Egon Jensen, Evald Kristensen, Waldemar Laursen og Kurt Brauer). Betænkning (B. sp. 699) afgivet $\frac{14}{3}$. 2. beh. $\frac{18}{3}$ (F. sp. 4811). 3. beh. $\frac{21}{3}$ (F. sp. 5026). *Loven stadfæstet 29. marts 1969.* (Lovt. nr. 138).

Ved loven er børnetilskudsloven, som træder i kraft samtidig med kildeskatteloven, d. v. s. 1. januar 1970, ændret således, at den seneste forhøjelse i skattelovgivningens børnetilskud er overført til børnetilskudsloven samtidig med, at man har foretaget visse afgrænsningsændringer med hensyn til, hvem der er berettiget til forhøjet børnetilskud for at tilvejebringe overensstemmelse med skattelovgivningen. Endvidere er det graduerede tillæg til forhøjet børnetilskud erstattet med et fast,

men pristalsreguleret beløb på 1.100 kr. årlig til hver enlig, der har forældremyndigheden over et eller flere børn, han har hos sig, og for hvilke der ydes forhøjet børnetilskud. Ved denne ændring har man givet kompensation for en række ændringer i skattelovgivningen. Der er endelig foretaget visse ændringer som følge af reformen vedrørende byrdefordelingen mellem staten og kommunerne.

Lovforslaget fik en velvillig modtagelse af alle ordførerne ved 1. behandling. Efter at et i betænkningen af et *mindretal* (socialdemokratiets og socialistisk folkepartis medlemmer af udvalget) stillet ændringsforslag om forhøjelse af ovennævnte beløb fra 1.100 til 1.200 var blevet forkastet ved 2. behandling, blev lovforslaget vedtaget enstemmigt ved 3. behandling.

201. Lov om ændring i lov om revalidering. (Om udskydelse af lovens revision m. v.). (Socialminister *Nathalie Lind*). [A. sp. 1481. C. sp. 263].

Skriftlig fremsættelse ²⁹/₁₀ (F. sp. 948). 1. beh. ¹⁴/₁₁ (F. sp. 1647). Partiernes ordførere: Th. Mikkelsen, Ulla Worm, P. E. Eriksen, Valbak, Kurt Brauer og Kjær Rasmussen. Henvist til udvalg på 17 medlemmer (Ulla Worm, Clara Munck, Lis Møller, Vestergaard Poulsen, P. E. Eriksen, Robert Christensen, Eva Ree [formand], Valbak, Erik Hansen (Ålborg amt), Grethe Philip [næstformand], Th. Mikkelsen, Albertsen, Erling Dinesen, Thomas Have, Lykke Jørgensen (fra ⁷/₂ Bundvad), Niels Mørk og Gunhild Due). Betænkning (B. sp. 589) afgivet ²¹/₂. 2. beh. ²⁵/₂ (F. sp. 4360). 3. beh. ²⁸/₂ (F. sp. 4502). *Loven stadfæstet 13. marts 1969.* (Lovt. nr. 78).

Ved gennemførelsen af ændringerne i revalideringsloven i 1966, hvorved man oprettede direktoratet for revalidering og forsorg, blev det bestemt, at loven skulle revideres i folketingsåret 1968-69. Ved den skriftlige fremsættelse af lovforslaget henviste socialministeren til en foretagen undersøgelse af den erhvervsmæssige situation for revaliderende ved revalideringscentre for Odense, Svendborg og Ringkøbing amter, som

havde vist tilfredsstillende forhold, ligesom socialministeren henviste til, at arbejdet i socialreformkommissionen, som også omfatter spørgsmål vedrørende revalidering, ville blive fremskyndet. På baggrund heraf fandt ministeren, at lovrevisionen burde udskydes til folketingsåret 1974-75, således som det fremgik af lovforslaget, der tillige indeholdt forslag om *ændring af amsrevalideringsudvalgets sammensætning* på baggrund af arbejdet med kommunalreformen.

Lovforslaget fik en velvillig modtagelse ved 1. behandling og henvistes til behandling i et udvalg, som i sin enstemmige betænkning stillede et af socialministeren tiltrådt ændringsforslag, hvorefter loven tages op til *revision* allerede i *folketingsåret 1971-72*. Udvalget begrundede ændringsforslaget med, at socialreformkommissionens synspunkter ville være kendt til dette tidspunkt.

Lovforslaget vedtoges enstemmigt med 114 stemmer, idet 2 medlemmer (VS) tilkendegav, at de hverken stemte for eller imod.

**202. Lov om ændring af lov om erstatning til besættel-
sestidens ofre. (Om invaliditets- og efterladteerstatning og
forhøjelse af begravelseshjælp).** (Socialminister *Nathalie Lind*).
[A. sp. 2647. C. sp. 1429].

Skriftlig fremsættelse ¹¹/₁₂ (F. sp. 2493). 1. beh. ⁵/₂ (F. sp. 3667). Partiernes ordførere: Jens Peter Jensen (Agerskov), Haunstrup Clemmensen, Per Federspiel, Kurt Brauer og Kjær Rasmussen. Henvist til udvalg på 17 medlemmer (Haunstrup Clemmensen, Burgdorf, Mads Eg Damgaard, Knud Østergaard, Per Federspiel [formand], Holger Hansen, Eva Ree, Jens Peter Jensen (Agerskov) [næstformand], Bilgrav-Nielsen, Samuelson, Frode Jakobsen, Albertsen, Bundvad, Egon Jensen, Evald Kristensen, Niels Mørk og Kurt Brauer). Betænkning (B. sp. 2871) afgivet ⁴/₆. 2. beh. ¹¹/₆ (F. sp. 8081). 3. beh. ¹³/₆ (F. sp. 8355). *Loven stadfæstet 18. juni 1969.* (Lovt. nr. 290).

Ved loven er med virkning fra den 1. oktober 1969 gennemført følgende ændringer:

1. Invaliditeter på 25 pct. og derover hos skadede, der hører til grupper, hvor man erfaringsmæssigt har været udsat for en helt usædvanlig hård belastning, betragtes som en følge af besættelsestidens forhold, medmindre det er åbenbart, at der ikke kan være en sådan forbindelse. De grupper, der skal kunne henføres til denne milde bevisregel, er følgende: Personer der,

- 1) har været deporteret til fængsel eller koncentrationslejr i udlandet,
- 2) har været tjenstgørende i mindst 6 måneder på danske eller udenlandske skibe under allieret kontrol i krigsfarvand,
- 3) har været aktivt engageret her i landet uden afbrydelse i mindst 1 år i organiseret modstandsarbejde, der har medført særlig hård fysisk eller psykisk belastning, eller
- 4) efter mindst 6 måneders aktiv deltagelse i organiseret modstandsarbejde her i landet har været interneret i tyske fængsler eller lejre i Danmark og herunder har været udsat for usædvanlig hårde psykiske belastninger.

2. Det sikres tillige, at enker efter de ovennævnte 4 persongrupper kan opnå efterladteerstatning efter den samme milde bevisregel, som foreslås at skulle gælde for den skadelidte selv.

3. Der er endvidere givet direktoratet for ulykkesforsikringen adgang til at yde forskud på erstatninger, ligesom det

4. er bestemt, at der i et vist omfang ved sagers genoptagelse ses bort fra tidligere ydet, kapitaliseret erstatning.

5. Endelig er begravelseshjælpen blevet forhøjet.

De under 3-5. nævnte ændringer har virkning fra den 1. april 1969.

Det forelagte lovforslag var mindre vidtgående, idet det kun indeholdt bestemmelser om direktoratets adgang til at yde forskud på erstatninger, forhøjelse af begravelseshjælp samt adgang til ved genoptagelse af sager i et vist omfang at bortse fra tidligere ydede kapitaliserede erstatninger.

Det fremgik imidlertid af socialministerens udtalelser ved lovforslagets fremsættelse, at man havde de senere i lovforslaget indarbejdede bestemmelser under overvejelse.

Lovforslaget fik ved 1. behandling en velvillig modtagelse, men det blev stærkt fremhævet, at de nævnte overvejelser burde fremkyndes så meget, at ændringsforslag kunne stilles.

Vedrørende baggrunden for den under nr. 1 nævnte ændring bemærkes at loven om erstatning til besættelsestidens ofre i sin hidtidige affattelse og direktoratet for ulykkesforsikringens praksis gradvis er søgt tilpasset erfaringerne om følgesygdomme efter ophold i tyske koncentrationslejre. Det er herefter en forudsætning for erstatningstillkendelse, at der var sammenhæng mellem besættelsestidens påvirkning og invaliditeten eller dødsfaldet, idet den konstaterede lidelse begrundet krav på erstatning, når lidelsen ikke med overvejende sandsynlighed kan tilskrives andre forhold end dem, ansøgeren levede under i besættelsestiden.

Det er efterhånden, som de af loven omfattede personer er kommet op i årene, imidlertid blevet vanskeligt at skelne mellem, om en tilstedeværende invaliditet kan tilskrives besættelsestiden eller må tilskrives almindelig alderdomssvækkelse, og problemerne samler sig navnlig om sygdomme, som opstår på så sent et tidspunkt, at det ud fra de nuværende lægelige erfaringer er tvivlsomt, om de kan henføres til besættelsestidens forhold.

Lovforslaget blev ved 3. behandling enstemmigt vedtaget.

203. Lov om forhøjelse af hædersgaver. (Socialminister *Nathalie Lind*). [A. sp. 193. C. sp. 5].

Skriftlig fremsættelse $\frac{2}{10}$ (F. sp. 84). 1. beh. $\frac{11}{10}$ (F. sp. 509). Partiernes ordførere: Søren B. Jørgensen, Knud Østergaard, Eva Ree, Jens Peter Jensen (Agerskov) og Chr. Madsen. 2. beh. $\frac{22}{10}$ (F. sp. 684). 3. beh. $\frac{25}{10}$ (F. sp. 910). *Loven stadfæstet 13. november 1968.* (Lovt. nr. 374).

I henhold til en række love ydes hædersgaver til en række personer, som er særlig hårdt ramt i forbindelse med krigen og besættelsen. Disse ydelser er tidligere forhøjet i alt 3 gange, senest i 1965.

Efter den nu gennemførte forhøjelse, der fandt tilslutning hos alle ordførerne, og som gennemførtes uden udvalgsbehandling, andrager hædersgaverne 1.600 kr. årligt til invaliderede og enker. Samtidig er gennemført tilsvarende forhøjelser af de understøttelser, som ydes i anledning af ulykkestilfælde på søen under 1. verdenskrig.

Lovforslaget blev ved 3. behandling vedtaget enstemmigt.

204. Lov om ændring af lov om teknisk samarbejde med udviklingslandene. (Minister for teknisk samarbejde med udviklingslandene *K. Helveg Petersen*). [A. sp. 1471. C. sp. 277].

Skriftlig fremsættelse $^{25}/_{10}$ (F. sp. 907). 1. beh. $^{14}/_{11}$ (F. sp. 1656). Partiernes ordførere: Holst, Haunstrup Clemmensen, Per Møller, Skovmand, Morten Lange og Sigsgaard. Henvist til udvalg på 17 medlemmer (Haunstrup Clemmensen, Bøgholm, Jørgen Jensen [næstformand], Lembourn, Per Federspiel, Anders Andersen, Per Møller, Skovmand, Meta Ditzel, Else-Merete Ross [formand], Søren B. Jørgensen, Jørgen Peder Hansen, Holst, Frode Jakobsen, Niels Matthiasen, Knud Nielsen og Morten Lange). Betænkning (B. sp. 613) afgivet $^{19}/_{2}$. 2. beh. $^{11}/_{3}$ (F. sp. 4540). 3. beh. $^{14}/_{3}$ (F. sp. 4781). *Loven stadfæstet 29. marts 1969.* (Lovt. nr. 136).

Ved loven forhøjes beløbsrammen for ydelse af statslån (lovens § 7, stk. 1) fra 800 mill. kr. til 1.200 mill. kr.

Lovforslaget fik tilslutning fra alle ordførerne i folketinget, dog var visse ordførere skeptiske over for princippet om at yde u-lands-hjælp i form af statslån, der er betinget af køb af varer i Danmark. (R, SF og VS).

Per Møller (V) mente, at levnedsmidler burde have større plads i u-landshjælpen.

Udvalget indstillede lovforslaget til vedtagelse uforandret, og ved 3. behandling vedtoges forslaget enstemmigt med 137 stemmer.

205. Lov om statsstøtte til visse private skoler. (Under-visningsminister *Helge Larsen*). [A. sp. 3281. C. sp. 929].

Skriftlig fremsættelse $^{14}/_{1}$ (F. sp. 2671). 1. beh. $^{24}/_{1}$ (F. sp. 3241). Partiernes ordførere: Orla Møller, Ellen Strange Petersen, Robert Christensen, Svend Haugaard, Poul Dam og Kjær Rasmussen. Henvist til udvalg på 17 medlemmer (Ellen Strange Petersen, Burgdorf, Gerda Møller, Vestergaard Poulsen [næstformand], Robert Christensen, Evan Jensen, Niels Jørgen Nielsen, Bilgrav-Nielsen, Bernhard Baunsgaard, Svend Haugaard [formand], Orla Møller, K. B. Andersen, Finn Christensen,

Lene Christensen, Kampmann, Knud Nielsen og Poul Dam). Betænkning (B. sp. 2843) afgivet $\frac{30}{5}$. 2. beh. $\frac{3}{6}$ (F. sp. 7455). 3. beh. $\frac{6}{6}$ (F. sp. 7756). *Loven stadfæstet 18. juni 1969.* (Lovt. nr. 337).

Ved loven *samles tilskuds- og statslånsreglerne for en række private skoleformer i én lov.* Det drejer sig om alle de private skoleformer, som hidtil har oppebåret driftstilskud fra undervisningsministeriet, bortset fra erhvervsskolerne og seminarierne.

Lovens område er angivet i § 1:

„§ 1. Efter denne lov ydes statstilskud og statslån til private gymnasieskoler, private studenterkursus, private kursus til højere forberedelseseksamen, private realskoler og realkursus, friskoler, tysksprogede private skoler i de sønderjyske landsdele, efterskoler, folkehøjskoler og landbrugsskoler samt husholdningsskoler.

Stk. 2. Støtten omfatter også hovedskoleklasser, 9. og 10. klasser samt børnehaveklasser knyttet til private eksamensskoler og 8. hovedskoleklasser, 9. og 10. klasser samt børnehaveklasser knyttet til friskoler.“

Driftstilskud til de nævnte skoleformer har hidtil været ydet med forskellig hjemmel, efter forskellige principper og med forskellige tilskudsprocenter. Efter loven bliver *reglerne for tilskud fuldstændig ensartede for alle skoleformerne*, hvorimod tilskudsbetingelserne, som er hjemlede i specielle bestemmelser for hver enkelt skoleform, stadig i et vist omfang vil være forskellige, afhængig af de enkelte skoleformers særlige karakter.

Princippet i loven er, at der alene ydes tilskud til skolernes *faktiske udgifter*, og at tilskuddet ydes med *samme procentsats* af alle tilskudsberettigede udgifter (udgifter, der indgår i tilskudsgrundlaget).

Tilskuddet udgør ifølge § 3 *85 pct.* af de udgifter, der indgår i tilskudsgrundlaget.

Undervisningsministeren fastsætter regler for beregningen af *tilskudsgrundlaget*. Det skal med de begrænsninger, der fastsættes af undervisningsministeren, omfatte følgende udgifter:

- 1) lønninger til leder og lærere,
- 2) vedligeholdelse af skolens bygninger,
- 3) bygningernes opvarmning, belysning og rengøring samt forsyning med kraft og vand,
- 4) skatter, afgifter og forsikringspræmier vedrørende bygningerne,
- 5) leje af lokaler og arealer, når lejeudgifterne er godkendt af undervisningsministeren,
- 6) renter af lån med pant i skolens faste ejendomme,
- 7) øvrige udgifter ved skolevirksomheden.

Det er — som det fremgår af lovforslagets bemærkninger — hensigten at lade tilskudsgrundlaget omfatte alle skolerelevante faktiske udgifter, dog med visse undtagelser og begrænsninger samt med visse indtægtsfradrag. Om de retningslinjer, hvorefter reglerne om tilskudsgrundlaget agtes fastsat, må i det hele henvises til lovforslagets fyldige bemærkninger herom. Det bør anføres, at navnlig disse — for skolerne overordentlig betydningsfulde — detaljer gav anledning til indgående og langvarige drøftelser i udvalget.

§ 4 giver bl. a. hjemmel til at foretage en *forholdsmæssig nedsættelse* af de udgifter, der indgår i tilskudsgrundlaget, hvis en skole ikke har haft undervisning efter reglerne for den pågældende skoleform i hele undervisningsåret (finansåret).

Undervisningsministeren bestemmer endvidere, hvorledes tilskuddet efter denne lov skal beregnes i tilfælde, hvor der drives *anden tilskudsberettigende undervisningsvirksomhed*.

For skoler, som *ikke* er *selvejende institutioner*, begrænses mulighederne for at opnå *overskud*. Hvis indtægterne og det beregnede statstilskud tilsammen overstiger udgifterne med tillæg af 10 pct. af tilskudsgrundlaget, modregnes 50 pct. af det overskydende beløb i statstilskuddet.

Det fastslås, at det er en forudsætning for anvendelse af bestemmelserne om *selvejende institutioner*, at institutionens *vedtægter* er *godkendt* af undervisningsministeren, der tillige kan foretage ændringer i vedtægter, der er godkendt inden lovens ikrafttræden.

Kapitel 3 indeholder bestemmelser om *statslån*, som stort set svarer til de hidtil gældende. Det er således fremdeles en betingelse, at institutionen selv har tilvejebragt $\frac{1}{6}$ af opførelsesværdien. Den hidtidige grænse for foranstående lån ophæves, men således at statslånet fremdeles skal have sikkerhed inden for fem sjettedele af skolens værdi. Det er gjort til et vilkår for i fremtiden at opnå statslån, at institutionen er tilskudsberettiget.

Under *kapitel 5. Ikrafttrædelsesbestemmelser m. v.* indsattes under behandlingen i folketinget to nye paragraffer:

§ 13 bestemmer således, at *afregningen af skolernes resttilgodehavender* for tiden 1. april-31. juli 1969 finder sted over en treårig periode fra 1. april 1970.

Baggrunden herfor er, at skolerne fra 1. august 1969 vil modtage månedlige forskud på statens tilskud, hvorfor man har ment, at de ikke efter denne dato har noget påtrængende behov for tillige at modtage statstilskud efter de hidtidige tilskudsregler.

En ny § 14 har følgende ordlyd:

„§ 14. Friskoler og hovedskoler til eksamensskoler, der er oprettet før 1. oktober 1968, og som underviser elever fra 1. til 7. årgang, er i finansårene 1969-70—1973-74 berettiget til inden for den for udgiftsgruppe 7, jfr. § 3, stk. 2, fastsatte begrænsning at forøge tilskudsgrundlaget under denne gruppe med et beløb pr. elev i disse årgange, svarende til følgende procentdel af de tilsvarende kommunale udgifter pr. elev i folkeskolen:

For skoler, som har under 40 elever, 50 pct.	
- — - - 40-49 —	40 -
- — - - 50-59 —	30 -
- — - - 60-69 —	20 -
- — - - 70-79 —	10 -

Denne bestemmelse har sin baggrund i de vanskeligheder, som loven medfører for visse *friskoler*. Ministeren var allerede i sin fremsættelse inde på dette problem og ventilerede i denne forbindelse tanken om et *rådighedsbeløb* til fordeling mellem de vanskeligt stillede skoler af denne art. Udvalgsarbejdet

resulterede imidlertid i den anførte paragraf, som er tænkt som en hjælp for skolerne til i en *overgangsperiode* at omstille sig til den nye tilskudsordning. Den er derfor tidsbegrænset. Merudgiften herved skønnes at ville beløbe sig til ca. 600.000 kr. i finansåret 1969-70 og ca. 900.000 kr. i finansåret 1970-71.

Merudgiften ved loven i øvrigt skønnes at beløbe sig til ca. 15 mill. kr. i finansåret 1969-70.

Undervisningsministeren bemærkede i sin fremsættelse, at lovforslaget alene omhandlede bestemmelser om tilskud og statslån, men ikke de nærmere bestemmelser om skoleformerne i øvrigt, heller ikke tilskudsbetingelserne.

Han fremdrog i øvrigt en række spørgsmål, som var rejst af skolernes organisationer, men som ikke var medtaget i lovforslaget, f. eks. befordring af elever, fripladstilskud, støtte til de vanskeligst stillede friskoler og afregning af skolernes tilgodehavende efter de hidtidige regler. Hvad de to sidstnævnte spørgsmål angår, indføjedes som anført bestemmelser herom i lovforslaget. De øvrige spørgsmål er omhandlet i udvalgets betænkning.

De fleste af ordførerne var enige i lovforslagets princip og fandt, at det var udtryk for en prisværdig forenkling. Mange fremhævede dog det uheldige i, at man skulle behandle et lovforslag uden at kende betingelserne for ydelse af tilskud. Disse betingelser ville ligesom de øvrige nærmere bestemmelser for de forskellige skoleformer først kunne forventes kendt ved fremsættelse af lovforslag i næste folketingsår.

Poul Dam (SF) var meget kritisk indstillet over for lovforslaget. Det virkede besnærende med en ensartet lovgivning for alle private skoler, men der var tale om skoler med væsensforskellige formål, og han tvivlede på, at det var muligt at slå det hele sammen.

Som forudset af flere ordførere gav lovforslaget anledning til en meget indgående udvalgsbehandling.

Betænkningen, hvortil der henvises, indeholder en række henstillinger til og tilsagn fra undervisningsministeren om den kommende administration af loven m. v.

Følgende lovforslag, som alle var konsekvenser af nærværende lovforslag, henvises til behandling i udvalget, omfattedes af dettes betænkning og behandlede sammen med dette lovforslag ved 2. behandling:

Forslag til lov om ændring af lov om statstilskud til private gymnasieskoler, forslag til lov om ændring af lov om statstilskud til private studenterkursus, forslag til lov om ændring af lov om højere forberedelseseksamen, forslag til lov om ændring af lov om statstilskud til private realskoler, forslag til lov om ændring af lov om friskoler, om hjemmeundervisning samt om efterlønskassen for friskoler og efterskoler, for-

slag til lov om ændring af lov om private tysksprogede skoler, tysksproget hjemmeundervisning m. m. i de sønderjyske landsdele, forslag til lov om ændring af lov om efterskoler, forslag til lov om ændring af lov om folkehøjskoler og landbrugsskoler og forslag til lov om ændring af lov om husholdningsskoler og husholdningsseminarier m. m.

Udvalgets flertal (socialdemokratiets, det konservative folkepartis, venstres og det radikale venstres medlemmer af udvalget) indstillede lovforslaget til *vedtagelse* med de af ministeren foreslåede ændringer.

Betænkningen indeholdt følgende mindretalsudtalelse:

„Et *mindretal* (socialistisk folkepartis medlem af udvalget) er af den opfattelse, at det — til trods for det grundige og omfattende udvalgsarbejde — endnu ikke er lykkedes at få en tilstrækkelig belysning af de mange problemer, der vil rejse sig, såvel for de forskellige skoleformer som for de enkelte skoler, som følge af den foreslåede ensretning af tilskudssystemet, og at dette ikke mindst skyldes, at de bebudede forslag til ændringer af den del af lovgrundlaget, som indeholder betingelserne for de pågældende skolars godkendelse, stadig ikke er forelagt. Mindretallet vil derfor ikke kunne medvirke til lovforslagets gennemførelse på indeværende tidspunkt.“

Ved 3. behandling vedtoges lovforslaget enstemmigt med 149 stemmer; 12 medlemmer (SF, VS og SA) tilkendegav, at de hverken stemte for eller imod.

206. Lov om ændring af lov om statstilskud til private gymnasieskoler. (Undervisningsminister *Helge Larsen*). [A. sp. 4543. C. sp. 935].

Skriftlig fremsættelse $\frac{14}{3}$ (F. sp. 4750). 1. beh. $\frac{10}{4}$ (F. sp. 5563). Partiernes ordførere: Orla Møller, Gerda Møller, Robert Christensen, Bilgrav-Nielsen og Poul Dam. Henvist til samme udvalg som forslag til lov om statsstøtte til visse private skoler, se nærmest foregående sag. Betænkning (B. sp. 2843) afgivet $\frac{30}{5}$. 2. beh. $\frac{3}{6}$ (F. sp. 7455). 3. beh. $\frac{9}{6}$ (F. sp. 7758). *Loven stadfæstet 18. juni 1969.* (Lovt. nr. 338).

Loven er ligesom en række andre i det følgende omtalte love en konsekvens af den foran omtalte *lov om statsstøtte til visse private skoler*, idet den ophæver de hidtil gældende statstilskuds- og statslånsregler, som erstattes af den nye støttelovs tilskuds- og lånebestemmelser. (En oversigt over de nævnte konsekvenslove findes under omtalen af støtteloven).

Samtidig ophæves bestemmelsen i lovens § 2, stk. 3, som hjemlede nedsat tilskud til en gymnasieskole, der har mindre end gennemsnitlig 14 elever pr. gymnasieklasse og 3. realklasse, og 20 elever pr. 1. og 2. realklasse.

Lovforslaget fik i folketinget tilslutning fra alle sider. Det vedtoges enstemmigt ved 3. behandling.

207. Lov om ændring af lov om statstilskud til private studenterkursus. (Undervisningsminister *Helge Larsen*). [A. sp. 4505. C. sp. 937].

Skriftlig fremsættelse $14/3$ (F. sp. 4750). 1. beh. $10/4$ (F. sp. 5563). Partiernes ordførere: Orla Møller, Gerda Møller, Robert Christensen, Bilgrav-Nielsen og Poul Dam. Henvist til samme udvalg som forslag til lov om statsstøtte til visse private skoler, se side 520. Betænkning (B. sp. 2843) afgivet $30/5$. 2. beh. $3/6$ (F. sp. 7455). 3. beh. $6/8$ (F. sp. 7759). *Loven stadfæstet 18. juni 1969.* (Lovt. nr. 339).

Loven er ligesom en række andre love en konsekvens af *lov om statsstøtte til visse private skoler*, se side 520, idet den ophæver de hidtil gældende statstilskuds- og statslånsregler, som erstattes af den nye støttelovs tilskuds- og låneregler. (En oversigt over de nævnte konsekvenslove findes under om-talen af støtteloven).

Samtidig ophæves bestemmelsen i lovens § 3, stk. 3, vedrørende begrænsning af tilskuddet ved mindre elevtal pr. studenterklasse.

Lovforslaget fik i folketinget tilslutning fra alle sider. Det vedtoges enstemmigt ved 3. behandling.

208. Lov om ændring af lov om højere forberedelses-eksamen. (Undervisningsminister *Helge Larsen*). [A. sp. 4507. C. sp. 939].

Skriftlig fremsættelse $14/3$ (F. sp. 4750). 1. beh. $10/4$ (F. sp. 5563). Partiernes ordførere: Orla Møller, Gerda Møller, Robert

Christensen, Bilgrav-Nielsen og Poul Dam. Henvist til samme udvalg som forslag til lov om statsstøtte til visse private skoler, se side 520. Betænkning (B. sp. 2843) afgivet $\frac{30}{5}$. 2. beh. $\frac{3}{6}$ (F. sp. 7455). 3. beh. $\frac{6}{6}$ (F. sp. 7759). *Loven stadfæstet 18. juni 1969.* (Lovt. nr. 340).

Loven er ligesom en række andre love en konsekvens af *lov om statsstøtte til visse private skoler*, se side 520, idet den ophæver hidtil gældende støttebestemmelser, som erstattes af den nye støttelovs bestemmelser. (En oversigt over de nævnte konsekvenslove findes under omtalen af støtteloven).

Lovforslaget fik i folketinget tilslutning fra alle sider. Det vedtoges enstemmigt ved 3. behandling.

209. Lov om ændring af lov om statstilskud til private realskoler. (Undervisningsminister *Helge Larsen*). [A. sp. 4509. C. sp. 941].

Skriftlig fremsættelse $\frac{14}{3}$ (F. sp. 4750). 1. beh. $\frac{10}{4}$ (F. sp. 5563). Partiernes ordførere: Orla Møller, Gerda Møller, Robert Christensen, Bilgrav-Nielsen og Poul Dam. Henvist til samme udvalg som forslag til lov om statsstøtte til visse private skoler, se side 520. Betænkning (B. sp. 2843) afgivet $\frac{30}{5}$. 2. beh. $\frac{3}{6}$ (F. sp. 7456). 3. beh. $\frac{6}{6}$ (F. sp. 7759). *Loven stadfæstet 18. juni 1969.* (Lovt. nr. 342).

Loven er ligesom en række andre love en konsekvens af *lov om statsstøtte til visse private skoler*, se side 520, idet den ophæver hidtil gældende støttebestemmelser, som erstattes af den nye støttelovs bestemmelser. Samtidig er foretaget visse redaktionelle ændringer. (En oversigt over de nævnte konsekvenslove findes under omtalen af støtteloven).

Lovforslaget fik i folketinget tilslutning fra alle sider. Det vedtoges enstemmigt ved 3. behandling.

210. Lov om ændring af lov om friskoler, om hjemmeundervisning samt om efterlønskassen for friskoler og efterskoler. (Undervisningsminister *Helge Larsen*). [A. sp. 4511. C. sp. 943].

Skriftlig fremsættelse $14/3$ (F. sp. 4750). 1. beh. $10/4$ (F. sp. 5563). Partiernes ordførere: Orla Møller, Gerda Møller, Robert Christensen, Bilgrav-Nielsen og Poul Dam. Henvist til samme udvalg som forslag til lov om statsstøtte til visse private skoler, se side 520. Betænkning (B. sp. 2843) afgivet $30/5$. 2. beh. $3/6$ (F. sp. 7456). 3. beh. $6/6$ (F. sp. 7760). *Loven stadfæstet 18. juni 1969.* (Lovt. nr. 341).

Loven er ligesom en række andre love en konsekvens af *lov om statsstøtte til visse private skoler*, se side 520, idet den ophæver hidtil gældende støttebestemmelser, som erstattes af den nye støttelovs bestemmelser. Samtidig er foretaget enkelte redaktionelle ændringer. (En oversigt over de nævnte konsekvenslove findes under omtalen af støtteloven).

Lovforslaget fik i folketinget tilslutning fra alle sider. Det vedtoges enstemmigt ved 3. behandling.

211. Lov om ændring af lov om private tysksprogede skoler, tysksproget hjemmeundervisning m. m. i de sønderjyske landsdele. (Undervisningsminister *Helge Larsen*). [A. sp. 4559. C. sp. 945].

Skriftlig fremsættelse $14/3$ (F. sp. 4750). 1. beh. $10/4$ (F. sp. 5563). Partiernes ordførere: Orla Møller, Gerda Møller, Robert Christensen, Bilgrav-Nielsen og Poul Dam. Henvist til samme udvalg som forslag til lov om statsstøtte til visse private skoler, se side 520. Betænkning (B. sp. 2843) afgivet $30/5$. 2. beh. $3/6$ (F. sp. 7456). 3. beh. $6/6$ (F. sp. 7760). *Loven stadfæstet 18. juni 1969.* (Lovt. nr. 343).

Loven er ligesom en række andre love en konsekvens af *lov om statsstøtte til visse private skoler*, se side 520, idet den ophæver hidtil gældende støttebestemmelser, som erstattes af

den nye støttelovs bestemmelser. (En oversigt over de nævnte konsekvenslove findes under omtalen af støtteloven).

Lovforslaget fik i folketinget tilslutning fra alle sider. Det vedtoges enstemmigt ved 3. behandling.

212. Lov om ændring af lov om efterskoler. (Undervisningsminister *Helge Larsen*). [A. sp. 4577. C. sp. 947].

Skriftlig fremsættelse $14/3$ (F. sp. 4750). 1. beh. $10/4$ (F. sp. 5564). Partiernes ordførere: Orla Møller, Gerda Møller, Robert Christensen, Bilgrav-Nielsen og Poul Dam. Henvist til samme udvalg som forslag til lov om statsstøtte til visse private skoler, se side 520. Betænkning (B. sp. 2843) afgivet $30/5$. 2. beh. $3/6$ (F. sp. 7456). 3. beh. $6/6$ (F. sp. 7761). *Loven stadfæstet 18. juni 1969.* (Lovt. nr. 344).

Loven er ligesom en række andre love en konsekvens af *lov om statsstøtte til visse private skoler*, se side 520, idet den ophæver hidtil gældende støttebestemmelser, som erstattes af den nye støttelovs bestemmelser. (En oversigt over de nævnte konsekvenslove findes under omtalen af støtteloven). Samtidig foretages visse redaktionelle ændringer, og bestemmelsen i lovens § 7, stk. 3, vedrørende forhøjet tilskud til efterskoler, der giver specialundervisning, ophæves, idet disse skoler tænkes tilgode- set gennem lempelse af tilskudsbetingelserne.

Lovforslaget fik i folketinget tilslutning fra alle sider. Det vedtoges enstemmigt ved 3. behandling.

213. Lov om ændring af lov om folkehøjskoler og landbrugsskoler. (Undervisningsminister *Helge Larsen*). [A. sp. 4579. C. sp. 949].

Skriftlig fremsættelse $14/3$ (F. sp. 4750). 1. beh. $10/4$ (F. sp. 5564). Partiernes ordførere: Orla Møller, Gerda Møller, Robert Christensen, Bilgrav-Nielsen og Poul Dam. Henvist til samme udvalg som forslag til lov om statsstøtte til visse private skoler, se side 520. Betænkning (B. sp. 2843) afgivet $30/5$. 2. beh. $3/6$

(F. sp. 7456). 3. beh. $\frac{9}{8}$ (F. sp. 7761). *Loven stadfæstet 18. juni 1969.* (Lovt. nr. 346).

Loven er ligesom en række andre love en konsekvens af *lov om statsstøtte til visse private skoler*, se side 520, idet den ophæver hidtil gældende støttebestemmelser, som erstattes af den nye støttelovs bestemmelser. Samtidig foretages visse redaktionelle ændringer. (En oversigt over de nævnte konsekvenslove findes under omtalen af støtteloven).

Lovforslaget fik i folketinget tilslutning fra alle sider. Det vedtoges enstemmigt ved 3. behandling.

214. Lov om ændring af lov om husholdningsskoler og husholdningsseminarier m. m. (Undervisningsminister *Helge Larsen*). [A. sp. 4581. C. sp. 951].

Skriftlig fremsættelse $\frac{14}{3}$ (F. sp. 4750). 1. beh. $\frac{10}{4}$ (F. sp. 5564). Partiernes ordførere: Orla Møller, Gerda Møller, Robert Christensen, Bilgrav-Nielsen og Poul Dam. Henvist til samme udvalg som forslag til lov om statsstøtte til visse private skoler, se side 520. Betænkning (B. sp. 2843) afgivet $\frac{30}{5}$. 2. beh. $\frac{3}{6}$ (F. sp. 7456). 3. beh. $\frac{9}{8}$ (F. sp. 7762). *Loven stadfæstet 18. juni 1969.* (Lovt. nr. 347).

Loven er ligesom en række andre love en konsekvens af *lov om statsstøtte til visse private skoler*, se side 520, idet den ophæver hidtil gældende støttebestemmelser, som erstattes af den nye støttelovs bestemmelser. Samtidig foretages visse redaktionelle ændringer. (En oversigt over de nævnte konsekvenslove findes under omtalen af støtteloven).

Lovforslaget fik i folketinget tilslutning fra alle sider. Det vedtoges enstemmigt ved 3. behandling.

215. Lov om amtsrådenes og amtskommunernes overtagelse af skolerådenes og skolefondenes opgaver m.v. (Undervisningsminister *Helge Larsen*). [A. sp. 4535. C. sp. 887].

Skriftlig fremsættelse $14/3$ (F. sp. 4745). 1. beh. $9/4$ (F. sp. 5465). Partiernes ordførere: Ove Hansen, Poul Schlüter, A. Chr. Andersen, Samuelson (Niels Helveg Petersen), Krog Hansen og Sigsgaard. Henvist til samme udvalg som forslag til lov om generelle tilskud til kommunerne, se side 321. Betænkning (B. sp. 2241) afgivet $23/5$. 2. beh. $28/5$ (F. sp. 7096). Henvist til fornyet udvalgsbehandling. Tillægsbetænkning (B. sp. 2331) afgivet $28/5$. 3. beh. $30/5$ (F. sp. 7340). *Loven stadfæstet 4. juni 1969.* (Lovt. nr. 247).

Loven har følgende ordlyd:

„§ 1. Amtsrådet overtager skolerådets opgaver efter §§ 29, 32 og 34 i skoletilsynsloven.

Stk. 2. Amtskommunen træder i stedet for skolefonden efter §§ 30, 31 og 32 i skoletilsynsloven og §§ 18, 36, 70, 71 og 81 i lov om fritidsundervisning m. v.

§ 2. Det fastsættes inden den 1. april 1970 ved lov, i hvilket omfang følgende opgaver henlægges til amtsrådet:

1. Skoledirektionens funktioner som tilsynsmyndighed for landkommunernes skolevæsen efter §§ 18-20 i skoletilsynsloven.
2. Undervisningsministerens funktioner som tilsynsmyndighed for købstadkommunernes og de hermed ligestillede kommuners skolevæsen efter § 24 i skoletilsynsloven.
3. Amtsunngdomsnævnets funktioner efter § 77 i lov om fritidsundervisning m. v.

Stk. 2. Tilsynet med Frederiksberg kommunes skolevæsen og fritidsundervisningsvirksomhed m. v. varetages af undervisningsministeren.

§ 3. De i henhold til skoletilsynslovens § 21, stk. 1, udnævnte amtsskolekonsulenter fortsætter indtil den 31. marts 1972, dog længst for resten af deres ansættelsesperiode, deres virksomhed efter skoletilsynslovens §§ 22 og 23 for deres hidtidige område og de inden for dette beliggende købstæder, jfr. skoletilsynslovens § 27.

Stk. 2. Bestemmelserne i stk. 1 finder tilsvarende anvendelse på de i henhold til skoletilsynslovens § 25, stk. 1, udnævnte

konsulenter for specialundervisningen og de i henhold til § 25, stk. 5, udnævnte medhjælpere for konsulenten.

Stk. 3. De i henhold til § 12, stk. 4, i lov om ungdomsskoler og aftenskoler m. v. udnævnte konsulenter for ungdomsundervisningen fortsætter deres virksomhed inden for deres hidtidige område indtil den 31. marts 1972, dog længst for resten af deres ansættelsesperiode.

§ 4. § 1, § 2, stk. 2, og § 3 har virkning fra den 1. april 1970.“

Om baggrunden for lovforslagets fremsættelse anførtes følgende i bemærkningerne til lovforslaget:

„De ved lov nr. 225 af 3. juni 1967 om *revision af den kommunale inddeling* og lov nr. 223 af 31. maj 1968 om *kommunernes styrelse* gennemførte ændringer i den kommunale lovgivning indebærer bl. a., at købstadkommunerne fremtidig inddrages under amtskommunen, og at alle landets kommuner undergives ensartede styrelsesregler, idet de hidtidige forskelligheder i styrelsesreglerne for købstadkommuner og sognekommuner falder bort.

Der følger heraf så vidtrækkende konsekvenser for lovgivningen om det kommunale skolevæsens styrelse og tilsyn, at undervisningsministeriet har anset det for nødvendigt at udarbejde et fuldstændigt forslag til en ny lov om kommunernes skolestyrelse til afløsning af den gældende skoletilsynslov, jfr. lovbekendtgørelse nr. 73 af 22. februar 1962. Foruden bestemmelser om amtsrådenes overtagelse af skoledirektionernes og skolerådernes opgaver og amtskommunernes overtagelse af skolefondenes opgaver skal lovforslaget således også omfatte en revision af de gældende bestemmelser om tilsynsmyndighederne i primærkommunerne både for det kommunale skolevæsen og for fritidsundervisningen m. v., jfr. lov nr. 233 af 6. juni 1968, samt en række andre ønskelige ændringer. Et så omfattende lovforslag vil ikke kunne fremsættes så tidligt i indeværende folketingssamling, at det har mulighed for at blive færdigbehandlet inden udgangen af folketingsåret.

Da årsbudget for de nye amtskommuner for regnskabsåret 1970-71 efter § 37, stk. 1, i den kommunale styrelseslov skal være udarbejdet inden den 1. september 1969, er det imidlertid nødvendigt, at det allerede i indeværende folketingssamling fastslås ved lov, at amtsrådene og amtskommunerne fra 1. april 1970 overtager de ovennævnte opgaver. Endvidere ønskes der tilvejebragt lovhjemmel for, at de efter de gældende bestemmelser udnævnte amtsskolekonsulenter, konsulenter for specialundervisningen og deres faglige medhjælpere samt konsulenter for ungdomsundervisningen kan fortsætte deres virksomhed i en overgangsperiode efter kommunalreformens ikrafttræden den 1. april 1970.“

Loven står endvidere i forbindelse med den generelle omlægning af byrdefordelingen mellem staten og kommunerne, og lovforslaget blev ved 1. behandling i folketinget behandlet sammen med *forslag til lov om ændring af lov om fordeling af udgifterne til offentlige gymnasieskoler og kursus til højere forberedelseseksamen, forslag til lov om ændring af lov om folkeskolen (Ændring af reglerne om refusion m. v.), forslag til lov om ændring af lov om lønninger m. m. til folkeskolens lærere og forslag til lov om ændring af lov om fritidsundervisning m. v. (Ændrede refusionsregler m. v.)*. Lovforslaget anbefaledes af regeringspartierne ordførere, men gav i øvrigt ikke ved 1. behandling anledning til særlige bemærkninger.

I det udvalg, hvortil det henvistes, blev det behandlet sammen med yderligere en lang række lovforslag, der blev fremsat af regeringen som led i byrdefordelingsreformen. Der henvises herom nærmere til omtalen under lov om generelle tilskud til kommunerne, side 321.

Lovforslaget vedtoges ved 3. behandling uændret med 88 stemmer mod 48 (VS og SA); 1 medlem (Færøerne) tilkendegav, at han hverken stemte for eller imod.

216. Lov om ændring af lov om fordeling af udgifterne til offentlige gymnasieskoler og kursus til højere forberedelseseksamen. (Undervisningsminister *Helge Larsen*). [A. sp. 4469. C. sp. 889].

Skriftlig fremsættelse $14/3$ (F. sp. 4747). 1. beh. $9/4$ (F. sp. 5465). Partiernes ordførere: Ove Hansen, Poul Schlüter, A. Chr. Andersen, Samuelsen (Niels Helveg Petersen), Krog Hansen og Sigsgaard. Henvist til samme udvalg som forslag til lov om generelle tilskud til kommunerne, se side 321. Betænkning (B. sp. 2241) afgivet $23/5$. 2. beh. $28/5$ (F. sp. 7096). Henvist til fornyet udvalgsbehandling. Tillægsbetænkning (B. sp. 2331) afgivet $28/5$. 3. beh. $30/5$ (F. sp. 7341). *Loven stadfæstet 4. juni 1969.* (Lovt. nr. 248).

Ved loven, hvorved der foretages ændringer i lov om fordeling af udgifterne til offentlige gymnasieskoler og kursus til højere forberedelseseksamen, jfr. lovbekendtgørelse nr. 304 af 12. august 1968, *nedsættes statens tilskud* til driften af de kommunale gymnasieskoler og eventuelle hertil knyttede kursus til højere forberedelseseksamen med en tredjedel, idet såvel til-

skuddet til lærerlønninger som til øvrige udgifter nedsættes fra 90 pct. til 60 pct.

I konsekvens heraf er *elevbidraget fra kommunerne* til statskolerne, til andre kommuners gymnasieskoler og til kursus til højere forberedelseseksamen ved en statsskole, et statsseminarium eller en af en anden kommune drevet gymnasieskole *forhøjet tilsvarende fra 10 pct. til 40 pct.* af bruttoudgiften pr. elev.

Samtidig er indført en ny bidragsordning fra kommunerne til staten for elever, der undervises i en privat gymnasieskole eller på kursus til højere forberedelseseksamen ved en privat gymnasieskole, et privat studenterkursus eller et privat seminarium.

Efter loven yder staten principielt samme driftstilskud til private gymnasieskoler og private kursus til højere forberedelseseksamen som til kommunale gymnasieskoler og kommunale kursus til højere forberedelseseksamen (60 pct. af udgifterne), og kommunerne yder bidrag til denne private undervisning, som de delvis skulle have betalt (med 40 pct. af udgifterne), hvis den havde været kommunal eller statslig. Da der også skal betales skolepenge for undervisningen i disse private skoleformer, er det kommunale bidrag kun ansat til 25 pct. af udgifterne.

Mens de kommunale bidrag på 10 pct. af bruttoudgiften pr. elev i statsskolerne hidtil er blevet udredet af primærkommunerne, er det i loven bestemt, at alle kommunale bidrag pålægges amtskommunerne. Denne ændring er foretaget dels som følge af den foreslåede forhøjelse af bidraget, som ville påføre primærkommunerne en meget følelig økonomisk byrde, dels under hensyn til, at disse former for undervisning i vidt omfang må anses for at være en amtskommunal opgave, og endelig ud fra administrative forenklingshensyn.

De ændrede fordelingsregler vedrører alene driftsudgifterne; *fordelingen af anlægsudgifter*, der i henhold til lovens § 5 foretages med 25 pct. til staten og 75 pct. til kommunerne, *berøres ikke*. De 75 pct., som udgør den kommunale andel, vil efter forhandling i hvert enkelt tilfælde blive pålagt enten

primær- eller amtskommuner, eventuelt både primær- og amtskommuner.

Loven har virkning for udgifter, der vedrører tiden efter 31. marts 1970.

Loven står i forbindelse med den generelle omlægning af byrdefordelingen mellem staten og kommunerne, og lovforslaget blev i folketinget fremsat af undervisningsministeren sammen med *forslag til lov om ændring af lov om folkeskolen. (Ændring af reglerne om refusion m. v.)*, *forslag til lov om ændring af lov om lønninger m. m. til folkeskolens lærere og forslag til lov om ændring af lov om fritidsundervisning m. v. (Ændrede refusionsregler m. v.)*.

Ved 1. behandling blev lovforslagene mødt med tilslutning fra Poul Schlüter (KF), A. Chr. Andersen (V) og Samuelson (RV).

Ove Hansen (S) udtrykte bekymring for, at ændringerne i refusionsbestemmelserne ville komme til at virke hæmmende for skolevæsenets udvikling. Man burde belønne de kommuner, der virkelig gør en indsats for at højne skolevæsenet, i stedet for at stille dem ringere. Han erklærede sig villig til — som sædvanlig — at medvirke i et udvalgsarbejde, men stillede spørgsmålet: Kan det nytte?

Krog Hansen (SF) kunne ikke medvirke til lovforslagenes gennemførelse og mente ligesom Ove Hansen, at sagen var afgjort på forhånd regeringspartierne imellem. Er det ikke spild af tid ovenhovedet at sige noget ved denne første behandling? spurgte han.

Sigsgaard (VS) kunne heller ikke medvirke til lovforslagenes gennemførelse. Han kritiserede en lang række punkter i lovforslagene, som han bl. a. fandt på en urimelig måde ville favorisere de private skoler.

I det udvalg, hvortil lovforslagene henvistes, blev de behandlet sammen med yderligere en lang række lovforslag, som blev fremsat af regeringen som *led i byrdefordelingsreformen*. Der henvises herom nærmere til omtalen under lov om generelle tilskud til kommunerne, side 321.

Lovforslaget blev ved 3. behandling vedtaget med 88 stemmer mod 48 (S, VS og SA); 1 medlem (Færøerne) tilkendegav, at han hverken stemte for eller imod.

217. Lov om ændring af lov om folkeskolen. (Ændring af reglerne om refusion m. v.). (Undervisningsminister Helge Larsen). [A. sp. 4449. C. sp. 891].

Skriftlig fremsættelse $14/3$ (F. sp. 4747). 1. beh. $9/4$ (F. sp. 5465). Partiernes ordførere: Ove Hansen, Poul Schlüter, A. Chr. Andersen, Samuelson (Niels Helveg Petersen), Krog

Hansen og Sigsgaard. Henvist til samme udvalg som forslag til lov om generelle tilskud til kommunerne, se side 321. Betænkning (B. sp. 2241) afgivet $\frac{23}{5}$. 2. beh. $\frac{28}{5}$ (F. sp. 7097). Henvist til fornyet udvalgsbehandling. Tillægsbetænkning (B. sp. 2331) afgivet $\frac{28}{5}$. 3. beh. $\frac{30}{5}$ (F. sp. 7341). *Loven stadfæstet 4. juni 1969.* (Lovt. nr. 249).

Ved loven, hvorved der foretages ændringer i lov om folkeskolen, jfr. lovbekendtgørelse nr. 279 af 8. juli 1966, som ændret ved lov nr. 203 af 31. maj 1968, indføres en *udvidet bidragsordning fra kommunerne til staten* for elever i *realafdelingen ved private skoler* samt i *8.-10. klasse ved friskoler eller ved private realskoler og gymnasieskoler*. Der skal efter loven ydes et beløb pr. elev hjemmehørende i kommunen svarende til *25 pct. af en beregnet gennemsnitsudgift pr. elev til folkeskolens lærerlønninger* og *85 pct. af et beregnet gennemsnit af andre udgifter* pr. elev i folkeskolen. Lovens afsnit om folkeskolen i København har en tilsvarende bestemmelse, idet dog Københavns kommunes bidrag af praktiske grunde opgøres på grundlag af udgifterne ved folkeskolen uden for København.

Endvidere *ophæver loven statstilskuddet til befordring* til og fra skole af folkeskolens elever på grund af afstand eller trafik-sikkerhed og af syge og invaliderede børn. Udgifterne ved disse befordringsordninger er efter loven fordelt med 25 pct. til primærkommunen og 75 pct. til amtskommunen.

Loven træder i kraft den 1. april 1970 og har virkning for udgifter, der vedrører tiden efter den 31. marts 1970.

Loven står i forbindelse med den *generelle omlægning af byrdefordelingen* mellem staten og kommunerne, og lovforslaget blev i folketinget fremsat og behandlet sammen med *forslag til lov om ændring af lov om fordeling af udgifterne til offentlige gymnasieskoler og kursus til højere forberedelseseksamen, forslag til lov om ændring af lov om lønninger m. m. til folkeskolens lærere og forslag til lov om ændring af lov om fritidsundervisning m. v. (Ændrede refusionsregler m. v.)*, jfr. omtalen under nærmest foregående sag.

I det udvalg, hvortil lovforslaget henvistes, blev det behandlet sammen med yderligere en lang række lovforslag, der blev fremsat af regeringen som led i byrdefordelingsreformen. Der henvises herom nærmere til omtalen under lov om generelle tilskud til kommunerne, side 321.

Lovforslaget blev ved 3. behandling vedtaget med 88 stemmer mod 48 (S, VS og SA); 1 medlem (Færøerne) tilkendegav, at han hverken stemte for eller imod.

218. Lov om ændring af lov om fritidsundervisning m. v. (Ændrede refusionsregler m. v.). (Undervisningsminister *Helge Larsen*). [A. sp. 4481. C. sp. 877].

Skriftlig fremsættelse $1\frac{1}{3}$ (F. sp. 4747). 1. beh. $\frac{9}{4}$ (F. sp. 5466). Partiernes ordførere: Ove Hansen, Poul Schlüter, A. Chr. Andersen, Samuelson (Niels Helveg Petersen), Krog Hansen og Sigsgaard. Henvist til samme udvalg som forslag til lov om generelle tilskud til kommunerne, se side 321. Betænkning (B. sp. 2241) afgivet $\frac{23}{5}$. 2. beh. $\frac{28}{5}$ (F. sp. 7097). Henvist til fornyet udvalgsbehandling. Tillægsbetænkning (B. sp. 2331) afgivet $\frac{28}{5}$. 3. beh. $\frac{30}{5}$ (F. sp. 7342). *Loven stadfæstet 4. juni 1969.* (Lovt. nr. 250).

Loven indeholder ændringer i lov nr. 233 af 6. juni 1968 om fritidsundervisning m. v. I tilknytning til skolefondenes bortfald, jfr. nærmere side 530f, *fordeles udgifterne til ungdomsskolen ligeligt mellem staten og primærkommunen.*

Endvidere bestemmer loven, at staten kun yder tilskud til lønninger og honorarer i ungdomsskolen samt til de udgifter, som staten for folkeskolens vedkommende udreder eller yder tilskud til, således at *en række forskelligartede mindre refusioner samt tilskud til læreres befordringsudgifter er bortfaldet. Statens refusion af lønninger m. v. er samtidig forhøjet fra $\frac{1}{6}$ til 50 pct.*

Også for *voksenundervisningens* vedkommende er der fastsat en statsrefusion på 50 pct. af lønninger og honorarer m. v., dog således at statstilskuddet på $\frac{1}{3}$ til foredragshonorarer og til instruktører ved interessegrupper ikke er ændret.

For så vidt angår udgiften til honorar og løn til ledere af fritidsundervisning for voksne og medhjælp for heltidsansatte ledere er refusionen ligeledes fastsat til 50 pct. fra staten, og således at kommunerne til *normerede ledere og deres medhjælp* yder $\frac{1}{3}$ imod hidtil $\frac{1}{6}$.

Endelig indeholder loven hjemmel for en *udsættelse* af fritidsundervisningslovens ikrafttrædelse med hensyn til *ansættelse af konsulenter for fritidsundervisning*.

Loven har virkning for udgifter, der afholdes efter den 31. marts 1970.

Loven står i forbindelse med den generelle omlægning af byrdefordelingen mellem staten og kommunerne, og lovforslaget blev i folketinget fremsat og behandlet sammen med *forslag til lov om ændring af lov om fordeling af udgifterne til offentlige gymnasieskoler og kursus til højere forberedelseseksamen, forslag til lov om ændring af lov om folkeskolen. (Ændring af reglerne om refusion m. v.) og forslag til lov om ændring af lov om lønninger m. m. til folkeskolens lærere*, jfr. omtalen under lov om ændring af lov om fordeling af udgifterne til offentlige gymnasieskoler og kursus til højere forberedelseseksamen, side 533.

I det udvalg, hvortil lovforslaget henvistes, blev det behandlet sammen med yderligere en lang række lovforslag, der blev fremsat af regeringen som *led i byrdefordelingsreformen*. Der henvises herom nærmere til omtalen under lov om generelle tilskud til kommunerne, side 321.

Lovforslaget blev ved 3. behandling vedtaget med 88 stemmer mod 48 (S, VS og SA); 1 medlem (Færøerne) tilkendegav, at han hverken stemte for eller imod.

219. Lov om uddannelse af børnehave- og fritids-pædagoger. (Undervisningsminister *Helge Larsen*). [A. sp. 2253. C. sp. 705].

Skriftlig fremsættelse ²⁸/₁₁ (F. sp. 1987). 1. beh. ²⁴/₁ (F. sp. 3187). Partiernes ordførere: Bodil Koch, Vestergaard Poulsen (Gerda Møller), Eva Ree, Meta Ditzel, Gunhild Due og Sigs-gaard. Henvist til udvalg på 17 medlemmer (Gerda Møller, Burgdorf, Vestergaard Poulsen [næstformand], Ulla Worm, Eva Ree, Robert Christensen, P. E. Eriksen, Meta Ditzel, Bilgrav-Nielsen [formand], Svend Haugaard, Bodil Koch, K. B. Andersen, Anker Jørgensen, Peter Jørgensen, Orla Møller, Karl Max Rasmussen og Gunhild Due). Betænkning (B. sp. 1287) afgivet ²⁴/₄. 2. beh. ⁶/₅ (F. sp. 6249). 3. beh. ⁹/₅ (F. sp. 6491). *Loven stadfæstet 21. maj 1969.* (Lovt. nr. 209).

Medens børnehavelærerinde- og fritidshjems læreruddannelsen hidtil har hvilet på administrativt fastsatte regler, er hovedbestemmelserne om grunduddannelsernes indhold og opbygning nu optaget i nærværende lov. Loven indeholder endvidere regler for optagelse på seminarierne og om videre- og efteruddannelse. Endelig hjemler loven oprettelse af et fælles uddannelsesråd, der skal være rådgivende for ministeriet og følge udviklingen på området.

Loven svarer systematisk til den nye læreruddannelseslov og træder ligesom denne i kraft *den 1. august 1970*.

Om lovens indhold skal i øvrigt bemærkes følgende:

Kapitel I indeholder en række *almindelige bestemmelser*.

Efter § 2 gives uddannelserne på *statsseminarier eller på private seminarier*, der er godkendt af undervisningsministeren. Det bemærkes, at alle børnehave- og fritidshjemsseminarier for tiden er private, og at der ikke i øjeblikket er planer om oprettelse af statsseminarier, men at man har anset det for vigtigt at holde denne mulighed åben.

§ 4, som ændredes under behandlingen i folketinget, omhandler *uddannelsesrådet*, som er rådgivende for undervisningsministeren i sager vedrørende børnehave- og fritidspædagoguddannelserne. Rådet følger udviklingen på området og afgiver indstilling til ministeren om de foranstaltninger, som rådet anser for påkrævede eller ønskelige.

Rådets sammensætning (paragraffens stk. 2) ændredes under folketingets behandling således, at også bestyrelserne for seminarierne blev repræsenteret (med 1 medlem) og således, at Pædagogstuderendes Landsråds repræsentation udvidedes fra de oprindeligt foreslåede 2 medlemmer til 3.

Kapitel II (§ 5) indeholder hovedbestemmelserne om *betingelserne for optagelse*, idet det er tanken at fastslå de nærmere betingelser i bekendtgørelse. Den væsentligste ændring i forhold til de hidtidige regler er, at 1) *aldersgrænsen* er nedsat til *mindst 18 år* (oprindelig foreslået 18 år og 6 måneder) ved uddannelsens påbegyndelse. Ansøgeren skal i øvrigt 2) have været beskæftiget i *praktisk virksomhed* med børn eller unge og 3) i øvrigt skønnes at have de *forudnødne forudsætninger* for at

følge uddannelsen. Der stilles (som hidtil) ikke krav om nogen bestemt eksamen.

En oprindelig foreslået bestemmelse om optagelse på prøve, hvorefter endelig bestemmelse om optagelse skulle træffes senest 4 måneder efter prøveoptagelsen, udgik under folketingsbehandlingen.

Om *grunduddannelsernes indhold* henvises til lovens *kapitel III*, navnlig § 6, som omhandler emnekredsen. Den hidtidige fagkreds er i alt væsentligt bibeholdt. *Talelære og stemmepleje* er optaget som nye fag og *dramatisering* som nyt fagområde.

En bestemmelse, hvorefter *studerende med studentereksamen*, højere forberedelseseksamen eller anden tilsvarende prøve helt eller delvis kunne *fritages* for et eller flere af de i § 6 nævnte fag, gav anledning til nogen diskussion i folketinget. Bestemmelsen (i § 7, nr. 2) fik efter udvalgsbehandlingen følgende indhold:

„Undervisningsministeren fastsætter . . . nærmere regler, hvorefter . . . studerende, der har sådanne forkundskaber i ét eller flere af de i § 6, stk. 1, nævnte fag, at deltagelse i undervisningen må anses for unødvendig, helt eller delvis kan fritages herfor.“

Kapitel IV om *seminarierne* indeholder bestemmelser om seminariets *ledelse* (§ 10), om *lærerrådet* (§ 11) og om *de studerendes råd* (§ 12).

Efter § 13 er undervisningen på statsseminarier vederlagsfri. Der kan ydes støtte til nedbringelse af *studieafgiften* ved de private seminarier. Om dette spørgsmål henvises i øvrigt til den side 542 omtalte *lov om statsstøtte til visse private seminarier*.

Kapitel V omhandler *videre- og efteruddannelse*, og *kapitel VI* indeholder *ikrafttrædelsesbestemmelser m. v.*

I sin fremsættelse fremhævede *undervisningsministeren*, at baggrunden for at fastlægge disse grunduddannelsers rammer i en lov var deres voksende udbredelse og samfundsmæssige betydning. Forlængelsen af studietiden havde igennem en årrække været et meget stærkt ønske ikke mindst fra seminariernes side, og der var ingen tvivl om, at det med de krav, der i dag stilledes til personalet,

ville være både ønskeligt og nødvendigt snarest at få gennemført denne forbedring af deres grunduddannelse.

Man kunne så beklage, at denne forlængelse kom på et tidspunkt, hvor der var en følelig mangel på kvalificeret personale. Der foregik imidlertid i disse år en vældig udbygning af seminarierne, og det ville ikke være længe, før man ville være i stand til at give mindst lige så mange en 3-årig uddannelse, som man tidligere havde uddannet gennem 2 år.

Vore uddannelser og deres varighed burde i øvrigt principielt indrettes efter de krav, der stilledes til de uddannedes kvalifikationer, og ikke efter, hvor mange personer med den pågældende uddannelse der til enhver tid var eller syntes at blive behov for. Dette sidste kunne kun være bestemmende for uddannelsesapparatets kapacitet.

Lovforslaget fik i folketinget en meget velvillig modtagelse fra alle ordførernes side. Adskillige enkeltheder ønskedes dog drøftet nærmere, og udvalgsarbejdet resulterede da også i flere ændringer, hvoraf de væsentligste vil fremgå af foranstående omtale af lovens indhold.

I udvalgsbetænkningen udtaler udvalget tilfredshed med, at forudgående *husligt arbejde* ikke længere skal være et obligatorisk krav, der stilles som betingelse for optagelse på seminarierne.

Betænkningen omtaler endvidere udvalgets drøftelser om *fritagelsesbestemmelsen* i § 7, nr. 2, (studenter m. fl.). Det siges om den ovenfor omtalte ændring, at den „må ses på baggrund af, at det — allerede under hensyn til studenters og HFers stærkt varierende forudsætninger med hensyn til de af bestemmelsen omfattede fag — næppe vil være muligt at etablere særlige hold eller linjer med rimelig talmæssig tilslutning med henblik på en egentlig afkortning af studietiden for disse grupper. Der kan også med rette rejses tvivl om, hvorvidt en sådan afkortning i sig selv er ønskelig eller hensigtsmæssig.

Det er dog ikke fundet rimeligt at forlange som et ufravigeligt krav, at studerende, der bevisligt på anden måde har erhvervet sig de fornødne kundskaber, dog af hensyn til sammenholdet blandt de studerende o. lign. skal følge undervisningen i dens helhed.“

Endelig beskæftiger betænkningen sig med spørgsmålet om *lærerrådenes* og *de studerendes råds* beføjelser. Der opregnes en række eksempler på spørgsmål, der bør behandles i lærerrådet. Om *de studerendes råd* siges det bl. a.:

„ Bestemmelserne om de studerendes råds sammensætning og beføjelser må have til formål dels at sikre en rimelig repræsentation i rådet for studerende på uddannelsens forskellige trin (klasser eller måske blot årgange), dels nærmere at præcisere rådets funktioner i forhold til seminariets rektor og lærerråd. Rådet repræsenterer de studerende navnlig med hensyn til spørgsmål om til-

rettelæggelsen af undervisningen, om placeringen af praktikundervisningen og gennemførelse af kursus eller studiekredse og om forslag til forsøgsarbejde, om afsluttende prøver, praktiske forhold og forhold, som er de studerende personligt vedrørende (herunder f. eks. spørgsmål om bortvisning), såfremt den pågældende studerende ønsker rådets bistand.

De øvrige nærmere regler om de enkelte råds virksomhed, herunder rådets forretningsorden samt hvilke andre opgaver rådet måtte ønske at påtage sig, tænkes fastsat af rådet og de studerende selv, dog med det forbehold, at de skal forelægges seminariets rektor og lærerråd, således at det bl. a. kan påses, at reglerne ikke griber ind i andre organers eller personers beføjelser.

De nærmere regler i henhold til lovforslagets §§ 11 og 12 vil blive udformet efter forhandling med repræsentanter for seminariernes rektorer og lærere samt for Pædagogstuderendes Landsråd.

Reglerne om lærerrådernes og de studerendes råds virksomhed tænkes i øvrigt udformet på en sådan måde, at de ikke hindrer oprettelse af samarbejdsudvalg eller andre organer, i hvilke spørgsmål af fælles interesse drøftes og forhandles og i så vidt omfang som muligt finder deres afgørelse. Der henvises i denne forbindelse til det i betænkningen fra studieplanudvalget for læreruddannelsen fremsatte forslag om oprettelse af samarbejdsudvalg. “

Lovforslaget vedtoges enstemmigt ved 3. behandling.

220. Lov om statsstøtte til visse private seminarier.

(Undervisningsminister *Helge Larsen*). [A. sp. 4545. C. sp. 953].

Skriftlig fremsættelse $^{14}/_3$ (F. sp. 4750). 1. beh. $^{10}/_4$ (F.sp. 5568). Partiernes ordførere: Karl Max Rasmussen, Lembourn, Robert Christensen, Meta Ditzel, Morten Lange og Kjær Rasmussen. Henvist til udvalget for undervisning og uddannelse. Betænkning (B. sp. 3217) afgivet $^{23}/_5$. 2. beh. $^{30}/_5$ (F. sp. 7353). 3. beh. $^6/_8$ (F. sp. 7767). *Loven stadfæstet 18. juni 1969.* (Lovt. nr. 348).

Efter loven *overtager staten udgifterne ved driften af de private seminarier*. Staten stiller endvidere inventar og samlinger til rådighed for seminarierne. (§ 2, stk. 1).

Der kan endvidere ydes lån af statskassen til opførelse af bygninger m. v. (§ 2, stk. 2).

Loven omfatter ifølge § 1, stk. 1, private seminarier, der uddanner lærere til folkeskolen, private *husholdningsseminarier*

og private *børnehave- og fritidspædagogseminarier*. Det er dog en betingelse, at seminarierne er *godkendt* af undervisningsministeren, at de er *selvejende institutioner* med vedtægter godkendt af undervisningsministeren og at de *følger de regler*, som fastsættes af undervisningsministeren *om driften, de økonomiske forhold og lønnings- og pensionsforholdene* for personalet m. v.

Det fremgår af § 1, stk. 2 — som indsattes under lovforslagets behandling i folketinget — at ledere og lærere ved de af loven omfattede seminarier som hidtil skal være medlemmer af „Pensionskassen af 1925 for de private eksamensskoler“, medmindre det godtgøres, at de på anden måde er sikret passende pension.

Efter § 3 overtager staten efter de samme regler udgifterne ved en privat *øvelsesskole*, der er knyttet til et seminarium, der uddanner lærere til folkeskolen. Det er dog en betingelse herfor, at øvelsesskolen har *ledelse fælles* med seminariet og kan *godkendes* som fast øvelsesskole.

Elevernes hjemstedskommune betaler en afgift pr. elev i øvelsesskolen. Afgiften fastsættes af undervisningsministeren svarende til en beregnet gennemsnitsudgift pr. elev i folkeskolen.

Loven træder i kraft *den 1. april 1970* (§ 4).

Baggrunden for loven er ønsket om at søge gennemført en vederlagsfri uddannelse på de private seminarier ved at lade staten overtage udgifterne til de private seminariers drift og anlæg.

Undervisningsministeren bemærkede i sin fremsættelse bl. a., at seminarierne fortsat ville være private, og at loven ikke — bortset fra den nødvendige godkendelse af budgetter og regnskaber — ville give baggrund for at ændre det idégrundlag eller de traditioner, hvorpå flere af de private seminarier var opbygget.

Det ville ikke være muligt at lade loven træde i kraft før den 1. april 1970 under hensyn til det store arbejde med bl. a. for hvert enkelt seminarium at foretage den nødvendige økonomiske opgørelse.

For at lette de lærerstuderende var ministeren imidlertid indstillet på at søge forhøjet bevillingen til nedbringelse af studieafgifterne i tiden fra 1. august 1969 til 31. marts 1970.

Lovforslaget fik i folketinget en velvillig behandling, idet alle erkendte det urimelige i det hidtidige forhold, at der skulle betales studieafgift ved de private seminarier, når der ikke var mulighed

for at vælge frit mellem disse og statsseminarierne, hvor undervisningen var gratis.

Flere af ordførerne fremhævede det ønskelige i at lade studieafgifterne falde bort pr. 1. august 1969 samtidig med den nye læreruddannelseslovs ikrafttræden. Blandt disse var *Karl Max Rasmussen* (S), som henviste til det af socialdemokratiet tidligere fremsatte forslag til folketingsbeslutning om bortfald af studieafgifter (se side 681).

Undervisningsministeren oplyste under behandlingen, at det var tanken for tiden 1. august 1969 til 31. marts 1970 at søge studieafgifterne nedsat, så de blev ens for samtlige seminarier og udgjorde 200 kr. pr. studerende for disse 8 måneder. Når han ikke kunne gå med til at lade afgifterne bortfalde helt pr. 1. august 1969, var det dels af økonomiske grunde, dels og navnlig fordi forudsætningen for at yde 100 pct.s dækning for udgifterne ved en privat selvejende institution måtte være, at man havde regnskaber og budgetter til godkendelse forinden. Dette kunne man først have fra april 1970.

I sin betænkning pegede udvalget bl. a. på, at der for så vidt angik betaling for undervisningen på kursus til højere forberedelseseksamen ved de kursus, der var knyttet til de private seminarier, forelå et problem, som man henstillede til undervisningsministeren at søge løst.

Et *mindretal* (socialdemokratiets og socialistisk folkepartis medlemmer af udvalget) beklagede i en mindretalsudtalelse, at der ikke kunne skaffes flertal for, at undervisningsafgiften skulle falde bort den 1. august 1969. De uddannelsessøgende havde med rette kunnet forvente, at dette var sket, og merudgiften var ikke afskrækkende.

Ved 2. behandling tog *Karl Max Rasmussen* det foran omtalte forslag til folketingsbeslutning om bortfald af studieafgifter tilbage.

Lovforslaget vedtoges enstemmigt ved 3. behandling.

221. Lov om ændring af lov om folkeskolen. (Undervisningsminister *Helge Larsen*). [A. sp. 3469. C. sp. 417].

Skriftlig fremsættelse ²²/₁ (F. sp. 3063). 1. beh. ⁵/₂ (F. sp. 3679). Partiernes ordførere: K. B. Andersen, Ellen Strange Petersen, Holger Hansen, Meta Ditzel og Gunhild Due. Henvist til udvalg på 17 medlemmer (Ellen Strange Petersen, Lembourn [næstformand], Vestergaard Poulsen, Knud Østergaard, Holger Hansen, Robert Christensen, Kofoed, Meta Ditzel, Svend Haugaard [formand], Samuelson, K. B. Andersen, Kaj Andresen, Peter Jørgensen, Orla Møller, Bertel Pedersen, Karl

Max Rasmussen og Gunhild Due). Betænkning (B. sp. 923) afgivet 19/3. 2. beh. 25/3 (F. sp. 5188). 3. beh. 27/3 F. sp. 5308). *Loven stadfæstet 8. april 1969.* (Lovt. nr. 146).

Loven giver — ved indsættelse af en ny § 62 a i folkeskoleloven — undervisningsministeren bemyndigelse til at fastsætte regler om *regulering af folkeskolebyggeriet* ud fra pædagogiske, planlægningsmæssige og økonomiske hensyn.

Som det fremgår af ministerens fremsættelse, er der ikke længere grundlag for at opretholde de hidtidige byggerestriktioner. Det vil imidlertid være nødvendigt at have mulighed for at føre en skolebyggepolitik, der i et vist omfang reducerer risikoen for gennemførelse af u hensigtsmæssige byggerier. Selv med den vidtgående decentralisering, som vil følge af kommunalreformen, vil der være behov for en vis statslig indflydelse på udbygningen af skolevæsenet i de forskellige amter, bl. a. for at sikre, at denne foregår efter samme retningslinjer både med hensyn til skolernes struktur og indretning, understyr m. v.

Et andet formål med loven er at få indført *fastprisordningen* på folkeskolebyggeriets område. Det er således tanken i medfør af den gennemførte lovbestemmelse at fastsætte, at reglerne om faste priser og tidsfrister, jfr. boligministeriets cirkulære af 21. juni 1968, skal finde anvendelse på dette område.

Lovforslaget fik i folketinget tilslutning fra alle ordførere. Flere af disse kunne have ønsket, at det havde været nærmere præciseret, hvilke beføjelser der var tillagt ministeren, og efter hvilke retningslinjer den påtænkte regulering skulle finde sted.

I udvalgets betænkning siges det bl. a.:

„ Med hensyn til retningslinjerne for den påtænkte regulering af skolebyggeriet er det ved samrådet med ministeren oplyst, at der i forbindelse med kommunalreformen i de kommende år forudsættes udarbejdet en planlægning for udbygningen af folkeskolevæsenet for hvert enkelt af de nye amter efter retningslinjer tiltrådt af ministeriet. Indtil denne planlægning er gennemført, vil ministeriet ved konkret afvejning af de enkelte byggeønsker — der i denne overgangsperiode kræver ministeriets godkendelse i hvert enkelt tilfælde — så vidt muligt sikre, at disse byggerier på det givne tidspunkt vil passe ind i skolestrukturen såvel for den enkelte kommune som for det større område. Samtidig med lovforslagets ikrafttræden bortfalder den nuværende kvotebegrænsning.

Udvalget har i det nævnte samråd med undervisningsministeren drøftet visse af hovedprincipperne for skoleplanlægningen og modtaget oplysninger om nogle af de gennemførte områdeplanlægninger. Med hensyn til skoleoverbygningerne (realafdeling og 8.-10.

klasse) bemærkes, at behovet for flere tilvalgsmuligheder gør det hensigtsmæssigt at sigte på større skoleenheder. Bestående skolebygninger forudsættes i rimeligt omfang indpasset i planlægningen under hensyn til den forventede befolkningsudvikling, ligesom planlægningen bør afpasses efter de forskellige egners geografiske og befolkningsmæssige forhold. Små skoler (delskoler) kan i særlige tilfælde løse undervisningsproblemerne for de yngste årgange og sikre samlingslokaler m. v. for fritidsaktiviteter. Ikke-årgangsdelte skoler søges principielt nedlagt. “

Lovforslaget vedtoges enstemmigt ved 3. behandling med 156 stemmer; 3 medlemmer (S og SA) tilkendegav, at de hverken stemte for eller imod.

222. Lov om ændring af lov om folkeskolen og om ophævelse af lov om lønninger m. m. til folkeskolens lærere. (Tjenestemandsgesundhedsloven og ændring af reglerne om refusion). (Undervisningsminister *Helge Larsen*). [A. sp. 5085. C. sp. 1357].

Skriftlig fremsættelse $\frac{30}{4}$ (F. sp. 6103). 1. beh. $\frac{7}{5}$ (F. sp. 6302). Partiernes ordførere: Ivar Nørgaard, Langkilde, Enggaard, Erik Hansen (Ålborg amt), Morten Lange og Kjær Rasmussen. Henvist til lønningsudvalget. Betænkning (B. sp. 3105) afgivet $\frac{9}{6}$. 2. beh. $\frac{9}{6}$ (F. sp. 7816). 3. beh. $\frac{11}{6}$ (F. sp. 8046). *Loven stadfæstet 18. juni 1969.* (Lovt. nr. 293).

Ved loven er gennemført de nødvendige lovændringer, der følger af inddragelsen af folkeskolens lærere under den nye tjenestemandsgesundhedslov, dels er statens tilskud til lærerlønninger m. m. i folkeskolen nedsat fra 85 pct. til 60 pct. i overensstemmelse med den generelle omlægning af byrdefordelingen mellem staten og kommunerne.

Som anført under gennemgangen af de love, som den nye tjenestemandsgesundhedsreform omfatter, er *tjenestemandsgesundhedslovens område* i overensstemmelse med forslag fremsat herom af tjenestemandskommissionen udvidet til også at omfatte folkeskolens og folkekirkens tjenestemænd, og som konsekvens heraf er ved nærværende lov lov nr. 156 af 7. juni 1958 om lønninger m. m. til folkeskolens lærere blevet ophævet. Samtidig er de bestemmelser i loven, der ikke vedrører lærernes ansættelsesvilkår, men som det er

nødvendigt fortsat at opretholde som lovbestemmelser, overført til folkeskoleloven. Det drejer sig om bestemmelserne i lovens §§ 44, 46 og 47, stk. 2, der fastsætter fordelingen af udgifterne til lærerlønninger m. m. mellem staten og kommunerne.

Reglerne om nedsættelse af statens tilskud til lærerlønninger m. m. fra 85 pct. til 60 pct., der ligesom de øvrige ændringer af reglerne om statsrefusion skal have virkning fra den 1. april 1970, tilsigter ikke ændringer i reglerne om, hvilke udgifter der er tilskudsberettigede.

I forbindelse med overførelsen af de hidtidige tilskudsbestemmelser i lærerlønningens loven til folkeskoleloven er der endvidere foretaget ændring af bestemmelsernes formulering, således at de svarer til det nye lønsystem, der er foreslået ved forslagene til tjenestemandsløn og lov om tjenestemandslønninger m. m. og klassificering af tjenestemandstillinger i staten, folkeskolen og folkekirken.

Ligesom for statstjenestemandsområdet har det for folkeskolens vedkommende været nødvendigt at skabe grundlag for en overgangsordning, der sikrer, at hidtil gældende bestemmelser forbliver i kraft, indtil de fornødne nye bestemmelser er fastsat i overensstemmelse med reglerne i lov om tjenestemand i staten, folkeskolen og folkekirken, og der er derfor i loven indføjet overgangsregler svarende til de i tjenestemandsløven fastsatte.

Ved fremsættelsen af lovforslaget meddelte undervisningsministeren, at lovforslaget skulle *erstatte det af ham den 14. marts fremsatte forslag til lov om ændring af lov om lønninger m. m. til folkeskolens lærere* (se side 574), der vedrørte nedsættelsen af statstilskuddet.

Lovforslaget gav ikke anledning til særlige bemærkninger under behandlingen i folketinget. Som den øvrige del af de lovforslag, der vedrørte tjenestemandreformen, henvises det til folketingets lønningssudvalg, som uden bemærkninger indstillede det uændret til vedtagelse.

Ved 3. behandling vedtoges lovforslaget med 145 stemmer; 2 medlemmer (VS) tilkendegav, at de hverken stemte for eller imod.

223. Lov om ændring af lov om støtte til tilvejebringelse af kollegier. (Undervisningsminister *Helge Larsen*). [A. sp. 2305. C. sp. 813].

Skriftlig fremsættelse ²⁹/₁₁ (F. sp. 2014). 1. beh. ²⁴/₁ (F. sp. 3218). Partiernes ordførere: Albertsen, Knud Bro, Enggaard, Else-Merete Ross, Morten Lange og Kjær Rasmussen. Henvist til udvalg på 17 medlemmer (Knud Bro, Gerda Møller, Simonson [næstformand], Knud Østergaard, Enggaard, A. Chr. Andersen, Holger Hansen, Else-Merete Ross [formand], Bernhard Baunsgaard, Skovmand, Albertsen, K. B. Andersen, Poul Dalsager, Peter Jørgensen, Axel Ivan Pedersen, Søgaard og Morten Lange). Betænkning (B. sp. 1313) afgivet ³⁰/₄. 2. beh. ²⁰/₅ (F. sp. 6768). Henvist til fornyet udvalgsbehandling. Tillægsbetænkning (B. sp. 2053) afgivet ²¹/₅. 3. beh. ³⁰/₅ (F. sp. 7342). *Loven stadfæstet 4. juni 1969.* (Lovt. nr. 255).

Ved loven *udskydes revisionen* af lov om støtte til tilvejebringelse af kollegier til folketingsåret 1970-71 (oprindeligt foreslået 1971-72).

Endvidere er der indsat en § 9 a, der bestemmer, at ministeren skal nedsætte et kollegieråd med repræsentation for unge under uddannelse og uddannelsesinstitutionerne, der skal være rådgivende i kollegiespørgsmål.

I folketinget fik lovforslaget tilslutning fra regeringspartierne ordførere, mens oppositionen mente, at statslånsprocenten skulle forhøjes, og at bevillingsrammen burde udvides.

Bestemmelsen om et kollegieråd indsattes under behandlingen i folketinget.

I udvalgets betænkning stillede et *mindretal* (socialdemokratiets og socialistisk folkepartis medlemmer af udvalget) forslag om at forhøje statslånsprocenten fra 45 til 65 og gav i en udtalelse udtryk for, at bevillingsrammen burde forøges til 200 mill. kr. pr. år.

I den efter 2. behandling afgivne tillægsbetænkning udtaler udvalget bl. a., at de uddannelsessøgendes repræsentation i kollegiebestyrelserne så vidt muligt burde udgøre mindst 50 pct., hvilket synspunkt fik tilslutning af undervisningsministeren under 3. behandling. Forslaget blev ved 3. behandling vedtaget enstemmigt med 89 stemmer (KF, V, RV og Fær.), medens 54 medlemmer (S, VS og SA) tilkendegav, at de hverken stemte for eller imod.

224. Lov om ændring af lov om „Ungdommens uddannelsesfond“s forvaltning og virksomhed. (Undervisningsminister *Helge Larsen*). [A. sp. 4513. C. sp. 1361].

Skriftlig fremsættelse $\frac{14}{3}$ (F. sp. 4760). 1. beh. $\frac{21}{3}$ (F. sp. 5030). Partiernes ordførere: Knud Nielsen, Knud Bro, Enggaard, Grethe Philip, Morten Lange (Poul Dam) og Kjær Rasmussen. Henvist til samme udvalg som forslag til folketingsbeslutning vedrørende en reform af Ungdommens uddannelsesfond, se side 683. Betænkning (B. sp. 2541) afgivet $\frac{28}{5}$. 2. beh. $\frac{6}{6}$ (F. sp. 7768). Henvist til fornyet udvalgsbehandling. Tillægsbetænkning (B. sp. 3205) afgivet $\frac{9}{6}$. 3. beh. $\frac{11}{6}$ (F. sp. 8043). *Loven stadfæstet 18. juni 1969.* (Lovt. nr. 349).

Ved loven — som har virkning fra *1. august 1969* — stilles yderligere *70 mill. kr.* til rådighed for Ungdommens uddannelsesfond. I dette beløb indgår 20 mill. kr., som ved en ændringslov af 31. maj 1968 ekstraordinært stilledes til rådighed for fonden i finansåret 1968-69. Ud over de 20 mill. kr., der genbevilges for det kommende finansår, og som fordeles blandt de uddannelsessøgende på samme måde som i 1968-69, indebærer loven altså en yderligere forøgelse af midlerne med *50 mill. kr.*

De nævnte 50 mill. kr. fordeles med 25 mill. kr., hvoraf halvdelen som stipendier og halvdelen som lån, til de studerende under lovens § 1, stk. 1, d. v. s. studerende ved offentligt anerkendte læreanstalter og fagskoler, og med 25 mill. kr. som stipendier til de af loven omfattede elevkategorier. Af disse sidste 25 mill. kr. bevilges 11 mill. kr. til elever under lovens § 1, stk. 2, (gymnasieelever, studenterkursister samt realkursister og HF-studerende), 7 mill. kr. til elever under § 1, stk. 3 (elever i hovedskolen og realafdelingen), og 7 mill. kr. til lærlinge, jfr. lovens § 1, stk. 4.

Der gennemføres endvidere en *forbedring* af de uddannelsessøgendes muligheder for studiefinansiering gennem optagelse af *statsgaranterede bank- og sparekasselån*. En studerende, der ikke samtidig modtager støtte fra Ungdommens uddannelsesfond, vil således efter loven kunne optage sådanne lån til et beløb af *8.000 kr.* (oprindeligt foreslået 7.000 kr.) årligt mod hidtil 5.000 kr. Den særlige lånegrænse, der gælder i tilfælde,

hvor den studerende også modtager støtte fra uddannelsesfonden, er forhøjet til forskellen mellem 11.000 kr. (oprindeligt foreslået 10.000 kr.) og det fra fonden modtagne beløb.

Samtidig er gennemført en generel 18 års aldersgrænse for optagelse af disse lån.

Herudover indeholder loven enkelte yderligere ændringer, hvoraf skal nævnes, at *realkursister* henføres under lovens § 1, stk. 2, hvortil også *HF-studerende* henføres. Herved anses realkursisternes støttemuligheder for væsentligt forbedret.

Undervisningsministeren omtalte i sin fremsættelse, at det ikke ville være muligt allerede med virkning for finansåret 1969-70 at gennemføre en støtteordning, der byggede på principperne i betænkning vedrørende økonomisk støtte til unge under uddannelse (von Eyben-udvalgets betænkning) nr. 506/1968. Lovforslaget tilsigtede derfor alene en væsentlig forbedring af støttemulighederne inden for rammerne af den bestående støtteordning.

Ministerens anså lovforslaget for en overgangsløsning, og regeringen agtede i den næste folketingssamling at fremsætte et lovforslag om en egentlig nyordning af den offentlige uddannelsesstøtte. Der ville i overensstemmelse hermed blive opstillet regler for, i hvilken udstrækning og i hvilken takt en støtteordning på grundlag af den nævnte betænkning ville kunne realiseres.

Lovforslaget behandlede i folketinget sammen med *forslag til folketingsbeslutning vedrørende en reform af Ungdommens uddannelsesfond* (af Knud Nielsen m. fl.) og *forslag til lov om støtte til uddannelse* (af Kjær Rasmussen og Sigsgaard), se side 683 og 614.

1. behandlingen gav ordførerne anledning til at fremkomme med en række principielle betragtninger over støtten til unge under uddannelse. Herom må i det hele henvises til forhandlingerne.

Knud Nielsen (S) fastslog som sit partis opfattelse, som det også fremgik af det ovenfor nævnte forslag til folketingsbeslutning, at regeringen nu i denne samling burde fremsætte forslag til en virkelig gennemgribende reform af Ungdommens uddannelsesfond. Von Eyben-udvalgets betænkning havde foreligget i så lang tid, at dette forslag, som indebar en udskydelse af reformen, var helt uanstændigt og uacceptabelt. Forhøjelsen på 50 mill. kr. kunne kun betragtes som et — til dels virkningsløst — lapperi.

Knud Bro (KF) erkendte, at man ikke med lovforslaget havde løst den målsætning, der var indeholdt i von Eyben-udvalgets flertals forslag, som han i øvrigt kunne tilslutte sig. Man var nødt til at tage hensyn til prioriteringen af de mange krav, samfundet stillede. Lovforslaget var derfor en overgangsløsning, men 50 mill. kr. var dog noget, i hvert fald hvis man sammenlignede det med,

hvad andre befolkningsgrupper havde fået i de senere år. Det indbar en stigning fra 217 mill. kr. til 270 mill. kr. eller knap 25 pct.

Enggaard (V) fandt, at lovforslaget betegnede den første væsentlige forøgelse i beløbsrammerne for loven i en årrække. Det var forståeligt, at man ønskede den afgivne betænkning realiseret hurtigst muligt, men man burde ikke som lovgiver sporenstregs afstikke en kurs uden fornødne landmærker og ledende principper. Dette synspunkt forekom endnu mere rigtigt på baggrund af, at von Eyben-udvalget ikke havde afgivet nogen enig betænkning, men tværtimod havde delt sig med afvigende opfattelser. Der var en række tvivlsspørgsmål, som måtte afklares, men venstre ønskede en fremtidig lovgivning på dette område præget af en stadig forbedret støtte. Lovforslaget var et skridt på vejen, en overgangsløsning med en række rigtige tendenser i sig.

Grethe Philip (RV) kunne støtte lovforslaget. Det var ikke vanskeligt at argumentere for, at støtten til de studerende skulle øges, men hensynet til prioriteringen af opgaverne i samfundet gjorde, at man ikke nu kunne gå videre end det var foreslået.

Morten Lange (SF) henviste til den ændring, der skete i 1961, hvor der — gennem en firedobling af midlerne — var sket noget i retning af et spring. Det var formentlig nødvendigt med sådanne spring, hvis man virkelig skulle reformere ungdommens uddannelsesfond. Han kritiserede i øvrigt det grundlag, der var tilvejebragt i von Eyben-udvalgets betænkning. Han fremhævede, at stipendie-vejen var den rigtige vej til demokratisering af studierne. En af de realistiske ting, ministeren kunne gå med til i forhandlingerne, var simpelthen at kontere hele den af staten udbetalte lånestøtte som stipendiestøtte.

Kjær Rasmussen (VS) delte den opfattelse, at ingen af økonomiske grunde måtte forhindres i at få den uddannelse, som den pågældende havde lyst og evner til. Han henviste til det forslag til lov om støtte til uddannelse, som hans parti havde fremsat. Det var aldeles afgørende at lave en ændret udgiftsfordeling i samfundet. Gjorde man ikke det, måtte man skaffe sig en anden uddannelsespolitisk målsætning.

Hanne Reintoft (u. p.) fra socialistisk arbejdsgruppe kunne helt og fuldt tilslutte sig de uddannelsessøgendes krav om egentlig uddannelsesløn til alle under uddannelse. Også hun fandt et helt andet syn på prioriteringen af samfundets krav nødvendigt; uddannelses-systemet måtte være i fokus. Pengene kunne og skulle skaffes.

Uden for ordførernes kreds havde desuden *Niels Jørgen Nielsen* (V) og *Camre* (S) ordet.

I betænkningen henstillede udvalget bl. a. til ministeren, at de 7 mill. kr., som gives til elever, der er omfattet af lovens § 1, stk. 3, fordeles ligeligt mellem disse og ikke, som det oprindeligt var foreslået, udelukkende kommer eleverne i 10. klasse og 3. realklasse

til gode. (Når det oprindeligt havde været tanken at lade *stotten til eleverne i 8.-9. klasse, 1. og 2. realklasse* samt visse elever i 7. klasse forblive af den hidtidige størrelse, hang det sammen med støttens forbindelse med undervisningspligtens ophør og en *forventet udvidelse af undervisningspligten* med et 8. og 9. skoleår).

Andre henstillinger til ministeren beskæftigede sig med spørgsmålet om de vanskeligheder, der følger af geografiske forhold, om en ensartet rentesats for de statsgaranterede lån og om de såkaldte „bruderklæringer“.

Et *fleral* (det konservative folkepartis, venstres og det radikale venstres medlemmer af udvalget) indstillede lovforslaget til vedtagelse med en af ministeren foreslået ændring om forhøjelse af grænserne for de statsgaranterede studielån (jfr. foran).

Et *mindretal* (socialdemokratiets og socialistisk folkepartis medlemmer af udvalget) beklagede, at regeringspartierne ikke på nuværende tidspunkt ønskede at medvirke til iværksættelse af en egentlig reform af Ungdommens uddannelsesfond. I mindretalsudtalelsen understreges bl. a. betydningen af fuld stipendiestøtte.

Mindretallet stillede et ændringsforslag, som gik ud på, at der skulle stilles et yderligere beløb på 150 mill. kr. i form af stipendier til rådighed for Ungdommens uddannelsesfond.

Mindretallets ændringsforslag forkastedes ved 2. behandling.

I en af udvalget efter lovforslagets 2. behandling afgiven tillægsbetænkning beklager det nævnte mindretal, at ministeren ikke har kunnet imødekomme et af de uddannelsessøgende fremsat ønske om at lette den ved diskontoforhøjelsen yderligere forøgede rentebyrde eller at flytte de som lån foreslåede 18,5 mill. kr. til stipendieandelen.

Da lovforslaget imidlertid indeholdt forbedringer i den bestående ordning, ville mindretallet stemme for dets gennemførelse ved 3. behandling.

Ved 3. behandling vedtoges lovforslaget herefter enstemmigt med 143 stemmer; 2 medlemmer (VS) tilkendegav, at de hverken stemte for eller imod.

225. Lov om ændring af lov om skolelæger. (Undervisningsminister *Helge Larsen*). [A. sp. 3733. C. sp. 879].

Skriftlig fremsættelse $31\frac{1}{1}$ (F. sp. 3467). 1. beh. $18\frac{1}{2}$ (F. sp. 4063). Partiernes ordførere: Ove Hansen, Poul Schlüter, A. Chr. Andersen, Niels Helveg Petersen, Krog Hansen og Sigsgaard. Henvist til samme udvalg som forslag til lov om

generelle tilskud til kommunerne, se side 321. Betænkning (B. sp. 2241) afgivet $\frac{23}{5}$. 2. beh. $\frac{28}{5}$ (F. sp. 7096). Henvist til fornyet udvalgsbehandling. Tillægsbetænkning (B. sp. 2331) afgivet $\frac{28}{5}$. 3. beh. $\frac{30}{5}$ (F. sp. 7339). *Loven stadfæstet 4. juni 1969.* (Lovt. nr. 251).

I lov om skolelærer, jfr. lovbekendtgørelse nr. 278 af 30. juli 1962, *ophæves § 11, stk. 2*, i henhold til hvilken der til kommunernes og de private skolers herhenhørende udgifter af *staten* ydes et *tilskud*, hvis størrelse fastsættes af undervisningsministeren efter godkendelse af finansudvalget. Tilskuddet kan dog ikke overstige 50 pct. af udgiften.

Endvidere indebærer loven, at statskassen fremtidig ikke afholder udgifterne til det bestillingstillæg, der i henhold til lovens § 11, stk. 3, tillægges amtslægerne for deres virksomhed ved skolelægetilsynet.

Det bemærkes, at der ikke er tilsigtet nogen ændring af de private skolers adgang til at have eget skolelægetilsyn og til at opnå statstilskud, idet et sådant vil kunne ydes efter reglerne i lov om statsstøtte til visse private skoler.

Loven har virkning for udgifter, der vedrører tiden efter den 31. marts 1970.

Loven står i forbindelse med den almindelige omlægning af byrdefordelingen mellem staten og kommunerne, og lovforslaget blev i folketinget fremsat af undervisningsministeren sammen med *forslag til lov om ændring af lov om offentlig skolebespisning*.

Lovforslaget blev ved 1. behandling og i det udvalg, hvortil det henvistes, behandlet sammen med yderligere en lang række lovforslag, der blev fremsat af regeringen som led i byrdefordelingsreformen. Der henvises herom nærmere til omtalen under lov om generelle tilskud til kommunerne, side 321.

Lovforslaget vedtoges ved 3. behandling med 88 stemmer mod 48 (S, VS og SA); 1 medlem (Færøerne) tilkendegav, at han hverken stemte for eller imod.

226. Lov om ændring af lov om offentlig skolebespisning. (Undervisningsminister *Helge Larsen*). [A. sp. 3737. C. sp. 881].

Skriftlig fremsættelse $\frac{31}{1}$ (F. sp. 3467). 1. beh. $\frac{18}{2}$ (F. sp.

4063). Partiernes ordførere: Ove Hansen, Poul Schlüter, A. Chr. Andersen, Niels Helveg Petersen, Krog Hansen og Sigsgaard. Henvist til samme udvalg som forslag til lov om generelle tilskud til kommunerne, se side 321. Betænkning (B. sp. 2241) afgivet $\frac{23}{5}$. 2. beh. $\frac{28}{5}$ (F. sp. 7096). Henvist til fornyet udvalgsbehandling. Tillægsbetænkning (B. sp. 2331) afgivet $\frac{28}{5}$. 3. beh. $\frac{30}{5}$ (F. sp. 7340). *Loven stadfæstet 4. juni 1969.* (Lovt. nr. 252).

Ved loven *ophæves § 2* i lov nr. 226 af 22. juni 1962 om offentlig skolebespisning med virkning for udgifter, der vedrører tiden efter den 31. marts 1970.

I henhold til nævnte bestemmelse ydes der af *statskassen* kommunerne et *tilskud* svarende til $\frac{1}{3}$ af deres udgifter til mælk og vitamintilskud til børn i skolens første 7 klasser og eventuelle klasser for børn under den undervisningspligtige alder samt til børn i skolens øvrige klasser, når bespisningen ydes af hensyn til det enkelte barns sundhedstilstand. Endvidere ydes samme tilskud til de måltider, som kommunerne er forpligtede til at yde til børn, der lider under utilstrækkelig ernæring.

Ud over ophævelse af bestemmelsen om ydelse af stats-tilskud til skolebespisningen og den hermed sammenhængende bestemmelse om kontering af de kommunale udgifter til skolebespisningen indebærer loven ingen ændringer af den gældende ordning, og kommunernes ret — og i visse tilfælde pligt — til at etablere skolebespisning består således uændret.

Loven står i forbindelse med den almindelige omlægning af byrdefordelingen mellem staten og kommunerne, og lovforslaget blev i folketinget fremsat af undervisningsministeren sammen med *forslag til lov om ændring af lov om skolelæger.*

Lovforslaget blev ved 1. behandling og i det udvalg, hvortil det henvistes, behandlet sammen med yderligere en lang række lovforslag, der blev fremsat af regeringen som led i byrdefordelingsreformen. Der henvises herom nærmere til omtalen under lov om generelle tilskud til kommunerne, side 321.

Lovforslaget vedtoges ved 3. behandling med 88 stemmer mod 48 (S, VS og SA); 1 medlem (Færøerne) tilkendegav, at han hverken stemte for eller imod.

227. Lov om ændring af lov om oprettelse af Rask-Ørsted Fondet. (Danmarks internationale videnskabelige fond). (Undervisningsminister *Helge Larsen*). [A. sp. 173. C. sp. 1].

Skriftlig fremsættelse $\frac{2}{10}$ (F. sp. 78). 1. beh. $\frac{10}{10}$ (F. sp. 460). Partiernes ordførere: Orla Møller, Bøgholm, Arne Christiansen, Samuelson og Morten Lange. 2. beh. $\frac{17}{10}$ (F. sp. 612). 3. beh. $\frac{22}{10}$ (F. sp. 684). *Loven stadfæstet 13. november 1968.* (Lovt. nr. 373).

Lovens indhold er, at § 2 i lov om oprettelse af Rask-Ørsted Fondet, lovbekendtgørelse nr. 472 af 2. december 1948, ændres således, at *Odense Universitets lærerforsamling* repræsenteres i bestyrelsen med 2 medlemmer, der herefter kommer til at bestå af 28 medlemmer, endvidere skal forslag til *revision* af loven fremsættes i folketinget i folketingsåret 1970-71.

Lovforslaget fik ved 1. behandling tilslutning fra alle ordførerne, og det blev ved 3. behandling enstemmigt vedtaget med 126 stemmer.

228. Lov om ændring af lov om udbygning og ombygning m. v. af den kgl. veterinær- og landbohøjskole. (Undervisningsminister *Helge Larsen*). [A. sp. 4499. C. sp. 1439].

Skriftlig fremsættelse $\frac{14}{3}$ (F. sp. 4752). 1. beh. $\frac{17}{4}$ (F. sp. 5718). Partiernes ordførere: Chr. Thomsen, Niels Ravn, Niels Jørgen Nielsen, Erik Hansen (Ålborg amt) og Morten Lange. Henvist til udvalg på 17 medlemmer (Niels Ravn, Chr. R. Christensen, Juul-Madsen [næstformand], Clara Munck, Niels Jørgen Nielsen, Robert Christensen, Niels Eriksen, Erik Hansen (Ålborg amt), Jens Peter Jensen (Agerskov), Valbak (fra $\frac{23}{4}$ Martin Pedersen) [formand], Chr. Thomsen, Albertsen, K. B. Andersen, Finn Christensen, Lysholt Hansen, Risgaard Knudsen og Morten Lange). Betænkning (B. sp. 2869) afgivet $\frac{3}{8}$. 2. beh. $\frac{11}{6}$ (F. sp. 8141). 3. beh. $\frac{13}{8}$ (F. sp. 8359). *Loven stadfæstet 18. juni 1969.* (Lovt. nr. 345).

Finansudvalget tiltrådte den 1. juni 1967, at den økonomiske ramme for udbygningen af den kgl. veterinær- og landbo-

højskole på Frederiksberg blev udvidet med 26 mill. kr. hvorved den samlede ramme for byggeriet blev bragt op på 135 mill. kr. i april 1966-priser, og at *byggeperioden blev udvidet med to år til udgangen af finansåret 1972-73.*

Ved nærværende lov får denne udvidelse af byggeperiodens længde *hjemmel i selve loven* (lov nr. 154 af 31. maj 1961 om udbygning og ombygning m. v. af den kgl. veterinær- og landbohøjskole).

Endvidere *ophæves* — ved at lade lovens stk. 2 udgå — *bemyndigelsen til at oprette en landbohøjskole i Odense.*

Undervisningsministeren redegjorde i sin fremsættelse for baggrunden for udvidelsen af den økonomiske ramme for byggeriet på Frederiksberg og for udvidelsen af byggeperiodens længde. Han gjorde opmærksom på, at der i rammen på 135 mill. kr. ikke var afsat midler til anskaffelse af undervisningsmateriel og videnskabeligt apparatur. Udgifterne til disse formål var anslået til ca. 25 mill. kr.

Ministeren omtalte derefter de forberedelser, der var truffet med henblik på oprettelse af en landbohøjskole i Odense, bl. a. erhvervelse af arealer. I 1966 udskreves en nordisk idékonkurrence om udformningen af et center for højere uddannelse og forskning i Odense, hvori landbohøjskolen skulle indgå.

Det hedder videre i fremsættelsen:

„ Med fremkomsten af den af planlægningsrådet for de højere uddannelser udarbejdede „Skitse for udbygning af de højere uddannelser i tiden indtil 1980“ opstod der imidlertid tvivl om berettigelsen af og behovet for at have to landbohøjskoler i Danmark. Det fremgår af planskitzen, hvor man for første gang har anskuet alle de højere uddannelsers problemer under ét, at opførelsen og driften af en landbohøjskole i Odense vil være meget kostbar, når man tager hensyn til den beskedne uddannelseskapacitet, den vil repræsentere inden for den samlede højere uddannelse, og til det behov, der vil være for de kandidater, der vil udgå fra den, sammenholdt med behovet for andre kandidat kategorier.

Planlægningsrådet finder, at de midler, der skulle være investeret i en landbohøjskole i Odense med større effekt vil kunne anvendes inden for andre dele af det højere uddannelsessystem.

Regeringen finder, at planlægningsrådets betragtninger viser berettigelsen af, at man i investeringsbudgetteringen og prioriteringen af opgaverne anskuer de højere uddannelser under ét for at kunne sætte ind, hvor behovet og effekten er størst, og i overensstemmelse hermed foreslår man, at bemyndigelsen til at oprette en landbohøjskole i Odense ophæves. “

Under behandlingen i folketinget kunne *Chr. Thomsen* (S) — som de øvrige ordførere — give tilslutning til udvidelsen af byggeperioden og dens fastsættelse i loven. Hvad forslaget om ophævelse af stk. 2 angik, ønskede han en bedre begrundelse og bedre oplysninger, ikke mindst af økonomisk art, før han ville tage stilling. Han foreslog at færdigbygge på Frederiksberg til de påtænkte 1.300 studerende og afvente udviklingen til 1973 for at se på prognoserne til den tid. Så ville man måske have en sikrere og bedre viden som baggrund for den endelige stillingtagen.

Ordførerne for *det konservative folkeparti, venstre og det radikale venstre* havde alle ønsket en udflytning af landbohøjskolen, men på baggrund af den stedfundne udvikling kunne de — om end med beklagelse — give tilslutning til lovforslaget.

Morten Lange (SF) gjorde stærkt gældende, at alt det, der i sin tid var sagt til støtte for projektet til opbygning af en landbohøjskole af en eller anden type i Odense, havde gyldighed også i dag. Der var derfor ikke nogen som helst rimelig grund til, at regeringen havde fremsat det foreliggende lovforslag. Der var brug for en landbohøjskole med nye specialer, biotekniske specialer m. v.

Det måtte oplyses, hvad det var for kræfter, der havde forhindret den udvikling, folketinget med den allerstørste omhu havde truffet beslutning om.

I betænkningen indstillede et *flertal* (det konservative folkepartis, venstres og det radikale venstres medlemmer af udvalget) lovforslaget til vedtagelse.

Et *mindretal* (socialdemokratiets og socialistisk folkepartis medlemmer af udvalget) kunne ikke medvirke til lovforslagets gennemførelse.

Ved 3. behandling vedtoges lovforslaget med 91 stemmer (KF, V og RV) mod 2 (Lysholt Hansen (S) og Søgaard (S)); 64 medlemmer (S, SF og VS) tilkendegav, at de hverken stemte for eller imod.

229. Lov om ændring af lov om folkeskolen. (*K. B. Andersen, Orla Møller og Karl Max Rasmussen*). [A. sp. 947. C. sp. 271].

Skriftlig fremsættelse $\frac{3}{10}$ (F. sp. 97). 1. beh. $\frac{22}{10}$ (F. sp. 685). Partiernes ordførere: K. B. Andersen, Ellen Strange Petersen, Holger Hansen, Meta Ditzel, Gunhild Due og Sigsgaard. Henvist til udvalget for undervisning og uddannelse. Betænkning (B. sp. 633) afgivet $\frac{28}{2}$. 2. beh. $\frac{11}{3}$ (F. sp. 4556). 3. beh. $\frac{14}{3}$ (F. sp. 4782). *Loven stadfæstet 29. marts 1969.* (Lovt. nr. 107).

Ved loven gives en ny affattelse af *folkeskolelovens § 21*, som omhandler *undervisningen i realafdelingen*.

Den i paragraffens stk. 1 angivne fagrække for undervisningen i realafdelingen svarer til den hidtidige.

Der åbnes ved den nye affattelse mulighed for, at der som en almindelig og for de enkelte skolevæseners frivillig ordning vil kunne gennemføres *praktiske forsøg i realafdelingen* dels med *undervisning fælles* for dennes og 8.-10. klassernes elever, dels med *større valgfrihed* for det praktisk-musiske fagområde. Herved muliggøres det, at der — samtidig med iværksættelse af egentlige videnskabeligt kontrollerede forsøg — vil kunne indhentes erfaringer på et bredere grundlag.

Den fælles undervisning af realafdelingens og 8.-10. klassernes elever er dog for *dansk og orienteringsfagene* vedkommende *begrænset til 8. og 9. skoleår* og kan *ikke* omfatte *fremmedsprog, regning/matematik og naturlære*. For de sidstnævnte fags vedkommende er det fundet nødvendigt at opretholde en niveaugruppering af eleverne som den almindeligt gældende ordning, idet afvigelser herfra dog kan gennemføres som *forsøgsundervisning* i henhold til lovens § 64.

For det *10. skoleår* er fællesundervisningen begrænset til det *praktisk-musiske fagområde*. Dette skyldes bl. a. ønsket om indtil videre at bevare realeksamen i dens nuværende former som en rettighedsgivende afgangsprøve for et meget stort antal elever.

Herudover åbner den nye affattelse af folkeskolelovens § 21 mulighed for, at enkelte elever i 8.-10. klasse, som har forudsætningerne herfor, kan følge undervisningen i et eller flere fag i realafdelingen og aflægge prøve i de pågældende fag på realeksamensniveau på skoler, hvor denne eksamen i forvejen er etableret. Dette svarer til hidtidig praksis, der dog kun har omfattet 8.-10. klassernes valgfrie fag.

Endelig indeholder loven enkelte mindre ændringer i folkeskoleloven, som til dels er konsekvenser af de foran nævnte ændringer i § 21.

Loven træder i kraft *den 1. august 1969*.

Loven afviger væsentligt fra *det oprindeligt fremsatte lovforslag, som alene tilsigtede at lade 2. punktum i folkeskolelovens § 64, stk. 1 udgå*. Efter denne bestemmelse kan for realafdelingens vedkommende afvigelser fra lovens regler med henblik på forsøg kun godkendes, for så vidt de ikke har til følge, at elevernes muligheder for at gøre brug af deres skoleuddannelse som grundlag for videregående studier eller for rettigheder i andre henseender forringes.

Ordføreren for forslagsstillerne (*K. B. Andersen*) anførte i sin fremsættelse bl. a.:

„Lovforslaget må ses på baggrund af den udvikling, der i disse år er i gang henimod en ændret skolestruktur, som i højere grad tager hensyn til elevernes individuelle behov og ønsker og bygger på en enhedsskole med undervisningsdifferentiering fremfor elevsortering eller elevdifferentiering.

En afgørende forudsætning for, at en sådan skolereform kan føres ud i livet, er, at der gennem en forudgående omfattende forsøgsvirksomhed er tilvejebragt det tilstrækkelige erfaringsmateriale.

Den nugældende bestemmelse i folkeskolelovens § 64 giver ikke mulighed for at gennemføre forsøg med undervisningsdifferentiering for realafdelingens elever eller for praktiske skoleforsøg med sam-læsning mellem realafdelingen og 8.-10. klasserne bl. a. med henblik på enhedsstrukturen. Dette skyldes først og fremmest formuleringen af bestemmelsen i paragraffens stk. 1, 2. punktum. Det foreslås derfor at lade denne bestemmelse udgå af loven.“

Undervisningsministeren gav ved lovforslagets 1. behandling udtryk for, at det efter hans opfattelse kun ville indebære en meget lille ændring, og at det, man burde drøfte, i virkeligheden var indholdet af folkeskolelovens § 21. Herved førtes man frem til en drøftelse af folkeskolens struktur, og han henviste i denne forbindelse til det forslag til principbeslutning om folkeskolens udbygning, som han agtede at fremsætte, og hvori også de her omhandlede problemer ville være optaget (se side 628). Han havde en hel del sympati for den intention, der lå bag forslaget, men fandt, at spørgsmålet måtte gribes anderledes an.

Der blev fra ordførernes side givet udtryk for vilje til at drøfte lovforslaget i undervisningsudvalget, og der blev fra flere sider udtrykt stor interesse for et udvidet forsøgsarbejde. På den anden side erkendtes det, at spørgsmålet var en del af et større problemkompleks, som man senere skulle tage stilling til.

I udvalgets betænkning fremsatte undervisningsministeren ændringsforslag, hvorefter lovforslaget fik den nye affattelse, hvis indhold er omtalt i det foregående. Ændringsforslaget var tiltrådt af hele udvalget.

Et *mindretal* (socialdemokratiets og socialistisk folkepartis medlemmer af udvalget) gav dog bl. a. udtryk for beklagelse over, at

det ikke havde været muligt at få gennemført hjemmel til forsøg med 10-årig enhedsskole som tilsigtet med det oprindelige forslag.

Det fremgår i øvrigt af betænkningen, at det hidtidige forsøgsudvalg snarest agtes afløst af et folkeskolens forsøgsråd, der skal bestå af 7-8 medlemmer, repræsenterende ministeriet, læseplansudvalget, lærerhøjskolen, pædagogisk institut og forsøgscentret i Rødovre, ligesom der også i øvrigt må forventes væsentligt forbedrede vilkår for forsøgsarbejdets finansiering og ledelse.

Efter at ændringsforslaget var vedtaget ved 2. behandling, vedtoges lovforslaget i den således ændrede form enstemmigt ved 3. behandling med 137 stemmer.

II. Ikke vedtagne.

1. Forslag til lov om Danmarks Journalisthøjskole og Institut for Presseforskning. (Statsminister *Hilmar Baunsgaard*). [A. sp. 5185].

Skriftlig fremsættelse $21\frac{1}{5}$ (F. sp. 6785). 1. beh. $13\frac{1}{8}$ (F. sp. 8364). Partiernes ordførere: Camre, Ellen Strange Petersen, Merete Bjørn Hanssen, Samuelsen, Poul Dam og Kjær Rasmussen. Henvist til udvalg på 17 medlemmer (Ellen Strange Petersen, Hanne Budtz, Jørgen Jensen, Lis Møller, Merete Bjørn Hanssen, Jens Peter Jensen (Sorø amt), Johan Philipsen, Samuelsen, Skovmand, Stinus, Camre, Poul Falk Hansen, Per Hækkerup, Søren B. Jørgensen, Bodil Koch, Waldemar Laurssen og Poul Dam).

Forslaget til lov om Danmarks Journalisthøjskole og Institut for Presseforskning er identisk med et udkast udarbejdet af et af statsministeren den 10. juni 1968 nedsat udvalg, der fik til opgave at undersøge, om det ville være muligt at udbygge det af et tidligere nedsat udvalg fremsatte forslag om udbygning af journalistuddannelsen i Danmark, således at betragtninger der var fremsat af undervisningsministeriet og planlægningsrådet for de højere uddannelser kunne tilgodeses. Udvalget fik herunder til opgave at undersøge mulighederne for et samarbejde mellem Århus universitet og Danmarks Journalisthøjskole.

Efter lovforslaget opretholdes *Danmarks Journalisthøjskole som en selvejende institution*, idet dette er fundet hensigtsmæssigt for at bevare den tilknytning til pressen, der har været af så

stor betydning for journalisthøjskolens udvikling, og som også i fremtiden må anses for at være nødvendig. Staten afholder alle de med institutionens virksomhed forbundne drifts- og anlægsudgifter efter samme regler, som gælder for andre selv-ejende uddannelsesinstitutioner, f. eks. handelshøjskoler og teknika.

Som rådgivende organ for statsministeren i spørgsmål vedrørende den journalistiske grunduddannelse nedsættes et *uddannelsesråd*, der skal følge journalisthøjskolens udvikling og virksomhed, formidle forbindelsen mellem studerende og erhverv samt afgive indstilling om spørgsmål vedrørende journalisthøjskolen, som forelægges det af statsministeren.

Undervisningsvirksomheden omfatter en forskole, en grunduddannelse samt efteruddannelses- og specialkurser. Den journalistiske *grunduddannelse* på Danmarks Journalisthøjskole vil komme til at bestå af en forskole på 1 semesters varighed og en grundskole på 4 semestres varighed.

Danmarks Journalisthøjskole foreslås ledet af en *bestyrelse*, *et lærerråd* og *en rektor*.

Det må anses for at være af stor betydning, at Nordisk Journalistkursus bevares i tilknytning til Danmarks Journalisthøjskole. Nordisk Journalistkursus, der er en selvejende institution, blev oprettet i 1957 i henhold til Nordisk Råds rekommandation nr. 2/1956. Kurset, der giver en videregående uddannelse til journalister fra de nordiske lande, har ifølge sine statutter foreløbig sæde ved Danmarks Journalisthøjskole, og rektor for journalisthøjskolen er forstander for Nordisk Journalistkursus. Udgifterne ved driften fordeles mellem de nordiske lande, og bestyrelsen består af repræsentanter for pressens organisationer i alle de deltagende lande.

Pressens organisationer og de to ovennævnte udvalg havde under forberedelsen af lovforslaget stærkt understreget, at en videnskabelig forskning var en forudsætning for gennemførelsen af en forsvarlig undervisning ved Danmarks Journalisthøjskole.

En sådan forskning er i beskedent omfang allerede etableret.

Det af statsministeriet den 10. juni 1968 nedsatte udvalg

havde overvejet muligheden af at henlægge den påtænkte forskning til Århus Universitet, men under hensyn til de forskningsmæssige og administrative vanskeligheder, dette ville medføre, er det i lovforslaget foretrukket, at der oprettes et *selvstændigt* Institut for Presseforskning.

Lovforslaget redegør nærmere for instituttets opgaver.

Instituttet, der i lighed med andre forskningsinstitutioner bliver rent statsligt, foreslås ledet af rektor for Danmarks Journalisthøjskole og et institutråd, således at rektor har den daglige administrative og faglige ledelse af instituttet, medens institutrådet er instituttets højeste myndighed i alle videnskabelige spørgsmål og i alle spørgsmål vedrørende den undervisningsvirksomhed, der er knyttet til instituttet. Institutrådet foreslås sammensat af rektor og et af statsministeren fastsat antal medarbejdere ved instituttet og Århus Universitet.

Der forudsættes ved instituttet ansat medarbejdere til at forestå de videnskabelige og undervisningsmæssige opgaver inden for de enkelte hovedområder. De pågældende har tillige det faglige og pædagogiske ansvar for undervisningen inden for deres fagområder ved Danmarks Journalisthøjskole og er medlemmer af journalisthøjskolens lærerråd. Disse medarbejdere, der passende ville kunne betegnes som afdelingsforstandere, vil hver især skulle bestride undervisnings- og forskningsopgaver, der ligger på linje med de opgaver, der bestrides af professorer ved højere læreanstalter.

Det må påregnes, at journalisthøjskolen i fuldt udbygget stand til have ca. 425 studerende, fordelt med 110-120 pr. semester på forskolen, ca. 150 pr. år på 1. del og ca. 150 pr. år på 2. del, hvortil kommer journalister, der deltager i efteruddannelseskurser. Det samlede antal lærertimer på forskole, 1. del og 2. del anslås til henved 13.000 årlig, der alle afvikles som klasses timer og næsten udelukkende som øvelser i klasser med højst 20 studerende. Så godt som hele undervisningen forudsættes varetaget af journalisthøjskolens faste lærerstab, der forventes udvidet fra de nuværende 12 til 21 fuldtids-beskæftigede lærere og af medarbejderne ved Institut for Presseforskning, hvor der i tiden indtil 1974-75 forventes ansat 9 videnskabelige medarbejdere. En del af undervisningen forventes fortsat varetaget af udefra kommende forelæsere. Hertil kommer oprettelse af administratorstillingen og en udvidelse af det administrative personale samt ansættelse af administrativt personale ved Institut

for Presseforskning. Endelig vil staten komme til at overtage de udgifter til undervisningsmateriel, kontorhold, lokaler o. lign. til journalisthøjskolens drift, som hidtil er blevet udredet af pressens organisationer. Beløbet andrager i finansåret 1967-68 ca. 300.000 kr. og må forventes at stige proportionalt med antallet af studerende. En del af disse udgifter vil dog blive henført til Institut for Presseforskning.

Såfremt loven, som forudsat i forslaget, kan træde i kraft den 1. april 1971, vil der finde en gradvis opbygning sted af den nye journalisthøjskole i årene 1971-72, 1972-73, 1973-74 og 1974-75. Undervisningen vil i efteråret 1971 omfatte 1 forskolehold på 6 klasser, i foråret 1972 1 forskolehold af samme størrelse og et 1. delshold på 4 klasser. I efteråret 1973 udvides til et forskolehold og to 1. delshold, og denne kapacitet vil være uændret indtil 1971-holdets tilbagevenden fra praktikanttjeneste i efteråret 1974, da journalisthøjskolen vil have et forskolehold, to 1. delshold og et 2. delshold. Fuld drift vil være opnået i forårssemestret 1975 med et forskolehold (à 6 klasser) to 1. delshold (à 4 klasser) og to 2. delshold (à 4 klasser). Inden for den nævnte overgangsperiode vil journalisthøjskolen herudover skulle afvikle en 6 måneders undervisning pr. år for journalistelever med lærekontrakter under den hidtil gældende ordning. Denne undervisning forventes at ville vare indtil 1974.

Statens årlige udgifter (i april 1968-priser) til Danmarks Journalisthøjskole, der i finansåret 1969-70 er anslået til 1,4 mill. kr., må forventes at ville stige til 1,5 mill. kr. i finansåret 1970-71, 2,6 mill. kr. i finansåret 1971-72 (i dette og efterfølgende finansår inkl. de udgiftsposter, der hidtil er afholdt af pressens organisationer), 2,9 mill. kr. i finansårene 1972-73 og 1973-74 og 3,6 mill. kr. i finansåret 1974-75 og efterfølgende finansår.

De årlige udgifter ved driften af instituttet for presseforskning vil i finansåret 1970-71 være 0,2 mill. kr., 1971-72 0,7 mill. kr., i 1972-73 og 1973-74 0,8 mill. kr. og i 1974-75 1,0 mill. kr.

Lovforslaget fik ved *1. behandlingen* i folketinget velvillig tilslutning fra samtlige partiers ordførere, selv om der var en række punkter, der måtte underkastes en grundig udvalgsbehandling.

I overensstemmelse med ordførernes ønsker henvistes forslaget til behandling i et udvalg, som imidlertid ikke tilendebragte sit arbejde inden folketingsårets udløb.

2. Forslag til lov om ændring af myndighedsloven. (Myndighedsalderen). (Justitsminister *Thestrup*). [A. sp. 1509].

Skriftlig fremsættelse $\frac{6}{11}$ (F. sp. 1424). 1. beh. $\frac{13}{11}$ (F. sp. 1632). Partiernes ordførere: Poul Dalsager, Hanne Budtz,

Kofoed, Nordqvist, Poul Dam og Sigsgaard. Henvist til udvalg på 17 medlemmer (Hanne Budtz, Knud Bro, Langkilde [formand], Lis Møller, Kofoed, Merete Bjørn Hanssen, Per Møller [næstformand], Nordqvist, Bilgrav-Nielsen, Samuelsen, Poul Dalsager, Thomas Have, Otto Mørch, K. Axel Nielsen, Karl Max Rasmussen, Tastesen og Poul Dam).

Forslaget gik ud på at nedsætte myndighedsalderen fra 21 år til 20 år.

I ministerens fremsættelsestale blev det oplyst, at der på det nordiske justitsministermøde i december 1967 havde været enighed om at søge myndighedsalderen i de nordiske lande nedsat til 20 år. I Island var nedsættelsen gennemført, i Norge var der fremsat forslag herom, og i Sverige og Finland var lovforslag under udarbejdelse. Lovforslaget blev fremsat sammen med forslag til lov om ændring af forskellige lovbestemmelser med 21 års aldersgrænsen (se nærmest følgende sag). Ved sidstnævnte forslag foreslås en nedsættelse af de 21 års aldersgrænser i den øvrige lovgivning, som skønnes at have en sådan sammenhæng med myndighedsalderen, at de bør følge denne.

Ved 1. behandling gik *Poul Dalsager* (S) ind for, at myndighedsalderen skulle være den samme som valgretsalderen, og at grænsen for begge skulle være 18 år. Udvalgsarbejdet vedrørende disse forslag burde afvente resultatet af diskussionerne om valgretsalderen. (Se ovenfor side 345).

Regeringspartiernes ordførere kunne anbefale lovforslaget.

Poul Dam (SF) var positiv over for en nedsættelse af myndighedsalderen. *Sigsgaard* (V)S) gik ind for en grænse på 18 år både for valgret og myndighed.

Uden for ordførernes række talte *Knud Hertling* (GrL.), der ikke mente, at der var nogen sammenhæng mellem valgretsalder og myndighedsalder. Fra grønlandsk side kunne man støtte det fremsatte lovforslag.

Det udvalg, hvortil lovforslaget henvistes, afgav ikke betænkning eller beretning.

3. Forslag til lov om ændring af forskellige lovbestemmelser med 21 års aldersgrænser. (Justitsminister *Thestrup*). [A. sp. 1489].

Skriftlig fremsættelse ⁶/₁₁ (F. sp. 1424). 1. beh. ¹³/₁₁ (F. sp. 1632). Partiernes ordførere: Poul Dalsager, Hanne Budtz,

Kofoed, Nordqvist, Poul Dam og Sigsgaard. Henvist til samme udvalg som forslag til lov om ændring af myndighedsloven. (Myndighedsalderen), se nærmest foregående sag.

Forslaget havde sammenhæng med det samtidig fremsatte forslag om nedsættelse af myndighedsalderen fra 21 år til 20 år og gik ud på at nedsætte de 21 års aldersgrænser i den øvrige lovgivning, som skønnedes at have en sådan sammenhæng med myndighedsalderen, at de burde følge denne til 20 år.

Om behandlingen i folketinget henvises til omtalen af det nævnte forslag til lov om ændring af myndighedsloven. (Myndighedsalderen).

4. Forslag til lov om ændring af lov om menighedsråd. (Kirkeminister Arne Fog Pedersen). [A. sp. 3273].

Skriftlig fremsættelse ¹⁴/₁ (F. sp. 2667). 1. beh. ³¹/₁ F. sp. 3484). Partiernes ordførere: Orla Møller, Vestergaard Poulsen, Evan Jensen, Samuelsen og Morten Lange. Henvist til udvalg på 17 medlemmer Vestergaard Poulsen, Burgdorf, Erik Hansen (Vejle amt), Ulla Worm, Evan Jensen, Damsgaard [formand], Niels Jørgen Nielsen, Samuelsen [næstformand], Bilgrav-Nielsen, Hans Larsen (fra ¹⁴/₄ Meta Ditzel), Orla Møller, Evald Kristensen (fra ⁷/₂ Falk Hansen), Th Mikkelsen, Ejner Nielsen, Johan Nielsen, Karl Max Rasmussen og Morten Lange).

Lovforslaget havde følgende ordlyd:

„I lov om menighedsråd, jfr. lovbekendtgørelse nr. 309 af 1. september 1966, som ændret ved lov nr. 224 af 3. juni 1967 og lov nr. 155 af 8. maj 1968, affattes § 13, stk. 2, således:

„Stk. 2. Af kirkekassens (menighedsråds-kassens) midler kan menighedsrådet endvidere inden for et maksimumsbeløb, der fastsættes af kirkeministeren, yde støtte til foranstaltninger, som rådet skønner egnede til at fremme det kirkelige liv i sognet, pastoratet eller kommunen, samt til kirkelige formål af betydning for stiftet som helhed. Størrelsen af det beløb, der stilles til rådighed i de anførte øjemed, skal godkendes i forbindelse med stadfæstelsen af vedkommende kasses overslag,

og det må herved iagttages, at det ansatte beløb står i passende forhold til de særlige omstændigheder i hvert enkelt tilfælde, herunder befolkningens størrelse, den stedlige økonomi og betydningen af de formål, hvortil beløbet agtes anvendt. Nærmere regler om, til hvilke formål sådanne beløb kan anvendes, fastsættes af kirkeministeren.““

Om baggrunden for lovforslagets fremsættelse anførte *kirkeministeren* følgende i fremsættelsestalen:

„I forbindelse med de i 1949 foretagne ændringer i menighedsrådsloven indføjedes bestemmelsen i lovens § 13, stk. 2, hvorved der åbnedes menighedsrådenes adgang til af de kirkelige ligningsmidler at anvende et — oprindelig meget beskedent — beløb til stedlige, kirkelige formål. Efter en i 1955 stedfunden ændring af bestemmelsen kan beløbet også anvendes til formål, der vedrører stiftet som helhed.

Beløbet er gentagne gange forhøjet, således at maksimum i mindre sogne nu udgør 3.000 kr. og i større sogne 10.000 kr.

Beløbet kaldes i daglig tale for menighedsrådenes rådighedsbeløb. Denne betegnelse er rent sprogligt ikke ganske korrekt, idet der ikke er tale om et beløb, der står til fri disposition for menighedsrådene. Beløbet kan naturligvis kun anvendes til formål, der falder inden for bestemmelsens forudsætninger, og her har det stedse været en — også i praksis anerkendt og fastholdt — forudsætning, at beløbet ikke kan anvendes til formål, der naturligt henhører under det såkaldte frivillige kirkelige arbejde. Der har således ikke af beløbet kunnet ydes tilskud til kirkelige organisationer og institutioner. Det har ej heller været anerkendt, at beløbet kunne anvendes til dækning af udgifter i forbindelse med sammenkomster for medlemmer af menigheden eller drift af børnehaver og søndagsskoler. Anvendelsen af beløbet har derfor stort set været begrænset til de i bemærkningerne til lovforslaget nærmere omtalte foranstaltninger, som særlig har til formål at samle sognets beboere om kirkenes gudstjenester m. v. I øvrigt har udgifterne til udgivelse af sognets kirkeblad mange steder beslagnet den væsentligste del af beløbet.

I de senere år er der fra menighedsrådenes side jævnligt givet udtryk for ønske om, at anvendelsesområdet for rådighedsbeløbet må blive udvidet, således at menighedsrådene sættes i stand til at støtte flere opgaver end hidtil af rådighedsbeløbet. Spørgsmålet om ændring af den gældende bestemmelse i menighedsrådslovens § 13, stk. 2, blev på denne baggrund taget op til forlods behandling af den af kirkeministeriet nedsatte strukturkommission, som i 1966 har afgivet en betænkning specielt om dette spørgsmål.

Som nærmere omtalt i bemærkningerne til lovforslaget har forhandlingerne i strukturkommissionen, de senere fra alle vedkommende

kirkelige instanser indhentede udtalelser og den stedfundne offentlige debat tydeligt vist, at der inden for kirkelige kredse hersker stor og principiel uenighed om, hvor grænserne for rådighedsbeløbets anvendelse bør sættes. For så vidt kunne man sige, at spørgsmålet ikke er tilstrækkeligt afklaret til, at man bør betræde lovgivningsvejen, og det er da også grunden til, at man har tøvet med at fremsætte nærværende forslag.

Imidlertid synes det fremkomne at vise, at den herskende uenighed dybest set beror på divergerende kirkesyn. Når dette må erkendes at være tilfældet, er der næppe udsigt til, at der inden for en overskuelig tid vil kunne tilvejebringes en mere almindelig principiel enighed på dette område, og det skønnes da ikke rimeligt på ubestemt tid at udskyde en revision af bestemmelsen, når der dog er visse mindre udvidelser af anvendelsesområdet for beløbet, som der ikke er større uenighed om.

Formålet med den foreslåede ændrede affattelse af bestemmelsen, hvorefter der af rådighedsbeløbet kan ydes støtte til „foranstaltninger, som rådet skønner egnede til at fremme det kirkelige liv i sognet, pastoratet eller kommunen“, er da først og fremmest at tilvejebringe hjemmel for, at der administrativt kan åbnes mulighed for en videre anvendelse af rådighedsbeløbet end hidtil, alt efter hvad der til enhver tid må skønnes rimeligt og passende under hensyntagen til de før omtalte generelle forudsætninger for bestemmelsen. Det bemærkes i denne forbindelse, at det er anerkendt fra alle sider, at grænserne for beløbets anvendelse som hidtil må fastsættes administrativt, idet det ikke vil være muligt i loven nærmere at præcisere de opgaver, som menighedsrådene kan varetage eller støtte med bidrag af rådighedsbeløbet.

Ved gennemførelse af den foreslåede ændring vil der efter min mening være tilvejebragt en smidig ordning, der vil gøre det muligt for den kirkelige administration at „følge med tiden“ på dette område. Efter lovændringens gennemførelse må det påregnes, at der tid efter anden vil kunne blive spørgsmål om at rykke grænserne for beløbets anvendelse længere ud. Større spring i udviklingen bliver der næppe tale om, hvilket allerede de begrænsede midler, som der vil kunne være tale om at stille til rådighed på dette område, vil hindre. I øjeblikket er det særlig visse grene af præsternes virksomhed blandt unge og gamle m. fl., som man — i modsætning til den hidtil fulgte praksis — kunne tænke sig at henføre til de opgaver, som kan støttes af rådighedsbeløbet. Det vil dog fortsat være et grundprincip, at der ikke kan ydes bidrag af rådighedsbeløbet til foranstaltninger, hvortil der kan opnås tilskud andetsteds fra i henhold til bestående eller kommende tilskudsordninger. Jeg tænker herved særlig på loven af 6. juni d. å. om fritidsundervisning af voksne.

Da det efter de gjorte erfaringer må anses for upraktisk at have beløbsrammerne fastsat i selve loven, og da det ydermere under den

foreslåede ordning vil være vanskeligt at skønne over, hvilke beløb der fremtidig vil blive behov for, foreslås det at udelade beløbsrammerne af loven, således at maksimumsbeløbene fremtidig fastsættes administrativt.“

Lovforslaget fik ved 1. behandling i folketinget en meget kritisk modtagelse af *Orla Møller* (S), der betegnede forslaget om overflødigt, hvad principperne for anvendelsen af rådighedsbeløbet angår. Han spurgte, hvad den egentlige grund kunne være til at fjerne beløbsrammen fra loven, når det i bemærkningerne anføres, at man administrativt vil følge samme linje som hidtil. Også *Morten Lange* (SF) stillede sig yderst kritisk over for lovforslaget og fandt i ministerens fremsættelsestale så mange udmærkede argumenter imod lovforslaget, at han var helt sikker på, at ministeren med ild og sværd kunne forfølge det, hvis det passede i hans hartkorn. *Vestergaard Poulsen* (KF) havde personligt gerne set, at ministeren havde overladt det til de ansvarlige menighedsråd at fastsætte, hvor meget der i hvert enkelt sogn måtte findes at være behov for til det kirkelige arbejde. *Evan Jensen* (V) fandt, at forslagets bestemmelse om, at det er ministeren, der fastsætter de nærmere regler om, til hvilke formål der kan ydes støtte, kunne diskuteres. „Ministeren kan sikre ensartede regler, men kan han altid fastslå, hvilke kirkelige aktiviteter der bør støttes, for at det kirkelige liv i sognet fremmes?“ *Samuelson* (RV) anførte bl. a., at det radikale venstre er af den opfattelse, at rådighedsbeløbene kun skal anvendes til ganske bestemte afgrænsede formål som f. eks. kirkeblade, transporter til gudstjenester og kirkekoncerter, og han gav udtryk for ønske om, at det helt præcist i loven blev formuleret, at kun de fælles nødvendige opgaver skal understøttes. *Kirkeministeren* takkede ordførerne for den lidt bittersøde modtagelse af lovforslaget. „Jeg ved ikke, om det høje ting har fået en lille fornemmelse af den temmelig smalle rute, som en kirkeminister må befare, med ret dybe kløfter til hver side. Når man tænker på, hvilke talstørrelser det her drejer sig om, er det jo ret bemærkelsesværdigt, at så relativt små beløb kan sætte endog ret stærke lidenskaber i gang.“

Efter 1. behandling henvistes forslaget til et udvalg, som afgav en beretning.

5. Forslag til lov om vintervedligeholdelse og renholdelse af veje. (Minister for offentlige arbejder *Guldberg*). [A. sp. 2049].

Skriftlig fremsættelse 27/11 (F. sp. 1918). 1. beh. 10/12 (F. sp. 2274). Partiernes ordførere: Ejner Nielsen, Chr. R. Christensen,

Holmberg, Amtoft og Arne Larsen. Henvist til udvalg på 17 medlemmer (Chr. R. Christensen, Mads Eg Damgaard, Stæhr Johansen, Vestergaard Poulsen, Holmberg, A. Chr. Andersen, Kofoed [formand], Amtoft [næstformand], Helge von Rosen, Skovmand, Ejner Nielsen, Gorrsen, Ove Hansen, Thomas Have, Horn, Otto Mørch og Arne Larsen). Beretning (B. sp. 3437) afgivet ⁶/₁₀.

De vigtigste bestemmelser i lovforslaget, som betyder en forenkling og sammenkædning af gældende spredte bestemmelser om vinterforanstaltninger og renholdelse på private og offentlige veje, er følgende:

Det påhviler vejbestyrelsen at sørge for snerydning på offentlige veje og stier, og tilsvarende gælder for glatføreforanstaltninger og renholdelse. Denne ordning kan modificeres i henhold til de øvrige bestemmelser, hvorefter det i byer og bymæssige bebyggelser af vejbestyrelsen efter forhandling med politiet kan bestemmes, at ejerne af ejendomme, der grænser til en offentlig vej eller sti, skal rydde fortov og sti ud for ejendommene for sne, træffe foranstaltninger mod glat føre på fortov og sti samt renholde fortov og sti. Forpligtelserne kan begrænses efter vejbestyrelsens bestemmelse.

Endvidere kan vejbestyrelsen i byer og bymæssige bebyggelser efter forhandling med politiet træffe tilsvarende bestemmelse med hensyn til mindre befærdede offentlige vejes samlede færdselsareal bortset fra gangtunneler og -broer. Forpligtelserne kan begrænses efter vejbestyrelsens bestemmelse. Den enkelte grundejers forpligtelse omfatter færdselsarealet ud for ejendommen til vejens midte, dog højst 10 m af det nærmest ejendommen beliggende færdselsareal. Dog kan vedkommende vejbestyrelse eller kommunalbestyrelse påtage sig de således pålagte forpligtelser, eventuelt mod godtgørelse fra grundejerne.

Lovforslaget blev modtaget med velvilje af samtlige ordførere, om end der blev udtrykt en del betænkelighed navnlig med hensyn til bestemmelsen om, at det kan pålægges grundejerne i byer m. v. at rydde mindre befærdede offentlige vejes kørebaner.

Det udvalg, hvortil lovforslaget blev henvist, nåede ikke at færdigbehandle det inden folketingssamlingens slutning.

6. Forslag til lov om ændring af lov om børne- og ungdomsforsorg. (Socialminister *Nathalie Lind*). [A. sp. 1487].

Skriftlig fremsættelse ⁶/₁₁ (F. sp. 1373). 1. beh. ¹⁴/₁₁ (F. sp. 1645). Partiernes ordførere: Niels Mørk, Clara Munck, Eva Ree, Valbak og Kurt Brauer. Henvist til samme udvalg som forslag til lov om ændring af myndighedsloven, se side 563.

Som det fremgik af lovforslagets bemærkninger, måtte det ses i sammenhæng med det af justitsministeren fremsatte lovforslag om ændring af myndighedsloven, hvorved myndighedsalderen foresloges nedsat til 20 år, og det som konsekvens heraf fremsatte forslag til lov om ændring af forskellige lovbestemmelser med 21 års aldersgrænser.

Sidstnævnte lovforslag indeholdt i § 6 en bestemmelse om, at § 45 i lov om børne- og ungdomsforsorg ændres således, at aldersgrænsen for ophør af hjælpeforanstaltninger i henhold til børneforsorgslovens kapitel 4 nedsættes fra 21 år til 20 år.

Ifølge børneforsorgslovens § 50, stk. 2, kan der i indtil 2 år efter hjemgivelsen af et barn eller en ung, der har været anbragt uden for hjemmet, som børneværnsudgift ydes støtte til underhold, uddannelse m. v. Dette indebærer, at der efter den gældende lovgivning er adgang til at yde støtte indtil det 23. år i de tilfælde, hvor for sorgen har været opretholdt indtil den maksimale grænse, 21 år. Nedsættes grænsen for ophør af hjælpeforanstaltninger til 20 år, vil støtten længst kunne ydes til det 22. år, såfremt § 50, stk. 2, ikke samtidig ændres.

Under hensyn til den tendens, der er til, at uddannelser afsluttes på et senere tidspunkt, end det tidligere har været tilfældet, og til ønsket om at bevare mulighederne for at følge den under for sorgen ydede bistand og støtte op, indeholdt lovforslaget forslag om en *udvidelse af efterværnsperioden til 3 år*. Der var samtidig foreslået en mindre ændring af den heromhandlede bestemmelse.

Lovforslaget fik i folketinget en velvillig modtagelse af ordførerne.

Det udvalg, hvortil det henvistes, afgav ikke betænkning.

7. Forslag til lov om centre for højere uddannelser og Københavns universitets placering. (Undervisningsminister *Helge Larsen*). [A. sp. 4561].

Skriftlig fremsættelse $14\frac{1}{3}$ (F. sp. 4755). 1. beh. $17\frac{1}{4}$ (F. sp. 5738). Partiernes ordførere: K. B. Andersen, Haunstrup Clemmensen, Per Møller, Grethe Philip, Morten Lange og Kjær Rasmussen. Henvist til udvalg på 17 medlemmer (Haunstrup Clemmensen, Knud Bro, Jørgen Jensen [næstformand], Ellen Strange Petersen, Per Møller, Enggaard, Johan Philipsen, Grethe Philip, Samuelsen [formand], Valbak, K. B. Andersen, Lysholt Hansen, Waldemar Laursen, Hans Lund, Orla Møller, Knud Nielsen og Morten Lange). Beretning (B. sp. 3265) afgivet $30\frac{1}{9}$.

Lovforslaget havde følgende orlyd:

„§ 1. Undervisningsministeren bemyndiges til at oprette et center for højere uddannelse og forskning ved Roskilde.

§ 2. Københavns universitets udbygning gennemføres på de arealer, som universitetet allerede råder over, samt på arealer, der erhverves inden for et område, som begrænses af Jagtvejen, Tagensvej, Haraldsgade og Vermundsgade. Derudover erhverves der andetsteds i hovedstadsområdet arealer, der er tilstrækkeligt store til også at sikre universitetets udbygning på langt sigt.

§ 3. Oprettelsen af centre for højere uddannelser ved Ålborg og i den sydlige del af Jylland indgår i den langsigtede planlægning af de højere uddannelsers udbygning.

§ 4. Undervisningsministeren bemyndiges til at iværksætte eller, for så vidt angår ikke-statslige institutioner, tillade, at der iværksættes ekspropriation til bygninger og anlæg for højere uddannelsesinstitutioner efter reglerne i lov om fremgangsmåden ved ekspropriation vedrørende fast ejendom.“

Undervisningsministeren henviste i sin fremsættelse bl. a. til den sidste år vedtagne lov nr. 209 af 31. maj 1968 om universiteternes udbygning, der lagde en økonomisk ramme på $1\frac{1}{4}$ milliard kr. for udbygningen af universiteterne i København, Odense og Århus i tiden indtil 1. april 1976 (årbog 1967-68, side 375).

Det siden da fremkomne materiale var endnu ikke så klart og utvetydigt, at regeringen havde fundet det forsvarligt på nuvæ-

rende tidspunkt at stille helt konkrete forslag om, hvor Københavns universitets langsigtede udbygning skulle foregå, og hvor et universitetscenter i den sydlige del af Jylland skulle ligge.

På den anden side var materialet så omfattende, at det var rimeligt nu at inddrage folketinget i de afsluttende overvejelser om Københavns universitets og det sydjyske centers placering. Problemerne omkring *Københavns universitet* havde to sider. Dels hvilken *kapacitet* Københavns universitet skulle udbygges til på længere sigt, dels dets *geografiske placering*.

Efter at have redegjort for den sandsynlige vækst i Københavns universitets studentertal (ca. 40.000 i 1980) udtalte ministeren:

„ Der er allerede fra planlægningsrådet peget på, at en aflastning af Københavns universitet først og fremmest vil kunne opnås ved oprettelse af et universitetscenter ved Roskilde. Regeringen er enig i dette synspunkt og foreslår, at man snarest muligt går i gang med opbygningen af et center ved Roskilde, som kan gøre det muligt at stabilisere Københavns universitets studentertal på 20.000-25.000 i fremtiden “

Ministeren imødegik de argumenter, der var fremført for at gennemføre aflastningen af Københavns universitet ved straks at gå i gang med opbygningen af et af de foreslåede centre i Jylland. Forudsætningerne herfor var efter hans opfattelse ikke til stede. Hertil kom, at 70 pct. af Københavns universitets studenter stammede fra Nordøstsjælland.

Formålene med at få fastlagt oprettelsen af yderligere to nye universitetscentre i Jylland var netop at fremme en mere ligelig fordeling af landets ressourcer, men en sådan udvikling ville være en mere langvarig proces, som løsningen af Københavns universitets problemer ikke kunne vente på.

Hvad angik spørgsmålet om Københavns universitets placering havde regeringen ikke fundet det tilrådeligt at gennemføre universitetets samlede udbygning på et blandet industri- og boligområde nord for universitetsbebyggelsen på Nørre Fælled suppleret med de militære områder ved Svanemøllen, der gennem længere tid havde været reserveret til universitetsformål. På den anden side måtte det findes ønskeligt, at der inden for et mindre område som afgrænset ved lovforslagets § 2 erhvervedes yderligere arealer som reservearealer for de læge- og naturvidenskabelige institutter samt farmaceutisk højskole og tandlægehøjskolen på Nørre Fælled og ved rigshospitalet.

Herefter måtte der så tages stilling til, hvor man skulle erhverve det store areal, som kunne sikre universitetets udbygning på lang sigt. Dispositionsplanudvalget for Københavns universitet havde peget på arealer ved Høje Tåstrup. Københavns universitet havde i en betænkning fra november 1968 foreslået, at udbygningen gen-

nemførtes på en inddæmning af Kalveboderne og på Vestamager. Der havde ikke i den forløbne tid været mulighed for grundigere undersøgelser i forbindelse med universitetets forslag, men regeringen fandt, at forslaget rummede sådanne perspektiver, at mulighederne burde undersøges, før man traf et valg.

Alt talte for, at et kommende nordjysk universitetscenter placeredes ved Ålborg. Hvad angik placeringsmulighederne i den sydlige del af Jylland, måtte valget efter regeringens opfattelse stå mellem Esbjerg og Haderslev.

Ministeren fortsatte: „..... Uanset udfaldet af folketingets forhandlinger vil jeg dog gerne understrege, at hverken det sydjyske center eller centret ved Ålborg kan oprettes foreløbig. Med udbygningen af universiteterne i København, Odense og Århus og oprettelsen af et universitetscenter ved Roskilde vil vi anspænde vor kapacitet til det yderste. Det gælder både økonomisk og hvad angår det videnskabelige, tekniske og administrative personale, der skal sættes ind på at løse disse opgaver i 70'erne.“

„..... Regeringen er — som enhver anden regering — nødt til at sætte samtlige, nok så velmotiverede krav om forbedringer i relation til hinanden og sammenholde dem med de økonomiske og personalemæssige muligheder for at opfylde dem. Jeg er ingen Aladdin, som blot ved at gnide på den forunderlige lampe kan opfylde alle de ønsker, som også jeg gerne ser opfyldt, på én gang.“

Ved 1. behandling understregede *K. B. Andersen* (S) bl. a., at de jyske universitetscentre måtte hurtigere ind i billedet end foreslået af regeringen, også som et led i arbejdet for at aflaste Københavns universitet. Det måtte ud fra en landsbetragtning forekomme helt uantageligt at ville iværksætte omfattende universitetsudbygning i selve København, 20 km derfra i Høje-Tåstrup og 8-10 km derfra igen i Roskilde, medens udbygningen i det øvrige land blev skubbet ud i en uvis fremtid.

Hauustrup Clemmensen (KF) understregede det væsentlige i, at centertanken udbyggedes og kom til at danne grundlaget for det videre arbejde med undervisnings- og forskningsspørgsmål. De uhyre summer, der skulle investeres, gjorde en prioritering uomgængeligt nødvendig. Der var med hensyn til prioriterings- og placerings-spørgsmål også i det konservative folkeparti forskellige synspunkter. Hvad angik aflastningen af Københavns universitet fandt mange, at Roskilde var at foretrække.

Per Møller (V) fremhævede betydningen af en aflastning af Københavns universitet. Det var en afgørende faktor, at man allerede i denne samling kunne beslutte såvel oprettelse af et universitet ved Roskilde som en begrænset udbygning på Nørrebro. Han henstillede til ministeren at sætte al kraft ind på en klarlæggelse af de foreliggende muligheder for udflytning — Høje-Tåstrup og Vestamager.

Grethe Philip (RV) kunne give tilslutning til en placering i Roskildeområdet af det næste sjællandske universitet. Også hun efterlyste dybtgående undersøgelser som grundlag for et valg mellem Høje-Tåstrup og Amager.

Morten Lange (SF) troede selv på Kalveboderne-Vestamager som den lykkeligste løsning af Københavns universitets udbygning. Med hensyn til nye universitetscentre måtte Roskilde komme ind i planerne med en særdeles høj prioritet. Men man skulle naturligvis ikke glemme, at udbygningen af yderligere centre i Jylland ikke var noget, der hørte til i en fjern fremtid. Man burde acceptere Ålborg, men burde også tage sig sammen til at acceptere Esbjerg.

Kjær Rasmussen (VS) fandt det positivt, at det offentlige påtænkte at erhverve arealer til senere brug for universitetsudbygning i hovedstadsområdet, og at man nu også lod det jyske område indgå i den langsigtede planlægning af de højere uddannelsers udbygning. Man burde først og fremmest erhverve arealer i Høje-Tåstrup, hvor man kunne starte universitetsbyggeriet omgående. Dernæst burde man erhverve arealerne som angivet i lovforslagets § 2 (Nørre Fælled), og endelig burde man derefter interessere sig for Amager og for Roskilde, men på længere sigt.

Uden for ordførernes kreds havde flere medlemmer ordet og gav bl. a. udtryk for deres syn på spørgsmålet om placeringen af kommende universitetscentre på Sjælland og i det sydlige Jylland.

Det udvalg, hvortil lovforslaget blev henvist, nåede ikke at tilendebringe sit arbejde. Det afgav en beretning, hvori såvel udvalgets *flertal* (det konservative folkepartis, venstres og det radikale venstres medlemmer af udvalget) som et *mindretal* (socialdemokratiets medlemmer) og et *andet mindretal* (socialistisk folkepartis medlem) redegør for deres synspunkter på de problemer, lovforslaget berører.

Udvalget opfordrer undervisningsministeren til snarest muligt i den kommende samling at fremsætte lovforslag om centre for højere uddannelse og Københavns universitets placering.

Som bilag til beretningen er bl. a. optrykt ministerens svar på udvalgets spørgsmål.

8. Forslag til lov om ændring af lov om lønninger m. m. til folkeskolens lærere. (Undervisningsminister *Helge Larsen*). [A. sp. 4493].

Skriftlig fremsættelse $14/3$ (F. sp. 4747). 1. beh. $9/4$ (F. sp. 5466). Partiernes ordførere: Ove Hansen, Poul Schlüter, A. Chr. Andersen, Samuelson (Niels Helveg Petersen), Krog Hansen og Sigsgaard. Henvist til samme udvalg som forslag

til lov om generelle tilskud til kommunerne, se side 321. Taget tilbage $\frac{30}{4}$ (F. sp. 6081).

Efter lovforslaget *nedsættes statens tilskud til lærerlønninger m. v. i folkeskolen fra 85 pct. til 60 pct.*

Lovforslaget står i forbindelse med den almindelige omlægning af byrdefordelingen mellem staten og kommunerne, men efter at undervisningsministeren havde fremsat *forslag til lov om ændring af lov om folkeskolen og om ophævelse af lov om lønninger m. m. til folkeskolens lærere. (Tjenestemandсреformen og ændring af reglerne om refusion)*, se side 546, blev nærværende lovforslag taget tilbage.

9. Forslag til lov om tillægsbevilling for finansåret 1. april 1968-31. marts 1969. (Statens bygge- og boligfond). (Arne Larsen, Poul Dam, Krog Hansen, Morten Lange og Aksel Larsen). [D. sp. 3945].

Skriftlig fremsættelse $\frac{2}{10}$ (F. sp. 77). 1. beh. $\frac{22}{10}$ (F. sp. 702). Partiernes ordførere: Kaj Andresen, Knud Østergaard, Arne Christiansen, Grethe Philip, Arne Larsen og Sigsgaard. Henvist til finansudvalget. Betænkning (D. sp. 3947) afgivet $\frac{25}{3}$. 2. beh. $\frac{10}{4}$ (F. sp. 5584). (Taget tilbage).

Lovforslagets formål var, at *afhjælpe kommunernes mangel på kapital til fremskaffelse af byggemodne grunde, bekæmpe arbejdsløsheden og fremme boligbyggeriet*, derfor foresloges udlånsmidlerne i statens bygge- og boligfond for finansåret 1968-69 forhøjet til det beløb, der var forudsat ved fondens etablering, således at der iberegnet renteafkastet, 90 mill. kr., af fondens obligationsbeholdning var i alt 400 mill. kr. til disposition for finansåret 1968-69.

Samtidig foresloges den ramme, inden for hvilken boligministeren er bemyndiget til at give lånetilsagn for de følgende fire finansår, udvidet fra 150 mill. kr. til 500 mill. kr. pr. år.

Under behandlingen i folketinget argumenterede boligministeren imod lovforslaget, fordi han ikke mente, at kommunernes lånebehov var så stort, som forslagstillerne mente. I øvrigt erklærede han, at regeringen var rede til at drøfte forslaget i udvalget og at stille

materiale til rådighed. Regeringspartiernes ordførere tilsluttede sig dette standpunkt.

Efter udvalgsarbejdet indstillede et *flertal* (det konservative folkepartis, venstres og det radikale venstres medlemmer) lovforslaget til forkastelse, mens et *mindretal* (socialdemokratiets medlemmer) tilkendegav, at det hverken stemte for eller imod. Et andet *mindretal* (socialistisk folkepartis medlem) indstillede forslaget til vedtagelse.

Under 2. behandling blev forslaget *taget tilbage* af ordføreren for forslagsstillerne.

10. Forslag til lov om ændring af lov nr. 191 af 31. maj 1968 om ændring af lov om påligningen af indkomst- og formueskat til staten. (Ændringer som følge af kildeskattens ikrafttræden). (Ømann, Poul Dam, Aksel Larsen og Arne Larsen). [A. sp. 4593].

Skriftlig fremsættelse $\frac{14}{3}$ (F. sp. 4778). 1. beh. $\frac{29}{4}$ (F. sp. 6057). Partiernes ordførere: Grünbaum, Stetter, Niels Andersen, Helge von Rosen, Ømann og Sigsgaard. Henvist til samme udvalg som forslag til lov om udskrivning af indkomst- og formueskatten til staten, se side 75. Beretning (B. sp. 3223) afgivet $\frac{9}{7}$.

Ifølge § 14 A, stk. 1 og 2, i lov om påligningen af indkomst- og formueskat til staten, jfr. lovbekendtgørelse nr. 424 af 19. december 1968, medregnes *over- eller underskud*, opgjort efter nærmere i loven angivne regler, af *enfamilieshuse og ejerlejligheder*, der tjener til bolig for ejeren, ved opgørelsen af den skattepligtige indkomst.

Ved det her omhandlede lovforslag foresloges følgende bestemmelse indføjet i ligningslovens § 14 A med virkning fra kildeskattens ikrafttræden:

„Stk. 5. Over- eller underskud af de i stk. 1 og stk. 2 omhandlede egne boliger nedsættes, før de medregnes i den skattepligtige indkomst, med $\frac{1}{10}$ for indkomståret 1970, med $\frac{2}{10}$ for indkomståret 1971 og så fremdeles indtil indkomståret 1979, hvor intet over- eller underskud vil være at medregne.“

Om baggrunden for lovforslaget udtalte *ordføreren for forslagsstillerne* (Ømann) ved fremsættelsen bl. a.:

„..... Lovforslaget omhandler en reform, der gradvis — over en 10-årig periode — vil bevirke ligestilling mellem lejere på den ene side og ejere af parcelhuse m. v. på den anden side.

Det er vor overbevisning, at samfundet ikke har råd til at fortsætte med den forvriddning i byggeriet, som skattefordelene ved parcelhuse har bevirket. Skattereglerne hindrer en reel prisdannelse og konkurrence på dette område og tillader indkassering af relativt høje gevinster i alle faser af parcelhusproduktionen, ligesom de kunstigt holder priserne på eksisterende ældre ejendomme oppe på et for højt niveau, til skade for prissænkende tendenser overalt i byggeriet.

Det er på den anden side åbenbart, at problemet ikke løses ved at sætte lejeværdien i vejret, idet meget brede befolkningsgrupper, især pensionister og ældre mennesker, der har nedbetalt deres prioriteter, derved kommer i klemme, når de efterhånden skal indtægtsføre betydelige overskud.

En ligestilling mellem ejere og lejere, som ikke praktisk kan etableres ved at give lejerne fradragsret, kan derfor kun tilvejebringes ved at lade parcelhusejernes regnskabsresultat for huset være indkomsten uvedkommende, d. v. s. at det må opføres til 0 kr., ganske som forholdet jo er for lejerne.

Afviklingen må nødvendigvis ske over en årrække, da det delvis er sælgeren, der har indkasseret den kapitaliserede skattefordel gennem husets pris, og ejerne ville blive ramt ubilligt ved en pludselig afvikling.....“

Ved lovforslagets 1. behandling i folketinget afvistes det af *den fungerende finansminister* under henvisning til, at det ville stille parcelhusejerne ringere, end hvad der fulgte af boligforliget af 1966, som regeringen ønskede at overholde. Den fungerende finansminister gjorde i øvrigt opmærksom på, at bolig- og rentesikringsordningen for udlejningsejendomme ikke gælder for parcelhuse, hvilket hører med ved en sammenligning mellem lejere og parcelhusejere. Endvidere ville det i en række tilfælde rejse næsten uløselige problemer at finde ud af, om et lån i et parcelhus var optaget til erhvervs-mæssigt formål, hvis ejeren var selvstændig erhvervsdrivende, således at lovforslaget i praksis ville komme til at virke hårdere for lønmodtagere og pensionister end for selvstændige erhvervsdrivende. Til denne afvisning af lovforslaget sluttede ordførerne for regeringspartierne sig, og *Stetter* (KF) og *Niels Andersen* (V) udtalte i tilslutning hertil deres interesse i bevarelsen af skatteregler, der tilskyndede lønmodtagerne til opsparing til eget hus. Heller ikke *Grünbaum* (S) kunne gå ind for lovforslaget, der imidlertid rørte ved et vigtigt spørgsmål. Parcelhusfradraget var måske en af de væsentligste årsager til grundprisstigningerne. Lovforslaget ville imidlertid i første række ramme lønmodtagerne, og foretog man en almindelig ophævelse af retten til at fratække renten af lån til erhvervelse af varige forbrugsgoder, ville

dette også først og fremmest ramme lønmodtagerne. Måske kunne problemet løses på anden måde. Man kunne fastsætte en højere lejeværdi, man kunne gøre skattefordelen uafhængig af indkomstens størrelse, eller man kunne sætte loft over fradraget. Også *Sigsgaard* (VS) kunne kun tiltræde motiveringen for lovforslaget. Han foreslog i stedet en forhøjelse af lejeværdien.

Lovforslaget henvistes til behandling i udvalget angående forslag til lov om udskrivning af indkomst- og formueskatten til staten, der imidlertid ikke nåede at tilendebringe sit arbejde med lovforslaget inden folketingsssamlingens slutning.

11. Forslag til lov om ophævelse af lov om forskellige forbrugsafgifter. (*Aksel Larsen, Poul Dam, Krog Hansen og Morten Lange*). [A. sp. 4167].

Skriftlig fremsættelse $\frac{11}{3}$ (F. sp. 4521). 1. beh. $\frac{24}{4}$ (F. sp. 6000). Partiernes ordførere: Jørgen Peder Hansen, Erik Hansen, Jens Frandsen, Dagmar Andreasen og Aksel Larsen. Henvist til udvalget angående forslag til lov om afgift af chokolade- og sukkervarer m. m. Se side 149.

Forslaget gik ud på at *ophæve lov om forskellige forbrugsafgifter*, jfr. lovbekendtgørelse nr. 356 af 17. august 1967, fra 1. maj 1969.

I medfør af lov om forskellige forbrugsafgifter er følgende almindelige forbrugsvarer belagt med afgift: papir og pap, elektriske lamper og sikringer, mineralvand, tændstikker og lightere, kaffeekstrakter og kaffesurrogater, spillekort og gramfonplader. Det siges i bemærkningerne, at punktbeskatningen af almindelige masseforbrugsvarer som de af denne lov omfattede bør ophøre efter indførelsen af den almindelige omsætningsafgift. Lovforslagets vedtagelse ville efter bemærkningerne til lovforslaget bevirke et provenutab for statskassen på ca. 225 mill. kr. årligt.

Ved 1. behandling oplyste *den fungerende finansminister* (Ninn-Hansen), at han ikke kunne tiltræde det fremsatte forslag. Grunden til dette var, at disse afgifter indbragte et provenu på 250 mill. kr. om året. Det var også afgifter, som gennemgående betingede en ukompliceret administration. En undtagelse fra dette var muligvis

afgiften på papir og pap. Regeringen så gerne, at denne afgift ved lejlighed blev afskaffet eller ændret; det ville imidlertid forudsætte, at der kunne skaffes dækning for provenuet, der her androg 50 mill. kr., på anden vis.

Jørgen Peder Hansen (S) gav udtryk for ønsket om en fordomsfri og velvillig udvalgsbehandling.

Regeringspartiernes ordførere afviste forslaget af økonomiske grunde. Der blev dog givet udtryk for, at især afgiften på pap og papir kunne trænge til at blive afskaffet, hvis der kunne skabes økonomisk mulighed.

Forslaget blev henvist til udvalget angående forslag til lov om afgift af chokolade- og sukkervarer m. m., der ikke afgav betænkning eller beretning over forslaget.

12. Forslag til lov om ændring af lov om arbejdsanvisning og arbejdsløshedsforsikring m. v. (Forhøjelse af dagpenge-satser m. v.). (*Krog Hansen, Poul Dam, Morten Lange og Chr. Madsen*). [A. sp. 1971].

Skriftlig fremsættelse ²⁰/₁₁ (F. sp. 1794). 1. beh. ¹³/₁₂ (F. sp. 2615). Partiernes ordførere: Erling Dinesen, Asger Jensen, P. E. Eriksen, Erik Hansen (Ålborg amt), Krog Hansen og Kjær Rasmussen. Henvist til udvalg på 17 medlemmer (Asger Jensen, Knud Bro, Gerda Møller, Simonsen, P. E. Eriksen, Jens Frandsen, Niels Jørgen Nielsen, Erik Hansen (Ålborg amt), Grethe Philip, Valbak, Erling Dinesen, Anker Jørgensen, Evald Kristensen, Helge Nielsen [næstformand], Poul Nilsson, Bertel Pedersen og Krog Hansen [formand]).

Lovforslaget indeholdt bestemmelser om *forhøjelser af dagpenge-satserne*, således at de dækkede 90 pct. af medlemmets daglige fortjeneste og ikke som efter gældende lov kun 80 pct. I konsekvens heraf foreslog man også de i loven i antal kroner fastsatte grænser forhøjet. Endvidere foreslog man bl. a. tilskudet til dækning af merudgifterne ved dobbelt husførelse forhøjet.

I bemærkningerne, som ledsagede lovforslaget, hed det bl. a.:

„Lovforslaget tilsigter dels en forbedring af forholdene for arbejdere, der har været tvunget til at overtage arbejde i en sådan

afstand fra hjemstedet, at de er henvist til at tage arbejde uden for dette, dels en sådan forøgelse af arbejdsløhedsforsikringens dagpenge-satser, at der bliver tale om en så vidt muligt fuldstændig erstatning for tab af normal arbejdsindtægt.“

Debatten ved 1. behandling drejede sig i væsentlig grad om de i forslaget omhandlede problemers sammenhæng med de allerede gennemførte reformer inden for arbejdsløhedslovgivningen, nemlig loven af 22. februar 1967, hvorved der gennemførtes forhøjelse af ydelser og ændring af tilskudsregler, og loven af 13. juni 1968, hvorved der gennemførtes ændringer af reglerne om kontrol med og anvisning af arbejde til ledige medlemmer af de anerkendte arbejdsløhedskasser. Endvidere drøftedes deres sammenhæng med de spørgsmål, som er taget op af socialreformkommissionen.

Der var mellem *arbejdsministeren, Erling Dinesen* (S), *Asger Jensen* (KF), *P. E. Eriksen* (V) og *Erik Hansen* (Ålborg amt) (RV) enighed om, at lovforslaget ikke egnede sig som grundlag for de omfattende problemers løsning. *Kjær Rasmussen* (VS) og *Hanne Reintoft* (u.p.) fandt ikke lovforslaget vidtgående nok, men var positivt indstillet over for det.

Udvalget nåede ikke at afslutte sit arbejde inden folketingssamlingens slutning.

13. Forslag til lov om ændring af lov om mægling i arbejdsstridigheder. (*Kai Moltke og Hanne Reintoft*). [A. sp. 1475].

Skriftlig fremsættelse ²⁵/₁₀ (F. sp. 903). 1. beh. ²⁶/₁₁ (F. sp. 1884). Partiernes ordførere: Bertel Pedersen, Asger Jensen, Jens Frandsen, Erik Hansen (Ålborg amt), Chr. Madsen, Kjær Rasmussen og Kai Moltke. Henvist til udvalg på 17 medlemmer (Asger Jensen, Haunstrup Clemmensen, Simonsen [næstformand], H. C. Toft, Jens Frandsen, Enggaard, Jens Peter Jensen (Sorø amt), Erik Hansen (Ålborg amt)[formand], Dagmar Andreasen, Valbak, Bertel Pedersen, Erling Dinesen, Carl P. Jensen, Anker Jørgensen, Risgaard Knudsen, Poul Nilsson og Krog Hansen (fra ⁵/₂ Chr. Madsen)).

Forslagets væsentligste indhold var bestemmelser om *afskaffelse af de kompetente forsamlings adgang til at supplere medlemsafstemningernes resultat* samt en *begrænsning af den forligsmanden tilkommende adgang til at sammenkæde afstemninger* om mæglingsforslag.

Forslaget blev klart afvist af *arbejdsministeren, Bertel Pedersen* (S), *Asger Jensen* (KF), *Jens Frandsen* (V) og *Erik Hansen* (Ålborg amt) (RV). *Chr Madsen* (SF) fandt det tvivlsomt, om lovforslaget afgav fornødent grundlag for en behandling af de fremdragne problemer, og var i øvrigt stærkt kritisk indstillet over for visse af forslagets bestemmelser, medens *Kjær Rasmussen* (VS) kunne støtte lovforslaget.

Det udvalg, hvortil lovforslaget henvistes, nåede ikke at afslutte sit arbejde inden folketingssamlingens slutning.

14. Forslag til lov om ændring af lov om midlertidig regulering af boligforholdene. (Om lejerens ret til bytning af lejlighed). (*Arne Larsen, Kurt Brauer, Morten Lange og Ove Munch*). [A. sp. 4589].

Skriftlig fremsættelse $14/3$ (F. sp. 4780). 1. beh. $22/4$ (F. sp. 5858). Partiernes ordførere: Kaj Andresen, Knud Østergaard, Enggaard, Skovmand, Arne Larsen og Sigsgaard. Henvist til boligudvalget.

I folketingsåret 1967-68 (2. samling) fremsatte medlemmer af socialistisk folkeparti *forslag til lov om ændring af lov om leje* (om lejerens ret til bytning af lejlighed), se folketingsårbogen 1967-68, side 500 ff. Forslaget blev ikke færdigbehandlet og nåede således ikke frem til 2. behandling.

Det her omtalte lovforslag svarer i det hele til indholdet af det lovforslag, som fremsattes i 1967-68, med den forskel, at bestemmelserne nu foreslås indføjet i loven om midlertidig regulering af boligforholdene og ikke som tidligere i lejeloven. Denne ændring skyldes, at det, da lovforslaget var til 1. behandling i folketingsåret 1967-68, blev kritiseret, at bestemmelserne foresloges optaget i lejeloven.

Om begrundelsen for lovforslaget og indholdet af dette henvises til omtalen i årbogen 1967-68.

Ved 1. behandlingen udtalte *boligministeren*, at han i princippet var helt enig i lovforslagets mål, men at han stadig var skeptisk med hensyn til, om en bytteret var det rette middel til at nå målet.

Under debatten kunne partiernes ordførere stort set henvisse til, hvad de havde sagt under forslagets behandling i 1967-68. *Kaj*

Andresen (S) gjorde dog opmærksom på, at hans parti i forbindelse med en af boligministeren foreslået ændring af loven om den midlertidige lejeregulering, som man behandlede i boligudvalget, havde anmodet boligministeren om at indarbejde ændringer i loven, så ønsket om en bytteret kunne imødekommes.

Efter *1. behandlingen* henvistes lovforslaget til behandling i folketingets boligudvalg. Udvalget afsluttede ikke sit arbejde med forslaget inden folketingsårets udløb.

15. Forslag til lov om ændring af lov om avancestop.

(*Poul Dalsager, Lene Christensen, Jørgen Peder Hansen, Ove Hansen, Anker Jørgensen og Ivar Nørgaard*). [A. sp. 4617].

Skriftlig fremsættelse $\frac{16}{4}$ (F. sp. 5705). 1. beh. $\frac{6}{5}$ (F. sp. 6264). Partiernes ordførere: Poul Dalsager, Jørgen Jensen, Jens Peter Jensen (Sorø amt), Niels Helveg Petersen, Ømann og Sigsgaard. Henvist til udvalg på 17 medlemmer (Jørgen Jensen, Haunstrup Clemmensen, Stetter, H. C. Toft, Jens Peter Jensen (Sorø amt), Anders Andersen, Henry Christensen, Niels Helveg Petersen, Erik Hansen (Ålborg amt), Grethe Philip, Poul Dalsager, Lene Christensen, Jørgen Peder Hansen, Ove Hansen [formand], Anker Jørgensen, Ivar Nørgaard og Ømann [næstformand]). Taget tilbage (F. sp. 8356).

Ved lovforslaget foreslås 2 ændringer i lov nr. 427 af 21. november 1967 om avancestop, som ændret ved lov nr. 28 af 15. februar 1968 og lov nr. 358 af 30. oktober 1968.

Den ene ændring vedrørte lovens § 1, stk. 4, som forslagsstillerne foreslog affattet således, at *rationaliseringsgevinster* ikke ensidigt tilfalder virksomhedsejerne.

Ved den anden ændring foresloges avancestoplovens senest fastsatte udløbsdato ændret, så at loven *tidligst* kunne *ophæves den 1. april 1970*.

Lovforslaget fremsattes og behandlede i folketinget sammen med det nedenfor omtalte *forslag til lov om ændring af lov om anmeldelse af vejledende priser m. v.*

Ved fremsættelsen udtalte ordføreren for forslagsstillerne (*Poul Dalsager*) om de to lovforslag:

„Udviklingen i landets økonomiske situation må anses for at være behæftet med adskillige usikkerhedsmomenter. Forslagsstillerne vil anse det for yderst uheldigt, om en prisstigningsbølge skulle udløses efter den 1. juli, til hvilken dato de nugældende love om avancestop og lov om ændring af lov om anmeldelse af vejledende priser m. v. udløber, efter at regeringen har tilkendegivet, at den ikke agter at foreslå lovene forlænget.

Den rapport, som er udarbejdet af det økonomiske råd, og som er omtalt i dagspressen, taler da også sit tydelige sprog om den forventede udvikling. Rapporten er ganske vist ikke offentliggjort på nuværende tidspunkt, men pressen plejer at være godt underrettet, så der er al mulig grund til at fæste lid til de forlydender, der er fremkommet om, at rådet forventer avanceglidninger i den kommende tid.

Der er andre og faretruende momenter i den økonomiske udvikling, der gør, at regeringen har god grund til at acceptere en videreførelse af disse love.

Den nyindførte obligationsrationering vil måske bremse igangsætningen af nyt byggeri med ledighed i byggefagene til følge, ligesom de store valutatab og forlydender om en forøget skatteudskrivning til efteråret varsler barske tider for dansk økonomi.

Det må naturligvis erkendes, at denne lovgivning er en belastning for erhvervslivet, men det bør dog nævnes, at der blev foretaget visse ændringer og lempelser i lov om avancestop ved behandlingen i efteråret 1968, f. eks. smidigere dispensationsadgang, mulighed for dækning for overenskomstmæssige lønstigninger og for huslejestigninger, ligesom monopoltilsynet fik mulighed for generelle dispensationer.

Når socialdemokratiet ikke fandt at kunne stemme for lovene i efteråret 1968, skyldtes det som bekendt for avancestoplovens vedkommende, at man ved ændringen gav tilladelse til, at virksomhederne kunne inddrage hele gevinsten ved rationaliseringer. Derfor foreslås en ændring af avancestoplovens § 1, stk. 4, der kun giver mulighed for forhøjelse til dækning af de ved rationaliseringer afholdte omkostninger.

Ændringsforslag nr. 2 forlænger loven uden mulighed for handelsministeren for ophævelse inden den 1. april 1970, til hvilken tid folketinget igen bør tage stilling til loven.

I loven om anmeldelse af vejledende priser gennemførtes også lempelser, som socialdemokratiet ikke kunne medvirke til. Derfor foreslås genindført de bestemmelser, som bortfaldt, og som må anses for ønskelige for at forhindre eventuelle urimelige priser og avancer.

Der kan naturligvis forhandles om forslagene i udvalget, hvor alle saglige forslag vil blive modtaget med velvilje, ligesom forslagsstillerne naturligvis med interesse vil studere henvendelser fra er-

hvervslivet om ændringer, der f. eks. kunne lette administrationen af bestemmelserne i lovene.”

Ved 1. behandlingen erklærede *handelsministeren*, at sikring af den opnåede prisstabilitet kunne kræve særlige forholdsregler. Regeringen var opmærksom på, at den kommende udvikling kunne indebære en risiko for prisstabiliteten. Risikoen knyttede sig bl. a. til den forstærkede økonomiske aktivitet, som udviklingen pegede i retning af, og som kunne have særlige færemomenter i et år, hvor arbejdsmarkedet havde fornyet sine overenskomster, og hvor der samtidig skete forhøjelser af indkomsterne for andre befolkningsgrupper.

Ministeren måtte dog afvise en forlængelse af avancementstoploven som den foreslåede, idet fortsatte indgreb af denne art ville være forbundet med mange uheldige konsekvenser. Avancementstoploven var en midlertidig lov. Når loven bortfaldt, ville man imidlertid ikke stå uden midler i den videre prispolitik. Den permanente lovgivning om monopoler og konkurrencebegrænsninger og om indseende med priser var netop instrumenter, der gav mulighed for en aktiv indsats på de områder, som i særlig grad kunne indebære fare for prisstabiliteten.

Ministeren ville derimod ikke afvise, at videreførelse af bestemmelser i loven om anmeldelse af vejledende priser måtte overvejes, eventuelt med visse ændringer med henblik på mere smidige fremgangsmåder i prisreguleringspolitikken, men efter regeringens opfattelse ikke i den form, der var foreslået af forslagsstillerne.

Ordførerne for regeringspartierne tilsluttede sig alle handelsministerens udtalelser. Derimod kunne såvel *Ømann* (SF) som *Sigsgaard* (VS) tiltræde lovforslagene, dog at *Ømann* ikke følte sig helt sikker på, at virkningerne af forslaget om rationaliseringsgevinster ville blive gavnlige. En deling af rationaliseringsgevinsten ville formentlig være mere i overensstemmelse med virkeligheden.

Begge lovforslag henvistes efter 1. behandlingen til et folketingsudvalg. I forbindelse med 3. behandlingen af det af handelsministeren fremsatte forslag til lov om ændring af lov om anmeldelse af vejledende priser m. v. trak *forlagsstillerne lovforslaget tilbage*.

16. Forslag til lov om ændring af lov om avancementstop.
(*Poul Dam, Krog Hansen, Morten Lange og Aksel Larsen*).
[A. sp. 217].

Skriftlig fremsættelse $\frac{2}{10}$ (F. sp. 75). 1. beh. $\frac{10}{10}$ (F. sp. 464). Partiernes ordførere: Lis Groes, Jørgen Jensen, Jens Peter Jensen (Sorø amt), Niels Helveg Petersen, Poul Dam og Sigs-

gaard. Henvist til samme udvalg som forslag til lov om ændring af lov om avancementstop, se side 260. Betænkning (B. sp. 173) afgivet 18/10. 2. beh. 23/10 (F. sp. 763). Taget tilbage.

Med henblik på at folketinget kunne få lejlighed til at behandle og vedtage mere varige prislove, foresloges den gældende avancementstoplov, der ville udløbe den 1. november 1968, forlænget til 1. februar 1969, dog med mulighed for fortsat gyldighed, såfremt folketinget ikke inden da havde vedtaget en mere permanent lov.

Forslaget fremsattes sammen med det nedenfor omtalte forslag til lov om ændring af lov om vejledende priser og om prisstop for tjenesteydelser, som havde tilsvarende sigte.

Ved fremsættelsen begrundede ordføreren for forslagsstillerne, Poul Dam, de to forslag på følgende måde:

„Vore forslag om en forlænget gyldighed for disse pris- og avance-love indeholder ingen anerkendelse af disse reglers egnethed som permanente love på disse områder. De er nødvendigvis kun anvendelige i en vis overgangsperiode.

Det er vel efter vor opfattelse godt og forsvarligt, at de forlænges i de foreslåede tre måneder, men det er ikke hovedformålet med lovforslagene. Hovedformålet er at give folketinget tid til at bearbejde de indhøstede erfaringer, at drøfte problematikken om prisudviklingen og på dette grundlag vedtage de nye varigere regler, som er nødvendige på dette for hele økonomien meget vigtige område, før de gældende midlertidige regler falder væk.

På alle de tre hovedområder, som lovene omfatter, er der behov for regler, der kan regulere prisudviklingen.

Loven om avancementstop kan i det lange løb forhindre rationalisering, fordi afskrivning på maskiner indgår i den bruttoavance, loven lægger loft over, medens bortfald af direkte lønomkostninger medfører pligt for virksomheden til at sænke priserne. Også for handelen kan loven medvirke til en vis stivhed i mønstret for varefordelingen. Disse langtidsvirkninger erkender vi, men det er uberettiget at slutte herfra og til, at de funktioner, som loven i øvrigt udfylder, kan undværes. Loven må afløses af regler, som giver monopoltilsynet adgang til at afbøde virkningerne af mangel på effektiv konkurrence og gribe ind over for urimelige priser og prisforskelle.

Loven om stop for prisstigninger på tjenesteydelser kan i det lange løb have visse uheldige sociale virkninger. Mange af de mennesker, der sælger tjenesteydelser, har relativt små indkomster, og det vil ikke være rimeligt at afskære dem fra at deltage i den almindelige indkomstudvikling. På den anden side er der en så stor spredning i

aflønningen af tjenesteydelser, at der er behov for regler, som giver monopoltilsynet adgang til at gribe ind i videre omfang end hjemlet i monopolløven.

Hvad endelig de *vejledende bruttopriser* angår, er der vel hovedet ingen begrundelse for ophævelse. Løven har haft en sanerende virkning, og en lang række konkurrenceregulerende priser er blevet ophævet, men vi finder det mest praktisk, at en ny lovgivning på dette område går ud på et almindeligt forbud mod den del af de vejledende bruttopriser, der er konkurrencebegrænsende.

Vi ser naturligvis gerne regeringsinitiativer på disse områder, men skulle lovforslag udeblive trods den store interesse, regeringen nærer for indkomstpøolitik, agter vi at fremsætte egne forslag, hvorom folketingets prislovsdrøftelser kan koncentrere sig.

Hvad særlig *avancestoploven* angår, vil jeg gøre opmærksom på, at det er muligt, at der er et praktisk behov for at flytte udgangstidspunktet længere frem end den 18. november 1967, men det kan vi nok få monopoltilsynet til at oplyse os om undervejs."

Begge lovforslag behandlede i folketinget sammen med de af handelsministeren fremsatte *forslag om ændring af lov om avancestop og om anmeldelse af vejledende priser m. v.*

Ved 1. *behandlingen* kunne handelsministeren henvise til sine egne lovforslag, idet han udtrykte håb om, at forslagsstillerne kunne tilslutte sig hans betydeligt mere udtømmende lovforslag.

På det konservative folkepartis vegne udtalte *Jørgen Jensen*, at han ikke kunne medvirke til gennemførelsen af de to lovforslag, hvis hensigt var at gennemføre en permanent, rigoristisk prislovgivning ud over den gældende monopoltilsynslov og ud over loven om indseende med priser. På længere sigt og i princippet måtte konkurrencen være den faktor, som skulle sikre de rigtige prisforhold.

Heller ikke de øvrige ordførere for regeringspartierne kunne tilslutte sig forslagene.

Ordføreren for forslagsstillerne, Poul Dam, understregede derefter, at formålet med lovforslagene havde været at sikre, at der kom en diskussion om prislovgivningen, således at man ikke uden videre ophævede de love, som ellers ville udløbe 1. november.

Forslaget henvistes sammen med de øvrige prislovgivningsforslag til behandling i et folketingsudvalg.

I udvalgets betænkning udtalte ordføreren for forslagsstillerne, at da den formentlig forestående gennemførelse af handelsministerens lovforslag ville medføre, at den væsentligste del af den midlertidige lov videreførtes ud over 1. november 1968, var forudsætningerne for socialistisk folkepartis forslag bortfaldet, og forslagsstillerne ville på denne baggrund *tage forslagene tilbage* ved 2. behandling.

I overensstemmelse hermed toges de to forslag tilbage ved andenbehandlingen.

17. Forslag til lov om ændring af lov om anmeldelse af vejledende priser m. v. (*Poul Dalsager, Lene Christensen, Jørgen Peder Hansen, Ove Hansen, Anker Jørgensen og Ivar Nørregaard*). [A. sp. 4619].

Skriftlig fremsættelse $1\frac{6}{4}$ (F. sp. 5705). 1. beh. $\frac{6}{5}$ (F. sp. 6264). Partiernes ordførere: Poul Dalsager, Jørgen Jensen, Jens Peter Jensen (Sorø amt), Niels Helveg Petersen, Ømann og Sigsgaard. Henvist til samme udvalg som forslag til lov om ændring af lov om avancestop, se side 260. Taget tilbage. (F. sp. 8356).

Ved lovforslaget foresloges lov nr. 359 af 30. oktober 1968 om anmeldelse af vejledende priser m. v. ændret på følgende punkter:

1. Der indsættes i loven en bestemmelse, som giver monoptilsynet mulighed for at påbyde nedsættelse af priser og avancer, såfremt de findes urimelige.

2. Overtrædelse af den under nr. 1 foreslåede bestemmelse skal kunne straffes med bøde eller hæfte.

3. Loven om anmeldelse af vejledende priser forlænges, så den tidligst kan ophæves den 1. april 1970.

Lovforslaget fremsattes og behandlede i folketinget sammen med den foran omtalte sag vedrørende *ændring af avancestoploven*.

Om begrundelsen for lovforslaget og handelsministerens og partiernes synspunkter vedrørende de fremsatte prislovsforslag henvises til omtalen i den foregående sag.

Også dette lovforslag henvistes til behandling i et folketingsudvalg og blev ligesom det foregående lovforslag *taget tilbage* ved 3. behandlingen af det af handelsministeren fremsatte forslag til lov om ændring af lov om anmeldelse af vejledende priser m. v.

18. Forslag til lov om ændring af lov om vejledende priser og om prisstop for tjenesteydelser. (*Poul Dam, Krog Hansen, Morten Lange og Aksel Larsen*). [A. sp. 219].

Skriftlig fremsættelse $\frac{2}{10}$ (F. sp. 75). 1. beh. $\frac{10}{10}$ (F. sp. 464). Partiernes ordførere: Lis Groes, Jørgen Jensen, Jens Peter Jensen (Sorø amt), Niels Helveg Petersen, Poul Dam og Sigs-

gaard. Henvist til samme udvalg som forslag til lov om ændring af lov om avancement, se side 260. Betænkning (B. sp. 173) afgivet 18/10. 2. beh. 23/10 (F. sp. 763). Taget tilbage.

Ved forslaget foresloges gyldigheden af *loven om vejledende priser og om prisstop for tjenesteydelser forlænget*, således at loven tidligst kunne ophæves af handelsministeren med virkning fra den 1. februar 1969.

Lovforslaget fremsattes sammen med den i det foregående omtalte sag om ændring af avancementloven og havde i øvrigt nær sammenhæng med denne.

Om begrundelsen for lovforslaget og om dets behandling i folketinget kan i det hele henvises til omtalen under den foregående sag.

Behandlingen i folketinget resulterede i, at forslagsstillerne ved 2. behandling tog forslaget tilbage.

19. Forslag til lov om ændring af lov om aktieselskaber. (Offentliggørelse af regnskaber). (*Poul Dam, Morten Lange, Gert Petersen og Ømann*). [A. sp. 4119].

Skriftlig fremsættelse 21/2 (F. sp. 4343). 1. beh. 14/3 (F. sp. 4782). Partiernes ordførere: Peter Nielsen, Hans Kjær, Foged, Helge von Rosen, Poul Dam og Sigsgaard. Henvist til udvalg på 17 medlemmer (Hans Kjær, Haunstrup Clemmensen, Fanger, Simonsen, Foged, Niels Andersen, Per Federspiel, Helge von Rosen, Dagmar Andreasen, Nordqvist, Peter Nielsen, Grünbaum, Ove Hansen, Egon Jensen, Anker Jørgensen, Hans Lund [næstformand] og Poul Dam [formand]).

Ved lovforslaget foreslås § 45 i lov om aktieselskaber, jfr. lovekendtgørelse nr. 313 af 28. august 1952 med senere ændringer, affattet således:

„§ 45. Senest en måned efter afholdelsen af den generalforsamling, på hvilken årsregnskabet er godkendt, skal et af bestyrelsen og, hvis der findes en direktion, tillige af denne underskrevet eksemplar af det godkendte regnskab indsendes til aktieselskabs-registeret.

Stk. 2. Samtidig skal kopier af regnskabet udsendes til alle, der for tiden er eller i mindst en måned inden for det pågældende regnskabsår har været ansat i aktieselskabets tjeneste.

Stk. 3. Aktieselskabs-registeret drager omsorg for, at et efter af handelsministeren udstedte retningslinjer opstillet sammendrag af regnskabet snarest muligt indrykkes i Statstidende og for større selskabers vedkommende i de lokale dagblade. Indrykningen sker for selskabets regning.“

Om baggrunden for lovforslaget og dets nærmere indhold oplyste forslagsstillerne i de bemærkninger, der ledsagede forslaget ved fremsættelsen, følgende:

„Aktieselskabslovgivningen tilsigter en regulering og offentlig kontrol af den virksomhed, som udøves af selskaber med begrænset ansvar, og man har herved navnlig haft aktionærernes og kreditorernes interesser for øje.

Udviklingen har imidlertid gjort det ønskeligt, at også de beskæftigedes og den større offentligheds interesser tilgodeses. Den måde, hvorpå de erhvervsvirksomheder, der benytter aktieselskabsformen, drives, har så stor betydning for såvel beskæftigelsen som det økonomiske liv i øvrigt, at man ikke mere kan betragte de dispositioner, der foretages, som udelukkende private.

Der er utvivlsomt behov for et stort antal ændringer i aktieselskabsloven, og det må håbes, at der i næste folketingsår bliver lejlighed til at drøfte området som helhed på grundlag af et forslag fra handelsministeren. Socialistisk folkeparti agter i øvrigt at fremsætte et alternativt forslag hurtigst muligt efter regeringens forslag, såfremt dette ikke tilfredsstiller de krav om forøget samfundsindflydelse og medarbejderindflydelse, som efter SF's opfattelse må stilles i vor tid.

Det foreliggende forslags gennemførelse må ses som en forberedelse af en mere gennemgribende reform. Den foreslåede offentliggørelse af alle aktieselskabers regnskaber vil nemlig muliggøre en langt bedre underbygget debat om aktieselskabernes forhold.

I forhold til den gældende regel i aktieselskabslovens § 45 indeholder forslaget følgende ændringer:

- 1) reglen om, at selskaber med højst ti aktionærer kan hemmeligholde regnskaberne, udgår,
- 2) der indføres oplysningspligt med hensyn til regnskabet over for selskabets ansatte,
- 3) pligten til at offentliggøre regnskaberne udvides til alle aktieselskaber.

Om det sidste punkt skal nærmere bemærkes, at reglen forudsætter en bestemt form for regnskabet opstilling, idet et sammendrag efter standardiserede retningslinjer ellers ikke kan udarbejdes. Det er forudsat, at det i Statstidende offentliggjorte sammendrag af regnskabet for små selskaber (f. eks. med en aktiekapital på mindre end 100.000 kr.) kan være yderst summarisk, mens der må stilles mere vidtgående krav, for så vidt angår de største selskaber. Den gruppe selskaber, hvis regnskaber skal offentliggøres i de lokale dagblade, tænkes forsøgsvis defineret som selskaber med mindst 5 mill. kr. i aktiekapital, men der kan tænkes tilfælde, hvor det også ville være rimeligt at forlange mindre selskabers regnskaber offentliggjort, således når selskabet spiller en væsentlig rolle for egnens erhvervsliv, eller når det har modtaget offentlig støtte (f. eks. som egnsudvikling) eller virker på grundlag af særlig koncession.

Der vil desuden være behov for særregler om selskaber, der helt eller delvis ejer eller ejes af andre aktieselskaber. For at undgå omgørelser af de foreslåede regler må der utvivlsomt kræves offentliggjort mere detaljerede sammendrag af disse selskabers regnskaber end gældende for helt selvstændige selskaber af tilsvarende størrelse.

Reglerne om regskabernes offentlighed i bankloven, loven om forsikringsvirksomhed og fondsboersvedtægten vil næppe blive overflødiggjort af forslaget.”

Ved 1. behandlingen gav handelsministeren udtryk for, at det med nogen ret kunne drøftes, om undtagelsesreglen, hvorefter aktieselskaber med højst 10 aktionærer kan forlange, at deres regnskaber ikke må offentliggøres, burde revideres på en eller anden måde. Det var imidlertid for ham et spørgsmål, om der tidsmæssigt ville være vundet meget ved at gennemføre det foreliggende forslag om ændringer nu. De nordiske forhandlinger om en så vidt muligt fælles lovgivning vedrørende aktieselskaber kunne ifølge de for ham foreliggende oplysninger forventes afsluttet i årets løb, og et omfattende lovgivningsinitiativ kunne derfor formentlig tages i forholdsvis nær fremtid. Det samme gjaldt den i forslaget forudsatte fælles form for aflæggelse af aktieselskabers regnskaber. Også den hermed forbundne problemstilling var man i høj grad opmærksom på på det nordiske plan.

Blandt ordførerne var der almindelig enighed om, at aktieselskabslovgivningen på mange punkter trængte til en revision. Men medens regeringspartiernes ordførere ligesom handelsministeren fandt, at man burde afvente afslutningen af det fælles nordiske arbejde med aktieselskabslovgivningen, gik såvel Peter Nielsen (S) som Sigsgaard (VS) ind for at søge forslaget gennemført snarest muligt.

Forslaget henvistes til behandling i et folketingsudvalg, som imidlertid ikke afsluttede sit arbejde inden folketingsårets udløb.

20. Forslag til lov om ændring af lov om skibes bemanding. (*Vivike, Poul Dam, Krog Hansen, Morten Lange og Aksel Larsen*). [A. sp. 1033].

Skriftlig fremsættelse ¹⁵/₁₀ (F. sp. 559). 1. beh. ¹/₁₁ (F. sp. 1316). Partiernes ordførere: Helge Nielsen, Hindkjær Pedersen, Jens Peter Jensen (Sorø amt), Valbak, Vivike og Kjær Rasmussen. Henvist til samme udvalg som forslag til lov om ændring af lov om skibes bemanding (af Hanne Reintoft og Kai Moltke), se nærmest følgende sag.

Ifølge forslagsstillerne fremsattes forslaget, fordi den stedfundne lovrevision i 1964 havde medvirket til at svække sikkerheden til søs.

Lovforslaget indeholdt derfor en bestemmelse, hvorefter *dæksbesætningen* i skibe indregistreret før 1. april 1964 skulle forøges. I skibe indregistreret efter denne dato er ikke foreslået nogen forøgelse af dæksbesætningen i forhold til den gældende lov. Det er dog foreslået, at der i skibe over 500 tons skal være mindst 2 mand af dæksbesætningen på hver vagt.

Endvidere er foreslået, at der ikke i henhold til reglen i lovens § 40, stk. 1, skal kunne gives dispensation fra lovens regler om bemanding med dæksmandskab.

Lovforslaget var på mange punkter parallelt med det ovenfor omtalte forslag til lov om ændring af lov om skibes bemanding, der var fremsat af Hanne Reintoft og Kai Moltke, og kom også til 1. behandling sammen med dette lovforslag. Om handelsministerens og ordførernes bemærkninger til de foreslåede ændrede bemandingsregler kan derfor i det hele henvises til omtalen under denne anden sag.

Også dette lovforslag henvistes til behandling i et udvalg. Arbejdet i dette afsluttedes dog ikke inden udgangen af folketingsåret.

21. Forslag til lov om ændring af lov om skibes bemanding. (*Hanne Reintoft og Kai Moltke*). [A. sp. 953].

Skriftlig fremsættelse ⁴/₁₀ (F. sp. 231). 1. beh. ¹/₁₁ (F. sp. 1316). Partiernes ordførere: Helge Nielsen, Hindkjær Pedersen,

Jens Peter Jensen (Sorø amt), Valbak, Vivike og Kjær Rasmussen. Henvist til udvalg på 17 medlemmer (Hindkjær Pedersen (fra ¹⁷/₁ Knud Bro), Mads Eg Damgaard, Simonsen, Knud Østergaard, Jens Peter Jensen (Sorø amt), Jens Frandsen, Henry Sørensen [næstformand], Valbak, Amtoft, Erik Hansen (Ålborg amt), Helge Nielsen, Jørgen Peder Hansen, Waldemar Laursen, Johan Nielsen, Peter Nielsen, Bertel Pedersen og Vivike [formand]).

Den 11. marts 1966 fremsatte den daværende handelsminister forslag til lov om ændringer i lov om skibes bemanning (årbog 1965-66, side 478 ff.). Lovforslaget genfremsattes enslydende henholdsvis den 6. oktober 1966 og den 8. december 1966 (årbog 1966-67, side 491 ff. og 510 ff.). I en betænkning af 1. marts 1967 tilkendegav det folketingsudvalg, der behandlede lovforslaget, at det ikke havde været muligt at afgive betænkning over lovforslaget under hensyn til, at man fra flere af søfartsorganisationerne havde modtaget så omfattende forslag til ændringer i de gældende og foreslåede bemandingslove, at det ikke havde været praktisk muligt hverken at få de spørgsmål, man i denne forbindelse havde været nødt til at stille handelsministeren, besvaret eller i det hele tage stilling til det fremsatte bemandingslovforslag.

Lovforslaget blev ikke senere genfremsat.

På denne baggrund fremsattes det her omhandlede lovforslag.

I lovforslaget foreslås, at *bemandingsskalaen*, for så vidt angår ældre skibe, føres tilbage til stort set den skala, som gjaldt, før lovrevisionen i 1964 fandt sted, og mod hvis ændring samtlige søfartsorganisationer havde protesteret ud fra sikkerhedsmæssige grunde.

Med hensyn til skibe, der er optaget i skibsregistret efter 1. april 1964, foreslås ingen ændringer i den efter de gældende regler fastsatte samlede dæksmandskabsstyrke for de enkelte skibsstørrelseskategorier. For såvel ældre som nyere skibe foreslås skalaen tillige udvidet til også at omfatte coastere ned til en størrelse af 250 BRT, ligesom der i øvrigt er foretaget mindre korrektioner i skibsstørrelsesskalaerne.

Endvidere er det foreslået, at der i skibe over 500 BRT skal være mindst 2 mand af dæksbesætningen — heraf mindst 1 befaren — på vagt.

Endelig foreslås, at den adgang, der efter den gældende

lovs § 40, stk. 1, er givet direktøren for statens skibstilsyn til at tillade afvigelser fra lovens bemandingsregler, ophæves.

Lovforslaget fremsattes i folketinget sammen med det af samme forslagsstillere fremsatte *forslag til lov om ændring i sømandsloven*, og begge lovforslag kom til 1. behandling sammen med det af medlemmer af socialistisk folkeparti fremsatte *forslag til lov om ændring af lov om skibes bemanding*.

Ved 1. behandlingen kunne handelsministeren ikke anbefale nogen af lovforslagene. Specielt vedrørende de to bemandingslovforslag gjorde han opmærksom på, at bemandingsloven principielt er baseret på sikkerhedssynspunktet, og at der hverken for handelsministeriet eller statens skibstilsyn forelå oplysninger af nogen art, som indicerede, at den stedfundne reduktion af dæksmandskabet i større skibe havde svækket sikkerheden til søs.

Om den i begge lovforslag foreslåede ophævelse af *dispensationshjemmelen* i lovens § 40, stk. 1, havde ministeren den opfattelse, at bestemmelsen havde haft sin store betydning som en smidiggørelse af loven, sådan at de idelige ændringer og justeringer af skalaen kunne undgås. Faldt dispensationsadgangen bort, ville fleksibiliteten i bemandingen forsvinde og erstattes af et stift bemandingssystem. Dette ville have uheldige virkninger, da en smidig dispensationsbestemmelse måtte anses for at være bydende nødvendig under hensyn til den rivende tekniske og strukturelle udvikling, der stadig fandt sted inden for international skibsfart. Heller ikke de øvrige foreslåede ændringer kunne ministeren tilslutte sig.

Helge Nielsen (S) fandt generelt, at bemandingsloven burde ændres på flere punkter. Dette gjaldt især i dispensationsbestemmelsen, som efter hans mening ikke var blevet administreret i den ånd, bestemmelsen var blevet til i. På den anden side var det nødvendigt fortsat at have en dispensationsbestemmelse for at undgå at revidere loven hvert år, men bestemmelsen måtte udformes på en anden måde.

Samtlige ordførere for de tre regeringspartier kunne tilslutte sig handelsministerens kritik mod lovforslagene.

Efter en længerevarende debat henvistes alle de tre lovforslag til behandling i et udvalg, som imidlertid ikke afsluttede sit arbejde inden folketingsårets udløb.

22. Forslag til lov om ændring i sømandsloven. (*Hanne Reintoft og Kai Moltke*). [A. sp. 957].

Skriftlig fremsættelse $\frac{4}{10}$ (F. sp. 231). 1. beh. $\frac{1}{11}$ (F. sp. 1316). Partiernes ordførere: Helge Nielsen, Hindkjær

Pedersen, Jens Peter Jensen (Sorø amt), Valbak, Vivike og Kjær Rasmussen. Henvist til samme udvalg som forslag til lov om ændring af lov om skibes bemanning (af Hanne Reintoft og Kai Moltke), se nærmest foregående sag.

Ved lovforslaget foreslås sømandslovens § 26 ændret således, at den samlede tid, hvori sømanden skal have gjort tjeneste i vedkommende skib eller rederi for at opnå den særlige *hjemrejseret*, nedsættes fra et år til 6 måneder. Formålet med denne ændring er at give den enkelte sømand mulighed for hyppigere hjemrejse og ferie i samvær med familie og pårørende. Bestemmelsens begrænsningsregler om en vis adgang for rederiet til at udskyde tidspunktet for sømandens fratræden er bibeholdt, dog at den maksimale tidsfrist for sådan udskydelse foreslås nedsat fra tre måneder til en måned. Endvidere foreslås, at spørgsmål om omkostningerne ved sømandens hjemrejse ikke skal kunne påberåbes af vedkommende rederi til at forlange hjemrejsetidspunktet udskudt.

Herudover er foreslået, at der, såfremt en sømand afløses i udlandet, fortrinsvis skal antages medlemmer af en her i riget statsanerkendt arbejdsløhedskasse i hans sted.

Endelig er ved lovforslaget foreslået den ændring i sømandslovens § 36, dels at staten og rederen hver skal betale halvdelen af de udgifter, der er forbundet med sømandens hjemrejse, såfremt han kræver sin afsked i tilfælde af farsot, krigsfare m. v., dels at der ydes sømanden hyre indtil fratrædelsen på hjemstedet.

Lovforslaget fremsattes i folketinget sammen med det af samme forslagsstillere fremsatte *forslag til lov om ændring af lov om skibes bemanning*, og begge lovforslag kom til 1. behandling sammen med det af medlemmer af socialistisk folkeparti fremsatte *forslag til lov om ændring af lov om skibes bemanning*.

Ved 1. behandlingen havde handelsministeren en række indvendinger mod de foreslåede ændringer. Han sluttede med at gøre opmærksom på, at der i 1966 var nedsat en kommission, der havde til opgave at undersøge, hvilke ændringer der burde foretages i sømandsloven. Det var hans opfattelse, at de problemer, som måtte foreligge vedrørende sømandsloven, måtte indgå i kommissionens overvejelser og afvente dennes betænkning.

Også *Helge Nielsen* (S) fandt, at man burde afvente udvalgets

arbejde, selv om sømandsloven på mange punkter kunne trænge til ændringer. På linje hermed udtalte også regeringspartierne ordførere sig.

Lovforslaget henvistes til videre behandling i et udvalg, som imidlertid ikke afsluttede sit arbejde inden folketingsårets udløb.

23. Forslag til lov om ændring af Danmarks Riges Grundlov. (Visse bestemmelser om valgret m. v.). (*Poul Dam, Gunhild Due, Krog Hansen og Morten Lange*). [A. sp. 2287].

Skriftlig fremsættelse ²⁸/₁₁ (F. sp. 1993). 1. beh. ⁷/₂ (F. sp. 3843). Partiernes ordførere: Niels Matthiasen, Knud Bro, Samuelsen, Kjær Rasmussen og Poul Dam. Henvist til udvalg på 17 medlemmer (Knud Bro [næstformand], Hanne Budtz, Stæhr Johansen, H. C. Toft, Jens Chr. Christensen, Henry Christensen, Kofoed, Nordqvist, Samuelsen, Niels Matthiasen, Ove Hansen, Hans Hækkerup, K. Axel Nielsen, Børge Schmidt, Tastesen og Poul Dam [formand]).

De foreslåede grundlovsændringer slutter sig til forslag til ændringer i lov om valg til folketinget, der samtidig fremsattes, se nærmest følgende sag.

Lovforslaget vil muliggøre, at danske statsborgere, der midlertidigt opholder sig i udlandet, kan bevare deres valgret her i landet, og at statsborgere i andre nordiske lande, der har fast bopæl her i riget, kan udøve valgret her.

Lovforslaget, blev i folketinget ved 1. behandling behandlet sammen med de af forslagsstillerne samtidig fremsatte *forslag til lov om ændring af lov om valg til folketinget, forslag til lov om ændring af lov om kommunale valg (stemmeafgivning ved indsendelse af stemmeseddel eller ved stedfortræder), forslag til lov om ændring af lov om kommunale valg (repræsentanter for visse personer uden fast bopæl i kommunen) og forslag til lov om ændring af lov om menighedsråd (stemmeafgivning ved indsendelse af stemmeseddel eller ved stedfortræder)*. Lovforslagene fik i det store og hele en kølig modtagelse, selv om mange af ordførerne erkendte, at der var visse sympatiske tanker indeholdt i dem.

Det udvalg, hvortil forslagene henvistes, afgav ikke betænkning.

24. Forslag til lov om ændring af lov om valg til folketinget. (*Poul Dam, Gunhild Due, Krog Hansen og Morten Lange*). [A. sp. 2289].

Skriftlig fremsættelse ²⁸/₁₁ (F. sp. 1993). 1. beh. ²⁷/₂ (F. sp. 3843). Partiernes ordførere: Niels Matthiasen, Knud Bro, Samuelsen, Kjær Rasmussen og Poul Dam. Henvist til samme udvalg som forslag til lov om ændring af Danmarks Riges Grundlov, se nærmest foregående sag.

De ved lovforslagets § 1 foreslåede ændringer i folketingsvalgloven falder i tre grupper:

1. udvidelse af valgretten til visse udenlandske statsborgere, der har bopæl her i landet, samt til visse danske statsborgere, som har ophold uden for landets grænser (nr. 1-7),

2. visse ændringer af reglerne om anmeldelse af nye partier og om mandatfordelingen (nr. 8-12) samt

3. en udvidet adgang til stemmeafgivning for personer, der ikke er i stand til at give møde på valgstederne (nr. 13-16).

Der foreslås — i overensstemmelse med det samtidig fremsatte forslag til grundlovsændring — givet valgret dels til danske statsborgere, der har opgivet fast bopæl her i riget, men som stadig har bevaret en fast tilknytning til dette, dels til statsborgere i de nordiske lande, som har fast bopæl her i riget.

Dog skal nordiske statsborgere med fast bopæl her i riget ikke være valgbare.

For at forebygge den utryghed, som undertiden har gjort sig gældende hos vælgere, der overvejede at underskrive blanketter til anmeldelse af et nyt parti, men som nødigt ville lade folkeregisterføreren komme til kundskab om deres politiske indstilling, og for at lette de nye partiers arbejde med indsamling af underskrifter foreslås det, at *reglen om forudgående attestation af erklæringerne udgår*.

Som kontrolforanstaltning foreslås stikprøveundersøgelse af valglisterne foretaget af indenrigsministeriet.

Spærrereglen i § 43 foreslås lempet og forenklet, således at ethvert politisk parti, der i landet som helhed kan samle

stemmer til mindst to mandater, skal kunne repræsenteres i folketinget.

Der bliver givet øget mulighed for vælgere på sygehuse, forsorgsinstitutioner eller fængsler o. lign. for at afgive stemme på stedet.

Endvidere kan en ægtefælle, der selv har valgret, af sin syge ægtefælle bemyndiges til ved personligt fremmøde at afgive stemme på dennes vegne.

Lovforslaget blev i folketinget behandlet sammen med det af forslagsstillerne fremsatte *forslag til lov om ændring af Danmarks Riges Grundlov* m. fl. lovforslag, se nærmest foranstående sag, og følgende sager.

Det udvalg, hvortil det henvistes, afgav ikke betænkning.

25. Forslag til lov om ændring af valgretsaldere til folketinget. (*Poul Dam, Krog Hansen, Morten Lange og Aksel Larsen*). [A. sp. 221].

Skriftlig fremsættelse $\frac{2}{10}$ (F. sp. 94). 1. beh. $\frac{13}{11}$ (F. sp. 1598). Partiernes ordførere: Tastesen, H. C. Toft, Kofoed, Samuelsen, Poul Dam og Sigsgaard. Henvist til samme udvalg som forslag til lov om ændring af valgretsaldere til folketinget, se side 345.

Lovforslaget har følgende indhold: „Valgretsaldere til folketinget fastsættes til 18 år.“

Lovforslaget blev i folketinget behandlet sammen med det af indenrigsministeren fremsatte forslag til lov om ændring af valgretsaldere til folketinget, hvorfor der i det hele henvises til omtalen heraf, side 345.

Det udvalg, hvortil forslaget henvistes, afgav ikke betænkning over dette lovforslag.

26. Forslag til lov om ændring af lov om kommunale valg. (Stemmeafgivning ved indsendelse af stemmeseddel eller ved stedfortræder). (*Poul Dam, Gunhild Due, Krog Hansen og Morten Lange*). [A. sp. 2297].

Skriftlig fremsættelse ²⁸/₁₁ (F. sp. 1993). 1. beh. ⁷/₂ (F. sp. 3843). Partiernes ordførere: Niels Matthiasen, Knud Bro, Samuelsen, Kjær Rasmussen og Poul Dam. Henvist til samme udvalg som forslag til lov om ændring af Danmarks Riges Grundlov, se side 595.

De foreslåede ændringer svarer til de ændringer, der af de samme ordførere var foreslået til folketingsvalgloven, se side 596.

De tilsigter at lette de praktiske hindringer for afgivelse af stemme for personer på sygehuse og andre institutioner.

Lovforslaget blev ved 1. behandling i folketinget behandlet sammen med forslag til lov om ændring af Danmarks Riges Grundlov m. fl. lovforslag, se side 595.

Det udvalg, hvortil lovforslaget henvistes, afgav ikke betænkning.

27. Forslag til lov om ændring af lov om kommunale valg. (Repræsentanter for visse personer uden fast bopæl i kommunen). (*Poul Dam, Gunhild Due, Krog Hansen og Morten Lange*). [A. sp. 2299].

Skriftlig fremsættelse ²⁸/₁₁ (F. sp. 1993). 1. beh. ⁷/₂ (F. sp. 3843). Partiernes ordførere: Niels Matthiasen, Knud Bro, Samuelsen, Kjær Rasmussen og Poul Dam. Henvist til samme udvalg som forslag til lov om ændring af Danmarks Riges Grundlov, se side 595.

Lovforslaget tilsigter en løsning af de problemer, der opstår ved, at et betydeligt antal medborgere i alle samfundsgrupper har erhvervet sommerhuse og andre former for fast ejendom uden for den kommune, hvori de pågældende personer har fast bopæl, og at disse menneskers ejendomsskatter fastsættes, uden at de har nogen indflydelse på fastsættelsen eller på, hvorvidt vedkommende kommuner anvender de indkomne beløb til

løsning af offentlige opgaver, som sommerhusejerne eller andre grundejere har særlig interesse i.

Der foreslås i lov om kommunale valg indsat følgende nye bestemmelse:

„I kommuner, hvor mindst 10 pct. af de kommunale skatter udskrives på fast ejendom, hvis ejere ikke har bopæl i kommunen, tiltrædes kommunalbestyrelsen i sager, der vedrører den tekniske forvaltning, kommunens budget og regnskab samt skatteudskrivningen, af *en repræsentant for de uden for kommunen boende grundejere*, valgt efter reglerne i § 28.“

Ordningen er betinget af, at mindst 50 pct. af de valgberettigede deltager i den foranstaltede afstemning.

Stemmeretten er tildelt den pågældende ejer, således at ingen kan udøve stemmeret for mere end én ejendom i en kommune, og at der ved fælleseje kun kan udøves stemmeret af én af ejerne. Udlejningsejendomme er ikke omfattet af ordningen, og det samme gælder ejendomme, der åbenbart er udbudt til salg.

Ved valgets opgørelse konstateres først, hvilken kandidatliste der har fået flest stemmer, og derefter, hvorledes stemmerne på denne liste fordeler sig på de enkelte kandidater. Den kandidat på den vindende liste, der har fået flest stemmer, erklæres for valgt, og listens øvrige kandidater erklæres for stedfortrædere i rækkefølge efter deres stemmetal.

Lovforslaget blev ved 1. behandling i folketinget behandlet sammen med forslag til lov om ændring af Danmarks Riges Grundlov m. fl. lovforslag, se side 595.

Det udvalg, hvortil lovforslaget henvistes, afgav ikke betænkning.

28. Forslag til lov om ændring af lov om menighedsråd. (Stemmeafgivning ved indsendelse af stemmeseddel eller ved stedfortræder). (Poul Dam, Gunhild Due, Krog Hansen og Morten Lange). [A. sp. 2303].

Skriftlig fremsættelse ²⁸/₁₁ (F. sp. 1993). 1. beh. ⁷/₂ (F. sp. 3843). Partiernes ordførere: Niels Matthiasen, Knud Bro, Samuelson, Kjær Rasmussen og Poul Dam. Henvist til samme

udvalg som forslag til lov om ændring af Danmarks Riges Grundlov, se side 595.

Lovforslaget svarer til ændringerne i det af forslagsstillerne fremsatte forslag til lov om ændring af folketingsvalgloven.

Det tilsigter at give vælgere, der har ophold på sygehuse, forsorgsinstitutioner eller i fængsler o. lign., mulighed for før valget at afgive stemme på en i dette øjemed på institutionen oprettet afdeling af det lokale folkeregister.

En ægtefælle, der selv har valgt, skal af sin syge ægtefælle kunne bemyndiges til ved personligt fremmøde at afgive stemme på dennes vegne.

Lovforslaget blev ved 1. behandling i folketinget behandlet sammen med forslag til lov om ændring af Danmarks Riges Grundlov m. fl. lovforslag, se side 595.

Det udvalg, hvortil lovforslaget henvistes, afgav ikke betænkning.

29. Forslag til lov om ændring af lov om foranstaltninger i anledning af svangerskab m. v. (Morten Lange, Poul Dam og Vivike). [A. sp. 4145].

Skriftlig fremsættelse ¹¹/₃ (F. sp. 4519). 1. beh. ¹⁰/₄ (F. sp. 5532). Partiernes ordførere: Falk Hansen, Lis Møller, Eva Ree, Else-Merete Ross, Kjær Rasmussen og Morten Lange. Henvist til udvalg på 17 medlemmer (Lis Møller, Gerda Møller [næstformand], Vestergaard Poulsen, Ulla Worm, Eva Ree, P. E. Eriksen, Merete Bjørn Hanssen, Else Merete Ross, Aintoft, Samuelsen, Falk Hansen, Lene Christensen, Kampmann, Bodil Koch, Waldemar Laursen, Tastesen og Morten Lange [formand]).

Det fremsatte lovforslag var en genfremsættelse af et af socialistisk folkeparti i folketingsåret 1966-67, 2. samling (årbog 1966-67, side 531) og folketingsåret 1967-68, 2. samling (årbog 1967-68, side 509) fremsat lovforslag. Forslaget går ud på at indføre fri adgang til abort i den tidligste del af svangerskabet.

Under 1. behandlingen gennemgik *justitsministeren* det forslag, der var indeholdt i en betænkning afgivet af et sagkyndigt udvalg. (Betænkning om adgang til svangerskabsafbrydelse nr. 522/1969).

I statsministerens åbningstale ved folketingsårets begyndelse var det blevet nævnt, at svangerskabsloven ville blive foreslået ændret, når det sagkyndige udvalg havde afsluttet sit arbejde. Udvalgets betænkning havde imidlertid først foreligget i slutningen af februar, og det var ikke muligt at fremsætte et lovforslag så betids, at forslaget kunne ventes færdigbehandlet i denne folketingssamling. Regeringen havde derfor besluttet at vente med at fremsætte lovforslag på grundlag af udvalgsbetænkningen til først i det kommende folketingsår. Et flertal af udvalgets medlemmer, alle med undtagelse af overlæge Hoffmeyer, kunne ikke på nuværende tidspunkt gå ind for fri abort. Flertallet af udvalget foreslår, at de gældende indikationer for at tillade svangerskabsafbrydelse suppleres med en såkaldt social indikation. Der stilles endvidere forslag om, at der åbnes mulighed for at tillade svangerskabsafbrydelse for unge kvinder, når kvinden på grund af ung alder eller umodenhed ikke for tiden formår at drage omsorg for barnet på forsvarlig måde. Endelig foreslår flertallet, at svangerskabsafbrydelse skal kunne foretages uden forudgående tilladelse og således også uden forudgående undersøgelse af, om betingelserne for svangerskabsafbrydelse efter de specielle indikationer herfor er opfyldt, såfremt den gravide kvinde er over 38 år eller tidligere har født 4 børn, som er under 18 år og opholder sig i hjemmet. Det kan også nævnes, at udvalget går ind for ophævelse af kvindens strafansvar for ulovlig svangerskabsafbrydelse. Fra regeringens side var der ikke taget endelig stilling til det sagkyndige udvalgs indstilling. En sådan endelig stilling måtte bl. a. afvente tilvejebringelsen af de udtalelser, justitsministeriet umiddelbart efter at have modtaget betænkningen udbad sig fra indenrigsministeriet, socialministeriet, mødrehjælpen, retslægerådet, rigsadvokaten samt Danske Kvinders Nationalråd. Regeringens indstilling var dog foreløbig den, at det ikke på det foreliggende grundlag ville være forsvarligt at gennemføre en fri adgang til svangerskabsafbrydelse. For sit eget vedkommende lagde ministeren i denne forbindelse megen vægt på, at der netop i disse år var en betydelig udvikling i gang i arbejdet med at udbrede kendskabet til og fremme anvendelsen af antikonceptionelle midler, og at det, som også fremhævet af udvalgets flertal, ville være uheldigt netop i en sådan periode at gøre adgangen til svangerskabsafbrydelse fri.

Falk Hansen (S) mente ikke, at der fra samfundets side var truffet de foranstaltninger, som måtte være en naturlig forudsætning for indførelse af adgang til fri abort. Det måtte være helt afgørende, at der blev ført en sådan almindelig social- og familiepolitik, at der skabes de rette rammer og muligheder for at føde og opdrage børn. Han kunne ikke tilslutte sig fri abort, men kunne gå ind for en

liberalisering af den nugældende lovgivning bl. a. med indførelsen af en social indikation. Betænkningens forslag om ret til abort, når den gravide kvinde var over 38 år eller tidligere havde født 4 børn, som var under 18 år og stadig opholdt sig i hjemmet, var han derimod ikke umiddelbart tilhænger af, da han fandt begge kriterier meget tilfældigt valgt.

Lis Møller (KF) mente, at der måtte finde en afvejning sted dels af hensynet til det ufødte barn og dets muligheder, dels af hensynet til den moder, der skal bære og føde barnet. Ud fra det synspunkt kunne hendes parti ikke medvirke til et lovforslag, der helt prisgav den ufødte til fordel for moderen, men man ville gerne deltage i overvejelserne om en liberalisering af den gældende lov. Hun understregede behovet for at løse boligproblemet og for at skaffe tilstrækkelige vuggestuer og børnehaver. Seksualundervisning måtte endvidere indføres som obligatorisk fag i folkeskolen.

Eva Ree (V) kunne ikke tilslutte sig fri abort. Løsningen måtte være en liberalisering af den nugældende lov. Familiepolitiske og sociale forbedringer koordineret med en øget indsats for forståelsen for og anvendelsen af antikonception måtte være et af midlerne til at nedbringe antallet af ønsker om svangerskabsafbrydelse, legale som illegale.

Else-Merete Ross (RV) fandt det ikke rigtigt at tage stilling, uden at betænkningens lovudkast også var til behandling. Det var heller ikke sikkert, at regeringens forslag ville blive det samme som betænkningens. Hun understregede behovet for, at en ny lov kunne komme snarest. Endvidere understregede hun behovet for, at befolkningens kendskab til svangerskabsforebyggende midler blev forbedret.

Kjær Rasmussen (VS) kunne tilslutte sig forslaget. Efter hans mening måtte et lovforslag om fri adgang til svangerskabsafbrydelse følges op af lovgivning, der sikrede frihed til at have et barn, ellers ville det fremsatte forslag bare blive til en gang smart frisind.

Uden for ordførernes række talte *Hanne Reintoft* (u. p.) og *Lene Christensen* (S), der begge gik ind for fri adgang til svangerskabsafbrydelse.

Ordføreren for forslagsstillerne (Morten Lange) fandt, at jo flere undtagelser man indførte fra hovedreglen om svangerskabsafbrydelsers ulovlighed, jo mere ville lovgivningens grundlag blive hult. Den indikation, der bestod i en dåbsattest, var usædvanlig tvivlsom. Spørgsmålet var først og fremmest et menneskeligt spørgsmål. Der var en pligt til at skaffe ordentlige sociale forhold, hvad enten man havde en irsk eller en svensk svangerskabslovgivning.

Det nedsatte udvalg afgav ikke beretning eller betænkning.

30. Forslag til lov om faste samlivsforhold og deres opløsning. (*Poul Dam, Krog Hansen, Morten Lange og Aksel Larsen*). [A. sp. 961].

Skriftlig fremsættelse $\frac{3}{10}$ (F. sp. 227). 1. beh. $\frac{18}{10}$ (F. sp. 646). Partiernes ordførere: Kjeld Olesen, Hanne Budtz, Merete Bjørn Hanssen, Else-Merete Ross og Kjær Rasmussen. Henvist til samme udvalg som forslag til lov om ægteskabs indgåelse og opløsning. Se side 362.

Forslaget skulle betragtes som et alternativ til det af justitsministeren fremsatte forslag til lov om ægteskabs indgåelse og opløsning. Ifølge fremsættelsestalen er grundsynspunktet bag forslaget, at formålet med en ægteskabslov må være at beskytte parterne i fast etablerede samlivsforhold — ikke at indskrænke beskyttelsen til de samlivsforhold, der dokumenteres ved vielsesattester. Forslaget indeholder derfor regler om *offentlig anerkendelse af faste samlivsforhold*, som derved ligestilles med ægteskaber. Såfremt to personer over 21 år i mindst tre år uden afbrydelse af længere varighed har levet i et fast samlivsforhold, kan *enhver* af dem kræve samlivsforholdet anerkendt af overvrigheden. Såfremt den anden part modsætter sig anerkendelsen af et påstået samlivsforhold, meddeles eller nægtes anerkendelse ved dom. Ved afgørelsen af, om der eksisterer et fast samlivsforhold, skal der lægges vægt på, om der er fælles bolig og husholdning, om den ene af parterne har bidraget til forsørgelsen af den anden og dennes børn, samt om parterne har fælles børn. Såfremt ingen af disse omstændigheder forefindes, kan anerkendelsen ikke meddeles. — Anerkendelse kan ikke meddeles, såfremt parterne ikke ville kunne indgå ægteskab med hinanden på grund af nogen af §§ 4-6, d. v. s. forbuddet mod ægteskab mellem slægtninge i ret op- og nedstigende linje, forbuddet mod ægteskab mellem adoptant og adoptivbarn, så længe adoptivforholdet består, og forbuddet mod et nyt ægteskab for den, der lever i ægteskab eller i et anerkendt ægteskabslignende forhold. De retslige virkninger af anerkendelse er at sidestille med de retslige virkninger af et ægteskab. I bemærkningerne siges det, at der herved bl. a.

er tænkt på personer af samme køn, der efter forslaget ikke kan indgå ægteskab.

Desuden indeholdt forslaget — som et forsøg — regler om *registrering af storfamilier*. Ved en storfamilie forstås en gruppe på mere end to voksne personer, der ikke bindes sammen af slægtskab, men har fælles bolig og husførelse samt faktisk indbyrdes forsørgelse. En sådan storfamilie skal kunne registreres hos overøvrigheden, når det gælder de økonomiske aftaler, man har truffet. Ved opløsning, hvad enten det drejer sig om en enkelt udbryder, eller hele gruppen beslutter sig til det, kan overøvrigheden yde bistand til afgørelse af økonomiske uoverensstemmelser.

Herudover afveg forslaget fra justitsministerens forslag på en række områder. *Forlovelseskapitlet* er udeladt som forældet, adgangen til *kirkelig vielse* med borgerlig gyldighed var foreslået afskaffet, og det samme gjaldt *mæglingen* i forbindelse med separation eller skilsmisse. En del af de hidtil gældende *ægteskabsbetingelser* var bortfaldet ifølge forslaget. Forbuddet mod ægteskab mellem søkende var udeladt. Det samme gjaldt bestemmelsen om, at den, som er sindssyg eller åndssvag, ikke må indgå ægteskab uden justitsministerens tilladelse. Bestemmelsen i justitsministerens forslag § 12 (§ 7 i den vedtagne lov) om, at ægteskab ikke uden justitsministerens tilladelse må indgås mellem personer, af hvilke den ene har været gift med den andens slægtning i ret op- eller nedstigende linje, der var en liberalisering i forhold til hidtil gældende ret, var ligeledes ikke medtaget.

Der var indført en ufravigelig *aldersgrænse* for indgåelse af ægteskab på 18 år, ens for mænd og kvinder og uden krav om samtykke fra forældre til personer under 21 år.

Med hensyn til *separation og skilsmisse* indeholdt forslaget en række ændringer i forhold til såvel den hidtil gældende ret som til ministerens forslag. Der indførtes således ubegrænset ret til separation på den ene ægtefælles begæring og en efterfølgende ret til skilsmisse efter et års separation. Derimod er der efter forslaget aldrig mulighed for at få skilsmisse uden forudgående separation. I fremsættelsestalen siges det bl. a.:

„Den enklere adgang til separation vil være en sikkerhedsventil, der kan redde truede ægteskaber og samtidig bidrage til hurtig afvikling af de ægteskaber, der under ingen omstændigheder kan reddes. I disse sidste tilfælde vil den foreslåede ordning kunne formindske bitterheden mellem ægtefæller, der skilles, hvad der er af største betydning for de børn, der er i ægteskabet.“ Det samme formål — at afdramatisere ægteskabsopløsningen — ligger bag forslaget, om, at spørgsmålet om *underholdspligt* og spørgsmålet om *forældremyndigheden* over børnene altid skal afgøres af retten og også altid kan ændres ved ny dom. Det vil være en ubetinget fordel — siges det — at hverken underholdspligt eller forældremyndighed kan indgå i de vilkår, som parterne handler sig til rette om.

Under 1. behandling udtalte *justitsministeren*, at såfremt lovforslaget kunne bidrage til en dybtgående og nuanceret drøftelse i udvalget af de problemer, som blev behandlet i ægteskabsloven, så havde forslagsstillernes ulejlighed ikke været forgæves. Bortset fra de bestemmelser, der var taget fra regeringens lovforslag, kunne han ikke tilslutte sig forslaget. Han kunne ikke anerkende søskendes samliv som lovligt, endside som ægteskab, ligesom han måtte tage afstand fra at anerkende samliv mellem to af samme køn som ægteskab. Han mente ikke, at der var mange, der ville tage konstruktionen med storfamilier alvorligt. Derimod forstod han meget vel baggrunden for forslagsstillernes ønske om anerkendelse af ægteskabslignende forhold, at søge at løse nogle af de problemer, der kunne opstå i samlivsforhold af denne art, og han sympatiserede med ønsket om beskyttelse af den svagere part i sådanne forhold. Det kunne dog ikke løses på den måde, som forslagsstillerne havde tænkt sig. „Et tvangsægteskab af en karakter som det, der her er foreslået, vil være helt uacceptabelt selv med den lette adgang til separation og skilsmisse, som følger af lovforslagets bestemmelser.“

Kjeld Olesen (S) syntes, at lovforslaget var interessant og en hel del ambitiøst. I den socialdemokratiske gruppe var der delte opfattelser med hensyn til forslagets regel om at afskaffe kirkelig vielse med borgerlig gyldighed. Han hældede nærmest til den anskuelse, at man skulle give borgerne mulighed for at vælge. Med hensyn til ægteskab mellem søskende, så fandt han, at man skulle have bevaret forbuddet og så måske føjet til, at i tilfælde, hvor ganske særlige omstændigheder talte derfor, kunne tilladelsen gives. Reglerne om de ægteskabslignende forhold havde hans sympati, ikke mindst fordi man her havde haft de homofile i tankerne. Med hensyn til storfamilier, så hørte han til dem, der mente, at det ville blive interessant at se, om tanken om små kollektive samfund ville brede sig, og

hvilke erfaringer man ville få. På grund af det manglende erfaringsmateriale var det noget forhastet at komme med et forslag. Han var personligt tilhænger af 18 år som ægteskabsalder for manden, men der var andre meninger i hans gruppe.

Hanne Budtz (KF) fandt, at det anerkendtes på mange måder, at der fandtes andre former for samliv end ægteskabeligt samliv. Det ville være rimeligt at se på konsekvenserne af andre former for samliv. Der kunne være spørgsmål, der kunne løses gennem særlovgivning, f. eks. lejelovgivningen. Med hensyn til storfamilier, der kunne omfatte alle former for polygami, polyandri, homofile forhold og søskendeægteskab, så ville hun sige helt klart, at det konservative folkeparti ikke kunne medvirke til gennem lovgivningen at fremme en social strukturændring på denne måde. Med hensyn til de ægteskabslignende forhold, så fandt hun det reaktionært og inkonsekvent, at man skulle kunne få dom til ægteskab over en modvillig part, der så dagen efter ensidigt kunne forlange separation.

Merete Bjørn Hanssen (V) tog på sit partis vegne absolut afstand fra forslaget. Forslagets regler om ægteskabslignende forhold var i egentligste forstand reaktionært. En af de brugte definitioner på et fast samlivsforhold var forsørgelse. Hele den moderne udvikling gik ud på at ændre ægteskabets karakter af en livsvarig forsørgelsesinstitution for kvinderne. Ægteskabets retsvirkninger måtte opnås på grundlag af to parter erklærede personlige vilje hertil, og de skulle ikke kunne opnås ved dom og mod den ene parts ønske og vilje. „Fra liberal side kan vi altså hverken acceptere forslagets grundlæggende forsørgelsessynspunkt eller det overgreb mod den personlige frie vilje, der her er tale om.“

Else-Merete Ross (RV) mente, at der var enkelte ting i forslaget, som det var rigtigt at tage med i overvejelserne om en ny ægteskabslov. Andre ting kunne afvises med det samme. F. eks. var det urimeligt at lovgive om såkaldte storfamilier, da man endnu kun vidste lidt om dette nye fænomen.

I stedet for som i forslaget at ophæve forbuddet mod ægteskab mellem søskende ville hun foreslå en dispensationsbestemmelse for de sikkert sjældne tilfælde, hvor søskende eller halvsøskende, der er opvokset hver for sig, i voksen alder træffer hinanden og ønsker at indgå ægteskab.

Hun forstod den gode hensigt med hensyn til beskyttelse af den svage part ved reglerne om ægteskabslignende forhold, men det hårdhændede tvangselement stødte hende. Et sted, hvor det kunne være rimeligt at få en anerkendelse af et ægteskabslignende forhold, var, hvor to homofile havde bygget en tilværelse og et hjem op i fælleskab. Anerkendelsen skulle dog være afhængig af begge ønske.

Hun mente, at det ville være lidt urimeligt ikke at have en direkte skilsmisseadgang, hvis begge parter var enige og begge ønskede at indgå et nyt ægteskab.

Mægling var efter forslaget helt udeladt. Hun syntes, at det var værd at overveje at erstatte mæglingsinstituttet med et oplysnings- eller vejledningsinstitut. Endelig ønskede hun en nærmere drøftelse af de af højesteretsdommer Jørgen Trolle og amtsfuldmægtig Andrup fremsatte tanker om behandlingen af ægteskabsager.

Kjær Rasmussen (VS) kunne tilslutte sig en ægteskabsalder på 18 år for mænd. Ligeledes var det en forbedring, at der blev adgang til separation, blot én part krævede det, og at den kirkelige vielse med borgerlig gyldighed blev afskaffet. Man manglede dog et stormløb mod det gængse kønsrollemønster. Bestræbelserne burde gå ud på at afvikle hele beskyttelseslovgivningen, den beskyttelseslovgivning, hvor det offentlige følte sig forpligtet til at gribe ind i og forme folks private samlivsforhold. Med hensyn til anerkendelse af ægteskabslignende forhold efter 3 år, så burde der vel have stået, at man måtte forlange enighed om at kræve det.

Efter ordførerne talte *Kai Mølle* (u. p.), der om storfamilierne sagde, at afsnittet hørte hjemme i loven om aktieselskaber eller om andelsselskaber, og *Bodil Koch* (S), der med støtte i Grundtvig-citater gik ind for tvungent borgerlig ægteskab.

Forslaget blev henvist til det udvalg, der var nedsat til at behandle forslag til lov om ægteskabs indgåelse og opløsning. Dette udvalg afgav ikke betænkning eller beretning over forslaget, men i betænkningen over ægteskabsloven siges det, at det af Poul Dam m. fl. fremsatte forslag havde været inddraget i drøftelserne.

31. Forslag til lov om ændring af færdselsloven. (Reglerne om erhvervsmæssig personbefordring). (*Otto Mørch, Horn, Axel Ivan Pedersen og Søgaard*). [A. sp. 4321].

Skriftlig fremsættelse $13/3$ (F. sp. 4740). 1. beh. $9/5$ (F. sp. 6493). Partiernes ordførere: Adam Møller, Enggaard, Helge von Rosen, Kjær Rasmussen, Otto Mørch og Arne Larsen. Henvist til udvalg på 17 medlemmer (Adam Møller, Hanne Budtz, Stæhr Johansen, Langkilde, Holmberg, Enggaard, Kofoed, Helge von Rosen, Amtoft, Rigmor Christensen, Otto Mørch, Horn [formand], Waldemar Laursen, Helge Nielsen, Axel Ivan Pedersen, Karl Max Rasmussen og Arne Larsen [næstformand]). Beretning (B. sp. 3453) afgivet $6/10$.

Ifølge forslaget affattes § 73 i færdselsloven således:

„§ 73. Ethvert køretøj, der er godkendt til erhvervsmæssig personbefordring, kan frit søge hyre på vej. Et sådant køretøj

må ikke anvendes til andet formål, medmindre kommunalbestyrelsen efter forhandling med politiet meddeler tilladelse hertil.

Stk. 2. Kommunalbestyrelsen skal i hver kommune efter forhandling med politiet fastsætte regulativ for erhvervsmæssig personbefordring i eller fra kommunen. Ved regulativet kan fastsættes bestemmelser om antallet af droscher, hvorved forstås køretøjer, der kan søge hyre på dertil af politiet anviste holdepladser, og andre til erhvervsmæssig persontransport godkendte køretøjer, om deres indbyrdes rettigheder og pligter, jfr. dog stk. 1, om takster og om de krav med hensyn til køretøjernes indretning og benyttelse, som hensynet til publikum tilsiger.

Stk. 3. De i stk. 1 og 2 indeholdte bestemmelser gælder ikke for den i lov nr. 257 af 27. maj 1950 om omnibus- og fragtmandskørsel med motorkøretøjer omhandlede omnibuskørsel.

Stk. 4. Køretøjer, der den 13. marts 1969 foruden til erhvervsmæssig personbefordring er registreret til andet formål, kan fortsat anvendes til disse formål, så længe de er registreret for samme ejer.

Stk. 5. Ejere af motorkøretøjer, der den 13. marts 1969 er registreret til erhvervsmæssig personbefordring, kan uanset beslutning om begrænsning af antallet af køretøjer til erhvervsmæssig persontransport i kommunen fortsat have et tilsvarende antal køretøjer registreret til dette formål.“

Det hedder i fremsættelsestalen, at socialdemokratiet gennem dette lovforslag snarest ønsker at skabe ordnede og trygge forhold på hyrevognsområdet. Det siges endvidere: „Siden lovændringen i 1955, der gav fri hyreret for alle lillebiler, har hyrevognsområdet udviklet sig meget utilfredsstillende, ikke mindst for det kørende publikums betjening og sikkerhed, men også for færdselssikkerheden og for erhvervsstabiliteten på hyrevognsområdet.“ Det rigtige ville være at overlade det til de enkelte kommunalbestyrelser igennem et regulativ at fastsætte regler for erhvervsmæssig personbefordring.

Forslaget kom til 1. behandling sammen med *forslag til lov om ændring af færdselsloven. (Hyrevogne m. v.) af Arne Larsen m. fl.* (Se nærmest følgende sag).

Justitsministeren oplyste under debatten, at det var hensigten at fremsætte et lovforslag i begyndelsen af det følgende folketingsår. Efter at have ført forhandling med de interesserede parter havde

justitsministeriet udarbejdet et forslag, som den 13. februar 1969 var sendt til udtalelse hos en række myndigheder og organisationer. Der var endnu ikke kommet svar fra alle. Ministeren kunne ikke godkende de to forslags bestemmelse om at den enkelte kommune skulle kunne begrænse antallet ikke alene af droscher, men af samtlige kapervogne. Der forelå ikke oplysninger, der efter hans opfattelse kunne retfærdiggøre en så væsentlig indskrænkning i den frie erhvervsudøvelse. Derimod kunne han tilslutte sig, at udøvelse af hyrevognserhvervet som fritidssyssel ikke kunne anses for betryggende.

Adam Møller (KF) mente ikke, at man skulle foretage en så stærk begrænsning af antallet af vogne, der er berettiget til at tage hyre, at det kom til at gå ud over betjeningen af publikum. Han fandt det bedst, at de opgaver, der hidtil var blevet varetaget af politiet, blev liggende dér og ikke blev flyttet over til kommunerne.

Enggaard (V) kunne anbefale reformer på området, men ikke den rigoristiske begrænsning af antallet af hyrevogne, som var indeholdt i de to lovforslag. I de tyndt befolkede egne var der ikke det erhvervsmæssige grundlag for, at folk kunne have hyrevognserhvervet som heltidserhverv.

Helge von Rosen (RV) kunne ikke se, at hyrevognsforholdene var så alarmerende, at de absolut måtte ændres inden sommerferien. De eksisterende ordninger havde ifølge de kommunale organisationer ikke i de senere år stillet kommunerne over for problemer af større betydning. I København kunne magistraten tiltræde, at „piraterne“ skulle aflives. Derimod kunne man ikke gå ind for en begrænsning af lillebilantallet og måtte fraråde en takstgodkendelse for lillebiler. Sagen var nu gået til behandling i droscheudvalget i borgerrepræsentationen. Sagen var ikke mere hastende, end at man kunne afvente de sidste udtalelser bl. a. fra København.

Kjær Rasmussen (VS) gik ind for, at spørgsmålet om hyrevogne blev et rent kommunalt anliggende. Man måtte begrænse retten til at søge hyre til det område, hvor vognen var indregistreret.

De to forslag blev henvist til et udvalg, der afgav en beretning over dem.

32. Forslag til lov om ændring af færdselsloven. (Hyrevogne m. v.). (*Arne Larsen, Kurt Brauer, Poul Dam og Ømann*). [A. sp. 4583].

Skriftlig fremsættelse $14/3$ (F. sp. 4779). 1. beh. $9/5$ (F. sp. 6493). Partiernes ordførere: Adam Møller, Enggaard, Helge von Rosen, Kjær Rasmussen, Otto Mørch og Arne Larsen. Henvist til samme udvalg som forslag til lov om ændring af færdselsloven. (Reglerne om erhvervsmæssig personbefordring) [Otto

Mørch m. fl.], se nærmest foregående sag. Beretning (B. sp. 3453) afgivet 9/10.

Efter forslaget affattes § 73 i færdselsloven således:

„§ 73. Ved hyrevogne forstås køretøjer, der er godkendt til erhvervsmæssig personbefordring og beregnet til indtil 9 personer inklusive fører, bortset fra køretøjer, der udelukkende anvendes til sygetransport eller til omnibuskørsel i henhold til lov nr. 257 af 27. maj 1950 om omnibus- og fragtmandskørsel med motorkøretøjer.

Stk. 2. Et køretøj, der er godkendt til erhvervsmæssig personbefordring (hyrevogn), kan frit søge hyre på vej.

Stk. 3. Hyrevogne kan kun registreres og godkendes til erhvervsmæssig persontransport, når de er erhvervet i overensstemmelse med bestemmelserne i lov nr. 184 af 6. juli 1957 om omsætningsafgift af motorkøretøjer m. v. § 5, stk. 1, nr. 2 og 3.

Stk. 4. Hyrevogne må ikke anvendes til

- 1) ikke-erhvervsmæssig personbefordring,
- 2) øvelseskørsel,
- 3) udlejning uden fører.

Stk. 5. Hyrevogne skal være forsynet med en særlig afmærkning efter regler fastsat af justitsministeren samt være forsynet med taxameter, underkastet myndighedernes kontrol.

Stk. 6. I ethvert motorkøretøj, der er godkendt til erhvervsmæssig persontransport, skal der findes et for publikum synligt kort eller lignende, der angiver køretøjets indregistreringsnummer, at det er godkendt til erhvervsmæssig personbefordring, og med hvilket antal passagerer, samt at det er undergivet politiets tilsyn.“

Efter § 73 indsættes som ny paragraf:

„§ 73 a. I hver kommune kan kommunalbestyrelsen efter forhandling med politiet udfærdige et regulativ for hyrevogne, der optager passagerer i kommunen.

Stk. 2. Regulativet skal fastsætte det nedenfor under nr. 1 anførte og kan endvidere omfatte det under nr. 2 og 3 anførte.

1. Sådanne bestemmelser for hyrevogne, som hensynet til publikum tilsiger, herunder regler om

- a) antallet af hyrevogne,
- b) vognenes størrelse, indretning og benyttelse,
- c) anvendelse af holdepladser, kaperrækker m. v.,
- d) godkendelse af takster for kørslen.

2. Forbud mod at hyrevogne standser på nærmere angivne strækninger og parkeringspladser med henblik på hyresøgning.

3. Bestemmelse om i hvilket omfang hyrevogne må henstilles på gadeareal.“

Det siges i fremsættelsestalen, at socialistisk folkeparti i folketingsåret 1961-62 fremsatte et lignende forslag, der tog sigte på at regulere hyrevognserhvervet på tilfresstillende måde og at ligestille alle kategorier af hyrevogne. „Vi er principielt enige i, at alle kategorier hyrevogne bør ligestilles, bør have lige pligter og lige rettigheder, bør antalsbegrænses og under den fornødne kontrol og kun bruges som hovederhverv. Kommunalbestyrelserne bør have adgang til i samarbejde med politiet gennem vedtagelse af et hyrevognsregulativ, i stedet for det nuværende droscheregulativ, at ordne hyrevognsproblemet i kommunen.“

Om behandlingen i folketinget, se omtalen under den nærmest foregående sag.

33. Forslag til lov om ændring af borgerlig straffelov. (Forbud mod registrering af politisk tilhørsforhold i efterretningsøjemed). (Kjær Rasmussen og Sigsgaard). [A. sp. 3271].

Skriftlig fremsættelse ¹⁴/₁ (F. sp. 2670). 1. beh. ¹⁴/₂ (F. sp. 4048). Partiernes ordførere: Kjær Rasmussen. Henvist til udvalg på 17 medlemmer (Simonsen [formand], Langkilde, Henry Møller, Knud Østergaard, Niels Jørgen Nielsen, Søren Jensen, Kofoed, Svend Haugaard, Skovmand, Stinus [næstformand], K. Axel Nielsen, K. B. Andersen, Thomas Have, Egon Jensen, Otto Mørch, Niels Mørk og Poul Dam).

Forslaget gik ud på at indsætte følgende bestemmelse i straffeloven:

„§ 108 a. Den, som indsamler, opbevarer eller videregiver fortegnelse over personer tilhørende lovlige politiske sammenslutninger med henblik på at benytte fortegnelsens

oplysninger i efterretningsøjemed, straffes med hæfte eller fængsel i indtil 2 år.

Stk. 2. Den, som videregiver oplysning eller fortegnelse af den i stk. 1 nævnte art til fremmede magter eller organisationer, straffes med fængsel i indtil 4 år. Under skærpende omstændigheder — herunder at en oplysning meddeles under krig eller besættelse eller under sådanne omstændigheder, at oplysningens videregivelse kan påregnes at kunne medføre skade på liv eller legeme for den, hvem oplysningen angår — kan straffen stige indtil fængsel i 6 år.“

I bemærkningerne til lovforslaget siges det bl. a.:

Efter at regeringen den 30. september 1968 har besluttet, at efterretningstjenestens registrering ikke må finde sted alene på grundlag af lovlig politisk virksomhed, har der i folketinget været rejst spørgsmål om borgernes garantier for denne beslutnings efterlevelse. Justitsministeren erklærede i folketinget den 27. november 1968, at en fortsat registrering vil være en overtrædelse af tjenestpligter, og at et sådant forhold altid vil kunne medføre ansvar. (Folketingstidende 1968-69, sp. 1943).

Imidlertid har forslagsstillerne fundet det utilfredsstillende, at regeringsbeslutningen ikke følges op med præcise lovbestemmelser, der utvetydigt forbyder registrering af medborgere i politiets kartoteker på grundlag af de pågældende medborgeres politiske virksomhed. Det har end ikke i folketinget kunnet oplyses, hvorvidt den omtalte regeringsbeslutning er fulgt op af noget cirkulære, der rummer et eksakt forbud mod politisk registrering, eller om regeringens beslutning har givet anledning til ændring eller tilbagekaldelse af tidligere udstedte retningslinjer for registreringer.

Under 1. behandlingen var det kun *justitsministeren og ordførelsen for forslagsstillerne* (Kjær Rasmussen), der tog ordet. Justitsministeren gav udtryk for, at lovforslaget byggede på en misforståelse. Regeringens beslutning af 30. september 1968 havde fundet udtryk i en instruks fra ministeren til chefen for efterretningstjenesten, og chefen havde meddelt dette videre til alle underordnede. Forholdet ville herefter ligge ganske klart. En overtrædelse som den, forslagsstillerne forestillede sig, ville foruden gennem forfølgning efter reglerne i tjenestemandsløven kunne rammes efter reglerne i straffelovens § 156.

Forslaget blev herefter henvist til et udvalg, der ikke afgav beretning eller betænkning over forslaget.

34. Forslag til lov om ændring af lov om visse hovedlandevejsanlæg i og ved København. (*Ivar Nørgaard, Falk Hansen, Horn, J. O. Krag, Niels Matthiasen og Helge Nielsen*). [A. sp. 5221].

Skriftlig fremsættelse $\frac{4}{6}$ (F. sp. 7534).

Forslaget bemyndiger ministeren til at anlægge den *sydlige indføring af Vestmotorvejen over Avedøre Holme og gennem Kalveboderne* i stedet for den hidtil planlagte linjeføring gennem Engstrand Allé. Der gives endvidere trafikministeren bemyndigelse til i samarbejde med de kommunale bestyrelser at træffe beslutning om de allerede eksproprierede arealers anvendelse.

I fremsættelsestalen nævnes det, at daværende trafikminister Svend Horn den 19. januar 1967 nedsatte det såkaldte Kalvebodudvalg til bl. a. at undersøge mulighederne for en ændret linjeføring af den sydlige vestmotorvejs indføring til København. Selv om Kalvebodudvalget endnu ikke havde afsluttet sit arbejde mente ordføreren for forslagsstillerne at kunne konstatere, at der i udvalget var bred enighed om, at motorvejen igennem Engstrand Allé ud fra mange synspunkter var uheldig. Allerede i forbindelse med vedtagelsen af 1964-loven var der i alle partier betænkelighed ved linjeføringen, som går igennem betydelige bebyggede områder og dermed skaber såvel byplanmæssige, trafikale som støjmæssige problemer for de vestlige kommuner. Siden 1964-lovens vedtagelse var der blevet truffet en principbeslutning om placeringen af den kommende storlufthavn på Saltholm, ligesom der i det såkaldte samejeudvalg var truffet beslutning om udbygning af Vestamager. Den hidtil valgte linjeføring for den sydlige motorvejs indføring vil også skabe en række problemer i forbindelse med etableringen af de kommunale byer på Vestamager. Den væsentligste motivering for at fremsætte lovforslaget var ifølge fremsættelsestalen, at Københavns amtsråd stod over for at skulle udbygge Avedøre havnevej fra vestmotorvejens nordlige gren og ned til industrikvarteret Avedøre Holme. I denne forbindelse skulle der udføres et meget kompliceret og meget kostbart broanlæg med udfletningsanlæg og hvad dertil hører, hvor vestmotorvejens sydlige gren skærer såvel Avedøre havnevej som Gammel Køge landevej. For at undgå bekostelige projekteringsudgifter og senere endnu mere bekostelige anlægsudgifter til et vej-anlæg, som af såvel planlæggere som af de to kommunalbestyrelser i Glostrup og Hvidovre var anset for højst uheldigt, var det nødvendigt at man allerede på nuværende tidspunkt traf beslutning om opgivelse af den hidtil valgte linjeføring til fordel for linjeføringen over Avedøre Holme.

På grund af den sene fremsættelse kom forslaget ikke til 1. behandling.

35. Forslag til lov om støtte til uddannelse. (*Kjær Rasmussen og Sigsgaard*). [A. sp. 4129].

Skriftlig fremsættelse $27\frac{1}{2}$ (F. sp. 4491). 1. beh. $21\frac{1}{3}$ (F. sp. 5030). Partiernes ordførere: Knud Nielsen, Knud Bro, Enggaard, Grethe Philip, Morten Lange (Poul Dam) og Kjær Rasmussen. Henvist til samme udvalg som forslag til folketingsbeslutning vedrørende en reform af Ungdommens uddannelsesfond, se side 683.

Lovforslaget tilsigtede at sikre, at ingen af økonomiske grunde forhindres i at uddanne sig.

Ifølge lovforslaget yder statskassen økonomisk støtte til alle uddannelsessøgende, der er fyldt 15 år.

Uddannelsen skal dog finde sted ved en offentlig anerkendt uddannelsesinstitution el. lign.

Der gives nærmere bestemmelser om uddannelsesråd og om disses afgørelse af, om en uddannelsessøgende er støtteberettiget.

Støtten fastsættes årligt som et ens beløb til alle støtteberettigede.

Støttens størrelse beregnes ved indeksregulering med udgangspunkt i beløbet 13.000 kr. for basisåret 1967-68.

Lovforslaget behandlede i folketinget sammen med et af undervisningsministeren fremsat *forslag til lov om ændring af lov om „Ungdommens uddannelsesfond“s forvaltning og virksomhed* og *forslag til folketingsbeslutning vedrørende en reform af Ungdommens uddannelsesfond* (fremsat af Knud Nielsen m. fl.) se side 549 og 683.

Undervisningsministeren fandt, at den af forslagsstillerne opstillede beregning, at forslaget formentlig ville medføre en udgift for staten på 5-6 mill. kr. årligt, ganske realistisk. Men det var ganske urealistisk at tro, at noget sådant kunne gennemføres. Det ville betyde en forøgelse af statsudgifterne med 20 pct. eller mere. Han var også meget skeptisk over for at yde et beløb på 13.000 kr. som personlig ydelse til fri rådighed til alle, der var under uddannelse, og som var fyldt 15 år. Det ville næppe heller være pædagogisk rigtigt at lade 15-årige have et sådant beløb til fri rådighed årligt.

Lovforslaget fandt ingen støtte hos ordførerne, som for en stor del gav udtryk for synspunkter, der lå på linje med undervisningsministerens.

Det udvalg, hvortil de nævnte tre forslag henvistes, afgav alene betænkning over det af undervisningsministeren fremsatte lovforslag.

B.

Forslag til folketingsbeslutning.

I. Vedtagne.

1. Folketingsbeslutning om Danmarks ratifikation af den i London, Moskva og Washington den 1. juli 1968 under tegnede traktat om ikke-spredning af kernevåben. (Minister for nedrustningsspørgsmål *K. Helveg Petersen*). [A. sp. 987. C. sp. 57].

Skriftlig fremsættelse ¹⁰/₁₀ (F. sp. 492). 1. beh. ²⁴/₁₀ (F. sp. 875). Partiernes ordførere: Camre, Bøgholm, Per Federspiel, Stinus, Gert Petersen og Sigsgaard. Henvist til udvalg på 17 medlemmer (Bøgholm, Erik Kragh [næstformand], Adam Møller (fra ⁷/₁₁ Knud Østergaard), Poul Schlüter, Per Federspiel, Johan Philipsen, Kristen Østergaard, Stinus, Svend Haugaard, Else-Merete Ross [formand], Per Hækkerup, Camre, Frode Jakobsen, Bodil Koch, J. O. Krag, Niels Matthiasen og Gert Petersen). Betænkning (B. sp. 319) afgivet ²⁶/₁₁. 2. (sidste) beh. ²⁹/₁₁ (F. sp. 2033).

Ved folketingsbeslutningen meddeler folketinget sin tilslutning til, at Danmark ratificerer den i London, Moskva og Washington den 1. juli 1968 undertegnede traktat om ikke-spredning af kernevåben.

Om indholdet af traktaten skal anføres følgende:

Dens centrale bestemmelse indeholdes i artikel I og II.

Artikel I forbyder en kernevåbenstat at overføre kernevåben eller andre nukleare sprænglegemer eller kontrol hermed til nogen som helst modtager, det være sig direkte eller indirekte. Samtidig forbydes det at bistå, opmuntre eller bevæge nogen stat, som ikke besidder kernevåben, til at erhverve eller opnå kontrol over sådanne kernevåben eller nukleare sprænglegemer. Ved en kernevåbenstat forstås ifølge artikel IX, stk. 3, en stat,

som inden 1. januar 1967 har fremstillet og bragt et kernevåben eller et andet kernefysisk sprænglegeme til eksplosion.

På tilsvarende måde *forbydes det ifølge art. II enhver ikke-atommagt* at modtage, erhverve kontrol med, at fremstille eller på anden måde at erhverve kernevåben eller nukleare sprænglegemer eller at søge eller modtage bistand til deres fremstilling.

Artikel III foreskriver *kontrol* med alt spalteligt materiale, der anvendes af ikke-atommagter til fredelig nuklear virksomhed. Overdragelse af spalteligt materiale til en ikke-atommagt må kun finde sted under kontrol i henhold til artiklens bestemmelser.

Artikel IV omhandler *den fredelige udnyttelse af kerneenergien*. Det fastslås, at traktaten ikke begrænser deltageres ret til *forskning, fremstilling og anvendelse* af kerneenergi til fredelige formål, når dette sker under iagttagelse af artikel I og II. Endvidere bestemmes det, at alle deltagere har ret til at deltage i den størst mulige *udveksling* af udstyr og materialer til fredelig anvendelse af kerneenergi samt at blive *delagtiggjort i videnskabelige og teknologiske oplysninger* herom, og det pålægges de deltagere, som er i stand til det, at samarbejde om yderligere udvikling af kerneenergiens anvendelse til fredelige formål, først og fremmest på de deltagende ikke-atommagters territorier og under særlig hensyntagen til udviklingsområderne.

Artikel V pålægger alle deltagere i traktaten pligt til at virke for, at der uden forskelsbehandling tilsikres alle deltagende *ikke-atommagter andel i den fredelige udnyttelse af kernefysiske eksplosioner* under passende international kontrol og på en sådan måde, at der afkræves ikke-atommagterne det mindst mulige vederlag, som ikke må omfatte betaling for forskning og udvikling. Det bestemmes, at ikke-atommagterne skal kunne opnå adgang hertil enten ved bilateral aftale eller gennem et i henhold til international overenskomst oprettet og særlig sammensat internationalt organ, hvorom der snarest skal indledes forhandlinger.

Artikel VI pålægger deltagerne at *fortsætte bona fide forhandlinger om en snarlig standsning af kernevåbenkapløbet*, om

kernevåbenedrustning samt om en traktat om almindelig og fuldstændig *nedrustning* under effektiv international kontrol.

Traktaten berører ifølge *artikel VII* ikke staternes ret til at indgå regionale *aftaler om atomfri zoner*.

I *artikel VIII, IX og X* indeholdes bestemmelser om *ændring* af traktaten, om *tiltrædelse* og *ikrafttræden* og om deltagernes mulighed for at *træde tilbage* m. v.

Ministeren for nedrustningsspørgsmål gav i sin fremsættelse en fremstilling af traktatens tilblivelseshistorie. Der havde herunder — ud over øst-vest uenigheden — aftegnet sig en konflikt mellem atommagter og ikke-atommagter.

Efter at udkast forelå, havde en række ikke-atommagter fremsat kommentarer, kritiske bemærkninger og egentlige ændringsforslag. Det måtte dog erkendes, at det ikke var lykkedes de pågældende lande at få gennemført væsentlige ændringer.

Fremsættelsen indeholdt en redegørelse for ikke-atommagternes vigtigste forslag og indvendinger.

Hvad ikke-atommagternes krav om *sikkerhedsgarantier* angik, var det regeringens opfattelse, at sikkerhedsrådets resolution af 19. juni 1968 og den erklæring, som blev afgivet i tilslutning hertil af USA, Sovjetunionen og Storbritannien betegnede det under de herskende politiske forhold bedst opnåelige. (De nævnte to dokumenter er optrykt som bilag til forslaget).

Ministeren fandt, at traktaten måtte tillægges helt afgørende betydning for en fortsættelse af de internationale afspændingsbestræbelser og var et betydningsfuldt skridt hen imod den internationale rustningskontrol, der var betingelsen for påbegyndelsen af almindelig og fuldstændig nedrustning.

Forslaget blev i folketinget modtaget med velvilje fra alle sider. Alle fandt, at traktaten var udtryk for et glædeligt fremskridt i afspændingsbestræbelserne og et skridt mod kontrollen med kernevåben, selv om flere ordførere udtalte skuffelse over, at det ikke var lykkedes at nå videre.

Forslaget vedtoges enstemmigt ved 2. behandling.

2. Folketingsbeslutning om nedsættelse af et udvalg til modtagelse af oplysninger angående arbejdet med rationalisering af statsadministrationen. (*Ib Thyregod, Poul Dam, Lysholt Hansen, Svend Haugaard og Poul Schlüter*). [A. sp. 1027. C. sp. 13].

Skriftlig fremsættelse ¹¹/₁₀ (F. sp. 521). 1. beh. ²³/₁₀ (F. sp. 790). 2. (sidste) beh. ²⁹/₁₀ (F. sp. 953).

Forslaget havde følgende ordlyd:

„Ved begyndelsen af hvert folketingsår nedsætter folketing et udvalg på 17 medlemmer til at modtage oplysninger af arbejdsministeren om det af administrationsrådet planlagte arbejde for en rationalisering af statens administration samt om, hvilke foranstaltninger der i øvrigt tænkes gennemført med dette formål.

Udvalget bortfalder efter folketingsvalg, eller hvis det i meddelelse til folketinget erklærer sit arbejde for afsluttet.“

I bemærkningerne til forslaget hedder det:

„Den 24. oktober 1967 forhandlede i folketinget en af Poul Schlüter m. fl. fremsat forespørgsel:

„Hvilke oplysninger kan økonomiministeren give om resultaterne af det hidtidige arbejde for en rationalisering af statsforvaltningen samt om de foranstaltninger, ministeren måtte påtænke med henblik på en intensivering af rationaliseringen?“

På baggrund af den førte forhandling fremsattes i folketinget forslag til folketingsbeslutning om nedsættelse af et folketingsudvalg, der skulle modtage oplysninger af vedkommende ressourceminister om det af administrationsrådet planlagte arbejde for en rationalisering af statens administration samt om, hvilke foranstaltninger der i øvrigt tænkes gennemført med dette formål.

Forslaget til folketingsbeslutning blev vedtaget af folketinget den 16. november 1967, og det herefter nedsatte udvalg har i folketingsåret 1967-68 arbejdet med de mange problemer vedrørende rationalisering af statsadministrationen.

Da det hidtidige udvalg er ophørt med at eksistere med udgangen af folketingsåret 1967-68, og da det findes værdifuldt, at et folketingsudvalg fortsat beskæftiger sig med disse problemer og fortsat er i stand til at modtage relevante oplysninger fra vedkommende minister, fremsættes nærværende forslag til folketingsbeslutning.“

Forslaget blev enstemmigt vedtaget ved 2. (sidste) behandling.

3. Folketingsbeslutning om vigtige dele af landets udenrigspolitik. (*J. O. Krag, Victor Gram, Jørgen Peder Hansen, Per Hækkerup, Frode Jakobsen, Søren B. Jørgensen, Niels*

Matthiasen, Kjeld Olesen, Orla Pedersen og Søgaard). [A. sp. 1969. C. sp. 829].

Skriftlig fremsættelse ²⁰/₁₁ (F. sp. 1739). 1. beh. ²²/₁ (F. sp. 2990). Partiernes ordførere: J. O. Krag, Poul Schlüter, Per Møller, Stinus (Svend Haugaard), Gert Petersen og Sigsgaard. Henvist til udvalg på 17 medlemmer (Poul Schlüter, Haunstrup Clemmensen, Erik Kragh, H. C. Toft, Per Møller [næstformand], Henry Christensen, Per Federspiel, Stinus, Svend Haugaard, Else-Merete Ross, J. O. Krag, Victor Gram (fra ²⁷/₂ Kjeld Olesen), Per Hækkerup, Frode Jakobsen, Niels Matthiasen [formand], Søgaard og Gert Petersen). Betænkning (B. sp. 1301) afgivet ²⁹/₄. 2. (sidste) beh. ²⁹/₅ (F. sp. 7154).

Folketingsbeslutningen — der på adskillige punkter ændredes under folketingets behandling — har i sin endelige form følgende ordlyd:

- „Folketinget opfordrer regeringen til fortsat
- at tage aktive skridt — så vidt muligt på nordisk basis — med henblik på i samarbejde med alle interesserede lande at fremme afspændingen i Europa og virke for tilvejebringelse af en samlet europæisk sikkerhedsordning og med disse formål for øje at undersøge, hvilke konkrete spørgsmål der er bedst egnede til frugtbare forhandlinger og snarlig løsning,
 - at bidrage til at styrke FN's stilling og muligheder for at påvirke den internationale situation til fredens bevarelse og til at støtte de nye staters bestræbelser for at opnå politisk ligeberettigelse og et grundlag for en selvstændig økonomi,
 - at tage afstand fra Portugals kolonipolitik — herunder undertrykkelse af befolkningen i portugisisk Afrika — på linje med Danmarks stillingtagen til dette spørgsmål i FN,
 - at virke for, at parterne i Nigeria accepterer våbenhvile og genoptager forhandlingerne,
 - at våbenleverancer til området standses
 - samt
 - at hjælpeforsyninger til den nødlidende befolkning bringes frem så hurtigt og effektivt som muligt,
 - at tage afstand fra ethvert skridt, der kan styrke det nuværende regime i Grækenland, og i de regionale organisationer, hvor

Danmark er medlem, at virke for sikring af demokrati og fundamentale menneskerettigheder.“

I sin oprindelige form havde forslaget følgende ordlyd:

- „Folketinget opfordrer regeringen til
- at tage aktive skridt — så vidt muligt på nordisk basis — til at fremme afspændingen i Europa som nærmere omtalt i bemærkningerne til dette forslag til beslutning,
 - at bidrage til at styrke FN's stilling og muligheder for at påvirke den internationale situation til fredens bevarelse og til at støtte de nye staters bestræbelser for at opnå politisk ligeberettigelse og et grundlag for en selvstændig økonomi,
 - at vende sig mod Portugals kolonipolitik, herunder krigsførelsen mod befolkningen i portugisisk Afrika og de våben, der her anvendes, og at tage disse problemer op i NATO,
 - at rejse Nigeria-Biafraspørgsmålet i FN's sikkerhedsråd med henblik på våbenleverancernes ophør og krigshandlingernes standstill,
 - at søge NATO-landes våbenleverancer til Grækenland og Portugal standset, ved at sagen rejses i NATO-rådet.“

Forslaget var ledsaget af følgende bemærkninger:

„Det er socialdemokratiets opfattelse, at det specielt i den situation, der er opstået i Europa efter besættelsen af Tjcekoslovakiet, er vigtigt, at afspændingspolitikken ikke går i stå, og at de vestlige lande så hurtigt og klart som muligt markerer dette.

For Danmarks vedkommende kan det bl. a. gøres ved, at Danmark i NATO på linje med og i fortsættelse af de bestræbelser, der blev udfoldet af den socialdemokratiske regering over for NATO, søger gennemført en generel ophævelse af kontrolrådspasordningen for borgere fra Østtyskland, ligesom man på erhvervsmæssigt grundlag bør søge oprettet et privat dansk handelskammer i Østtyskland.

Af endnu større afspændingsmæssig betydning vil det være, at der tages dansk initiativ til et uformelt forberedende møde mellem en række europæiske lande med henblik på senere at holde en europæisk sikkerhedskonference.

Afspændingsinitiativer på europæisk grund vil afkræfte de sovjetiske påskud for Tjcekoslovakiets besættelse.

Vedrørende motiverne i øvrigt kan henvises til J. O. Kragss udtalelser under udenrigsdebatten den 31. oktober 1968, Folketings-tidende, forhandling sp. 1293-1295.“

Om den ret omfattende debat, forslaget gav anledning til under behandlingen i folketinget, må i det hele henvises til folketingets forhandlinger.

Udenrigsministeren betonedede ved 1. behandling, at der var flere punkter i forslaget, som regeringen kunne tiltræde. Det indeholdt imidlertid også visse punkter, som regeringen ikke var enig i, og

regeringen kunne derfor ikke acceptere forslaget som helhed i den form, hvori det var forelagt.

Sin endelige form fik forslaget efter et ændringsforslag, som i udvalgets betænkning stilledes af et *flertal* (Poul Schlüter, Haunstrup Clemmensen, Erik Kragh, H. C. Toft, Per Møller, Henry Christensen, Per Federspiel, Stinus, Svend Haugaard og Else-Merete Ross), og som var tiltrådt af *udenrigsministeren*.

Betænkningen indeholdt endvidere et ændringsforslag om en ny affattelse af forslaget, stillet af et *mindretal* (J. O. Krag, Kjeld Olesen, Per Hækkerup, Frode Jakobsen, Niels Matthiasen og Søgaard). Dette forslag afveg på visse punkter fra det oprindeligt fremsatte.

Endelig stillede et *mindretal* (Gert Petersen) i betænkningen forslag til ændring af visse punkter i det socialdemokratiske ændringsforslag, som han i øvrigt kunne tiltræde.

Uden for betænkningen stillede henholdsvis *Sigsgaard* (VS) og *Kai Moltke* (u. p.) underændringsforslag til det socialdemokratiske ændringsforslag.

Ved 2. (sidste) behandling forkastedes såvel ændringsforslagene uden for betænkningen som det, der var stillet af socialdemokratiets medlemmer i udvalgets betænkning. Det af regeringspartiernes medlemmer i udvalgets betænkning stillede ændringsforslag vedtoges, og forslaget vedtoges derefter i den således ændrede form med 91 stemmer (KF, V og RV) mod 60 (S, SF, VS og SA).

4. Folketingsbeslutning om nedsættelse af et folketingsudvalg til at drøfte problemer og modtage information vedrørende patentlovgivningen. (*Poul Schlüter, Poul Dam, Lis Groes, Erik Hansen (Ålborg amt) og Ib Thyregod*). [A. sp. 985. C. sp. 11].

Skriftlig fremsættelse $\frac{8}{10}$ (F. sp. 334). 1. beh. $\frac{25}{10}$ (F. sp. 918). 2. (sidste) beh. $\frac{29}{10}$ (F. sp. 953).

I henhold til folketingsbeslutningen nedsætter folketinget ved begyndelsen af hvert folketingsår et udvalg på 17 medlemmer til at drøfte problemer og modtage information vedrørende patentlovgivningen. Udvalget bortfalder efter folketingsvalg, eller hvis det i meddelelse til folketinget erklærer sit arbejde for afsluttet.

Om begrundelsen for ønsket om et særligt patentudvalg anførte forslagsstillerne følgende i de bemærkninger, der ledsagede forslaget ved fremsættelsen:

„I sin betænkning over forslag til lov om ændringer i lov om hemmelige patenter (lov nr. 215 af 31. maj 1968) og forslag til lov om ændring i lov om arbejdstageres opfindelser (lov nr. 216 af 31. maj 1968) udtalte det daværende folketingsudvalg, at man fandt det værdifuldt, om et folketingsudvalg løbende kunne blive holdt orienteret såvel om den igangværende internationale udvikling på patentområdet som om resultatet af de undersøgelser, der er indeholdt i et tidligere afgivet dansk medlemsforslag til Nordisk Råd. Udvalget ville endvidere kunne modtage oplysning dels om de nordiske regerings planer vedrørende ikraftsættelsestidspunktet for patentlovens kapitel III, dels om, hvornår de i samme lovs kapitel XI, nr. 1, stk. 2, omhandlede opfindelser af næringsmidler og lægemidler samt fremgangsmåder ved tilvirkning af næringsmidler burde undergives fri patenteringsret.

Med henblik på modtagelse af de nævnte oplysninger vedtog folketingsudvalget i henhold til forretningsordenens § 7, stk. 6, at udvalget skulle bestå indtil folketingssamlingens slutning.

Endvidere var det udvalgets opfattelse, at der i begyndelsen af indeværende samling burde fremsættes forslag til folketingsbeslutning om nedsættelse af et tilsvarende folketingsudvalg til modtagelse af de omhandlede oplysninger.

Da der fortsat er behov for, at folketingsudvalget holdes underrettet om udviklingen på patentområdet, fremsættes nærværende forslag til folketingsbeslutning.

Forslaget til folketingsbeslutning gav ikke anledning til debat i folketingsudvalget og gennemførtes enstemmigt.

5. Folketingsbeslutning om undersøgelse af visse former for kapitalformidling til dansk erhvervsliv og — efter byrettens afgørelse i sagen vedrørende Boss af Scandinavia — en undersøgelse af omstændighederne i forbindelse med denne sammenslutnings stiftelse og sammenbrud. (K. Axel Nielsen, Ove Hansen, Anker Jørgensen og J. O. Krag). [A. sp. 229. C. sp. 603].

Skriftlig fremsættelse $\frac{2}{10}$ (F. sp. 92). 1. beh. $\frac{29}{10}$ (F. sp. 976). Partiernes ordførere: K. Axel Nielsen, Haunstrup Clemmensen, Johan Philipsen, Helge von Rosen, Brørup (Aksel Larsen) og Sigsgaard. Henvist til udvalg på 17 medlemmer (Haunstrup Clemmensen, Mads Eg Damgaard, Hans Kjær, Poul Schlüter, Johan Philipsen, Niels Andersen, Per Federspiel,

Helge von Rosen, Dagmar Andreasen, Nordqvist, K. Axel Nielsen [næstformand], Erling Dinesen, Ove Hansen, Anker Jørgensen, Kampmann [formand], J. O. Krag og Poul Dam (fra ²²/₁ Aksel Larsen)). Betænkning (B. sp. 1187) afgivet ¹⁰/₄. 2. (sidste) beh. ²⁴/₄ (F. sp. 5957).

Folketingsbeslutningen har følgende ordlyd:

„Foranlediget af forholdene omkring stiftelsen og sammenbruddet af Boss of Scandinavia opfordrer folketinget regeringen til at nedsætte et sagkyndigt udvalg til at undersøge forholdene omkring den kapital- og kreditformidling til dansk erhvervsliv, der foregår gennem finansierings- og factoring-selskaber og lignende virksomheder, samt til, når retssagen vedrørende Boss of Scandinavia er afsluttet ved byretten, på grundlag af de i sagen fremkomne oplysninger at lade udvalget, suppleret med eventuelt yderligere fornøden sagkundskab, foretage en gennemgang af dette materiale også med henblik på at undersøge omstændighederne i forbindelse med stiftelsen og sammenbruddet af sammenslutningen Boss of Scandinavia, herunder om de opståede tab kunne være afværget ved ændret lov eller ændret administrativ praksis.“

Folketingsbeslutningen undergik under behandlingen i folketinget betydelige ændringer, idet det oprindelige forslag havde følgende ordlyd:

„Folketinget opfordrer regeringen til at nedsætte et sagkyndigt udvalg til at undersøge stiftelsen og sammenbruddet af sammenslutningen Boss of Scandinavia, herunder om de opståede tab kunne være afværget ved ændret lov eller ændret administrativ praksis.“

Ved fremsættelsen af forslaget til folketingsbeslutning begrundede ordføreren for forslagsstillerne (*K. Axel Nielsen*) det bl. a. med statsministerens afvisning af at have en undersøgelse løbende sideordnet med den verserende retssag. Statsministeren har derimod stillet i udsigt, at regeringen, når retssagen er afsluttet, ville overveje at lade et sagkyndigt udvalg gennemgå materialet med henblik på mulige ændringer i lovgivningen.

K. Axel Nielsen fortsatte: „Ingen har imidlertid ønsket en undersøgelse — sideløbende med den verserende straffesag — af de strafbare forhold, der måtte være tale om i forbindelse med Bosstransaktionerne. En sådan undersøgelse foretages bedst af politiet, og den er jo allerede i gang.

Nej, det, der er brug for — og det synes jeg enhver, der ønsker

at bekæmpe vildskud i erhvervslivet, ikke kan undgå at få øje på — er en belysning af (et røntgenbillede, om man vil), hvordan det egentlig har kunnet lade sig gøre, at nogle få personer — uden at eje værdier selv — har kunnet få rådighed over en række erhvervsvirksomheder og til sidst altså også over De danske Bomuldsspindier. Hvem forstrakte personerne bag Boss med de fornødne kontanter? Var det banker? Og var der i så fald bankmæssig sikkerhed? Var det finansieringsselskaber? Kan det være rigtigt — som det har været påstået — at et af de implicerede finansieringsselskaber ejes af en af hovedbankerne og et af vore store og ansete forsikringsselskaber? I denne forbindelse kunne det nok have almen interesse at få oplyst, hvorfor hovedbankerne hver har et finansieringsselskab. Bliver der også krævet bankmæssig sikkerhed, når bankernes indlånsmidler lånes ud gennem et finansieringsselskab? Hvilken pris har de penge, der udlånes på den måde? Er bankernes udlånsvirksomhed gennem finansieringsselskaber underkastet kontrol (revision, banktilsyn) som bankens øvrige virksomhed?“

Ordføreren understregede de skader og tab, der var lidt, og sluttede:

„Som anført i bemærkningerne er der tillige et behov for at få undersøgt, om lovændring eller ændret administrativ praksis vil kunne yde mindretalsinteresser i aktieselskaber en bedre beskyttelse og derved begrænse tab for aktionærer og andre som følge af transaktioner som dem, Boss-sagen har afsløret.

Hverken den på fællesnordisk grundlag forberedte ændring af aktieselskabsloven eller det bebudede forslag til en ny fondsbørslov kan erstatte den her foreslåede undersøgelse, og jeg anbefaler derfor forslaget til tingets velvillige behandling.“

Ved forslagets *1. behandling* udtalte *handelsministeren* indledningsvis, at regeringen havde ganske den samme interesse som forslagsstillerne i, at omstændighederne i forbindelse med stiftelsen og sammenbruddet af sammenslutningen Boss of Scandinavia blev klarlagt til bunds og i alle aspekter. Dette gjaldt både det strafferetlige, som måtte finde sin afgørelse i forbindelse med den verserede retssag, og en undersøgelse som den foreslåede med sigte på at belyse, om de opståede tab kunne være afværget ved ændret lov eller ændret administrativ praksis. Hvad der skilte forslagsstillerne og regeringen havde kun relation til spørgsmålet om, *hvordan de nødvendige undersøgelser rettest burde gennemføres*. Regeringen var på dette punkt af den opfattelse, at det ikke ville være en rigtig fremgangsmåde at nedsætte et særligt undersøgelsesudvalg, så længe straffesagen verserede for byretten, men regeringen ville ikke afvise, at nedsættelsen af et sådant udvalg kunne komme på tale, når retssagen havde fundet sin afklaring.

Dette standpunkt begrundede handelsministeren dels med de store praktiske vanskeligheder med hensyn til materialet, som for

tiden anvendtes under retssagens behandling, dels med principielle betænkeligheder.

Det ville således være betænkeligt at bygge en undersøgelse på politirapporter, så længe disses oplysninger ikke havde været gennem en retssags procedure.

Ministeren sluttede: „Mere, og betydelig mere, afgørende er det imidlertid, at det ville være lidet stemmende med hævdvundne retsplejprincipper, om der etableredes administrative organer til at undersøge og drage konklusioner af forhold, som er genstand for en verserende kriminel undersøgelse. Den sondring mellem de strafferetlige forhold i Bossagen og de forhold, der kunne tjene til at belyse, hvorfor en sådan sag egentlig har kunnet opstå, lader sig næppe gennemføre med tilstrækkelig klarhed til, at et undersøgelsesudvalg som det foreslåede kan styre klar af de strafferetlige problemer, og særlig risikoen for selv en indirekte bevisbedømmelse gennem en udvalgsundersøgelse bør af vægtige retsplejemæssige grunde undgås, så længe retssagen ikke har fundet sin endelige afgørelse.“

Også *Hauustrup Clemmensen* (KF) understregede stærkt, at hans parti af al magt ønskede at medvirke til klarhed over alle sider og alle aspekter i „den ulykkelige og ejendommelige og tåbelige Bossag“. Ligesom handelsministeren var han imidlertid af den opfattelse, at man først måtte afvente den umiddelbart forestående sags behandling ved Københavns byret. Han var parat til til den tid at medvirke i drøftelsen af, hvordan undersøgelsen og erfaringsudvekslingen mest hensigtsmæssigt skulle tilrettelægges.

På linje hermed udtalte også *Johan Philipsen* (V) og *Helge von Rosen* (RV) sig. Johan Philipsen føjede til en advarsel om ikke at begive sig alt for langt ind i overvejelser om lovændringer med et enkelttilfælde som baggrund. Forholdene i dansk erhvervsliv var generelt ikke sådan, at der var akut behov for, at folketinget kastede sig ud i lovændringer. Den foreslåede undersøgelse ville af nogle i befolkningen blive opfattet som en nedsættelse af vore uafhængige domstoles værdi.

På SF's vegne udtalte *Brørup*, at han meget gerne så, at forslagsstillerens ønske om en gennemgribende undersøgelse blev iværksat, og at aktieselskabslovens paragraffer blev saneret, således at man ikke kom til at stå over for lignende tilfælde i fremtiden.

Også *Sigsgaard* (VS) kunne støtte forslaget, selv om det ikke var særlig vidtgående. J. O. Krag havde i sit spørgsmål i maj måned lagt op til en undersøgelse af kapital- og finansieringsforholdene i dansk erhvervsliv i almindelighed, og han havde gerne set, at socialdemokratiet havde fremsat forslag om en sådan undersøgelse.

Endelig udtalte ordføreren for forslagsstillerne, *K. Axel Nielsen*, at den undersøgelse, man havde stillet forslag om, intet havde med partipolitik at gøre. Der var alene tale om en naturlig interesse for vigtige samfundsfunktioners sundhed, en interesse, som han følte sig overbevist om, deltes af flertallet af folketingets medlemmer.

Der var absolut ingen grund til, at den undersøgelse, man havde ønsket, skulle afvente retssagens behandling. Undersøgelsen kunne og burde påbegyndes så snart som muligt for så tidligt som muligt at få skabt de lovændringer, som kunne forhindre gentagelse af Boss-sagen med dens højst uheldige konsekvenser: afskedigelse af vel-tjente medarbejdere og tab for kreditorer og aktionærer.

I den af udvalget afgivne betænkning siges bl. a.:

„Under samrådene har handelsministeren oplyst, at der af bank- og sparekassetilsynet føres samme tilsyn med de af bankerne oprettede og ejede finansieringsselskaber som med den virksomhed, bankerne selv udøver.

Andre finansieringsvirksomheder er derimod ikke under bank- og sparekassetilsynets kontrol, selv om de modtager indskud til forrentning og driver udlånsvirksomhed.

Ministeren har endvidere oplyst, at etablering af kontrol med almindelige finansieringsvirksomheder ville være forbundet med meget betydelige vanskeligheder, allerede fordi der er et meget stort antal selskaber, der efter vedtægterne kan drive finansieringsvirksomhed.

Endelig har ministeren oplyst, at der af justitsministeriet i juni 1968 er nedsat et udvalg med den opgave at fremkomme med en vurdering af de gældende strafferetlige og civilretlige regler vedrørende åger og eventuelt stille forslag om ændrede regler. Det er forudsat, at spørgsmålet om finansiering af afbetalingshandelen indgår i udvalgets overvejelser, og udvalget er i november 1968 blevet anmodet om også at overveje problemerne omkring spekulation med pantebreve.

Herefter tiltræder *hele udvalget og handelsministeren*, at der allerede nu i overensstemmelse med det derom fremsatte ønske nedsættes et undersøgelsesudvalg med den opgave at undersøge forholdene omkring den kapital- og kreditformidling til dansk erhvervsliv, der foregår gennem finansierings- og factoringselskaber og lignende virksomheder. Udvalget skal bestå af repræsentanter for nationaløkonomisk, juridisk og regnskabsmæssig sagskundskab.

Udvalget anmoder handelsministeren om at foranledige, at det af justitsministeren i juni 1968 nedsatte udvalg overlader det her foreslåede undersøgelsesudvalg sådant materiale, som måtte være relevant for sidstnævnte udvalgs arbejde, ligesom det forudsættes, at de to udvalg holder sig i løbende kontakt med hinanden med henblik på at undgå dobbelt arbejde og sikre, at disse udvalg i deres virksomhed supplerer hinanden bedst muligt.

Endvidere har udvalget taget til efterretning, at handelsministeren, når retssagen vedrørende Boss of Scandinavia er afsluttet ved byretten, på grundlag af de i sagen fremkomne oplysninger agter at lade undersøgelsesudvalget foretage en gennemgang af dette materiale.

Udvalget har taget til efterretning, at handelsministeren først

efter byretssagens afslutning mener at kunne danne sig et overblik over, hvilke love (aktieselskabslov, tinglysningslov, aftølelov, straffelov m. v.) der vil være grund til at inddrage i den foreslåede undersøgelse, og at ministeren derfor først efter afsigelsen af byrettens dom vil kunne tage stilling til, hvilken yderligere sagkundskab der eventuelt bør repræsenteres i udvalget.“

Ved 2. (sidste) behandling vedtoges forslaget til folketingsbeslutning enstemmigt med 133 stemmer.

6. Folketingsbeslutning om nedsættelse af et folketingsudvalg til behandling af en række trafikpolitiske problemer. (Minister for offentlige arbejder *Guldborg*). [A. sp. 943. C. sp. 15].

Skriftlig fremsættelse $\frac{3}{10}$ (F. sp. 100). 1. beh. $\frac{23}{10}$ (F. sp. 787). Partiernes ordførere: Horn, Mads Eg Damgaard, Damsgaard, Helge von Rosen og Arne Larsen. Henvist til udvalg på 17 medlemmer (Stæhr Johansen, Mads Eg Damgaard, Fanger, Hindkjær Pedersen, Holmberg, Damsgaard, Enggaard [formand], Bilgrav-Nielsen [næstformand], Helge von Rosen, Skovmand, Horn, Victor Gram, Holst, Søren B. Jørgensen, Lindberg, Børge Schmidt og Arne Larsen). Betænkning (B. sp. 289) afgivet $\frac{31}{10}$. 2. (sidste) beh. $\frac{6}{11}$ (F. sp. 1366).

Beslutningen går ud på, at folketinget ved begyndelsen af hvert folketingsår og efter folketingsvalg nedsætter et udvalg på 21 medlemmer til behandling af en række trafikpolitiske problemer på grundlag af modtagen information fra ministeren for offentlige arbejder. Beslutningen er blevet ophævet fra begyndelsen af folketingsåret 1969-70 samtidig med at der ifølge forretningsordenen nedsættes et stående udvalg. (Se folketingsbeslutning om ændring af forretningsordenen for folketinget m. v., nedenfor side 640.

Forslaget fik ved 1. behandling tilslutning fra alle, der tog ordet. Det nedsatte udvalgs betænkning indeholdt et ændringsforslag stillet af udvalget, der gik ud på at præcisere, at udvalget skulle nedsættes ved begyndelsen af hvert folketingsår og efter folketingsvalg.

Ved 2. (sidste) behandling blev det af udvalget stillede ændringsforslag vedtaget uden afstemning. Forslaget til folketingsbeslutning blev herefter vedtaget enstemmigt med 127 stemmer.

7. Folketingsbeslutning om en reform af de grundlæggende skoleuddannelser. (Undervisningsminister *Helge Larsen*). [A. sp. 3741. C. sp. 883].

Skriftlig fremsættelse $31/1$ (F. sp. 3468). 1. beh. $25/2$ (F. sp. 4364). Partiernes ordførere: K. B. Andersen, Ellen Strange Petersen, Holger Hansen og P. E. Eriksen, Meta Ditzel (Svend Haugaard), Gunhild Due, Kjær Rasmussen og Kai Moltke. Henvist til udvalget for undervisning og uddannelse. Betænkning (B. sp. 2551) afgivet $28/5$. 2. (sidste) beh. $30/5$ (F. sp. 7344).

Folketingsbeslutningen går i hovedtræk ud på at fastlægge nogle hovedretningslinjer for den fremtidige skolestruktur og for løsningen af en række problemer i forbindelse med undervisningspligtens udvidelse.

Folketingsbeslutningen har følgende indhold:

„Folketinget opfordrer regeringen til at udarbejde planer for den fortsatte udbygning af folkeskolen og de øvrige grundlæggende uddannelser efter nedenstående retningslinjer og til at fremsætte de fornødne lovforslag i overensstemmelse hermed:

1. Folkeskolen skal være en 10-årig almen skole uden konkret erhvervsfagligt sigte, omfattende en 9-årig grundskole og et supplerende 10. skoleår. Skolens nuværende fagkreds og normalttimeplaner samt bestemmelserne om skoleuddannelsens afslutning bør underkastes en fordomsfri revision.

2. Undervisningen i 8. og 9. skoleår skal omfatte visse centrale fag og derudover en række helt eller delvis valgfri fag, således at skoleuddannelsen og de afsluttende prøver kan differentieres efter elevernes interesser og øvrige forudsætninger. Til støtte for udviklingen af nye undervisningsmetoder iværksættes yderligere praktiske skoleforsøg og en omfattende pædagogisk-metodisk kursusvirksomhed, ligesom lærernes muligheder for indbyrdes samarbejde om undervisningen i de forskellige fag søges forbedret.

3. Efter det 9. skoleår skal eleverne have mulighed for at fortsætte skolegangen i et 10. skoleår i folkeskolen eller tilsvarende skoleformer eller at påbegynde en bred faglig grund-

uddannelse. Overgang til gymnasiet skal som hidtil kunne finde sted efter det 9. skoleår.

4. Fra 1975 skal der i overensstemmelse hermed kunne gives alle børn et reelt tilbud om et 10-årigt uddannelsesløb.

5. Undervisningen af handicappede elever skal søges udbygget på en sådan måde, at børnene kan undervises i et almindeligt skolemiljø, såfremt forældrene ønsker det og kan påtage sig omsorgen i hjemmet og institutionsophold ikke er et nødvendigt led i behandlingen.

6. Skolernes muligheder for at hjælpe elever med adfærdsproblemer og psykiske afvigelser skal forbedres gennem en udbygning af observationsundervisningen og den skolepsykologiske rådgivning og et udvidet praktisk samarbejde med børne- og ungdomsforsorgen. Planerne for en samlet indsats på det børne- og ungdomspsykiatriske område, herunder for udbygning af behandlingshjem og hospitalsafdelinger, bør fremmes mest muligt.

7. Samarbejdet mellem hjem og skole og samarbejdet inden for skolen bør støttes og opmuntres, ikke blot for at fremme elevernes almene trivsel i skolen og den gensidige forståelse mellem forældre og lærere samt andre med tilknytning til skolen, men også med henblik på en forstærket rådgivning om uddannelsen og de valgmuligheder, den indebærer for eleverne.

8. Det 8. undervisningsår gøres obligatorisk fra 1972-73 og det 9. undervisningsår fra 1973-74.

Undervisningspligten skal for disse undervisningsårs vedkommende kunne opfyldes såvel i folkeskolen som på efterskole og ungdomsskole, idet disse skoleformer indgår i den 9-årige grunduddannelse på linje med friskoler og andre private skoler.

Der bør endvidere være mulighed for at afbryde skolegangen efter det 7. skoleår for at prøve erhvervsarbejde eller anden udviklende beskæftigelse, idet den 9-årige undervisningspligt således opfyldes over en 10-årig periode. Endelig bør spørgsmålet om hel eller delvis fritagelse for undervisningspligten overvejes nøje.

9. Reglerne for skolegangens påbegyndelse bør smidiggøres, således at der i videre omfang end hidtil kan tages individuelle hensyn til børnenes udvikling og forældrenes ønsker.“

Som det fremgår af forslagets bemærkninger og af ministerens fremsættelse, er betydningen af en *længere grundlæggende skoleuddannelse* i de senere år blevet erkendt fra alle sider. Som følge af de senere års udvikling har også spørgsmålet om *undervisningspligtens udvidelse* indtaget en fremtrædende plads i skoledebatten. Det er ved adskillige lejligheder gjort gældende, at undervisningspligtens udvidelse ikke må betragtes som en isoleret foranstaltning, men som et led i en samlet reform af skolevæsenet. Ved folketingsbeslutningen er spørgsmålet om undervisningspligtens længde og om skolens organisatoriske opbygning kædet sammen.

Der henvises i øvrigt til de nævnte spørgsmåls behandling i forbindelse med *det konservative folkepartis forespørgsel* til undervisningsministeren i marts 1967 (årbog 1966-67, side 590) og *socialdemokratiets forslag til folketingsbeslutning*, fremsat i marts 1968 (årbog 1967-68, side 568). Endvidere henvises til den af et embedsmandsudvalg i januar 1968 afgivne *betænkning om undervisningspligtens udvidelse* (bet. nr. 473/1968). Der må endelig henvises til de udførlige bemærkninger, som ledsagede nærværende forslag.

K. B. Andersen (S) kunne ved 1. behandling — som de øvrige ordførere — give tilslutning til adskillige af forslagets punkter. Han fandt dog, at ministeren ikke var gået tilstrækkeligt vidt med henblik på en virkelig reform. Spørgsmålet om det 10. skoleår måtte drøftes nøje i udvalget. Han kritiserede i øvrigt stærkt realksomensordningen og de alt for traditionelle prøveformer og undervisningsformer, der mange steder arbejdedes med. Hvordan skulle man komme videre med enhedsskoletankerne, når ministeren ikke ville give mulighed for de forslag, der skulle give erfaringer til at bygge den videre udvikling på?

Ellen Strange Petersen (KF) kunne anbefale forslaget. Hun fremhævede værdien af realksamen og gik i øvrigt ind for forsøg med henblik på forbedring af undervisningen i folkeskolen. Forsøgene måtte dog være afgrænsede og kontrollerede og måtte ikke misbruges til generelle strukturændringer.

Både inden for venstre og det radikale venstre var der — som ved tidligere lejligheder — delte meninger i spørgsmålet om undervisningspligtens udvidelse. Partierne havde da også hver to ordførere.

Holger Hansen (V) og Meta Ditzel (RV) kunne gå ind for en udvidelse af undervisningspligten som foreslået, medens P. E. Eriksen (V) og Svend Haugaard (RV) ikke fandt det rimeligt at tvinge de sidste få procent til at fortsætte deres skolegang, hvis de ikke

havde lyst til det. De nævnte ordførere kunne i øvrigt give tilslutning til en lang række af forslagens punkter.

Gunhild Due (SF) betegnede målsætningen i forslaget som et skridt fremad mod det, der måtte være det endelige mål: en enheds-skole med tilvalg på mindst 9 år, måske 10 år, og derefter forskellige lidt specialiserede overbygninger.

Kjær Rasmussen (VS) fandt en udvidelse af undervisningspligten som en naturlig ting i et samfund, der stadig kompliceredes mere og mere. Udvidelsen måtte imidlertid sikre eleverne nogle muligheder i form af bredere og mere vedkommende tilbud. Realafdelingen var i strid med alle demokratiseringsbestrebelse i undervisnings- og uddannelsessystemet og måtte derfor afskaffes.

Kai Moltke (u. p.) fra socialistisk arbejdsgruppe gik også kraftigt mod eksamensjageriet og realskoleprøven. Han havde flere kritiske bemærkninger til forslaget, men kunne i øvrigt give sin tilslutning.

I udvalgets betænkning stillede *udvalget* et ændringsforslag om en ny affattelse af forslaget punkt 7, hvorved betydningen af at fremme samarbejdet også inden for skolen og forståelsen mellem forældre, lærere og andre med tilknytning til skolen blev understreget.

Et *mindretal* (socialdemokratiets og socialistisk folkepartis medlemmer af udvalget) stillede en række ændringsforslag, hvis væsentligste indhold var en præcisering af, at folkeskolen skulle være en *10-årig almen skole*, afskaffelse af den foreslåede mulighed for at afbryde skolegangen efter det 7. skoleår („*sabbatår*“) og at fastslå, at muligheden for at blive helt eller delvis *fritaget for undervisningen* kun måtte bruges som en *absolut nødudvej*, når alle andre forsøg på at placere eleven i et undervisningsforløb var prøvet. Ændringsfor-slaget fastlagde endvidere tidspunktet for indførelse af et *obligatorisk 10. skoleår* til 1974-75.

Et andet *mindretal* (P. E. Eriksen (V) og Svend Haugaard (RV)) stillede forslag om, at beslutningen om eventuelt *forlænget undervisningspligt* blev *udsat*, til det inden for en 3-årig periode viste sig, om det var muligt gennem øget frivillig skolegang at nå et tilfredsstillende resultat.

Fra betænkningen skal i øvrigt anføres følgende:

Om forholdet til åndssvageforsorgens undervisning siges det bl. a.: „ . . . Udvalget forudsætter, at hele dette problemkompleks, specielt for så vidt angår blinde- og døveskolerne, gøres til genstand for nærmere drøftelser mellem socialministeren og undervisningsministeren.

Med hensyn til spørgsmålet om specialskolernes administrative placering har undervisningsministeren oplyst, at der ikke foreligger forslag eller planer om at overføre disse skoler til undervisningsministeriets ressort, og at der således heller ikke vil være grundlag for at oprette et selvstændigt direktorat for specialundervisningen.

Den fornødne koordinering af undervisningen af handicappede vil blive sikret gennem et fast samarbejde mellem de respektive myndigheder såvel på det centrale som på det lokale plan. . . .

. . . . Under det afholdte samråd med socialministeren har udvalget henledt ministerens opmærksomhed på det problem om økonomisk støtte til elever i 8.-9. klasserne, som må forventes at opstå ved en udvidelse af undervisningspligten, hvis støtte fra Ungdommens uddannelsesfond fremdeles skal være forbeholdt elever over den undervisningspligtige alder. I tiden indtil da forventer udvalget, at støtte fra Ungdommens uddannelsesfond til elever på de pågældende aldersstrin opretholdes efter samme principper som hidtil. . . .

. . . . Udvalget erkender, at reglerne om skolegangens påbegyndelse bør smidiggøres, og tilslutter sig bemærkningerne til forslaget, hvorefter dette ikke er motiveret af ønsket om en generel sænkning af aldersniveauet ved skolegangens påbegyndelse.

Udvalget har drøftet spørgsmålet om et uddannelsesråd for de grundlæggende skoleuddannelser og har den opfattelse, at der er behov for yderligere såvel kortsigtet som langsigtet planlægning og koordinering, men at både rådets sammensætning og dets nærmere arbejde kræver en yderligere drøftelse, som udvalget bør tage op i næste folketingssamling. . . . “

Ved 2. (sidste) behandling forkastedes mindretallets ændringsforslag, medens det af udvalget stillede vedtoges.

Forslaget vedtoges herefter enstemmigt med 104 stemmer; 9 medlemmer (dele af venstre) tilkendegav, at de hverken stemte for eller imod.

8. Folketingsbeslutning i henhold til grundlovens § 47 med hensyn til statsregnskabet for finansåret 1966-67 [C. sp. 703].

Statsrevisorernes betænkning over statsregnskabet for finansåret 1966-67 anmeldt i folketinget den $26/4$ 1968. (F. sp. 5856).

I samlingen 1968-69 henvist til udvalg på 17 medlemmer (Burgdorf, Gerda Møller, Vestergaard Poulsen, Niels Ravn [formand], P. E. Eriksen, Niels Andersen, Jens Frandsen, Jørgen Andersen, Amtoft, Helge von Rosen, Kampmann [næstformand], Poul Dalsager, Ove Hansen, Egon Jensen, Hans Lund, Th. Mikkelsen og Krog Hansen (fra $22/10$ Vivike), som afgav betænkning (B. sp. 1265) $23/4$.

1. beh. af det i betænkningen indeholdte forslag til folke-

tingsbeslutning fandt sted $\frac{2}{5}$ (F. sp. 6263), 2. (sidste) beh. $\frac{2}{5}$ (F. sp. 6492).

Ved folketingsbeslutningen godkendtes statsregnskabet for finansåret 1966-67.

I udvalgets enstemmige betænkning, der var ledsaget af bilag, udtales det bl. a.:

„Statens åndssvageforsorgs administration af byggearbejder har givet statsrevisorerne anledning til alvorlig kritik i tilslutning til det i tillægsbetænkning II på side 124-129 anførte. Af tillægsbetænkningen samt af oplysninger, som socialministeren har meddelt udvalget, fremgår bl. a. følgende:

Åndssvageforsorgen har i finansåret 1966-67 overskredet sine bevillinger til nyanlæg med 11,8 mill. kr., ligesom størrelsen af hjemtagne lån i en række tilfælde ikke har været i overensstemmelse med faktisk afholdte udgifter. I finansåret 1965-66 gjorde tilsvarende forhold sig gældende, hvorfor socialministeriet over for åndssvageforsorgen nærmere redegjorde for de retningslinjer, som måtte være gældende for åndssvageforsorgens bevillingsmæssige dispositioner. På den i finansåret 1966-67 givne anledning har socialministeriet på ny indskærpet, at disse retningslinjer forventes iagttaget fra og med finansåret 1967-68, idet en fuldstændig overholdelse af retningslinjerne af tidsmæssige grunde ikke har været praktisk mulig i 1966-67.

Under udvidelsen og ombygningen af institutionerne ved forsorgscentret for Sønderjylland, som finder sted i henhold til lov nr. 216 af 16. juni 1962, er foretaget betydelige projektændringer for at forbedre standarden i overensstemmelse med den senest stedfundne udvikling. Arbejder i henhold til de således ændrede projekter er igangsat, uden at de heraf følgende overslagsforhøjelser har været forelagt bevillingsmyndighederne eller er blevet behandlet i anmærkningerne til de årlige bevillingslove. Sagen er dog i september 1968 med henblik på projektændringerne forelagt finansudvalget, som har meddelt tilslutning til udgifternes afholdelse.

Åndssvageforsorgen har i overensstemmelse med en mangeårig praksis afholdt udgifter til projektering uden forudgående bevillingsmæssig hjemmel, idet disse udgifter ved projekternes udførelse er medtaget på byggekontoen (finanslovens § 30). En sådan fremgangsmåde må anses for stridende mod sædvanlig bevillingspraksis, og som det endelige resultat af en række forhandlinger har socialministeriet udtalt, at der ikke må iværksættes skitseprojektering af byggearbejder, forinden der foreligger bevillingsmæssig hjemmel til afholdelse af udgifterne.

Socialministeriet har tillige på denne baggrund samt på baggrund af dels erhvervelsen af en ejendom, der viste sig uegnet til formålet, og dels udarbejdelsen af projekter, der senere måtte opgives,

anmodet bestyrelsen for statens åndssvageforsorg om i videst muligt omfang at søge boligministeriets assistance.

Statsrevisorerne har henstillet, at statens åndssvageforsorg tilstræber større planmæssighed i sine dispositioner, og har endvidere givet udtryk for, at statsrevisorerne må tillægge det den største betydning, at der ved bevillingsansøgninger tilstræbes størst mulig klarhed over forudsætninger og anvendelsesområde, ligesom der må lægges afgørende vægt på, at underretningspligten over for bevillingsmyndighederne ikke tilsidesættes.

Udvalget tilslutter sig statsrevisorernes henstilling og vurdering. De fremdragne forhold er efter udvalgets mening af en sådan betydning, at tilsvarende grundlag for en senere kritik formentlig må medføre overvejelse af, hvorvidt der bør drages konsekvenser for ledelsens vedkommende. Det anførte må dog forstås med den begrænsning, at en fuldstændig overholdelse af de retningslinjer, kritikken har givet anledning til, af tidsmæssige grunde heller ikke har været mulig i finansåret 1967-68.

Udvalget har med tilfredshed konstateret, at socialministeren ifølge de til udvalget meddelte oplysninger har søgt godkendt oprettelse af nye stillinger m. v. i statens åndssvageforsorg for at tilvejebringe bedre muligheder for en effektiv planlægning og budgetkontrol navnlig med henblik på anlægsarbejder.

Udvalget har bemærket sig det på side 92 ff. i tillægsbetænkning II anførte om udgifterne til driften af åndssvageforsorgens personalehøjskole. I juli 1962 tiltrådte finansudvalget, at driftsudgifterne afholdes på de årlige bevillingslove. Det blev over for bevillingsmyndighederne oplyst, at der i hvert fald i en årrække fremover ville være behov for undervisning af ca. 180 elever, herunder medregnet allerede ansat personale ved åndssvageforsorgen, der indkaldes til forskellige kursus. Allerede i 1962-63 undervistes gennemsnitligt pr. semester 250 elever, og i 1965-66 og 1966-67 undervistes gennemsnitlig pr. semester 330 elever, heri ikke medregnet de nævnte kursusdeltagere. Driftsudgifterne oversteg på samme måde som elevtallet i betydelig grad de forudsætninger, der var anført over for bevillingsmyndighederne, som uanset den omhandlede aktivitetsforøgelse ikke fik sagen forelagt på ny. Socialministeriet har over for revisionsdepartementet henvist til, at aktivitetsforøgelsen kunne udledes af personaleoversigterne i finanslovforslagene.

Udvalget kan ganske tiltræde statsrevisorernes bemærkning på side 94 i tillægsbetænkningen, hvorefter det må tillægges afgørende betydning, at væsentlige ændringer i tiltrådte bevillingsansøgningers forudsætninger forelægges bevillingsmyndighederne til ny afgørelse, inden dispositioner træffes. Socialministeren har over for udvalget oplyst, at bestyrelsen for statens åndssvageforsorg er blevet anmodet om at fremsende fornyet ansøgning til bevillingsmyndighederne i tilsvarende situationer.

I tillægsbetænkning II side 116-119 er omtalt tabte projekteringsudgifter vedrørende statshospitalet i Herlev og 2. byggeafsnit af en udvidelse af fødselsanstalten i Jylland.

Vedrørende det førstnævnte forhold fremgår det, at finansudvalget ved aktstykke nr. 307 af 12. marts 1965 gav tilslutning til, at der til skitseprojektering af patientafdelinger ved et statshospital i Herlev blev anvendt 410.000 kr. Det fremgik af ansøgningen til bevillingsmyndighederne, at den øvrige del af statshospitalet, fortrinsvis omfattende kontor- og behandlingsafsnit m. v., forudsattes opført af Københavns amt som integrerende del af det planlagte amtssygehus. Det har vist sig, at en del af projekteringen har fundet sted, inden finansudvalgets tilslutning forelå, samt at der ikke var tilvejebragt en forhåndsftale om projektets honorering.

Skitseprojektet lod sig ikke realisere på grund af den hastigt fremadskridende udvikling inden for sygehusområdet og hospitalsområdet, som medførte, at det til rådighed stående grundstykke var for lille. Planlægningsudvalget for amtssygehuset henstillede derfor, at statshospitalet opførtes på nogle tilgrænsende arealer, hvilken henstilling blev fulgt, således at der ved lov nr. 158 af 10. maj 1967 blev tilvejebragt hjemmel for opførelsen af et statshospital i Herlev. De i forbindelse med den oprindelige målsætning afholdte projekteringsudgifter var herefter tabt og fordeltes mellem staten og planlægningsudvalget med henholdsvis ca. 420.000 kr. og 250.000 kr.

Vedrørende fødselsanstalten fremgår det, at der er anvendt ca. 144.000 kr. til detailprojektering af en udvidelse, som omfattede ombygninger. I bevillingsansøgningen anførtes, at planerne havde været genstand for nøje overvejelse, og at de foreliggende skitseprojekter var godkendt af såvel boligministeriet som sundhedsstyrelsen. Det viste sig senere, at de givne bygningsmæssige rammer umuliggjorde en hensigtsmæssig planløsning, hvorfor det måtte foretrækkes at opføre nye bygninger.

Statsrevisorerne har givet udtryk for kritik af de dispositioner, der har medført de omhandlede tab. Udvalget må ligeledes stærkt kritisere de tabgivende dispositioner, ligesom man meget må beklage, at der i sagen vedrørende statshospitalet i Herlev er disponeret, inden bevillingsmyndighedernes tilslutning forelå.

I forbindelse med det anførte bemærkes, at der ifølge det over for udvalget oplyste nu gennem oprettelse af sundhedsstyrelsens sygehusafdeling er sket en væsentlig udvidelse af sundhedsstyrelsens muligheder for at yde vejledning og bistand til bygherrer m. fl. i spørgsmål om planlægning og projektering af sygehusbyggeri.

Omlægningen af Københavns universitets administration af studenterregistrering og stipendieuddeling til EDB er omtalt i tillægsbetænkning II på side 158 ff. Det fremgår heraf, at der i perioden 1964-65—1966-67 blev anvendt godt 1 mill. kr. til databehandling

m. v., og at arbejdet indtil 1966 foregik i samarbejde med I/S Datacentralen. Overgangsperioden til EDB var præget af store administrative vanskeligheder, ligesom en egentlig revision i et vist omfang var umulig. Samarbejdet mellem universitetet og Datacentralen blev afbrudt af universitetet, jfr. bilag 1 til nærværende betænkning, som var utilfreds med Datacentralens indsats, hvorfor man overgav arbejdet til private firmaer. Kritikken er imødegået af Datacentralen, således som det fremgår af bilag 2 til betænkningen. Af bilag 1 fremgår endvidere, at Københavns universitet har ansøgt om bevilling til leje af EDB-materiel.

Det fremgår af tillægsbetænkningen, at revisionsdepartementet i en afsluttende skrivelse har bemærket, at det også er departementets indtryk, at de organisatoriske og personalemæssige forhold inden for stipendieudvalgets kontor bærer en væsentlig del af skylden for vanskelighederne ved omlægningen til EDB, men at man imidlertid fortsat må være af den opfattelse, at såfremt planlægningsarbejdet i 1965 og 1966 var blevet gennemført under fastere former, ville de forhold af organisatorisk og anden art, der skabte vanskeligheder for opgavens løsning, enten ikke være opstået eller kunne være erkendt og bragt ud af verden på et tidligere tidspunkt. Revisionsdepartementet har endvidere udtalt, at beslutningen om at afbryde samarbejdet med I/S Datacentralen, uanset at statens administrative dataarbejde normalt skal udføres på denne, efter departementets opfattelse ikke burde være truffet, uden at en indgående flersidig vurdering havde fundet sted af det hidtil udførte arbejde for universitetet, sammenholdt med den allerede skete investering i forberedende arbejder, fordelene og ulemperne ved at benytte private servicebureauer m. m. Under hensyn til opgavens størrelse burde der have været indhentet en skriftlig tilkendegivelse fra administrationsrådet om dets standpunkt til en flytning af arbejdet.

Under henvisning til det af universitetet fremførte ønske om leje af EDB-anlæg bemærkes, at en lang række lignende ønsker formentlig kan ventes i de nærmeste år. På denne baggrund ønsker udvalget at udtale, at det statslige behov for databehandling formentlig som hidtil bør søges dækket ved enkelte, meget store anlæg, hvilket indebærer, at der bør vises den yderste tilbageholdenhed med hensyn til bevilling af midler til enkelte institutioners leje eller anskaffelse af EDB-materiel.“

Forslaget til folketingsbeslutning blev vedtaget enstemmigt.

9. Folketingsbeslutning om beretning angående Nordisk Råds 15. og 16. session 1967 og 1968. [C. sp. 51].

Beretning fra Nordisk Råds danske delegation angående

rådets 15. og 16. session anmeldt i folketinget $\frac{4}{10}$ (F. sp. 231). Henvist til udvalg på 17 medlemmer (Adam Møller, Burgdorf, Erik Hansen (Vejele amt), Simonsen, Henry Christensen, Damsgaard [formand], Niels Eriksen, Bernhard Baunsgaard, Niels Helveg Petersen, Grethe Philip [næstformand], Lis Groes, Gorrsen, Ove Hansen, Frode Jakobsen, Kampmann, Johan Nielsen og Chr. Madsen), der afgav betænkning $\frac{31}{10}$ (B. sp. 291). 1. beh. af det i betænkningen indeholdte forslag til folketingsbeslutning $\frac{5}{11}$ (F. sp. 1369). 2. (sidste) beh. $\frac{7}{11}$ (F. sp. 1431).

Ved beslutningen, der vedtoges enstemmigt, tog folketinget den nævnte beretning til efterretning.

I folketingsudvalgets betænkning udtales:

På begge rådssessioner var det økonomiske samarbejde et hovedemne for forhandlingerne. Ved 15. session i april 1967 prægedes debatten af udsigten til en snarlig genoptagelse af forsøget på at opnå medlemskab af Det europæiske Fællesmarked. I den rekommandation, i hvilken sessionens drøftelser af de økonomiske problemer opsummeredes, tilrådedes det derfor regeringerne at samarbejde nærest muligt under forberedelserne til og under eventuelle forhandlinger om en bred europæisk markedsløsning. Den overenskomst, de nordiske lande i november 1966 havde afsluttet om samlet optræden under den afsluttende fase af Kennedy-runden og de gunstige følger af denne beslutning, fremhævede betydningen af et nordisk samarbejde også i markedspolitikken.

Da rådet i februar 1968 samledes til sin 16. session, var det fornyede forsøg på at opnå medlemskab af fællesmarkedet strandet, uden at man inden for overskuelig tid kunne se muligheder for nye realistiske forhandlinger.

Da den brede europæiske markedsløsning således var skudt ud i en ubestemt fremtid, foreslog den danske regering med tilslutning af hele den danske rådsdelegation, at der blev gjort et forsøg på en energisk aktivering af det nordiske samarbejde over en bred front. Et konkret forslag herom fra den danske regerings side resulterede i en rådsrekommandation, som bl. a. opfordrede regeringerne til at søge gennemført en nordisk økonomisk helhedsløsning, hvorved væsentlige økonomiske interesser i hvert af landene blev tilgodeset. De nødvendige organisatoriske forudsætninger herfor skulle ligeledes overvejes. Fra dansk side var det en forudsætning, at en sådan nordisk ordning måtte sigte mod en bredere europæisk løsning.

Det efter dansk indbydelse afholdte nordiske ministerråde på Frederiksberg i april 1968 førte til beslutning om at udrede forudsæt-

ningerne for et konkret forslag, der kunne indbringes for Nordisk Råd ved 17. session i marts 1969. Resultaterne af de nedsatte embedsmandsgruppers arbejde vil i nær fremtid blive forelagt regeringerne og Nordisk Råd.

Udvalget ønsker at udtrykke sin tilfredshed med det initiativ, den danske regering og rådsdelegationen tog under sessionen for at sætte denne betydningsfulde udvikling i bevægelse.

Næst efter markedsspørgsmålene var Øresunds-problemerne den mest betydningsfulde opgave, rådet beskæftigede sig med på begge de her behandlede sessioner. Mens der tidligere har hersket delte meninger i rådet om den bedste procedure ved løsningen af disse problemer, vedtog sessionen i Oslo 1968 enstemmigt en henstilling om, at den videre behandling af forslagene om en storlufthavn på Saltholm og anlægget af en tilsluttende fast forbindelse mellem Danmark og Sverige blev drevet med henblik på, at der snarest kan vedtages principbeslutninger herom i folketinget og den svenske rigsdag. Udvalget, som med tilfredshed fastslår dette, har tillige mærket sig den danske og den svenske trafikministers erklæringer i rådet om, at de mest muligt vil søge at fremskynde disse politiske beslutninger.

Af de øvrige sager, rådet har behandlet, ønsker udvalget særligt at henlede opmærksomheden på, at Nordisk Kulturfond, der oprettedes ved traktat af 3. oktober 1966, har begyndt sin virksomhed og allerede har vist, hvilken betydning den vil få for udbygningen af det kulturelle fællesskab. Med interesse vil man også følge arbejdet i denne den første fællesnordiske institution med overstatslig styrelse.

Udvalget bemærker, at rådet på begge sessioner har beskæftiget sig med mulighederne for at udvide det nordiske TV-samarbejde. Særlig bør det nævnes, at rådets kulturudvalg har fremhævet vigtigheden af, at de enkelte lande ved den videre udbygning af deres fjernsynssystemer afholder sig fra sådanne skridt, som kan umuliggøre et fremtidigt fælles TV-program.

Hvad angår rådets arbejdsformer, vil udvalget pege på, at der efter aftale mellem rådspræsidiets og statsministrene fra sessionen i 1967 forsøgsvis er indført en „spørgetime“ under sessionen.

Ingen bad om ordet ved forslagens 1. og 2. (sidste) behandling i folketinget.

10. Folketingsbeslutning angående folketingets ombudsmands beretning for året 1967. [C. sp. 223].

Betænkning over folketingets ombudsmands beretning for året 1967 afgivet af ombudsmandsudvalget ²⁹/₁ (B. sp. 451).
1. beh. af det i betænkningen indeholdte forslag til folketings-

beslutning $5\frac{1}{2}$ (F. sp. 3656). Partiernes ordførere: Hans Hækkerup, Lembourn, Per Federspiel, Nordqvist og Poul Dam. 2. (sidste) beh. $7\frac{1}{2}$ (F. sp. 3839).

Folketingsbeslutningen går ud på at tage ombudsmandens beretning til efterretning.

Under 1. behandling af forslaget til folketingsbeslutning udtalte *Poul Dam* (SF), at der for ham var opstået tvivl om, hvorvidt folketingets ombudsmand ikke havde overskredet sin kompetence ved sin stillingtagen til to af de sager, der var omtalt i beretningen for 1967. Efter hans opfattelse kunne der i begge sager være tvivl herom, og han lagde vægt på, at man fra folketingets side bidrog til styrkelse af ombudsmandsinstitutionen og til præcisering af institutionens opgaver. Efter at Poul Dams synspunkter var imødegået af de andre ordførere og af justitsministeren, der alle gav udtryk for, at ombudsmanden i de af Poul Dam fremdragne sager efter deres opfattelse havde handlet i overensstemmelse med sin instruks og ombudsmandsloven, vedtoges forslaget til folketingsbeslutning ved 2. (sidste) behandling enstemmigt uden ændringer med 128 stemmer. 8 medlemmer undlod at stemme.

11. Folketingsbeslutning om folketingets samtykke i henhold til grundlovens § 57.

I skrivelse af 1. april 1969 anmodede justitsministeren om folketingets samtykke til, at der rejses tiltale mod folketingsmand Bernhard Baunsgaard for overtrædelse af straffelovens § 249, stk. 1, samt færdselslovens § 24.

Andragendet blev i overensstemmelse med forretningsordens § 25, næstsidste punktum, henvist til udvalget for forretningsordenen, der — efter at have behandlet sagen — enstemmigt indstillede (B. sp. 1223), at folketinget gav samtykke til, at justitsministerens anmodning blev imødekommet.

Folketinget tiltrådte 18. april enstemmigt udvalgets indstilling (F. sp. 5787).

12. Folketingsbeslutning om ændring af forretningsordenen for folketinget m. v. [C. sp. 1501].

Betænkning og indstilling om ændring af forretningsordenen for folketinget m. v. (B. sp. 3041) afgivet af udvalget for forretningsordenen $\frac{4}{6}$. 1. beh. af det deri indeholdte forslag til folketingsbeslutning $\frac{10}{6}$ (F. sp. 8023). 2. (sidste) beh. $\frac{13}{6}$ (F. sp. 8364).

Som det fremgår af udvalgets betænkning, havde præsidiet og udvalget for forretningsordenen i en række møder drøftet forskellige bestemmelser i forretningsordenen med henblik på forbedringer. Forhandlingerne var resulteret i et forslag til folketingsbeslutning, som af hele udvalget indstilledes til vedtagelse.

Idet der om enkeltheder må henvises til forslaget og de dertil knyttede bemærkninger, skal her alene i hovedtræk anføres, hvad ændringerne går ud på:

Der vælges *6 tingsekretærer* i stedet for som hidtil 4. Reglen om, at intet parti kan udpege mere end én tingsekretær er udgået.

Som det fremgår af bemærkningerne, var den hidtidige betingelse for, at et parti eller en gruppe kunne blive repræsenteret i præsidiet: at partiet eller gruppen af partier var i stand til at vælge et medlem til et 17 mands udvalg, ikke helt klar, men kunne give anledning til tvivl. Bestemmelsen er derfor ændret, således at betingelsen for, at et parti kan *repræsenteres i præsidiet*, er, at partiet har *mindst 10 medlemmer*, eller, når der er tale om en gruppe af mindre partier, at denne tilsammen har mindst 10 medlemmer.

Det fremgår af forslagets bemærkninger, at dets gennemførelse med den nuværende partistilling i folketinget ikke medfører ændringer i præsidiets sammensætning.

Der indføres *to nye stående udvalg*, nemlig *socialudvalget* og *trafikudvalget*.

Som det fremgår af bemærkningerne betyder indførelsen af nye stående udvalg ikke, at enhver sag, for hvilken der findes et stående udvalg, også nødvendigvis skal henvises til dette. I praksis drøftes spørgsmålet om sagernes behandling i udvalg

mellem de udvalgsberettigede partier, og det er sædvane at imødekomme et af disse partier fremsat ønske om at få en sag henvist til et særligt udvalg, hvis partiet kun derved mener at kunne få den behandlet af de medlemmer, som anses for bedst egnede dertil.

Eksistensen af det forøgede antal stående udvalg må imidlertid antages at ville bevirke en meget ønskelig nedbringelse af det samlede antal udvalg, som nedsættes i hver folketingssamling (i almindelighed omkring 100, i samlingen 1968-69: 123).

I socialudvalget og trafikudvalget samt i boligudvalget og udvalget for undervisning og uddannelse skal partierne kunne udpege *én eller to stedfortrædere* for sine medlemmer i udvalget. Et parti kan dog ikke udpege flere stedfortrædere end medlemmer af udvalget.

Det hidtil årligt nedsatte *udvalg angående statsrevisorernes betænkning* gøres til et *egentligt stående udvalg*, og det særlige *udvalg angående hypotekbankens regnskab er bortfaldet*.

Der gives en forslagsstiller ret til at kræve et af ham fremsat lovforslag eller forslag til folketingsbeslutning *sat til behandling inden visse frister*.

Bestemmelsen herom har — i § 11, stk. 1, der omhandler lovforslags 1. behandling — fået følgende ordlyd:

„1. behandling må tidligst finde sted 2 dage efter, at lovforslaget foreligger omdelt i tinget. En forslagsstiller kan kræve, at et af ham fremsat lovforslag sættes til 1. behandling inden forløbet af 5 mødedage efter, at kravet skriftligt er fremsat over for formanden. 1. behandling kan dog tidligst kræves til den 14. mødedag efter forslagets omdeling i tinget. Ved 1. behandling drøftes lovforslaget ud fra principielle synspunkter uden nærmere gennemgang af enkeltheder.“

Bestemmelsen svarer med forskellige ændringer til et forslag, som fremsattes af medlemmer af venstre i folketingsåret 1966-67, 2. samling, se årbog 1966-67, side 587.

Som det fremgår af forslagets bemærkninger, vil de i § 11, stk. 1, 1. punktum, anførte frister uden videre gælde for de forslag til folketingsbeslutning, som fremsættes af én eller flere

forslagsstillere, idet det i § 17 er foreskrevet, at de undergives 2 behandlinger efter tilsvarende regler, som gælder for lovforslags 1. og 3. behandling. For så vidt angår de forslag til folketingsbeslutning, som fremkommer som indstilling fra udvalg, og hvis 1. behandling sker efter reglerne for lovforslags 2. behandling, samt de i § 17, stk. 2, omhandlede indstillinger fra udvalg, er det ikke fundet påkrævet at indsætte bestemmelser om en tilsvarende frist. I almindelighed sættes sådanne indstillinger på dagsordenen meget snart efter afgivelsen af indstillingen.

Det er fastsat, at *spørgsmål* til tingets førstkommande spørgetid — som regel onsdag — skal være indleveret til folketingets bureau senest kl. 12 2 søgnedage forinden, d. v. s. som regel mandag kl. 12. Det er endvidere bestemt, at spørgsmål til skriftlig besvarelse ikke kan indgives efter udskrivning af folketingsvalg.

Der er givet formanden adgang til under særlige omstændigheder at give et medlem ordet for en *replicerende kort bemærkning* af indtil 5 *minutters* varighed.

Der er endelig gennemført forskellige ændringer overvejende af mere formel karakter.

Ved forslagens 1. og 2. (sidste) behandling i folketinget bad ingen om ordet. Det vedtoges enstemmigt med 159 stemmer.

II. Ikke vedtagne.

1. Forslag til folketingsbeslutning angående Danmarks ratifikation af Den internationale Sukkeroverenskomst af 1968. (Udenrigsminister *Poul Hartling*). [A. sp. 4621].

Skriftlig fremsættelse $^{22}/_4$ (F. sp. 5814). 1. beh. $^{22}/_5$ (F. sp. 6993). Partiernes ordførere: Lysholt Hansen, Chr. R. Christensen, Robert Christensen, Lindegård Rasmussen, Ove Munch og Sigsgaard. Henvist til udvalg på 17 medlemmer (Bøgholm, Chr. R. Christensen, Gerda Møller, Niels Ravn, Robert Christensen, Niels Eriksen [formand], Per Federspiel, Lindegård Rasmussen [næstformand], Bilgrav-Nielsen, Else-Merete Ross, Lysholt Hansen, Finn Christensen, Jørgen Peder Hansen, A. W. Larsen, K. J. Mortensen, Otto Mørch og Ove Munch).

Forslaget til folketingsbeslutning gik ud på, at folketinget skulle meddele sit samtykke til Danmarks ratifikation af Den internationale Sukkeroverenskomst af 1968.

Som det bl. a. fremgår af bemærkningerne er det overenskomstens væsentligste formål at øge den internationale handel med sukker især med henblik på at forøge eksporterende udviklingslandes indtægter, at opretholde en stabil sukkerpris og tilvejebringe tilstrækkelige forsyninger af sukker til dækning af importerende landes behov til rimelige priser, at øge sukkerforbruget og i særdeleshed at fremme foranstaltninger, som tager sigte på et udvidet forbrug i lande, hvor forbruget pr. indbygger er lavt, at skabe bedre balance mellem verdens produktion og forbrug af sukker og at tilsikre sukker fra udviklingslandene en tilstrækkelig andel i de industrialiserede landes markeder samt en udvidet adgang til disse markeder.

Udenrigsministeren betonedede i sin fremsættelse regeringens positive holdning til Danmarks deltagelse i internationale råvarearrangementer til fordel for udviklingslandene.

Det hedder i fremsættelsen bl. a.:

„. . . . Sukkeroverenskomsten af 1968 er et første resultat af vedtagelserne på De Forenede Nationers konference for handel og udvikling (UNCTAD) i New Delhi i februar-marts 1968. Efter lange forhandlinger i foråret og efteråret 1968 opnåedes blandt de deltagende 70 lande den 24. oktober enighed om en ny sukkeroverenskomst. Sukkeroverenskomsten af 1968 er således den første råvareaftale inden for landbrugssektoren, som er blevet tilvejebragt under UNCTADs auspicer. . . .“

„. . . . Jeg vil gerne fremhæve, at USA ikke deltog i sukkerkonferencen i Genève i efteråret 1968, men at overenskomsten indeholder bestemmelser, som skulle gøre det muligt for USA at tiltræde denne på et senere tidspunkt. Selve det forhold, at USA ikke er deltager i overenskomsten, spiller imidlertid ingen større rolle for dennes stabiliserende virkninger, idet hele USA's importbehov for sukker dækkes under særordninger, der, som jeg tidligere nævnte, falder uden for overenskomsten. Af større betydning er det, at fællesmarkedslandene, der har deltaget i konferencen, har erklæret ikke at kunne tiltræde overenskomsten som følge af den landbrugsordning, der i dag eksisterer i fællesmarkedet, og som medfører en betydelig større eksportsproduktion af sukker, end overenskomsten rummer mulighed for at kunne tillade eksportøren til det frie marked. Af de nordiske lande har hidtil alene Danmark og Sverige undertegnet overenskomsten.

Den nye sukkerorganisation har efter opfordring fra UNCTADs generalsekretær nedsat et særligt udvalg med henblik på at tilskynde forskellige betydende lande til at tiltræde overenskomsten. I den kommende tid vil dette udvalg holde konsultationer med regeringerne

bl. a. i Finland, Norge, Schweiz og Marokko samt med fællesmarkeds-kommissionen med henblik på at undersøge mulighederne for disse landes tiltrædelse af overenskomsten. Resultaterne af disse konsultationer forventes at blive forelagt sukkerorganisationen i begyndelsen af juni måned. . . .“

Forslaget fik ved 1. behandlingen i folketinget en velvillig modtagelse fra alle ordførere. Flere gav dog udtryk for tvivl om overenskomstens reelle værdi og en vis kritik af nogle af dens bestemmelser.

Endvidere kritiseredes forslagets sene fremkomst, idet der efter visse ordføreres mening ikke ville blive mulighed for en forsvarlig behandling.

Udenrigsministeren oplyste, at regeringen havde taget skridt til at få sukkerrådets godkendelse af, at ratificeringen for Danmarks vedkommende blev udskudt til den 31. december 1969. Hvis der ikke var mulighed for at tilendebringe arbejdet forsvarligt i denne folketingssamling, ville der være mulighed for at genoptage arbejdet i næste samling.

Det udvalg, hvortil forslaget henvistes, afgav ikke betænkning.

2. Forslag til folketingsbeslutning vedrørende Danmarks forhold til Den nordatlantiske Traktat. (Gert Petersen, Poul Dam, Krog Hansen, Morten Lange og Aksel Larsen). [A. sp. 223].

Skriftlig fremsættelse $\frac{3}{10}$ (F. sp. 98). 1. beh. $\frac{31}{10}$ (F. sp. 1312). Partiernes ordførere: Gert Petersen). Henvist til udvalg på 17 medlemmer (Poul Schlüter, Bøgholm, Erik Kragh, Knud Østergaard, Per Federspiel, Ib Thyregod [næstformand], Kristen Østergaard, Stinus, Svend Haugaard, Else-Merete Ross, Per Hækkerup, Victor Gram (fra $\frac{27}{2}$ Kjeld Olesen), Frode Jakobsen, J. O. Krag, Lindberg, Niels Matthiasen og Poul Dam (fra $\frac{5}{12}$ Gert Petersen) [formand]).

Forslaget til folketingsbeslutning havde følgende ordlyd:

„Folketinget opfordrer regeringen til straks at

1) træffe de nødvendige forberedelser til, at en opsigelse af Danmarks medlemskab af Den nordatlantiske Traktats Organisation (NATO) vil kunne foretages på det under iagttagelse af reglerne i traktatens artikel 13 tidligst mulige tidspunkt,

2) optage forhandlinger i henhold til traktatens artikel 12 med de øvrige medlemsstater om NATOs fremtidige opbygning og opgaver samt om organisationens eventuelle ophævelse, således at der foreligger et resultat af disse forhandlinger senest i efteråret 1969,

og

3) forberede afholdelse af vejledende folkeafstemning om den eller de sikkerhedspolitiske løsninger, der på baggrund af de førte forhandlinger måtte blive foreslået af regeringen eller af partier i folketinget.“

Som det fremgik af forslaget bemærkninger kunne medlemskabet af Atlantpagten i henhold til dennes artikel 13 tages op til revision fra og med den 24. august 1969. Dette burde danne udgangspunkt for en grundlæggende drøftelse af dansk sikkerhedspolitik, og forslaget skulle i første række sikre, at muligheden for en sådan drøftelse ikke blev forspildt.

Udenrigsministeren betegnede ved 1. behandling forslaget som et rent paradeforslag. Han oplyste, at regeringen havde nedsat et udvalg, som havde til opgave at undersøge alle sider af spørgsmålet om Danmarks fremtidige sikkerhedspolitik. Det første resultat af udvalgets arbejde ville formentlig foreligge i løbet af foråret 1969. Regeringen fandt ikke noget grundlag for det fremsatte forslag.

Foruden udenrigsministeren havde alene *ordføreren for forslagsstillerne (Gert Petersen)* (SF) ordet i et kort indlæg.

Det udvalg, hvortil forslaget henvistes, afgav ikke betænkning.

3. Forslag til folketingsbeslutning om diplomatisk forbindelse med Nordvietnam. (*Gert Petersen, Poul Dam, Krog Hansen, Morten Lange og Aksel Larsen*). [A. sp. 3357].

Skriftlig fremsættelse $^{15}/_1$ (F. sp. 2741). 1. beh. $^{20}/_2$ (F. sp. 4230). Partiernes ordførere: Frode Jakobsen, Poul Schlüter, Per Møller, Stinus og Sigsgaard. Henvist til udvalg på 17 medlemmer (Poul Schlüter, Knud Bro, Bøgholm, Knud Østergaard, Per Møller [næstformand], Henry Christensen, Per Federspiel, Stinus, Skytte, Svend Haugaard, Frode Jakobsen, Per Hækkerrup, J. O. Krag, Lindberg, Niels Matthiasen, Kjeld Olesen og Gert Petersen [formand]). Betænkning (B. sp. 2795) afgivet $^{29}/_5$. 2. beh. $^9/_6$ (F. sp. 7792).

Forslaget til folketingsbeslutning havde følgende ordlyd:

„Folketinget opfordrer regeringen til at optage diplomatisk forbindelse med Den demokratiske Republik Vietnam (Nordvietnam).“

Ordføreren for forslagsstillerne (Gert Petersen) (SF) bemærkede i sin fremsættelse bl. a.:

„Efter socialistisk folkepartis opfattelse burde dette skridt være taget for længst. Efter at Sverige for nylig ydede Nordvietnam diplomatisk anerkendelse, anser vi det for yderst presserende, at Danmark nu indhenter det forsømte og anerkender Nordvietnam og optager diplomatisk forbindelse med Hanoi“

Forslaget gav i folketinget anledning til en vis debat, hvorunder partiernes ordførere trak partiernes synspunkter på Vietnamspørgsmålet og dertil knyttede problemer op. Herom må i alt væsentligt henvises til tidenden.

Udenrigsministeren gav en redegørelse for Danmarks hidtidige politik i Vietnamspørgsmålet. Med hensyn til indholdet af den fredsordning, man forhandlede om (i Paris), måtte grundlaget være, at Vietnam selv måtte afgøre sin fremtid, og det ville ikke fremme fredens sag, om man fra dansk side tog parti for den ene eller den anden part. Enhver ændring i det bestående mønster for de diplomatiske forbindelser med Vietnam ville uvægerlig, så længe krigen varede, blive udlagt som en politisk stillingtagen til fordel for den ene eller den anden part.

Både den usikkerhed, der bestod om de mulige virkninger af en optagelse af diplomatiske forbindelser med Nordvietnam og uvisheden om resultatet af forhandlingerne i Paris var så stor, at regeringen ikke i øjeblikket fandt det rigtigt at forlade den hidtil fulgte praksis.

Også regeringspartiernes ordførere fandt, at tidspunktet for at tage et skridt som foreslået i forslaget var uegnet, og at man nu burde afvente forløbet af forhandlingerne i Paris.

Forslaget fik støtte fra *Frode Jakobsen* (S), *Sigsgaard* (VS) og uden for ordførernes kreds fra *Kai Moltke* (u.p.) og *Skovmand* (RV).

Af betænkningen anføres følgende:

„. . . . Et flertal (det konservative folkepartis, venstres og det radikale venstres medlemmer af udvalget) er enig i, at Nordvietnam opfylder de i folkeretten sædvanligt opstillede betingelser for, at et land bør anerkendes. Flertallet tilslutter sig statsministerens erklæring af 10. januar 1969. Det finder, at tiden ikke er inde til, at Danmark kan optage diplomatisk forbindelse med Nordvietnam, før fredsforhandlingerne i Paris er mere afklarede, og indstiller derfor forslaget til forkastelse.

Et mindretal (socialdemokratiets og socialistisk folkepartis medlemmer af udvalget) indstiller forslaget til vedtagelse.“

Ved 2. (sidste) behandling *forkastedes* forslaget med 86 stemmer mod 66 (S, SF og Skovmand); 1 medlem (Færøerne) tilkendegav, at han hverken stemte for eller imod.

4. Forslag til folketingsbeslutning om nedsættelse af forbrugsskatter. (Aksel Larsen, Poul Dam, Krog Hansen og Morten Lange). [A. sp. 1025].

Skriftlig fremsættelse $^{11}/_{10}$ (F. sp. 499). 1. beh. $^{24}/_{10}$ (F. sp. 850). Partiernes ordførere: Egon Jensen, Hans Kjær, Jens Frandsen, Niels Helveg Petersen, Sigsgaard og Aksel Larsen. Henvist til udvalg på 17 medlemmer (Haunstrup Clemmensen, Erik Hansen (Vejle amt) [næstformand], Hans Kjær, Poul Schlüter, Jens Frandsen, Anders Andersen, Henry Christensen, Niels Helveg Petersen, Grethe Philip, Helge von Rosen, Egon Jensen, Lis Groes (fra $^{7}/_{2}$ Jørgen Peder Hansen), Grünbaum, Ove Hansen, Hans Lund, Peter Nielsen og Aksel Larsen [formand] (fra $^{7}/_{11}$ Ømann [formand])).

Forslaget til folketingsbeslutning havde følgende indhold:

„Folketinget opfordrer regeringen til snarest at fremsætte lovforslag om

- 1) at nedsætte merværdiafgiften fra $12\frac{1}{2}$ pct. til $11\frac{1}{9}$ pct.,
- 2) at nedsætte cigaretafgiften med 100 øre pr. 20 stk.s pakke,
- 3) at nedsætte afgiften på øl med 10 øre pr. almindelig pilsner,
- 4) at ophæve restaurationsskatten,
- 5) at ophæve afgifterne på kosmetik og toiletartikler,
- 6) at ophæve afgiften på konsum-is,
- 7) at ophæve lov om forbrugsbegrænsende foranstaltninger, hvorefter radioer, fjernsynsmottagere og pladespillere belægges med engros-afgift.
- 8) at ophæve loven om forskellige forbrugsafgifter, der beskattes bl. a. papir og pap, glødelamper og sikringer, mineralvand, tændstikker, cigar- og cigarettændere, kaffesurrogater, spillekort og grammofonplader,
- 9) at omlægge omsætningsafgiften på motorkøretøjer (registreringsafgiften) til en løbende afgift og afhjælpe et

eventuelt overgangstab herved ved at reformere kreditordningerne for samtlige afgifter.“

I bemærkningerne til forslaget siges det, at der krævedes en forholdsvis betydelig forøgelse af væksten i den samlede efterspørgsel, for at man igen kunne nærme sig fuld beskæftigelse. Forslaget til sigtede en nedsættelse af forbrugsbeskatningen og dermed en forøgelse af efterspørgslen.

Ved 1. behandling udtalte *finansministeren*, at regeringen ikke kunne tilsige forslaget en velvillig behandling. Også regeringen ville gerne se skattetrykket lettet, men man anså det for vigtigst at bevare stabiliteten i økonomien og ville fraråde en lovgivning, der ville føre til en inflationstynget økonomi med de risici for betalingsbalance, prisudvikling og beskæftigelse, som dette ville medføre. Punkterne 1-8 ville under forudsætning af uændret forbrug medføre et provenutab i forhold til forslaget til finanslov for 1969-70 på omkring 1.725 mill. kr. Med hensyn til forslaget vedrørende registreringsafgiften for motorkøretøjer bemærkede ministeren, at den løbende afgift, der skulle erstatte den hidtidige registreringsafgift, ikke kunne omfatte personbiler, hvoraf der var betalt registreringsafgift før den foreslåede afgiftsomlægning. I det første år ville det dreje sig om et indtægtstab på 1.100 mill. kr. Sammenlagt ville forslaget i værste fald medføre et indtægtstab for staten på 2.800 mill. kr.

Egon Jensen (S) var velvillig over for forslaget. Under forudsætning af at den dårlige udvikling i beskæftigelsen fortsatte, var der behov for en stimulans. Om nedsættelsen af momsen skulle være til 10 pct. eller som forslaget — 11¹/₉ pct. — var noget man kunne diskutere. Forslaget om afskaffelse af restaurationsafgiften kunne man støtte. Derimod ikke den foreslåede omlægning af motorafgifterne, men hvis man kunne finde en ordning, hvorved man fordelte en del af afgiften for biler, der købes efter en bestemt dato, over nogle år, så ville man være positiv. Man ønskede en kulegravning af hele afgiftsområdet.

*Regeringspartierne*s ordførere afviste forslaget under henvisning til, at tiden ikke var inde til økonomiske lettelser.

Sigsgaard (VS) var velvillig over for forslaget. Momsprocenten ville han dog gerne have længere ned, i hvert fald til 10 pct. Han var ikke tilhænger af at sætte cigaretafgiften ned. Under henvisning til de sundhedsmæssige forhold burde man gøre pibetobak og måske også cerutter billigere, så noget af forbruget kunne blive flyttet over på disse varer. Den foreslåede omlægning af motorafgifterne ville medføre en voldsom forøgelse i bilsalget, hvilket af trafikmæssige og valutamæssige hensyn var uheldigt. Det var også uheldigt, at mennesker ville blive lokket til at købe biler, som de ikke havde råd til at holde.

Uden for ordførernes række talte *Kai Moltke* (u. p.). Denne gik ind for, at man, hvis man skulle slække på finanspolitikken, skulle nedsætte momsprocenten til 10 pct.

Ordføreren for forslagsstillerne (Aksel Larsen) fremhævede to årsager til forslaget. Dels at regeringens hidtidige politik havde forstærket afmatningen og medført, at det var gået galt med beskæftigelsen, dels ønsket om at regeringen i samarbejde med folketinget tog fat på en kulegravning af hele forbrugsafgiftssystemet.

Forslaget blev henvist til et særligt udvalg, der ikke afgav beretning eller betænkning.

5. Forslag til folketingsbeslutning om ændring af lov om ferie med løn, lov om lærlingeforhold og medhjælperlov. (Om indførelse af 4 ugers ferie med løn eller feriegodtgørelse, forhøjelse af feriegodtgørelsen til 10 pct. og udvidelse af den af ferieloven omfattede personkreds). (*Erling Dinesen, Jørgen Peder Hansen, Anker Jørgensen, Evald Kristensen, K. J. Mortensen, Helge Nielsen og Bertel Pedersen*). [A. sp. 4609].

Skriftlig fremsættelse $\frac{3}{4}$ (F. sp. 5527). 1. beh. $\frac{2}{5}$ (F. sp. 6517). Partiernes ordførere: Erling Dinesen, Krog Hansen, Simonsen, Jens Frandsen, Valbak og Kjær Rasmussen. Henvist til udvalg på 17 medlemmer (Simonsen, Juul-Madsen, Hans Kjær, Asger Jensen, Jens Frandsen, Søren Jensen, Niels Jørgen Nielsen, Valbak, Erik Hansen (Ålborg amt), Grethe Philip, Erling Dinesen, Jørgen Peder Hansen, Anker Jørgensen, Evald Kristensen, Helge Nielsen, Bertel Pedersen [formand] og Arne Larsen [næstformand]).

Forslaget havde følgende ordlyd:

„Folketinget opfordrer regeringen til at fremsætte forslag til love om ændring af lov om ferie med løn, jfr. lovbekendtgørelse nr. 197 af 3. juni 1967, af lov om lærlingeforhold, jfr. lov nr. 261 af 2. oktober 1956, som ændret ved lov nr. 210 af 31. maj 1963, samt af medhjælperloven, jfr. lov nr. 156 af 31. maj 1961, som ændret ved lov nr. 149 af 13. maj 1964, idet lovforslagene udarbejdes efter følgende retningslinjer:

1. Ferieloven skal omfatte lønmodtagere i offentlig eller privat tjeneste, dog ikke tjenestemænd.
2. Lærlinge og medhjælpere skal inddrages under ferieloven.
3. Ferien udgør 2 dage for hver måneds beskæftigelse i op-tjeningsåret (kalenderåret).
4. Feriegodtgørelsen ydes af arbejdsgiveren fra 1. januar 1970 med 10 pct. af lønnen for det tidsrum, der danner grundlaget for ferieretten.
5. Retten til 4 ugers ferie og retten til højere feriegodtgørelse m. v. skal have virkning for ferieåret, der begynder 1. april 1971.“

I bemærkningerne til forslaget hed det:

„Forslagsstillerne finder, at en forbedring af ferieretten er meget påkrævet. Siden 1953, da ferien blev forlænget, er der sket en stærk vækst i produktiviteten, ligesom der generelt må siges at være sket en skærpelse af de krav, der stilles til den enkeltes indsats på arbejdsmarkedet. Det er derfor naturligt, at der i vide kredse i befolkningen føles et stærkt behov for længere ferie. I Sverige og Norge har man i overensstemmelse med de nye forhold forlænget ferien til 4 uger.

Da de samfundsmæssige betingelser for en forlængelse af ferien også i øvrigt er til stede, bør 4 ugers ferie med løn samt en forhøjelse af feriegodtgørelsen til 10 pct. snarest indføres ved lov. Ferieforlængelsen må i øvrigt formodes at ville medføre en yderligere forbedring af produktiviteten og en stimulans for beskæftigelsen. Endvidere bemærkes, at de nødvendige forarbejder til en sådan lovændring allerede foreligger i form af redegørelsen af 1968 om arbejdstid og ferie, afgivet af det af arbejdsministeriet under den forrige regering nedsatte udvalg.

I forbindelse med en lovrevision vil det muligvis være hensigtsmæssigt også at medtage andre punkter end de i forslaget omhandlede.

Vedrørende de enkelte punkter bemærkes følgende:

Ad 1. Den angivne afgrænsning er naturlig under hensyn til, at lærlinge og medhjælpere skal inddrages under loven, jfr. punkt 2. Bortset herfra tilsigtes der ingen ændring af personkredsen, men den angivne afgrænsning må tillige anses for at være et bedre udtryk for den praksis, som allerede er skabt ved administrationen af loven.

Ad 2. Det må anses for uhensigtsmæssigt at opretholde de særlige ferieregler for lærlinge og medhjælpere i de pågældende love. Lærlingene skal altid være berettiget til 24 dages ferie i det første hele ferieår (1. april-31. marts), efter at læreforholdet er begyndt. Heraf følger, at læremesteren er forpligtet til at give lærlingen ferie

med løn i det omfang, lærlingen ikke efter lovens regler i øvrigt har optjent det nævnte antal feriedage og feriegodtgørelse til brug herunder.

Såfremt læreforholdet begynder inden for de første tre måneder af et ferieår, gælder tilsvarende regler også for ferien i dette ferieår.

Med hensyn til medhjælpere bemærkes, at det om nødvendigt i overgangsregler må pålægges arbejdsgiveren i overgangsperioden helt eller delvis at betale dobbelt feriegodtgørelse, således at medhjælperne holdes skadesløse.

Ad 3. Med hensyn til feriens placering bemærkes, at den skal gives og holdes i sammenhæng i tiden 2. maj-30. september (ferieperioden), såfremt den udgør 18 dage eller derunder. Denne ferie kan dog lægges uden for ferieperioden, hvis der ved kollektiv overenskomst er truffet aftale derom. Er feriedagenes antal større end 18, skal også de overskydende dage gives i sammenhæng, men kan lægges uden for ferieperioden.

Ad 4. Procentsatsen må fastsættes således, at den ved 4 ugers ferie har samme størrelse pr. uge i forhold til normallønnen som nu under 3 ugers ferie. En sådan procentsats er beregnet til 9,87 pct., som af praktiske grunde bør afrundes til 10 pct. Reglerne for de månedslønnede m. v., jfr. den gældende lovs § 5, stk. 2, må ændres således, at der opnås passende overensstemmelse med hensyn til økonomisk dækning i forhold til de grupper, der er omfattet af den foreslåede 10 pct. sats.“

Forslaget blev ved 1. behandling sat til forhandling sammen med det af *Krog Hansen* m. fl. stillede forslag til folketingsbeslutning om en reform af ferielovgivningen, hvorom der henvises til det på side 652 anførte.

Arbejdsministeren mente, at sådanne spørgsmål måtte forhandles i forvejen med arbejdsmarkedets hovedorganisationer og oplyste i denne forbindelse, at man på grundlag af betænkning, afgivet af et af regeringens nedsat udvalg, ville fremsætte forslag til en moderniseret ferielov i næste folketingssamling.

Erling Dinesen (S) var af den opfattelse, at også afgørende ændringer i ferieloven som de foreslåede godt kunne gennemføres af folketinget, uanset at der ikke på det pågældende tidspunkt var enighed mellem arbejdsmarkedets parter om ønskeligheden af sådanne foranstaltninger. *Simonsen* (KF) og *Jens Frandsen* (V) kunne ikke medvirke til forslaget gennemførelse af de grunde, som var nævnt af arbejdsministeren. *Valbak* (RV) udtalte sig i et vist omfang på linje hermed. *Krog Hansen* (SF) udtalte sig på linje med *Erling Dinesen* og *Kjær Rasmussen* (VS) og *Hanne Reintoft* (u. p.) kunne støtte forslagene, idet hun dog var skeptisk med hensyn til fondsdannelsen.

Det udvalg, hvortil forslaget blev henvist, nåede ikke at afslutte sit arbejde inden folketingssamlingens slutning.

6. Forslag til folketingsbeslutning om en reform af ferielovgivningen. (*Krog Hansen, Morten Lange, Arne Larsen og Ømann*). [A. sp. 4613].

Skriftlig fremsættelse $27/2$ (F. sp. 5528). 1. beh. $25/4$ (F. sp. 6517). Partiernes ordførere: Erling Dinesen, Krog Hansen, Simonsen, Jens Frandsen, Valbak, og Kjær Rasmussen. Henvist til udvalg på 17 medlemmer (Jørgen Jensen, Fanger, Simonsen, Stetter, Per Federspiel, Robert Christensen, Jens Frandsen, Valbak, Erik Hansen (Ålborg amt), Grethe Philip, K. J. Mortensen [næstformand], Albertsen, K. B. Andersen, Jørgen Peder Hansen, K. Axel Nielsen, Søgaard og Poul Dam [formand]).

Forslaget havde følgende ordlyd:

„Folketinget tilsiger regeringen sin medvirken til en reform af ferielovgivningen, hvori følgende punkter indgår:

1. Lov om ferie med løn skal gælde for alle lønmodtagere, uanset ansættelsesforholdets art.

2. Enhver lønmodtager skal have ret til 24 dages ferie i løbet af ferieåret (1. april-31. marts), medmindre han overhovedet ikke har været beskæftiget erhvervsmæssigt inden ferieårets 1. august. Ferien skal kunne deles, idet 18 sammenhængende dage dog sædvanligvis skal gives i ferieperioden (2. maj-30. september).

3. Arbejdsgiveren skal hver måned indbetale 10 pct. af lønnen med alle tillæg (herunder værdien af kost og logi) til den ansattes konto for det pågældende kalenderår i en nyoprettet ferielønssfond. Andre ordninger for oparbejdning af ferieløn skal ikke kunne aftales.

4. Lønmodtagernes indestående i ferielønssonden forrentes med 4 pct. p. a. fra den 1. i den måned, hvori indbetalingen sker, til ferieårets begyndelse (1. april).

5. Ferielønssonden skal pr. 1. april udsende en anvisning på det indestående beløb for foregående kalenderår til enhver kontohaver. Anvisningen udbetales, når den pågældende agter at påbegynde sin ferie, mod personlig kvittering ledsaget af attest om feriens afholdelse.

6. Lønmodtagere, der efter lov, aftale eller sædvane modtager fuld løn i ferien, er forpligtet til at lade deres indestående i ferielønsskatten eller — såfremt dette overstiger den løn, de modtager for ferieperioden — det til lønnen svarende beløb udbetale til vedkommende arbejdsgiver.

7. Nyordningen skal træde i kraft fra 1. januar 1970, således at arbejdsgiverens pligter efter punkt 3 indtræder denne dato, mens udbetalingen af den herved opsamlede ferieløn først kan ske efter 1. april 1971.

Lærlinge og medhjælpere skal beholde deres ferieret efter gældende lovgivning i ferieåret 1970-71, samtidig med at der indbetales feriegodtgørelse for dem fra 1. januar 1970 efter den nye lovs regler.

8. Feriegodtgørelsen beskattes løbende i indkomståret. De beløb, der udbetales fra ferielønsskatten, skal være skattefri.

Det forhandles med lønmodtagerorganisationerne, om det er ønskeligt at friholde feriepengene for beskatning og foretage skattetrækket i den i øvrigt udbetalte løn, eller om skattetrækket skal foretages i selve feriepengebeløbet.“

I bemærkningerne til forslaget hed det:

„Da den første ferielov blev gennemført i 1938, betød den et væsentligt fremskridt for danske lønmodtagere, men det kan ikke bestrides, at ferielovgivningens stadig bærer et tydeligt præg af at være gennemført i en tid, hvis beskæftigelsessituation og administrative muligheder afviger væsentligt fra nutidens. Der er derfor brug for en gennemgribende reform af den administrative opbygning af feriesystemet og af en række af de specielle regler.

Dertil kommer — som den vigtigste foranledning til forslaget fremsættelse netop nu — at ferielængden — siden 1953 tre uger — er ganske utidssvarende. Såvel den forøgede viden om feriens betydning for sundhed og arbejdsevne som det stigende pres i produktionen gør det betimeligt at indføre fire ugers ferie for alle.

Forslaget forudsætter, at forberedelsen af en reform kan ske i sommermånederne, således at de fornødne lovforslag kan fremsættes straks ved det nye folketingsårs begyndelse og gennemføres i løbet af få uger. Kun herved vil det blive muligt for alle at få fire ugers ferie med tilnærmelsesvis fuld løn i ferieåret 1971-72.

I øvrigt henvises til bemærkningerne til de enkelte punkter.

Ad 1. Der synes ikke at være grund til at opretholde specialregler for enkelte grupper af lønmodtagere, så meget mere som overgangen fra én ansættelsesform til en anden giver mange vanske-

ligheder for de pågældende personer og deres arbejdsgivere under den nuværende ordning. Der skal foruden i ferieloven også foretages ændringer i lærlingeloven, medhjælperloven og formentlig også i tjenestemandsløven.

Ad 2. Efter den nugældende ordning er retten til overhovedet at holde ferie betinget af beskæftigelse i det foregående kalenderår. Dette synes ikke rimeligt, og det vil navnlig for de unge — samt for personer, der har været arbejdsløse — give vanskeligheder med at få en ferie af helbredsmæssig og arbejdsmæssig forsvarlig længde. Det foreslås derfor, at alle i hvert ferieår skal have ret til at holde 24 dages ferie — også personer, der først har påbegyndt erhvervs-mæssigt arbejde i det pågældende ferieårs første fire måneder — hvorved man navnlig har tænkt på de unge, der udskrives af skolen først på sommeren, og som ikke bør være ferieløse i det pågældende år.

Ad 3. Den nuværende ordning af ferielønnens optjening bygger dels på et feriemærkesystem, dels på et meget stort antal undtagelser. For undtagelsesområdernes vedkommende er der, som ubehagelige erfaringer har vist, et garantiproblem, idet det kan forekomme, at de ansatte — uanset at feriegodtgørelsen allerede er indgået i deres skattepligtige indkomst — mister feriepengene ved virksomhedens konkurs eller likvidation. Desuden er den eksisterende ordning ofte forvirrende og unødigt besværlig for lønmodtagerne, der — såfremt de har været ansat flere steder, som ikke alle benytter feriemærker — må samle feriegodtgørelsen sammen i stumper.

EDB-teknikken gør det muligt at indføre et system, der rummer betydelige praktiske fordele for lønmodtagerne, ikke er besværligt for arbejdsgiverne og desuden sikrer ferielønnens tilstedeværelse, således som det skitseres i forslaget.

Ferielønnsfonden tænkes administreret af det offentlige, eventuelt i forening med ATP. Dens midler tænkes anbragt i produktionslivet, dels i form af aktier, dels i form af obligationer i kreditforeningen for industrielle ejendomme. Da fondens størrelse vil svinge i løbet af året, må en del af midlerne anbringes som indskud i Nationalbanken. Fondens ledelse bør udpeges af folketinget. Fondens overskud skal kunne anvendes til feriefremmende formål.

Ad 4. Det skulle være muligt at forrente lønmodtagernes tilgodehavende i ferielønnsfonden, om end med en temmelig lav rente.

Ad 5. Ordningen af udbetalingen bliver efter det foreslåede enkel for lønmodtagerne. Alt kan varetages af postvæsenet.

Ad 6. Det skal til forslaget føjes, at det påregnes, at man i de relativt få tilfælde, hvor en lønmodtager er beskæftiget hos to eller flere arbejdsgivere, som begge (alle) yder ferie med løn, først skal anvende tilgodehavendet i ferielønnsfonden til dækning af lønnen hos den (de) arbejdsgiver(e), hvor arbejdsforholdet er påbegyndt senest.

Ad 7. Ikrafttrædelsesreglerne er glidende. For lærlinge og medhjælpere, hvor overgangsvanskelighederne er størst, foreslås det, at

de i 1970-71 såvel får ferie med løn efter gamle regler som feriegodtgørelse efter de nye. Enhver anden ordning ville i en overgangssituation berøve dem ferieret.

Ad 8. Beskatningen af ferielønnen kan foretages efter forskellige principper, idet man enten kan foretage skattetrækket i lønnen i øvrigt og derved friholde selve ferielønnen for beskatning, så at de 10 pct. udbetales ubeskåret, eller foretage skattetrækket i selve ferielønnen. Hvilken ordning lønmodtagerne vil foretrække, hvis dette forslags principper gennemføres, er ikke afklaret. Spørgsmålets løsning må derfor afhænge af nærmere forhandlinger med lønmodtagerne, ligesom den herefter mest hensigtsmæssige administrative løsning må overvejes.“

Forslaget blev ved 1. behandling sat til forhandling sammen med det af Erling Dinesen m. fl. stillede *forslag til folketingsbeslutning om ændring af lov om ferie med løn, lov om lærlingeforhold og medhjælperlov. (Om indførelse af 4 ugers ferie med løn eller feriegodtgørelse, forhøjelse af feriegodtgørelsen til 10 pct. og udvidelse af den af ferieloven omfattede personkreds).*

Der henvises vedrørende dette forslag samt vedrørende behandlingen i øvrigt til det på side 649 anførte.

Det udvalg, hvortil de to forslag blev henvist, nåede ikke at tilendebringe sit arbejde inden folketingssamlingens slutning.

7. Forslag til folketingsbeslutning om forberedelse af en revision af lov om lærlingeforhold. (Kai Moltke og Hanne Reintoft). [A. sp. 3759].

Skriftlig fremsættelse $\frac{1}{2}$ (F. sp. 3504). 1. beh. $\frac{28}{2}$ (F. sp. 4504). Partiernes ordførere: Bertel Pedersen, Simonsen, Erik Hansen (Ålborg amt), Morten Lange og Kjær Rasmussen. Henvist til udvalg på 17 medlemmer (Simonsen, Gerda Møller [næstformand], Henry Møller, Stetter, Robert Christensen, Evan Jensen, Erik Hansen (Ålborg amt), Svend Haugaard, Martin Pedersen [formand], Finn Christensen, Carl P. Jensen, Peter Jørgensen, Søren B. Jørgensen, Johan Nielsen, Bertel Pedersen og Morten Lange).

Forslaget havde følgende ordlyd:

„Folketinget opfordrer regeringen til at nedsætte en hurtigt arbejdende kommission med den opgave at afgive betænkning om en revision af lov om lærlingeforhold.

Det må af kommissoriet fremgå, at målsætningen for en revision skal være følgende:

1. Den nuværende uddannelsesform, der er baseret på langvarig kontrakt mellem lærlingen og den pågældende virksomhed, og som hyppigt karakteriseres som mesterlæren, afskaffes. I stedet herfor skal træde uddannelsesformer, som i videst muligt omfang er baseret på uddannelsesinstitutioner. Arbejde hos mestre og på virksomheder skal begrænses til det omfang, som på baggrund af det enkelte fags krav må anses for absolut nødvendig til opnåelse af den praktiske øvelse i fagligt arbejde og den fornødne tilvænning til fagets arbejdspladsforhold. Denne del af uddannelsen kan for at fremme skolingens alsidighed eventuelt finde sted på flere virksomheder. Der må under arbejdet i virksomhederne være tilsikret lærlingene en betydelig højere løn end den nugældende, motiveret i de bedre kvalifikationer, lærlingene bibringes ved den ændrede uddannelsesform.

2. Ved udformningen af det skitserede uddannelses-system og ved udbygningen af institutionerne må der tages fornødent hensyn til de tilgrænsende kombinationsuddannelser uden for lærlingeloven bl. a. således, at institutionerne i et vist omfang også kan anvendes inden for hele denne uddannelses-sektor.

3. Uddannelsessystemet må endvidere tilrettelægges således, at det kan bringes i harmoni med de ændrede forhold, der vil følge af den forventede forlængelse af undervisningspligten eller af indførelsen af en obligatorisk efterskole. Der tænkes herved såvel på uddannelsens indhold som på dens længde.

4. Lærlingene og unge under tilgrænsende uddannelser skal være lige så godt stillet med hensyn til økonomiske forhold og boligforhold som andre unge under uddannelse, hvilket bl. a. må sikres ved stipendier og kollegier.

Kommissionen skal endvidere anmodes om at afgive delbetænkning inden for en kort frist med hensyn til sådanne forbedringer af lærlingenes forhold, som ikke bør afvente den almindelige revision. Det må herom i kommissoriet anføres, at der skal sigtes mod at sikre en lærling en mindsteløn på

265 kr. ugentlig under arbejdet på virksomhederne og en maksimal arbejdsuge på 40 timer, forbundet med forbud mod overarbejde.

Repræsentanter for organisationer af lærlinge og unge lønmodtagere, der gennemgår en uddannelse til specialarbejde m. v., må have sæde i kommissionen.“

Undervisningsministeren kunne ikke anbefale forslaget til vedtagelse allerede af den grund, at en række af de omhandlede problemer allerede er under overvejelse i et sagkyndigt udvalg. *Bertel Pedersen* (S) fandt, at forslaget var af stor interesse, men mente ligeledes, at der ikke på indeværende tidspunkt burde nedsættes nogen kommission under hensyn til, at et udvalgsarbejde allerede er i gang, hvilket synspunkt deltes af *Simonsen* (KF) og *Robert Christensen* (V). *Morten Lange* (SF) fandt at forslaget næppe ramte det centrale i problemstillingen, hvilket synspunkt deltes af *Kjær Rasmussen* (VS).

Udvalget nåede ikke at tilendebringe sit arbejde inden folketingssamlingens slutning.

8. Forslag til folketingsbeslutning om førtidspension.

(*Chr. Madsen, Poul Dam, Krog Hansen og Arne Larsen*).
[A. sp. 1527].

Skriftlig fremsættelse $\frac{7}{11}$ (F. sp. 1428). 1. beh. $\frac{6}{12}$ (F. sp. 2193). Partiernes ordførere: Chr. Madsen, Niels Mørk, Knud Bro, Evan Jensen, Grethe Philip og Kjær Rasmussen. Henvist til samme udvalg som forslag til folketingsbeslutning om gennemførelse af en pensionsreform, se side 665. Beretning (B-sp. 3455) afgivet $\frac{6}{10}$.

Forslaget lød således:

„Folketinget opfordrer regeringen til at fremsætte lovfor-
slag om førtidspension for personer over 60 år — i særlige
arbejdsløshedsområder over 55 år — efter følgende hoved-
retningslinjer:

Førtidspension skal kunne opnås af personer, der ikke kan
forvente at finde beskæftigelse inden for deres hidtidige arbejds-
område eller opnå arbejde efter omskoling.

Førtidspensionen skal svare til arbejdsløshedsforsikringens
dagpengeydelse.

Inden førtidspensionering kan opnås, skal det stedlige arbejdsformidlingskontor give de tilbud om omskoling m. v., som er mulige. Under omskoling skal en til førtidspensionen beløbsmæssigt svarende ydelse komme til udbetaling.

Hvis omskoling resulterer i deltidsbeskæftigelse, kan den herved indtjente løn suppleres op til førtidspensionshøjde.“

I de bemærkninger, som ledsagede forslaget, hed det:

„En nedsættelse af arbejdstiden er et anerkendt mål for en lang række bestræbelser i samfundet. Nedsættelse ved kortere arbejdsuge og forlænget ferie aftales for store gruppers vedkommende ved arbejdsmarkedsforhandlinger. En tredje form for arbejdstidsnedsættelse sker ved nedsættelse af pensionsalderen. Afgørelse herom er et rent lovgivningsanliggende.

En generel ændring af aldersgrænsen har ret omfattende økonomiske følger. Meget taler for, at spørgsmålet om en nedsættelse af pensionsalderen for visse grupper er det i øjeblikket mest påtrængende. De grupper, for hvem en sådan reduktion vil være rimelig, er især sådanne, der rammes af erhvervenes strukturrationalisering. Det gælder for landbruget i alle landets egne og for en række industrierhverv, især i områder, hvor der hyppigt er høj ledighedsprocent.

Yngre arbejdere, der bliver ledige ved virksomheders lukning eller omlægning, vil normalt kunne finde anden beskæftigelse, eventuelt efter omskoling. For ældre arbejdere er dette langt vanskeligere, og omskoling af de ældre bør derfor have særlig lovgivningsmæssig støtte. Omskoling må også kunne sigte på en begrænset erhvervsindsats, eventuelt som deltidsarbejder. Det vil være hensigtsmæssigt, om forsøg på at genindpasse ældre arbejdere i erhvervslivet sker inden for de almindelige rammer af en førtidspension, således at en beløbsmæssigt dertil svarende ydelse kommer til udbetaling i omskolingsperioden.

Førtidspensionsordningen bør normalt kunne finde anvendelse fra den pågældendes fyldte 60. år. I særlig hårdt ramte erhverv eller i arbejdsløshedsområder kan det dog være rimeligt at sætte grænsen til 55 år. Førtidspensionens sædvanlige beløb må svare til arbejdsløshedsforsikringens dagpengeydelse.

Ved udarbejdelse af de nødvendige lovforslag kan der hentes vejledning i de ny svenske lovbestemmelser om omstillingsbidrag, der synes at virke tilfredsstillende.“

Forslaget blev ved 1. behandling sat til forhandling sammen med det af Niels Mørk (S) m. fl. fremsatte forslag til folketingsbeslutning om gennemførelse af en pensionsreform, og de to forslag blev henvist til behandling i samme udvalg, som ikke nåede at tilendebringe sit arbejde inden folketingssamlingens afslutning.

Der henvises i øvrigt til det side 665 ff. anførte.

9. Forslag til folketingsbeslutning om ret til erstatning for løntab ved visse afskedigelser. (*Kai Moltke og Hanne Reintoft*). [A. sp. 3483].

Skriftlig fremsættelse ²³/₁ (F. sp. 3068). 1. beh. ²¹/₂ (F. sp. 4345). Partiernes ordførere: Erling Dinesen, Simonsen, Jens Frandsen, Erik Hansen (Ålborg amt), Arne Larsen, Kjær Rasmussen og Kai Moltke. Henvist til udvalg på 17 medlemmer (Simonsen, Erik Hansen (Vejle amt), Hans Kjær [næstformand], Henry Møller, Jens Frandsen, Niels Andersen, Niels Jørgen Nielsen, Erik Hansen (Ålborg amt) [formand], Martin Pedersen, Valbak, Erling Dinesen, Anker Jørgensen, Evald Kristensen, Helge Nielsen, Poul Nilsson, Bertel Pedersen og Krog Hansen).

Forslaget havde følgende ordlyd:

„Folketinget opfordrer regeringen til snarest at fremsætte lovforslag, hvorefter alle arbejdsgivere forpligtes til at yde erstatning for løntab i ledighedsperioder, der opstår som følge af de såkaldte „midlertidige afskedigelser“ af arbejdere i forbindelse med jule-, nytårs- og påskehelligdagene.“

I bemærkningerne til forslaget udtaltes:

„Det forekommer ret hyppigt, at arbejdere, der har fast beskæftigelse hos en arbejdsgiver, afskediges umiddelbart før jul med besked om, at de på ny er antaget og skal møde umiddelbart efter nytår. Tilsvarende praksis anvendes i en vis udstrækning i forbindelse med påskehelligdagene. Disse såkaldte „midlertidige afskedigelser“ er en asocial udnyttelse af opsigelsesretten, der bør imødegås ved lovbestemmelser om ret til erstatning for løntab. Det synes nærliggende at foretage beregningen af erstatningens størrelse efter principper svarende til de ved beregningen af feriegodtgørelse anvendte. Forslagsstillerne har endvidere overvejet den nærmere afgrænsning af perioden omkring jul og nytår, som erstatningspligten skal referere sig til, og har her fundet, at en begrænsning til perioden 20. december-5. januar vil være passende. Ved udarbejdelsen af et lovforslag må opmærksomheden endvidere være henvendt på den betydning, kollektive overenskomsters bestemmelser om søgnehelligdagsbetaling har for problemstillingen.

Som det vil fremgå af foranstående, er forslagets hensigt at få fastlagt obligatoriske regler, som skaffer større beskæftigelsesmæssig og økonomisk tryghed på arbejdspladserne i perioder, hvor vilkårligheder og misbrug i arbejdsforholdene er særlig hyppige og iøjnefaldende.“

Arbejdsministeren tog afstand fra forslaget under henvisning til,

at det ville være ensbetydende med et indgreb i overenskomstforholdene, der traditionelt er overladt til arbejdsmarkedets parter. *Erling Dinesen* (S), *Simonsen* (KF), *Jens Frandsen* (V) tog afstand fra forslaget, som man fandt uhensigtsmæssigt til løsning af problemet. *Arne Larsen* (SF) fandt problemet væsentligt, men fandt, at man ikke kunne løse det på den foreslåede måde. *Kjær Rasmussen* (VS) ytrede en vis sympati for forslaget.

Udvalget nåede ikke at afslutte sit arbejde inden folketings-samlingens slutning.

10. Forslag til folketingsbeslutning om byrdefordelingen.

(*Ove Hansen, Gorrssen, Grünbaum, Hans Hækkerup, Egon Jensen, Hans Lund, Axel Ivan Pedersen og Berge Schmidt*). [A. sp. 5099].

Skriftlig fremsættelse $\frac{9}{6}$ (F. sp. 6550). 1. beh. $\frac{23}{6}$ (F. sp. 7022). Partiernes ordførere: *Ove Hansen, Poul Schlüter, A. Chr. Andersen, Niels Helveg Petersen, Krog Hansen og Sigsgaard*. Henvist til samme udvalg som forslag til lov om generelle tilskud til kommunerne, se side 321.

Forslaget til folketingsbeslutning om byrdefordelingen havde følgende ordlyd:

„Folketinget opfordrer regeringen til i indeværende folketingsår at lade udarbejde og for folketinget fremsætte lovforslag med henblik på gennemførelse af en særlig, midlertidig tilskudsordning til løsning af akutte økonomiske problemer for vanskeligt stillede kommuner.“

Om baggrunden for forslagens fremsættelse anførtes følgende i bemærkningerne til forslaget:

„Regeringens forslag om en ændret byrdefordeling mellem staten og kommunerne lever ikke op til de tilsigtede målsætninger; det gælder bl. a. udligningen mellem de velstående og de økonomisk svage områder af landet.

Om en kommune kan henføres til en velstående eller økonomisk svag kommune, må afgøres af to forhold, nemlig indkomstgrundlaget og udgiftsbehovet. Udgiftsbehovet er bl. a. afhængigt af den aldersfordeling, en kommune har, og det behov, der eksisterer for anlæg af skoler, institutioner, for byggemodning og boligsikring til nye lejligheder m. v.

Statens overtagelse af den mellemkommunale refusion reducerer ganske vist kommunernes udgifter ved, at bidragene til den mellem-

kommunale refusion overtages af staten, men selv denne overtagelse virker ikke udliggende mellem kommunerne. De velstående kommuner, som har været store nettobidragydere, får den største fordel af statens overtagelse af denne udgift.

Det er derfor ikke overraskende, at de samlede virkninger på landets kommuner, ifølge beregninger foretaget af indenrigsministeriet, viser, at der bortset fra en række udprægede landkommuner stort set ikke er tale om udjævning af skattetrykket. Skattetrykket varierer i dag fra 8 til 23. I tilfælde af, at regeringens lovforslag gennemføres, vil skattetrykket variere fra 8 til 22. Der sker altså i virkeligheden ingen ændring. Regeringen har øjensynlig heller ikke været tilfreds med dette resultat og har derfor foreslået, at tilskuddet til særlig vanskeligt stillede kommuner øges fra 50 mill. kr. til 109 mill. kr. Det kan se ud, som denne nødløsning frembringer den største virkning i retning af økonomisk udliggning, idet 128 kommuner af fremtidens i alt 276 kommuner skal have tilskud som „vanskeligt stillede kommuner“.

Dette er ikke en byrdefordelingsreform.

Socialdemokratiet vil medvirke til en ændret byrdefordeling, men det må være en forudsætning, at der virkelig bliver tale om en reform, en udliggning kommunerne imellem, således at økonomisk svagere stillede kommuner samt udviklingskommuner stilles gunstigere på bekostning af mere velstående kommuner.

For at kunne tilvejebringe en tidssvarende og retfærdig fordeling af byrderne må der gives folketinget den nødvendige tid, ligesom opgavefordelingen mellem stat, sekundærkommunerne og primærkommunerne nøje må være fastlagt.

Socialdemokratiet stiller derfor forslag om, at der i tiden, indtil en endelig løsning kan være tilvejebragt, stilles de nødvendige midler til rådighed til vanskeligt stillede kommuner.”

Forslaget blev i folketinget velvilligt modtaget af *Krog Hansen* (SF) og *Sigsgaard* (VS), hvorimod det blev afvist af *Poul Schlüter* (KF), *A. Chr. Andersen* (V) og *Niels Helveg Petersen* (RV). De synspunkter, der fremkom under debatten, var i det væsentlige en gentagelse af synspunkter fremført under behandlingen af forslag til lov om generelle tilskud til kommunerne m. fl. lovforslag, se nærmere omtalen på side 321 ff.

Under debatten stillede *Krog Hansen* følgende forslag om *motiveret dagsorden*:

„Idet folketinget udtaler, at problemerne omkring byrdefordelingen mellem staten og kommunerne ikke kan løses, medmindre der først foretages en klar opgavefordeling, og at de udgifter, som derefter påhviler kommunerne, dækkes af statskassen gennem en kommunalskat, der opkræves efter samme regler for hele landet, og hvis provenu fordeles mellem kommunerne under hensyntagen til de enkelte kommuners indbyggertal, aldersfordeling, sociale

behov, areal, udvikling og andre relevante faktorer, opfordrer det regeringen til at fremsætte dertil sigtende lovforslag samt til at trække de foreliggende lovforslag om byrdefordelingen tilbage, og fortsætter hermed behandlingen af den foreliggende sag.“

Forslaget forkastedes med 86 stemmer mod 10 (SF); 55 medlemmer (S, SF og SA) tilkendegav, at de hverken stemte for eller imod.

Forslaget til folketingsbeslutning blev herefter henvist til behandling i det udvalg, som tinget havde nedsat angående forslag til lov om generelle tilskud til kommunerne m. fl. lovforslag.

11. Forslag til folketingsbeslutning om nedsættelse af valgretsaldern og myndighedsaldern. (*Sigsgaard og Kjær Rasmussen*). [A. sp. 225].

Skriftlig fremsættelse ²/₁₀ (F. sp. 92). 1. beh. ¹³/₁₁ (F. sp. 1598). Partiernes ordførere: Tastesen, H. C. Toft, Kofoed, Samuelsen, Poul Dam og Sigsgaard. Henvist til samme udvalg som forslag til lov om ændring af valgretsaldern til folketinget, se side 345.

Forslaget havde følgende ordlyd:

„Folketinget opfordrer regeringen til at fremsætte lovforslag med henblik på en nedsættelse af valgretsaldern og myndighedsaldern til 18 år.“

Som begrundelse for forslaget anførtes i bemærkningerne til forslaget:

„I adskillige lande er valgretsaldern 18 år. I de øvrige nordiske lande vil den i meget nær fremtid være nedsat til 20 år. Det er forslagsstillernes opfattelse, at kravet om 18 års valgret inden for en kort årrække vil presse sig så stærkt på, at det må imødekommes. Da argumenterne for 18 års valgret samtidig er gode, vil en nedsættelse til 20 år — selv om det selvfølgelig vil være et fremskridt — være et unødvendigt mellemtrin.

Samfundet kræver af de unge, at de skal betale skat, og at de for mændenes vedkommende skal aftjene værnepligt. Det er rimeligt, at den pågældende aldersgruppe samtidig har indflydelse på det samfund, der stiller kravene til dem.

De 18-21-årige har i de senere år vist en stærkt stigende politisk interesse og aktivitet, der i hvert fald ikke står tilbage for interessen og aktiviteten i andre aldersgrupper, ligesom de unge bl. a. i kraft

af en bedre uddannelse har bedre forudsætninger end tidligere for at deltage i det politiske liv.

Det skal endelig fremføres, at de unge har en alt for ringe politisk indflydelse i forhold til de ældre.

Forslagsstillerne anser det for rimeligt, at valgrets alder og myndighedsalder følges ad, og opfordrer derfor samtidig regeringen til at fremsætte forslag om nedsættelse af myndighedsalderen til 18 år.

Forslaget til folketingsbeslutning er fremsat så betids, at der skulle være gode muligheder for, at de nødvendige lovforslag samt folkeafstemningen kan gennemføres, således at den lavere valgrets alder kan være gældende fra og med næste folketingsvalg.“

Forslaget blev i folketinget behandlet sammen med *forslag til lov om ændring af valgrets alderen til folketinget* (regeringsforslag) samt *forslag til lov om ændring af valgrets alderen til folketinget* [af Poul Dam m. fl.], se omtalen på side 345 og 597.

Det udvalg, hvortil det henvistes, afgav ikke betænkning over nærværende forslag.

12. Forslag til folketingsbeslutning om foranstaltninger vedrørende de indkaldte værnepligtiges økonomiske og sociale forhold. (Søgaard, Victor Gram og Kjeld Olesen). [A. sp. 227].

Skriftlig fremsættelse $\frac{2}{10}$ (F. sp. 92). 1. beh. $\frac{23}{10}$ (F. sp. 791). Partiernes ordførere: Søgaard, Juul-Madsen, Holger Hansen, Bilgrav-Nielsen, Kurt Brauer og Kjær Rasmussen. Henvist til udvalg på 17 medlemmer (Juul-Madsen, Adam Møller (fra $\frac{7}{11}$ - $\frac{11}{2}$ Leo Kjærgaard), Hindkjær Pedersen (fra $\frac{23}{1}$ Simonsen) [næstformand], Vestergaard Poulsen, Holger Hansen, From, Kristen Østergaard, Bilgrav-Nielsen, Samuelsen, Skovmand, Søgaard, Victor Gram (fra $\frac{27}{2}$ Finn Christensen), Frode Jakobsen, Niels Mørk, Kjeld Olesen [formand], Orla Pedersen og Kurt Brauer). Beretning (B. sp. 3439) afgivet $\frac{6}{10}$.

Forslaget havde følgende ordlyd:

„Folketinget opfordrer regeringen til at træffe foranstaltninger til gennemførelse af en forbedret aflønningsordning for de indkaldte værnepligtige.“

I de bemærkninger, der ledsagede forslaget, hed det:

„Forsvarets klimaudvalg har i sin 4. delbetænkning af 5. april 1968 (betænkning nr. 499) analyseret de værnepligtiges økonomiske

og sociale forhold. Udvalget er gennem sine overvejelser nået til det resultat, at samfundsudviklingen har nødvendiggjort en revision af den hidtidige opfattelse af værnepligtsbyrden. „En rimelig aflønning af de værnepligtige vil efter udvalgets opfattelse kunne bidrage til at fjerne de værnepligtiges modvilje mod den byrde, som samfundet lægger på dem, en modvilje, der som oftest rettes mod forsvaret til alvorlig skade for arbejdsklima og effektivitet“.

Forslagsstillerne mener, at klimaudvalgets synspunkter må danne grundlag for gennemførelse af en aflønningsordning for de indkaldte værnepligtige, som er i bedre overensstemmelse med samfundsudviklingen end den nuværende.“

Under I. behandling henviste *forsvarsministeren* til den af det såkaldte klimaudvalg afgivne betænkning om de i forslaget omhandlede problemer og nævnte i denne forbindelse, at udvalget havde peget på flere muligheder. Det var dog klart, at de økonomiske forudsætninger for en løsning i fuld overensstemmelse med klimaudvalgets tanker ikke forelå på indeværende tidspunkt. Forsvarsministeren var positivt indstillet over for en nærmere vurdering i et udvalg. *Juul-Madsen* (KF), *Holger Hansen* (V) og *Bilgrav-Nielsen* (RV) udtalte sig på linje med forsvarsministeren, idet navnlig sidstnævnte ytrede sympati for det videstgående af klimaudvalgets forslag, nemlig forslaget om en egentlig soldaterløn på 1.800 kr. månedlig. *Kurt Brauer* (SF) var skeptisk over for forslaget, medens *Kjær Rasmussen* (VS) og *Hanne Reintoft* (u. p.) tog afstand fra forslaget. De tre ordførere begrundede deres holdning med, at forslaget var knyttet sammen med et effektivitetssynspunkt for forsvaret. *Søgaard* (S) fandt, at man ikke burde bygge videre på den gældende ordning, men at der burde ske en fast tidsbestemt opbygning af en soldaterlønsordning gennem nogle år.

Det udvalg, hvortil forslaget blev henvist, nåede ikke at afslutte sit arbejde inden folketingssamlingens slutning.

13. Forslag til folketingsbeslutning om placeringen af en ny storlufthavn. (*Horn, K. B. Andersen, Per Hækkerup, J. O. Krag, Lindberg, Niels Matthiasen og Ivar Nørgaard*). [A. sp. 3777].

Skriftlig fremsættelse $\frac{7}{2}$ (F. sp. 3837). I. beh. $\frac{20}{2}$ (F. sp. 4266). Partiernes ordførere: *Horn, Stæhr Johansen, Holmberg, Bilgrav-Nielsen, Aksel Larsen og Sigsgaard*.

Forslaget havde følgende ordlyd:

„Folketinget opfordrer regeringen til inden Nordisk Råds

17. session (1.-6. marts 1969) at søge folketingets principielle tilslutning til, at en ny storlufthavn i Norden efter dansk opfattelse bør anlægges på Saltholm.“

I bemærkningerne til forslaget siges det, at der ved flere råds-sessioner er stillet Nordisk Råd i udsigt, at Danmark ville møde med en principiel beslutning vedrørende placeringen af den nye nordiske storlufthavn. „Da regeringen mod forventning efter trafikdebatten den 16. januar endnu ikke har søgt folketingets tilslutning til at vælge Saltholm, som et flertal i udvalget vedrørende storlufthavn har indstillet i sin beretning af 28. november 1968 og alle i Nordisk Råd forventer, finder vi det nødvendigt, at en sådan beslutning foreligger senest den 28. februar.“

Forslaget kom til 1. behandling sammen med det af ministeren for offentlige arbejder senere fremsatte forslag til lov om placeringen af en ny Københavns lufthavn. Under 1. behandlingen blev forslaget til folketingsbeslutning *taget tilbage*, og da ingen andre ønskede at tage det op, bortfaldt det.

14. Forslag til folketingsbeslutning om gennemførelse af en pensionsreform. (Om forhøjelse og automatisk regulering af de offentlige pensioner (folkepension, invalidepension og enkepension) og om indførelse af en offentlig tillægspension). (*Niels Mørk, Erling Dinesen, Lis Groes, Anker Jørgensen, J. O. Krag og Helge Nielsen*). [A. sp. 1883].

Skriftlig fremsættelse ¹⁴/₁₁ (F. sp. 1683). 1. beh. ⁶/₁₂ (F. sp. 2193). Partiernes ordførere: Niels Mørk, Knud Bro, Evan Jensen, Valbak, Chr. Madsen og Kjær Rasmussen. Henvist til udvalg på 17 medlemmer (Knud Bro, Asger Jensen, Langkilde, Clara Munck, Evan Jensen, P. E. Eriksen, Eva Ree, Valbak, Bernhard Baunsgaard, Grethe Philip, Niels Mørk, Albertsen, Erling Dinesen, Egon Jensen, Anker Jørgensen, Helge Nielsen (fra ¹⁴/₁ Bundvad) [formand] og Chr. Madsen (fra ⁵/₂ Morten Lange) [næstformand]). Beretning (B. sp. 3455) afgivet ⁶/₁₀.

Forslaget havde følgende ordlyd:

„I. Folketinget opfordrer socialministeren til at fremsætte forslag til love om ændringer i lov nr. 218 af 4. juni 1965

om folkepension med senere ændringer, i lov nr. 219 af 4. juni 1965 om invalidepension med senere ændringer og i lov nr. 70 af 13. marts 1959 om pension og hjælp til enker m. fl. med senere ændringer efter følgende retningslinjer:

1. Med virkning fra 1. april 1968 ajourføres ovennævnte sociale pensioner efter lønudviklingen på arbejdsmarkedet.

2. Der indføres samtidig automatisk regulering af folke-, invalide- og enkepensionerne i forhold til lønudviklingen på arbejdsmarkedet.

3. Fradragsreglerne i de sociale pensionslove forenkles og lempes, og der tages særligt hensyn ved beregningen af en invalids eller dennes ægtefælles erhvervsindtægt.

4. Adgangen til at opnå folkepension før den normale pensionsalder, udvides til også at omfatte personer, der af erhvervsmæssige grunde er særlig vanskeligt stillet.

II. Folketinget opfordrer socialministeren til at fremsætte forslag til lov om indførelse af en offentlig tillægspension efter følgende retningslinjer:

1. Der indføres en tillægspension for alle, der modtager en offentlig pension (folkepension, invalidepension og enkepension). Tillægspensionen udgør — når den er udbygget — 50 pct. af folkepensionens grundbeløb. Tillægspensionen værdisikres, d. v. s. reguleres efter pristal og lønudvikling på arbejdsmarkedet på samme måde som de andre offentlige pensioner.

2. Personer over 67 år skal have tillægspension uden fradrag på grund af anden indtægt. For personer under 67 år skal tillægspensionen indtægtsreguleres sammen med de offentlige pensioner efter de samme regler. Det forudsættes, at indtægtsreguleringen forenkles.

3. Tillægspensionen gennemføres gradvis over 8 år, begyndende fra 1. april 1970.

4. I de første år af tillægspensionens udbygningsperiode forudsættes pensionstillægget opretholdt. Pensionstillægget skal herefter aftrappes og bortfalde, når tillægspensionen er fuldt gennemført.

5. Tillægspensionen udbetales af kommunerne sammen med de offentlige pensioner.

6. Tillægspensionen finansieres ved en forhøjelse af folkepensionsbidraget. Denne forhøjelse indledes også i 1970. Provenuet indgår i en statsfond, der af sine løbende indtægter og renteafkast finansierer tillægspensionen.

7. Arbejdsmarkedets Tillægspension bevares ved siden af den offentlige tillægspension.

8. På længere sigt må pensionssystemet udbygges således, at der gennem videregående tillægspension sikres alle en tjenestemandslignende pensionsordning finansieret ved arbejdsgiverbidrag. Denne tillægspension skal omfatte alderspension, invalidepension samt enke- og enkemandspension.“

I bemærkningerne til forslaget udtales det:

„Initiativet til den igangværende debat om forbedringen af pensionssystemet er kommet fra socialdemokratiet.

I efteråret 1967 fremsatte daværende socialminister Bundvad i en redegørelse til folketinget den socialdemokratiske regerings tanker om, hvorledes en almindelig tillægspensionsordning kunne udformes.

Det blev ved denne lejlighed fremhævet, at den skitserede ordning var et led i en almindelig forbedring af forholdene for pensionisterne, og at der skulle ske forbedringer for de nuværende folke-, invalide- og enkepensionister jævnsides med nyordningens gennemførelse.

Under den efterfølgende debat i folketinget gik de tre borgerlige partier med et flertal skarpt imod den del af reformen, som drejede sig om en tjenestemandslignende pensionsordning baseret på arbejdsgiverbidrag og fondsdannelse. Det fremgik dog af debatten, at der også var interesse i andre partier for at gennemføre visse forbedringer for de ældre gennem forhøjelser af folkepensionen.

For socialdemokratiet har det altid stået som en central opgave at arbejde for forbedringer af folkepensionen og de øvrige offentlige pensioner.

På denne baggrund forekommer det naturligt for socialdemokratiet nu at stille konkrete forslag om forbedringer for pensionisterne.

Forbedringer i pensionssystemet bør omfatte dels en forbedring af det gældende pensionssystem, dels en overbygning i form af indførelsen af en værdifast tillægspension.

Som første led i forbedring af pensionerne bør med virkning allerede fra 1. april 1968 pensionerne ajourføres efter lønudviklingen, og der bør tillige indføres en automatisk regulering af pensionerne i forhold til arbejdsmarkedets lønninger. Samtidig findes det nødvendigt, at der sker en lempelse og foreukling af fradragsreglerne. Det må herved anses for vigtigt, at der fastsættes særligt lempelige

regler for pensionsberegningen i tilfælde, hvor en invalid eller dennes ægtefælle har en erhvervsindkomst, idet sigtet må være fuldstændig ophævelse af fradragsreglerne ved invalidepension, således som det fra 1970 vil gælde for folkepensionister, der er fyldt 67 år. (Der henvises i øvrigt til „Betænkning om fradragsreglerne i den sociale pensionslovgivning“, betænkning nr. 485/1968).

Endelig finder forslagsstillerne, at de gældende regler for ved dispensation at tillægge en person indtægtsbestemt folkepension fra det 60. år bør udvides. Forslagsstillerne er vel opmærksom på, at der ved lov nr. 443 af 6. december 1967 om ændringer af lov om folkepension er skabt mulighed for en rimelig fortolkning, således at der i højere grad end hidtil kan tages sociale hensyn ved afgørelsen af, om dispensation bør gives. Forslagsstillerne finder imidlertid, at man i højere grad bør kunne give adgang til førtidig folkepension, f. eks. til personer, der på grund af erhvervsmæssige strukturforandringer bringes i økonomiske vanskeligheder.

Herudover må der imidlertid ske en fortsat udbygning af pensionerne. Gennemførelsen af den fulde folkepension pr. 1. april 1970 er en vigtig forbedring i samfundets politik over for de ældre medborgere, idet der herved er sikret alle en socialt set forsvarlig pension, men det må være nødvendigt nu at søge gennemført en ordning, der sikrer, at pensionister i større omfang opnår del i de goder, som den øvrige befolkning opnår gennem den øgede velstand, således at den eksisterende forskel mellem pensionisternes indtægter og de typiske indtægter i erhvervslivet udjævnes. Medens den gældende pension for ægtepar stort set svarer til ca. 40 pct. af den typiske indtægt for en mandlig arbejder, bør det efter forslagsstillerens opfattelse være målet, at pensionerne forhøjes, således at de kommer til at svare til ca. 60 pct. af den typiske indtægt.

Det foreslås derfor, at der efter gennemførelsen af den fulde folkepension indføres en værdifast tillægspension til de offentlige pensioner (folkepension, invalidepension og enkepension), der — når den er fuldt udbygget — udgør 50 pct. af folkepensionens grundbeløb.

Tillægspensionen vil efter dette forslag med de pr. 1. oktober 1968 gældende satser for folkepensionen udgøre ca. 5.500 kr. for ægtepar og ca. 3.700 kr. for enlige. Sammen med folkepensionen vil tillægspensionen udgøre ca. 16.500 kr. for ægtepar og ca. 11.000 kr. for enlige med det nuværende pris- og lønniveau.

Forbedringen foreslås indført gradvis over 8 år fra 1. april 1970 at regne.

Ved fastlæggelsen af tillægspensionens størrelse efter de foran angivne retningslinjer har forslagsstillerne haft for øje, at det vil være naturligt samtidig at afskaffe det gældende pensionstillæg, der har været genstand for kritik på grund af de særlig snævre fradragsregler. Pensionstillæggets endelige bortfald bør dog først ske, når

tillægspensionen er fuldt gennemført. Det forudsættes derfor, at man opretholder pensionstillægget i de første år af tillægspensionens opbygningsperiode, og at bortfaldet sker gennem en aftrapning, der fordeles over de to sidste år af tillægspensionens opbygningsperiode.

Tillægspensionen ydes til alle nuværende og fremtidige pensionister (folke-, invalide- og enkepensionister) i form af et tillæg til grundpensionen.

De samlede merudgifter ud over det offentliges nuværende udgifter til folke-, invalide- og enkepensioner (herunder det gældende pensionstillæg) kan anslås til følgende beløb:

	Mill. kr.
1970.....	156
1971.....	316
1972.....	481
1973.....	650
1974.....	824
1975.....	1.002
1976.....	1.466
1977.....	1.943

Tillægspensionen finansieres ved en forhøjelse af folkepensionsbidraget. Denne forhøjelse indledes også i 1970. Provenuet indgår i en statsfond, der af sine løbende indtægter og renteafkast finansierer tillægspensionen. Fondens midler skal fortrinsvis anvendes til udlån til støtte for kommuner og erhvervslivet.

Forhøjelsen af folkepensionsbidraget fastsættes således, at merudgiften dækkes samtidig med, at grundlaget lægges for den nævnte fond.

Ved den videre finansiering tages der hensyn til den aktuelle økonomiske situation. Bidraget kan derfor varieres fra år til år, idet der dog sigtes imod en fond på godt 5 milliarder kr.

Forhøjelserne af folkepensionsbidraget vil eksempelvis kunne foretages på følgende måde, idet der regnes med en forrentning af fonden på 7 pct. om året:

År	Samlet forhøjelse af folkepensionsbidraget Pct.	Samlet merindtægt Mill. kr.	Samlet merudgift Mill. kr.	Fond ved årets slutning Mill. kr.
1970.....	2	800	156	667
1971.....	2½	1.000	316	1.422
1972.....	3	1.200	481	2.266
1973.....	3½	1.400	650	3.201
1974.....	3½	1.400	824	4.021
1975.....	4	1.600	1.002	4.921
1976.....	4	1.600	1.466	5.404
1977.....	4	1.600	1.943	5.427

Når tillægspensionen er fuldt udbygget, må der tages stilling til den fremtidige finansiering, idet pris- og velstandsreguleringen af tillægspensionen ikke kan forventes dækket gennem den nævnte forhøjelse af folkepensionsbidraget + fondsafkastet.

Arbejdsmarkedets Tillægspension bevares ved siden af den offentlige tillægspension. Alle, der optjener rettigheder i Arbejdsmarkedets Tillægspension, vil følgelig få denne ATP-pension ved siden af den offentlige tillægspension og folkepensionen.

På længere sigt er den her foreslåede tillægspension ikke tilstrækkelig. Ud over den sikkerhed, der skabes for befolkningen gennem folkepension og tillægspension, må pensionssystemet udbygges således, at der gennem videregående tillægspension sikres alle en tjenestemandslignende pensionsordning finansieret ved arbejdsgiverbidrag. Denne tillægspension skal omfatte alderspension, invalidepension samt enke- og enkemandspension.

Selv om der ikke på indeværende tidspunkt kan siges noget om, hvornår en sådan tjenestemandslignende tillægspension kan indføres, vil det efter forslagsstillernes opfattelse være naturligt, at det allerede nu præciseres, at en tjenestemandslignende pensionsordning efter det angivne mønster må være endemålet for en pensionsreform.“

Forslaget blev ved 1. behandling sat til forhandling sammen med det af *Chr. Madsen* (SF) m. fl. fremsatte forslag til folketingsbeslutning om *førtidspension*, hvorom der henvises til side 657.

Ved 1. behandling førtes en meget omfattende debat. Af de synspunkter, som herunder blev fremført, er der navnlig grund til at anføre følgende:

Socialministeren resumerede i sit indlæg sin stilling til forslaget på følgende måde:

„Ifølge de foreliggende beregninger er de sociale pensioner ikke, som anført i forslaget, sakket bagud i forhold til lønudviklingen, og der skulle således ikke foreligge noget aktuelt problem med hensyn til en ajourføring af pensionerne. Med hensyn til en automatisk regulering vil regeringen indtil videre, indtil vi får bedre statistisk materiale, følge den samme praksis som den hidtidige regering og foreslå pensionerne forhøjet ved særlig lov.

Vi arbejder med spørgsmålet om forenkling og lempelse af fradragreglerne og er enige i, at en lempelse navnlig er påkrævet, når der er tale om arbejdsindtægt hos en pensionists ægtefælle, og lovforslag vil blive fremsat i dette folketingsår.

Regeringen er positivt indstillet over for ydelse af førtidspension til mennesker, der slås ud af erhverv i en så fremskredt alder, at omskoling og erhvervsskifte ikke indebærer en hensigtsmæssig løsning, og forslaget om en forhøjelse af folkepensionen som skitseret i punkterne 1-7 i socialdemokratiets forslag ligger ikke langt

fra regeringens principielle tanker. Spørgsmålet om en udbygning af pensionerne behandles i et ministerudvalg.

Regeringen finder, at man samtidig med at tage stilling til takten i udbygningen af de offentlige pensioner må fastlægge takten for udbygningen og løsningen af andre sociale opgaver og samfundsforspligtelser i øvrigt. Disse overvejelser er endnu ikke afsluttet, og regeringen finder det derfor ikke rimeligt på nuværende tidspunkt at binde sig til det fremsatte forslag, men lovforslag om udbygning af de offentlige pensioner vil senere blive fremsat.“

Knud Bro (KF), Evan Jensen (V) og Valbak (RV) gav udtryk for lignende synspunkter.

Arbejdsministeren resumerede sin stilling til det af Chr. Madsen m. fl. stillede forslag således:

„Sammenfattende kan jeg da om det af socialistisk folkeparti stillede forslag til folketingsbeslutning sige følgende:

Forslaget berører et vigtigt samfundsproblem. Visse sider af dette problem, herunder en intensiveret arbejdsformidlings- og omskolingsvirksomhed for ældre arbejdssøgende, vil kunne varetages inden for rammerne af den under udbygning værende offentlige arbejdsformidlings- og omskolingsvirksomhed. Hvad angår førtidspensioneringen m. v., er jeg tilbøjelig til at mene, at behandlingen af dette problem nok mere hensigtsmæssigt kunne ske på et andet grundlag end det her foreliggende forslag til folketingsbeslutning, og det spørgsmål, det her drejer sig om, er jo da, som det vil fremgå af, hvad jeg har sagt, også på forskellig måde genstand for regeringens overvejelser.“

Grethe Philip (RV) udtalte vedrørende samme forslag, at det radikale venstre indså problemets betydning, men at man var tøvende over for at give en ret til førtidspension, navnlig af den foreslåede størrelse.

Kjær Rasmussen (VS) og *Hanne Reintoft* (u. p.) fandt ikke forslagene vidtgående nok.

Niels Mørk (S) fandt, at man ikke nødvendigvis behøvede at afvente socialreformkommissionens stillingtagen.

Det udvalg, hvortil forslaget blev henvist, nåede ikke at færdiggøre sit arbejde inden folketingssamlingens slutning.

15. Forslag til folketingsbeslutning om en forsikringsreform. (*Poul Dam, Morten Lange, Ove Munch og Ømann*). [A. sp. 4125].

Skriftlig fremsættelse ²⁷/₂ (F. sp. 4499). 1. beh. ²⁵/₄ (F. sp. 6027). Partiernes ordførere: K. J. Mortensen, Jørgen Jensen, Per Federspiel, Valbak og Kjær Rasmussen. Henvist til udvalg

på 17 medlemmer (Jørgen Jensen, Fanger, Simonsen, Stetter, Per Federspiel, Robert Christensen, Jens Frandsen, Valbak, Erik Hansen (Ålborg amt), Grethe Philip, K. J. Mortensen [næstformand], Albertsen, K. B. Andersen, Jørgen Peder Hansen, K. Axel Nielsen, Søgaard og Poul Dam [formand]).

Ved forslaget til folketingsbeslutning opfordredes regeringen til i folketingsåret 1969-70 at fremsætte forslag til en *reform af forsikringslovgivningen*, hvori følgende punkter skulle indgå:

1. *Forsikringsselskabernes formue* skal for fremtiden udelukkende kunne anbringes i a) indlånsbeviser i af den danske stat eller de nordiske lande i forening oprettede erhvervsudviklingsfonde eller investeringsbanker, b) obligationer af de i den gældende lov om forsikringsvirksomhed § 68, punkt a, b og d, nævnte arter, c) indlånsbeviser i danske banker og sparekasser samt d) fast ejendom og inventar, der ejes af og overvejende anvendes af selskabet selv eller af andre forsikringsselskaber, der tilhører samme koncern.

2. Der skal indføres *statskontrol med vilkårene* for livsforsikring, således at det sikres, at ingen forsikring tegnes på for forsikringstageren dårligere vilkår. end statsanstalten for livsforsikring kan tilbyde.

3. Der skal oprettes en *statsanstalt for lovpligtige forsikringer*, som for fremtiden får eneret på tegning af de ved lov påbudte forsikringer, bortset fra sygeforsikring, og hvortil forsikringsselskabernes nuværende forsikringsbestand overføres, efterhånden som det tidspunkt, da forsikringstageren kan opsigte forsikringsaftalen, indtræder.

4. *Bygningsbrandforsikringen* skal rationaliseres gennem oprettelsen af et gensidigt selskab for hele landet.

5. Som indledning til en rationalisering af den samlede forsikringsvirksomhed skal alle forsikrings spørgsmål samles under *ét ministerium*.

Om baggrunden for forslaget oplyste forslagsstillerne i de ledsagende bemærkninger til forslaget bl. a. følgende:

„Forsikringskommissionen af 1962 har i 1968 udsendt sin første betænkning (Betænkning nr. 490), som i alt væsentligt alene inde-

holder en beskrivelse af hovedtrækkene af de økonomiske forhold inden for skadesforsikringen samt en noget mere indgående redegørelse for motorkøretøjsforsikringen. Kommende betænkninger vil (betænkningen side 7 f.) behandle dels de øvrige brancher inden for skadesforsikring, dels selskabernes konkurrenceforhold. Først når arbejdet med skadesforsikringerne er færdigt, vil kommissionen begynde at undersøge problemerne i forbindelse med livsforsikring. Der er intet oplyst om, hvor lang tid det resterende arbejde vil tage.

Uanset at den foreliggende betænkning klart viser behovet for grundige undersøgelser og omfattende indsamling af materiale vedrørende forsikringsselskaberne, må man betragte kommissionens arbejdstempo med bekymring. Der er foreløbig gået mere end syv år, siden daværende handelsminister Hilmar Baunsgaard fremsatte forslaget om kommissionen (11. januar 1962, Folketingstidende 1961-62, sp. 2047), og det „alsidige materiale om dansk forsikringsvæsen til orientering og vejledning“ for folketinget, som kommissionen skulle tilvejebringe, vil åbenbart endnu en årrække være et fjernt fata morgana.

Materialeindsamlingen må imidlertid ikke — hvor værdifuld den end er — forhindre enhver drøftelse på det politiske plan af forsikringsvæsenets problemer. Det samlede præmiebeløb, der indbetales til forsikringsselskaberne, udgør 2-3 milliarder kr. om året, og den totale aktivmasse overstiger væsentligt 10 milliarder kr. Forsikringsverdenen udgør således en økonomisk faktor af stor betydning for samfundet som helhed, og dertil kommer, at enhver medborger direkte eller indirekte er kunde hos et eller flere forsikringsselskaber.

Jævnside med den fortsatte indsamling af statistisk materiale må der derfor igangsættes overvejelser om den fremtidige ordning af og tilsyn med forsikringsvæsenet. Det foreliggende forslag til en forsikringsreform tilsigter at være et oplæg til disse overvejelser.“

Ved 1. behandlingen i folketinget oplyste *handelsministeren*, at det, allerede da forsikringskommissionen blev nedsat, var forudsat, at dens arbejde ville blive omfattende, og at arbejdet ville tage tid. Kommissionens nedsættelse havde været begrundet i ønsket om at fremskaffe materiale, som kunne danne grundlag for eventuelle politiske overvejelser om dansk forsikringsvirksomhed, og de forhold, som omhandlede i det fremsatte forslag til folketingsbeslutning, burde derfor efter ministerens opfattelse *afvente afslutningen på forsikringskommissionens arbejde*. Ministeren henviste i øvrigt til, at kommissionen allerede havde afgivet en delbetænkning, der indeholdt en almindelig beskrivelse af skadesforsikring og en speciel del om motorkøretøjsforsikring. Endvidere havde kommissionens formand oplyst, at den endelige betænkning om skadesforsikring forventedes at kunne foreligge om ca. 2 år, og at livsforsikringsområdet herefter ville kunne færdiggøres i løbet af yderligere 2 år.

Ministeren gennemgik derefter de enkelte punkter i forslaget. Med hensyn til *punkt 1* udtalte ministeren, at forslaget ville være ensbetydende med, at den gældende bestemmelse, hvorefter 15 pct. af de midler, der skal dække forsikringsfonden, kan anbringes friere end ellers foreskrevet, ville falde bort. Bestemmelsen herom var blevet indført så sent som i 1958 og havde aldrig givet anledning til kritik. Den havde i øvrigt heller aldrig været udnyttet til det tilladte maksimum.

Vedrørende forslagets *punkt 2* oplyste ministeren, at den gældende livsforsikringstarif var fælles for de private livsforsikrings-selskaber og for statsanstalten for livsforsikring. Forskellen mellem selskaberne lå i det store hele i størrelsen af bonus. Da bonus ifølge sin natur er en variabel størrelse, kunne intet selskab på forhånd give tilsagn om bonus af en bestemt størrelse.

Den under *punkt 3* foreslåede oprettelse af et statsøjet selskab kunne ministeren heller ikke tilslutte sig. Samme synspunkt havde ministeren med hensyn til den under *punkt 4* foreslåede oprettelse af ét gensidigt bygningsbrandforsikrings-selskab for hele landet.

Endelig gjorde ministeren opmærksom på, at folketinget flere gange havde beskæftiget sig med det under *punkt 5* fremsatte forslag om at samle al forsikring under samme ministerium. Så sent som i 1959 havde folketinget efter en enstemmig udvalgsindstilling opretholdt de gældende regler på området.

Regeringspartierne ordførere tilsluttede sig ministerens synspunkter og kunne således ikke medvirke til forslagets vedtagelse. Ganske vist var det tempo, med hvilket forsikringskommissionen hidtil havde arbejdet, ikke imponerende, men det var vigtigt at få et samlet overblik over forsikringsvæsenet, inden man foretog afgørende ændringer.

Derimod kunne *K. J. Mortensen* (S) give tilslutning til forslaget, som han fremhævede i det store og hele tolkede de tanker, som socialdemokratiet selv flere gange havde bragt frem. Også *Kjær Rasmussen* (VS) gav tilslutning til forslaget, selvom det efter hans opfattelse ikke var vidtgående nok.

Efter 1. behandlingen henvistes forslaget til et folketingsudvalg, som imidlertid ikke afsluttede sit arbejde med forslaget inden folketingsårets slutning.

16. Forslag til folketingsbeslutning om ændring af lov om den offentlige sygeforsikring, af lov om forsikring mod følger af ulykkestilfælde og af lov om erstatning til tilskadedkomne værnepligtige m. fl. (Om forhøjelse af dagpenge og erstatninger samt om afskaffelse af ventetidsregler m. v.). (*Helge Nielsen, Albertsen, Erling Dinesen, Lis Groes, Anker Jørgensen, Niels Mørk og Bertel Pedersen*). [A. sp. 2333].

Skriftlig fremsættelse $^{10}/_{12}$ (F. sp. 2242). 1. beh. $^{30}/_{1}$ (F. sp. 3448). Partiernes ordførere: Helge Nielsen, Simonsen, P. E. Eriksen, Valbak, Kurt Brauer og Kjær Rasmussen. Henvist til udvalg på 17 medlemmer (Simonsen, Mads Eg Damgaard, Clara Munck, Adam Møller, P. E. Eriksen, Jens Frandsen, Evan Jensen, Valbak, Bernhard Baunsgaard, Grethe Philip, Helge Nielsen [næstformand], Albertsen, Bundvad, Erling Dinesen, Anker Jørgensen, Niels Mørk [formand] og Poul Dam). Beretning (B. sp. 3463) afgivet $^{9}/_{10}$.

Forslaget havde følgende ordlyd:

„Folketinget opfordrer socialministeren til at fremsætte forslag til lov om ændring af lov om den offentlige sygeforsikring, jfr. lovbekendtgørelse nr. 403 af 23. oktober 1967, som ændret ved lov nr. 96 af 29. marts 1968, af lov om forsikring mod følger af ulykkestilfælde, jfr. lovbekendtgørelse nr. 137 af 26. april 1968, og af lov om erstatning til tilskadekomne værnepligtige m. fl., jfr. lovbekendtgørelse nr. 138 af 26. april 1968, idet lovforslagene udarbejdes efter følgende retningslinjer:

1. Maksimum for dagpengehjælpens størrelse fastsættes til $^{9}/_{10}$ af den pågældendes daglige fortjeneste. Andre i lovene fastsatte begrænsninger for dagpengehjælpens størrelse ophæves.

2. De i lov om forsikring mod følger af ulykkestilfælde og i lov om erstatning til tilskadekomne værnepligtige m. fl. fastsatte begrænsninger i størrelsen af den årsløn, som skal lægges til grund ved erstatningsberegningen, ophæves, og som grundlag anvendes $^{9}/_{10}$ af den pågældendes faktiske årsløn, for værnepligtiges vedkommende dog $^{9}/_{10}$ af den af direktoratet for ulykkesforsikringen skønnede årsløn.

3. De i lov om den offentlige sygeforsikring og i lov om forsikring mod følger af ulykkestilfælde fastsatte regler om ventetid (karenstid) ophæves, således at der udbetales dagpenge også for den første uge af hver sygeperiode og for de første 3 dage efter ulykkestilfældets indtræden.

4. De i lov om den offentlige sygeforsikring fastsatte bestemmelser om det højeste antal dage, hvori dagpenge i anledning af sygdom kan udbetales, ophæves.“

I bemærkningerne til forslaget hed det:

„Efter forslagsstillernes opfattelse bør dagpengene efter arbejdsløshedsforsikringen, den offentlige sygeforsikring og ulykkesforsikringslovgivningen fastsættes således, at de giver en egentlig erstatning for tabt arbejdsfortjeneste. Dette indebærer, at man må ophæve en række regler om begrænsning af deres størrelse, om ventetid (karenstid) og om ophør af dagpenge retten efter en vis tids udbetaling. Endvidere må reglerne om ydelse af invaliditetserstatninger m. v. efter ulykkesforsikringslovgivningen forbedres ved ophævelse af de særligt fastsatte begrænsninger.

Dette synspunkt har, for så vidt angår dagpengene efter arbejdsløshedsforsikringen, fundet udtryk i de betænkninger, folketingsudvalgene har afgivet i forbindelse med behandlingen af de seneste ændringer af loven om arbejdsanvisning og arbejdsløshedsforsikring m. v. (Folketingstidende 1966-67 B sp. 57 og 1967-68 B sp. 959). Da forslagsstillerne herefter må regne med, at arbejdsministeren vil søge gennemført en forbedring af arbejdsløshedsunderstøttelsen efter retningslinjer, som svarer til de i dette forslag til folketingsbeslutning anførte, har man begrænset forslaget således, at det ikke omfatter ændringer af lov om arbejdsanvisning og arbejdsløshedsforsikring m. v.

Efter loven om den offentlige sygeforsikring er dagpengehjælpen såvel til lønarbejdere som til andre begrænset således, at den ikke kan overstige $\frac{4}{5}$ af medlemmets daglige fortjeneste inden for den sidste uge før sygemeldingen, ligesom den ikke kan overstige visse i loven angivne satser. Brøken $\frac{4}{5}$ bør forhøjes til $\frac{9}{10}$, og de i øvrigt i loven fastsatte begrænsninger, som ikke har relation til den pågældendes faktiske indtægter, bør bortfalde. Efter loven om forsikring mod følger af ulykkestilfælde udgør dagpengene $\frac{3}{4}$ af den tilskadedekomnes dagløn, men kan dog ikke overstige en sats, som findes på grundlag af en i loven angiven årsløn. Loven om erstatning til tilskadedekomne værnepligtige indeholder tilsvarende regler for dagpengenes størrelse, idet der dog indgår et skøn i beregningen. Brøken $\frac{3}{4}$ bør forhøjes til $\frac{9}{10}$, og de i øvrigt fastsatte begrænsninger bør ophæves.

De årslønninger, der som nævnt er angivet i ulykkesforsikringslovgivningen, danner endvidere en begrænsning for størrelsen af de erstatninger, der udbetales. Disse begrænsninger bør ophæves, således at erstatningerne beregnes på grundlag af den pågældendes faktiske årsløn, idet årslønnen, for så vidt angår værnepligtige m. fl., ligesom efter gældende lov må fastsættes efter et skøn. Endvidere bør der ikke som efter gældende regler finde nedsættelse sted med en tredjedel (værnepligtige: en fjerdedel), men kun med en tiendedel.

I loven om den offentlige sygeforsikring og i loven om forsikring mod følger af ulykkestilfælde er fastsat regler om ventetid (karenstid) således, at dagpenge efter sygeforsikringsloven ved kortere syg-

domsperioder ikke udbetales for de første 6 udbetalingsdage, og således, at dagpenge efter ulykkesforsikringsloven ved kortere arbejdsudygtighed først løber fra 4. dag efter ulykkestilfældets indtræden. Disse ventetider bør afskaffes, således som det er sket i 1967 for arbejdsløshedsforsikringens vedkommende.

I loven om den offentlige sygeforsikring er endvidere fastsat regler om begrænsninger i det antal dage, i hvilke dagpenge til såvel lønarbejdere som andre kan udbetales. Disse begrænsninger indtræder, dels når dagpenge er udbetalt i 156 dage i løbet af 12 på hinanden følgende måneder, dels når medlemmet har fået udbetalt dagpenge i tilsammen 468 dage i løbet af 36 på hinanden følgende måneder. Disse begrænsninger bør ophæves, og dagpenge bør udbetales, så længe arbejdsudygtigheden varer.

Gennemførelsen af de ovennævnte forbedringer vil efter forslagsstillernes opfattelse ikke motivere ændring af de pågældende loves bestemmelser om ydelsesternes finansiering.

De ændringer, som er omhandlet i forslaget, bør gennemføres snarest muligt, ikke mindst af hensyn til de lavestlønnede, som rammes hårdt.“

Ved 1. behandling af forslaget udtalte *socialministeren*, at afgørelsen af de nævnte spørgsmål måtte afvente det resultat, som sikringsudvalget under socialreformkommissionen måtte komme til. Dette synspunkt fandt tilslutning hos *Simonsen (KF)*, *P. E. Eriksen (V)* og *Valbak (RV)*, medens ordføreren for forslagsstillerne, *Helge Nielsen (S)*, fandt, at navnlig forhøjelse til $\frac{9}{10}$ -grænsen måtte gennemføres uden forsinkelse. *Kurt Brauer (SF)* og *Kjær-Rasmussen (VS)* tilsluttede sig forslaget.

Det udvalg, som blev nedsat til behandling af forslaget, nåede ikke at tilendebringe sit arbejde inden folketingssamlingens slutning.

17. Forslag til folketingsbeslutning om fremme af forskning og produktudvikling i erhvervslivet og fremme af kontakten mellem erhvervslivet og forskningen. (*K. B. Andersen, Kampmann, J. O. Krag, Lysholt Hansen og Ivar Nørgaard*). [A. sp. 1111].

Skriftlig fremsættelse $\frac{16}{10}$ (F. sp. 572). 1. beh. $\frac{15}{11}$ (F. sp. 1701). Partiernes ordførere: *Jørgen Peder Hansen, Bøgholm, Arne Christiansen, Dagmar Andreasen, Morten Lange og Kjær Rasmussen*. Henvist til udvalg på 17 medlemmer (*Bøgholm, Knud Bro, Haunstrup Clemmensen, Jørgen Jensen, Arne Christiansen, Johan Philip, Ib Thyregod, Dagmar Andreasen, Jørgen Andersen* [næstformand], *Lindegård Rasmussen, Jørgen*

Peder Hansen, K. B. Andersen, Lysholt Hansen, Anker Jørgensen, Kampmann [formand], Ivar Nørgaard og Morten Lange). Beretning (B. sp. 3245) afgivet ²⁶/₉.

Forslaget til folketingsbeslutning havde følgende ordlyd:

„Folketinget opfordrer regeringen til med det formål at fremme dansk erhvervslivs muligheder for at producere teknisk avancerede produkter og fremstille dem på den mest økonomiske måde at gennemføre følgende foranstaltninger:

1. at oprette en fond til køb af prøvetyper af produkter, maskinel eller apparatur i danske virksomheder, der har de tekniske muligheder for produktion af de pågældende emner, men som endnu ikke har gennemført de for produktionen påkrævede udviklingsprogrammer.
2. at oprette regionale informationscentre, der i forbindelse med Dansk Teknisk Oplysningstjeneste kan etablere kontakt mellem erhvervsvirksomhederne og de forskellige forskningsinstitutioner. Informationscentrene pålægges forpligtelse til at ansætte særligt uddannede kontaktfolk, der kan opsøge virksomhederne og præsentere de muligheder for løsninger af tekniske problemer, som måtte eksistere i virksomhederne.
3. at udvide midlerne i statens lånefond for erhvervsforskning i takt med det til enhver tid konstaterede behov.“

Under 1. behandling udtalte *undervisningsministeren*, at han var glad for forslagens fremkomst og for dets bidrag til drøftelse af problemerne. Punkt 1 om en ny fond til køb af *prøvetyper* rejste mange problemer, der først nærmere måtte drøftes igennem. Det ville være naturligt at koordinere arbejdet med det arbejde, der blev udført af erhvervs- og forskningsstrukturudvalget nedsat af Akademiet for de tekniske Videnskaber og Forskningens Fællesudvalg. Dette udvalg ville formentlig kunne afslutte sit arbejde i løbet af nogle få måneder. Ministeren var enig i intentionerne bag punkt 2 om *regionale informationscentre*, men tvivlede på, om man ville få det rigtige resultat ved den foreslåede metode. I stedet for at oprette regionale informationscentre skulle man snarere have en yderligere specialisering af de folk, som skulle formidle viden og forskningsresultater ud til virksomhederne, og så lade dem have et stort geografisk område. Om punkt 3 — udvidelse af midlerne i *statens lånefond for erhvervsforskning* — erindrede ministeren om,

at fonden, det første år den virkede — 1967-68 — havde 5 mill. kr. til rådighed, i indeværende finansår 10 mill. og næste finansår 15 mill. kr. Indtil der var flere erfaringer på dette område, mente ministeren, at det skulle blive ved den stigningstakt, der lå heri.

Bøgholm (KF) var velvilligt indstillet over for forslaget, og kunne tilsige støtte til at gå ind i arbejdet med vilje til at nå et resultat.

Arne Christiansen (V) mente at forslaget kun beskæftigede sig med detaljer inden for det kompleks af problemer, der hørte under produktudvikling og fremme af kontakten mellem erhvervslivet og forskningen. Dette kompleks af problemer krævede først og fremmest en vurdering fra Forskningens Fællesudvalg. Denne vurdering kunne gives over for folketingets forskningsudvalg. Han satte et spørgsmålstegn ved betimeligheden af, at der skulle etableres en ny fond til køb af prøvetyper. Hvis et sådant behov skulle opfyldes måtte det være rimeligere at ændre loven om statens lånefond for erhvervsforskning. Han tvivlede ligeledes på værdien af at oprette nye organer til varetagelse af kommunikation og information.

Dagmar Andreasen (RV) var positiv over for forslaget idé, men var usikker overfor, hvordan det skulle gribes an. Dansk industri var kendetegnet af mindre industrier, der meget vanskeligt selv kunne klare produktudviklingen, selv om det færdige produkt blev købt. Man måtte skele til en løsning, hvor man lavede en fælles produktudvikling. Informationscentre fandt hun ikke særlig heldige. Det ville blive mere effektivt med branchekonsulenter, der var landsdækkende. Kendskabet til den eksisterende lov om lån til erhvervsforskning havde været for ringe.

Morten Lange (SF) var ligeledes positiv over for forslaget intention. Han så helst en samfundsmæssig overtagelse, en offentliggørelse af en stor del af den dyre ende af udviklingsarbejdet inden for dansk industri. Hvis det virkelig skulle betyde noget, ville det blive et meget dyrt forslag. Han var ikke sikker på, at ideen om endnu en fond var særlig lykkelig. Det man kunne komme frem til var snarere en udbygning af den lov, man allerede havde, om erhvervsfonden. Der var ikke tvivl om, at der var et stort kommunikationsproblem imellem de højere læreanstalters teknologiske fløje og industrien. Han var dog ikke sikker på, at den skitserede form havde den effekt, som var tiltænkt den.

Kjær Rasmussen (VS) mente, at forslaget var udmærket, hvis det førte frem til øget offentlig kontrol med erhvervslivet, og hvis det betød et skub i den rigtige retning for demokratiseringsprocessen på arbejdspladserne. Ville man yde denne hjælp ganske kritikløst og uden betingelser fra det offentliges side? Han ville afvente udvalgsbehandlingen, inden han tog endelig stilling.

Forslaget blev henvist til et særligt udvalg, der 26. september afgav en beretning.

18. Forslag til folketingsbeslutning vedrørende fremtidsforskning. (*K. B. Andersen, Kampmann, J. O. Krag, Lys-holt Hansen og Ivar Nørgaard*). [A. sp. 1109].

Skriftlig fremsættelse ¹⁶/₁₀ (F. sp. 572). 1. beh. ¹⁵/₁₁ (F. sp. 1687). Partiernes ordførere: K. B. Andersen, Bøgholm, Arne Christiansen, Samuelsen, Morten Lange, og Kjær Rasmussen. Henvist til folketingets udvalg angående videnskabelig forskning. Beretning (B. sp. 3243) afgivet ¹²/₆.

Forslaget havde følgende ordlyd:

„Folketinget opfordrer regeringen til at oprette en fond til finansiering af fremtidsforskning.

Fondens midler anvendes til finansiering af forskningsopgaver i eksisterende forsknings- og planlægningsinstitutioner såvel inden for som uden for den offentlige sektor. Fonden afgiver beretning til folketingets udvalg angående videnskabelig forskning.“

I bemærkningerne til forslaget nævnes som presserende opgaver for en sådan forskningsfond: finansiering af forskning af de menneskelige trivsels- og miljøproblemer, trafikforskning og finansiering af forskning i problemstillingerne omkring den mest effektive tilrettelæggelse og udformning af fremtidens offentlige investeringer i øvrigt.

Undervisningsministeren udtalte under 1. behandling, at der først måtte finde en afklaring sted af, hvad det egentlig var for opgaver, man tænkte sig løst. Derefter måtte man undersøge, om ikke problemerne kunne klares med den eksisterende lovgivning.

Bøgholm (KF) fandt, at den vanskeligste opgave ville være at objektivisere fremtidsforskningen og sikre dens uafhængighed af bestemte opfattelser. Han kunne på sit partis vegne sige, at man var åben over for den problemkreds, der her var tale om, og at man gerne så forslaget henvist til forskningsudvalget, hvor man ville gå ind i arbejdet ud fra ønsket om at få noget ud af det.

Arne Christiansen (V) fandt, at forslaget hvilede på et noget diffust grundlag. Han fandt, at det i første række gjaldt om at bringe de folk sammen, som tumlede med problemerne.

Samuelsen (RV) så med sympati på tanken bag det foreliggende lovforslag, men var noget betænkelig ved tanken om at oprette en ny videnskabelig fond. Finansieringen måtte kunne foregå på anden måde.

Morten Lange (SF) kunne fuldt ud støtte de intensioner, der lå bag ved forslaget. Han havde sine reservationer med hensyn til,

om den foreslåede løsning var den rigtige. En fond på en krone og til gengæld en effektiv og fremsynet bestyrelse var måske den løsning, man skulle stræbe efter.

Kjær Rasmussen (VS) mente, at konfliktforskningen måtte have en fremtrædende placering. Han var positivt indstillet over for ideen om en fond.

Udvalget angående videnskabelig forskning afgav den 12. juni en beretning over forslaget. Det fremgår af denne, at ministeren har afgivet tilsagn om, at der som grundlag for udvalgets fortsatte arbejde af ministeren udpeges en arbejdsgruppe til at udarbejde et notat om fremtidsforskningens område og mest hensigtsmæssige organisation. Udvalget udtrykker håb om at kunne modtage dette notat fra ministeren ved det nye folketingsårs begyndelse.

19. Forslag til folketingsbeslutning om bortfald af studieafgifter. (*Karl Max Rasmussen, K. B. Andersen, Kampmann og Kjeld Olesen*). [A. sp. 1115].

Skriftlig fremsættelse ¹⁶/₁₀ (F. sp. 573). 1. beh. ⁷/₁₁ (F. sp. 1451). Partiernes ordførere: Karl Max Rasmussen, Gerda Møller, Robert Christensen, Meta Ditzel, Morten Lange og Kjær Rasmussen. Henvist til udvalget for undervisning og uddannelse. Taget tilbage.

Forslaget til folketingsbeslutning havde følgende ordlyd:

„Folketinget opfordrer regeringen til gennem en ændring af tilskudsreglerne snarest muligt og senest den 1. august 1969 at afskaffe studieafgifterne ved de private lærerseminarier og seminarierne for børnehave- og fritidshjemspædagoger.“

Af bemærkningerne til forslaget anføres:

„... I 1966 stillede den daværende undervisningsminister de studerende ved de private lærerseminarier i udsigt, at studieafgiften skulle bortfalde over en kortere periode og senest den 1. august 1969, når den nye læreruddannelseslov træder i kraft, hvilket også fremgår af folketingsudvalgets betænkning af 18. maj 1966 over forslaget til den nævnte lov (Tillæg B. sp. 1965-66, sp. 1046-1047).

Endvidere er det også ved flere lejligheder stillet de studerende ved seminarierne for børnehave- og fritidshjemspædagoger i udsigt, at studieafgiften for disse skulle bortfalde med virkning senest fra samme dato.

Forslagsstillerne foreslår derfor, at undervisningsafgifterne ved de omhandlede seminarier bortfalder snarest muligt og senest den 1. august 1969.“

Undervisningsministeren gav ved forslaget 1. behandling en orientering om problemet om afskaffelse af studieafgifterne ved de private seminarier, som efter hans opfattelse var stort og kompliceret. Det var taget op i ministeriet under den forrige regering, og ministeren fandt i nogen grad, at forslaget tilsigtede at spille sorteper videre. Regeringen forventede nu at kunne fremsætte forslag til en ny lov om tilskud til de private skoler og lærerseminarierne i løbet af kort tid. For så vidt var dette forslag overflødigt, som folketinget ville komme til at beskæftige sig med disse problemer i forbindelse med regeringens kommende forslag.

Ministeren understregede i øvrigt, at det måtte være en forudsætning for 100 pct.s underskudsdekning af institutionernes udgifter, at disse havde status som selvejende institutioner, og at dette igen betød, at ministeriet måtte have indsigt med deres budgetter.

Regeringspartiernes ordførere (KF, V og RV) gav ved 1. behandling tilsagn om en velvillig udvalgsbehandling ud fra en erkendelse af det problem, der lå i, at undervisningen ved statsseminarierne var afgiftsfri, medens der måtte betales afgift ved de private seminarier, når der på grund af pladsmangel ikke var valgfrihed mellem disse.

Morten Lange (SF) gav tilslutning til forslaget, som han fandt rimeligt og nødvendigt. Han fremsatte i den forbindelse nogle kritiske bemærkninger om det bestående seminariesystem. Da seminariet havde status som led i hele den offentlige uddannelse, var det komplet urimeligt, at staten ikke havde taget det fulde ansvar for den del af sektoren.

Kai Moltke (u. p.) kunne tilsige sin fulde støtte til forslaget.

Kjær Rasmussen (VS) fandt, at spørgsmålet længe nok havde været til behandling i regering og folketing, at der havde været talt længe nok, og at man nu måtte skride til aktion.

Han fremsatte derfor følgende *forslag til motiveret dagsorden*:

„Folketinget opfordrer regeringen til gennem en ændring af tilskudsreglerne snarest muligt og senest den 1. august 1969 at afskaffe studieafgifterne ved de private lærerseminarier og seminarierne for børnehave- og fritidspædagoger, og går dernæst over til næste sag på dagsordenen.“

Dagsordensforslaget blev afvist såvel af undervisningsministeren som af de øvrige ordførere og Kai Moltke med den væsentligste begrundelse, at dets vedtagelse ville afskære muligheden for at få spørgsmålet sagligt gennemarbejdet i et udvalg. Ved afstemningen *forkastedes* det herefter med 100 stemmer mod 2 (VS); 1 medlem tilkendegav, at han hverken stemte for eller imod.

Ved 2. behandling af det af undervisningsministeren fremsatte *forslag til lov om statsstøtte til visse private seminarier*, se side 542, tog forslagsstillerne nærværende forslag til folketingsbeslutning tilbage (F. sp. 7354).

20. Forslag til folketingsbeslutning vedrørende en reform af Ungdommens Uddannelsesfond. (Knud Nielsen, K. B. Andersen, Anker Jørgensen, Kampmann, Kjeld Olesen og Søgaard). [A. sp. 4123].

Skriftlig fremsættelse ²⁵/₂ (F. sp. 4407). 1. beh. ²¹/₃ (F. sp. 5030). Partiernes ordførere: Knud Nielsen, Knud Bro, Enggaard, Grethe Philip, Morten Lange (Poul Dam) og Kjær Rasmussen. Henvist til udvalg på 17 medlemmer (Knud Bro, Jørgen Jensen, Gerda Møller [næstformand], Simonsen, Enggaard, Merete Bjørn Hanssen, Kristen Østergaard, Grethe Philip, Samuelsen [formand], Valbak, Knud Nielsen, K. B. Andersen, Anker Jørgensen, Peter Jørgensen, Kampmann, Søgaard og Morten Lange).

Forslaget til folketingsbeslutning havde følgende ordlyd:

„Folketinget opfordrer regeringen til snarest at fremsætte forslag til en gennemgribende reform af Ungdommens uddannelsesfond, således at en virkelig nyordning kan gennemføres i dette folketingsår.“

I de til forslaget knyttede bemærkninger hedder det bl. a.:

„Det er nu flere måneder, siden betænkningen om økonomisk støtte til unge under uddannelse blev offentliggjort. Hermed er baggrundsmaterialet for den tiltrængte reform af de unges støtte-muligheder til stede.

Da udvalget blev nedsat i 1965, var det for at skabe grundlaget for en virkelig dybtgående reform af de hidtidige støtteformer. Det blev således nævnt i udvalgets kommissorium, at det burde overvejes, om det hidtil anvendte skønsprincip burde afløses af en ordning, hvorefter der sikres de uddannelsessøgende ret til offentlig støtte under visse forudsætninger, således at støtteordningerne fremtidig hviler på en lovgivning, der fastlægger principperne, medens udgifterne bevilges på de årlige finanslove.

En række punkter i de nuværende støtteregeletranger til revision. Det er ikke tilstrækkeligt at yde en mindre forhøjelse af beløbene i henhold til den gældende ordning. Der må nu — som forudsat ved udvalgets nedsættelse — gennemføres en lovgivning, der realiserer det princip, som der er bred enighed om, at ingen af økonomiske grunde må hindres i at få den uddannelse, som de har lyst og evner til.

Det af udvalget stillede forslag kan ikke siges at løse denne opgave. Regeringen har bebudet et forslag. Det er imidlertid stadig ikke fremkommet. I den sidste tid har det været nævnt, at regerin-

gen havde opgivet at gennemføre en reform af uddannelsesstøtten.

.....
Forslaget behandledes i folketinget sammen med *forslag til lov om ændring af lov om „Ungdommens uddannelsesfond“s forvaltning og virksomhed* (fremsat af undervisningsministeren) og *forslag til lov om støtte til uddannelse* (af Kjær Rasmussen og Sigsgaard), se side 549 og 614.

Undervisningsministeren gjorde det ved 1. behandling klart, at et egentligt reformforslag til Ungdommens uddannelsesfond ikke ville fremkomme i denne folketingssamling. Han henviste til regeringens lovforslag, som inden for de gældende rammer betød en væsentlig forbedring af støtten. Regeringen agtede i næste folketingssamling at fremsætte et forslag til reform af Ungdommens uddannelsesfond og ville i denne forbindelse overveje, i hvilket omfang von Eybenudvalgets resultater kunne realiseres.

Ministeren fandt i øvrigt, at forslaget var meget vagt i sin udformning. Der var således ikke taget stilling til, om man ønskede flertals- eller mindretalsindstillingen i den betænkning, man henviste til, lagt til grund for den efterlyste reform.

Ordførerne gav ved 1. behandling af forslagene udtryk for en række principielle synspunkter med hensyn til uddannelsesstøtte. Herom må henvises til forhandlingerne.

Regeringspartiernes ordførere kunne tilslutte sig ministerens lovforslag og måtte derfor afvise nærværende forslag.

De tre forslag henvistes til samme udvalg. Dettets betænkning omfattede ikke nærværende forslag.

21. Forslag til folketingsbeslutning om foranstaltninger vedrørende de indkaldte værnepligtiges økonomiske og sociale forhold. (*Søgaard, Kjeld Olesen og Orla Pedersen*). [A. sp. 5233].

Mundtlig fremsættelse $\frac{6}{6}$ (F. sp. 7780).

Forslaget havde følgende ordlyd:

„Folketinget opfordrer regeringen til i folketingsåret 1969-70 at fremkomme med forslag til lov om en soldaterlønsordning, der tager udgangspunkt i klimaudvalgets 1.800 kr.s forslag og i en omlægning af de nuværende naturalydelse til tilbud om sådanne, hvor dette af pædagogiske grunde er ønskeligt, dog under hensyntagen til forsvarets virksomhed i øvrigt. Det imødeses, at en sådan ordning opbygges over nogle år.“

De bemærkninger, som ledsagede forslaget, lød således:

„Det af socialdemokratiet den 2. oktober 1968 fremsatte forslag til folketingsbeslutning (se side 663) vedrørende samme spørgsmål har været behandlet i et udvalg, hvori det ikke har været muligt at opnå enighed om at afgive betænkning på nuværende tidspunkt. Forslaget vil derfor ikke kunne komme til 2. behandling.

Forslagsstillerne har således set sig nødsaget til at fremsætte nærværende forslag til folketingsbeslutning, som er affattet under hensyntagen til forhandlingerne i udvalget.

Herudover motiveres forslaget på følgende måde:

Forsvarets klimaudvalg har i sin 4. delbetænkning af 5. april 1968 (betænkning nr. 499) analyseret de værnepligtiges økonomiske og sociale forhold. Udvalget er gennem sine overvejelser nået til det resultat, at samfundsudviklingen har nødvendiggjort en revision af den hidtidige opfattelse af værnepligtsbyrden. „En rimelig aflønning af de værnepligtige vil efter udvalgets opfattelse kunne bidrage til at fjerne de værnepligtiges modvilje mod den byrde, som samfundet lægger på dem, en modvilje, der som oftest rettes mod forsvaret til alvorlig skade for arbejdsklima og effektivitet“.

Forslagsstillerne mener, at klimaudvalgets synspunkter må danne grundlag for gennemførelse af en aflønningsordning for de indkaldte værnepligtige, som er i bedre overensstemmelse med samfundsudviklingen end den nuværende.“

Forslaget nåede ikke at komme til behandling inden folketings-samlingens slutning.

C.

Andre sager.

I. Forespørgsler.

1. Den 2. oktober 1968 anmeldtes i folketinget (F. sp. 48) følgende forespørgsel til *statsministeren* af *Aksel Larsen, Poul Dam* og *Krog Hansen*:

„Er statsministeren opmærksom på grundlovens § 46, og anser statsministeren, at folketingets finansudvalg uden om folketinget kan give en minister bemyndigelse til at overskride lovbestemte bevillinger?“

Fremme af forespørgslen vedtoges $\frac{3}{10}$ (F. sp. 108).

Forespørgslen foretoges $\frac{8}{10}$ (F. sp. 334).

Om baggrunden for forespørgslen udtalte ordføreren for forespørgerne, *Aksel Larsen* (SF), bl. a.:

„ Denne forespørgsel er foranlediget af, at regeringen med tilslutning af et flertal i finansudvalget med øjeblikkelig virkning for finansåret 1968-69 har forhøjet bevillingen til landbrugets dispositionsfond med 100 mill. kr., hvortil kommer en yderligere bevilling til udlån til yngre landmænd på 25 mill. kr.

Hvad sidstnævnte bevilling angår, er der i loven herom ikke fastsat nogen beløbsramme, men kun almindelige bestemmelser for støtten.

Hvad bevillingen på de 100 mill. kr. angår, er forholdet imidlertid det, at bevillinger til landbrugets dispositionsfond er fastlagt i lov om afsætning af danske landbrugsvarer m. m. vedtaget af folketinget 2. juni 1967. Det er i denne lovs § 7 udtrykkeligt fastsat, hvor stort et beløb der maksimalt i finansåret 1968-69, altså indeværende finansår, kan udbetales til landbrugets dispositionsfond, og det turde være klart, at en ændring af loven og dennes enkelte paragraffer kun kan ske ved ny lov vedtaget af folketinget. Der kan derfor efter forespørgernes mening ikke være tvivl om, at såvel regeringen som finansudvalgets flertal har handlet i strid med grundloven og dansk statsretlig sædvane. “

Aksel Larsen bemærkede videre, at det hidtil havde været den almindelige opfattelse, at der ikke burde lovgives på finansloven. Der var dog grænsetilfælde. Man havde således stedse ment, at folketinget var i stand til ved tekstanmærkning til finansloven at forhøje eller formindske en i medfør af lov fastsat bestemte bevilling til et formål. Dette kunne imidlertid ikke i nogen måde bemyndige regeringen eller finansudvalget til at ændre lovparagraffer eller forøge lovbestemte bevillinger.

Den praksis, som af statsministeren var omtalt i en brevveksling med socialistisk folkepartis folketingsgruppe, ville betyde, at regeringen og finansudvalget var totalt enerådende med hensyn til statens udgifter. Man kunne aflyse de fleste folketingsmøder og undlade de fleste afstemninger i folketinget.

I det foreliggende tilfælde forelå der endvidere et brud på eller en ændring af lovgivningen om pristallet, som måtte betegnes som pristalsfusk eller forvriddning af lovgivningen og lovgivningens hensigt.

Endelig måtte det anføres, at regeringen havde haft god tid til at komme med sagen i folketinget og søge den gennemført, inden dette sluttede sit arbejde. I stedet var man gået til finansudvalget den 3. september, altså 4 uger før folketinget skulle træde sammen.

Statsministeren bestred i sit svar, at regeringen skulle have handlet forfatningsstridigt ved at afholde en udgift på 100 mill. kr. alene på grundlag af tilslutning i folketingets finansudvalg.

„Der har igennem årene“, udtalte statsministeren „udviklet sig en praksis, som vel næppe kan siges at være fuldstændig i overensstemmelse med ordlyden i grundlovens § 46, stk. 2, men det er en mangeårig praksis, og efter denne praksis kan en minister afholde en udgift, når han har opnået samtykke hertil fra folketingets finansudvalg. Lad mig føje til: alle statsretlige eksperter anser nu denne praksis for gældende ret på dette område.“

Der var fra socialistisk folkepartis side fremført forskellige kriterier, som skulle begrænse denne praksis. Finansudvalgsbevillinger skulle således kun kunne anvendes, når sagen var *presserende*, ligesom det var hævdet, at *store udgifter* ikke kunne afholdes alene med finansudvalgets tilslutning. Der var intet i den hidtidige praksis, der kunne begrunde disse synspunkter.

Også bestemmelsen om, at ændringerne skulle gennemføres med hjemmel i bevillingslov, var fortolket derhen, at man kunne disponere i henhold til tilslutning fra finansudvalget under forudsætning af folketingets senere konfirmation.

„Endelig har socialistisk folkeparti“, fortsatte statsministeren „hæftet sig ved, at der ikke tilkommer finansudvalget lovgivende myndighed, og at finansudvalgets tiltrædelse af udgifter på forventet efterbevilling fra folketinget forudsætter, at man har praktiske eller principielle folketingsbeslutninger at støtte sig på, og at bevillingerne er i overensstemmelse med i øvrigt gældende lovgivning.“

Hr. Aksel Larsen og socialistisk folkepartis folketingsgruppe kan ikke være uvidende om, at der hvert år med finansudvalgets tilslutning — og i en række tilfælde med tilslutning fra socialistisk folkeparti — afholdes et stort antal udgifter, hvor de ovennævnte betingelser ikke er opfyldt.“

Statsministeren fremdrog en række sager som eksempler herpå og udtalte videre:

„ Ingen af de kriterier, socialistisk folkeparti har påstået skulle begrænse en ministers adgang til at afholde udgifter alene med finansudvalgets tilslutning, kan således finde støtte i den hidtidige praksis. Tværtimod mener jeg, at der kan — og jeg har her gjort det delvis — fremdrages en række eksempler på, at finansudvalget ikke har følt sig bundet af disse kriterier; ingen har tidligere fundet, at det var forfatningsstridigt.

Lad mig tilføje, at spørgsmålet om eventuelle grænser for denne praksis tidligere har været drøftet her i folketinget.

Det skete ved en forespørgselsdebat den 26. november 1958. Forløbet af denne debat kan næppe fortolkes på anden måde, end at folketingets flertal afviste at fastsætte retningslinjer, som begrænsede en ministers adgang til at afholde udgifter alene med finansudvalgets tilslutning.

Så længe folketinget ikke har fastlagt sådanne begrænsninger, må det i hvert enkelt tilfælde være regeringen, der tager stilling til, hvilken fremgangsmåde den vil anvende, og folketingets finansudvalg, der tager stilling til, om det under politisk ansvar over for folketingets senere godkendelse vil give tilslutning til den pågældende udgift.

Jeg må altså fastholde, at regeringen har handlet i overensstemmelse med hidtidig statsretlig praksis.“

I den efterfølgende debat deltog — foruden statsministeren og ordføreren for forespørgerne — *landbrugsministeren, økonomiministeren, Lysholt Hansen (S), Jørgen Jensen (KF), Ib Thyregod (V), Grethe Philip (RV), Kjær Rasmussen (VS) og Kai Moltke (u. p.)*. Endvidere havde *Jens Peter Jensen (Sorø amt) (V)* ordet for et kort indlæg.

Forhandlingen om forespørgslen sluttede med, at man uden at træffe nogen egentlig beslutning enedes om at lade udvalget for forretningsordenen, suppleret med et finansudvalgsmedlem fra hvert af de i finansudvalget repræsenterede partier, overveje, om der kunne fastsættes retningslinjer for finansudvalgets virksomhed, især om adgang for et mindre tal til i visse tilfælde at kræve en bevillingsansøgning behandlet i folketinget.

I en *beretning fra udvalget for forretningsordenen*, suppleret med medlemmer af finansudvalget, som blev afgivet 11. april (B. sp. 1229) hedder det bl. a.:

„ Med udgangspunkt i de under forespørgslen den 8. oktober 1968 fremførte synspunkter samt et af folketingssekretariatet ud-

arbejdet notat, der optrykkes som bilag, har der i det udvidede udvalg været ført en række drøftelser, som er endt med, at man er enedes om at udtale følgende:

Den igennem mange år udviklede sædvane, at en ikke bevilget udgift kan afholdes på forventet efterbevilling, når finansudvalget har givet sin tilslutning dertil, må fastholdes. Hvis finansudvalget har tiltrådt en udgift, er ministeren stillet, som om den formelle bevilling var givet.

Det anses ikke for muligt at begrænse finansudvalgets kompetence til at tiltræde udgifter på forventet efterbevilling til udgifter inden for en bestemt beløbsramme eller til udgifter af presserende karakter el. lign.

For så vidt angår forslag om bevillinger, som må anses for ganske særlig betydningsfulde på grund af bevillingens størrelse og konsekvenser, vil det som hidtil kunne være ønskeligt, at bevillingssagen forelægges folketinget i form af et lovforslag. Om dette skal ske, må imidlertid i første række afgøres af vedkommende minister og finansudvalget.

Det spørgsmål er rejst, om en minister med tilslutning fra finansudvalget kan afholde en udgift, der er større end den, som er hjemlet i en speciel lov vedrørende det pågældende bevillingsområde. At dette spørgsmål må besvares bekræftende, følger af, at det i den specielle lov fastsatte beløb vil kunne ændres ved den egentlige bevilingslov (finanslov eller tillægsbevillingslov), og ifølge den gældende sædvane kan principielt enhver ubevilget udgift afholdes på forventet efterbevilling med finansudvalgets samtykke. Det må også i sådanne tilfælde bero på vedkommende minister eller finansudvalget, om folketingets tilslutning til en forhøjelse af udgiften skal ske i form af ændring af den specielle lov, og ofte vil dette være mest hensigtsmæssigt.

I *folketingets mødeperioder* er der næppe afgørende betænkkeligheder ved den gældende ordning. Finansudvalgets aktstykker er tilgængelige for folketingets medlemmer såvel som for pressen, og ethvert medlem af folketinget har adgang til at føre et aktstykke vedrørende en bevillingsansøgning frem i folketingssalen i form af et lovforslag eller et forslag til folketingsbeslutning. Selv om et sådant skridt kun tages af et lille mindretal i tinget, vil det i almindelighed kunne forventes, at finansudvalgets behandling af bevillingsansøgningen vil blive stillet i bero, til forhandlingen i folketingssalen har fundet sted.

Uden for tingets mødeperioder, d. v. s. navnlig i de 3-4 sidste måneder af folketingsåret, er der ikke en tilsvarende adgang for ethvert folketingsmedlem til at føre en bevillingssag frem for folketinget. Ifølge grundlovens § 39 tilkommer det alene folketingets formand at indkalde folketinget til møde, idet det dog påhviler ham at indkalde til møde, når mindst $\frac{2}{5}$ af folketingets medlemmer

eller statsministeren skriftligt fremsætter begæring herom med angivelse af dagsorden. I sommertiden vil det ikke være let at fremskaffe en sådan skriftlig begæring fra $\frac{2}{5}$ af tingets medlemmer, men folketingets formand har tilkendegivet, at hvis mindst 7 af finansudvalgets 17 medlemmer, repræsenterende $\frac{2}{5}$ af folketingets medlemmer, ønsker folketinget indkaldt i anledning af en bevillingssag, som er forelagt i finansudvalget til afgørelse i den mødefri del af folketingsåret, da vil han indkalde folketinget, selv om den i grundlovens § 39 krævede betingelse: skriftlig begæring fra $\frac{2}{5}$ af medlemmerne, ikke formelt er opfyldt. Formanden vil træffe sin afgørelse efter at have drøftet sagen med statsministeren og partiformændene, bl. a. for at undersøge, om sagen eventuelt vil kunne udsættes, til folketinget genoptager sine møder.“

2. Den 11. oktober 1968 anmeldtes i folketinget (F. sp. 499) følgende forespørgsel til statsministeren af *Kjær Rasmussen* og *Sigsgaard*:

„Vil regeringen medvirke til foranstaltninger, der sikrer, at det gøres til en betingelse for ydelse af statsstøtte til undervisningsinstitutioner og sociale institutioner, at disse ikke ved regulativer eller på anden vis på urimelig måde foretager indgreb i den personlige frihed?“

Fremme af forespørgslen vedtoges $\frac{15}{10}$ (F. sp. 526).

Forespørgslen foretoges $\frac{25}{10}$ (F. sp. 919).

Ordføreren for forespørgerne, *Kjær Rasmussen* (VS), fremdrog i sin begrundelse for forespørgslen en række tilfælde, hvor der efter hans opfattelse på urimelig måde var foretaget indgreb i den personlige frihed for beboerne på forskellige institutioner.

Den aktuelle anledning til forespørgselen var de i visse dele af dagspressen fremdragne forhold ved Rønde studenterkursus på Djursland. Denne sag var efter *Kjær Rasmussen*s opfattelse et eklatant eksempel på institutionelle magtovergreb. Han hævdede således, at statsmidlerne, uden hvilken skolen ikke kunne oprettholdes, blev brugt som led i en missionsk indoktrinering, der ikke forenedes med den grundlovssikrede personlige frihed.

Statsministeren understregede i sit svar, at det offentlige ikke havde nogen indflydelse på de regler, der var gældende for kostafdelingerne ved private skoler. Disse afdelinger blev overalt drevet på helt privat basis.

Ved siden af det offentlige skolevæsen, som stod åbent for enhver, havde vi den tradition i dansk skolevæsen, at forældre

skulle have adgang til med støtte fra det offentlige at give deres børn en undervisning, som havde sit særlige præg enten af religiøs, national eller skolepolitisk karakter, på private skoler eller kursus.

Hvis det offentlige opstillede en tilskudsbetingelse som foreslået af forespørgerne, ville man lægge en torpedo under den frihed, vor skoletradition gav forældrene til at give børnene en uddannelse af en særlig karakter.

Garantien mod indgreb i den personlige frihed på de sociale institutioner fandtes derimod i lovgivningens regler om anerkendelse af og tilsyn med de sociale institutioner, idet opfyldelsen af de her stillede krav var et vilkår for at opnå statsstøtte.

Statsministeren sluttede:

„..... Jeg må således drage den konklusion, at der for de sociale institutioners vedkommende er tilstrækkelige muligheder for at værne beboernes personlige frihed, og at vi ikke bør gøre indskrænkninger i den frihed, vi inden for undervisningen har givet til at vælge opdragelsesmetoder med særlige præg.“

I den efterfølgende debat deltog — foruden *statsministeren* og *ordføreren for forespørgerne* — *Orla Møller* (S), *Ellen Strange Petersen* (KF), *Robert Christensen* (V), *Samuelsen* (RV), *Poul Dam* (SF), *Hanne Reintoft* (u. p.) og *K. B. Andersen* (S).

Under forhandlingerne fremsatte Kjær Rasmussen følgende *forslag om motiveret dagsorden*:

„Folketinget opfordrer regeringen til at drage omsorg for, at der ikke på statsstøttede institutioner findes bestemmelser, skrevne eller uskrevne, som på urimelig måde griber ind i den personlige frihed, og går dernæst over til næste punkt på dagsordenen.“

Dette forslag forkastedes med 102 stemmer mod 2 (VS).

3. Den 23. oktober 1968 anmeldtes i folketinget (F. sp. 821) følgende forespørgsel til *udenrigsministeren*, *ministeren for nedrustningsspørgsmål*, *forsvarsministeren* og *ministeren for europæiske markedsanliggender* af *Per Hækkerup*, *K. B. Andersen*, *J. O. Krag* og *Helge Nielsen*:

„Hvilke oplysninger kan udenrigsministeren, ministeren for nedrustningsspørgsmål, forsvarsministeren og ministeren for europæiske markedsanliggender give om den udenrigspolitiske situation, herunder om den sikkerhedspolitiske og den markedspolitiske situation?“

Samtidig anmeldtes de to følgende forespørgsler til *uden-*

rigsministeren af *Bernhard Baunsgaard* m. fl. (nr. 4) og til udenrigsministeren og forsvarsministeren af *Gert Petersen* m. fl. (nr. 5).

Fremme af forespørgslen vedtoges ²⁴/₁₀ (F. sp. 839).

Forespørgslen foretoges ³¹/₁₀ (F. sp. 1083). Sammen med denne sag foretoges de nævnte to følgende forespørgsler.

Efter at ordførerne for forespørgerne *Per Hækkerup* (S) (Forespørgsel nr. 3) og *Gert Petersen* (SF) (Forespørgsel nr. 5) kort havde motiveret forespørgslerne, afgav udenrigsministeren en indgående redegørelse for den udenrigspolitiske situation. *Ministeren for nedrustningsspørgsmål* fremsatte i sit svar nogle bemærkninger på nedrustningsområdet. *Forsvarsministeren* redegjorde for den sikkerhedspolitiske situation, og *ministeren for europæiske markedsanliggender* gav en kort redegørelse for de vigtigste træk af udviklingen siden den sidste markedsdebat i tinget den 14. maj.

Forespørgslerne gav anledning til en meget langvarig og indgående debat i folketinget, hvorunder følgende ministre havde ordet:

Statsministeren, udenrigsministeren, ministeren for nedrustningsspørgsmål, forsvarsministeren og ministeren for europæiske markedsanliggender.

Følgende medlemmer deltog i forhandlingerne: *Per Hækkerup* (S), *Ivar Nørgaard* (S), *Poul Schlüter* (KF), *Per Federspiel* (V), *Stinus* (RV), *Gert Petersen* (SF), *Poul Dam* (SF), *Sigsgaard* (VS), *Kjær Rasmussen* (VS) og *Kai Moltke* (u. p.). Endvidere talte følgende medlemmer: *Frode Jakobsen* (S), *J. O. Krag* (S), *Anders Andersen* (V), *Svend Haugaard* (RV), *Skovmand* (RV) og *Hanne Reintoft* (u. p.).

Under forhandlingerne stilledes en række forslag om motiveret dagsorden:

Poul Dam (SF) stillede følgende forslag om motiveret dagsorden (F. sp. 1197):

„Idet folketinget udtaler, at styrkelsen af FN må være et centralt mål for dansk udenrigspolitik, fordi alene FNs myndighed kan sikre og fastholde verdensfreden, opfordrer det regeringen til

1) at gennemføre en meget væsentlig forøgelse af Danmarks finansielle bidrag til FNs virksomhed samt

2) at pålægge den danske delegation til FN at revidere sin holdning, så den mere konsekvent stiller sig solidarisk såvel med de nye staters bestræbelser for at opnå ligeberettigelse med de mere begunstigede lande som med de frihedsbevægelser, der kæmper for folkeslagenes selvbestemmelsesret og politiske frihed, og går hermed over til næste sag på dagsordenen.“

Kjær Rasmussen (VS) stillede følgende forslag (F. sp. 1215):

„Folketinget opfordrer regeringen til at foranledige, at alterna-

tiver til Danmarks nuværende sikkerhedspolitik undersøges med henblik på at indgå som valgmuligheder i en folkeafstemning, og går hermed over til næste punkt på dagsordenen.“

Per Hækkerup (S) stillede følgende forslag om motiveret dagsorden (F. sp. 1265):

- „Folketinget opfordrer regeringen til,
 - at spørgsmålet om arten af de våben, der anvendes mod befolkningen i Portugisisk Afrika, tages op på det kommende NATO-udenrigsministermøde,
 - at Nigeria-Biafra spørgsmålet af den danske regering tages op i FN med henblik på våbenleverancernes ophør og krigshandlingernes standsnings,
 - at NATO-landes våbenleverancer til Grækenland og andre europæiske diktatorlande søges standset ved, at sagen rejses i NATOs ministerråd,
 - at der oprettes et dansk handelskammer i DDR,
 - at der foretages en generel ophævelse af kontrolrådspasordningen for borgere fra DDR,
- og fortsætter derefter debatten.“

Endelig stillede *Poul Schlüter* (KF) på de tre regeringspartiers vegne følgende dagsordensforslag (F. sp. 1272):

„Idet folketinget tager ministrenes redegørelser til efterretning, udtaler folketinget, at styrkelsen af FN må være et centralt mål for den danske udenrigspolitik, og opfordrer regeringen til at fortsætte den allerede indledte politik for at styrke FN på alle områder.

Folketinget går dermed over til næste sag på dagsordenen.“

Forinden afstemningerne om dagsordensforslagene fandt sted, overrakte *Per Hækkerup* (S) formanden en henvendelse af følgende indhold (F. sp. 1307):

„I henhold til forretningsordenens § 34 forlanger undertegnede 17 medlemmer det af hr. *Per Hækkerup* stillede forslag til afstemning først.“

Henvendelsen var underskrevet af 17 medlemmer af folketinget.

I forretningsordenens § 34 står der:

„Afstemningernes omfang, orden og indbyrdes forhold bestemmes af formanden eller, såfremt 17 medlemmer forlanger det, af tinget, efter at et af de 17 medlemmer og formanden hver én gang har udtalt sig.“

Efter at formanden havde spurgt, om nogen ønskede at udtale sig om henvendelsen, udtalte *J. O. Krag* (S):

„Det dagsordensforslag, der er fremsat af hr. *Per Hækkerup* på socialdemokratietts vegne, indeholder en række henstillinger til regeringen, som ikke er indeholdt i noget andet forslag, der er fremsat. Så må det være rigtigt, at det kommer til afstemning, og jeg skal henstille til formanden, at det sættes til afstemning nu.“

Herefter meddelte formanden følgende:

„Jeg vil gerne meddele, at jeg foreslår at følge tingets faste praksis, hvorefter dagsordensforslag sættes til afstemning efter en bedømmelse af, hvilket dagsordensforslag formanden skønner der er flertallets, men efter den henstilling, der her er sket, skal der nu foretages en afstemning om, hvorvidt vi stadig skal følge denne hidtidige normale praksis.“

Formandens forslag om afstemningsrækkefølgen vedtoges med 92 stemmer mod 70; 1 medlem tilkendegav, at han hverken stemte for eller imod.

Efter afstemningen udtalte *Per Hækkerup* (S):

„Jeg vil gerne, hr. formand, trække mit forslag om motiveret dagsorden tilbage og bede om tilladelse til at stille et *ændringsforslag* til regeringspartierne forslag til dagsorden.

Regeringspartierne forslag til dagsorden lyder:

„Idet folketinget tager ministrenes redegørelser til efterretning, udtaler folketinget, at styrkelsen af FN må være et centralt mål for den danske udenrigspolitik, og opfordrer regeringen til at fortsætte den allerede indledte politik for at styrke FN på alle områder.

Folketinget går dermed over til næste sag på dagsordenen.“

Mit ændringsforslag går ud på, at der før sidste punktum indsættes følgende:

„Folketinget opfordrer regeringen til,

at spørgsmål om arten af de våben, der anvendes mod befolkningen i Portugisisk Afrika, tages op på det kommende NATO-udenrigsministermøde,

at Nigeria-Biafra spørgsmålet af den danske regering tages op i FN med henblik på våbenleverancernes ophør og krigshandlingernes standsnng,

at NATO-landenes våbenleverancer til Grækenland og andre europæiske diktatorlande søges standset ved, at sagen rejses i NATOs ministerråd,

at der oprettes et dansk handelskammer i DDR,

at der foretages en generel ophævelse af kontrolrådspasordningen for borgere fra DDR.““

Da ingen efter formandens forespørgsel ønskede at optage det tilbagetagne forslag om motiveret dagsorden, var det bortfaldet.

Derefter spurgte *Bernhard Baunsgaard* (RV), hvordan formanden så på et ændringsforslag af denne art, idet der, så vidt han kunne skønne, blot var tale om en samarbejdning af to dagsordensforslag.

Efter at formanden havde meddelt, at hans afgørelse var, at forslaget var et ændringsforslag, bad *Bernhard Baunsgaard* om udsættelse af forhandlingerne. Formanden afbrød efter denne henstilling forhandlingen og udsatte mødet.

Ved afstemningen forkastedes det af *Per Hækkerup* stillede *ændringsforslag* til forslag om motiveret dagsorden af *Poul Schlüter* med 91 stemmer mod 67.

Forslaget om motiveret dagsorden af *Poul Schlüter* vedtoges med 91 stemmer mod 2; 65 medlemmer tilkendegav, at de hverken stemte for eller imod.

Hermed bortfaldt det af *Poul Dam* stillede forslag om motiveret dagsorden og det af *Kjær Rasmussen* stillede forslag om motiveret dagsorden.

4. Den 23. oktober 1968 anmeldtes i folketinget (F. sp. 821) følgende forespørgsel til *udenrigsministeren* af *Bernhard Baunsgaard*, *Henry Christensen* og *H. C. Toft*:

„Hvilke oplysninger kan udenrigsministeren give om den udenrigspolitiske situation?“

Fremme af forespørgslen vedtoges $^{14}/_{10}$ (F. sp. 839).

Forespørgslen foretoges $^{31}/_{10}$ (F. sp. 1083).

Forespørgslen foretoges sammen med den foran omtalte forespørgsel (nr. 3) af *Per Hækkerup* m. fl., hvortil der i det hele henvises, og den nedenfor omtalte forespørgsel (nr. 5) af *Gert Petersen* m. fl.

5. Den 23. oktober 1968 anmeldtes i folketinget (F. sp. 821) følgende forespørgsel til *udenrigsministeren* og *forsvarsministeren* af *Gert Petersen*, *Morten Lange* og *Aksel Larsen*:

„Hvilke oplysninger kan udenrigsministeren og forsvarsministeren give om den udenrigspolitiske situation, herunder Danmarks sikkerhedspolitiske situation?“

Fremme af forespørgslen vedtoges $^{24}/_{10}$ (F. sp. 839).

Forespørgslen foretoges $^{31}/_{10}$ (F. sp. 1083).

Forespørgslen foretoges sammen med de to foran omtalte forespørgsler (nr. 3 af *Per Hækkerup* m. fl. og nr. 4 af *Bernhard Baunsgaard* m. fl.).

Der henvises i det hele til det ved forespørgsel nr. 3 anførte.

6. Den 12. november 1968 anmeldtes i folketinget (F. sp. 1561). følgende forespørgsel til *statsministeren* af *Tastesen, Lis Groes, Per Hækkerup, Orla Møller, Helge Nielsen, K. Axel Nielsen og Ivar Nørgaard*:

„Hvad agter regeringen at foretage sig på grundlag af den forventede rapport fra sundhedsstyrelsen om omfanget og karakteren af misbrug af euforiserende stoffer blandt ungdommen i henseende til

- 1) at øge indsatsen for at forebygge handlen med og brugen af disse stoffer,
- 2) at forstærke forsorgsarbejdet for unge, der anvender euforiserende stoffer,
- 3) at søge gennemført skærpet straf af de bag handelen stående bagmænd?“

Fremme af forespørgslen vedtoges ¹³/₁₁ (F. sp. 1597).

Forespørgslen foretoges ²³/₁ (F. sp. 3070).

Ordføreren for forespørgerne, *Tastesen* (S), bemærkede, at forespørgslen var stillet allerede den 12. november ud fra den forudsætning, at en debat ville kunne finde sted før jul. Man havde en fornemmelse af, at problemet forstærkedes voldsomt. Materialet var imidlertid først kommet senere, og debatten nu ville sikkert være tiltrængt, da den optog befolkningen meget stærkt.

Statsministeren delte den opfattelse, at det var tiltrængt med en debat. Han nøjedes i sit første indlæg med at henvise til en tidligere kort mundtlig redegørelse, han havde givet tinget, og til 5 skriftlige redegørelser, som tinget havde modtaget fra indenrigsministeren, justitsministeren, socialministeren, undervisningsministeren og udenrigsministeren.

I den efterfølgende debat deltog foruden *statsministeren* følgende ministre: *justitsministeren, socialministeren og undervisningsministeren*. Foruden ordføreren for forespørgerne deltog følgende medlemmer i forhandlingerne: *Langkilde* (KF), *Ib Thyregod* (V), *Else-Merete Ross* (RV), *Morten Lange* (SF), *Kjær Rasmussen* (VS) og *Hanne Reintoft* (u. p.) samt *Hans Larsen* (RV), *Kjeld Olesen* (S) og *Meta Ditzel* (RV).

Statsministeren sagde i et senere indlæg bl. a.:

„ Jeg vil derfor gerne sige, at i regeringen er vi enige i, at på det grundlag, der eksisterer med dette erfaringsmateriale, så forvirret, så utilfredsstillende det er, ville det være uforvarsligt at gå ind på tanken om at frigive hash. Jeg vil advare meget herimod. Samtidig med at jeg anerkender, at der også er grund til at advare

imod overdrevent hysteri, vil jeg også advare imod, at man stræber efter at reagere utilfredsstillende hurtigt. Her er der i allerhøjeste grad behov for et erfaringsmateriale, vi ikke har i dag.“

Under forhandlingerne omtales bl. a. det af justitsministeren fremsatte *forslag til lov om ændring i borgerlig straffelov. (Narkotikakriminalitet)*. Se herom side 374.

7. Den 14. januar 1969 anmeldtes i folketinget (F. sp. 2738) følgende forespørgsel til *socialministeren af Bundvad, Erling Dinesen, Lis Groes, Anker Jørgensen, Evald Kristensen, Waldemar Laursen, Niels Mørk, Helge Nielsen og Bertel Pedersen*:

„Vil socialministeren gennemføre en socialpolitik, der opfylder følgende hovedkrav?

1. Pensionerne føres omgående à jour på grundlag af lønudviklingen.
2. Der gennemføres en automatisk regulering af pensionerne, fradragreglerne lempes, og de afskaffes helt for invalidepensionernes vedkommende.
3. Der sikres ret til førtidspension til alle, der af sociale, helbreds- eller erhvervsmæssige grunde er særlig vanskeligt stillede.
4. Med start i 1970 gennemføres over 8 år en 50 pct.s forhøjelse af pensionerne gennem en værdifast tillægspension. Denne nyordning følges op af en tjenestemandslignende pension til alle.
5. Der sikres en egentlig erstatning for de indtægtstab, som sygdom, arbejdsløshed og ulykkestilfælde forvolder.
6. Boligforholdene for pensionister og enlige mødre må forbedres. Antallet af kollegieværelser og andre boliger til unge under uddannelse bør forøges.

Socialdemokratiets forslag om opførelse af 18.000 sociale boliger om året samt regulering af boligsikringsordningen kan medvirke til at løse disse problemer.

7. Selv om der i de senere år er bygget meget, må der fortsat gøres en ekstra indsats for at sikre, at behovet for sygehuse og plejehjem bliver dækket.

8. Både i gamle og nye byområder må der planlægges, så fællesskabet kan trives.

Det må være en samfundsopgave at fremme et børne- og ungdomsvenligt klima.

Byplanlægningen må tage afgørende hensyn til børnenes trivsel og tryghed ved udbygning af den forebyggende børne- og ungdomsforsorg og ved etablering af friarealer, sportspladser samt børnevenlige legepladser.

9. Familierpolitikken må udbygges.

Heri må indgå moderskabsydelse, forhøjede børnetilskud og erstatning for tabt arbejdsfortjeneste i forbindelse med fødsel.

10. Det er vigtigt, at restfattigdommen helt udryddes. Derfor må også forsorgen udvikles til gavn for vore handicappede medborgere.“

Fremme af forespørgslen vedtoges ¹⁵/₁ (F. sp. 2751).

Forespørgslen foretoges ³⁰/₁ (F. sp. 3394).

Ordføreren for forespørgerne, *Bundvad* (S), anførte en række eksempler på sociale fremskridt, som den foregående regering havde gennemført.

Set på denne baggrund kunne man sige, at den nuværende regerings indsats målt i socialpolitiske lovforslag havde været ret så beskeden. Den samme tilbageholdenhed havde regeringen og dens partier vist over for socialdemokratiske initiativer.

Ud fra en stærk tvivl om, hvad regeringen ville på det så vigtige socialpolitiske område, havde man i forespørgslen fremdraget 10 vigtige punkter, hvor der burde tages fat. Ville socialministeren gennemføre en socialpolitik, der opfyldte disse hovedkrav?

Af den socialpolitiske debat var det fremgået, at regeringen tilsyneladende var mere interesseret i administrative ændringer vedrørende sociallovene end reelle sociale fremskridt.

Socialministeren redegjorde i sit svar indgående for de enkelte punkter i forespørgslen.

Ministeren sagde som afsluttende bemærkninger om forespørgslen „ at jeg har forstået den således, at den giver udtryk for de mål, som man ønsker gennemført på længere sigt, men at der kun på enkelte punkter er tale om forslag, som man tænker sig gennemført omgående. Der er i det store og hele tale om mål, som regeringen kan være enig med forespørgerne i at stræbe imod. Skulle jeg pege på et punkt, som regeringen må lægge vægt på ud over dem, der indgår i forespørgslen, skulle det være at møde de sociale

vanskeligheder i tide ved en forebyggende og behandlende familiecentreret indsats, altså en udbygning af rådgivning og oplysning, en mere aktiv socialpolitik.

Jeg må imidlertid over for de forslag, der er stillet her om en række forbedringer på enkeltområder, fremhæve vigtigheden af at se på ønskerne om sociale forbedringer i sammenhæng og afveje de forskellige behov med udgifterne ved at imødekomme disse behov. Jeg minder her om, at vi stadig stilles over for nye sociale opgaver. F. eks. havde vi i sidste uge en debat om narkotikaproblemet, som, hvis det skal løses, vil kræve en betydelig indsats og indsats af betydelige midler. Men dette bør ikke ske på bekostning af behov hos andre grupper, det bør ikke ske til skade for udbygningen af den øvrige børne- og ungdomsforsorg eller forsorgen for handicappede.

Jeg skal til slut blot sige, at jeg må afvise påstandene om, at der på nogen måde er tale om en pause i den sociale lovgivning, og ganske stilfærdigt gøre opmærksom på, at når hr. Bundvad nævnede, at der var sket fremskridt under den socialdemokratiske regering, drejede det sig for flere af lovens vedkommende om fremskridt over en længere årrække. Regeringen vil også over en årrække kunne pege på tilsvarende forbedringer, men foreløbig har der kun været et år til arbejdet.“

Boligministeren redegjorde i et kort indlæg for et af Bundvad rejst spørgsmål om enlige mødres ligestilling med ægtepar ved anvisningen af boliger.

I den efterfølgende forhandling deltog — foruden ordføreren for forespørgerne — *Asger Jensen* (KF), *P. E. Eriksen* (V), *Grethe Philip* (RV), *Poul Dam* (SF), *Kjær Rasmussen* (VS) og *Kai Moltke* (u. p.).

8. Den 25. februar 1969 anmeldtes i folketinget (F. sp. 4356) følgende forespørgsel til *landbrugsministeren* af *Morten Lange*, *Poul Dam* og *Aksel Larsen*:

„Hvilke oplysninger kan ministeren give om planerne for en reform af landbrugslovgivningen og landbrugsstøtteordningerne?“

Fremme af forespørgslen vedtoges $26\frac{1}{2}$ (F. sp. 4422).

Forespørgslen foretoges $19\frac{1}{3}$ (F. sp. 4867 og 4941) og $20\frac{1}{3}$ (F. sp. 4970).

Ordføreren for forespørgerne, *Morten Lange* (SF), fastslog indledningsvis, at den nuværende landbrugs politik i hovedsagen var den, som blev grundlagt i 1960ernes begyndelse, da vi lagde vor landbrugs politik om.

„Vi må nu formodentlig give os til alvorligt at overveje“, fortalte Morten Lange, „hvordan egentlig Danmarks landbrugs status er, og jeg mener, at denne undersøgelse må gennemføres nu, og at landbrugsministeren må give os klare retningslinjer for regeringens planer. For stillingen er ganske enkelt den, at vi ved indgangen til, hvad der forhåbentlig bliver et intimt nordisk økonomisk samarbejde, må have gjort det fuldstændig klart for os, om det er et eksportlandbrug, vi vil være i stand til at videreudvikle og udbygge, og med økonomisk held, eller om det er en afviklingsperiode for et landbrug, vi står over for. . . .“

Morten Lange beskæftigede sig derefter med spørgsmålet om landbrugsstøtten. Der var tale om en række støtteordninger, som fra økonomisk hold, nemlig de økonomiske vismænd, var blevet meget skarpt kritiseret. Man kunne sige, at støtteordningerne alle stod til revision, til omlægning, til en ny politisk målsætning for vor landbrugspolitik i det hele taget.

Regeringen måtte være pligtig at fastlægge en helt klar og levedygtig politik for fremtiden på dette område.

Landbrugsministeren bemærkede om selve landbrugslovgivningen, at en revision af denne ville være nødvendig, uanset at loven om landbrugsejendomme kun var knap 2 år gammel. Landbokommissionen var derfor anmodet om at gå i gang med at overveje alle de spørgsmål, der trængte sig på. Landbrugsministeren omtalte en del af disse problemer og sagde bl. a.:

„. . . . Vi forventer som sagt i regeringen, at det arbejde, der her er i gang, nu snarlig kan afsluttes, således at alle de elementer, man her arbejder med, kan gå ind i det, jeg vil kalde den langsigtede landbrugspolitik, og vi forventer og ved, at den indstilling, der vil komme, vil få stor betydning for landbrugets fremtid. Vi vil derfor fra regeringens side vente med en endelig stillingtagen til disse struktur-mæssige problemer, indtil der foreligger et oplæg fra landbokommissionen. . . .“

Hvad angik det økonomiske spørgsmål, planerne for de kommende landbrugsstøtteordninger, måtte oplysningerne være sparsomme, idet han stod midt i forhandlingerne med landbruget. Regeringen havde dog længe beskæftiget sig med disse ting, og man kunne i hvert fald sige, at nogen patentløsning på landbrugets problemer såvel i den aktuelle som i den fremtidige situation næppe kunne gives. Ministeren gav i det følgende en redegørelse for de forskellige økonomiske spørgsmål og deres nære indbyrdes sammenhæng.

I den efterfølgende debat deltog — foruden *landbrugsministeren* og *ordføreren for forespørgerne* — *statsministeren*, Chr. Thomsen (S), *Lysholt Hansen* (S), *Risgaard Knudsen* (S), *Niels Ravn* (KF), *Henry Christensen* (V), *Svend Haugaard* (RV), *Aksel Larsen* (SF), *Kjær Rasmussen* (VS) og *Kai Moltke* (u. p.).

Under debatten stillede *Morten Lange* (SF) følgende forslag om motiveret dagsorden (F. sp. 4883):

„Idet folketinget opfordrer regeringen til at lade foretage en ekspertundersøgelse af landbrugets økonomiske fremtidsmuligheder og at forelægge resultaterne heraf for folketinget i dette år, går tinget over til den næste sag på dagsordenen.“

Hertil stillede *Kjær Rasmussen* (VS) følgende ændringsforslag (F. sp. 4948):

„Efter ordet „fremtidsmuligheder“ indføjes:

„herunder først og fremmest af mulighederne for rentabel afsætning af danske landbrugsvarer, til at opstille en målsætning for dansk landbrugsproduktion i overensstemmelse med de fremkomne prognoser og til at udarbejde en plan, som tager sigte på i løbet af en kortere årrække at afvikle landbrugsstøtten og gøre landbruget til et selvhjulpent erhverv, som er tilpasset den opstillede målsætning for produktionen,““.

Endelig stillede *Lysholt Hansen* (S) følgende forslag om motiveret dagsorden (F. sp. 4954):

„Idet folketinget misbilliger regeringens handlemåde ved bevilgingen af 125 mill. kr. til kompensation til landbruget for udsættelse af forhøjelse af hjemmemarkedspriserne, går tinget over til næste sag på dagsordenen.“

Forslag om motiveret dagsorden af *Lysholt Hansen* forkastedes med 93 stemmer mod 71; 3 medlemmer tilkendegav, at de hverken stemte for eller imod.

Ændringsforslaget af *Kjær Rasmussen* til forslaget om motiveret dagsorden af *Morten Lange* vedtoges enstemmigt med 3 stemmer; 165 medlemmer tilkendegav, at de hverken stemte for eller imod.

Det således ændrede forslag om motiveret dagsorden, sålydende:

„Idet folketinget opfordrer regeringen til at lade foretage en ekspertundersøgelse af landbrugets økonomiske fremtidsmuligheder, herunder først og fremmest af mulighederne for rentabel afsætning af danske landbrugsvarer, til at opstille en målsætning for dansk landbrugsproduktion i overensstemmelse med de fremkomne prognoser og til at udarbejde en plan, som tager sigte på i løbet af en kortere årrække at afvikle landbrugsstøtten og gøre landbruget til et selvhjulpent erhverv, som er tilpasset den opstillede målsætning for produktionen, og at forelægge resultaterne heraf for folketinget i dette år,

går tinget over til den næste sag på dagsordenen.“
forkastedes med 94 stemmer mod 74.

9. Den 22. april 1969 anmeldtes i folketinget (F. sp. 5813) følgende forespørgsel til statsministeren af *Lysholt Hansen*, *Gorrsen*, *J. O. Krag* og *K. Axel Nielsen*:

„Hvad agter regeringen at foretage i anledning af, at det ved den af kommissionsdomstolen af 2. oktober 1968 foretagne undersøgelse må anses for godtgjort,

at boligministeren har forsømt sin pligt til rettidigt og på rimelige vilkår at tilvejebringe lokaler til kildeskattedeadministrationen, og

at boligministeren i forhandlingerne med finansudvalget herom har afgivet urigtige og vildledende oplysninger samt undladt at give oplysninger af væsentlig betydning for finansudvalgets behandling af det pågældende aktstykke (nr. 447 af 29. juli 1968)?“

Fremme af forespørgslen vedtoges ²³/₄ (F. sp. 5891).

Forespørgslen foretoges ⁸/₅ (F. sp. 6359). Sammen med den foretoges den følgende forespørgsel (nr. 10) til statsministeren af Ømann m. fl.

De to ordførere for forespørgerne, *K. Axel Nielsen* (S) (forespørgsel nr. 9) og *Ømann* (SF) (forespørgsel nr. 10), motiverede deres forespørgsler.

Statsministeren fandt, at der i og for sig kun var det fælles for de to forespørgsler, at de tog deres udgangspunkt i den redegørelse for forløbet af tilvejebringelsen af lokaler til kildeskattedirektoratet, som var afgivet af den nedsatte kommissionsdomstol; ellers var der stor forskel på de to forespørgsler. Den ene, stillet af socialdemokratiet, vedrørte boligministerens ansvar i sagen, medens den anden, stillet af socialistisk folkeparti, vedrørte forholdene i boligministeriet og administrationen i deres helhed. Statsministeren gav derefter en indgående besvarelse af hver af de stillede forespørgsler.

Statsministeren sluttede med følgende sammenfattende bemærkninger:

„ Sluttelig vil jeg gerne have lov til at gøre nogle mere generelle bemærkninger om det indtryk, sagen om kildeskattedehuset kan have efterladt i offentligheden, ikke mindst i relation til statsadministrationen og embedsmændene. Der kan være en fare for, at en undersøgelse af denne karakter trods sin tilstræbte objektivitet kan give et skævt billede af forholdene og i et vist omfang føre til uberettigede generaliseringer. Jeg synes, vi må erindre to ting. I den periode, da begivenhederne udspillede sig, antog sagen ikke de samme dimensioner, som den gjorde under afhøringerne. Det var en sag, som måtte klares ind imellem en lang række andre løbende sager. Da den så senere kom i søgelyset, lå de forhold, der under-

søgtes, et halvt til et helt år tilbage i tiden. Når man så længe efter stilles over for skarpt formulerede spørgsmål, er det vel næsten uundgåeligt, at svarene i et vist omfang kan give indtryk af en usikkerhed, som ikke nødvendigvis prægede handlinger og vurderinger, da sagen blev behandlet. Selv om undersøgelsen viser, at der ved nægens behandling er sket beklagelige fejltagelser eller misforståelser, så føler jeg alligevel trang til at advare imod at generalisere og vende denne vurdering mod embedsmændene som gruppe.

Det fremgår af det, jeg har sagt, at regeringen er af den opfattelse, at der ved kommissionsdomstolens undersøgelse i sagen omkring kildeskattehuset er blevet afsløret svagheder i administrationen og måske i særlig grad i den daglige rutine. Jeg vil gerne slutte med at understrege, at regeringen så stærkt som nogen er interesseret i at få sådanne svagheder rettet. Jeg mener, dette er i folketingets, i regeringens og i administrationens fælles interesse.“

Under den efterfølgende debat havde — foruden statsministeren og de to nævnte ordførere — følgende ordet: *boligministeren, justitsministeren, Lysholt Hansen (S), Langkilde (KF), Ib Thyregod (V), Niels Helveg Petersen (RV), Grethe Philip (RV), Sigsgaard (VS) og Kai Moltke (u. p.)*.

Lysholt Hansen (S) stillede under debatten følgende forslag om motiveret dagsorden (F. sp. 6399):

„Da kommissionsdomstolen ifølge det givne kommissorium, jfr. beretningen side 138, ikke har haft mulighed for at foretage en vurdering, henstiller folketinget til regeringen, at den anmoder enten kommissionsdommeren eller en anden dommer om på grundlag af det allerede tilvejebragte materiale samt de oplysninger, der kan indhentes i finansudvalget, at fremkomme med en vurdering af omstændighederne i forbindelse med leje og køb af kildeskattehuset, og går dernæst over til næste sag på dagsordenen.“

Derefter stillede *Ømann (SF)* følgende dagsordensforslag (F. sp. 6439):

„Idet folketinget konstaterer, at den af kommissionsdomstolen af 2. oktober 1968 afgivne beretning har afdækket væsentlige mangler i administrationsstrukturen og uklarheder i bevillingspraksis, opfordrer folketinget statsministeren til at udpege tre uvildige, administrationskyndige personer til inden 6 måneder at afgive en betænkning til folketinget om, hvilke administrative og bevillingsmæssige reformer beretningen giver anledning til, og går dermed over til den næste sag på dagsordenen.“

Endelig stillede *Ib Thyregod (V)* på regeringspartierne vegne følgende forslag om motiveret dagsorden (F. sp. 6471):

„Idet folketinget tager statsministerens redegørelse til efterretning, udtaler tinget, at forhandlingerne mellem regeringen og folketingets finansudvalg om klarere og fastere retningslinjer for behandlingen af

bevillingsspørgsmål samt regeringens bestræbelser for at omlægge og rationalisere statens lokale- og byggeadministration bør fremmes mest muligt, og forventer, at regeringen til efteråret forelægger folketing resultatet af sine overvejelser.

Tinget går dermed over til næste sag på dagsordenen.“

På linje med bemærkninger, som blev afgivet af statsministeren under forhandlingerne, udtalte justitsministeren bl. a.:

„ Efter grundloven påhviler det folketinget at tage stilling til, om der skal gøres politisk eller retligt ansvar gældende over for en minister, og folketinget kan eventuelt træffe beslutning om at sætte en minister under tiltale ved rigsretten. En sådan afgørelse må folketinget træffe på egen hånd på grundlag af det materiale, som måtte foreligge for tinget om den pågældende ministers forhold. Bedømmelsen af disse forhold tilkommer folketinget, og tinget kan ikke få domstolenes bistand ved foretagelse af denne bedømmelse. Herved ville man på en principielt særdeles uheldig måde kunne foregribe en eventuel senere afgørelse ved rigsretten eller gøre domstolene til en kastebold i politiske sager. En sådan bistand fra domstolene vil efter regeringens opfattelse heller ikke kunne opnås ved, at folketinget skulle bede en eller flere dommere om at foretage en bedømmelse af en ministers forhold. Herved ville man, om end kun indirekte, også opnå domstolenes bistand til en vurdering, som det påhviler folketinget og folketinget alene at foretage. “

„ Det står altså klart og tydeligt i grundloven, at i de sager, der bliver anlagt mod ministrene for deres embedsførelse, er det rigsretten, der skal foretage påkendelsen, og regeringen må derfor fastholde, at folketinget og kun folketinget bør bedømme det materiale, som er tilvejebragt af kommissionsdomstolen. “

Forslag om motiveret dagsorden af *Ib Thyregod vedtoges* med 87 stemmer mod 63.

Hermed bortfaldt det af *Lysholt Hansen* stillede forslag om motiveret dagsorden og det af *Ømann* stillede forslag om motiveret dagsorden.

10. Den 22. april 1969 anmeldtes i folketinget (F. sp. 5813) følgende forespørgsel til *statsministeren* af *Ømann, Poul Dam, Morten Lange* og *Aksel Larsen*:

„Hvilke foranstaltninger giver den af kommissionsdomstolen af 2. oktober 1968 afgivne beretning statsministeren anledning til at foretage eller foreslå foretaget med hensyn til

- 1) forholdet mellem statsadministrationen og bevillingsmyndighederne,

- 2) ansvars- og kompetenceforholdene i og mellem ministerierne og
- 3) rationalisering af fremgangsmåden ved statens indgåelse af lejemaal, køb af ejendom og egen bygherrevirksomhed?"

Fremme af forespørgslen vedtoges $\frac{23}{4}$ (F. sp. 5892).

Forespørgslen foretoges $\frac{8}{5}$ (F. sp. 6359) sammen med den foran omtalte forespørgsel (nr. 9) af K. Axel Nielsen m. fl., hvortil der i det hele henvises.

II. Redegørelser fra ministre.

1. På folketingets første mødedag i folketingsåret 1968-69 afgav *statsministeren* i overensstemmelse med grundlovens § 38 en *redegørelse for rigets almindelige stilling og de af regeringen påtænkte foranstaltninger* (F. sp. 1).

Denne redegørelse var i lighed med tidligere delt i en mundtlig fremstilling (åbningstalen) omhandlende de mere principielle synspunkter, og en skriftlig, i hvilken der blev givet en detaljeret oversigt over regeringens planer på en lang række områder.

Redegørelsen, hvis mundtlige del i uddrag, findes gengivet side 25ff, efterfulgtes i overensstemmelse med, hvad der foreskrives i den nævnte grundlovsparagraf, af en forhandling, *åbningsdebatten*, som fandt sted $\frac{3}{10}$ (F. sp. 108) og $\frac{4}{10}$ (F. sp. 233).

Som ordførere talte: *J. O. Krag* (S), *Haunstrup Clemmensen* (KF), *Henry Christensen* (V), *Niels Helveg Petersen* (RV), *Aksel Larsen* (SF), *Sigsgaard* (VS) og *Knud Hertling* (Grøn.). Herudover havde *Erling Dinesen* (S), *Lysholt Hansen* (S), *Per Hækkerup* (S), *Johan Nielsen* (S), *Erik Kragh* (KF), *Per Federspiel* (V), *Henry Sørensen* (V), *Svend Haugaard* (RV), *Gert Petersen* (SF), *Vivike* (SF), *Kjær Rasmussen* (VS), *Kai Moltke* (u. p.) og *Hanne Reintoft* (u. p.) ordet. Endvidere talte følgende ministre: *Statsministeren*, *udenrigsministeren*, *finansministeren*, *landbrugsministeren* og *økonomiministerens* og *ministeren for nordiske anliggender samt europæiske markedsanliggender*.

2. Den 14. januar 1969 anmeldtes i folketinget (F. sp. 2665) en redegørelse af *ministeren for offentlige arbejder som oplæg til trafikpolitisk debat*.

Redegørelsen fandt sted $14/1$ (F. sp. 2676). På begæring af 17 medlemmer fra socialdemokratiet, det konservative folkeparti, venstre, det radikale venstre og socialistisk folkeparti (F. sp. 2739) sattes redegørelsen $16/1$ til forhandling (F. sp. 2773).

I forhandlingen deltog — foruden *ministeren for offentlige arbejder* — *Horn* (S), *Stæhr Johansen* (KF), *Holmberg* (V), *Bilgrav-Nielsen* (RV), *Arne Larsen* (SF), *Sigsgaard* (VS) og *Kai Moltke* (u. p.). Endvidere havde følgende ordet i debatten: *Mads Eg Damgaard* (KF), *A. Chr. Andersen* (V), *Arne Christensen* (V), *Niels Eriksen* (V) og *Dagmar Andreasen* (RV).

3. Den 21. januar 1969 anmeldtes i folketinget (F. sp. 2907) en redegørelse af *statsministeren for foranstaltninger mod ungdomsnarkomanien*. Redegørelsen fandt sted samme dag (F. sp. 2908). Den efterfulgtes ikke af nogen særskilt debat.

4. Den 30. januar 1969 anmeldtes i folketinget (F. sp. 3394) en redegørelse af *økonomiministeren og ministeren for nordiske anliggender samt europæiske markedsanliggender for den markedspolitiske situation*.

Redegørelsen fandt sted $4/2$ (F. sp. 3508). På begæring af 17 medlemmer fra socialdemokratiet, det konservative folkeparti, venstre, det radikale venstre og socialistisk folkeparti (F. sp. 3627) sattes redegørelsen $6/2$ til forhandling (F. sp. 3728).

I forhandlingen deltog — foruden *statsministeren og økonomi- og markedsministeren* — *Ivar Nørgaard* (S), *Hauustrup Clemmensen* (KF), *Per Federspiel* (V), *Niels Helweg Petersen* (RV), *Aksel Larsen* (SF), *Sigsgaard* (VS) og *Kai Moltke* (u. p.). Endvidere deltog *Horn* (S), *J. O. Krag* (S), *Anders Andersen* (V) og *Henry Sørensen* (V).

5. Den 4. februar 1969 anmeldtes i folketinget (F. sp. 3499) en redegørelse af *forsvarsministeren for planerne for udvikling af en række af de nuværende militære anlæg og arealer og de heraf følgende om- og udflytninger*.

Redegørelsen fandt sted $11\frac{1}{2}$ (F. sp. 3874). På begæring af 17 medlemmer fra socialdemokratiet, det konservative folkeparti, venstre, det radikale venstre og socialistisk folkeparti (F. sp. 3919) sattes redegørelsen $13\frac{1}{2}$ til forhandling (F. sp. 4008).

I forhandlingen deltog — foruden *forsvarsministeren* — *Søgaard* (S), *Stetter* (KF), *Enggaard* (V), *Bilgrav-Nielsen* (RV), *Kurt Brauer* (SF) og *Kjær Rasmussen* (VS).

6. Den 12. februar 1969 anmeldtes i folketinget (F. sp. 3921) en redegørelse af *indenrigsministeren* for *de civile værnepligtiges forhold*.

Redegørelsen fandt sted samme dag (F. sp. 3921). Den efterfulgtes ikke af nogen særskilt debat.

7. Den 11. marts 1969 anmeldtes i folketinget (F. sp. 4518) en redegørelse af *ministeren for kulturelle anliggender* for *den kulturpolitiske situation*.

Redegørelsen fandt sted $11\frac{1}{3}$ (F. sp. 4523). På begæring af 18 medlemmer fra socialdemokratiet, det konservative folkeparti, venstre, det radikale venstre, socialistisk folkeparti og venstresocialisterne (F. sp. 4577) sattes redegørelsen $13\frac{1}{3}$ til forhandling (F. sp. 4673).

I forhandlingen deltog — foruden *ministeren for kulturelle anliggender* — *Bodil Koch* (S), *Lembourn* (KF), *Merete Bjørn Hanssen* (V), *Else-Merete Ross* (RV), *Gunhild Due* (SF), *Sigsgaard* (VS) og *Hanne Reintoft* (u. p.). Endvidere deltog *K. B. Andersen* (S), *Lene Christensen* (S), *Niels Matthiasen* (S), *Meta Ditzel* (RV), *Poul Dam* (SF) og *Morten Lange* (SF).

8. Den 11. marts 1969 anmeldtes i folketinget (F. sp. 4518) en redegørelse af *udenrigsministeren* for *Danmarks handelspolitik over for udviklingslandene*.

Redegørelsen fandt sted $12\frac{1}{3}$ (F. sp. 4578). På begæring af 17 medlemmer fra socialdemokratiet, det konservative folkeparti, venstre, det radikale venstre og socialistisk folkeparti (F. sp. 4633) sattes redegørelsen $18\frac{1}{3}$ til forhandling (F. sp. 4825).

I forhandlingen deltog — foruden *udenrigsministeren* —

Niels Matthiasen (S), Havnstrup Clemmensen (KF), Per Møller (V), Stinus (RV), Poul Dam (SF), Sigsgaard (VS) og Kai Moltke (u. p.).

9. Den 14. maj 1969 anmeldtes i folketinget (F. sp. 6578) en redegørelse af *økonomiministeren for den økonomiske situation.*

Redegørelsen fandt sted samme dag (F. sp. 6578). Den efterfulgtes ikke af nogen særskilt debat.

III. Spørgsmål til ministrene.

Spørgsmålene er for hver ministers vedkommende opført efter spørgernes bogstavfølge. De med * mærkede spørgsmål er besvaret skriftligt.

Statsministeren vedrørende:

1. Af <i>K. B. Andersen</i> , om statsministeren har ændret opfattelse med hensyn til reklamer i dansk fjernsyn*	Besvaret F. sp.	
10/9	8493	
2. Af <i>Poul Dam</i> om nedsættelse af et hurtigtarbejdende udvalg vedrørende eksperimenterende forsøgsarbejde for unge, der misbruger euforiserende stoffer	6/11	1393
3. Af <i>samme</i> , om statsministeren vil tage initiativ til at drøfte den seneste kommissionsoversigt med repræsentanter for folketingets partier	4/6	7558
4. Af <i>Jørgen Peder Hansen</i> om underretning af folketingets forskningsudvalg vedrørende indholdet af stedfundne drøftelser med erhvervsrepræsentanter	28/3	5198
5. Af <i>Peter Jørgensen</i> om oprettelse af et teknologiministerium eller et sekretariat til koordinering af undervisning, forskning og konsultation på de teknologiske områder	20/11	1745
6. Af <i>Morten Lange</i> , om statsministerens indgreb i forligsmandens mæglingstilrettelæggelse er i overensstemmelse med loven om mægling i arbejdsstridigheder*	27/2	4501
7. Af <i>Niels Matthiasen</i> om TV 2's organisatoriske placering. Anmeldt 4/2 (F. sp. 3499)	Taget tilbage	
8. Af <i>Ivar Nørgaard</i> om den nordiske økonomiske union	20/11	1742

9. Af <i>samme</i> om sikring af den nødvendige tilførsel af råvarer til kødindustrien	Besvaret F. sp.
26/2	4418
10. Af <i>Sigsgaard</i> om adgang for den grønlandske befolkning til at give sin mening til kende om fortsættelse eller opsigelse af baseaftalen med USA	30/10	1021
11. Af <i>Tastesen</i> , om regeringen vil søge sit eget lovforslag om nedsættelse af valgretsalderen gennemført i denne samling	28/5	7076

Udenrigsministeren vedrørende:

12. Af <i>Albertsen</i> om ydelse af et tilsvarende beløb fra staten til Biafrahjælpen, som indsamles af Folkekirkens Nødhjælp	4/12	2100
13. Af <i>Anders Andersen</i> , om der er sket prisdiskriminering over for Danmark under de seneste måneders pristigninger for råvarer og driftsmidler til industrien*	28/8	8459
14. Af <i>Kurt Brauer</i> om, hvad ministeren har foretaget sig i anledning af fremkomne forlydender om af-fyring af kernevåben over Østersøen som afskræk-kelsesmiddel i tilfælde af konflikt med konven-tionelle våben	30/11	1752
15. Af <i>Camre</i> om ministerens fortolkning af artikel 2 og 4 i Nato-traktaten	22/1	2952
16. Af <i>samme</i> : „Hvad agter udenrigsministeren at gøre for at forhindre, at amerikanske styrker i Europa anvendes til forsvar af de sydeuropæiske diktaturer?“ Besvaret af statsministeren på udenrigsministerens vegne*	25/6	8399
17. Af <i>Poul Dam</i> om en redegørelse for ministerens syn på den fremtidige udvikling af handelen med udviklingslandene	2/10
22/1	72
2957
18. Af <i>Bodil Koch</i> om fængslede græske kvinder		
19. Af <i>Kai Moltke</i> , om Nato-aftaler m. v. har været en hindring for dansk-svensk fællesoptræden ved Sveriges oprettelse af diplomatiske forbindelser med Nordvietnam og Cuba	22/1	2954
20. Af <i>Kjær Rasmussen</i> om ministerens konklusioner vedrørende den amerikanske regerings beslutning om våbenhjælp til Grækenland	30/10	1023
21. Af <i>samme</i> : „Kan ministeren oplyse, hvorfor det har været umuligt for skiftende danske regeringer at give deres moralske støtte til de kræfter i USA, som har kæmpet så desperat mod det officielle USAs politik?“ Besvaret af statsministeren på udenrigsministerens vegne	6/11	1396

22. Af <i>Hanne Reintoft</i> om, hvorfor Danmark i FN undlod at stemme ved vedtagelsen af konventionen om ikke-anvendelse af lovmæssig forældelse af krigsforbrydelser og forbrydelser imod menneskeheden	Besvaret F. sp.	
23. Af <i>samme</i> om, hvordan regeringen opfatter Vestberlins status i forhold til Den tyske Forbundsrepublik	12/2	3944
24. Af <i>Sigsgaard</i> om statslig bistand til befrielsesfronterne i de portugisiske områder i Afrika	19/2	4169
25. Af <i>samme</i> , om Danmark agter at anerkende den provisoriske nationale regering i Syd-Vietnam* .	19/2	4165
	3/7	8412

Finansministeren vedrørende:

26. Af <i>Brørup</i> om indførelse af vejskat på udenlandske lastbiler	9/10	413
27. Af <i>Rigmor Christensen</i> om, at der bør tages hensyn til støjplager ved vurderingen af fast ejendom* . .	15/9	8498
28. Af <i>Hacunstrup Clemmensen</i> om tilvejebringelse af lovhjælp for fradrag af udgifter til kautionsforsikringspræmier, garantiprovisioner o. lign. i forbindelse med låntagning til erhvervsmæssige formål	23/4	5878
29. Af <i>Grünbaum</i> om forskudsligningen af B-indkomster*	5/9	8482
30. Af <i>Merete Bjørn Hanssen</i> om reglerne for beskatning af selvstændige hustruindkomster	19/2	4160
31. Af <i>samme</i> om adgang til ansættelse af personale på deltidsvilkår ved kildeskatteadministrationen . .	26/3	5207
32. Af <i>samme</i> , om ministeren har ændret opfattelse vedrørende beskæftigelse af deltidsansatte ved kildeskatteadministrationen	4/6	7536
33. Af <i>Holmberg</i> om ændring af forfaldsdatoerne for vægtafgift af motorkøretøjer*	4/7	8410
34. Af <i>Egon Jensen</i> om begrundelsen for, at der til den organisatoriske opbygning af kildeskattedirektoratet er anvendt et privat rationaliseringsfirma . .	6/11	1379
35. Af <i>samme</i> om skattemæssig ligestilling af udenlandske arbejdere i Danmark med danske statsborgere*	17/8	8499
36. Af <i>Jens Peter Jensen</i> (Sorø amt) om opretholdelse af betegnelsen „brændevin“*	6/8	8436
37. Af <i>Risgaard Knudsen</i> , om Frederikshavn skibsbyggeri, som er overtaget af staten, snarest kan forventes afhændet	27/11	1955

	Besvaret F. sp.
38. Af <i>Irma Madsen</i> om indgriben over for den betydelige private toldfri indførsel af transistorradioer*	19/12 2648
39. Af <i>Ivar Nørgaard</i> om at indhente en udtalelse fra statens administrationsråd om det hensigtsmæssige i en hel eller delvis sammensmeltning af ligningsorganerne	13/11 1590
40. Af <i>Johan Philipsen</i> , om der ved overgangen til kildeskat er sket skærpelse af reglerne vedrørende anvendelse af andet regnskabsår end kalenderåret ved skatteberegning	15/1 2748
41. Af <i>Børge Schmidt</i> om ændring af datoen for kommende almindelige vurderinger af landets faste ejendomme*	8/8 8441
42. Af <i>Sigsgaard</i> om mulighederne for at hindre danske firmaer, tilnyttet udenlandske selskaber, i mere eller mindre at unddrage sig beskatning*	2/9 8471
43. Af <i>samme</i> om, i hvormange tilfælde bruttoavance for danske datterselskaber af udenlandske moderselskaber er fastsat ved skøn ved den seneste ligning*	9/9 8487

Arbejdsministeren vedrørende:

44. Af <i>Erling Dinesen</i> om ændring i arbejdsløshedsloven	9/10 408
45. Af <i>samme</i> om genindførsel af ret til dagpenge i 285 dage inden for et understøttelsesår samt om forhøjelse af aldersgrænsen for nydende medlemsret i en arbejdsløshedskasse	29/1 3326
46. Af <i>samme</i> , om der agtes rejst tjenestemandssag mod en arbejdsformidlingschef i anledning af nogle udtalelser af denne til pressen*	24/7 8430
47. Af <i>Søren B. Jørgensen</i> om motiveringen for ministerens afslag til køb af en ejendom i forbindelse med en påtænkt udvidelse af Specialarbejderskolen*	3/7 8403
48. Af <i>Morten Lange</i> om undertegnelse af en ny overenskomst med lærersammenslutningen ved specialarbejderskolerne	26/3 5211
49. Af <i>Arne Larsen</i> om fremsættelse af forslag til lov om ændring af lov om ferie med løn	6/11 1390
50. Af <i>Chr. Madsen</i> om sikring af, at personale fra anerkendte arbejdsløshedskasser får fortrinsstilling ved besættelse af stillinger ved de nye arbejdsformidlingskontorer*	22/1 2950

51. Af <i>Helge Nielsen</i> om arbejdsformidlingskontorernes budgetter*	Besvaret F. sp. 15/7	8418
52. Af <i>samme</i> , om nogle af de nyoprettede arbejdsformidlingskontorer påtænkes nedlagt*	15/7	8419
53. Af <i>Hanne Reintoft</i> om forlængelse af arbejdsløshedsunderstøttelsesperioden	2/10	59
54. Af <i>samme</i> om iværkstøttelse af foranstaltninger til beskyttelse af havnearbejdere ved lastning og losning af farlige kemikalier	9/10	410
55. Af <i>samme</i> om det rimelige i, at ledige lønarbejdere ikke får indbetalt ATP-bidrag	29/1	3330
56. Af <i>samme</i> om, hvilke kriterier arbejdsformidlingen skal anlægge med hensyn til anvisning af arbejde uden for hjemstedet	16/4	5675
57. Af <i>samme</i> om ændring af arbejdsløshedslovens § 12, stk. 5	28/5	7069
58. Af <i>Sigsgaard</i> om lovændring, der giver ATP-fonden adgang til udlån af midler direkte til kommunerne*	9/1	2658
59. Af <i>Valbak</i> om eventuel ændring i bestemmelserne om ikke-nordiske udlændinges adgang til det danske arbejdsmarked	11/6	8031

Boligministeren vedrørende:

60. Af <i>Poul Dalsager</i> om forholdsregler mod, at obligationsrationeringen rammer uforholdsmæssigt hårdt i egnsudviklingsområderne	16/4	5669
61. Af <i>Enggaard</i> om lejerdemokratiet i de sociale boligselskaber	11/12	2406
62. Af <i>Egon Jensen</i> om flytning af statens refusion af kommunernes udgift til boligsikring til et tidligere tidspunkt	23/10	745
63. Af <i>Arne Larsen</i> om det rimelige og lovlige i de store huslejer for lejligheder i moderniserede ældre ejendomme	28/5	7078
64. Af <i>Lis Møller</i> om enklere og hurtigere sagsbehandling af projekter for forebyggende børneinstitutioner. Anmeldt 12/11 (F. sp. 1485)	Taget tilbage	
65. Af <i>Per Møller</i> om gennemførelse af en undersøgelse af hændelsesforløbet i en bestemt angiven saneringssag	19/3	4919
66. Af <i>Helge Nielsen</i> om revision af ejerlejlighedsloven*	5/9	8474
67. Af <i>Skovmand</i> om ændring af Københavns kommunes kloaksystemer	19/2	4157

	Besvaret F. sp.
68. Af <i>Ømann</i> om kildeskattehussagen*	²³ / ₁₂ 2651
69. Af <i>samme</i> om ministerens oplysninger til finansudvalget vedrørende kildeskattehuset*	¹⁰ / ₁ 2659

Fiskeriministeren vedrørende:

70. Af <i>Poul Dalsager</i> om Færøernes selvstændige repræsentation i kontaktudvalget for nordiske fiskerispørgsmål*. Besvaret af landbrugsministeren på fiskeriministerens vegne	¹⁹ / ₆ 8388
71. Af <i>Kampmann</i> om at slå den planlagte laboratoriedrift i forbindelse med bekæmpelsen af smitsomme sygdomme hos ferskvandsfisk sammen med fiskeriministeriets ferskvandslaboratorium	¹⁴ / ₅ 6617
72. Af <i>Risgaard Knudsen</i> , om fiskerierhvervet har grund til at frygte, at England vil lægge 10 pct. told på importen af frosne fiskefileter	²³ / ₁₀ 755
73. Af <i>samme</i> om, at der fremtidig bør kunne være 10 pct. undermålskuller og ising i industrifisk-laster	¹² / ₂ 3940
74. Af <i>samme</i> om gennemførelse af en mindsteprisordning på fisk	¹⁹ / ₃ 4917
75. Af <i>samme</i> om motiveringen for udskydelsen af bygningen af et nyt havundersøgelsesskib*	²¹ / ₇ 8424
76. Af <i>Otto Mørch</i> om den erhvervsmæssige situation for fiskerne i Randers Fjord-området	⁴ / ₆ 7560
77. Af <i>Vivike</i> om ophævelse af vandmøllernes privilegerede åleret og fiskeret*	³ / ₇ 8406

Forsvarsministeren vedrørende:

78. Af <i>Bilgrav-Nielsen</i> om skærpelse af optagelsesbetingelserne til hjemmeværnet*	²³ / ₆ 8397
79. Af <i>Kurt Brauer</i> , om ministeren har godkendt den af hærkommandoen udgivne grundbog „Den danske soldat“*	¹ / ₇ 8405
80. Af <i>Poul Dalsager</i> om inddragelse af koncessionen til Dansk Decca Navigator A/S	¹⁹ / ₃ 4914
81. Af <i>Erik Hansen</i> (Vejle amt) om åbning af Flyvestation Vandel for civil trafikflyvning	⁹ / ₁₀ 398
82. Af <i>Evald Kristensen</i> om udskiftning af bl. a. fyrskibene med faste fyrtårn	¹⁶ / ₄ 5672
83. Af <i>Otto Mørch</i> om tandplejen for de indkaldte værnepligtige*	¹⁷ / ₇ 8421
84. Af <i>Helge Nielsen</i> om oprettelse af efterlønsordninger for civilarbejdere under forsvarsministeriet	²⁹ / ₁ 3332

85. Af <i>Kjeld Olesen</i> om forsvarrets efterretningstjenestets sikkerhedsmæssige undersøgelser af personer	Besvaret F. sp. 27/11	1956
86. Af <i>Gert Petersen</i> om frigivelse af Mosede batteri til rekreative formål*	15/8	8443
87. Af <i>Kjær Rasmussen</i> om den militære efterretningstjenestes virksomhed	9/10	396
88. Af <i>Hanne Reintoft</i> om anvendelse af de polske stednavne for polske havnebyer på statens søkort	6/11	1374
89. Af <i>samme</i> om omfanget og målsætningen for vesttyske hemmelige militære forskningsprojekter	29/1	3336
90. Af <i>samme</i> om konsekvenserne for det militære samarbejde med Vesttyskland, efter at dette land har afvist at underskrive ikke-spredningsaftalen for atomvåben	5/2	3639
91. Af <i>samme</i> , om en stedfunden NATO-manøvre har været i overensstemmelse med regeringens forsikringer om, at der ikke i fremtid vil være placeret atomvåben på dansk territorium	9/4	5452
92. Af <i>Søgaard</i> om lørdagsfrihed for de værnepligtige*	8/9	8477

Ministeren for Grønland vedrørende:

Side

93. Af <i>Risgaard Knudsen</i> om syddanske fiskerfartøjers adgang til omladning af laks direkte til fryseskib i Holsteinsborg	9/10	399
94. Af <i>Johan Nielsen</i> om færøske skibes adgang til bunkring m. v. i Grønland	22/1	2969
95. Af <i>Ellen Strange Petersen</i> om ændring af boligstøttereglerne, så fast ejendom bliver frit omsettelig i Grønland*	1/9	8465

Handelsministeren vedrørende:

96. Af <i>Dagmar Andreassen</i> om at underlægge statsdrevne monopoler samme regler som gælder for privatejede monopoler	13/11	1594
97. Af <i>Jørgen Peder Hansen</i> om indføjelse af en dispensationsbestemmelse i lukkeloven, der giver handicappede mulighed for i enkelttilfælde at foretage indkøb efter lukketid*	2/1	2655
98. Af <i>samme</i> om fremkomne påstande om, at overfyldning af statens olie- og benzinberedskabslager i Middelfartområdet er årsag til den skete drikkevandsforurening	16/4	5658

	Besvaret	F. sp.
99. Af <i>Ove Hansen</i> om forhøjelse af beløbsrammen for ydelse af statsgaranti for lån til bygning af småskibe (coastere).....	16/10	588
100. Af <i>Søren B. Jørgensen</i> om foranstaltninger til at fjerne årsagen til bade- og sejlforbuddet i Kalø Vig-området. Besvaret af økonomiministeren på handelsministerens vegne*.....	28/7	8425
101. Af <i>Arne Larsen</i> om standardisering af restaura- tionernes målebægre.....	23/4	5889
102. Af <i>Waldemar Laurson</i> om skærpelse af de sikker- hedsmæssige krav under reparationer om bord på skibe.....	5/2	3632
103. Af <i>Ove Munch</i> om beregningsgrundlaget for priser på sukkerroer meddelt folketingets sukkerudvalg	23/4	5886
104. Af <i>Bertel Pedersen</i> om genindførsel af kvantitative importrestriktioner vedrørende indførsel af kant- sten fra Portugal.....	26/3	5215
105. Af <i>Kjær Rasmussen</i> , om det er forbudt at sælge grafiske blade på gader og pladser*.....	1/11	1358
106. Af <i>Hanne Reintoft</i> om fri hjemrejseret for søfolk, der ikke ønsker at sejle i krigszoner.....	9/4	5449
107. Af <i>Sigsgaard</i> om etablering af en undersøgelse af, i hvilket omfang danske skibe fragter krigsma- teriel til krigsførende eller konfliktramte lande.	26/3	5218
108. Af <i>samme</i> om, hvilke priser statens indkøbskontor opnår på de forskellige oliesorter og -kvaliteter*	27/8	8468
109. Af <i>samme</i> om obligatorisk offentliggørelse af om- fattende rabatsystemer*.....	27/8	8468
110. Af <i>Skovmand</i> om, hvor stor en del af importen fra Portugal der er omfattet af de særlige begunstigelser, som Danmark har givet Portugal inden for EFTA.....	30/10	1010
111. Af <i>samme</i> om omfanget af danske firmaers inve- steringer i Portugal og dettes besiddelser i Afrika, og om dansk statsstøtte er ydet til sådanne inve- steringer.....	30/10	1012
112. Af <i>Vivike</i> om det betænkelige i, at f. eks. et skib på 210.000 t sejler med en dæksbesætning på kun 9 mand.....	12/2	3942

Indenrigsministeren vedrørende:

113. Af <i>Albertsen</i> om kommunernes adgang til at finansiere etablering af plejehjem m. v. ved op- tagelse af kreditforeningslån.....	28/5	7073
---	------	------

114. Af <i>Dagmar Andreassen</i> om nærmere oplysninger om en række idømte frihedsstraffe ved en civilforsvarskaserne	Besvaret F. sp. 29/1	3629
115. Af <i>Kurt Brauer</i> om ophævelse af kapitel 2 i lov om bygningsmæssige civilforsvarsforanstaltninger*	29/7	8428
116. Af <i>samme</i> om snarlig offentliggørelse af materiale indsamlet af udvalget vedrørende revision af loven om bygningsmæssige civilforsvarsforanstaltninger*	11/8	8435, 8494
117. Af <i>Camre</i> om en fast maksimalgrænse for det til-ladelige svovlindhold i fyringsolie*	19/6	8392
118. Af <i>samme</i> om undersøgelse af svovlindholdet i fyringsolie*	18/7	8422
119. Af <i>Gunhild Due</i> om gifte selverhvervende kvinders stillingsbetegnelse på personregisterkortene	23/10	762
120. Af <i>P. E. Eriksen</i> om indførelse af kommunal forebyggende skoletandpleje	2/10	71
121. Af <i>Jørgen Peder Hansen</i> om udgifterne for opret-telse af en beskæftigelsesmedhjælper-skole på Fyn	12/2	3947
122. Af <i>Holst</i> om, i hvilket omfang den svigtende behandling af patienter med alvorlige nyresyg-domme skyldes manglende bevillinger	30/4	6126
123. Af <i>Jens Peter Jensen</i> (Sorø amt) om nedsættelse af en ekspertgruppe til undersøgelse af den sted-fundne forurening af drikkevandet i Strib-Middel-fart området*	25/2	4409
124. Af <i>samme</i> om åbne møder for fællesudvalgene ved-rørende den nye amtskommunale inddeling	4/6	7538
125. Af <i>Søren B. Jørgensen</i> om fortolkning af ordet „normalt“ i § 3, stk. 1, 1. punktum, i lov om revi-sion af den kommunale inddeling	29/1	3339
126. Af <i>Niels Mathiasen</i> om begrundelsen for, at civile værnepligtige ikke må udstationeres til politiske ungdomsorganisationers sekretariater*	11/9	8488
127. Af <i>Karl Max Rasmussen</i> om ændring af praksis vedrørende gifte kvinders oplysningspligt ved brevstemmeafgivning*	3/7	8416
128. Af <i>samme</i> om forbedring af sundhedsplejen for børn*	19/9	8502
129. Af <i>Kjær Rasmussen</i> , om en ændring af kriterierne for værnepligtiges overførsel til civilt arbejde kan ventes	19/2	4155
130. Af <i>samme</i> om adgangen til dialysebehandling for patienter med nyresvigt*	3/6	7528
131. Af <i>Lindegård Rasmussen</i> om indførelse af en ord-ning, hvorefter ligningskommissionerne indgiver		

		Besvaret F. sp.
	indberetning til vedkommende kommunalbestyrelse om kommunalbestyrelsesmedlemmernes personlige forhold til skattemyndighederne.....	6/11 1389
132.	Af <i>Niels Ravn</i> om det rimelige i, at det sydlige Jylland er forfordelt med hensyn til dialysebehandlingscentre*.....	4/7 8408
133.	Af <i>Else-Merete Ross</i> om erstatning til invaliderede efter poliovaccinationer.....	16/4 5660
134.	Af <i>Sogaard</i> om lørdagsfrihed for de værnepligtige under indenrigsministeriet*.....	8/9 8478
135.	Af <i>Vivike</i> om, hvorfor sundhedsstyrelsens rapport om kviksølvindhold i fisk fortsat er stemplet for trolig.....	30/4 6125
136.	Af <i>Omman</i> om hjælp til personer, der op til kilde-skattens ikrafttræden er flyttet til kommuner med et større kommunalt skattekrav*.....	13/9 8496

Justitsministeren vedrørende:

137.	Af <i>Jorgen Andersen</i> om evt. nedsættelse af 22 års grænsen for erhvervelse af tilladelse til erhvervs-mæssig befording af personer.....	30/10 1017
138.	Af <i>samme</i> om ophævelse af presselovens bestemmelse om bogtrykkes pligt til aflevering af eksemplarer af periodiske skrifter.....	11/6 8026
139.	Af <i>Kurt Brauer</i> om, at udsorteret materiale fra de hemmelige kartoteker bliver tilsendt de registre-rede.....	23/10 757
140.	Af <i>Hanne Budtz</i> om ændring i gældende praksis vedrørende unges anbringelse i varetægtsfængsel	13/11 1741
141.	Af <i>Camre</i> om oprettelse af en central forvaltnings-myndighed til samordning af en indsats mod trafikulykker*.....	3/1 2653
142.	Af <i>samme</i> om indførelse af typegodkendelsesbestemmelser for nye automobiler svarende til de amerikanske bestemmelser*.....	3/1 2654
143.	Af <i>samme</i> om indførelse af bestemmelser for motorkøretøjers indretning med henblik på at forhindre luftforurening*.....	18/6 8389
144.	Af <i>Lene Christensen</i> om eventuel ændring af gæl-dende praksis vedrørende tilbagekaldelighed af familieretlige erklæringer.....	15/1 2742
145.	Af <i>samme</i> om faderens adgang til samkvem med sit barn under en skilsmissegang, hvor barnet af fogedretten er udleveret til moderen.....	12/3 4588

146. Af <i>samme</i> om arbejdet i udvalget vedrørende ændring af adoptionsloven	Besvaret F. sp. 11/6	8028
147. Af <i>Rigmor Christensen</i> , om ministeren finder anledning til at gribe ind over for det stadigt stigende antal biltyverier	16/10	582
148. Af <i>Poul Dam</i> om redegørelse for reglerne for politiets indsats ved politiske demonstrationer	4/6	7546
149. Af <i>samme</i> om planerne for lovgivningsinitiativer med henblik på at sikre borgernes frihed og fred	4/6	7549
150. Af <i>Meta Ditzel</i> om sikring af, at foreninger og kommuner, der udfører et seksualoplysningsarbejde, får den lovsikrede refusion	11/12	2399
151. Af <i>samme</i> om sigøjnernes forhold i Danmark	14/5	6606
152. Af <i>Lis Groes</i> , om ministeren fortsat finder det forsvarligt at holde benzin- og kaffelotterier m. m. uden for lotteriloven	16/10	584
153. Af <i>Erik Hansen</i> (Ålborg amt) om undersøgelse af forekomne aflivningsmetoder for grønlandske slædehunde og mulighederne for at lade de gældende dyrebekyttelseslove også gælde i Grønland	9/10	404
154. Af <i>Ove Hansen</i> om den anvendte fremgangsmåde i en bestemt angiven sag vedrørende sikring af et vidnes tilstedeværelse i retten*	18/6	8385
155. Af <i>Svend Haugaard</i> om den anvendte fremgangsmåde i en fogedforretningssag*	18/6	8387
156. Af <i>Holmberg</i> om foranstaltninger mod udstødningsgassen fra det stigende antal biler	11/12	2395
157. Af <i>samme</i> om begrundelsen for, at der er givet militære køretøjer dispensation fra bestemmelserne om retningsviserblinklys	9/4	5454
158. Af <i>Holst</i> om begrundelsen for, at et bebudet lovforslag om offentlighed i forvaltningen ikke er fremsat	16/4	5664
159. Af <i>samme</i> om, hvornår et bebudet lovforslag om offentlighed i forvaltningen kan forventes fremsat	11/6	8029
160. Af <i>Stæhr Johansen</i> om lovpåbudt anvendelse af sikkerhedsseler	30/10	1018
161. Af <i>Søren B. Jørgensen</i> om eventuel undersøgelse af spekulationshandelen med pantebreve	2/10	65
162. Af <i>Kampmann</i> om ændring af retsplejelovens regler om vidneafhøring af børn	14/5	6613
163. Af <i>Bodil Koch</i> , om ekspropriation til boligformål er i strid med grundlovens § 73	30/10	1014
164. Af <i>Langkilde</i> om parlamentarisk kontrol med forholdene for varetægtsfanger	23/4	5880
165. Af <i>samme</i> om ændring af landsretternes område*	8/8	8439

	Besvaret	F. sp.
166. Af <i>Arne Larsen</i> om ændring af færdselslovens hyrevognsregler	11/12	2403
167. Af <i>Lis Møller</i> om ændring af adoptionsloven	6/11	1933
168. Af <i>samme</i> om ophævelse af straffelovens ikke-tidsbestemte straffe	27/11	1936
169. Af <i>Per Møller</i> om ministerens overvejelser med hensyn til sikring af ytringsfriheden i forbindelse med en sag, hvor et biografteater tog en film af programmet på grund af ulovlig pression	14/5	6615
170. Af <i>Otto Mørch</i> om ensartede retningslinjer for de motorsagkyndiges arbejde*	2/9	8473
171. Af <i>Nordqvist</i> om overholdelsen af retsplejelovens bestemmelser om rådslagning og afstemning i domsmandssager	22/1	2959
172. Af <i>samme</i> om sikring af retsplejelovens bestemmelse om retskendelse, før anholdelser foretages	5/2	3636
173. Af <i>samme</i> om skærpede regler for entreprenørmaskiners færdsel på vejene*	11/8	8437
174. Af <i>samme</i> om tilvejebringelse af et udvidet „objektivt“ ansvarsgrundlag ved personskade*	20/8	8444
175. Af <i>Axel Ivan Pedersen</i> om antallet af idømte frihedsstraffe m. v. for spirituskørsel i 1966, 1967 og 1968*	5/8	8433
176. Af <i>Niels Helveg Petersen</i> om oprettelse af en særlig landsdækkende bedrageriafdeling til efterforskning af store indviklede bedragerisager	2/10	64
177. Af <i>Grethe Philip</i> om tredjeinstansbevilling i en sag vedrørende tab af kvindelig forsørger	27/11	1940
178. Af <i>Kjær Rasmussen</i> , om medlemskabet af NATO forpligter til registrering af danske statsborgere*	15/11	1797
179. Af <i>samme</i> om politiets efterretningstjenestes fortsatte personregistrering	27/11	1942
180. Af <i>samme</i> : „Er politiet berettiget til at hindre, at journalister udfører deres lovlige arbejde?“	4/12	2112
181. Af <i>samme</i> om direktiverne for efterretningstjenestens virksomhed	28/5	7060
182. Af <i>Eva Ree</i> om ændring af de særlige færdselsregler for militære køretøjer	19/3	4912
183. Af <i>Hanne Reintoft</i> om begrundelsen for en given dispensation til en vesttysk videnskabsmands ejendomskøb på Læsø	16/4	5666
184. Af <i>samme</i> , om forevisningen af en bestemt film er i overensstemmelse med FN-konventionen om menneskerettighederne	28/5	7057
185. Af <i>samme</i> om redegørelse til folketinget for be- givenessforløbet ved en demonstration ved den amerikanske ambassade	4/6	7542

186.	Af <i>samme</i> om begrundelsen for, at der ikke er rejst tiltale for falsk forklaring for retten mod en vicepolitinspektør*	Besvaret F. sp.	
		10/9	8489
187.	Af <i>samme</i> , om der findes et cirkulære, hvorefter sager mod fremtrædende personer inden for justitsvæsenet skal behandles efter andre retningslinjer end tilsvarende sager over for andre borgere*	18/9	8506
188.	Af <i>Else-Merete Ross</i> om instruks til politiets efterretningstjeneste om, at homofile ikke må registreres alene på grund af deres seksuelle indstilling.	9/10	402
189.	Af <i>samme</i> om afhøring af børn i straffesager	27/11	1938
190.	Af <i>Sigsgaard</i> , om ministeren officielt vil erklære, at amerikanske desertører i forbindelse med Vietnamkrigen kan få opholdstilladelse her i landet. Besvaret af indenrigsministeren på justitsministerens vegne	6/11	1377
191.	Af <i>Skovmand</i> om ændring af grænsepolitiets praksis vedrørende amerikanske Vietnamdesertører	14/5	6610
192.	Af <i>Tastesen</i> om forholdsregler til at stoppe udviklingen af narkotikamisbruget blandt skolebørn og ungdom	23/10	758
193.	Af <i>samme</i> om forhøjelse af det i færdselslovens § 66 fastsatte størrelsesbeløb for den lovpligtige ansvarsforsikring*	17/9	8505
194.	Af <i>Uhrskov</i> om indførelse af regler vedrørende spiritusprøve for politifolk, der impliceres i færdselsuheld	11/12	2397
195.	Af <i>Valbak</i> om afhjælpning af de mest akutte problemer vedrørende misbrug af narkotika*	2/9	8463
196.	Af <i>Vivike</i> om forskelsbehandling af vidner ved danske domstole	26/3	5209

Kirkeministeren vedrørende:

197.	Af <i>Bodil Koch</i> om ansættelse af en studenterpræst ved Danmarks tekniske højskole	4/6	7554
198.	Af <i>Orla Møller</i> om biskoppers adgang til at bestemme, hvor og for hvem stiftets præster må tale	26/2	4411
199.	Af <i>Samuelson</i> om, at præster ikke bør være „fødte“ medlemmer af menighedsrådene*	18/9	8504

Ministeren for kulturelle anliggender vedrørende:

200.	Af <i>K. B. Andersen</i> om, hvornår foreliggende forslag om voksenundervisning i radio og TV vil blive realiseret	7/5	6294
------	--	-----	------

		Besvaret F. sp.
201.	Af <i>Camre</i> om ministerens planer til imødegåelse af fremkommen kritik mod loven om film og biografer	27/11 1946
202.	Af <i>Lene Christensen</i> om fredning af et statsejet areal syd for Hanstholm havn	22/1 2963
203.	Af <i>Arne Christiansen</i> om adgangen til at få afskrifter af interviews i Danmarks radio*	7/8 8431
204.	Af <i>Meta Ditzel</i> om oprettelse af et indkøbsfond til til køb af værker af kendte kunstnere	13/11 1579
205.	Af <i>Gunhild Due</i> om overførsel af 7 gobeliner fra nationalmuseet til Kronborg	29/1 3325
206.	Af <i>Lis Groes</i> : „Hvad agter ministeren at foretage sig på baggrund af Dansk Skolescenens repræsentantskabs gentagne anvendelse af censur over for debatstykker, der er bestilt af skolescenens kunstneriske leder?“	11/12 2410
207.	Af <i>Juul-Madsen</i> om sikring af en forsvarlig undervisning på statens teaterskole*	25/8 8453
208.	Af <i>Bodil Koch</i> om sikring af Odinteatrets fortsatte eksistens	30/4 6109
209.	Af <i>samme</i> om årsagen til, at det særlige rådighedsbeløb til støtte af vanskeligt stillede privatteatre ikke er udnyttet i 1968-69	30/4 6112
210.	Af <i>samme</i> om forstærkelse af kortbølgeudsendelserne til danske skibe i oversøisk fart	11/6 8041
211.	Af <i>Morten Lange</i> om en støtteordning for den københavnske zoologiske have*	27/6 8401
212.	Af <i>Langkilde</i> om ophævelse af radiospredningslovens strafbestemmelse for unkladelse af betaling af licens	4/12 2099
213.	Af <i>Niels Mathiasen</i> om frigørelse af midler fra den såkaldte katastrofefond til Fiol-Teatret	5/2 3642
214.	Af <i>Lis Møller</i> om, at statens filmcentral bør producere en film i anledning af narkotikamisbruget blandt unge	27/11 1949
215.	Af <i>Kjer Rasmussen</i> om arkitektskolens forhold efter bortfaldet af adgangsbeholdningen*	23/9 8507
216.	Af <i>Børge Schmidt</i> om anvendelsen af kunstmuseets nye lokaler	27/11 1943
217.	Af <i>Sigsgaard</i> om ministerens syn på Fiol-teatrets debatstykke „Færinger — Frænder“	27/11 1951

Landbrugsministeren vedrørende:

218.	Af <i>Lykke Jørgensen</i> om forhøjelse af dagpenge, kørselsgodtgørelse m. m. til medlemmer af landvæsenstretter og afvandingskommissioner*	19/12 2647
------	---	------------

	Besvaret F. sp.	
219. Af <i>Kjærgaard</i> om ændret udformning af reglerne for indretning og drift af kødeksporterende virksomheder	4/12	2103
220. Af <i>Morten Lange</i> om øjeblikkelig standsning af alle landvindingsprojekter	9/10	406
221. Af <i>samme</i> om, hvor meget landbrugets indtægter og udgifter har været påvirket af devalueringen, og hvorledes disse beløb forholder sig til de ydede kompensationer	23/4	5874
222. Af <i>Ove Munch</i> om undersøgelse af omkostningerne ved korndyrkning	30/4	6130
223. Af <i>Chr. Rasmussen</i> om ændring af pantsætningsgrænsen i loven om oprettelse, sammenlægning samt supplerung m. m. af mindre landbrug	9/4	5456
224. Af <i>Kjær Rasmussen</i> om produktions- og beskæftigelsesforholdene i konserverindustrien	19/2	4156
225. Af <i>Vivike</i> om ophævelse af lov om finansiering af vandløbsregulering m. v. (landvindingsloven)	19/3	4922
226. Af <i>samme</i> , om ministeren billiger en af landvæsenkommissionen i Viborg truffet afgørelse vedrørende et areal ved Fiskbæk Å, hvor naturfredningsmyndighederne ikke var blevet underrettet	26/3	5213
227. Af <i>samme</i> om en mere effektiv rensning af vandløb for grøde*	25/8	8457
228. Af <i>Knud Østergaard</i> om ophævelse af fredningen af den såkaldte „tyrkerdue“	22/1	2967

Ministeren for statens lønnings- og pensionsvæsen vedrørende:

229. Af <i>Lis Møller</i> om, at tidligere straffede personer får samme muligheder som ikke-straffede ved besættelse af stillinger inden for staten	11/12	2404
---	-------	------

Ministeren for offentlige arbejder vedrørende:

230. Af <i>Kurt Brauer</i> om ændring af bødesystemet ved det københavnske S-togsnet	12/3	4590
231. Af <i>Falk Hansen</i> om garanti for, at kun mindre propeldrevne flyvemaskiner må benytte den projekterede lufthavn i Tune*	19/9	8500
232. Af <i>Jørgen Peder Hansen</i> om etablering af et stoppested ved Sundbrovejen i Svendborg*	3/1	2652
233. Af <i>Krog Hansen</i> om ministerens planer til løsning af de trafikale problemer mellem Helsingør og Helsingborg	16/10	579
234. Af <i>samme</i> om motiveringen for afskaffelsen af		

	Besvaret	F. sp.
rabatornningen ved rejser med DSB ud over 50 km for studerende*	17/9	8483
235. Af <i>Ove Hansen</i> om den højest mulige prioritering af forbindelseslinjen mellem stationerne Lygten og Svanemøllen	4/12	2105
236. Af <i>Søren Jensen</i> , om de gældende regler for sportsflyvere kan anses for tilstrækkelige under hensyn til såvel flyverens som almenhedens sikkerhed	6/11	1382
237. Af <i>Peter Jørgensen</i> om, hvornår endelig afgørelse vedrørende påbegyndelsen af en lufthavn ved Hammel agtes truffet	23/10	754
238. Af <i>Søren B. Jørgensen</i> om forstærkning af landingsbanen i Tirstrup lufthavn med henblik på modtagelse af DC-9 ere	19/3	4910
239. Af <i>Kampmann</i> om ændring af færdselslovens bestemmelser om aksestryk og totalvægt for lastvogne	16/10	576
240. Af <i>Risgaard Knudsen</i> om, hvornår flytningen af Frederikshavn banegård ventes afsluttet	15/1	2743
241. Af <i>samme</i> om, hvornår flytningen af Frederikshavn banegård ventes påbegyndt*	10/7	8417
242. Af <i>Evald Kristensen</i> om fremskyndelse af vejarbejder på baggrund af beskæftigelsessituationen i Nordjylland	4/12	2107
243. Af <i>Aksel Larsen</i> om det rimelige i at fremskaffe bevilling til udbedring af en eksisterende motorvej ved at nedskære bevillinger til nyanlæg af en anden motorvej*	26/8	8449
244. Af <i>Arne Larsen</i> om opretholdelse af besejlingen af Drejø	4/6	7551
245. Af <i>samme</i> om vejfondstilskud til udbygning af Vallensbæk Torvevej*	2/9	8461
246. Af <i>Kai Moltke</i> om omfang og terminer for indskærning og afskedigelse af ikke-tjenestemandsansat jernbanepersonale i forbindelse med den planlagte rationalisering inden for DSB	20/11	1748
247. Af <i>Helge Nielsen</i> , om en stedfunden nedskæring i postvæsenets budget er årsagen til den indtrufne forsinkelse af l. ombæring	6/11	1387
248. Af <i>Johan Nielsen</i> om begrundelsen for et givet afslag til sejlsporsfolkene om adgang til at bruge nødsendere	12/2	3949
249. Af <i>Chr. Rasmussen</i> om begrundelsen for en nærmere angiven ekspropriationssag	6/11	1384
250. Af <i>Kjær Rasmussen</i> om udvidelse af Københavns bybanes takstgrænser*	17/9	8480

251. Af <i>Niels Ravn</i> om ændring af loven om den jyske motorvej	Besvaret F. sp 23/10	751
252. Af <i>samme</i> om afklaring af, om der skal anlægges en jernbane mellem Snoghøj og Taulov	30/4	6107
253. Af <i>Børge Schmidt</i> om oplysninger om et ifølge dagspressen nedsat udvalg af de danske og svenske statsbaner vedrørende en tunnelforbindelse mellem Helsingør og Helsingborg*	26/8	8451
254. Af <i>Skovmand</i> om sikring af en tilfredsstillende trafikbetjening af det nye industrikvarter på Avedøre Holme	16/10	574
255. Af <i>samme</i> om videreførsel af Vestmotorvejens nordlige gren til Roskildevej	15/1	2745

Socialministeren vedrørende:

256. Af <i>Albertsen</i> om snarlig udsendelse af et cirkulære vedrørende omsorgsloven og de retningslinjer, der pålægger kommunerne oplysningspligt over for pensionister	16/10	581
257. Af <i>samme</i> om pligt for kommunerne til ved plejehjemsanbringelser at sikre plads og yde tilskud til eventuelt ledsagende ægtefælle	12/2	3928
258. Af <i>samme</i> om samarbejdsforholdene inden for børne- og ungdomsforborgens institutioner	26/3	5196
259. Af <i>samme</i> om tilvejebringelse af bevillinger til uddannelse af sygehjælpere, plejeassistenter og plejehjemsledere	23/4	5884
260. Af <i>Poul Dalsager</i> om indsættelse af en ankeadgang i omsorgsloven	9/4	5459
261. Af <i>Erling Dinesen</i> om hurtigere sagsbehandling i direktoratet for ulykkesforsikringen og ulykkesforsikringsrådet	27/11	1928
262. Af <i>Holger Hansen</i> om adgang til ansættelse af kvindelige pædagoger på drengehjemmene og mandlige pædagoger på pigehjemmene	23/4	5882
263. Af <i>Hans Larsen</i> om etablering af de bedst mulige samarbejdsforhold inden for åndssvageforborgen	12/2	3931
264. Af <i>Ove Munch</i> om de undervisningsmæssige forhold for ordblinde børn	26/3	5194
265. Af <i>Lis Møller</i> om foretagelse af en undersøgelse af forholdene på Ebberødgård	12/2	3925
266. Af <i>Kjeld Olesen</i> om en undersøgelse af Mødrehjælpens virksomhed	2/10	68
267. Af <i>Kjær Rasmussen</i> om forholdene på børne- og ungdomshjemmene	22/1	2965

268. Af *Tastesen* om ændring af loven om pension og hjælp til enker med henblik på ligestilling for enkemænd, som efter det fyldte 45. år har for-sørgerpligt over 2 eller flere børn Besvaret F. sp.
4/12 2110

Til undervisningsministeren:

269. Af *K. B. Andersen* om oplysninger om forberedel-serne vedrørende den nye fritidsundervisning.. 2/10 62
270. Af *samme* om begrundelsen for, at repræsentanter for erhvervslivet ikke er medtaget ved rekonstruk-tionen af planlægningsrådet for de højere uddan-nelser* 23/10 951
271. Af *samme* om, hvilke muligheder for videre-uddannelse der vil stå åbne for de første HF'ere. 13/11 1585
272. Af *samme* om den nyoprettede uddannelse af lærere til handelsskoler og tekniske skoler. 26/2 4414
273. Af *samme* om orientering af folketingets medlemmer om synspunkter indeholdt i stile ved den højere forberedelseseksamen. 7/5 6291
274. Af *samme* om adgangen for unge fra 10. klasse til etaternes assistentuddannelse* 23/6 8396
275. Af *samme* om en lempelig indkøring af de nye be- stemmelser vedrørende fritidsundervisningen* . . . 7/7 8414
276. Af *Kurt Brauer*: „Hvad agter ministeren at fore- tage sig for at forhindre, at prygletraf fortsat kan anvendes på private skoler?“* 30/10 1363
277. Af *Knud Bro* om uddannelse af eksperter ved- rørende forureningsproblemer. 28/5 7067
278. Af *Robert Christensen* om fremme af udsendelsen af et flere gange bebudet cirkulære om visse erhvervshæmmede unges praktiske erhvervsud- dannelse. 12/2 3934
279. Af *Arne Christiansen* om afhjælpning af den ved fritidsundervisningsloven opståede forskelsbe- handling mellem kommunale halanlæg og hal- anlæg etableret som selvejende institutioner. . . . 13/11 1588
280. Af *Gunhild Due* om retningslinjer for en 5 dages skoleuge. 11/12 2388
281. Af *samme* om det rimelige i et forbud mod indførsel af et ordensreglement med mildere straffe end angivet i en undervisningsministeriel bekendt- gørelse. 26/3 5200
282. Af *Erik Hansen* (Ålborg amt) om afskaffelse af forskellen i censorhonorarer ved eksamen på seminarierne. 11/12 2394

	Besvaret	F. sp.
283. Af <i>Jørgen Peder Hansen</i> om smidiggørelse af reglerne for støtte til lærlinges rejse- og opholdsudgifter	16/4	5654
284. Af <i>Gudrun Jensen</i> om undervisningen af børn af danske tjenestemænd udsendt i offentligt hverv	11/6	8036
285. Af <i>Peter Jørgensen</i> om effektivisering af undervisningen på de højere læreranstalter, herunder med hensyn til lærerkræfternes arbejdsindsats	19/2	4162
286. Af <i>samme</i> om det rimelige i at nedskære de tekniske skolers budgetter	21/5	6790
287. Af <i>samme</i> om klassekvotienten i de tekniske skoler	11/6	8033
288. Af <i>Risgaard Knudsen</i> om, hvor og hvornår der vil blive oprettet nye seminarier til uddannelse af børnehave- og fritidspædagoger*	21/8	8446
289. Af <i>Bodil Koch</i> om, at der burde have været sikret større offentlighed i sagen mod de sociologistuderende	30/4	6123
290. Af <i>samme</i> om motiveringen for beslutningen om politiuundersøgelse mod de sociologistuderende, og om politianmeldelsen er foretaget med universitetets billigelse	30/4	6121
291. Af <i>Morten Lange</i> om frigørelse for nødvendigt undervisningspersonel i rimeligt omfang fra værnepligtstjeneste	23/10	749
292. Af <i>Ove Munch</i> om snarlig afslutning af overvejelserne vedrørende den fremtidige undervisning af stærkt handicappede ordblinde børn	30/4	6115
293. Af <i>Lis Møller</i> om gennemførelse af en hensigtsmæssig administration og koordinering af undervisningen af handicappede	7/5	6287
294. Af <i>Orla Møller</i> om foretagelse af en undersøgelse af undervisningskapaciteten for det lægevidenskabelige studium i provinsen	13/11	1583
295. Af <i>samme</i> om tidspunktet for udsendelsen af bekendtgørelser m. v. vedrørende fritidsloven	26/3	5204
296. Af <i>samme</i> om oprettelsen af det frie gymnasium i Gladsaxe	28/5	7062
297. Af <i>Knud Nielsen</i> om det rimelige i en forventet faktisk adgangs begrænsning ved handelsmedhjælper-skolerne	12/2	3936
298. Af <i>samme</i> om klasseantallet ved handelsskolerne	21/5	6793
299. Af <i>samme</i> om adgangen for dimittender med højere handelseksamen til Århus universitets juridisk/økonomiske fakultet*	27/8	8460

300.	Af <i>Niels Jørgen Nielsen</i> om arbejdet i kommissionen til undersøgelse af omfanget og indholdet af undervisningen i faget kristendomskundskab og religion inden for de forskellige skoleformer og læreruddannelser. Besvaret af ministeren for kulturelle anliggender på undervisningsministerens vegne	Besvaret F. sp.	
		16/10	586
301.	Af <i>samme</i> om kontrol mod misbrug af midlerne fra ungdommens uddannelsesfond.....	11/12	2390
302.	Af <i>Johan Philipsen</i> om forcering af bestræbelserne for at få viden om den mest hensigtsmæssige rensning af spildevand.....	28/5	7065
303.	Af <i>Karl Max Rasmussen</i> om obligatorisk seksualundervisning i folkeskolen	27/11	1931
304.	Af <i>samme</i> om adgangen for elever fra 10. klasse til videregående uddannelser.....	11/6	8039
305.	Af <i>Kjær Rasmussen</i> om udnyttelsen af svømmehallen på Danmarks højskole for legemsøvelser .	2/10	60
306.	Af <i>samme</i> om grundlaget for ministerens skøn om, at beskyldninger fremsat af de sociologistuderende mod visse lærere er ubegrundede.....	30/4	6117

Økonomiministeren vedrørende:

307.	Af <i>Dagmar Andreassen</i> om størrelsen af den købekraft, der frigøres ved værdistigningen i den gamle boligmasse	30/4	6104
308.	Af <i>Sigsgaard</i> om foretagelse af en undersøgelse af, hvem der har foretaget de ekstraordinære valuta-transaktioner, der har skabt valutakrisen.....	21/5	6796

IV. Valgs prøvelse.

Efter at der den 16. maj 1968 var meddelt orlov til folketingsmand *Edvin Dose* (søndre storkreds) fra samme dato at regne, indtrådte stedfortræderen, rådmand *Ib Kolbjørn*, som midlertidigt medlem af tinget for nævnte kreds.

Indstilling om godkendelse af *Ib Kolbjørn* som midlertidigt medlem vedtoges 17/5 (F. sp. 3140).

Den 1. oktober overtoges mandatet på ny af *Edvin Dose* (F. sp. 46).

Efter at der den 2. oktober 1968 var meddelt orlov til folketingsmand *Per Møller* (østre storkreds) fra den 3. oktober at regne, indtrådte stedfortræderen, fru *Marie Louise Truels Christensen*, som midlertidigt medlem af tinget for nævnte kreds.

Indstilling om godkendelse af fru Marie Louise Truels Christensen som midlertidigt medlem vedtoges $\frac{4}{10}$ (F. sp. 232).

Den 10. november overtoges mandatet på ny af Per Møller (F. sp. 1484).

Efter at der en 2. oktober 1968 var meddelt orlov til folketingsmand *Sigurd Ømann* (søndre storkreds) fra den 3. oktober at regne, indtrådte stedfortræderen, typograf *Knud Brørup*, som midlertidigt medlem af tinget for nævnte kreds.

Indstilling om godkendelse af Knud Brørup som midlertidigt medlem vedtoges $\frac{4}{10}$ (F. sp. 232).

Den 5. november overtoges mandatet på ny af Sigurd Ømann (F. sp. 1361).

Efter at der den 3. oktober 1968 var meddelt orlov til folketingsmand *Knud Bro* (Svendborg amtskreds) fra samme dato at regne, indtrådte stedfortræderen, fru *Kirsten Gersbo*, som midlertidigt medlem af tinget for nævnte kreds.

Indstilling om godkendelse af fru Kirsten Gersbo som midlertidigt medlem vedtoges $\frac{4}{10}$ (F. sp. 232).

Den 12. november overtoges mandatet på ny af Knud Bro (F. sp. 1427).

Efter at der den 4. oktober 1968 var meddelt orlov til folketingsmand *Kaj Bundvad* (Sorø amtskreds) fra samme dato at regne, indtrådte stedfortræderen, overbetjent *R. Lykke Jørgensen*, som midlertidigt medlem af tinget for nævnte kreds.

Indstilling om godkendelse af R. Lykke Jørgensen som midlertidigt medlem vedtoges $\frac{11}{10}$ (F. sp. 521).

Den 14. januar 1969 overtoges mandatet på ny af Kaj Bundvad (F. sp. 2664).

Efter afholdelsen af folketingsvalget i Grønland den 23. januar (2. opstillingskreds) og den 29. februar 1968 (1. op-

stillingskreds) traf folketinget henholdsvis den 7. februar og den 7. marts 1968 på grundlag af foreløbige opgørelser over valgene beslutning om godkendelse af valget af seminarielærer *Rosing* for Grønlands 2. opstillingskreds og af cand. jur. *Knud Hertling* for 1. opstillingskreds.

Indstilling om opretholdelse af den foreløbige godkendelse af *Rosing* og *Knud Hertling* som valgt i de grønlandske valgdistrikter vedtoges ¹¹/₁₀ 1968 (F. sp. 521).

Efter at folketingsmand *Niels Gottschalck-Hansen* (Københavns amtskreds) den 6. oktober 1968 var afgået ved døden, indtrådte stedfortræderen, politiassessor *Jørgen Langkilde*, som medlem af tinget for nævnte kreds.

Indstilling om godkendelse af *Jørgen Langkilde* som medlem vedtoges ¹¹/₁₀ (F. sp. 521).

Efter at der den 10. oktober 1968 var meddelt orlov til folketingsmand *Axel Ivan Pedersen* (Viborg amtskreds) fra den 21. oktober at regne, indtrådte stedfortræderen, hospitalsarbejder *Leon Laursen*, som midlertidigt medlem af tinget for nævnte kreds.

Indstilling om godkendelse af *Leon Laursen* som midlertidigt medlem vedtoges ²²/₁₀ (F. sp. 683).

Den 21. december overtoges mandatet på ny af *Axel Ivan Pedersen* (F. sp. 2611).

Efter at der den 5. november 1968 var meddelt orlov til folketingsmand *Gert Petersen* (Odense amtskreds) fra samme dato at regne, indtrådte stedfortræderen, murerarbejdsmand *Alfred Andersen*, som midlertidigt medlem af tinget for nævnte kreds.

Indstilling om godkendelse af *Alfred Andersen* som midlertidigt medlem vedtoges ⁵/₁₁ (F. sp. 1365).

Den 4. december overtoges mandatet på ny af *Gert Petersen* (F. sp. 2097).

Efter at der den 31. oktober 1968 var meddelt orlov til folketingsmand *Adam Møller* (Ribe amtskreds) fra den 6. november at regne, indtrådte stedfortræderen, købmand *Leo Kjærgaard*, som midlertidigt medlem af tinget for nævnte kreds.

Indstilling om godkendelse af Leo Kjærgaard som midlertidigt medlem vedtoges $5/_{11}$ (F. sp. 1365).

Den 1. januar 1969 overtoges mandatet på ny af Adam Møller (F. sp. 2664).

Efter at der den 7. november 1968 var meddelt orlov til folketingsmand *Aksel Larsen* (østre storkreds) fra samme dag at regne, indtrådte stedfortræderen, stud. mag. *Anders Uhrskov*, som midlertidigt medlem af tinget for nævnte kreds.

Indstilling om godkendelse af Anders Uhrskov som midlertidigt medlem vedtoges $12/_{11}$ (F. sp. 1486).

Den 14. januar 1969 overtoges mandatet på ny af Aksel Larsen (F. sp. 2665).

Efter at der den 28. november 1968 var meddelt orlov til folketingsmand *Per Federspiel* (Århus amtskreds) fra den 29. november at regne, indtrådte stedfortræderen, kontorassistent fru *Irma Madsen*, som midlertidigt medlem af tinget for nævnte kreds.

Indstilling om godkendelse af Irma Madsen som midlertidigt medlem vedtoges $29/_{11}$ (F. sp. 2033).

Den 1. januar 1969 overtoges mandatet på ny af Per Federspiel (F. sp. 2664).

Efter at folketingsmand *J. Hindkjær Pedersen* (Hjørring amtskreds) den 28. december 1968 var afgået ved døden, indtrådte stedfortræderen, disponent *Henry Møller*, som medlem af tinget for nævnte kreds.

Indstilling om godkendelse af Henry Møller vedtoges $15/_{11}$ (F. sp. 2751).

Efter at der den 21. januar 1969 var meddelt orlov til folketingsmand *K. Helveg Petersen* (Svendborg amtskreds) fra

samme dato at regne, indtrådte stedfortræderen, anlægsgartner *Hans Larsen*, som midlertidigt medlem af tinget for nævnte kreds.

Indstilling om godkendelse af *Hans Larsen* som midlertidigt medlem vedtoges $^{22}/_1$ (F. sp. 2952).

Den 4. marts overtoges mandatet på ny af *K. Helveg Petersen* (F. sp. 4501).

Efter at der den 31. januar 1969 var meddelt orlov til folketingsmedlem *Lis Groes* (Københavns amtskreds) fra samme dato at regne, indtrådte stedfortræderen, pastor *Poul Falk Hansen*, som midlertidigt medlem af tinget for nævnte kreds.

Indstilling om godkendelse af *Poul Falk Hansen* som midlertidigt medlem vedtoges $^{4}/_2$ (F. sp. 3507).

Efter at der den 31. januar 1969 var meddelt orlov til folketingsmand *Chr. Madsen* (Ålborg amtskreds) fra samme dato at regne, indtrådte 2. stedfortræder, adjunkt *Ove Munch*, som midlertidigt medlem af tinget for nævnte kreds.

Indstilling om godkendelse af *Ove Munch* som midlertidigt medlem vedtoges $^{4}/_2$ (F. sp. 3508).

Den 10. juni overtoges mandatet på ny af *Chr. Madsen* (F. sp. 7783).

Efter at folketingsmand *Victor Gram* (Vejle amtskreds) den 12. februar 1969 var afgået ved døden, indtrådte stedfortræderen, lønningschef *Karl Johan Mortensen*, som medlem af tinget for nævnte kreds.

Indstilling om godkendelse af *Karl Johan Mortensen* vedtoges $^{19}/_2$ (F. sp. 4155).

Efter at der den 12. marts 1969 var meddelt orlov til folketingsmand *Poul Møller* (Frederiksborg amtskreds) fra samme dato at regne, indtrådte stedfortræderen, fru *Gudrun Schmeltzer Jensen*, som midlertidigt medlem af tinget for nævnte kreds.

Indstilling om godkendelse af *Gudrun Schmeltzer Jensen* som midlertidigt medlem vedtoges $^{13}/_3$ (F. sp. 4659).

Den 15. juli overtoges mandatet på ny af Poul Møller (F. sp. 58).

Efter at der den 25. april 1969 var meddelt orlov til folketingsmand *Stinus* (Præstø amtskreds) fra den 4. maj at regne, indtrådte 2. stedfortræder, gårdejer *Asger Jørgensen*, som midlertidigt medlem af tinget for nævnte kreds.

Indstilling om godkendelse af *Asger Jørgensen* som midlertidigt medlem vedtoges $\frac{6}{5}$ (F. sp. 6248).

Den 2. juni overtoges mandatet på ny af *Stinus* (F. sp. 7359).

Efter at folketingsmand *Edvin Dose* (søndre storkreds) den 29. april 1969 var afgået ved døden, indtrådte stedfortræderen, rådmand *Ib Kolbjørn*, som medlem af tinget for nævnte kreds.

Indstilling om godkendelse af *Ib Kolbjørn* vedtoges $\frac{6}{5}$ (F. sp. 6248).

Efter at der den 30. april 1969 var meddelt orlov til folketingsmand *Poul Sørensen* (Odense amtskreds) fra den 1. maj at regne, indtrådte stedfortræderen, sognerådsformand *Poul Nielsen*, som midlertidigt medlem af tinget for nævnte kreds.

Indstilling om godkendelse af *Poul Nielsen* som midlertidigt medlem vedtoges $\frac{6}{5}$ (F. sp. 6248).

Efter at folketingsmand *Poul Sørensen* (Odense amtskreds) den 29. juni 1969 var afgået ved døden, indtrådte stedfortræderen, sognerådsformand *Poul Nielsen*, som medlem af tinget for nævnte kreds.

Indstilling om godkendelse af *Poul Nielsen* vedtoges $\frac{9}{10}$ (F. sp. 141).

V. Valg til kommissioner og hverv.

1. Valg af 17 medlemmer og 17 stedfortrædere til et udvalg til at følge regeringens forhandlinger om Danmarks

optagelse i Det europæiske økonomiske Fællesskab (nedsat i henhold til motiveret dagsorden, vedtaget 4. august 1961).

Valgt blev ($\frac{2}{10}$): Haunstrup Clemmensen med stedfortræder Poul Schlüter, Jørgen Jensen med stedfortræder Mads Eg Damgaard, Stetter med stedfortræder Hans Kjær, H. C. Toft med stedfortræder Juul-Madsen, Enggaard med stedfortræder Henry Christensen, Anders Andersen med stedfortræder Niels Eriksen, Per Federspiel med stedfortræder Holmberg, Kirkegaard med stedfortræder Bernhard Baunsgaard, Erik Hansen (Ålborg amt) med stedfortræder Dagmar Andreasen, Svend Haugaard med stedfortræder Stinus, Ivar Nørgaard med stedfortræder Jørgen Peder Hansen, Kaj Andersen med stedfortræder Egon Jensen, Lis Groes med stedfortræder Frode Jakobsen, Per Hækkerup med stedfortræder Peter Nielsen, Teichert med stedfortræder Gorrssen, Chr. Thomsen med stedfortræder Anker Jørgensen og Aksel Larsen med stedfortræder Morten Lange (F. sp. 54).

2. Valg af 1 medlem og 1 stedfortræder til et udvalg til at følge regeringens forhandlinger om Danmarks optagelse i Det europæiske økonomiske Fællesskab (i stedet for Aksel Larsen og Morten Lange).

Valgt blev ($\frac{7}{11}$): Morten Lange med stedfortræder Krog Hansen (F. sp. 1481).

3. Valg af 1 medlem til et udvalg til at følge regeringens forhandlinger om Danmarks optagelse i Det europæiske økonomiske Fællesskab (i stedet for Enggaard).

Valgt blev ($\frac{15}{11}$): Per Møller (F. sp. 1686).

4. Valg af 1 medlem og 1 stedfortræder til et udvalg til at følge regeringens forhandlinger om Danmarks optagelse i Det europæiske økonomiske Fællesskab (i stedet for Morten Lange og Krog Hansen).

Valgt blev ($\frac{22}{1}$): Aksel Larsen med stedfortræder Morten Lange (F. sp. 2949).

5. Valg af 1 medlem og 1 stedfortræder til et udvalg til at følge regeringens forhandlinger om Danmarks optagelse i Det europæiske økonomiske Fællesskab (i stedet for Lis Groes og Peter Nielsen).

Valgt blev ($7/2$): Peter Nielsen med stedfortræder Karl Max Rasmussen (F. sp. 3868).

6. Valg af 1 stedfortræder til et udvalg til at følge regeringens forhandlinger om Danmarks optagelse i Det europæiske økonomiske Fællesskab (i stedet for Karl Max Rasmussen).

Valgt blev ($1^{1/2}$): Holst (F. sp. 3971).

7. Valg af 17 medlemmer og 17 stedfortrædere til et udvalg til løbende at modtage oplysninger af økonomiministeren vedrørende de offentlige investeringer (nedsat i henhold til folketingsbeslutning af 3. marts 1965).

Valgt blev ($2^{1/10}$): Jørgen Jensen med stedfortræder Hans Kjær, Haunstrup Clemmensen med stedfortræder Poul Schlüter, Stæhr Johansen med stedfortræder Lembourn, Stetter med stedfortræder Mads Eg Damgaard, Holger Hansen med stedfortræder P. E. Eriksen, Damsgaard med stedfortræder Kristen Østergaard, Holmberg med stedfortræder Henry Christensen, Grethe Philip med stedfortræder Bernhard Baunsgaard, Dagmar Andreasen med stedfortræder Lindegård Rasmussen, Bilgrav-Nielsen med stedfortræder Niels Helveg Petersen, Lysholt Hansen med stedfortræder Peter Jørgensen, K. B. Andersen med stedfortræder Lis Groes, Kaj Andresen med stedfortræder Niels Mørk, Horn med stedfortræder Teichert, Lindberg med stedfortræder Axel Ivan Pedersen, Ivar Nørgaard med stedfortræder Peter Nielsen og Gert Petersen med stedfortræder Arne Larsen (F. sp. 54).

8. Valg af 1 stedfortræder til et udvalg til løbende at modtage oplysninger af økonomiministeren vedrørende de offentlige investeringer (i stedet for Axel Ivan Pedersen).

Valgt blev ($2^9/10$): Poul Dalsager (F. sp. 1008).

9. Valg af 1 medlem til et udvalg til løbende at modtage oplysninger af økonomiministeren vedrørende de offentlige investeringer (i stedet for Gert Petersen).

Valgt blev ($6/_{11}$): Ømann (F. sp. 1423).

10. Valg af 1 medlem til et udvalg til løbende at modtage oplysninger af økonomiministeren vedrørende de offentlige investeringer (i stedet for Ømann).

Valgt blev ($4/_{12}$): Gert Petersen (F. sp. 2160).

11. Valg af 1 stedfortræder til et udvalg til løbende at modtage oplysninger af økonomiministeren vedrørende de offentlige investeringer (i stedet for Poul Dalsager).

Valgt blev ($14/_{1}$): Axel Ivan Pedersen (F. sp. 2737).

12. Valg af 1 stedfortræder til et udvalg til løbende at modtage oplysninger af økonomiministeren vedrørende de offentlige investeringer (i stedet for Lis Groes).

Valgt blev ($7/_{2}$): Holm Tved (F. sp. 3868).

13. Valg af 21 medlemmer til at drøfte problemer og modtage information vedrørende en ny storlufthavn og en fast forbindelse over Øresund (nedsat i henhold til folketingsbeslutning af 30. maj 1968).

Valgt blev ($2/_{10}$): Stæhr Johansen, Mads Eg Damgaard, Fanger, Jørgen Jensen, Poul Schlüter, Holmberg, Damsgaard, Enggaard, Eva Ree, Bilgrav-Nielsen, Helge von Rosen, Skovmand, Horn, Victor Gram, Lindberg, Niels Matthiasen, Ivar Nørgaard, Orla Pedersen, Børge Schmidt, Aksel Larsen og Arne Larsen (F. sp. 55).

14. Valg af 1 medlem til at drøfte problemer og modtage information vedrørende en ny storlufthavn og en fast forbindelse over Øresund (i stedet for Aksel Larsen).

Valgt blev ($7/_{11}$): Morten Lange (F. sp. 1481).

15. Valg af 1 medlem til at drøfte problemer og modtage information vedrørende en ny storlufthavn og en fast forbindelse over Øresund (i stedet for Morten Lange).

Valgt blev ($^{22}/_1$): Aksel Larsen (F. sp. 2949).

16. Valg af 1 medlem til at drøfte problemer og modtage information vedrørende en ny storlufthavn og en fast forbindelse over Øresund (i stedet for Victor Gram).

Valgt blev ($^{27}/_2$): Søgaard (F. sp. 4490).

17. Valg af 17 medlemmer og 17 stedfortrædere til det udenrigspolitiske nævn (jfr. lov nr. 54 af 5. marts 1954).

Valgt blev ($^2/_10$): H. C. Toft med stedfortræder Hanne Budtz, Haunstrup Clemmensen med stedfortræder Knud Østergaard, Erik Kragh med stedfortræder Adam Møller, Poul Schlüter med stedfortræder Simonsen, Henry Christensen med stedfortræder Niels Eriksen, Anders Andersen med stedfortræder Enggaard, Per Federspiel med stedfortræder Johan Philipson, Skytte med stedfortræder Else-Merete Ross, Svend Haugegaard med stedfortræder Niels Helveg Petersen, Stinus med stedfortræder Bernhard Baunsgaard, J. O. Krag med stedfortræder Axel Ivan Pedersen, Victor Gram med stedfortræder Risgaard Knudsen, Per Hækkerup med stedfortræder Lysholt Hansen, Frode Jakobsen med stedfortræder Teichert, Lindberg med stedfortræder Bundvad, Niels Matthiasen med stedfortræder Søgaard og Gert Petersen med stedfortræder Aksel Larsen (F. sp. 55).

18. Valg af 1 stedfortræder til det udenrigspolitiske nævn (i stedet for Bundvad).

Valgt blev ($^{29}/_{10}$): Jørgen Peder Hansen (F. sp. 946).

19. Valg af 1 stedfortræder til det udenrigspolitiske nævn (i stedet for Axel Ivan Pedersen).

Valgt blev ($^{29}/_{10}$): Orla Pedersen (F. sp. 1008).

20. Valg af 1 medlem til det udenrigspolitiske nævn
(i stedet for Gert Petersen).

Valgt blev (⁶/₁₁): Morten Lange (F. sp. 1423).

21. Valg af 1 stedfortræder til det udenrigspolitiske nævn
(i stedet for Adam Møller).

Valgt blev (⁷/₁₁): Bøgholm (F. sp. 1427).

22. Valg af 1 stedfortræder til det udenrigspolitiske nævn
(i stedet for Aksel Larsen).

Valgt blev (⁷/₁₁): Ømann (F. sp. 1482).

23. Valg af 1 stedfortræder til det udenrigspolitiske nævn
(i stedet for Simonsen).

Valgt blev (¹²/₁₁): Knud Bro (F. sp. 1562).

24. Valg af 1 stedfortræder til det udenrigspolitiske nævn
(i stedet for Enggaard).

Valgt blev (¹⁵/₁₁): Per Møller (F. sp. 1686).

25. Valg af 1 medlem til det udenrigspolitiske nævn
(i stedet for Morten Lange).

Valgt blev (⁵/₁₂): Gert Petersen (F. sp. 2160).

26. Valg af 1 stedfortræder til det udenrigspolitiske nævn
(i stedet for Orla Pedersen).

Valgt blev (¹⁴/₁): Axel Ivan Pedersen (F. sp. 2737).

27. Valg af 1 stedfortræder til det udenrigspolitiske nævn
(i stedet for Jørgen Peder Hansen).

Valgt blev (¹⁴/₁): Bundvad (F. sp. 2737).

28. Valg af 1 stedfortræder til det udenrigspolitiske nævn
(i stedet for Ømann).

Valgt blev (²²/₁): Aksel Larsen (F. sp. 2949).

29. Valg af 1 stedfortræder til det udenrigspolitiske nævn (i stedet for Bøgholm).

Valgt blev ($^{11}/_2$): Adam Møller (F. sp. 3873).

30. Valg af 1 medlem til det udenrigspolitiske nævn (i stedet for Victor Gram).

Valgt blev ($^{27}/_2$): Kjeld Olesen (F. sp. 4490).

31. Valg af 16 medlemmer og 16 stedfortrædere til Nordisk Råd (jfr. lov nr. 292 af 21. december 1957).

Valgt blev ($^2/_10$): Jørgen Jensen med stedfortræder Clara Munck, Gerda Møller med stedfortræder Knud Østergaard, H. C. Toft med stedfortræder Juul-Madsen, Henry Christensen med stedfortræder Kristen Østergaard, Damsgaard med stedfortræder Holmberg, Niels Eriksen med stedfortræder Jens Peter Jensen (Sorø amt), Skytte med stedfortræder Bernhard Baunsgaard, Bilgrav-Nielsen med stedfortræder Niels Helveg Petersen, Svend Haugaard med stedfortræder Grethe Philip, J. O. Krag med stedfortræder Ove Hansen, K. B. Andersen med stedfortræder Lis Groes, Bundvad med stedfortræder Niels Mørk, Horn med stedfortræder Lindberg, Per Hækkerup med stedfortræder Erling Dinesen, K. Axel Nielsen med stedfortræder Knud Hertling og Aksel Larsen med stedfortræder Poul Dàm (F. sp. 56).

32. Valg af 1 medlem og 1 stedfortræder til Nordisk Råd (i stedet for Bundvad og Niels Mørk).

Valgt blev ($^{29}/_{10}$): Niels Mørk med stedfortræder Helge Nielsen (F. sp. 946).

33. Valg af 1 medlem til Nordisk Råd (i stedet for Aksel Larsen).

Valgt blev ($^7/_11$): Arne Larsen (F. sp. 1482).

34. Valg af 1 medlem og 1 stedfortræder til Nordisk Råd (i stedet for Niels Mørk og Helge Nielsen).

Valgt blev ($^{14}/_1$): Bundvad med stedfortræder Niels Mørk (F. sp. 2738).

35. Valg af 1 medlem til Nordisk Råd (i stedet for Arne Larsen).

Valgt blev ($^{22}/_1$): Aksel Larsen (F. sp. 2949).

36. Valg af 1 stedfortræder til Nordisk Råd (i stedet for Lis Groes).

Valgt blev ($^7/_2$): Ivar Nørgaard (F. sp. 3868).

37. Valg af 1 medlem og 1 stedfortræder til Nordisk Råd (i stedet for Per Hækkerup og Erling Dinesen).

Valgt blev ($^7/_2$): Erling Dinesen med stedfortræder Per Hækkerup (F. sp. 3869).

38. Valg af 17 medlemmer til folketingets valutaudvalg (jfr. lov nr. 372 af 23. december 1964).

Valgt blev ($^{2}/_{10}$): Haunstrup Clemmensen, Fanger, Erik Hansen (Vejle amt), Støtter, Holmberg, Søren Jensen, Henry Sørensen, Erik Hansen (Ålborg amt), Jørgen Andersen, Dagmar Andreasen, Lis Groes, Dose, Jørgen Peder Hansen, Carl P. Jensen, Chr. Rasmussen, Chr. Thomsen og Poul Dam (F. sp 56).

39. Valg af 1 medlem til folketingets valutaudvalg (i stedet for Poul Dam).

Valgt blev ($^{29}/_1$): Krog Hansen (F. sp. 3389).

40. Valg af 1 medlem til folketingets valutaudvalg (i stedet for Lis Groes).

Valgt blev ($^{15}/_4$): Falk Hansen (F. sp. 5653).

41. Valg af 1 medlem til folketingets valutaudvalg (i stedet for Dose).

Valgt blev ($^9/_5$): K. J. Mortensen (F. sp. 6549).

42. Valg af 15 medlemmer til folketingets sukkerudvalg (jfr. lov nr. 135 af 29. marts 1950).

Valgt blev ($^2}/_{10}$): Chr. R. Christensen, Gerda Møller, Niels Ravn, Robert Christensen, Niels Eriksen, Holger Hansen, Jens Peter Jensen (Agerskov), Meta Ditzel, Lindegård Rasmussen,

Lysholt Hansen, Finn Christensen, A. W. Larsen, Otto Mørch, Chr. Rasmussen og Gunhild Due (F. sp. 57).

43. Valg af 9 medlemmer til det i lov nr. 235 af 27. maj 1950 om anvendelse af modværdien af de i henhold til Det europæiske Genopbygningsprogram modtagne gaveydelse omhandlede udvalg.

Valgt blev ($\frac{2}{10}$): Erik Hansen (Vejle amt), Stetter, Foged, Niels Eriksen, Erik Hansen (Ålborg amt), Helge von Rosen, Poul Nilsson, Orla Møller og Orla Pedersen (F. sp. 57).

44. Valg af 17 medlemmer til folketingets udvalg vedrørende bymæssige bebyggelser (jfr. lovbkg. nr. 279 af 1. juli 1965).

Valgt blev ($\frac{2}{10}$): Chr. R. Christensen, Juul-Madsen, Vestergaard Poulsen, Poul Schlüter, A. Chr. Andersen, Jens Chr. Christensen, Enggaard, Amtoft, Nordqvist, Skovmand, Ove Hansen, Erhard Jakobsen, Kampmann, Th. Mikkelsen, Otto Mørch, Kjeld Olesen og Arne Larsen (F. sp. 57).

45. Valg af 11 medlemmer til udvalget angående det civile beredskab (jfr. lov nr. 342 af 23. december 1959).

Valgt blev ($\frac{2}{10}$): Erik Kragh, Asger Jensen, Stæhr Johansen, Henry Christensen, Enggaard, Jørgen Andersen, Nordqvist, Hans Hækkerup, Victor Gram, Frode Jakobsen og Axel Ivan Pedersen (F. sp. 57).

46. Valg af 1 medlem til udvalget angående det civile beredskab (i stedet for Axel Ivan Pedersen).

Valgt blev ($\frac{29}{10}$): Søgaard (F. sp. 1008).

47. Valg af 1 medlem til udvalget angående det civile beredskab (i stedet for Søgaard).

Valgt blev ($\frac{11}{2}$): Axel Ivan Pedersen (F. sp. 3918).

48. Valg af 1 medlem til udvalget angående det civile beredskab (i stedet for Victor Gram).

Valgt blev ($\frac{12}{3}$): Søgaard (F. sp. 4633).

49. Valg af 17 medlemmer til folketingets toldudvalg (jfr. lovbkg. nr. 198 af 22. maj 1968).

Valgt blev ($\frac{2}{10}$): Mads Eg Damgaard, Jørgen Jensen, Stæhr Johansen, Hans Kjær, Jens Peter Jensen (Sorø amt), A. Chr. Andersen, Holmberg, Helge von Rosen, Dagmar Andreasen, Stinus, Lis Groes, Grünbaum, Jørgen Peder Hansen, Hans Lund, Poul Nilsson, Chr. Rasmussen og Krog Hansen (F. sp. 58).

50. Valg af 5 medlemmer til repræsentantskabet for Statens Kunstfond (jfr. lov nr. 170 af 27. maj 1964).

Valgt blev ($\frac{18}{10}$): Ellen Strange Petersen, fhv. folketingsmedlem Helga Pedersen, Else-Merete Ross, Bodil Koch og Gunhild Due (F. sp. 681).

51. Valg af 21 medlemmer til et folketingsudvalg til behandling af en række trafikpolitiske problemer (nedsat i henhold til folketingsbeslutning af 5. november 1968).

Valgt blev ($\frac{6}{11}$): Stæhr Johansen, Mads Eg Damgaard, Fanger, Juul-Madsen, Hindkjær Pedersen, Damsgaard, Enggaard, Holmberg, Eva Ree, Bilgrav-Nielsen, Helge von Rosen, Skovmand, Horn, Victor Gram, Holst, Per Hækkerup, Søren B. Jørgensen, Lindberg, Ivar Nørgaard, Børge Schmidt og Arne Larsen (F. sp. 1422).

52. Valg af 1 medlem til et folketingsudvalg til behandling af en række trafikpolitiske problemer (i stedet for Hindkjær Pedersen).

Valgt blev ($\frac{17}{1}$): Niels Ravn (F. sp. 2904).

53. Valg af 1 medlem til et folketingsudvalg til behandling af en række trafikpolitiske problemer (i stedet for Victor Gram).

Valgt blev ($\frac{27}{2}$): Søgaard (F. sp. 4490).

54. Valg af 1 medlem til lønningrådet (i stedet for Svend Haugaard) (jfr. lov nr. 291 af 18. juni 1969).

Valgt blev ($\frac{27}{11}$): Bilgrav-Nielsen (F. sp. 1985).

55. Valg af 1 stedfortræder til lønningsrådet (i stedet for Grethe Philip).

Valgt blev ($^{15}/_1$): Svend Haugaard (F. sp. 2770).

56. Valg af 1 medlem til lønningsrådet (i stedet for Hindkjær Pedersen).

Valgt blev ($^{22}/_1$): Langkilde (F. sp. 3055).

57. Valg af 1 medlem af arbejdsnævnets afdeling angående arbejdsløshedsforsikring (i stedet for Svend Haugaard) (jfr. lovbkg. nr. 53 af 28. februar 1967).

Valgt blev ($^{15}/_1$): Valbak (F. sp. 2770).

58. Valg af 1 medlem til repræsentantskabet for Færøernes Realkreditinstitut (i stedet for Per Hækkerup) (jfr. lov nr. 60 af 12. marts 1955).

Valgt blev ($^{22}/_1$): Poul Dalsager (F. sp. 3054).

59. Valg af 1 medlem til landskatteretten (i stedet for fhv. folketingsmand Herløv Larsen) (jfr. lovbkg. nr. 275 af 1. juli 1966).

Valgt blev ($^{11}/_2$): Fhv. folketingsmand Eigil Schytt (F. sp. 3918).

60. Valg af 1 stedfortræder for statsrevisor H. C. Toft (i stedet for Gottschalck-Hansen) (jfr. lov nr. 157 af 10. maj 1967).

Valgt blev ($^{12}/_2$): Langkilde (F. sp. 3971).

61. Valg af 3 medlemmer til jernbanerådet (i stedet for Ulla Kjærsgaard, Ejnar Hovgaard Christiansen og Jørgen Frederiksen) (jfr. lov nr. 40 af 25. februar 1925).

Valgt blev ($^{13}/_2$): Søren Hansen, Kuno Kjærulff og Jørgen Christiansen (F. sp. 4035).

62. Valg af 8 medlemmer til jernbanerådet. (Jfr. lov nr. 109 af 1. april 1969).

Valgt blev ($^{22}/_6$): Mads Eg Damgaard, Stæhr Johansen, Enggaard, Holmberg, Martin Pedersen, Horn, Lindberg og Arne Larsen (F. sp. 7006).

63. Valg af 1 medlem til Rask-Ørsted Fondets bestyrelse (i stedet for Bernhard Baunsgaard) (jfr. lovbkg. nr. 472 af 2. december 1948).

Valgt blev ($^{13}/_3$): Samuelson (F. sp. 4740).

64. Valg af 2 medlemmer til Rask-Ørsted Fondets bestyrelse (i stedet for højesteretsdommer Helga Pedersen og fhv. folketingsmand Henry Gideon).

Valgt blev ($^{13}/_6$): Johan Philipson og Merete Bjørn Hanssen (F. sp. 8384).

65. Valg af 4 medlemmer og 4 stedfortrædere til udvalget vedrørende spiritus og gær (jfr. lov nr. 74 af 15. marts 1934).

Valgt blev ($^{11}/_4$): Asger Jensen med stedfortræder Haunstrup Clemmensen, From med stedfortræder Niels Helveg Petersen, Poul Nilsson med stedfortræder Axel Ivan Pedersen og Evald Kristensen med stedfortræder Jørgen Peder Hansen (F. sp. 5587).

66. Valg af 5 medlemmer og 5 stedfortrædere til Europarådets rådgivende forsamling (jfr. bkg. nr. 40 af 13. september 1949).

Valgt blev ($^{30}/_4$): Erhard Jakobsen med stedfortræder Jørgen Peder Hansen, Per Hækkerup med stedfortræder Ove Hansen, Per Federspiel med stedfortræder Kristen Østergaard, Bøgholm med stedfortræder Knud Østergaard og Else-Merete Ross med stedfortræder Amtoft (F. sp. 6207).

67. Valg af 1 medlem til radiatorådet (i stedet for fhv. statsminister Viggo Kampmann) (jfr. lov nr. 215 af 11. juni 1959).

Valgt blev ($^4/_6$): J. O. Krag (F. sp. 7743).

68. Valg af 2 medlemmer og 2 stedfortrædere til ankenævnet vedrørende visse landbrugsejendommers brug og overgang til selveje (jfr. lov nr. 240 af 7. juni 1952).

Valgt blev (^{13/6}): Chr. Rasmussen med stedfortræder Teichert og Søren Andersen med stedfortræder Niels Ravn (F. sp. 8383).

69. Valg af 2 medlemmer til det i naturfredningsloven omhandlede ankenævn for København og øernes amter (jfr. lov nr. 192 af 16. juni 1961).

Valgt blev (^{13/6}): Egon Jensen og fhv. folketingsmand Adolph Sørensen (F. sp. 8384).

70. Valg af 2 medlemmer til det i naturfredningsloven omhandlede ankenævn for Jyllands amter (jfr. lov nr. 192 af 16. juni 1961).

Valgt blev (^{13/6}): civilingeniør Th. Claudi West, Tønder, og Søren Jensen (F. sp. 8384).

Fortegnelse over de i folketingsåret 1968—69, behandlede sager.

A.

Lovforslag.

I. Vedtagne.

a. Fremsat af regeringen.

Finansministeren vedrørende:		Side
1.	Finanslov for finansåret 1. april 1969-31. marts 1970.....	55
2.	Lov om tillægsbevilling for finansåret 1. april 1968-31. marts 1969.....	58
3.	Lov om ændring af ligningsloven.....	64
4.	Lov om ændring af lov om påligningen af indkomst- og formueskat til staten. (Ændringer som følge af kildeskattens ikrafttræden). (Beskatning af dødsboer).....	68
5.	Lov om ændring af ligningsloven.....	70
6.	Lov om ændring af ligningsloven.....	71
7.	Lov om udskrivning af indkomst- og formueskatten til staten for skatteåret 1969-70.....	72
8.	Lov om udskrivning af indkomst- og formueskatten til staten.....	75
9.	Lov om ændring af lov om sømandsskat. (Ændringer som følge af kildeskattens ikrafttræden).....	83
10.	Lov om ændring af lov om opkrævning af indkomst- og formueskat for personer m. v. (Kildeskat).....	85
11.	Lov om ændring af lov om ikrafttræden af lov om opkrævning af indkomst- og formueskat for personer m. v. (Kildeskat).....	89
12.	Lov om ændring af lov om investeringsfonds. (Ændringer som følge af kildeskattens ikrafttræden).....	90
13.	Lov om ændring af lov om indskud på etableringskonto. (Ændringer som følge af kildeskattens ikrafttræden).....	91
14.	Lov om ændring af lov om nedslag i skatteansættelsen for renteindtægter m. v. (Ændringer som følge af kildeskattens ikrafttræden).....	91

	Side
15. Lov om ændring af lov om oprettelse af en landsskatteret og om tilsynet med skatteligningen m. v. (Ændringer som følge af kildeskattens ikrafttræden)	93
16. Lov om ændring af lov om amtsskatteråd og amtsskatteinspektorer. (Ændringer som følge af kildeskattens ikrafttræden)	93
17. Lov om ændring af lov nr. 191 af 31. maj 1968 om ændring af lov om påligningen af indkomst- og formueskat til staten. (Ændringer som følge af kildeskattens ikrafttræden)	94
18. Lov om ændring af lov nr. 192 af 31. maj 1968 om ændring af lov om særlig indkomstskat m. v. (Ændringer som følge af kildeskattens ikrafttræden)	96
19. Lov om ændring af lov om særlig indkomstskat m. v.	96
20. Lov om ændring af lov om opkrævning af indkomst- og formueskat for personer m. v. (Kildeskat). (Beskatning af dødsboer)	98
21. Lov om ændring af lov om ikrafttræden af lov om opkrævning af indkomst- og formueskat for personer m. v. (Kildeskat). (Beskatning af dødsboer)	108
22. Lov om ændring af lov om nedslag i skatteansættelsen for folkepensionister m. fl.	109
23. Lov om ændring af lov om sømandsskat. (Ændringer som følge af kildeskattens ikrafttræden)	110
24. Lov om ændring af lov om sømandsskat.	112
25. Lov om ændring af lov om indkomstbeskatning af aktieselskaber m. v.	113
26. Lov om ændring af lov om indkomstbeskatning af aktieselskaber m. v.	114
27. Lov om ændring af lov om indkomstbeskatning af aktieselskaber m. v. (Ændringer som følge af kildeskattens ikrafttræden)	115
28. Lov om ændring af lov om selvangivelsen af indkomst og formue, om foranstaltninger til kontrol med selvangivelsen og om straffen for skattesvig m. v. (Ændringer som følge af kildeskattens ikrafttræden)	116
29. Lov om ændring af lov om beskatningen af renteforsikringer m. v. (Ændringer som følge af kildeskattens ikrafttræden)	117
30. Lov om ændring af lov om særlig indkomstskat m. v. (Beskatning af dødsboer)	118
31. Lov om ændring af lov om særlig indkomstskat m. v.	121
32. Lov om ændring af ligningsloven. (Ændringer vedrørende frigørelsesafgift m. v.)	122
33. Lov om frigørelsesafgift m. v. af fast ejendom.	123
34. Lov om ændring af afskrivningsloven.	131

	Side
35. Lov om ændring af lov om investeringsfonds	133
36. Lov om ændring af lov om indskud på etableringskonto . .	134
37. Lov om ændring af lov om skattemæssige afskrivninger m. v. (Afskrivning på bygninger og installationer under og efter dødsbehandling)	134
38. Lov om ændring af lov om vurdering af landets faste ejen- domme	136
39. Lov om ændring af lov om vurdering af landets faste ejen- domme	140
40. Lov om ændring af toldloven	141
41. Lov om ændring af lov om almindelig omsætningsafgift . .	142
42. Lov om stempelafgift	145
43. Lov om forhøjelse af stempelafgift og om ændring af lov om stempelafgift	147
44. Lov om retsafgifter	148
45. Lov om afgift af chokolade- og sukkervarer m. m.	149
46. Lov om afgift af spiritus	152
47. Lov om ændring af lov om afgift af spiritus, vin og øl . . .	155
48. Lov om ændring af lov om afgift af benzin	156
49. Lov om tillægsafgift af benzin	158
50. Lov om forhøjelse af vægtafgiften af motorkøretøjer m. v.	167
51. Lov om ændring af lov om omsætningsafgift af motorkøre- tøjer m. v.	168
52. Lov om ændring af lov om almindelig omsætningsafgift (merværdiafgift)	171
53. Lov om udstedelse af statspræmieobligationer	172
54. Lov om fornyelse af et statspræmieobligationslån	173
55. Lov om statsgaranti for obligationslån optaget af Færøernes Realkreditinstitut	174
56. Lov om ophævelse af lånekassen for Sønderjylland	174
57. Lov om Danmarks tiltrædelse af ændringer i og tilføjelser til Den internationale Valutafondoverenskomst af 22. juli 1944	175
58. Lov om optagelse af statslån i udlandet	176
59. Lov om investeringsfradrag i egnsudviklingsområder	177
60. Lov om ændring af lov om tipping	181

Arbejdsministeren vedrørende:

61. Lov om ændring af lov om arbejdsanvisning og arbejdsløs- hedsforsikring m. v. (Bortfald af kommunernes andel i udgifterne til arbejdsløshedsforsikring)	182
62. Lov om ændring af lov om erhvervsmæssig uddannelse af ikke-faglærte arbejdere. (Bortfald af kommunernes andel i driftsudgifter)	183
63. Lov om ændring af lov om beskæftigelse og uddannelse af unge. (Bortfald af kommunernes andel i driftsudgifter m.v.)	184

64. Lov om støtte til omskoling	185
65. Lov om fornyelse af kollektive overenskomster på landbrugsområdet	187

Boligministeren vedrørende:

66. Lov om ændring af lov om boligbyggeri	190
67. Lov om ændring i lov om midlertidig regulering af boligforholdene	195
68. Lov om ændring i lov om leje	201
69. Lov om by- og landzoner	203
70. Lov om ændring i lov om byplaner	210
71. Lov om ændring i byggelov for købstæderne og landet. (Byggeri i det åbne land)	212
72. Lov om sanering	213
73. Lov om ændring af lov om boligtilsyn	229
74. Lov om ændring af byggelov for staden København	231

Fiskeriministerens vedrørende:

75. Lov om ændring af lov om saltvandsfiskeri	233
76. Lov om salg af fisk ved offentlig auktion	233
77. Lov om mindst priser for fisk	234

Forsvarsministerens vedrørende:

78. Lov om forsvarrets organisation m. v.	235
79. Lov om forsvarrets personel	243
80. Lov om ændring af lov om hjemmевærnet	245

Ministeren for Grønland vedrørende:

81. Normeringslov for Grønland for finansåret 1968-69	245
82. Normeringslov for Grønland for finansåret 1969-70	246
83. Lov om ændring af lov om statens tjenestemænd i Grønland	247
84. Lov om ændring af lov om mineralske råstoffer i Grønland	248
85. Lov om ændring af lov om rettens pleje i Grønland	250
86. Lov om støtte til erhverv i Grønland	251
87. Lov for Grønland om afgift af motorkøretøjer	254
88. Lov om begrænsning af alkoholforbruget i Grønland	256

Handelsministerens vedrørende:

89. Lov om ændring af lov om avancestop	260
90. Lov om anmeldelse af vejledende priser m. v.	266
91. Lov om ændring af lov om anmeldelse af vejledende priser m. v.	272

	Side
92. Lov om ændringer i lov om egnsudvikling	278
93. Lov om bybefolkningens forsyning med mælk og fløde . . .	286
94. Lov om ændring af lov om garantier eller lån til bygning af mindre fragtskibe	291
95. Lov om krigsforsikring af fast ejendom og løsøre	293
96. Lov om ændring af lov om Danmarks erhvervsfond	300
Indenrigsministeren vedrørende:	
97. Lov om ændring af lov om ikrafttræden af lov om kom- munal indkomstskat	302
98. Lov om ændring af lov om kommunal indkomstskat	303
99. Lov om kommunale personfradrag m. v.	305
100. Lov om ændring af lov om erhvervsskattens afløsning i visse kommuner m. v.	307
101. Lov om ændring af lov om den amtskommunale beskat- ning	308
102. Lov om ændring af lov om beskatning til kommunerne af faste ejendomme. (Lempelse m. v. af kommunal grund- skyld af landbrugsejendomme)	310
103. Lov om ændring af lov om beskatning til kommunerne af faste ejendomme	312
104. Lov om ændring af lov om revision af den kommunale ind- deling	315
105. Lov om ændring af lov om kommunernes styrelse	317
106. Lov om ændringer i forskellige lovbestemmelser som følge af ændringerne i den kommunale styrelseslovgivning	318
107. Lov om revision af den kommunale inddeling i Århus, Odense og Ålborg byområder	319
108. Lov om generelle tilskud til kommunerne	321
109. Lov om ændringer i forskellige lovbestemmelser om stats- tilskud og refusioner til kommunerne. (Sundhedsvæsenet).	332
110. Lov om sygehusvæsenet	333
111. Lov om ophævelse af lov om statsstøtte til behandling og pleje af tuberkulose m. m.	336
112. Lov om tilbudspligt	338
113. Forslag til lov om ændring af valgretsalderen til folke- tinget*	345
114. Lov om ændring af lov om kommunale valg	347
115. Lov om ændring af lov om dansk indfødsret	349
116. Lov om indfødsrets meddelelse	352
117. Lov om indfødsrets meddelelse	352
118. Lov om indfødsrets meddelelse	353
119. Lov om vandforsyning	353
120. Lov om ændring af lov om dybfrosne levnedsmidler m. v.	357
121. Lov om ændring af lov om euforiserende stoffer	359

* Forkastet ved folkeafstemning den 24. juni 1969.

Justitsministeren vedrørende:

122.	Lov om ændring af lov om rettens pleje. (Fri proces m. v.)	360
123.	Lov om ændring af lov om offentlig auktion ved auktionsledere	361
124.	Lov om ægteskabs indgåelse og opløsning	362
125.	Lov om ændring af myndighedsloven. (Forældremyndighed og samkvemsret)	366
126.	Lov om ændring af arveloven	367
127.	Lov om ændring af skifteloven	367
128.	Lov om ændring af lov om rettens pleje. (Ægteskabssager m. v.)	368
129.	Lov om ændring af lov om ikrafttræden af borgerlig straffelov m. m.	370
130.	Lov om ændring af lov om konkurs m. v. (Konkursordenen)	370
131.	Lov om ændring af forskellige lovbestemmelser om fortrinsret i tilfælde af konkurs m. v.	373
132.	Lov om ændring af forskellige lovbestemmelser om retsafgift m. v.	373
133.	Lov om ændring i borgerlig straffelov. (Narkotikakriminalitet)	374
134.	Lov om ændring i borgerlig straffelov. (Pornografiske billeder m. v.)	376
135.	Lov om filmcensur	377
136.	Lov om ændring af færdselsloven. (Tyverisikring, ansvarsforsikring, færdselsforseelser i udlandet m. v.)	379
137.	Lov om ændring af lov om brandvæsenet i købstæderne og på landet	381
138.	Lov om ændring af lov om hunde	382

Kirkeministeren vedrørende:

139.	Lov om folkekirkens lønningsvæsen m. m.	383
140.	Lov om ændring af lov om folkekirkens lønningsvæsen m. v.	385
141.	Lov om ændring af lov om menighedsråd	387
142.	Lov om ændring af lov om kirkers brug, sognebåndsløsning m. m.	388
143.	Lov om ændring af lov om kirkers bestyrelse m. m.	388

Ministeren for kulturelle anliggender vedrørende:

144.	Lov om naturfredning	389
145.	Lov om ændring af lov om folkebiblioteker m. v.	395
146.	Lov om ændring af lov om teatre	395
147.	Lov om ændring af lov om statstilskud til kunstmuseer . .	396
148.	Lov om kulturhistoriske lokalmuseer	397

	Side
149. Lov om ændring af lov om et J. F. Willumsen-museum i Frederikssund	400
150. Lov om Statens Kunstfond	402
151. Lov om fællesantenneanlæg m. v.	403

Landbrugsministeren vedrørende:

152. Lov om ændring af vandløbsloven	404
153. Lov om ændring af lov om landvæsensretter	409
154. Lov om udlån til sammenlægning, supplerung samt oprettelse af jordbrug m. m.	410
155. Lov om udlån til arbejderboliger på landet	413
156. Lov om afsætning af danske landbrugsvarer m. m.	415
157. Lov om en kornordning	417
158. Lov om ændring af lov om handel med foderstoffer	419
159. Lov om afsætning af frisk dansk frugt og danske gartneriprodukter	421
160. Lov om bortfald af hartkorn og matrikelskyld	423
161. Lov om ændring af lov om udlån til yngre landmænd	425
162. Lov om ændring af lov om veterinærvæsenet samt om udøvelse af dyrlægegerning	427
163. Lov om bekæmpelse af smitsomme sygdomme hos ferskvandsfisk	429

Ministeren for statens lønnings- og pensionsvæsen vedrørende:

164. Lov om tillæg til normeringslov for finansåret 1968-69	433
165. Normeringslov for finansåret 1969-70	435
166. Lov om ændring af lov om lønninger og pensioner m. v. til statens tjenestemænd	439
167. Lov om tjenestemænd i staten, folkeskolen og folkekirken	440
168. Lov om tjenestemandspension	456
169. Lov om tjenestemandslønninger m. m. og klassificering af tjenestemandstillinger i staten, folkeskolen og folkekirken	464
170. Lov om ændring af lov om bevarelse af enkepensionsret ved separation og skilsmisse	473
171. Lov om ændring af lov om lønninger og pensioner m. v. til statens tjenestemænd	475

Ministeren for offentlige arbejder vedrørende:

172. Lov om ændring af lov om tilskud til de offentlige veje	476
173. Lov om ændring af lov om tilskud til de offentlige veje	476
174. Lov om visse hovedlandevejsstrækninger	478
175. Lov om ændring af lov om omnibus- og fragtmandskørsel med motorkøretøjer	479

	Side
176. Lov om ændring af lov om luftfart	481
177. Lov om udbygning af Københavns lufthavn	482
178. Lov om placeringen af en ny Københavns lufthavn	483
179. Lov om styrelsen af statsbanerne	486
180. Lov om veteranbaner	490

Socialministeren vedrørende:

181. Lov om ændring af lov om folkepension. (Forhøjelse af grundbeløb og om ydelse af børnetillæg m. v.)	491
182. Lov om ændring af lov om invalidepension m. v. (Forhøjelse af ydelser og om ydelse af børnetillæg)	492
183. Lov om ændring af lov om pension og hjælp til enker m. fl. (Forhøjelse af grundbeløb og om ydelse af børnetillæg)	493
184. Lov om ændring af lov om omsorg for invalidepensionister og folkepensionister. (Forhøjelse af beløb til personlige fornødenheder)	494
185. Lov om ændring af lov om offentlig forsorg. (Ændring af reglerne om refusion samt ændringer som følge af den nye kommunale styrelseslovgivning)	495
186. Lov om ændring af lov om folkepension. (Ændrede refusionsregler)	497
187. Lov om ændring af lov om invalidepension m. v. (Ændrede refusionsregler)	498
188. Lov om ændring af lov om pension og hjælp til enker m. fl. (Ændrede refusionsregler)	499
189. Lov om ændring af lov om omsorg for invalidepensionister og folkepensionister. (Ændring af reglerne om refusion samt ændringer som følge af den nye kommunale styrelseslovgivning)	500
190. Lov om ændring af lov om den offentlige sygeforsikring. (Refusion af udgifter til fribefordring m. v.)	502
191. Lov om ændring af lov om revalidering. (Ændring af reglerne om refusion)	503
192. Lov om ændring af lov om børne- og ungdomsforsorg. (Ændrede refusionsregler)	504
193. Lov om ændring af lov om husmoderafløsning og hjemmehjælp. (Ændret refusionsregel)	505
194. Lov om ændring af lov om folkepension. (Forhøjelse af pensionstillæg og ændring af fradragsregler m. v.)	506
195. Lov om ændring af lov om invalidepension m. v. (Forhøjelse af pensionstillæg m. v. og ændring af fradragsregler)	508
196. Lov om ændring af lov om pension og hjælp til enker m. fl. (Forhøjelse af pensionstillæg og ændring af fradragsregler)	509

	Side
197. Lov om midlertidigt tillæg til folke-, invalide- og enke- pensionister samt om midlertidig forhøjelse af grænsen for hjælp til underhold	509
198. Lov om ændring af lov om offentlig forsorg. (Ophævelse af regler om administrativ frihedsberøvelse, ophævelse af indtægtsgrænser for adgang til børnebidrag, udvidet ad- gang til hjælp til forsørgelse af børn i hjemmet og udvidet hjælp til enlige forsørgere	512
199. Lov om ændring af lov om den offentlige sygeforsikring. (Sygedagpenge)	513
200. Lov om ændring af lov om børnetilskud og andre familie- ydelser. (Forhøjelse af børnetilskud og ændret refusions- regel for dagpenge i anledning af svangerskab og fødsel). 515	515
201. Lov om ændring i lov om revalidering. (Om udskydelse af lovens revision m. v.)	516
202. Lov om ændring af lov om erstatning til besættelsestidens ofre. (Om invaliditets- og efterladteerstatning og forhøjelse af begravelseshjælp)	517
203. Lov om forhøjelse af hædersgaver	519

Ministeren for teknisk samarbejde med udviklingslandene vedrørende:

204. Lov om ændring af lov om teknisk samarbejde med ud- viklingslandene	520
---	-----

Undervisningsministeren vedrørende:

205. Lov om statsstøtte til visse private skoler	520
206. Lov om ændring af lov om statstilskud til private gymna- sieskoler	525
207. Lov om ændring af lov om statstilskud til private studen- terkursus	526
208. Lov om ændring af lov om højere forberedelseseksamen . . 526	526
209. Lov om ændring af lov om statstilskud til private real- skoler	527
210. Lov om ændring af lov om friskoler, om hjemmeundervis- ning samt om efterlønskassen for friskoler og efterskoler . . 528	528
211. Lov om ændring af lov om private tysksprogede skoler, tysksproget hjemmeundervisning m. m. i de sønderjyske landsdele	528
212. Lov om ændring af lov om efterskoler	529
213. Lov om ændring af lov om folkehøjskoler og landbrugs- skoler	529
214. Lov om ændring af lov om husholdningsskoler og hushold- ningsseminarier m. m.	530
215. Lov om amtsrådenes og amtskommunernes overtagelse af skolerådenes og skolefondenens opgaver m. v.	530

216.	Lov om ændring af lov om fordeling af udgifterne til offentlige gymnasieskoler og kursus til højere forberedelseseksamen	533
217.	Lov om ændring af lov om folkeskolen. (Ændring af reglerne om refusion m. v.)	535
218.	Lov om ændring af lov om fritidsundervisning m. v. (Ændrede refusionsregler m. v.)	537
219.	Lov om uddannelse af børnehave- og fritidspædagoger . . .	538
220.	Lov om statsstøtte til visse private seminarier	542
221.	Lov om ændring af lov om folkeskolen	544
222.	Lov om ændring af lov om folkeskolen og om ophævelse af lov om lønninger m. m. til folkeskolens lærere. (Tjenestemandssreformen og ændring af reglerne om refusion)	546
223.	Lov om ændring af lov om støtte til tilvejebringelse af kollegier	548
224.	Lov om ændring af lov om „Ungdommens uddannelsesfond“s forvaltning og virksomhed	549
225.	Lov om ændring af lov om skolelærer	552
226.	Lov om ændring af lov om offentlig skolebespisning	553
227.	Lov om ændring af lov om oprettelse af Rask-Ørsted Fondet. (Danmarks internationale videnskabelige fond) . . .	555
228.	Lov om ændring af lov om udbygning og ombygning m. v. af den kgl. veterinær- og landbohøjskole	555

b. Fremsat af medlemmer af folketinget.

229.	Lov om ændring af lov om folkeskolen. [K. B. Andersen m. fl.]	557
------	---	-----

II. Ikke vedtagne.

a. Fremsat af regeringen.

Statsministeren vedrørende:

1.	Forslag til lov om Danmarks Journalisthøjskole og Institut for Presseforskning	560
----	--	-----

Justitsministeren vedrørende:

2.	Forslag til lov om ændring af myndighedsloven. (Myndighedsalderen)	563
3.	Forslag til lov om ændring af forskellige lovbestemmelser med 21 års aldersgrænser	564

Kirkeministeren vedrørende:

4.	Forslag til lov om ændring af lov om menighedsråd	565
----	---	-----

Ministeren for offentlige arbejder vedrørende:

5. Forslag til lov om vintervedligeholdelse og renholdelse af veje..... 568

Socialministeren vedrørende:

6. Forslag til lov om ændring af lov om børne- og ungdoms-forsorg..... 570

Undervisningsministeren vedrørende:

7. Forslag til lov om centre for højere uddannelser og Københavns universitets placering..... 571
8. Forslag til lov om ændring af lov om lønninger m. m. til folkeskolens lærere. (Taget tilbage)..... 574

b. Fremsat af medlemmer af folketinget.

9. Forslag til lov om tillægsbevilling for finansåret 1. april 1968-31. marts 1969. (Statens bygge- og boligfond) [Arne Larsen m. fl.]. (Taget tilbage)..... 575
10. Forslag til lov om ændring af lov nr. 191 af 31. maj 1968 om ændring af lov om påligningen af indkomst- og formueskat til staten. (Ændringer som følge af kildeskattens ikrafttræden) [Ømann m. fl.]..... 576
11. Forslag til lov om ophævelse af lov om forskellige forbrugsafgifter [Aksel Larsen m. fl.]..... 578
12. Forslag til lov om ændring af lov om arbejdsanvisning og arbejdsløshedsforsikring m. v. (Forhøjelse af dagpenge-satser m. v.) [Krog Hansen m. fl.]..... 579
13. Forslag til lov om ændring af lov om mægling i arbejds-stridigheder [Kai Moltke og Hanne Reintoft]..... 580
14. Forslag til lov om ændring af lov om midlertidig regulering af boligforholdene. (Om lejerens ret til bytning af lejlighed) [Arne Larsen m. fl.]..... 581
15. Forslag til lov om ændring af lov om avancestop [Poul Dalsager m. fl.]..... 582
16. Forslag til lov om ændring af lov om avancestop [Poul Dam m. fl.]. (Taget tilbage)..... 584
17. Forslag til lov om ændring af lov om anmeldelse af vej-ledende priser m. v. [Poul Dalsager m. fl.]..... 587
18. Forslag til lov om ændring af lov om vejledende priser og om prisstop for tjenesteydelser [Poul Dam m. fl.]. (Taget tilbage)..... 587

	Side
19. Forslag til lov om ændring af lov om aktieselskaber. (Offentliggørelse af regnskaber) [Poul Dam m. fl.]	588
20. Forslag til lov om ændring af lov om skibes bemanding [Vivike m. fl.]	591
21. Forslag til lov om ændring af lov om skibes bemanding [Hanne Reintoft og Kai Moltke]	591
22. Forslag til lov om ændring i sømandsloven [Hanne Reintoft og Kai Moltke]	593
23. Forslag til lov om ændring af Danmarks Riges Grundlov. (Visse bestemmelser om valgret m. v.) [Poul Dam m. fl.]	595
24. Forslag til lov om ændring af lov om valg til folketinget [Poul Dam m. fl.]	596
25. Forslag til lov om ændring af valgretsaldere til folketinget [Poul Dam m. fl.]	597
26. Forslag til lov om ændring af lov om kommunale valg. (Stemmeafgivning ved indsendelse af stemmeseddel eller ved stedfortræder) [Poul Dam m. fl.]	598
27. Forslag til lov om ændring af lov om kommunale valg. (Repræsentanter for visse personer uden fast bopæl i kommunen) [Poul Dam m. fl.]	598
28. Forslag til lov om ændring af lov om menighedsråd. (Stemmeafgivning ved indsendelse af stemmeseddel eller ved stedfortræder) [Poul Dam m. fl.]	599
29. Forslag til lov om ændring af lov om foranstaltninger i anledning af svangerskab m. v. [Morten Lange m. fl.]	600
30. Forslag til lov om faste samlivsforhold og deres opløsning [Poul Dam m. fl.]	603
31. Forslag til lov om ændring af fødselsloven. (Reglerne om erhvervsmæssig personbefordring) [Otto Mørch m. fl.]	607
32. Forslag til lov om ændring af fødselsloven. (Hyrevogne m. v.) [Arne Larsen m. fl.]	609
33. Forslag til lov om ændring af borgerlig straffelov. (Forbud mod registrering af politisk tilhørsforhold i efterretningsøjemed) [Kjær Rasmussen og Sigsgaard]	611
34. Forslag til lov om ændring af lov om visse hovedlandevejsanlæg i og ved København [Ivar Nørregaard m. fl.]	613
35. Forslag til lov om støtte til uddannelse [Kjær Rasmussen og Sigsgaard]	614

B.

Forslag til folketingsbeslutning.

I. Vedtagne.

1. Folketingsbeslutning om Danmarks ratifikation af den i London, Moskva og Washington den 1. juli 1968 undertegnede traktat om ikke-spredning af kernevåben 615

	Side
2. Folketingsbeslutning om nedsættelse af et udvalg til modtagelse af oplysninger angående arbejdet med rationalisering af statsadministrationen [Ib Thyregod m. fl.]	617
3. Folketingsbeslutning om vigtige dele af landets udenrigspolitik [J. O. Krag m. fl.]	618
4. Folketingsbeslutning om nedsættelse af et folketingsudvalg til at drøfte problemer og modtage information vedrørende patentlovgivningen [Poul Schlüter m. fl.]	621
5. Folketingsbeslutning om undersøgelse af visse former for kapitalformidling til dansk erhvervsliv og — efter byrettens afgørelse i sagen vedrørende Boss of Scandinavia — en undersøgelse af omstændighederne i forbindelse med denne sammenslutnings stiftelse og sammenbrud [K. Axel Nielsen m. fl.]	622
6. Folketingsbeslutning om nedsættelse af et folketingsudvalg til behandling af en række trafikpolitiske problemer.	627
7. Folketingsbeslutning om en reform af de grundlæggende skoleuddannelser	628
8. Folketingsbeslutning i henhold til grundlovens § 47 med hensyn til statsregnskabet for folketingsåret 1966-67.	632
9. Folketingsbeslutning om beretning angående Nordisk Råds 15. og 16. session 1967 og 1968.	636
10. Folketingsbeslutning angående folketingets ombudsmands beretning for året 1967.	638
11. Folketingsbeslutning om folketingets samtykke i henhold til grundlovens § 57	639
12. Folketingsbeslutning om ændring af forretningsorden for folketinget m. v.	640

II. Ikke vedtagne.

1. Forslag til folketingsbeslutning angående Danmarks ratifikation af Den internationale Sukkeroverenskomst af 1968	642
2. Forslag til folketingsbeslutning vedrørende Danmarks forhold til Den nordatlantiske Traktat [Gert Petersen m. fl.] . .	644
3. Forslag til folketingsbeslutning om diplomatisk forbindelse med Nordvietnam [Gert Petersen m. fl.] (Forkastet). . . .	645
4. Forslag til folketingsbeslutning om nedsættelse af forbrugsskatter [Aksel Larsen m. fl.]	647
5. Forslag til folketingsbeslutning om ændring af lov om ferie med løn, lov om lærlingeforhold og medhjælperlov. (Om indførelse af 4 ugers ferie med løn eller feriegodtgørelse, forhøjelse af feriegodtgørelsen til 10 pct. og udvidelse af den af ferieloven omfattede personkreds) [Erling Dinesen m. fl.]	649
6. Forslag til folketingsbeslutning om en reform af ferielovgivningen [Krog Hansen m. fl.]	652

	Side
7. Forslag til folketingsbeslutning om forberedelse af en revision af lov om lærlingeforhold [Kai Moltke og Hanne Reintoft]	655
8. Forslag til folketingsbeslutning om førtidspension [Chr. Madsen m. fl.]	657
9. Forslag til folketingsbeslutning om ret til erstatning for løntab ved visse afskedigelser [Kai Moltke og Hanne Reintoft]	659
10. Forslag til folketingsbeslutning om byrdefordelingen [Ove Hansen m. fl.]	660
11. Forslag til folketingsbeslutning om nedsættelse af valgretsaldern og myndighedsaldern [Sigsgaard og Kjær Rasmussen]	662
12. Forslag til folketingsbeslutning om foranstaltninger vedrørende de indkaldte værnepligtiges økonomiske og sociale forhold [Søgaard m. fl.]	663
13. Forslag til folketingsbeslutning om placeringen af en ny storlufthavn [Horn m. fl.] (Taget tilbage)	664
14. Forslag til folketingsbeslutning om gennemførelse af en pensionsreform. (Om forhøjelse og automatisk regulering af de offentlige pensioner (folkepension, invalidepension og enkepension) og om indførelse af en offentlig tillægspension) [Niels Mørk m. fl.]	665
15. Forslag til folketingsbeslutning om en forsikringsreform [Poul Dam m. fl.]	671
16. Forslag til folketingsbeslutning om ændring af lov om den offentlige sygeforsikring, af lov om forsikring mod følger af ulykkestilfælde og af lov om erstatning til tilskadekomne værnepligtige m. fl. (Om forhøjelse af dagpenge og erstatninger samt om afskaffelse af ventetidsregler m. v.) [Helge Nielsen m. fl.]	674
17. Forslag til folketingsbeslutning om fremme af forskning og produktudvikling i erhvervslivet og fremme af kontakten mellem erhvervslivet og forskningen [K. B. Andersen m. fl.]	677
18. Forslag til folketingsbeslutning vedrørende fremtidsforskning [K. B. Andersen m. fl.]	680
19. Forslag til folketingsbeslutning om bortfald af studieafgifter [Karl Max Rasmussen m. fl.] (Taget tilbage)	681
20. Forslag til folketingsbeslutning vedrørende en reform af Ungdommens uddannelsesfond [Knud Nielsen m. fl.]	683
21. Forslag til folketingsbeslutning om foranstaltninger vedrørende de indkaldte værnepligtiges økonomiske og sociale forhold [Søgaard m. fl.]	684

C.**Andre sager.****I. Forespørgsler.**

1. Forespørgsel til statsministeren, om folketingets finansudvalg uden om folketinget kan give en minister bemyndigelse til at overskride lovbestemte bevillinger, af Aksel Larsen m. fl. 686
2. Forespørgsel til statsministeren om sikring mod, at statsstøttede institutioner ved regulativer foretager urimelige indgreb i den personlige frihed, af Kjær Rasmussen og Sigsgaard 690
3. Forespørgsel til udenrigsministeren, ministeren for nedrustningsspørgsmål, forsvarsministeren og ministeren for europæiske markedsanliggender vedrørende den udenrigspolitiske situation, herunder den sikkerhedspolitiske og den markedspolitiske situation, af Per Hækkerup m. fl. 691
4. Forespørgsel til udenrigsministeren vedrørende den udenrigspolitiske situation, af Bernhard Baunsgaard, Henry Christensen og H. C. Toft 695
5. Forespørgsel til udenrigsministeren og forsvarsministeren vedrørende den udenrigspolitiske situation, herunder Danmarks sikkerhedspolitiske situation, af Gert Petersen m. fl. 695
6. Forespørgsel til statsministeren angående ungdommens misbrug af euforiserende stoffer, af Tastesen m. fl. 696
7. Forespørgsel til socialministeren vedrørende hovedkravene til en kommende socialpolitik, af Bundvad m. fl. 697
8. Forespørgsel til landbrugsministeren vedrørende planerne for en reform af landbrugslovgivningen og landbrugsstøtteordningerne, af Morten Lange m. fl. 699
9. Forespørgsel til statsministeren om de i den af kommissionsdomstolen af 2. oktober 1968 afgivne beretning indeholdte oplysninger om boligministerens embedsførelse, af Lysholt Hansen m. fl. 701
10. Forespørgsel til statsministeren om de administrative konsekvenser af den af kommissionsdomstolen af 2. oktober 1968 afgivne beretning, af Ømann m. fl. 704

II. Redegørelser fra ministre.

1. Redegørelse af statsministeren i henhold til grundlovens § 38 for rigets almindelige stilling og de af regeringen påtænkte foranstaltninger 705

	Side
2. Redegørelse af ministeren for offentlige arbejder til folketingets medlemmer som oplæg til trafikpolitisk debat	706
3. Redegørelse af statsministeren for foranstaltninger mod ungdomsnarkomanien	706
4. Redegørelse af økonomiministeren og ministeren for nordiske anliggender samt europæiske markedsanliggender for den markedspolitiske situation	706
5. Redegørelse af forsvarsministeren for planerne for afvikling af en række af de nuværende militære anlæg og arealer og de heraf følgende om- og udflytninger	706
6. Redegørelse af indenrigsministeren for de civile værnepligtiges forhold	707
7. Redegørelse af ministeren for kulturelle anliggender for den kulturpolitiske situation	707
8. Redegørelse af udenrigsministeren for Danmarks handelspolitik over for udviklingslandene	707
9. Redegørelse af økonomiministeren for den økonomiske situation	708

Sagregister.

	Side
Administrationen, se Rationalisering.	
Afgifter, se Benzin, Chokolade, Forbrugsafgifter, Frigørelsesafgift, Grønland, Hundelov, Omsætningsafgift, Retsafgifter, Skifteafgift, Spiritus, Stempelafgift og Vægtafgift.	
Afskrivninger, lovændring	131
— (Bygninger og installationer og efter dødsbehandling), lovændring	134
Aktieselskaber (offentliggørelse af regnskaber), privat forslag	588
— , indkomstbeskatning af, lovændring	113
— , — — , lovændring	114
— , — — , (Ændringer som følge af kildeskattens ikrafttræden), lovændring	115
Aldersgrænse, ændring af forskellige lovbestemmelser med 21 års, regeringsforslag	564
Alkoholforbrug, se Grønland.	
Almennyttigt byggeri, se Boligbyggeri.	
Amtskommunale beskatning, lovændring	308
Amtsskatteråd og amtsskatteinspektorer (Ændring som følge af kildeskattens ikrafttræden), lovændring	93
Ansvarsforsikring, se Færdselsloven.	
Antenneanlæg, se Fællesantenneanlæg.	
Arbejderboliger på landet, udlån til, lov	413
Arbejdsanvisning og arbejdsløshedsforsikring (bortfald af kommunernes andel i udgifterne til arbejdsløshedsforsik-	

	ring), lovændring.....	182
Arbejdsanvisning og arbejdsløshedsforsikring (forhøjelse af dagpenge-satser m. v.), privat forslag.....		579
Arbejdsforhold, se Arbejdsanvisning, Arbejdsstridigheder, Beskæftigelse, Erhvervsmæssig uddannelse og Overenskomster.		
Arbejdskonflikter, se Arbejdsstridigheder og Overenskomster.		
Arbejdsstridigheder, mægling i, privat forslag.....		580
Arveloven, lovændring.....		367
Auktion ved auktionsledere, offentlig, lovændring.....		361
Avancestop, lovændring.....		260
— , privat forslag.....		582
— , privat forslag.....		584
Begravelseshjælp, se Besættelsestidens ofre.		
Bemandingsregler, se Skibes bemanding.		
Benzin, afgift, lovændring.....		156
— , tillægsafgift, lov.....		158
Beskæftigelse og uddannelse af unge (bortfald af kommunernes andel i driftsudgifter), lovændring.....		184
Besættelsestiden, se tillige Hædersgaver.		
Besættelsestidens ofre, erstatning til, lovændring.....		517
Bevillinger, se Folketingets finansudvalg og Kildeskatteadministrationen.		
Biblioteker, se Folkebiblioteker.		
Billedpornografi, se Straffeloven.		
Boligbyggeri, lovændring.....		190
Boligforhold, se Almennyttigt byggeri, Arbejderboliger, Boligbyggeri, Boligforholdene, Boligtilsyn, Byggelov for Staden København, Leje og Sanering.		
Boligforholdene, midlertidig regulering af, lovændring....		195

Boligforholdene, midlertidig regulering af (om lejerens ret til bytning af lejlighed), privat forslag	581
Boligkommissioner, se Boligtilsyn.	
Boligtilsyn, lovændring	229
Bondegårdsreglen, se Kommunal ejendomsskat.	
Boss of Scandinavia, se Undersøgelse.	
Brandvæsenet i købstæderne og på landet, lovændring	381
Budget- og regnskabsoversigter	47
By- og landzoner, lov	203
Bygge- og boligfond, se Tillægsbevilling.	
Byggelov for købstæderne og landet (Byggeri i det åbne land), lovændring	212
— for staden København, lovændring	231
Byggemodning, se By- og landzoner.	
Bygningsafskrivninger, se Afskrivninger.	
Byplaner, lovændring	210
Byrdefordelingen, privat forslag	660
Byrdefordelingsreform, se Tilskud til kommunerne samt Arbejdsanvisning, Beskæftigelse, Børne- og ungdomsforsorg, Enkepensionsloven, Erhvervsmæssig uddannelse, Folkepensionsloven, Folkeskolen, Forsorgsloven, Fritidsundervisning, Gymnasieskoler, Husmoderafløsning, Invalidepensionister og folkepensionister, Invalidepensionsloven, Lønninger til folkeskolens lærere, Revalidering, Skolebespisning, Skolelæger, Skolerådenes og skolefondenes opgaver, Statsstøtte til behandling og pleje af tuberkulose, Statstilskud og refusioner til kommunerne, Sygeforsikring, Sygehusvæsenet, Veje og Vurdering af faste ejendomme.	
Byudvikling, se By- og landzoner.	
Børne- og ungdomsforsorg (ændrede refusionsregler), lovændring	504
— — — , regeringsforslag	570
Børnebidrag, se Forsorgsloven.	
Børnehave- og fritidspædagoger, uddannelse af, lov	538

Børnetillæg, se Folkepensionsloven, Invalidepensionsloven og Enkepensionsloven.	
Børnetilskud og andre familieydelser (forhøjelse af børnetilskud og ændret refusionsregel for dagpenge i anledning af svangerskab og fødsel), lovændring	515
Censur, se Filmcensur.	
Centre for højere uddannelser og Københavns universitets placering, regeringsforslag	571
Chokolade og sukkervarer, afgift af, lov	149
Civile værnepligtiges forhold, se Redegørelser	707
Dagpenge, se Børnetilskud og Sygeforsikring.	
Dagsordener, forslag til motiverede, vedtagne	693, 703
— — — — — , ikke-vedtagne	58
	63, 243, 244, 691, 692, 693
	694, 701, 703
Danmarks erhvervsfond, lovændring	300
Danmarks Journalisthøjskole og Institut for Presseforskning, regeringsforslag	560
Dybfrost, se Levnedsmidler.	
Dyrlæger, se Veterinærvæsenet.	
Dødsbøbeskatning, se Afskrivninger, Indkomst- og formueskat og Særlig indkomstskat.	
Efterskoler, lovændring	529
Egnsudvikling, se tillige Investeringsfradrag i egnsudviklingsområder.	
Egnsudvikling, lovændring	278
Enkepensionsloven (forhøjelse af grundbeløb og ydelse af børnetillæg), lovændring	493
— (ændrede refusionsregler), lovændring	499
— (forhøjelse af pensionstillæg og ændring af fradragsregler), lovændring	509
Enkepensionsret ved separation og skilsmisse, lovændring	473
Enlige forsørgere, se Forsørgsloven.	
Erhvervsfond, se Danmarks erhvervsfond.	

Erhvervsmæssig uddannelse af ikke-faglærte arbejdere (bortfald af kommunernes andel i driftsudgifter), lovændring	183
Erhvervsskattens afløsning i visse kommuner m. v., lovændring	307
Erstatning, se Løntab.	
Etableringskonto, indskud på (Ændringer som følge af kilde- skattens ikrafttræden), lovændring	91
— — — , lovændring	134
Etableringslån, se Udlån til yngre landmænd.	
Euforiserende stoffer, lovændring	359
— — , forespørgsel	696
— — , se tillige Redegørelser	706
Familieydelse, se Børnetilskud.	
Faste samlivsforhold og deres opløsning, privat forslag . . .	603
Ferielov, lov om lærlingeforhold og medhjælperlov, ændring af, privat forslag	649
Ferielovgivningen, reform af, privat forslag	652
Ferskvandsfisk, bekæmpelse af smitsomme sygdomme, lov	429
Filmcensur, lov	377
Finansloven for 1969-70	55
Fiskeri, se Ferskvandsfisk, Mindstepriser, Salg af fisk og Saltvandsfiskeri.	
Foderstoffer, handel med, lovændring	419
Folkeafstemningen	44
— — , lovforslag forkastet ved	345
Folkebiblioteker m. v., lovændring	395
Folkehøjskoler og landbrugsskoler, lovændring	529
Folkekirkens lønningsvæsen m. m., lov	383
— — m. v., lovændring	385
Folke-, invalide- og enkepensionister (midlertidigt tillæg m. v.), lov	509
Folkepensionister, nedslag i skatteansættelsen for, lovæn- dring	109

Folkepensionsloven (forhøjelse af grundbeløb og ydelse af børnetillæg m. v.), lovændring	491
— (ændrede refusionsregler), lovændring	497
— (forhøjelse af pensionstillæg og ændring af fradragsregler), lovændring	506
Folkeskolen, lovændring	544
— , lovændring	557
— (ændring af reglerne om refusion m. v.), lovændring	535
— og om ophævelse af lov om lønninger til folkeskolens lærere, lovændring	546
— , lønninger m. m. til folkeskolens lærere, regeringsforslag	574
Folketinget, se tillige Dagsordener, Interparlamentarisk gruppe, Kommissioner og hverv, Navneopråb, Partierne bestyrelser, Partigrupperingen, Præsidium og tingsekretærer, Statsregnskabet, Udvalg, Valg til folketinget, Valgretsalder, Valgs prøvelse og Åbningsmøde.	
Folketingets finansudvalg, bemyndigelse vedrørende overskridelse af lovbestemte bevillinger, forespørgsel	686
Folketingets forretningsorden, ændring af, beslutning	640
Folketingets forretningsordensudvalg, beretninger fra . . 5,	688
Folketingets medlemmer	8
Folketingets ombudsmand	37
— — , beretning for 1967, beslutning	638
— samtykke i henhold til grundlovens § 57, beslutning	639
Folketingsåret 1968-69	1
Forbrugsafgifter, ophævelse af lov om forskellige, privat forslag	578
Forbrugsskatter, nedsættelse af, privat forslag	647
Forkøbsret, se Tilbudsplicht.	
Formueskat, se Indkomst- og formueskat.	
Forretningsordenen, se Folketingets udvalg for.	
Forsikringsreform, privat forslag	671
Forskning, se Danmarks Journalisthøjskole, Fremme af forskning og Fremtidsforskning.	

Forsorg, se Børne- og ungdomsforsorg, Børnetilskud, Enkepensionsloven, Folke-, invalide- og enkepensionister, Folkepensionister, Folkepensionsloven, Forsorgsloven, Førtidspension, Invalidepensionister, Invalidepensionsloven, Pensionsreform, Revalidering, Statsstøtte og Sygeforsikring.	
Forsorgsloven (ændring af reglerne om refusion samt ændringer som følge af den nye kommunale styrelseslovgivning), lovændring	495
— (ophævelse af regler om administrativ frihedsberøvelse, ophævelse af indtægtsgrænser for adgang til børnebidrag, udvidet adgang til hjælp til forsørgelse af børn i hjemmet og udvidet hjælp til enlige forsørgere), lovændring	512
Forsvaret, se tillige Hjemmeværnet.	
Forsvarets organisation m. v., lov	235
Forsvarets personel, lov	243
Fortrinsret, se Konkurs.	
Forurening, se Vandløbsloven.	
Forældremyndighed, se Myndighedsloven.	
Fragtmandskørsel, se Omnibus- og fragtmandskørsel.	
Fragtskibe, se Garantier.	
Fredning, se Naturfredning.	
Fremme af forskning og produktudvikling i erhvervslivet og fremme af kontakten mellem erhvervslivet og forskningen, privat forslag	677
Fremtidsforskning, privat forslag	680
Frigørelsesafgift, se tillige Ligningslov.	
— , lov	123
Frihedsberøvelse, se Forsorgsloven.	
Fri proces, se Retsplejeloven.	
Friskoler, hjemmeundervisning samt om efterlønskassen for friskoler og efterskoler, lovændring	528
Fritidspædagoger, se Børnehave- og fritidspædagoger.	
Fritidsundervisning (ændrede refusionsregler m. v.), lovændring	537

	Side
Frukt og gartneriprodukter, afsætning af, lov	421
Fællesantenneanlæg m. v., lov	403
Færdselsloven (tyverisikring, ansvarsforsikring, færdselsforseelser i udlandet m. v.), lovændring	379
— (reglerne om erhvervsmæssig personbefordring), privat forslag	607
— (Hyrevogne m. v.), privat forslag	609
Færøerne, se Obligationslån.	
Førtidspension, privat forslag	657
Garantier eller lån til bygning af mindre fragtskibe, lovændring	291
Gartneriprodukter, se Frugt.	
Genhusning, se Sanering.	
Grundloven (visse bestemmelser om valgret), privat forslag 595	
Grundlovens § 46, se Folketingets finansudvalg.	
Grundskyld, se Kommunal ejendomsskat.	
Grønland, afgift af motorkøretøjer, lov	254
— , begrænsning af alkoholforbruget, lov	256
— , mineralske råstoffer, lovændring	248
— , normeringslov for 1968-69	245
— , — - 1969-70	246
— , retsplejelov, lovændring	250
— , statens tjenestemænd, lovændring	247
— , støtte til erhverv, lov	251
Gymnasieskoler, statstilskud til private, lovændring	525
Gymnasieskoler (offentlige) og kursus til højere forberedelseseksamen, fordeling af udgifterne til, lovændring	533
Gårdrydning, se Byggelov for Staden København.	
Hartkorn og matrikelskyld, bortfald af, lov	423
Hjemmehjælp, se Husmoderafløsning.	
Hjemmemarkedsordninger, se Landbrugsvarer.	
Hjemmeundervisning, se Friskoler og Tysksprogede skoler.	
Hjemmeværnet, lovændring	245
Hovedlandevejsanlæg i og ved København, privat forslag	613
Hovedlandevejsstrækninger, visse, lov	478

	Side
Hundelov, lovændring	382
Husdyr, se Hundelov.	
Husholdningsskoler og husholdningsseminarier, lovændring	530
Husleje, se Boligforholdene, Boligtilsyn og Leje.	
Husmoderafløsning og hjemmehjælp (ændret refusionsregel), lovændring	505
Hyrevogne, se Færdselsloven.	
Hædersgaver, forhøjelse af, lov	519
Højere forberedelseseksamen, se tillige Gymnasieskoler.	
— — — — — , lovændring	526
Højskoler, se Folkehøjskoler.	
Indfødsret, love	352, 353
— — — — — , lovændring	349
Indkomst- og formueskat, se tillige Aktieselskaber, Erhvervsskattens afløsning, Etableringskonto, Kommunal indkomstskat, Kommunale personfradrag, Kontrol, Ligningsloven, Renteforsikringer, Renteindtægter, Særlig indkomstskat, Sømandsskat og Udskrivningslov.	
Indkomst- og formueskat (Kildeskat) (Beskatning af dødsboer), lovændring	108
— — — — — , opkrævning af (Kildeskat), lovændring	85
— — — — — , opkrævning af (Kildeskat), lovændring	89
— — — — — , opkrævning af (Kildeskat) (Beskatning af dødsboer), lovændring	98
— — — — — , påligning af (dødsbøbeskatning), lovændring	68
— — — — — , ændring af tidligere ændringslov (Kildeskat), lovændring	94
Internationale forhold, se Kernevåben, Nordatlantiske traktat, Nordisk Råd, Nordvietnam, Sukkeroverenskomst, Udenrigspolitiske situation, Udviklingslandene og Valutaoverenskomst.	
Interparlamentarisk gruppe	20

Invaliddepensionister og folkepensionister, omsorg for (forhøjelse af beløb til personlige fornødenheder), lovændring.....	494
— — — , omsorg for (ændret refusion), lovændring.....	500
Invaliddepensionsloven (forhøjelse af grundbeløb og ydelse af børnetillæg), lovændring.....	492
— (ændrede refusionsregler), lovændring.....	498
— (forhøjelse af pensionstillæg m. v. og ændring af fradragsregler), lovændring.....	508
Invaliditetserstatning, se Besættelsestidens ofre.	
Investeringsfonds, lovændring.....	133
Investeringsfonds (Ændringer som følge af kildeskattens ikrafttræden), lovændring.....	90
Investeringsfradrag i egnsudviklingsområder, lov.....	177
J. F. Willumsen-museum i Frederikssund, lovændring....	400
Jordbrugsudlån til sammenlægning m. m., lov.....	410
Jordfonden, se Arbejderboliger og Jordbrugsudlån.	
Jordspekulation, se Tilbudspligt.	
Journalisthøjskole, se Danmarks Journalisthøjskole.	
Kapitalformidling, se Undersøgelse.	
Kernevåben, ratifikation af en traktat om ikke-spredning af, beslutning.....	615
Kildeskat, se Aktieselskaber, Amtsskatteråd, Etableringskonto, Indkomst- og formueskat, Investeringsfonds, Kildeskatteadministrationen, Kontrol, Landsskatteret, Ligningslov, Renteforsikringer, Renteindtægter og Sømandsskat.	
Kildeskatteadministrationen, forespørgsel.....	702
— , forespørgsel.....	704

Kirken, se Folkekirken, Kirkers bestyrelse, Kirkers brug og Menighedsråd.	
Kirkers bestyrelse m. m., lovændring	388
Kirkers brug, sognebåndsløsning m. m., lovændring	388
Klassificering af tjenestemandstillinger, se Tjenestemandslønninger.	
Kollegier, støtte til tilvejebringelse af lovændring	548
Kommissioner og hverv, valg til	732
Kommunale forhold, se tillige Arbejdsanvisning, Beskæftigelse og uddannelse af unge, Erhvervsmæssig uddannelse, Erhvervsskattens afløsning og Tilskud.	
Kommunal ejendomsskat (Lempelse m. v. af kommunal grundskyld af landbrugsejendomme), lovændring	310
— — — — —, lovændring	312
Kommunal indkomstskat, lovændring	303
— — — — —, ikrafttræden af lov om, lovændring	302
Kommunale inddeling, revision, lovændring	315
— — — — — i Århus, Odense og Ålborg byområder, revision af, lov	319
Kommunale styrelseslovgivning, ændringer i forskellige lovbestemmelser som følge af ændringerne i, lov	318
Kommunale personfradrag m. v., lov	305
Kommunale skatter, se tillige Amtskommunale beskatning.	
Kommunernes styrelse, lovændring	317
Konkurs (Konkursordenen m. v.), lovændring	370
— — — — —, forskellige lovbestemmelser om fortrinsret i tilfælde af, lovændring	373
Kontrol med selvangivelser (Ændringer som følge af kildeskattens ikrafttræden), lovændring	116
Kornordning, lov	417
Krigsforsikring af fast ejendom og løsøre, lov	293
Kulturhistoriske lokalmuseer, lov	397
Kulturpolitiske situation, se Redegørelser	707
Kunsthåndværk, se Statens Kunsthåndværk.	
Københavns byggeordning, se Byggeordning for staden København.	

Københavns lufthavn, se Lufthavn.

Landbohøjskole, se Veterinær- og landbohøjskole.

Landbrug, se Arbejderboliger på landet, Foderstoffer, Jordbrugsudlån, Kommunal ejendomsskat, Kornordning, Landbrugspolitik, Landbrugsvarer, Overenskomster, Sukkeroverenskomst, Udlån og Veterinærvæsenet.

Landbrugspolitik, forespørgsel 699

Landbrugsskoler, se Folkehøjskoler.

Landbrugsvarer m. m., afsætning af, lov 415

Landsskatteret, oprettelse af, og tilsynet med skatteligningen (Ændringer som følge af kildeskattens ikrafttræden), lovændring 93

Landvæsensretter, lovændring 409

Landzoner, se By- og landzoner.

Leje, lovændring 201

Lejligheder, se Boligforholdene.

Levnedsmidler, dybfrosne, lovændring 357

Ligningslov (Ændringer vedr. frigørelsesafgift m. v.), lovændring 122

— (ændringer som følge af kildeskattens ikrafttræden), privat forslag 576

Ligningsloven, lovændring 64

— , lovændring 70

— , lovændring 71

Luftfart, lovændring 481

Lufthavn, Københavns, udbygning af, lov 482

— , — , placeringen af en ny, lov 483

Lånekassen for Sønderjylland, ophævelse af, lov 174

Lærlingeforhold, se tillige Ferielov.

— , forberedelse af en revision af lov om, privat forslag 655

Lønninger, se Folkekirkens lønningsvæsen, Folkeskolen, Normeringslov og Tjenestemænd.

Lønprivilegium, se Konkurs.

Løntab ved visse afskedigelser, erstatning for, privat forslag 659

Markedspolitiske situation, se Udenrigspolitiske situation.	
— — , se Redegørelser	706
Matrikelskyld, se Hartkorn.	
Medhjælpere, se Ferielov.	
Mejeriprodukter, se Mælk.	
Menighedsråd, lovændring	387
— , regeringsforslag	565
— (stemmeafgivning ved indsendelse af stemmeseddel eller ved stedfortræder), privat forslag	599
Merværdiafgift, se Omsætningsafgift.	
Militære anlæg, planerne for afvikling af en række, se Redegørelser	706
Militærnægttere, se Civile værnepligtige.	
Mindstepriser for fisk, lov	234
Mineralske råstoffer, se Grønland.	
Ministeriet	7, 36
Moms, se Omsætningsafgift.	
Monopoltilsynet, se Avancestop og Vejledende priser.	
Motorkøretøjer, se Benzin, Grønland, Omnibus- og fragtmandskørsel, Omsætningsafgift og Vægtafgift.	
Museer, se J. F. Willumsen-museum, Kulturhistoriske lokal-museer og Statstilskud til kunstmuseer.	
Museumsbaner, se Veteranbaner.	
Myndighedsloven (forældremyndighed og samkvemsret), lovændring	366
— (myndighedsalderen), regeringsforslag	563
Mægling, se Arbejdsstridigheder.	
Mælk og fløde, bybefolkningens forsyning med, lov	286
Narkotika, se Euforiserende stoffer, Straffeloven og Ungdomsnarkomani.	
NATO, se Nordatlantiske traktat.	
Naturfredning, lov	389
Navneopråb	347
Nordisk Råd	40
— — , beretning om 15. og 16. session, beslutning	636

Nordatlantiske traktat, Danmarks forhold til, privat forslag	644
Nordvietnam, diplomatisk forbindelse med, privat forslag	645
Normeringslov for 1968-69, tillæg til, lov	433
— - 1969-70	435
Notarialafgifter, se Retsafgifter.	
Næringsvæsen, se Avancestop, Danmarks erhvervsfond, Foderstoffer, Fremme af forskning, Frugt og gartneri- produkter, Færdselsloven, Landbrugsvarer, Levnedsmid- ler, Salg af fisk, Saltvandsfiskeri, Sukkeroverenskomst og Undersøgelse.	
Obligationslån optaget af Færøernes Realkreditinstitut, statsgaranti for, lov	174
Odense, se Kommunale inddeling.	
Offentlig forsorg, se Børne- og ungdomsforsorg, Børnetil- skud, Enkepensionsloven, Folke-, invalide- og enkepen- sionister, Folkepensionister, Folkepensionsloven, For- sorgsloven, Førtidspension, Invalidepensionister, Inva- lidepensionsloven, Pensionsreform, Revalidering, Stats- støtte og Sygeforsikring.	
Ombudsmand, se Folketingets ombudsmand.	
Omnibus- og fragtmandskørsel med motorkøretøjer, lov- ændring	479
Omskoling, støtte til, lov	185
Omsorg, se Invalidepensionister og folkepensionister.	
Omsætningsafgift, almindelig, lovændring	142
— , — , lovændring	171
— af motorkøretøjer, lovændring	168
Overenskomster på landbrugsområdet, fornyelse af, lov . .	187
Parcel- og rækkehuse, se Kommunal ejendomsskat.	
Partiernes bestyrelser	21
Partigrupperingen	20
Patentlovgivningen, nedsættelse af et udvalg, beslutning . .	621
Pension, se tillige Førtidspension og Tjenestemænd.	
Pensionsreform, gennemførelse af, privat forslag	665
— , forespørgsel	697

Personelloven, se Forsvarets personel.	
Personfradrag, se Kommunale personfradrag.	
Planlægning, se Egnsudvikling.	
Pornografiske billeder, se Straffeloven.	
Presseforskning, se Danmarks Journalisthøjskole.	
Priser, se Avancestop og Vejledende priser.	
Produktudvikling, se Fremme af forskning.	
Præmieobligationslån, se Statspræmieobligationslån.	
Præsidium og tingsekretærer	22
Punktskatter, se Forbrugsafgifter.	
Rask-Ørsted Fondet, lovændring	555
Rationalisering af statsadministrationen, nedsættelse af udvalg, beslutning	617
Realskoler, statstilskud til private, lovændring	527
Redegørelser fra ministre	705
Registrering af politisk tilhørsforhold, se Straffeloven.	
Renteforsikringer, beskatning af (Ændringer som følge af kildeskattens ikrafttræden), lovændring	117
Renteindtægter m. v., nedslag i skatteansættelsen (Æn- dringer som følge af kildeskattens ikrafttræden), lovæn- dring	91
Retsafgift m. v., forskellige lovbestemmelser, lovændring . .	373
Retsafgifter, lov	148
Retshjælpsordning, se Retsplejeloven.	
Retspleje, se tillige Grønland.	
Retsplejeloven (fri proces m. v.), lovændring	360
— (ægteskabssager m. v.), lovændring	368
Revalidering (ændring af reglerne om refusion), lovændring	503
— (udskydelse af lovens revision), lovændring . .	516
Salg af fisk ved offentlig auktion, lov	233
Saltvandsfiskeri, lovændring	233
Samkvemsret, se Myndighedsloven.	
Samlivsforhold, se Faste samlivsforhold.	
Sanering, lov	213

Selskabsskat, se Aktieselskaber.	
Selvangivelser, se Kontrol.	
Seminarier, statsstøtte til visse, lov	542
Separation, se Enkepensionsret og Ægteskabs indgåelse og opløsning.	
Sikkerhedspolitik, se Udenrigspolitiske situation.	
Skatter, se Afskrivninger, Aktieselskaber, Amtskommunale beskatning, Erhvervsskattens afløsning, Etableringskonto, Folkepensionister, Forbrugsskatter, Indkomst- og formueskat, Investeringsfonds, Investeringsfradrag, Kommunal ejendomsskat, Kommunal indkomstskat, Kommunale personfradrag, Kontrol, Landsskatteret, Ligningsloven, Renteforsikringer, Renteindtægter, Særlig indkomstskat, Sømandsskat og Udskrivningslov.	
Skatteråd, se Amtsskatteråd.	
Skibes bemanning, private forslag	591
Skibsfart, se Garantier.	
Skifteloven, lovændring	367
Skilsmisse, se Enkepensionsret og Ægteskabs indgåelse og opløsning.	
Skolebespisning, offentlig, lovændring	553
Skolelæger, lovændring	552
Skoler, statsstøtte til visse private, lov	520
Skolerådernes og skolefondenes opgaver m. v., amtsrådenes og skolefondenes overtagelse af, lov	530
Skoleuddannelser, reform af de grundlæggende, beslutning	628
Sognebåndsløsning, se Kirkers brug.	
Spildevand, se Vandløbsloven.	
Spiritus, afgift, lov	152
— , vin og øl, afgift, lovændring	155
Spørgsmål til ministrene	708
Statens Kunstfond, lov	402
Statsadministrationen, se Rationalisering.	
Statsbanerne, styrelsen af, lov	486
Statsslån i udlandet, optagelse af, lov	176
Statspræmieobligationer, udstedelse af, lov	172
Statspræmieobligationslån, fornyelse af, lov	173

	Side
Statsregnskabet for 1966-67, beslutning.....	632
Statsstøtte til behandling og pleje af tuberkuløse m. m., ophævelse af lov om, lov.....	336
Statsstøtte til undervisningsinstitutioner og sociale institu- tioner, forespørgsel.....	690
Statstilskud, se tillige Tilskud til kommunerne.	
— og refusioner til kommunerne, ændringer i for- skellige bestemmelser (Sundhedsvæsenet), lov.....	332
— til kunstmuseer, lovændring.....	396
Stempelafgift, lov.....	145
— , forhøjelse af, lovændring.....	147
Storlufthavn, placeringen af en ny, privat forslag.....	664
Straffeloven, lov om ikrafttræden af, lovændring.....	370
— (narkotikakriminalitet), lovændring.....	374
— (pornografiske billeder m. v.), lovændring....	376
— (forbud mod registrering af politisk tilhørsfor- hold i efterretningsøjemed), privat forslag ...	611
Studenterkursus, statstilskud til private, lovændring.....	526
Studieafgifter, bortfald af, privat forslag.....	681
Sukkeroverenskomst, Den internationale, ratifikation af, regeringsforslag.....	642
Sukkerverer, se Chokolade.	
Sundhedsvæsen, se Euforiserende stoffer, Levnedsmidler, Mælk og fløde, Skolebespisning, Skolelæger, Statsstøtte, Statstilskud, Svangerskab, Sygehusvæsenet, Tilskud til kommunerne, Ungdomsnarkomani, Vandforsyning og Veterinærvæsenet.	
Svangerskab, foranstaltninger i anledning af, privat forslag	600
Sygeforsikring, offentlig (refusion af udgifter til fribefor- dring m. v.), lovændring.....	502
— , — (sygedagpenge), lovændring.....	513
— , — , forsikring mod følger af ulykkes- tilfælde og erstatning til tilskade- komne værnepligtige, privat for- slag.....	674
Sygehusvæsenet, lov.....	333
Særlig indkomstskat, lovændring.....	96

	Side
Særlig indkomstskat, ændring af lov nr. 192 af 31. maj 1968, lov	96
— — (Beskatning af dødsboer), lovændring	118
— — , lovændring	121
Søfart, se Garantier, Skibes bemanning, Sømandslov og Sømandsskat.	
Sømandslov, privat forslag	593
Sømandsskat, lovændring	83
— (Ændringer som følge af kildeskattens ikrafttræden), lovændring	110
— , lovændring	112
Sønderjylland, se Lånekassen for Sønderjylland og Tysksprogede skoler.	
Teatre, lovændring	395
Teknisk samarbejde, se Udviklingslandene.	
Tilbudspligt, lov	338
Tillægsafgift af benzin, se Benzin.	
Tillægsbevillingsloven for 1968-69	58
Tillægsbevilling for 1968-69 (statens bygge- og boligfond), privat forslag	575
Tillægspension, se Pensionsreform.	
Tilskud til kommunerne, generelle, lov	321
Tingsekretærer, se Præsidium og tingsekretærer.	
Tipning, lovændring	181
Tjenestemandslønninger m. m. og klassificering af tjenestemandstillinger i staten, folkeskolen og folkekirken, lov	464
Tjenestemandspension, lov	456
Tjenestemænd, se tillige Normeringslov.	
Tjenestemænd, lønninger og pensioner m. v. til statens, lovændring	439
— , lønninger og pensioner m. v. til statens, lovændring	475
— i staten, folkeskolen og folkekirken, lov	440
Tjenesteydelser, se Vejledende priser.	
Toldloven, lovændring	141

	Side
Trafikpolitisk debat, se Redegørelser	706
Trafikpolitiske problemer, nedsættelse af udvalg, beslutning	627
Traktater, se Kernevåben, Nordatlantiske traktat, Sukkeroverenskomst og Valutaoverenskomst.	
Transportvæsen, se Færdselsloven, Hovedlandevejsanlæg, Hovedlandevejsstrækninger, Luftfart, Lufthavn, Statsbanerne, Storlufthavn, Trafikpolitisk debat, Trafikpolitiske problemer, Veje og Veteranbaner.	
Tuberkulose, se Statsstøtte.	
Tysksprogede skoler, tysksproget hjemmeundervisning m. m., lovændring	528
Tyverisikring, se Færdselsloven.	
Uddannelse, se Beskæftigelse og uddannelse, Børnehave- og fritidspædagoger, Centre for højere uddannelser, Danmarks Journalisthøjskole, Efterskoler, Erhvervsmæssig uddannelse, Folkehøjskoler, Folkeskolen, Friskoler, Fritidsundervisning, Husholdningsskoler, Højere forberedelseseksamen, Kollegier, Omskoling, Realskoler, Seminarier, Skoleuddannelser, Studiefgifter og Ungdommens uddannelsesfond.	
Uddannelse, støtte til, privat forslag	614
Udenrigshandel, se Toldloven.	
Udenrigspolitik, vigtige dele af landets, beslutning	621
Udenrigspolitiske situation, forespørgsel	691
— — — , forespørgsel	695
— — — , forespørgsel	695
Udlån til yngre landmænd, lovændring	425
Udskrivningslov	75
— for 1969-70	72
Udvalg, stående	22
Udviklingslandene, teknisk samarbejde med, lovændring . .	520
— — — , Danmarks handelspolitik over for, se Redegørelser	707
Ulykkestilfælde, se Sygeforsikring.	
Understøttelse, se Arbejdsanvisning.	

Undersøgelse af visse former for kapitalformidling til dansk erhvervsliv og af omstændighederne ved Boss of Scandinavias stiftelse og sammenbrud, beslutning	622
Undervisning, se Efterskoler, Folkehøjskoler, Folkeskolen, Fritidsundervisning, Gymnasieskoler, Husholdningsskoler, Højere forberedelseseksamen, Realskoler, Skolebetjening, Skolelærer og Studenterkursus.	
Ungdommens uddannelsesfond, reform af, privat forslag . .	683
Ungdommens uddannelsesfonds forvaltning og virksomhed, lovændring	549
Ungdomsforsorg, se Børne- og ungdomsforsorg.	
Ungdomsnarkomani, foranstaltninger mod, se Redegørelser	706
— , se tillige Euforiserende stoffer og straffeloven.	
Universiteter, se Centre for højere uddannelser.	
Valg, se tillige Kommissioner og hverv.	
Valg, kommunale, lovændring	347
— , — (stemmeafgivning ved indsendelse af stemmeseddel eller ved stedfortræder), privat forslag	598
— , — (repræsentanter for visse personer uden fast bopæl), privat forslag	598
Valg til folketinget, privat forslag	596
Valgret, se tillige Grundloven og Menighedsråd.	
Valgretsalder til folketinget, regeringsforslag	345
— - — , privat forslag	597
— og myndighedsalder, nedsættelse af, privat forslag	662
Valgs prøvelse	727
Valutafondoverenskomst, internationale, Danmarks tiltrædelse af ændringer og tilføjelser, lov	175
Vandforsyning, lov	353
Vandløbsloven, lovændring	404
Veje, offentlige, tilskud til, lovændring	476
— , — , — - , lovændring	476
— , vintervedligeholdelse og renholdelse, regeringsforslag	568

Veje, se tillige Hovedlandevejsstrækninger.	
Vejledende priser m. v., anmeldelse af, lov	266
— — — , — — — , lovændring	272
— — — , — — — , privat forslag	587
— — — og prisstop for tjenesteydelser, privat forslag	587
Veteranbaner, lov	490
Veterinær- og landbohøjskole, udbygning og ombygning, lovændring	555
Veterinærvæsenet samt udøvelse af dyrlægegerning, lovændring	427
Vietnam, se Nordvietnam.	
Willumsen-museum, se J. F. Willumsen-museum.	
Vin, se Spiritus.	
Vurdering af faste ejendomme, lovændring	136
— — — — — , lovændring	140
Vægtafgift af motorkøretøjer m. v., forhøjelse af, lov	167
Værnepligtige, erstatning til tilskadedkomne, se Sygeforsikring.	
Værnepligtiges økonomiske og sociale forhold, foranstaltninger vedrørende, privat forslag	663
Værnepligtiges økonomiske og sociale forhold, foranstaltninger vedrørende, privat forslag	684
Ægteskab , se tillige Faste samlivsforhold.	
Ægteskabs indgåelse og opløsning, lov	362
Ægteskabssager m. v., se Retsplejeloven.	
Økonomiske situation , se Redegørelser	708
Øl, se Spiritus.	
Øresundsforbindelse, se Lufthavn.	
Åbningsdebat , se Redegørelser	705
Åbningsmøde, folketingets	25
Ålborg, se Kommunale inddeling.	
Århus, se Kommunale inddeling.	